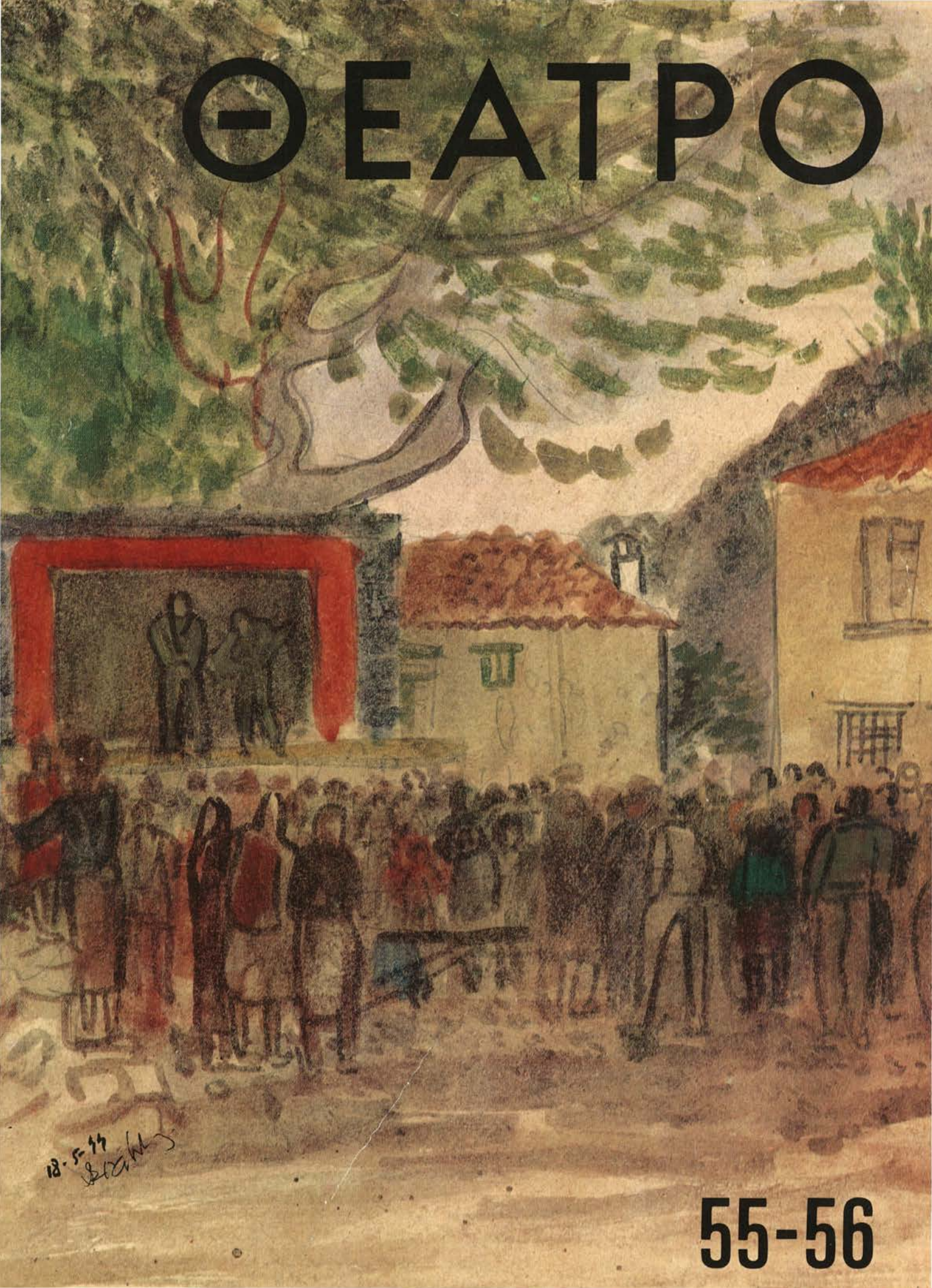

ΘΕΑΤΡΟ

18.5.77
S. M. S.

55-56

CELLAR

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟ
ΤΟΥ ΚΟΛΛΟΥ
ΚΟΛΛΙΟΥ

Λευκό, Ροζέ, Κόκκινο.

Η ΧΡΥΣΟΘΗΚΗ ΖΟΛΩΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙ ΚΟΣΜΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

“ Ένας “Οφφενμπαχ πιό νέος, πιό μοντέρνος από κάθε άλλη φορά.” — έτσι χαρακτηρίστηκε από αρκετούς Γάλλους κριτικούς η “Ωραία Έλένη” που ανέβασε στο θέατρο “Bouffes Parisiens” η Νίκυ Νανσέλ. Κι όπως είναι γνωστό, για να μπορέσει μια παράσταση να σταθεί στο Παρίσι, πρέπει να θριαμβεύσει.

Η Νίκη Νανσέλ, που δεν είναι μόνο η πρωταγωνίστρια, αλλά και η διευθύντρια του Θεάτρου, μαζί με είκοσιτέσσερις ήθοποιους και τραγουδιστές ανέλαβε να δώσει νέα πνοή και φαντασία στην όπερέτα που πρωτοανέβηκε στο Παρίσι, στις 17 Δεκεμβρίου 1864 και με τη φωνή της Όρτανσίας Σνάιντερ δίδαξε στα πλήθη τα ρεφραίν που ακόμα τραγουδιούνται.

Με τη μουσική διεύθυνση του Ζεράρ Καλβί και τη σκηνοθεσία του Ζάν - Λωράν Κοσέ, η Νανσέλ παρουσίασε μια διασταύρωση όπερέτας και σύγχρονου αμερικάνικου μιούζικαλ, που προκάλεσε αρκετές αμφισβητήσεις, αλλά είχε πανηγυρική υποδοχή από το μεγάλο κοινό.

“Αφθονα χρήματα ξοδεύτηκαν στα κοστούμια και στα σκηνικά, μα η λαμπρότητα της υπερπαραγωγής φωτίζονταν από ατόφιο έλληνικό χρυσάφι! Η Χρυσοθήκη Ζολώτα ανέλαβε να ξαναφτιάξει από την αρχή όλο το θησαυρό των κοσμημάτων της Ωραίας Έλενης. Και στην ουσία, ήταν το μόνο έλληνικό στοιχείο στην παράσταση, εκτός απ’ την πλοκή του μύθου, που όπως είναι γνωστό, οφείλεται στον Όμηρο. Τα καπέλα ήταν του Ζάν Μπαρτέ, οι περούκες του Άλεξάντρ, τα παπούτσια του Καπομπιάνκο και τα κοστούμια του Κλώντ Κατύλ.

Ο Πάρις, που γοητεύθηκε δικαιολογημένα από την όμορφη και τα κοσμήματα της Έλενης — Νανσέλ, ήταν ο Άντρέ Μπατεντού, Μενέλαος ο Ζάν - Λωράν Κοσέ. Αγαμέμνονας ο Μισέλ Ρου και μάντης Κάλγας ο Πιέρ Τορνάντ.

Χρυσοθήκη
ΖΟΛΩΤΑΣ

ΑΘΗΝΑ : ΛΕΩΦ. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 10
PARIS : 370 RUE SAINT HONORE

la chrysothèque
ΖΟΛΩΤΑΣ

Θεωρία.

不登高峯、豈能遠視。

Γιὰ νὰ δεῖς μακριά, ἀνέβα στὸ βουνό.

ရှုံ့ငြိမ္မော့ သောင်ပံရသ် ခတ်လေမှ ပုံနှိုင်းမယ။

Γιὰ νὰ πετάξεις, δὲν πρέπει νᾶχεις μόνο τὰ φτερά, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ κουνᾶς.

ท่านหมายตา ณ แห่งใด จะได้บินไป
ณ แห่งนั้น

Όπου κι ἂν κοιτάξεις, ἐκεῖ θὰ πετάξεις.

百聞は一見にしかず

Δές το μὲ τὰ μάτια σου καὶ μὴν ἀκοῦς ἑκατὸ ἄλλους.

සමුද්‍ර සැනෙකදීම සංචාරය
විවෘතවි.

Τὴ στιγμή τῆς συνάντησης ἀρχίζει ὁ χωρισμός.

यदी आप अपने भालक को प्यार करते है उसे
सफर पर भेजिए

Ἄν ἀγαπᾶς τὸ παιδί σου, στείλ' το σὲ ταξίδια.

Πράξη.

Ευρώπη-Άπω Ανατολή.

		①	②	③	④	⑤	⑥	⑦	⑦
		SR 314 DC10 F Y	SR 300 DC10 F Y	SR 308 DC10 F Y	SR 306 DC8 F Y	SR 302 DC10 F Y	SR 312 DC10 F Y	SR 316 DC10 F Y	SR 304 DC10 F Y
ΓΕΝΕΥΗ	άν.	—	10 40	13 35	—	10 40	10 40	—	—
ΖΥΡΙΧΗ	άν.	17 15	13 00	15 30	13 00	13 00	12 30	17 15	13 00
ΓΕΝΕΥΗ	άν.	16 50	X	X	14 20	X	X	16 50	14 35
ΑΘΗΝΑ	αφ.	X	Δ17 30	Δ20 00	—	Δ17 30	X	Δ19 05	Δ23 10
	άν.	M	Δ16 20	Δ20 50	X	Δ18 20	M	Δ19 55	Δ23 50
			X	X	⊙	M	M	M	⊙
ΚΑΡΑΤΣΙ	αφ.	⊙	⊙	C	⊙	X	⊙	⊙	⊙
	άν.	⊙	⊙	C	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙
ΒΟΜΒΑΗ	αφ.	⊙	01 35	—	—	—	—	03 10	—
	άν.	⊙	02 25	—	—	—	—	04 00	—
			FNYT	—	—	—	—	—	—
ΒΟΜΒΑΗ	αφ.	⊙	07 20	04 30	⊙	03 00	03 15	00 50	07 20
	άν.	⊙	08 10	05 20	—	03 50	04 05	01 40	08 10
ΚΟΛΟΜΠΟ	αφ.	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙
	άν.	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙	⊙
ΜΠΑΓΓΚΟΚ	αφ.	⊙	10 25	—	—	—	—	10 25	—
	άν.	⊙	11 15	—	—	—	—	11 15	—
ΜΠΑΓΓΚΟΚ	αφ.	⊙	X	10 50	10 05	09 15	09 35	X	10 35
	άν.	⊙	—	11 50	11 05	10 00	10 35	—	11 35
ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	αφ.	⊙	18 55	X	X	X	X	18 55	X
ΧΟΓΚ-ΚΟΝΓΚ	αφ.	⊙	—	18 35	15 50	—	15 20	—	18 20
	άν.	⊙	—	—	18 40	—	—	—	17 10
ΜΑΝΙΛΑ	αφ.	⊙	—	—	—	14 45	—	—	—
ΠΕΚΙΝΟ	αφ.	⊙	—	—	—	—	—	—	—
	άν.	⊙	—	—	—	—	—	—	—
ΣΑΓΚΑΗ	αφ.	⊙	—	—	—	—	—	—	—
ΤΟΚΥΟ	αφ.	⊙	—	—	—	—	—	—	—
			—	21 30	—	—	18 25	—	21 55

- ⊙ Δευτέρα
- ⊙ Τρίτη
- ⊙ Τετάρτη
- ⊙ Πέμπτη
- ⊙ Παρασκευή
- ⊙ Σάββατο
- ⊙ Κυριακή
- X Γεύμα ή δείπνο
- ⊙ Ελαφρύ φαγητό
- ⊙ Πρωινό
- ⊙ Αναψυκτικό
- C Για ταξιδιώτες transit γ ή

M Προβολή φιλμ και 10 διαφορετικά μουσικά προγράμματα σε όλες τις πτήσεις με DC-10.

F Πρώτη θέση
Y Οικονομική θέση
▼ Δεν μεταφέρονται επιβάτες και εμπορεύματα μεταξύ των δύο αυτών πόλεων.

Δ Αθήνα: από 25 Σεπτεμβρίου μία ώρα νωρίτερα.

Όλες οι ώρες είναι τοπικές.

Θερινά δρομολόγια μέχρι 31.10.1977. Υπόκεινται σε αλλαγές.

Άπω Ανατολή-Ευρώπη.

		②	②	③	④	⑤	⑥	⑦	⑦
		SR 307 DC10 F Y	SR 317 DC8 F Y	SR 315 DC10 F Y	SR 301 DC10 F Y	SR 311 DC10 F Y	SR 309 DC8 F Y	SR 303 DC10 F Y	SR 305 DC10 F Y
ΤΟΚΥΟ	άν.	12 35	—	—	—	15 45	—	—	17 55
ΣΑΓΚΑΗ	άν.	—	14 00	—	—	—	—	—	—
ΠΕΚΙΝΟ	αφ.	X	15 45	—	—	X	—	X	—
	άν.	—	17 00	—	—	—	—	—	—
ΜΑΝΙΛΑ	άν.	—	—	—	—	—	16 15	—	—
ΧΟΓΚ-ΚΟΝΓΚ	αφ.	16 10	—	—	—	19 20	—	21 30	—
	άν.	17 00	X	—	16 25	20 10	X	17 25	22 20
ΣΙΓΚΑΠΟΥΡΗ	αφ.	FNYT	—	07 40	—	—	FNYT	FNYT	16 55
	άν.	YXC	—	—	X	X	YXC	C	—
ΜΠΑΓΓΚΟΚ	αφ.	19 45	—	—	21 10	M	19 05	20 10	01 05
	άν.	20 45	⊙	—	22 10	Y	19 50	21 10	02 05
ΚΟΛΟΜΠΟ	αφ.	—	—	09 20	FNYT	—	X	X	—
	άν.	X	—	10 10	YXC	⊙	X	C	—
ΒΟΜΒΑΗ	αφ.	M	22 00	12 25	00 40	00 40	22 20	23 40	M
	άν.	—	22 50	13 15	01 30	01 30	23 10	00 30	—
ΚΑΡΑΤΣΙ	αφ.	23 50	X	X	⊙	⊙	FNYT	⊙	05 10
	άν.	00 40	⊙	—	—	—	YXC	—	06 00
ΑΘΗΝΑ	αφ.	Δ04 55	Δ03 40	—	—	—	Δ04 00	M	Δ10 15
	άν.	Δ05 45	Δ04 30	—	—	—	Δ04 40	—	Δ11 05
ΓΕΝΕΥΗ	αφ.	—	—	—	—	—	05 20	05 10	—
ΖΥΡΙΧΗ	αφ.	06 25	06 45	17 50	06 05	06 05	06 45	06 45	13 20
ΓΕΝΕΥΗ	αφ.	—	—	19 35	—	—	—	—	—

Για περισσότερες πληροφορίες απευθυνθείτε στον ταξιδιωτικό σας πράκτορα (IATA) ή στη Swissair, Όθωνος 4, Αθήνα, τηλ. 3231871-5 και 3235811-4, ή Πριγκιπισσός Τύρας 6, Λευκωσία, τηλ. 45222.

ΚΟΥΣΙΑΣ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ

γλατζ;

Μα για να διαλέξετε τὰ καλλυντικά σας χωρίς να προβληματίζεσθε!

Έλατε λοιπόν σέ μᾶς. Βρισκόμαστε στην καρδιά τῆς Ἀθήνας, στο Σύνταγμα και εἴμαστε τὸ εἰδικὸ κατάστημα για σᾶς. Διαθέτουμε ὅλα τὰ ξένα και ἑλληνικά καλλυντικά μαζί με σωστὴ και γρήγορη ἐξυπηρέτηση ἀπὸ πεπειραμένες και πρόθυμες αἰσθητικούς.

Σέ μᾶς θὰ βρεῖτε ἐπίσης:

Πλούσια συλλογὴ εἰδῶν καπνιστοῦ.

Ὅλες τῖς (γνωστές) μάρκες καλσόν.

Μεγάλη ποικιλία σέ εἶδη δώρων.

Φωτογραφικά (πωλήσεις φίλμς, ἐμφανίσεις, ἐκτυπώσεις).

Και για τιμές!!! μὴ ρωτᾶτε!!!

Έλατε σέ μᾶς. Εἴμαστε τὸ εἰδικὸ κατάστημα για σᾶς!

ΚΟΥΣΙΑΣ

ΑΠΟΘΗΚΗ ΚΑΛΛΥΝΤΙΚΩΝ

Νίκης 2, Σύνταγμα, Τηλ. 32.36.500

Η
MINOS
ΚΑΙ Ο
ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ...

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Θάνος Σπυρόπουλος

ΟΙ ΠΙΚΡΕΣ ΜΝΗΜΕΣ...

Είδη CAMPING
ΕΞΟΧΗΣ και ΘΑΛΑΣΣΗΣ
απ'όλο τον κόσμο!

Ένας ολοκληρωσ όροφος
των καταστημάτων
παρνασσάς με:
ΣΚΗΝΕΣ · ΒΑΡΚΕΣ
ΑΕΡΟΣΤΡΩΜΑΤΑ

ΟΜΠΡΕΛΛΕΣ · ΚΡΕΒΒΑΤΙΑ
ΞΑΠΛΩΣΤΡΕΣ · ΠΟΛΥΘΡΟΝΕΣ
ΨΥΓΕΙΑ · RICK · NICK · THERMO

και 4 ακόμη όροφοι με:
ΔΑΠΕΔΑ · ΜΟΚΕΤΤΕΣ
ΚΟΥΖΙΝΙΚΑ
ΚΡΥΣΤΑΛΛΑ · ΑΣΗΜΙΚΑ
ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ · ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ

παρνασσάς

ΜΕΓΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

ΕΡΜΟΥ 87-89 ΠΛΑΤ. ΜΟΝΑΣΤΗΡΑΚΙΟΥ

ΠΩΛΗΣΙΣ: ΧΟΝΔΡΙΚΗ-ΛΙΑΝΙΚΗ. ΤΗΛ. 3242352

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ Β': ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 42 ΤΗΛ. 627877.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ Γ': ΛΕΩΦ. ΣΥΓΓΡΟΥ 360 (ΙΠΠΟΔΡΟΜΟΣ) ΤΗΛ. 9410929.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

έκείνος και... εκείνος

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

ὁ караγκιόζης παρά λίγο βεζύρης

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ

παθήματα

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

οἱ μουσικοί

ΚΕΔΡΟΣ

Ισραήλ Χοροβίτς

Τέσσερα Μονόπρακτα

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

κεδρος

Σλαβομίρ Μροζεκ

Ένα Ευτυχές Γεγονός!

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

κεδρος

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΙΩΓΑΣ

Πασχαλινά παιχνίδια

ΚΕΔΡΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ

τὸ φάντασμα τοῦ κυρίου ραμόν νοβάρο

ΚΕΔΡΟΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

1. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΕΧΑΪΔΗΣ
2. ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
3. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ
4. ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ
5. ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΙΩΓΑΣ
6. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ
7. ΜΑΡΙΟΣ ΧΑΚΚΑΣ
8. ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ
9. ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
10. ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
11. ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ
12. ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ
13. Γ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΑΚΗΣ
14. ΑΝΤΩΝΗΣ ΔΩΡΙΑΛΗΣ
15. ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΑΝΙΩΤΗΣ
16. ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
17. ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
18. ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ
19. ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

Τὸ πανηγύρι, β' ἔκδοση
 Ἐπικίνδυνο φορτίο, β' ἔκδοση
 Ἡ πόλη, β' ἔκδοση
 Ἡ καθαίρεση
 Πασχαλινά παιχνίδια
 Ἄντονιο ἢ τὸ μήνυμα, β' ἔκδοση
 Ἐνοχή, β' ἔκδοση
 Καληνύχτα Μαργαρίτα
 Οἱ μουσικοί
 Ἐκείνος καί... Ἐκείνος
 Ὁ Καραγκιόζης παρά λίγο Βεζύρης
 Τὸ φάντασμα τοῦ κ. Ραμόν Νοβάρο
 Ὀλονυχτία
 Ἐνα παράξενο ἀπόγευμα
 Παθήματα
 Ἐκείνος καί... Ἐκείνος, τόμος Β'
 ὦ! Τί κόσμος Μπαμπά
 Τὸ αὐτί τοῦ Ἀλέξανδρου
 Ἀπεργία ἢ Ἡ πάλι τῶν τάξεων ἀπ' αὐτοῦ πού παλεύουν

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

καληνύχτα μαργαρίτα

ΚΕΔΡΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

ἐπικίνδυνο φορτίο

ΚΕΔΡΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΚΟΥΡΤΗΣ

απεργία

ἢ ἡ πάλι τῶν τάξεων ἀπ' αὐτοῦ πού παλεύουν

ΚΕΔΡΟΣ

ΛΟΥΛΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

ἡ πόλη

ΚΕΔΡΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

τὸ αὐτί τοῦ ἀλεξάνδρου

ΚΕΔΡΟΣ

Λούλα Ἀναγνωστάκη
Ἄντονιο ἢ τὸ μήνυμα

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΞΕΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

1. ΣΛΑΒΟΜΙΡ ΜΡΟΖΕΚ
2. ΙΣΡΑΕΛ ΧΟΡΟΒΙΤΣ

Ἐνα εὐτυχές γεγονός, Μετάφραση: Θόδωρος Ἐξαρζος
 Τέσσερα μονόπρακτα Τὸ παιχνίδι τῆς πρωτιάς - Ὁ ἰνδὸς γυρεύει τὸ Μπρόνζ - Ἀρουραῖοι - Ἀκροβάτες
 Μετάφραση, Ἰὼ Μαρμαρινῶ

ΓΙΩΡΓΗΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΑΚΗΣ

Ὀλονυχτία τὸ τέλος - σχόλη...

ΚΕΔΡΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΜΑΤΕΣΙΣ

καθαίρεση

ΚΕΔΡΟΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΥΡΣΕΛΑΣ

έκείνος καί... εκείνος

ΚΕΔΡΟΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΕΧΑΪΔΗΣ

τό πανηγύρι

ΚΕΔΡΟΣ

ΜΑΡΙΟΣ ΧΑΚΚΑΣ

ἐνοχή

ΚΕΔΡΟΣ

Κώστας Μουρσελάς

Ὁ τί κόσμος μπαμπά!

ΚΕΔΡΟΣ

αυτῶν δωριαδῆς

Ένα παραξενο απογευμα

κεδρος

Σύγχρονο Ἑλληνικὸ καὶ Ξένο Θέατρο ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 44 - ΤΗΛ. 3615 783

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

10 ΙΟΥΛΙΟΥ – 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

*** ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ:**

ΚΥΡΙΑΚΗ	10	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΣΟΦΟΚΛΗ:	“ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	16	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΕΛΕΝΗ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	17	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΕΛΕΝΗ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	23	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΙΠΠΗΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	24	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΙΠΠΗΣ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	30	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΑΙΣΧΥΛΟΥ:	“ΙΚΕΤΙΔΕΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	31	ΙΟΥΛΙΟΥ	ΑΙΣΧΥΛΟΥ:	“ΙΚΕΤΙΔΕΣ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	6	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΣΟΦΟΚΛΗ:	“ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	7	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΣΟΦΟΚΛΗ:	“ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ”

*** ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ:**

ΣΑΒΒΑΤΟ	13	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΒΑΚΧΕΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	14	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΒΑΚΧΕΣ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	20	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΑΧΑΡΝΗΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	21	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΑΧΑΡΝΗΣ”

*** ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ:**

ΣΑΒΒΑΤΟ	27	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΜΗΔΕΙΑ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	28	ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	ΕΥΡΙΠΙΔΗ:	“ΜΗΔΕΙΑ”
ΣΑΒΒΑΤΟ	3	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΣΦΗΚΕΣ”
ΚΥΡΙΑΚΗ	4	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ:	“ΣΦΗΚΕΣ”

* Το πρόγραμμα πιθανόν να υποστεί αλλαγές. Όποιαδήποτε αλλαγή γνωστοποιείται εγκαίρως από τα μέσα δημοσιότητας.

* Ώρα έναρξης των παραστάσεων: Από 10 Ιουλίου μέχρι και 14 Αυγούστου 1977, ή 21.00 ακριβώς.

Από 20 Αυγούστου μέχρι 4 Σεπτεμβρίου 1977, στις 20.30 ακριβώς.

* Τιμές εισιτηρίων: Κάτω διαζώμα δρχ. 150, 100, 60. Άνω διαζώμα δρχ. 40.

* Πληροφορίες-εισιτήρια: Η προπώληση των εισιτηρίων αρχίζει από τις 15 Ιουνίου.

* Είσιτήρια πωλούνται:

α) Στο ταμείο του Εθνικού Θεάτρου, Άγ. Κωνσταντίνου και Μενάνδρου, τηλ. 52.23.242.

β) Στο ταμείο του Φεστιβάλ Αθηνών, Σταδίου 4 (μέσα στη στοά) τηλ. 32.21.459 και 32.23.111 έσωτ. 240.

γ) Στην Έλληνική Περιηγητική Λέσχη Αθηνών, Πολυτεχνείου 12, τηλ. 52.48.600 και 52.40.854 και σε όλα τα περιφερειακά της τμήματα.

δ) Στο χώρο του Αρχαίου Θεάτρου Επιδαύρου τις ημέρες των παραστάσεων: κάθε Σάββατο, τέσσερις ώρες πριν από την έναρξη της παραστάσεως και κάθε Κυριακή, 9-1 π.μ. Και από 4 μ.μ. μέχρι την έναρξη της παραστάσεως.

ΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ 1977

ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ

9 ΙΟΥΛΙΟΥ – 25 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ

ΩΔΕΙΟΝ ΗΡΩΔΟΥ ΑΤΤΙΚΟΥ

Π Ρ Ο Γ Ρ Α Μ Μ Α

*** ΕΘΝΙΚΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ**

9, 12, 15, 17 Ιουλίου

ΜΠΙΖΕ: ΚΑΡΜΕΝ

Εισιτήρια: Δρχ. 400, 300, 200, 100. Φοιτ. 20

ΒΡΑΔΥΑ ΜΠΑΛΛΕΤΟΥ

14, 16 Ιουλίου

Εισιτήρια: Δρχ. 250, 200, 150, 50. Φοιτ. 20

*** ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΑΘΗΝΩΝ**

18, 25 Ιουλίου

1, 2 Αύγουστου

Εισιτήρια: Δρχ. 200, 150, 100, 50. Φοιτ. 30

*** ΘΕΑΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ**

22, 23, 24 Ιουλίου

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ: ΕΙΡΗΝΗ

Εισιτήρια: Δρχ. 150, 100, 70, 50. Φοιτ. 30

*** ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ**

29, 30, 31 Ιουλίου

Μ. ΛΥΜΠΕΡΑΚΗ: Ο ΑΓΙΟΣ ΠΡΙΓΚΗΣ

Εισιτήρια: Δρχ. 150, 100, 70, 50. Φοιτ. 35

Σπουδαστών: Δρχ. 75, 50, 35

*** ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ**

6, 7 Αύγουστου

ΕΥΡΙΠΙΔΗ: ΜΗΔΕΙΑ

12, 13, 14 Αύγουστου

ΕΥΡΙΠΙΔΗ: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΕΝ ΤΑΥΡΟΙΣ

10, 11 Σεπτεμβρίου

ΣΟΦΟΚΛΗ: ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

16, 17, 18 Σεπτεμβρίου

ΕΥΡΙΠΙΔΗ: ΕΛΕΝΗ

24, 25 Σεπτεμβρίου

ΕΥΡΙΠΙΔΗ: ΜΗΔΕΙΑ

Εισιτήρια: Δρχ. 150, 100, 70, 50

Σπουδαστών: Δρχ. 75, 50, 35

*** ΜΠΑΛΛΕΤΟ ΘΕΑΤΡΟΥ ΜΠΟΛΣΟΪ ΜΟΣΧΑΣ**

16, 17, 18, 27 Αύγουστου

ΧΑΤΣΑΤΟΥΡΙΑΝ: ΣΠΑΡΤΑΚΟΣ

21, 22, 24, 28 Αύγουστου

ΤΣΑΪΚΟΦΣΚΥ: ΛΙΜΝΗ ΤΩΝ ΚΥΚΝΩΝ

25, 26 Αύγουστου

ΑΝΤΑΜ: ΖΙΖΕΛ

Εισιτήρια: Δρχ. 500, 350, 200, 100. Φοιτ. 50

*** ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΘΕΑΤΡΟΥ ΜΠΟΛΣΟΪ**

19, 23 Αύγουστου

Δ/ντής Όρχήστρας: ΑΛΕΞΑΝΤΕΡ ΛΑΖΑΡΕΦ

Σολίστ: 19/8 ΛΕΟΝΙΝΤ και ΠΑΒΕΛ ΚΟΓΚΑΝ (2 βιολιά)

23/8 ΙΡΙΝΑ ΑΡΧΙΠΟΒΑ (Σοπράνο)

ΒΛΑΝΤΙΣΛΑΒ ΠΙΓΙΑΦΚΟ (Τενόρος)

Εισιτήρια: Δρχ. 200, 150, 100, 50. Φοιτ. 30

*** ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΠΕΡΑ ΒΙΕΝΝΗΣ**

2, 5 Σεπτεμβρίου

Ρ. ΣΤΡΑΟΥΣ: ΗΛΕΚΤΡΑ

Δ/ντής Όρχήστρας: 2/9 ΚΑΡΛ ΜΠΕΜ

5/9 ΧΑΪΝΡΙΧ ΧΟΛΡΑΪΖΕΡ

Εισιτήρια: Δρχ. 500, 350, 200, 100. Φοιτ. 40

*** ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΒΙΕΝΝΗΣ**

4, 6 Σεπτεμβρίου

Δ/ντής Όρχήστρας: 4/9 ΚΑΡΛ ΜΠΕΜ

6/9 ΛΕΟΝΑΡΝΤ ΜΠΕΡΝΣΤΑΪΝ

Εισιτήρια: Δρχ. 200, 150, 100, 50. Φοιτ. 30

*** ΚΡΑΤΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

12 Σεπτεμβρίου

Δ/ντής Όρχήστρας: ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΥΜΗΣ

Εισιτήρια: Δρχ. 200, 150, 100, 50. Φοιτ. 30

*** ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ ΤΗΣ ΓΙΟΥΤΑ**

19, 20, 21 Σεπτεμβρίου

Δ/ντής Όρχήστρας: ΜΩΡΙΣ ΑΜΠΡΑΒΑΝΕΛ

Σολίστ: 19/9 ΒΑΣΩ ΔΕΒΕΤΖΗ (πιάνο)

21/9 ΜΩΡΗΝ ΦΟΡΕΣΤΕΡ (Κοντράλτο)

Εισιτήρια: Δρχ. 200, 150, 100, 50. Φοιτ. 30

* Το πρόγραμμα πιθανόν να υποστεί αλλαγές. Όποιαδήποτε αλλαγή γνωστοποιείται εγκαίρως από τα μέσα δημοσιότητας.

* Η προπώληση των εισιτηρίων αρχίζει συνήθως 10 με 15 ημέρες ενωρίτερα από κάθε εκδήλωση και γνωστοποιείται στο κοινό από τις εφημερίδες και τα λοιπά μέσα ενημερώσεως.

* Πληροφορίες: ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ, τηλ. 32.25.904 – 32.23.111 (έσωτ. 132).

αν ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΤΟΤΕ... ΠΙΤΣΟΣ

Από τό 1865,
ὁ βασικός στόχος
τῆς βιομηχανίας ΠΙΤΣΟΣ ἦταν,
νά κερδίσει καί νά διατηρήσει
τήν ἐμπιστοσύνη τῶν πελατῶν της.

Ἀποτέλεσμα:
Ἐκατόν δώδεκα χρόνια
ἐμπιστοσύνη.
Δέν εἶναι λίγο!

ΠΙΤΣΟΣ
ἐμπιστοσύνη

ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗ
ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΩΣΤΑ ΒΑΡΝΑΛΗ

24

ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΞΥΛΟΓΡΑΦΙΕΣ
ΤΟΥ Α. ΤΑΣΣΟΥ

Οι πολύχρωμες εικόνες θα τυπωθούν από τις 74 πλάκες,
τις χαραγμένες σε πλάγιο ξύλο.

ΣΧΗΜΑ 33,5 x 25,5 ΕΚ.

Σελίδες 160. Χαρτί αγγλικό με υδάτινες γραμμές
Glastonbury Antique Laid.

Η ΛΥΣΙΣΤΡΑΤΗ

θα τυπωθεί σε 1500 αριθμημένα αντίτυπα.

Από το 1-100 εκτός έμπορίου

και από 101-1500 θα διατεθούν προς πώληση.

Όλα τα βιβλία θα είναι υπογραμμένα από τον Α. Τάσσο.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΠΡΟΕΓΓΡΑΦΩΝ

ΚΑΙ ΣΤΟ "ΘΕΑΤΡΟ,"

ΧΡ. ΛΑΛΑ 5-7 Τηλ. 32.32.222 - 32.22.555

«Μήδεια» Εϋριπίδη
στό Φεστιβάλ Ἀθηνῶν
...καί στό σπίτι σας!

Διαβάστε τὸ μνημειώδες αὐτὸ ἔργο, πρὶν
δεῖτε τὴν παράσταση, γιὰ νὰ μὴ χάσετε
οὔτε σταγόνα ἀπὸ τὴν ὀμορφιὰ καὶ
τὴ μεγαλοσύνη του!

Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»
προσφέρει τὸ δραματολόγιο τῶν
Φεστιβάλ Ἀθηνῶν καὶ Ἐπιδαύρου στὴ
γνωστὴ γιὰ τὴν ἐγκυρότητά της σειρά
«ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ»
καὶ στὴν τιμὴ τῶν 130 δραχμῶν ΜΟΝΟ!

- * «Οἰδῖπους ἐπὶ Κολωνῶ» Σοφοκλῆ
- * «Φιλοκτήτης» Σοφοκλῆ
- * «Ἴππῆς» Ἀριστοφάνη
- * «Εἰρήνη» Ἀριστοφάνη
- * «Μήδεια» Εϋριπίδη
- * «Βάκχες» Εϋριπίδη
- * «Ἴφιγένεια ἐν Ταύροις» Εϋριπίδη

Μεταφρασμένη ἀπὸ μιὰ πλειάδα κορυφαίων
ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων,
καὶ μὲ τὴ γενικὴ ἐπιμέλεια τῶν

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ - Α' περίοδος
ΕΥΑΓΓ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ - Β' περίοδος

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»,

Ἄρσακη 6 - Ἀθήνα - Τηλ: 324.7791

ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
Ἄπροσδόκητα σημερινοί

Στά βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα

παγκόσμια θεατρική βιβλιοθήκη

ΣΕΙΡΑ Α'

- ΚΑΜΥ
- ΠΙΝΤΕΡ
- ΛΟΡΚΑ
- ΝΤΥΡΑ
- ΜΠΕΚΕΤ
- ΙΟΝΕΣΚΟ
- ΑΛΜΠΥ
- ΜΠΥΧΝΕΡ
- ΑΝΟΥΪΓ
- ΠΙΝΤΕΡ
- ΑΡΡΑΜΠΑΛ
- ΜΠΡΕΧΤ
- ΙΝΚΛΑΝ
- ΒΙΤΡΑΚ
- ΖΕΝΕ
- ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΚΓ
- ΦΡΙΣ
- ΕΠΤΑ ΜΟΝΟΤΡΑΚΤΑ
- ΠΡΙΣΛΕΥ
- ΚΟΚΤΩ

ΣΕΙΡΑ Β'

- ΜΑΤΕΣΙΣ
- ΚΑΡΡΑΣ
- ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ
- ΒΛΑΧΟΣ
- ΚΑΡΡΑΣ
- ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ
- ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- ΒΑΛΖΕΡ
- ΣΩ
- ΝΤΥΡΡΕΝΜΑΤΤ
- ΧΟΧΟΥΤ
- ΧΑΝΤΚΕ
- ΒΑΪΣ
- ΙΨΕΝ
- ΟΣΜΠΟΡΝ
- ΧΕΜΠΕΛ
- ΖΙΡΩΝΤΟΥ
- ΦΟΝΤΟΝ
- ΓΚΟΓΚΟΛ
- ΓΚΡΑΣΣ

ετοιμάζονται: ΓΚΟΛΝΤΟΝΙ, ΜΡΟΖΕΚ, ΛΟΠΕ ΝΤΕ ΒΕΓΚΑ,
ΚΑΦΚΑ, ΧΙΚΜΕΤ, ΚΟΠΙΤ, ΜΠΟΥΛΑΤΟΒΙΤΣ, ΟΣΤΡΟΒΣΚΥ

ΧΟΣΕ ΤΡΙΑΝΑ, ΠΑΖΟΛΙΝΙ,
ΠΙΚΑΣΣΟ, ΣΙΛΟΝΕ, κ. ά.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΩΔΩΝΗ: Ἀσκληπιοῦ 3
ΤΗΛ. 363 79 73, 361 30 29 - ΑΘΗΝΑ, Τ.Τ. 143

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'

Τόμος Ι', Τεύχος 55-56
Γενάρης - Απρίλης 1977

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Α': 1962 — 66
Τόμοι 1-5. Τεύχη 1-30

*

Έκδότης - Διευθυντής
ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΤΣΟΣ

*

Γραφεία: Χρ. Λαδών 5-7 (Τ. 124)

Τηλέφωνα:

3232222 — 3225555 — 3238030

*

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ Δρχ. 100

Συνδρομή έτησια Δρχ. 500

Φοιτητική έτησια Δρχ. 400

Όργανισμών κλπ. Δρχ. 1.000

Έξωτερικοί: Εύρωπη Δολλ. 25

Αμερικής 30. Αυστραλίας 40

*

Μονοτυπία, όφσσετ, βιβλιοδεσία

Γ. Τσιβεριώτης, Λούβαρη 11

Τηλ. 574 - 3775 και 574 - 2802

*

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ νόμῳ

Ίδιοκτήτης - Υπεύθυνος ύλης

Κώστας Νίτσος, Σισίνη 35

Υπεύθυνος Τυπογραφείου

Γ. Τσιβεριώτης, Λούβαρη 11

*

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Μάγια Σεμερτζιδη: Το θέατρο της ΕΠΟΝ στις Κορυτσάδες (Απόσπασμα πίνακα - ντοκουμέντου: Κορυτσάδες 18.5.1944)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΑΣΤΕΡΙΣΚΟΙ:** Θέατρο στην Έλευθερη Ελλάδα. — Κ.Θ.Β.Ε., πληγή άνοιχτή μέ... Τρυπάνη. — Έκλογή Χωροφά, πεντάκις παράνομη! — Μάνος, Κ.Ο.Α. και... ταπί! σελ. 15
- ΚΕΙΜΕΝΑ:**
- ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ: "Έγκατα...". Σελίδες άνέκδοτης άυτοβιογραφίας. 4η συνέχεια: Θυσίασα τή Φιλοσοφία και τήν προσωπική μου ζωή για τή θεατρική έρευνα. Άνέκδοτη εικονογράφηση σελ. 36
- ΠΛΗΡΗ τά Έπίσημα ΠΡΑΚΤΙΚΑ τής ΒΟΥΛΗΣ για τό περιβόητο "Άρμα Θέσπιδος". Τετράωρο σφυροκόπημα ένόσ άθλίου Νομοσχεδίου, πού εισήχθη έπειγόντως, άιφνιδιαστικά, άνορθόδοξα σελ. 49
- ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ**
- ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ: Τό θέατρο στην Έλευθερη Ελλάδα. Ό θεατρικός όμιλος τής ΕΠΟΝ Θεσσαλίας. (Μαρτυρία). Άνέκδοτη εικονογράφηση σελ. 19
- ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ: Τό Θέατρο έκανε τό θάμα του. Ά-πτόητο κι άπ' τά γκαρίσματα τών γαϊδουριών! (Μαρτυρία) σελ. 31
- ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ: Ό θιάσος Βασίλη Ρώτα στη Θεσσαλία. Οί παραστάσεις στόν Ίταμο για τό Β' Παν-θεσσαλικό Συνέδριο του ΕΑΜ. (Μαρτυρία) σελ. 33
- ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ: Μέ τήν πνοή του Άγώνα στά βουνά. Ό Μεμάς, καλόγνμος συντονιστής του θιάσου. Έλεγείο στό Γεράσιμο Σταύρου σελ. 35
- ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΔΡΑΜΑ ΣΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΘΕΑΤΡΟ (Γ' - τέλος)**
- (Διεθνής Διάσκεψη Θεάτρου στην Άθήνα)
- ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗ: Τό Δράμα παίρνει ζωή μόνο όταν άγγίζει τό κοινό του. Παίζουμε ρεαλιστικά ένα υπερβα-τικό είδος. Εισήγηση σελ. 74
- ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΟΝΤΗΡΗ: Όχι μουσειακή άναπαράστα-ση. Άμεση συγκίνηση του θεατή. Όλο τό βάρος στό κα-θαρά άνθρώπινο στοιχείο. Εισήγηση σελ. 77
- ΗΛΙΑ ΚΑΖΑΝ: Τό Άρχαίο Δράμα στην Όθόνη. Νά άνακαλύψουμε τά έργα χωρίς δέος. Εισήγηση σελ. 78
- ΝΤΟΝ ΛΟΥΤΖ: Η "Ήλέκτρα" του Σοφοκλή σή-μερα. Ένας Όλλανδός άλφαβητίζει τήν Τραγωδία. Εισήγηση σελ. 81
- ΑΝΝΑΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Συμπεράσματα δέν ύπάρχουν! Η κατάληξη έφτά συνεδριάσεων 19 ώρών σελ. 84
- ΕΡΕΥΝΑ:**
- ΝΙΚΟΥ Ι. ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ: Τί συμβαίνει στά Κρατικά Καλλιτεχνικά Ίδρύματα; Λειτουργούν σωστά; Έκπληρώ-νουν τήν άποστολή τους; Μέρος Ι: Οί Κρατικές Όρχή-στρες σελ. 43
- ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ:** Οί διαβόητες συμβάσεις Μινωτή. Η, πώς ό κ. Ί. Ν. Θεοδωρακόπουλος χορηγεί, κάθε τόσο, πρόσθετες ά-μοιβές 350.000 δραχμών στόν κ. Μινωτή. Άποσιωπούν τόν τίτλο του κ. Γενικού! (Πλήρη κείμενα δυό συμβά-σεων) σελ. 85

Τά Περιεχόμενα του τεύχους συνεχίζονται και στην πίσω σελίδα 14

Ένα πλούσιο διπλό τεύχος :
 ▣ Ο Α. Γιαννίδης στο Βουνό.
 ▣ Αφιέρωμα στο συγκρότημα "Ψωμί και Κούκλες".
 ▣ Αφιέρωμα στο Ν. Γεωργιάδη — έλμπουμ από μακέτες.
 ▣ Αφιέρωμα στο Γιάν. Σιδέρη και 'Ανέστη Λογοθέτη.

Διπλά πλούσιο, διπλό τεύχος :
 ▣ Κείμενα Λιμίλιου Βεάκη.
 ▣ Αφιέρωμα : Το 'Αρχαίο Δράμα στο Σημερινό Θέατρο.
 ▣ Διαμάχη Μπρέχτ - Λούκας.
 ▣ Μαρτυρία Λεωτσάκου για το Κατζίδακι στην ΕΡΤ.

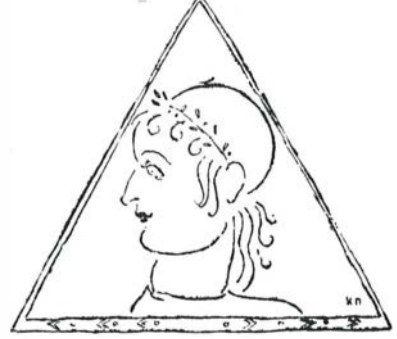

Ένα μνημειώδες διπλό τεύχος :
 ▣ Συγκλονιστικό Αφιέρωμα στο 'Αντάρτικο Θέατρο με ανέκδοτα ντοκουμέντα.
 ▣ 'Ομοβροντία' για την ΕΛΣ.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

(Συνέχεια από τη σελίδα 13)

ΤΟ ΔΙΜΗΝΟ :	'Ανασκόπηση των γεγονότων.— Τό σκίτσο του Κώστα Μητρόπουλου.— 'Η περιβόητη ανακοίνωση της Καλλιτεχνικής 'Επιτροπής του 'Εθνικού Θεάτρου	σελ. 87
	Ποιός στέλνει την ΕΛΣ στη Μόσχα; 'Κόλλο' για την παράταση της σύμβασης Χωραφά ;	σελ. 94
	ΕΛΣ : 'Ο χορός των άργιών καλά κρατεί !	σελ. 95
	ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ : 'Η έντεχνη Νεοελληνική Μουσική και τό ξεσκέπασμα μιās έντεχνης παραπλάνησης. (Με ανέκδοτα ντοκουμέντα Βάρβογλη)	σελ. 100
	ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ : Μπέκετ : 'Επιθανάτια άγώνια της γλώσσας, επιθανάτια άγώνια της ίδιας της ύπαρξης	σελ. 104
	ΡΑΝΤΟΥ ΜΠΕΛΙΓΚΑΝ : Τό Θέατρο, άπαράγραπτη μαρτυρία στους άγώνες κατά της καταπίεσης. Μήνυμα για την Παγκόσμια Μέρα Θεάτρου. 'Αλλά τό 'Ελληνικό Κέντρο Θεάτρου ύπνώττει βαθύτατα	σελ. 105
	ΚΡΙΣΕΙΣ και σχόλια για τό 'Αντάρτικο Θέατρο : Νίκου Φιλικού και Παρατηρηρή	σελ. 109
ΜΙΚΡΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ		
	'Επιτέλους, άνοιξε τό Θεατρικό Μουσείο. 'Εσαι έργο ζωής του Γιάννη Σιδέρη	σελ. 89
	ΑΛΕΚΟΥ ΛΙΔΩΡΙΚΗ : Σιδέρης, ό ειλωτας μιās θυμαστικής ιδέας	σελ. 89
	ΚΩΣΤΑ ΚΡΟΝΤΗΡΑ : Τό Θεατρικό Μουσείο δικαίωση μιās όλόκληρης ζωής	σελ. 90
	ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ : Σιδέρης, ένας άνιδιοτελής έραστής του θεάτρου	σελ. 91
	ΜΑΝΟΥ ΚΑΤΡΑΚΗ : Διασώζει τή μνήμη μιās τέχνης έφήμερης	σελ. 92
	ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ : Κοντά του μάθαινες ν' άγαπάς τό Θέατρο. 'Ο Γιάννης Σιδέρης προσηλύτιζε με τήν άνεκδοτολογία του !	σελ. 93
ΜΝΗΜΗ ΓΕΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ με 400 παραστάσεις έργου του		σελ. 96
	ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ : 'Εγραφε άπ' τό ύστέρημα της καρδιάς του	σελ. 96
	ΑΝΤΡΕΑ ΦΡΑΓΚΙΑ : Φυσικό χαμόγελο της καλής θέλησης	σελ. 96
	ΝΟΤΗ ΠΕΡΓΙΑΛΗ : 'Υπεράσπιζε τήν παιδική ψυχή του Λαού	σελ. 98
	ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ : Καιρός κ' οί 'Ελληνες νά πούμε : Καλημέρα πιά !	σελ. 99
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ :		
	ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ : 'Ο Γιάννης Νεγρεπόντης παρουσιάζει, αναλύει και κρίνει τόν "Πυρίγονο" της 'Ιουλίας 'Ιατρίδη, μυθιστόρημα άπό τή ζωή και τά έργα του Φέλιξ Λόπε Ντέ Βέγα Κάρπιο	σελ. 106
	ΔΙΣΚΟΓΡΑΦΙΑ : 'Ο Φοΐβος 'Ανωγειανάκης παρουσιάζει και κρίνει τό δίσκο : Δημοτικά τραγούδια άπό τή συλλογή Μέλπωσ Μερλιέ. 'Ηχογραφήσεις του '30 με άθθεντικούς έκτελεστές	σελ. 108
	ΓΡΑΜΜΑΤΑ πρós τό "Θ" : 'Ελλης 'Αλεξίου : Τό "Θ" δίνει ένα μάθημα ύψηλού πατριωτισμού. — Στρατηγού Γεράσ. Αύγερόπουλου : 'Η έθνική 'Αντίσταση εκπλήρωσε τό πολιτιστικό της χρέος.— 'Αλεξ. Ι. Πούλιου : 'Αχελινάδες κι όχι Βλάση. — 'Ανδρέα Νεζερίτη : 'Ο διωγμός των έλληνικών έργων άπό τή Λυρική. — Κούλας Ξηραδάκη : 'Η 'Ιθάκη νά τιμήσει δυό θεατρικά τέκνα της.— Μιά διευκρίνιση του Σπύρου Εύαγγελάτου.— Μιά πρόσκληση του Γ. Μποτονάκη	σελ. 110
	ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ : Νομοθεσία γύρω άπό τό Θέατρο, τή Μουσική και τό Χορό	σελ. 112
	ΑΛΛΑΓΕΣ ΕΡΓΩΝ στ' άθηναϊκά θέατρα. 'Από τήν έναρξη ώς τίς 31 του Δεκέμβρη	σελ. 114

Α Σ Τ Ε Ρ Ι Σ Κ Ο Ι

✦ Θέατρο στην 'Ελεύθερη 'Ελλάδα

Δώσαμε μιὰ υπόσχεση. Και τὴν κρατάμε. Νὰ σώσουμε δ,τι μπορέσουμε ἀκόμα νὰ σώσουμε, ἀπὸ τὸ Ἀντάρτικο Θέατρο. Τὸ αὐτοφυῆς αὐτὸ λαϊκὸ καὶ πολιτικὸ θέατρο, ποὺ ξεπήδησε μέσ' ἀπ' τὸν Ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐθνικὴ Ἀπελευθέρωση, τὸν ὑπὲρ τῆς κ' ἔσβησε μαζί του. Τὸ ἐγκλημα ἔχει διαπραχθεῖ. Κ' εἴμαστε ὅλοι συνυπεύθυνοι: Ἀφήσαμε ἀνεξερεύνητο κι ἀνεκμετάλλευτο, τριαντατρία ὀλάκαιρα χρόνια, ἕνα γνήσια λαϊκὸ θέατρο ἔτσι ποῦ, τώρα πιά, καὶ τὸ ἴδιο νὰ ἔχει χαθεῖ καὶ τὸ ξενόθρεπτο Νεοελληνικὸ Θέατρο νὰ ἔχει χάσει μιὰ γνήσια ρίζα. Τὸ "Θ" ἔξικίνησε μιὰ προσπάθεια διάσωσης. Ξανα-νοίγοντας χορταριασμένα μονοπάτια ἀναζητάει, στοὺς τόπους του, τὸ Ἀντάρτικο Θέατρο, τὸ θέατρο τῆς Ἐλευθέρης Ἑλλάδας, τὸ Θέατρο τῶν Βουνῶν. Ἀναζητάει ἀνθρώπους. Ἀναζητάει ἔργα, ντοκουμέντα, φωτογραφίες. Φτάσαμε ν' ἀνοίγουμε λαγούμια, ξεθάβοντας καταχωνιασμένα κιούπια μὲ ἀρχεῖα! Ψάχνουμε, ξέροντας καλά πὼς θὰ χρειαστεῖ νὰ ψάχνουμε γιὰ καιρὸ. Μὰ δὲ θὰ σταματήσουμε. Στὸ τελευταῖο τεῦχος θεμελιώσαμε τὴν ἱστορία τῆς "Λαϊκῆς Σκηνῆς", τοῦ ἀντάρτικου θιάσου τῆς VIII Μερραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ Ἠπειροῦ. Μιὰ σειρά ἀπὸ μαρτυρίες, λιτὲς κι ἀνεπιτήδευτες, ὅσων πῆραν μέρος, ἔχει κιόλας συγκεντρωθεῖ καὶ δὲ θ' ἀργήσει νὰ δημοσιευτεῖ. Σήμερα σταματᾶμε στὴ Ρούμελη καὶ τὴ Θεσσαλία. Ἐδῶ ἀνδρώθηκε τὸ πιὸ γνωστὸ θέατρο τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα: Ὁ θεατρικὸς ὄμιλος τῆς ΕΠΟΝ Θεσσαλίας, ποὺ ἔμεινε πιότερο γνωστὸς σὰ θιάσος τοῦ Βασιλῆ Ρῶτα. Ἦταν, πράγματι, ὁ πιὸ συγκροτημένος — μὲ τὴν καθιερωμένη, ὁμως, δομὴ καὶ μορφή τοῦ ἀστικοῦ θεάτρου — μὲ γνωστὸς θεατρικὸς συγγραφεῖς, μ' ἐπαγγελματίες ἠθοποιούς κ.λπ. Εἶναι τὸ "Ἐθνικὸ Θέατρο" τῆς Ἐλευθέρης Ἑλλάδας. Ὁ ἐπίσημος θιάσος τῶν Βουνῶν. Ὁ πιὸ προσκείμενος στὴν Ἠγεσία, συγκροτημένος μὲ τις εὐλογίες τῆς ΠΕΕΑ. Στὸ ἀφιέρωμα ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀποθησαυρίζουμε δύο σύντομες μαρτυρίες τοῦ ἐμψυχωτῆ τοῦ θιάσου Βασιλῆ Ρῶτα, μιὰ ἄλλη πολὺ πιὸ συγκροτημένη τοῦ πρωτοπαλῆκαρου τοῦ θιάσου Γεράσιμου Σταύρου καὶ μιὰ πολὺτιμη "ἔξωθεν" μαρτυρία τοῦ Γιώργου Κοτζιούλα, ποὺ πρῶτος ἐντοπίζει τὶς ἰδιάζουσες διαφορὲς τοῦ θιάσου τῆς ΠΕΕΑ ἀπὸ τὴ "Λαϊκὴ Σκηνή" τοῦ ΕΛΑΣ Ἠπειροῦ. Φυσικὰ, δὲ θὰ σταματήσουμε σ' αὐτὰ. Κρίνουμε ὁμως ἀπαραίτητο, πρὶν προχωρήσουμε τὴν ἔρευνα, νὰ κωδικοποιήσουμε τὴν ὑπάρχουσα πρώτη ὑλὴ, στὶς σελίδες μας. Ἡ σημασία τῆς προσπάθειας φαίνεται ἀμέσως. Μὲ τὴν παράθεση στοιχείων καὶ δύο μόνο θιάσων τοῦ Βουνοῦ, βγαίνουν πολὺτιμα συμπεράσματα. Ἀπὸ τὸ περασμένο κιόλας τεῦχος, κι ὁ Ἀστερίσκος κ' ἡ στέρεη μελέτη τοῦ Πέτρου Μάρκαρη κάνουνε τις πρῶτες νύξεις γιὰ τὴν ἰδιομορφία, τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαμετρικὲς διαφορὲς, τῶν δύο θιάσων τῆς Ἐλευθέρης Ἑλλάδας. Ἀσυζητήτῃ, τὸ βάρος πέφτει στὴ "Λαϊκὴ Σκηνή". Πολλοὶ ἀναρωτήθηκαν, γιὰτὶ δώσαμε τόση ἐξαρση στὴν προσπάθεια τοῦ Κοτζιούλα καὶ τῶν συναγωνιστῶν του, προτοῦ μιλήσουμε γιὰ τὸν καθιερωμένο θιάσο τοῦ Ρῶτα. Τώρα, βλέπουν μόνοι τους τὸ λόγο. Ὁ Βασιλῆς Ρῶτας ἦταν, ἴσως, ὁ πρῶτος ἀνθρώπος τοῦ θεάτρου στὸν τόπο μας ποὺ καταπιάστηκε συνειδητὰ μὲ τὸ Λαϊκὸ Θέατρο. Εἶχε καταλάβει τὴν σημασία ποὺ ἔχει ἡ ἐπικοινωνία τοῦ θεάτρου μὲ τὸ πλατὺ κοινὸ. Εἶχε καταλάβει πὼς ἡ ἐπικοινωνία αὐτὴ δὲ μπορούσε νὰ πετύχει μέσα ἀπ' τὶς μορφὲς τοῦ ἀστικοῦ θεάτρου τῆς ἐποχῆς. Ἐκανε μιὰ θαρραλέα προσπάθεια, σὲ μιὰ μάντρα, στὸ μακρινὸ τότε Παγκράτι. Ἡ ἀποψη, ὁμως, τοῦ Ρῶτα γιὰ τὸ Λαϊκὸ Θέατρο περιοριζόταν στὸ ρεπερτόριο καὶ στὴ μορφή τοῦ ἔργου εἰδικότερα. Δὲ μπόρεσε νὰ φτάσει σὲ νέες μορφὲς θεάτρου, σὲ

νέους τρόπους ἔκφρασης, ὅπως τὸ κίνημα γιὰ Λαϊκὸ Θέατρο σ' ἄλλες χώρες. Π.χ. Ντυλέν, Κοπὼ στὴ Γαλλία, Πισκάτορ στὴ Γερμανία κ.λπ. Ἐκεῖνο ποὺ βγαίνει στὸ Ρῶτα ἦταν τὸ ἔργο. Σὰ μορφή: Δόμηση τοῦ ἔργου σὲ πλάτος, σύντομες ἐναλλασσόμενες σκηνές, πολυεπίπεδη ἀνάπτυξη μὲ αὐξησὴ τῶν προσώπων τοῦ ἔργου καὶ βάρος στοὺς μικροὺς ρόλους. Σὰν περιεχόμενο: Ἐντονο λαϊκὸ στοιχείο, μεγάλες λαϊκὲς μορφές, στιγμὲς μεγάλων συγκρούσεων, ἐντονη παρουσία λαϊκῶν προσώπων. Εἶναι φανερό: Τὴν ἀντίληψη τοῦ λαϊκοῦ θεάτρου ποὺ ὑποστηρίζει, τὴν ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν σαιξπηρικὴ παράδοση. Ἰδιαίτερα ἀπὸ τὰ ἱστορικά ἔργα τοῦ Σαίξπηρ. Κανένας ἄλλος Ἕλληνας θεατρικὸς συγγραφεὺς δὲν ἐπηρεάστηκε τόσο βαθιὰ ἀπὸ τὸ Σαίξπηρ. Ἀλλὰ καὶ κανένας ἄλλος δὲν ἐπηρεάσε τόσο βαθιὰ τὴν ὅποια σαιξπηρικὴ παράδοση στὴν Ἑλλάδα, ὅσο ὁ Ρῶτας. Τὰ μεγάλα τῶν ἔργα — "Κολοκοτρώνης", "Ρήγας Βελεστινλῆς" κ.ά. — εἶναι γραμμένα στὸ σαιξπηρικὸ πρότυπο. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μεταφράζοντας τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ, τοὺς ἔδωσε τὴ δικὴ του γλώσσα, τὸ γλωσσικὸ ὕφος τῶν δικῶν του ἔργων. Ὅταν ὁ Ρῶτας — πενήντα-πεντάρης πιά — ἀνεβαίνει τὸ τέλος τοῦ '43 στὸ βουνό, παίρνει μαζί του τὴν ἀντίληψη ἐνὸς Λαϊκοῦ Θεάτρου ποὺ ἔχει σχεδιάσει γιὰ τὴν Ἀθήνα. Παίρνει μαζί καὶ δύο προπολεμικὰ ἔργα του: "Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγγι" καὶ τὸ "Ρήγα Βελεστινλῆ". Τὸ νὰ γραμμένο πρὶν ἀπὸ 17 καὶ τ' ἄλλο πρὶν ἀπὸ 7 χρόνια, μὲ τις ἐμπεριρίες τῆς μεταξικῆς διχτατορίας. Ἐνα θέατρο τῆς πόλης ἀνέβαινε στὸ βουνό. Ἦτανε φυσικὰ τὰ προβλήματα ν' ἀνακύπτουν τὸ νὰ μετὰ τὸ ἄλλο: Μποροῦσε τὸ κοινὸ τῆς ὑπαίθρου, χωρὶς καμιά θεατρικὴ ἐμπερία, νὰ παρακολουθήσει καὶ νὰ "κατανοήσει" τὸ "Ρήγα"; Φάνει ἡ ὑπαρξὴ ἐνὸς λαϊκοῦ ἡγέτη τῆς Ἐπαναστατικῆς ἢ τῆς Προεπαναστατικῆς περιόδου (Κολοκοτρώνης - Ρήγας), φτάνει ἡ πλοκὴ ποὺ ἀπεικονίζει ἕναν ἄλλο ξεσηκωμὸ καὶ ἡ πλούσια ὑπαρξὴ λαϊκοῦ στοιχείου, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἐπικοινωνία τοῦ κοινοῦ τῆς ὑπαίθρου μὲ τὸ ἔργο; Μπορεῖ ἕνα θεατρικὸ ἀπαίδευτο κοινὸ νὰ καταλάβει τὴν περίπλοκη ποιητικὴ γλώσσα καὶ τὴν περιπλοκὴ, γι' αὐτὸ τὸ κοινὸ, σκηνικὴ δομὴ; Ἐλαϊκὰ, εἶναι σὲ θέση — μέσα ἀπ' ὅλ' αὐτὰ τὰ προβλήματα ἐπικοινωνίας ποὺ τοῦ δημιουργοῦνται — νὰ κάνει τὴν ἀναγωγή τοῦ δικοῦ του ξεσηκωμοῦ στὸν ξεσηκωμὸ ποὺ περιγράφει ὁ "Ρήγας Βελεστινλῆς"; Καὶ τὸ κυριότερο: Μπορεῖ νὰ συγκρίνει καὶ νὰ διαφοροποιήσει τὶς δυνάμεις ποὺ συγκρούονταν τότε καὶ τώρα, μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὶς δικές του γραμμές; Ἄν ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι εἶχαμε ἐνδιαφερθεῖ ἔγκαιρα γιὰ τὸ Ἀντάρτικο Θέατρο κ' εἶχαμε διασώσει τὰ ἔργα του, θὰ μπορούσαμε νὰ μελετήσουμε χίλια - δύο προβλήματα δραματολογίας καὶ ἐπικοινωνίας μὲ τὸ κοινὸ τους. Ἀμέσως ἀμέσως: Συγκρίνοντας καὶ μόνον τὴν περίπτωση Ρῶτα μὲ τὴν περίπτωση Κοτζιούλα βρίσκουμε, πέρα ἀπ' τὴν προσπάθεια καὶ τῶν δύο νὰ κάνουν θέατρο στὴν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα, ἄλλο ἕνα κοινὸ σημεῖο: Κ' οἱ δύο ξεκινοῦν ἀπὸ τὴν ποίηση. Ποιητῆς ἦταν κι ὁ Κοτζιούλας προτοῦ ν' ἀνέβει στὸ βουνό. Μόλις ὁμως ἄρχισε νὰ γράφει ἀντάρτικο θέατρο, ἐγκαταλείπει τὸν ποιητικὸ λόγο. Ὁ Ρῶτας δὲν τὸν ἐγκατάλειψε ποτέ. Ὁ Κοτζιούλας χρησιμοποιεῖ ἀπλὸ τρόπο γραφῆς, ἀπλὴ δομὴ κι ὁ λόγος του — ἄμεσος καὶ καθημερινὸς — δὲ δημιουργεῖ κανένα πρόβλημα στοὺς θεατῆς τῆς ὑπαίθρου. Τὸν ἐνδιαφέρει νὰ δεῖ ὁ θεατῆς τὰ καθημερινὰ γεγονότα ἀπὸ μιὰ ἄλλη ὀπτική. Ἐκεῖ ρίχνει τὸ βάρος του. Ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν ὠραία γραφή. Κι οὐτε ποὺ ζέρει τὸ ἐντεχνον στήσιμο τοῦ ἔργου. Ἐπιδιώκει ἄμεση ἐπικοινωνία, γρήγορη κατανόηση, μὲ τὸ φτωχὸ σὲ δυνατότητες κοινὸ του. Τὰ ἔργα τοῦ Ρῶτα ὑπάρχουν. Τοῦ Κοτζιούλα διασώθηκαν. Εἴμαστε σὲ καλὸ δρόμο γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε τὰ ἀντάρτικα μονό-

πραχτα του Γεράσιμου Σταύρου και την άνωνη ανάρτηκη διασκευη του "Νά ζει τό Μεσολόγγι". Ίσως βρεθεί και τό άρχικό κείμενο του μονόπραχτου του Γιάννη Ρίτσου "Ή Άθήνα στ' άρματα". Άν βρεθεί ένα κιοπί, θά μάς εξασφαλίσει μερικά επώνυμα κι άνωνημα έργα που παίζονταν στα πά- τάρια της ΕΠΟΝ στά χωριά της Έλευθερης Έλλάδας. Ή άνεύρεσή τους, θά μάς επιτρέψει μιá άποκαλυπτική συγκρι- τική μελέτη, άνάμεσα στό άντιστασιακό θεατρικό έργο τών Ρώτα, Κοτζιούλα, Ρίτσου, Σταύρου, Γιαλαμά κι άλλων άνωνη- μων, και τώρα άγνωστων, άγωνιστών. Κ' ίσως τότε ύποχρεω- θούμε όλοι ν' αλλάξουμε πολλές άπόψεις που στηρίζονται περισσότερο σε εικασίες, παρά στά πράγματα. Τό κέρδος δέ θά 'ναι λίγο.

* Κ.Θ.Β.Ε., πληγή άνοιχτή μέ ... Τρυπάνη

Τό "Θέατρο" πιστεύει πώς ένα πρόβλημα διατηρεί την έπικαιρότητά του, όταν οι παράγοντες που τό δημιουργήσαν εξακολουθούν νά λειτουργούν· όταν οι συνθήκες που καθό- ρισαν τή λύση του τείνουν νά παγιωθούν· τέλος, και κυρίως, όταν αυτή καθαυτή ή λύση που δόθηκε, εντάσσεται άνάμεσα στά συμπτώματα που δείχνουν φανερή πισωδρόμηση σ' έναν τομέα της πνευματικής μας ζωής. Ή περίφημη "κρίση" του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Έλλάδος, άνήκει πιά στό παρελθόν. Ο θόρυβος σταμάτησε. Τ' άνεπιθύμητα πρόσωπα άπομακρύνθηκαν και σωπαίνουν. Οι νέοι άνθρωποι του Τρυπάνη — έντεκα πολιτικά άδιάβλητοι και ύπάκουοι Σύμ- βουλοι κ' ένας μεγαλεπήβολος Γενικός Διευθυντής — πήραν άπάνω τους τό... κρίμα και την ύπόθεση. Οι έφημερίδες έκείνες, που πολύ γνοιόστηκαν γιά τήν άναταραχή και συμ- παραστάθηκαν στους "άδικημένους", δημοσιεύουν στις ίδιες καλλιτεχνικές στήλες, έντελώς άνενόχλητα, όλα τά νέα τών νέων ανθρώπων — άρφου, μάλιστα, στη νέα κατάσταση ενέ- χονται και πρόσωπα ιδιαίτερα έννομημένα άπό δημοσιογρά- φους, κριτικούς και συγκροτήματα. Οι έρμηνείες δόθηκαν, τά γεγονότα αναλύθηκαν, διαπιστώθηκαν πρωταρχικές ή λανθάνουσες αιτίες. Τελικά, ή Κοινή Γνώμη έμεινε... άπλη- ροφόρητη! Ακριβώς, επειδή ποτέ δέν ειπώθηκε όλη ή ιστορία αλλά δόθηκαν μόνο, άποσπασματικά κ' έλλειπτικά, μερικά έντυπωσιακά στιγμιότυπα. Ή εϋθύνη βαραινεί κυρίως τους ανθρώπους του Κ.Θ.Β.Ε. Ένώ βρέθηκαν στό κέντρο της κρίσης, δέ θέλησαν ή δέ μπόρεσαν — άπό κακώς νοουμένη αξιοπρέπεια, άπό άσυγχώρητη άδιαφορία ή νωθρότητα — νά μιλήσουν διεξοδικά. Τό "Θ" πιστεύει πώς τό θέμα δέν εκλείσει. Μένει άνοιχτό — πληγή που την κουκούλωσαν, χωρίς νά τή γιατρέψουν. Πιστεύει πώς οι κάθε λογής ά ρ μ ό - διοι, που δημιούργησαν και μεθόδεσαν την κρίση, χρησι- μοποίησαν διαδικασίες διαβρωτικές γιά την αϋτοτέλεια ίδρυμάτων που ύπερετούν τό γενικό καλό. Δέ μιλάμε μόνο γιά την ουσία. Άκόμα και στό καθαρά τυπικό μέρος, στην "ύπόθεση Κ.Θ.Β.Ε." ύπάρχουν τόσα κενά και τέτοιες άντιφάσεις, που δημιουργούν μιá εικόνα άνησυχητικού παρεμ- βλητισμού, άνάμεσα σε τόσες άλλες, που πάνε ν' άποδυναμώ- σουν όσους τομείς της πνευματικής μας ζωής διαθέτουν άκόμα κάποια ζωτικότητα. Ή βρώμικη "ύπόθεση Κ.Θ.Β.Ε." — κορυφαίος άθλος Τρυπάνη — πρέπει νά φωτιστεί, άπό κάθε πλευρά, γιά τό καλό όλων. Πρέπει νά φτάσουν στη δημοσιό- τητα, λεπτομερειακά και πιστά, τά γεγονότα. Τό "Θ" θά τό προσπαθήσει στ' άλλο τεϋχος.

* Έκλογή Χωραφά, πεντάκις παράνομη!

"Όσοι άγαπούν τό Λυρικό μας Θέατρο έχουν άρχισει την άντίστροφη μέτρηση. Άπό καιρό, λογαριάζουν τους μήνες και τίς μέρες που άπομένουν ώσπου νά λήξει ή σύμβαση Χωραφά. 22 Μάη, 22 Ίούνη, 22 Ίούλη, 22 Αϋγούστου, 22 Σεπτέμβρη — τέρμα στην άσυδοσία! Ή άλήθεια είναι πώς έχουν ήδη άπατηθεί. Περιμέναν, ή θητεία Χωραφά νά κλείσει άκαριαία, μόλις τό τελευταίο "Θέατρο" άποκάλυπε πώς ό έννοούμενος του Προέδρου της Δημοκρατίας, ύπήρξε ό πιό έννομημένος, ό πιό χρησιμοποιημένος και καλοπληρωμένος μάεστρος της χουντικής Έφταετίας! Δεκατέσσερις βουλευ- τές είχαν ήδη καταγγείλει στη Βουλή: «Ο περισσότερον μετακληθείς και, φυσικά, πλουσιοπάροχα πληρωθείς επί Χούντας ήταν ό κ. Δημ. Χωραφάς.» Όμως, τά άντανακλαστικά της Δημοκρατίας δέ λειτουργήσαν. Άλίμονο — δέν ήταν πρώτη φορά που δέ λειτουργήσαν. Γι' αυτό, κ' ύπέρτης της Χούντας μάς διαφεντεύουν κ' επί Νέας Δημοκρατίας. Δέν

κάνουμε... χιοδμορ: Γιά νά κρατηθεί ό έννοούμενος του Προέδρου στη Γενική Διευθунση επιχειρήθηκε... πραξικό- πημα στό κρατικό Μελόδραμα! Ήταν φυσικό νά οργανωθεί μυστικά και παράνομα. Έπικίνδυνο είναι που, μέχρι στιγμής, μπόρεσαν νά τό κρατήσουν μυστικά. Τόσες καθημερινές έφη- μερίδες — μέ τόσες σελίδες, τόσους... πευθηνες — και δέ μάς είπαν τίποτα! Τά κυκλώματα λειτουργούν θαυμάσια. Τό "Θ" δέν έχει λόγο να κρατάει μερικά μυστικά. Άνάγγειλε, λοιπόν, πώς στό τελευταίο τεϋχος θ' άποκάλυπτε τη συνεργασία του τσα- τσικου έννοούμενου μέ τη Χούντα. Οι "προστάτες" άνησύ- χησαν. Τά τέλια βάρεσαν. Πρόεδρος καλεί Τρυπάνη. Τρυπά- νη καλεί Πρόεδρον Διοικητικού Συμβουλίου Λυρικής. Τό και τό: Έπιθυμία του ύψηλά ίσταμένου, αύριο νά κληθούν, άμελλητί, τά μέλη Διοικητικού Συμβουλίου και Καλλιτεχνι- κής Έπιτροπής και, σε κοινή συνεδρίασή τους, νά... "έκλέ- ξουν" τον κ. Χωραφά Γενικό Διευθυντή της Λυρικής, γι' άλλή μιá τριετία! Σφίξη και βίαση, έννόητη: Νά 'χει έγκρι- θεί ή παράταση της σύμβασης Χωραφά, προτού νά 'χουν φτάσει στη δημοσιότητα οι άποδείξεις του "Θ" γιά τη στενή συνεργασία του Χωραφά μέ τη Χούντα. Και, ώ της παρανο- μίας! Τήν επομένη, Παρασκευή άπόγευμα 11 του Μάρτη, δεκάξη νοματαιοί, συνολικής ηλικίας χιλίων διακοσίων χρό- νων — 11 μέλη του Δ.Σ. και 5 μέλη της Κ.Ε. της Ε.Λ.Σ. — συνήλθαν και ύψηλή έπιταγή "έξέλεξαν" τον κ. Χωραφά Γενικό Διευθυντή της Λυρικής ως τό 1980! Ο Τρυπάνης μπορούσε, γι' άλλή μιá φορά, νά κοιμάται ήσυχος: Ή νέα παρανομία του είχε συντελεστεί! Άποδείξεις; Τίς έχετε: Πα ρ α ν ο μ ί α π ρ ώ τ η : Τό Νομοδικό Διάταγμα 48/ 1974 (Φ.Ε.Κ. 249/17.9.74) στό άρθρο 3 § 2 ρητά όρίζει πώς: Τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΛΣ (όπως κι όλων τών άλλων κρατικών θεάτρων) «διορίζονται επί 3ετή θητεία». Και στό άρθρο 4 § 1 επίσης ρητά όρίζει πώς: 'Ο Γενικός Δι- ευθυντής «διορίζεται επί θητεία ίση πρός την του Δ.Σ.». Έπομένως, ή θητεία του Δ.Σ. της Λυρικής Σκηνής, που διο- ρίστηκε στις 23 Σεπτέμβρη 1974 (Φ.Ε.Κ. 923/74) λήγει στις 22 Σεπτέμβρη 1977. Τήν ίδια άκριβώς ήμερομηνία λήγει και ή θητεία του κ. Χωραφά. Άρα, στις 11 του Μάρτη, καμιά θητεία δέν είχε λήξει, Γενικός Διευθυντής ύπήρχε γιά ένα άκόμα έξάμηνο στην ΕΛΣ και, επομένως, δέ νομιμοποιείται, ούτε ισχύει, ούτε νοείται νέα "έκλογή"! Πα ρ α ν ο μ ί α δ ε υ τ ε ρ η : Τό ίδιο Ν.Δ. 48/1974 προβλέπει την περίπτωση της «καθ' οιοδήποτε τρόπον κενώσεως της θέσεως του Γενικού Διευθυντού», όποτε — και μόνον — μπορούν, σε κοινή συνεδρίαση τό Διοικητικό Συμβούλιο και ή Καλλιτεχνική Έπιτροπή, νά εκλέξουν νέο Γενικό Διευθυντή. Ή θέση, όμως του Γενικού Διευθυντή δέν ήταν κενή στις 11 του Μάρ- τη του 1977 γιά νά νομιμοποιηθεί ή σύγκληση σε κοινή συνεδρίαση του Δ.Σ. και της Κ.Ε. γιά την έκλογή... ύπάρ- χοντος Γενικού Διευθυντή! Πα ρ α ν ο μ ί α τ ρ ι τ η : Και στην περίπτωση άκόμα που... τεχνηέντως "ένεφάνισαν" τον κ. Χωραφά γιά μιá στιγμή "παρατημένο" ή "άπολυμένο", ώστε νά νομιμοποιηθεί ή κοινή συνεδρίαση Δ.Σ. και Κ.Ε. γιά την έκλογή νέου Γενικού Διευθυντή, θά 'πρεπε — και χωρίς νά προβλέπεται άπό τό Ν.Δ. 48/1974 — ν' άκολοθη- θεί ή νόμιμη, πάγια διαδικασία: Νά προκηρυχθεί ή κενή θέση και νά ύπάρξουν ύποψηφιότητες. Άλλιώς, δέ... νοείται έ κ λ ο γ ή — την όποία ρητά προβλέπει, γιά τό διορισμό Γενικού Διευθυντή, τό άρθρο 4 § 1 του Ν.Δ. 48/1974. Πα ρ α ν ο μ ί α τ έ τ α ρ η : Ή συγκρότηση της σημερινής Καλλι- τεχνικής Έπιτροπής, άπό τό διορισμό της στις 10 του Νοέμ- βρη του 1976, είναι παράνομη. Έπομένως, είναι παράνομη και ή συμμετοχή τών μελών της στην κοινή συνεδρίαση μέ τά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της 11ης του Μάρτη του 1977. Και είναι παράνομη γιати τό Ν.Δ. 48/1974 ρητά όρίζει στό άρθρο 5 § 2 πώς: «Ή Κ.Ε. είναι 5μελής. Μεταξύ τών μελών περιλαμβάνεται άπαραιτήτως εις σκηνοθέτης και εις ήθοποιός εκ τών επί πέντε έτη εργασθέντων εις τό Ν.Π. Δ.Δ.». Άλλά, στην Καλλιτεχνική Έπιτροπή, μετά τόν "άνα- σχηματισμό" της στις 10 του Νοέμβρη 1976 και τόν άπο- κλεισμό του άπειθαρχου Προέδρου της Πέλου Κατσέλη, δέν έχει διοριστεί και δέ μετέχει κανένας σκηνοθέτης, όπως ρητά άπαιτεί ό νόμος! Πα ρ α ν ο μ ί α π ε μ π τ η : Ή Καλ- λιτεχνική Έπιτροπή είναι παράνομη συγκροτημένη, όχι μόνο επειδή λείπει άπ' αυτή ό ρητά άπαιτούμενος σκηνοθέτης μέ πέντε, μάλιστα, χρόνια προϋπηρεσίας στη Λυρική. Είναι πα- ράνομη, γιати τό ίδιο Ν.Δ. 48/1974 στό ίδιο άρθρο 5 § 2 ρητά όρίζει πώς «Εις την Κ.Ε. της Έθνικής Λυρικής Σκηνής με-

τέχουν, άντι ήθοποιού, εις διευθυντής όρχήστρας και εις χορογράφος» (έκ των επί πέντε έτη εργασθέντων εις τό Ν.Π. Δ.Δ.). Στη σημερινή Κ.Ε. ό χορογράφος πού μετέχει δέν πληροί τούς όρους τής σχετικής διάταξης. Ήταν πολλά χρόνια χορευτής, άλλ' όχι — όπως απαιτείται — χορογράφος στην ΕΛΣ. Ή... "έκφρασθείσα έπιθυμία του κ. Προέδρου" — πού διαβιβάστηκε από τόν Τρυπάνη στά όργανέτα τής Λυρικής κ' έγινε δεχτή και εκτελέστηκε σάν έντολή — ήταν τόσο γοερά παράνομη (πεντάκις παράνομη) πού, τό ίδιο τό Ύπουργείο Πολιτισμού διαμήνυσε στό Δ.Σ. τής ΕΛΣ να μήν του κοινοποιηθεί ή απόφαση! Ό άρμόδιος, μάλιστα, ύπηρεσιακός παράγοντας έκανε Άναφορά στόν ύπουργό Πολιτισμού διαφείροντας, σά δημόσια ύπάλληλος, τή θέση του από τήν παρανομία πού έπιχειρήθηκε... Κι όλίγα τινά από τήν... παρασυναγωγή τής 11ης του Μάρτη: Παρόντες κ' οι 16! Ψήφισαν: Δεκατρείς ύπέρ και τρείς λευκό. Πρόσθετος λόγος άκυρότητας τής... "έκλογής": Ό νόμος (Ν.Δ. 48/1974, άρθρο 4 § 1) όρίζει ρητά: «Ή ψηφοφορία είναι μυστική». Έντούτεις, ένα μέλος του Δ.Σ. και ένα τής Κ.Ε., οι κ.κ. Άνδρέας Στράτος και Γιώργος Ξισιλιάνος, δήλωσαν πώς ψηφίζουν ύπέρ! Και κάτι άλλο, έχτός Πρακτικών κι αυτό: Ό Χατζιδάκις — και μπράβο του! — ήταν ό μόνος πού δυσανασχέτησε για τό σύστημα τής... διατεταγμένης "έκλογής", πού θύμιζε καταλυθέν καθεστώς! Άλλ' όπως είναι γνωστό, ό Μάνος δέν άνηκε στό... κλίμα Τσάτσου. Έχει άλλον θείο Κώστα. Γι' αυτό και μπορούσε να 'χει άντιρρήσεις. Για τή νέα παρανομία πού έπιχειρήθηκε στην ΕΛΣ, έλλην πολιτης υπέβαλε Άναφορά στόν ύπουργό Πολιτισμού. Μένει άναπάντητη. Βουλευτής υπέβαλε Έπερώτηση στη Βουλή. Μένει άσυζητήθη κι άναπάντητη. Έπιστολή, σε πρωινή κυβερνητική έφημερίδα (δημοσιεύεται και στό *Λίμνη*) υπαινίσσεται εύστοχο "κόλπο" για τήν παράταση τής σύμβασης Χωραφώ. Μένει άναπάντητη. Καμιά δικαιολογία δέ μπορεί να ύπάρξει. Το *έγχείρημα* ήταν, από κάθε πλευρά, άπαράδεχτο. Και ήθικά. Και νομικά. Και πολιτικά. Το Διοικητικό Συμβούλιο τής ΕΛΣ έχει ζωη έλάχιτονα άκόμα μνηών. Δέ μπορεί, για τό χατήρι κανενός, να ύποχρεώσει τό μελλοντικό Διοικητικό Συμβούλιο να 'χει Γενικό Διευθυντή τόν κ. Χωραφώ — άφού ό νόμος ρητά όρίζει πώς κάθε νέο Διοικητικό Συμβούλιο πρέπει να εκλέγει τό Γενικό Διευθυντή πού θέλει. Να επιμείνουμε κι άλλο; Ή Έθνική Λυρική Σκηνή έχει μεταβληθεί σε οίκον ένοχής. Και άνοχής.

✦ Μάνος, Κ.Ο.Α. και ... ταπί!

Άδικήσαμε τό Μάνο Χατζιδάκι. Ό, έλέω Καραμανλή, αυθέντης και κύριος τής Μουσικής ζωής του τόπου δέν *κοιλιαντρίζει* μόνο τήν Κρατική Όρχήστρα, τή Λυρική Σκηνή και τό Τρίτο τής Ραδιοφωνίας. Γενεταί και άλλο πόστο: Είναι Καλλιτεχνικός Σύμβουλος του Ε.Ο.Τ. Άνήκει στό Γνωμοδοτικό Συμβούλιο των Καλλιτεχνικών του εκδηλώσεων. Μ' άλλα λόγια, είναι σε θέση να προωθεί ή ν' άποκλείει ό, τι μουσικό, χορευτικό, θεατρικό προορίζεται για τό Φεστιβάλ αυτής τής χώρας: Έργα, σολίστ, συγκροτήματα. Δικά μας και ξένα. Μουσικό, λοιπόν, τέρας με ... τέσσερις κεφαλές! Άς ξαναπιάσουμε τό λογαριασμό: Ή... συμβολή του Μάνου Χατζιδάκι στη διάλυση τής Λυρικής, έχει πολλές φορές ... έξαρθεί σ' αυτές τις στήλες. Είναι πασίγνωστη. Τήν άναγνωρίζουν και μέσα στό ίδρυμα! Είναι άδύνατο να ξεχαστεί ή διευθίνηση του Κρατικού Μουσικού Θεάτρου από τό τραπέζια των πεζοδρομίων άθηναικής κοψίσερι! Τελευταία ... ύπηρεσία του Χατζιδάκι στην ΕΛΣ: Ματαιώσε δεκαπέντε προγραμματισμένες παραστάσεις της, μη τολμώντας — όρθότατα! — να διευθύνει τό Μπρεχτο-ΚουρτΒαϊλικό "Μαχακόν". Αυτά για τή Λυρική. Ή άπομυθοποίηση τής έρτζιανής πολιτείας του Χατζιδάκι έχει ήδη συντελεστεί από τό Γιώργο Λεωτσάκο. Το Τρίτο πού, για ... έπιβράβευση, του χάρισε ό θεός Κώστα, δέ βγήκε άκόμα στον αέρα, για να μπορεί να κριθεί. Στο μεταξύ, έχει βουίξει ό τόπος από τήν άποτυχία Χατζιδάκι στην Κρατική. Στά τριανταπέντε χρόνια τής ζωής τής, ή Κ.Ο.Α. έδινε 25 περίπου προγράμματα τό χειμώνα κ' έξη με όχτώ τά καλοκαίρια. Ό Χατζιδάκις περιόρισε τά προγράμμάτα της άκριβώς στά μισά! Ή όρχήστρα, άντι κάθε βδομάδα, έφανιζόταν φέτος κάθε 15 μέρες. Παίζοντας όμως δύο φορές τό ίδιο πρόγραμμα, θά κρατούσε — θεωρητικά — τόν ίδιο αριθμό συναυλιών. Ό Χατζιδάκις δικαιολογήθηκε μεπετόλδεια: Ό μισός, ουσιαστικά, χρόνος τής Όρχήστρας δέ θά πήγαινε, τελικά, χαμένος γιατι θά διπλασιαζόταν ό

αριθμός των δοκιμών. Στην πραγματικότητα, άφού κόπηκαν τά προγράμματα στα μισά, σε λίγο κόπηκαν κ' οι διπλάσιες πρόβες! Μήνες, ό Μάνος διαλαλούσε μεγαλεπήβολες άλλαγές. Τελικά, τό μόνο πού πέτυχε ήταν ... αφηνιδιαστικές άλλαγές στα έξαγγελμένα προγράμματα των συναυλιών! Μικρό άπάνθισμα: Στις συναυλίες 6 και 7 του Φλεβάρη, φαγώθηκε ξαφνικά ό Σκαλκώτας! Τα "Δέκα σκίτσα" του για έγχορδα σβηστήκανε άπ' τό χάρτη και δόθηκε ή ... "Άναπάντητη έρώτηση" του Τσάρλς "Άιβις"! Στις συναυλίες 20 και 21 του Μάρτη, πήγε περίπατο όλόκληρο τό πρώτο μέρος! Ή μουσική για κινηματογραφικές ταινίες των Στάνερ, Χέρμαν και Βάξμαν — πολυδιαφημισμένη κ εννοιαία του Μάνου — δέν άκούστηκε ποτέ! Τήν τελευταία στιγμή άνασύρθηκαν κ' εκτελέστηκαν: Ή Συμφωνία σε σι ύφηση μείζονα του Γ. Κρ. Μπάχ, τό Βαγκνερικό "Ειδύλλιο του Ζίγκφριντ" κ' ή ξεζουμισμένη εισαγωγή από τόν "Ελεύθερο Σκοπευτή" του Βέμπερ! Στις συναυλίες 4 και 5 τ' Άπρίλη, άντι τής "Συμφωνίας των Ψαλμών" του Στραβίνσκυ, άκούστηκε ή Συμφωνία του "Ρολογιού" του Χάνντν! Νά 'ταν μόνο αυτά. Ύπήρξαν και χειρότερα. Ό Μάνος είχε δηλώσει: Ή Κρατική Όρχήστρα Άθηνών θά 'δινε φέτος 12 προγράμματα, σε 24 συναυλίες. Άμ δέ!... Τελικά, δόθηκαν μόνο 10 προγράμματα και 20 συναυλίες! Χωρίς καμιά δικαιολογία, φαγώθηκαν οι τέσσερις τελευταίες τής χρονιάς! Ή άλήθεια είναι πώς οι συναυλίες 17 και 18 τ' Άπρίλη, προβλεπόταν με σιγουριά πώς δέ θά δινότανε. Γιατί, άπλούστατα, είχε άναγγελθεί πώς θά... τις διευθύνε ό ίδιος! Το κακό είναι πού τό πρόγραμμα ήταν αφιερωμένο, όλόκληρο, στην Έλληνική συμφωνική μουσική. Έτσι, δέν άκούστηκαν: Ή "Συμφωνία - εισαγωγή" άρ. 2 του Μαντζουρα, πού θά παιζότανε για πρώτη φορά από τήν Κ.Ο.Α. Το "Ντιβερτιμέντο" του Μενέλαου Παλλάντιου. Το "Καπρίτσιο για βιολοντσέλλο" του Μάριου Βάρβογλη (σολίστ Βύρων Φιδετζής) σε πρώτη εκτέλεση από τήν Κ.Ο.Α. Και ή "Έλληνική άποκρία" του Μίκη Θεοδωράκη. Όπως γίνεται φανερό, λόγω έλληνικότητας, ήταν ή πιο σημαντική από τις φετινές συναυλίες. Για πρώτη φορά θά 'μπαινε στις σ'θουσες συμφωνικών συναυλιών τής ήπειρωτικής Έλλάδας ό σολίστ του Έθνικού μας Ύμνου Νικόλαος Χαλκιάπουλος - Μαντζουρας! Άλλά, και οι δύο τελευταίες συναυλίες τής χρονιάς, 3 και 4 του Μάη, με άρχιμουσικό τό Σόλωνα Μιχαηλίδη και σολίστ στα κρουστά τόν Άλέκο Συμεωνίδη, ματαιώθηκαν... χατζιδάκικα: Ό κ. Γενικός έδιωξε με άδεια τό, άπαραιτήτο για τή συναυλία, πρώτο φαγκτό τής Όρχήστρας! Κρίμα γιατι στη συναυλία αυτή, άνάμεσα στ' άλλα, θ' άκουγότανε, για πρώτη φορά ύστερα από χρόνια, ένα άπ' τα πρώτα έργα τής Έθνικής Σχολής, ή "Γιορτή" του Γεωργίου Λαμπελέτ (γραμμένη πριν άπ' τό 1907 - πρώτη εκτέλεση 1911) πού ή παρτιτούρα της, χρόνια όλόκληρα, περινόταν για χαμένη! Και, μη σκεφτεί κανένας πώς λίγο πολύ, αυτά γίνονταν και άλλους. Ύπεύθυνα, όχι! Ούτε στην 50χρονη ιστορία τής Συμφωνικής Όρχήστρας του Ώδειού Άθηνών. Ούτε στην 35χρονη ιστορία τής Κρατικής Όρχήστρας Άθηνών, δέ σημειώθηκαν — μέσα σε μια κι μόνο περίοδο — τόσες άλλαγές προγραμμάτων και τόσες ματαιώσεις. Ρεκόρ άσυνέπειας στα προγράμματα! Ύστερ' άπ' αυτό, δέν άποκλείεται να προσφερθεί κι άλλο πόστο στο Μάνο. Άσχετ' άπ' όλ' αυτά, ό Μάνος Χατζιδάκις "πέτυχε" δύο σημαντικά πράγματα στην Κ.Ο.Α.: Άδειο ταμείο κι άδειες αίθουσες! Τα λέει κι ό ίδιος! Τίτλος, σε άπολογία του Κ.Ο.Α. «Άναεωτική προσπάθεια με άδειες αίθουσες»! Και, συχνά, μέσα στο κείμενο: Στις φετινές συναυλίες "τό κοινό ήταν περίπου άνύπαρκο"! Ό ίδιος προσθέτει χαρακτηριστικά: «Μέχρι και στην έκτακτη συναυλία τής Μεγάλης Δευτέρας, με τά "Πάθη" του Άδάμη τήν Όρχήστρα, τή νεοδημιουργημένη "Άττική" χορωδία και με ψαλτάδες δεξιά κι άριστερά, δέν υπήρχαν παρά μόνο 150 άτομα. Πιο πολλά στη σκηνή παρά στην πλατεία»! Και, μη γίνει λόγος για ... εισπράξεις. Ή Κ.Ο.Α. άπορροφεί άπό τόν κρατικό προϋπολογισμό 40 περίπου εκατομμύρια τό χρόνο. Ύπολογίσαμε πώς, τά έσοδα από εισιτήρια, σε καθεμιά από τις 20 φετινές της συναυλίες, είναι άδύνατο να ξεπεράσαν τις 15.000 δραχμές! Μέχρι στιγμής, θλασθή, κάθε συναυλία — με κόστος 2.000.000 δραχμές! — δινότανε στο ... κενό, με δεκαπέντε χιλιάδες εισπράτη! Χρειάζονται και στην Κ.Ο.Α. 28 τόν καμαρώνουν οι πού ... τόν έχουν: Ό Κωνσταντίνος Καραμανλής, οι μουστραφείς ύπουργοί του Παπαληγούρας και Ράλλης, μετά του Συγκροτήματος και τής κυρίας Γουλανδρή!...

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ

Ο ΘΕΑΤΡΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΤΗΣ Ε.Π.Ο.Ν. ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Μαρτυρία τοῦ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ γιὰ τὸ θίασο τοῦ ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

Τὸ "Θέατρο" — στὴν προσπάθειά του νὰ διασώσει, ὅσο εἶναι ἀκόμα καιρὸς, τὴν ἱστορία τοῦ Ἀντάρτικου Θεάτρου στὴ χώρα μας — ἔκρινε σκόπιμο ν' ἀποθησαυρίσει ἐδῶ τὴν πολὺτιμη γραφτὴ μαρτυρία τοῦ Γεράσιμου Σταύρου γιὰ τὸ θεατρικὸ ὄμιλο τῆς ΕΠΙΟΝ Θεσσαλίας ποῦ, ἀπὸ ἕνα σημεῖο καὶ μετὰ, ἔμεινε γνωστὸς σὰ θίασος τοῦ Βασίλη Ρῶτα — ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἦτανε πρὸ γνωστὸς, ἐκεῖνος τὸν διεύθυνε καὶ δικό του, κυρίως, ἔργο παρουσίαζε. Ἡ μαρτυρία τοῦ Σταύρου εἶναι ἡ πιὸ συγκροτημένη ποῦ ὑπάρχει, ἡ πρώτη, — θὰ λέγαμε: καὶ μόνη, ἂν δὲν ὑπῆρχε καὶ μιὰ λιγόλογη τοῦ Ρῶτα, ποῦ κι αὐτὴ ἀποθησαυρίζεται σ' ἐπόμενες σελίδες. Τὸ κείμενο τοῦ Σταύρου παρουσιάστηκε, πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια, χωρὶς καμιά εἰκόνα ἢ ἄλλο πτοκουμέντο, στὴν "Ἐπιθεώρηση Τέχνης". (Διπλὸ τεῦχος 87/88, Μάρτη - Ἀπρίλη 1962, ποῦ ἦταν ἀφιερωμένο στὴν Ἀντίσταση, καὶ στὶς σελίδες 376 - 385).

Κάθε φορὰ ποῦ γυρνᾶει ὁ νοῦς στὰ μεγάλα χρόνια τῆς Ἀντίστασης, κατὰ τὰ Ρουμελιώτικα χωριά, φέρνει μπροστά μου, κοντὰ στὰ τόσα καὶ τόσα, ἕνα ξύλινο θεατρικὸ πατάρι σὲ σχολικὴ αἴθουσα ἢ σὲ πλατεία, φωταγωγημένο τὰ βράδια μὲ τὰ λυχνάρια καὶ τὶς γκαζόλαμπες ποῦ κουβάλησαν οἱ ἀγρότες χαρούμενοι ἀπ' τὰ φτωχόσπιτά τους — ἔτοιμο γιὰ παράσταση.

Αὐτὸ τὸ πατάρι θὰ τὸ βρῖσκατε τότε σὲ πολλὰ χωριά τῆς ἐλευθέρης Ἑλλάδας, ὄρεινὰ καὶ καμπίσια. Στὴ θέση τῆς αὐλαίας ἀνέμιζε ἀνάλαφρα, σὰ σημάϊα, ἕνα κομμάτι πανὶ καφεπράσινο, ἀπὸ συμμαχικὸ ἀλεξίπτωτο.

Ἐκεῖ μαζεῦσαν ὀλόκληρο τὸ χωριό. Ἄντρες καὶ γυναῖκες, Γέροι καὶ παιδιά. Περαιστικοὶ ἀντάρτες. Ἄν ἡ παράσταση γινόταν στὸ σχολεῖο κάθονταν στὰ θρανία — οἱ περισσότεροι γιὰ πρώτη φορὰ, ὅπως γιὰ πρώτη φορὰ βλέπανε θέατρο. Γιὰ τὶς ὑπαίθριες παραστάσεις εἶχαν μαζί τους σκαμνιά καὶ καρέκλες ἢ κάθονταν στὰ πεζούλια τῆς ἐκκλησιάς.

Περίμεναν τὴν ἔναρξη πότε τραγουδώντας ἀντάρτικα τραγούδια, πότε μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὴν κλειστὴ σκηνή, ἀμίλητοι καὶ περήφανοι, σὰ νὰ ἦταν νὰ τοὺς ἀποδοθοῦν τιμὲς, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη νίκη τους. Δὲ χρειάζονταν νὰ χτυπήσει

κουδούνι. Τὸ ἀνοιγμα τῆς αὐλαίας ἔκοβε καὶ τὸν παραμικρὸ ψίθυρο.

Καὶ νὰ, ἡ σκηνὴ ζωντάνευε τοὺς ἥρωες. Ἄπ' τὸ Ρῆγα Βελεστινλῆ ὡς τοὺς τωρινούς ἀντάρτες. Ἐνας πάντα ὁ μῦθος. Μόνον ποῦ τώρα φαινόταν τὸ τέλος πολὺ κοντινὸ. Χαιρόμαστε τὴ δικαίωση...

Τὸ θέατρο ἔμπαινε στὸν ἀγῶνα. Μπορεῖ ὁ κατακτητὴς νὰ βρισκόταν ἀπωθημένος πέρα ἀπ' τὸ ποτάμι. Μπορεῖ ἀκόμα νὰ βάλει μπροστά τὰ μηχανοκίνητα σ' ἀτέλειωτη φάλαγγα καὶ νὰ φτασε ὡς ἐδῶ — νὰ ἴκαψε νὰ ρῆμαξε, νὰ διαγοῦμισε. Δὲ στεκόταν γιὰ πολὺ στὸ χωριό, ἔφευγε πρὶν σουρουπώσει.

Ἐτρεμε πιά τοὺς ἴσκιους. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ εἶχαν τραβηχτεῖ στὰ γύρω ὑψώματα καὶ γύριζαν πίσω τὴν ἄλλη στιγμὴ πασχίζοντας νὰ ξεχωρίσουν τί τοὺς ἀπόμεινε, γιὰ νὰ ξαναφτιάσουν καινούριο βίος ἀπ' τὸ τίποτα, μαθημένοι χρόνια τώρα κ' αἰῶνες νὰ ὑπομένουν, νὰ μάχονται, νὰ ἐλπίζουν. Καὶ τὰ παιδιά τους — τὰ μεγαλύτερα βγῆκαν ἀντάρτες — τὸ ἴδιο βράδυ τῆς συμφορᾶς, στήνανε καινούριο θεατρικὸ πατάρι, ἔδειχναν πῶς δὲν τὸ βάζουν κάτω.

Σὲ λίγο, ἀνάμεσα στὰ καψαλισμένα σπίτια, μπροστά σὲ θεατὲς ποῦ τὰ θυσιάσανε ὅλα γιὰ νὰ κρατηθεῖ λεύτερος τοῦτος ὁ τόπος, ἄρχιζε καὶ τὸ θέατρο — φυλάκιο "προκεχωρημένο" — νὰ δίνει τὴ μάχη του...

¶

Κάθε περιοχὴ τῆς ὄρεινῆς Ἑλλάδας ποῦ ἐλευθερωνόταν — ἀπ' τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1942 — ὀργάνωνε μαζί μὲ τὴν ἀντίστασιν τῆς καὶ τὴν ψυχαγωγία τῆς. Μὲ τραγούδια κατέβαιναν στὰ χωριά οἱ πρώτοι ἀντάρτες, μὲ χοροὺς τοὺς ὑποδέχονταν. Ἡ μιὰ νίκη ἔφερνε τὴν ἄλλη. Κ' ἡ μιὰ γιορτὴ, ἔσμιγε μὲ νέα γιορτὴ. Ὡς τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 1943 ἔγινε κιόλας τὸ μεγάλο "θαῦμα". Βγαίνοντας ἀπ' τὴ Χασιά τῆς Ἀττικῆς, μπορούσες νὰ διαβεῖς τὴν Παρνασίδα, τὴ Ροῦμελη, τ' Ἄγραφα, νὰ περάσεις στὸν κορμὸ τῆς Πίνδου καὶ νὰ τραβάς πιὸ πάνω ἀκόμα, δίχως ν' ἀντικρύσεις οὔτε ἀπὸ μακριὰ ἰταλογερμανοὺς φασίστες — ν' ἀνασαινεῖς ἀχόρταγα λεύτερο ἀέρα.

Ἐνας τέτοιος ἀγῶνας γιὰ τὴν λευτεριά, γιὰ μιὰ καλύτερη ζωὴ,

← Βίνιανη, ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλευθέρης Ἑλλάδας! Στὸ μικρὸ αὐτὸ χωριὸ τῆς Εὐρυτανίας ἐγκαθιδρύθηκε, στὶς 10 τοῦ Μάρτη τοῦ 1944, ἡ ΠΕΕΑ (Πολιτικὴ Ἐπιτροπὴ Ἐθνικῆς Ἀπελευθέρωσης), ἡ πρώτη Κυβέρνησις τῶν Βουνῶν! Ἡ Βίνιανη, μὲ ὀρόντα σπίτια καὶ τριακόσιους πενήντα κατοίκους, βρίσκεται σὲ ὕψος 620 μέτρων κ' ἔχει στ' ἀνατολικά τῆς τὸ Βελοῦχι καὶ στὰ πόδια τῆς τὸ Μέγδοβα. Ἄπ' τὸ μικρὸ σχολεῖο τῆς ξεκίνησε ὁ "θίασος" τοῦ Ρῶτα, ποῦ ἔμεινε στὸ Νιοχώρι καὶ πρωτόπαξε ἐκεῖ καὶ στὸν Ἰταμο. Ἡ πανοραμικὴ ἀποψη τῆς ἐλευθέρης πρωτεύουσας τοῦ '44, μὲ τὸν ἑλασίτη φρουροῦ τῆς, ὀφείλεται στὸν ἄξιο φωτογράφο τοῦ Ἀγῶνα, τὸ Μελετζῆ

δὲ γίνεται μόνο μετὰ τὸ ντουφέκι. Τὰ νιάτα πρωτοστατοῦσαν εἰς ὅλα. Βάλθηκαν ν' ἀνοιξοῦν πάλι τὰ σχολεῖα, νὰ φτιάσουν στὸ χωριό τους παιδικὸ σταθμὸ, ν' ἀντιμετωπίσουν τὰ ζητήματα τῆς καθαριότητος καὶ τῆς υγιείας, νὰ ὀργανώσουν λέσχη μ' ἐφημερίδα τοῦ τοῦχοῦ, μὲ μιὰ μικρὴ βιβλιοθήκη, μὲ ραδιόφωνο γιὰ τὶς εἰδήσεις. Ἀπέραντες οἱ δυσκολίες, ἀπέραντες κ' οἱ δυνάμεις. Τὸ θέατρο λογαριάστηκε σὰ βάση γιὰ τὰ προγράμματα τῆς ψυχαγωγίας. Ἐνα χωριὸ νὰ 'κανε τὴν ἀρχὴ καὶ νὰ 'δινε παράσταση ἀκολουθοῦσαν καὶ τ' ἄλλα.

Τὸ κυριότερο πρόβλημα ἦταν ἡ ἔλλειψη ἔργων ποῦ νὰ μὴ δημιουργοῦν ἀξεπέραστα ἐμπόδια στὸ ἀνάβασμά τους καὶ ταυτόχρονα ν' ἀνταποκρίνονται στὸν πατριωτικὸ ἐνθουσιασμό καὶ στὴν ἀγωνιστικότητᾶ τοῦ ξεσηκωμένου λαοῦ. Τὸ φτωχὸ νεοελληνικὸ δραματολόγιό εἰς εὐχάριστα προσφερόταν. Λεῖπανε τότε κ' οἱ προνοηθεῖς γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἐπιλογὴ θεατρικῶν κειμένων. Τελικὰ ξεχώρισαν τρία - τέσσερα ἔργα, μὰ δὲ φτάναν. Οἱ ἀπελευθερωτικὲς ὀργανώσεις φρόντιζαν ὅπως μποροῦσαν νὰ γραφοῦν ἔργα ἐμπνευσμένα ἀπ' τὸν ἀγῶνα. Κυρίως χρειάζονταν μονόπρακτα. Τὸ πρόγραμμα θὰ τὸ συμπληρώναν ἀπαγγελίες ποιημάτων καὶ τραγούδια.

Μεγάλες οἱ ἀνάγκες. Ὅλα τὰ ἐλεύθερα χωριὰ φιλοδοξοῦσαν νὰ δώσουν παραστάσεις. Τὶ νὰ 'καναν; Στὴν ἀρχὴ, ὅπου τύχαινε κανένας νέος ἢ καμιά νέα μετὰ κάποια "ἐφεση", ὅπως λένε, στὴ λογοτεχνία, καθόταν καὶ σκάρωνε μερικὲς σκηνές. Εἶχανε καὶ περιπτώσεις ὁμαδικοῦ γραψίματος ἔργου σ' ὁρισμένα χωριὰ. Μαζεύονταν δύο - τρεῖς ἢ καὶ περισσότεροι καὶ μετὰ τῆς βοήθεια κάποιου "εἰδικότερου" ποῦ τύχαινε κάποτε νὰ εἶδε θέατρο, νὰ πῆρε μέρος σὲ σχολικὴ παράσταση, γίνονταν ἡ "δουλειὰ". Τοὺς μύθους καὶ τοὺς ἥρωες — σὲ υποτυπώδη βέβαια μορφή δοσμένους — τοὺς παίρνανε ἀπ' ὅσα ζούσανε ἢ ἀκούγαν.

Κ' ἔτσι ὅμως τὸ ἀντιστασιακὸ θεατρικὸ "ρεπερτόριο" ἔμενε φτωχότατο. Οἱ ἐκκλήσεις διασταυρώνονταν ἀνάμεσα στὰ χωριὰ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ἀνάμεσα στὴν Ἑλευθέρη Ἑλλάδα καὶ στὴν ἀδούλωτη Ἀθῆνα. Ἔργα. Λίγοι βέβαια συγγραφεῖς, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τοὺς δόκιμους, μπόρεσαν ν' ἀνταποκριθοῦν. Ὅχι πὼς οἱ "ἀξιώσεις" ἦταν σπουδαῖες. Κάθε ἄλλο. Οὔτε οἱ συγγραφεῖς εἰδείξαν "ἀδιαφορία". Ὅσοι ὥστόσο ζούσανε κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιό τοῦ κατακτητῆ στὴν Ἀθῆνα, δὲν καταφέρονταν νὰ φανταστοῦν ἔστω καὶ σηματικά, τὴν ἀτμόσφαιρα, τὴ ζωὴ στὰ ἐλεύθερα βουνὰ. Καὶ κάθε ἀπόπειρα σημεῖων ἀποτυχία...

ΠΑΪΡΝΑΝΕ στὰ χέρια τους τὰ χωριατόπαιδα τοῦτα τὰ θεατρικὰ κείμενα καὶ χωρὶς νὰ διεκδικοῦν "δάφνες" "κριτικῶν", νιώθανε πὼς ἦταν ψευτικά, πιαχτὰ — τοὺς εἶλεπε ἡ πρώτη σπῖθα κάθε μικροῦ ἢ μεγάλου ἔργου: ἡ γνησιότητᾶ, ἡ πηγαια αἰσθησι τῆς ζωῆς. Προτιμότερα ἦταν τὰ "ντόπια", αὐτοσχέδια ἔργα μετὰ τὶς τόσες ἀφέλειες καὶ ἀδεξιότητες. Αὐτὰ κ' ἔκεινα τὰ λίγα τῶν δόκιμων συγγραφέων ποὺ ξεχώρισαν, τυπώνονταν στὸν πολὺγραφο ἢ σὲ κάποιο παράνομο τυπογραφεῖο κ' οἱ ἠρωικοὶ σύνδεσμοι (οἱ ταχυδρόμοι τοῦ ἀγῶνα) ἀναλαβαίνανε τὶς ἀνταλλαγές.

Οἱ ὀργανώσεις τῆς ἐλευθερῆς Θεσσαλίας στέλνανε στὴν ἐλευθερὴ Πελοπόννησο, στὴ Μακεδονία, στὴ Ρούμελη, σ' ὄλες τὶς ἐλεύθερες περιοχές τὰ ἔργα ποὺ γράφτηκαν ἐκεῖ μαζί μετὰ τὶς ἐφημερίδες τους καὶ τ' ἄλλο ἐντυπο ὕλικό — γιὰ τὸ Ἀρχεῖο — βέβαιες πὼς ὅταν θὰ πάρουνε καὶ αὐτὲς ταχυδρομεῖο κάποια περιοχὴ θὰ τοὺς στείλει θεατρικὸ ἔργο. Μὰ πάλι δὲν τὸ κρατοῦσαν μόνο γιὰ λογαριασμό τους. Ἀμέσως τὸ βγάλαν σὲ μερικὰ ἀντίτυπα καὶ τὸ διοχετεύαανε καὶ ἄλλοῦ, μπᾶς καὶ δὲν ἔφτασε !

"Ὅχι σπάνια τύχαινε νὰ στείλει μιὰ περιοχὴ ἕνα ἔργο πρωτότυπο κ' ὕστερα ἀπὸ καιρὸ νὰ τὸ ξαναπάρει σὲ ἄλλη "ἐκδοσι", τυπωμένο στὰ πιὸ ἀπίθανα μέρη...

Ἄς μὴ νομίσει κανεὶς πὼς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο λύθηκε τὸ πρόβλημα τοῦ "ρεπερτορίου". Θὰ ἦταν κάτι περισσότερο ἀπὸ ὑπερβολή. Ὅπως ὅποτε ὁμως, κουτσά - στραβά βολεύτηκαν τὰ πράγματα. Ἀρκετὰ χωριὰ καὶ προπάντων οἱ πρῶτες ἐλεύθερες πολιτεῖες σὰν τὸ Καρπενησί, δίνανε μιὰ ἢ δύο φορές τὸ μῆνα θεατρικὲς παραστάσεις.

Τὰ πιὸ πολυπαιγμένα ἔργα ἦταν τὸ "Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγι" καὶ ὁ "Ρήγας Βελεστινλῆς" τοῦ Βασίλη Ρῶτα. Τὸ "Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγι" παίχτηκε καὶ διασκευασμένο ἀπὸ ἀνώνομο διασκευαστὴ σὲ μερικὰ χωριὰ τῆς Ρούμελης — μπορεῖ

καὶ ἄλλοῦ. Οἱ ἀγωνιστὲς τοῦ Εἰκοσιένου δώσανε τὴ θέση τους στοὺς ἀντάρτες καὶ φυσικὰ συγχρονίστηκε καὶ ὁ μῦθος τοῦ ἔργου. Ἐπίσης κυκλοφόρησαν καὶ παίχτηκαν μιὰ ὀλόκληρη ἐπιθεώρησι μετὰ τὸν τίτλο "Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία" καὶ μερικὰ μικρὰ μονόπρακτα. Δὲν ξέρω ἂν διασώθηκε πουθενὰ ἀπὸ τοῦτα τὰ τελευταῖα κανένα ἀντίγραφο.

Ἡ ἐπιθεώρησι "Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία" σατίριζε τὴ μεταξικὴ δικτατορία καὶ τοὺς πάτρονές της, τοὺς κατακτητὲς καὶ αὐτοὺς ποὺ συνεργάζονταν ἀμεσα ἢ ἔμμεσα μαζί τους. Εἶχε σκηνές καὶ ἀπ' τὴν Ἀντίστασι τοῦ λαοῦ. Στὸ "φινάλε" παρουσιαζόταν σὲ σύντομες εἰκόνες τὸ μέλλον τῆς ἐλευθερῆς καὶ ἀνεξάρτητῆς πατρίδας μας στὰ χέρια τῶν ἐργαζομένων — ἕνα εὐτυχισμένο μέλλον ποῦ οἱ σπόροι του ἄρχιζαν κιόλας ν' ἀνθίζουν πάνω σ' ἀντάρτικα βουνὰ μετὰ τὴ λαϊκὴ αὐτοδιοίκηση καὶ κυριαρχία...

Περαστικός τὴν Ἀνοιξὴ τοῦ 1943 ἀπ' τὴν Ἰπλάτη, ἔτυχε νὰ βρεθῶ λίγο πρὶν ἀπὸ μιὰ δοκιμὴ τῆς ἐπιθεώρησις "Ἡ Λαϊκὴ Δημοκρατία". Ἦταν σούρουπο κ' ἔρχονταν λαχανιασμένα ἀπ' τὰ χωράφια τους τὰ μέλη τοῦ τοπικοῦ "θιάσου" (κοριτσόπουλα καὶ νέοι 15 - 18 χρονῶν) γιὰ νὰ πάρουν μέρος στὴ δοκιμῇ. Πασπαλισμένα τὰ ρούχα, τὰ χέρια καὶ τὰ μαλλιά μετὰ χῶμα — θαροῦσες ὅμως πὼς γύρισαν ἀπὸ κάποιο παιχνίδι καὶ ὄχι ἀπὸ τὴ σκληρὴ δουλειὰ τοῦ καπνοχώραφου...

Μὲ τὴν ἀπλότητᾶ "προβάριζαν" τὸ ρόλο τους. Σὰ νὰ ἔγινε τὸ θέατρο ἢ φυσικὴ συνῆξι τῆς καθημερινῆς δουλειᾶς καὶ τοῦ ἀγῶνα. Κι αὐτὸ τὸ εἶδα καλύτερα, ὅταν τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ δόθηκε ἡ παράστασι στὸ σχολεῖο τῆς Ἰπλάτης. Ὅλα ἔτοιμα. Λάμπες ἀσετυλίνης ἐξασφάλιζαν τὸν ἀπαραίτητο φωτισμό, τὸ πατάρι στημένο πάνω σὲ δύο σειρὲς θρανίων, ἡ ἀυλαία, ἕνα δεύτερο "ριντῶ" γιὰ τὶς ἀλλαγές τῶν σκηνῶν καὶ τοὺς "προλόγους", τὰ χρειαζόμενα "ἐπιπλα" καὶ κοστοῦμα. Κι ὁ κόσμος "σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις" γέμισε ἀσφυκτικὰ τὶς ὀλάνοιχτες σχολικὲς αἴθουσες.

Ἡ παράστασι κύλησε ζωηρά, ἀπρόσκοπτα, μέσα σὲ μιὰ ἐγκάρδια καὶ χαρούμενη ἀτμόσφαιρα ποῦ τὴ δονοῦσαν τὰ χειροκροτήματα κ' οἱ ζητωκραυγές, τὰ γέλια καὶ τὰ ὁμαδικὰ τραγούδια... Λίγο πιὸ κάτω, στὸν κάμπο, μισὴ ὥρα δρόμο, πέρα ἀπ' τὰ Λουτρά — ἐρειπωμένα τότε — ὁ ἡμέρος Σπερχιοῦς χάραξε τὸ σύνορο. Ἐδῶθε ἀπ' τὸ ποτάμι τ' ἀντάρτικα φυλάκεια. Στὴν ἀντικρινὴν ὄχθη τὰ γερμανικὰ.

Καὶ τὸ θέατρο — ἠθοποιοὶ καὶ κοινὸ — χαιρόταν αὐτὴ τὴν ἔξαρσι τῆς παλικαριᾶς καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ἔτσι ἔπαιρνε ἀπέραντες διαστάσεις καὶ τὸ πιὸ ἰσχυρὸ θεατρικὸ κείμενο κ' ἡ πιὸ "ἐρασιτεχνικὴ" ἠθοποιία. Ὁ παραμικρότερος ἀντίλαλος ἤχουσε στὶς καρδιὲς σὰν πελώρια καμπάνα. Κάθε χειρονομία φαινόταν ἀκριβῆς σὲ κείνο ποῦ θελε νὰ ἐκφράσει. Δὲν ἔμπαινε ποτὲ πρόβλημα ποιοὶ θὰ παίζανε θέατρο. Οἱ νέοι κ' οἱ νέες τῶν χωριῶν μας εἶχαν ἐξοικειωθεῖ μέσα στὸν ἀγῶνα νὰ μιλῶν μπροστὰ σὲ κόσμο, νὰ ἐκφράζονταν χωρὶς ἢ καθημερινὴν ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ νιώσουν αὐτὸ ποῦ λέμε "τράκ". Στὶς συνεδριάσεις, στὰ συνέδρια καὶ στὶς συνελεύσεις ἔπαιρναν πάντα τὸ λόγο. Εὐκόλο λοιπὸν τὸ πέρασμα ἀπ' τὸ "βῆμα" στὸ "πατάρι". Ἐπειτα ὁ περιβόητος "ἀέρας τῆς σκηνῆς" ἐδῶ ὑπῆρχε ἄφθονος. Ἐρχόταν μαζί μετὰ τὸν ἀέρα τῆς λευτεριάς!

Θυμᾶμαι κάποιο χειμωνιάτικο πρωινὸ στὸ χιονισμένο Καρ-

Ὁ Βασίλης Ρῶτας, ποιητής, μεταφραστής, θεατρικὸς συγγραφέας καὶ θεατροδιδάσκαλος — ἀντάρτη τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδιάς — τὸν εἶπε ὁ Γεράσιμος Σταύρου — πέρασε τὸ τέλος τοῦ 1943 στὴν Ἐλευθερὴ Ἑλλάδα. Ἦταν ἤδη πενήνταεσσάρων χρονῶν. Ὅστερα ἀπὸ λίγους μῆνες, μετὰ ἐπίσημη ἐγκρισι τῆς ΠΕΕΑ, μὴκε ἐπικεφαλῆς σ' ἕνα θίασο τῆς ΕΠΟΝ Θεσσαλίας καὶ πλαισιώθηκε ἀπ' ὄσους θεατρικοὺς ὑπῆρχαν στὸ βουνό: τὸν ἠθοποιὸ Γιώργου Δήμου, τοὺς τελειόφοιτους Δραματικῶν σχολῶν Βάση καὶ Ἄννα, τὸ μουσουργὸ Ἀλέκο Ξένο, τὸ συγγραφεῖα Γεράσιμο Σταύρου, τὸ γιὸ του Νικηφόρου Ρῶτα. Ὁ θίασος, ὕστερα ἀπὸ μακριὰ προετοιμασία, ἔκανε μιὰ περιοδεία στὴ Θεσσαλία καὶ τὸ Πήλιο, παίζοντας τὴν τραγωδίαν τοῦ Βασίλη Ρῶτα "Ρήγας Βελεστινλῆς" κ' ἐπίκαιρα σατιρικὰ σκετς τοῦ Γεράσιμου Σταύρου. Ἡ φωτογραφία τοῦ Βασίλη Ρῶτα, στὴν ἐλευθερὴ Θεσσαλία τοῦ 1944, ἀφίεται καὶ τοῦ Σπύρου Μελετζῆ

πενήσι, έφτασε με τη γκλίτσα του ένα δεκαπεντάχρονο τσοπανόπουλο. Είχε πεζοπορήσει όλη τη νύχτα δρασκελώντας τó Βελούχι. Φαινόταν βιαστικό. Δέν καθόταν νά ξεποστάσει. “Θέλει τó χωριό μου, μάς ειπε, νά κάνει θέατρο κ' ήρθα νά μου δώσετε έργα. Γίνεται θέατρο χωρίς έργα;” Θά μπορούσα ν' άφηγηθώ πολλά παρόμοια περιστατικά πού δείχνουν πόσες ζωντανές δυνάμεις κρύβει μέσα του αυτός ό τόπος όταν σηκώνει κεφάλι. Έργα ζητούσε με τó τηλεφώνω κ' ένα άλλο ρουμελιώτικο χωριό. Η παραγγελία γραμμένη άνορθόγραφα σ' ένα πρόχειρο χαρτί άπ' τόν άντάρτη - τηλεφωνητή, (όλα σχεδόν τά έλεύθερα χωριά τότε, είχαν άποκτησει τηλεφωνική σύνδεση χρησιμοποιώντας άντι γιά καλώδια, άγκαθωτό σύρμα) βρισκόταν φυλαγμένη σέ κάποιο άρχειο σάν ιερό ντοκουμέντο — και μήπως δέν ήταν; — μά χάθηκε τó Δεκέμβρη...

Έκτός άπ' τó θέατρο, δίνονταν ταχτικά ψυχαγωγικές βραδιές σ' όλόκληρη τήν Έλεύθερη Έλλάδα, με μουσική, τραγούδια κι άπαγγελίες. Στο Καρπενήσι όπου βρισκόταν ή έδρα τής 13ης Μεραρχίας τού ΕΛΑΣ συμμετείχαν σ' αυτές τις βραδιές και δυό Έταλοί αϊχμάλωτοι. Ό ένας έπαιζε πιάνο κι ό άλλος βιολί. Ζούσαν άνάμεσά μας, περιορισμένοι βέβαια, μά ήσυχα. Άπ' τή στιγμή πού έπαψαν νά ναι κατακτητές, κανέναν πιά δέν τούς έβλεπε σάν έχθρούς.

Ήταν άκόμα κ' ένας γερμανός φαντάρος άντιφασίστας πού τόσκασε άπ' τή μονάδα του (ύπηρετούσε στην Άθήνα), βρήκε τρόπο νά συνδεθεί με τις άπελευθερωτικές οργανώσεις κ' ήρθε στο βουνό ύστερα άπό τρομερές περιπέτειες. Ζητούσε νά πολεμήσει — μά δέν είχαμε έλλειψη άπό παλικάρια. Ντουφέκια μάς λείπανε. Αυτός ό γερμανός, άνήκε πριν άπ' τήν άνοδο τών χιτλερικών στην άντιφασιστική νεολαία τής πατρίδας του, ήταν σπουδαίος μάχος όλων τών χιτλερικών ήγετών κ' έπαιρνε μέρος στις ψυχαγωγικές βραδιές.

Θά πρέπει άκόμα ν' αναφέρω έδω, τó Γιώργο Κουτούγκο και τόν άδικοχαμένο τραγουδιστή Νίκο Καμβύση. Ό Κουτούγκος, έξόριστος κατά τή Μεταξική δικτατορία, έπαιζε περίφημη κιθάρα και με τά χωράτα και τις μιμήσεις του (σατίριζε τó Μουσολίνι) κρατούσε μόνος όλόκληρο πρόγραμμα. Έκανε περιοδείες στά χωριά κ' είχε γίνει πραγματικά λαοφιλής. Ό Νίκος Καμβύσης γνωστός τραγουδιστής στην Άθήνα — γιός ήθοποιού — σπούδαζε ταυτόχρονα νομικά στο Πανεπιστήμιο, καταδιώχτηκε όμως γιά τήν άπελευθερωτική δράση του εκεί κ' ήρθε στην έλεύθερη Ρούμελη. Με τήν ώραία του φωνή, τó κέφι και τó χιούμορ του, πρωτοστατούσε στις ψυχαγωγικές βραδιές τού Καρπενησιού πού ήταν τότε τó κέντρο, ή “πρωτεύουσα”, ή καρδιά τού άντάρτικου.

■

Μπαίναμε πιά στο 1944. Ήταν ό χρόνος τής λευτεριάς. Στις Κορυσχάδες τής Εύρυτανίας συνήλθε τó Έθνικό Συμβούλιο μ' έκλεγμένους άντιπροσώπους — σέ μυστική και “παράνομη” νηφοφορία — άπ' όλη τήν Έλλάδα. Στη Βιαννή έγκαταστάθηκε ή ΠΕΕΑ, ή Κυβέρνηση τής Έθνικής Άντίστασης.

Ό πόλεμος συνεχίζονταν πιό άγριος τώρα. Όστόσο μπήκαν τά θεμέλια τού λαϊκού κράτους — ή λαϊκή Αυτόδιοίκηση, ή λαϊκή Παιδεία και Δικαιοσύνη. Φυσικά δέ μπορούσε ν' άγνοηθεί και τó θέατρο. Η Κυβέρνηση τής Έθνικής Άντίστασης βοήθησε όσο μπορούσε νά ιδρυθεί ό πρώτος έπίσημος — άς πούμε — θιάσος στά έλεύθερα βουνά.

Ζύγωνε καλοκαίρι. Στη Ρούμελη βρισκόταν, άπό μερικούς μήνες, ό ποιητής Βασίλης Ρώτας, ό άδάσαστος μπάρμπα-Βασίλης. Ήρθε δώ με τή γκλίτσα, τις άρβύλες, τó μπερεδάκι και τή λεβεντιά του γιά ν' άγωνιστεί πιό έλεύθερα άπ' όσο άγωνιζόταν μυστικά, μά πάντα μπρός, στην κατεχόμενη Άθήνα. Τόν θυμάμαι στήτό, πάνω σ' άγριοβούνια, καθώς έτσι δά είναι και σήμερα, με περηφάνεια παλικαριού, πότε ν' άστραποβολά χαρούμενος γιά τά θαύματα του μεγάλου άγώνα, πότε νά στοχάζεται τó τραγούδι τής Εύρυτανίας χαιδεύοντας άπαλά τά γκρίζα γένια του — άντάρτης τού νου και τής καρδιάς, θρεμμένος άπ' τούς Κολοκοτρωνάιους στο Μοριά.

Στόν μπάρμπα - Βασίλη άνάθεσε ή ΠΕΕΑ νά φτιάσει ένα θεατρικό συγκρότημα και νά περιοδεύσει στην έλεύθερη Έλλάδα, νά δώσει παραστάσεις. Κ' εκείνος, κάλεσε άμέσως

κοντά του, πρώτα όσους βρισκόταν εκεί γύρω κ' είχαν σχέση με τó θέατρο : Τόν ήθοποιό Γιώργο Δήμου και δυό τελειόφοιτους δραματικής σχολής τής Άθήνας, τó Βάση και τήν Άννα. Κάλεσε άκόμα και τó γνωστό σήμερα συνθέτη τού “Διγενή” Άλέκο Ξένο πού είχε τότε μελοποιήσει τó “Έμπρός” τού Παλαμά, τόν ύμνο τής ΠΕΕΑ και πολλά τραγούδια τού άγώνα. Πήρα κ' έγώ ένα μήνυμα τού μπάρμπα - Βασίλη — βρισκόμουν στην Εύρυτανία — νά πάω νά τόν άνταμώσω, άφήνοντας κάθε άλλη δουλειά, γιά ν' αναλάβω ύπεύθυνος τού θιάσου.

Μαζευτήκαμε όλοι στο Νιοχώρι, στά νοτιοδυτικά σύνορα τής Θεσσαλίας. Όταν έφτασα, τó συγκρότημα είχε συμπληρωθεί με δυό κοπέλες άπ' τήν Καρδίτσα, τελειόφοιτες γυμνασίου — ήταν στην όργάνωση τής Νεολαίας και τις κινήγησαν οι κατακτητές — με δυό νέους άντάρτες πού τραυματίστηκαν σέ μάχες και δέ μπορούσαν πιά νά συνεχίσουν τή σκληρή ζωή τού πολέμου και με μερικούς άλλους. Είχαμε και δυό “αέτοπούλα”: Τό γιό τού μπάρμπα - Βασίλη, τόν Νικηφόρο, δωδεκάχρονο παλικαράκι τότε (σήμερα είναι συνθέτης σπουδασμένος στη Βιέννη) και τή Λένα, όχτώ χρονώ, με τή μεγαλύτερη άδερφούλα τής — κατάγονταν άπ' τó Βόλο κ' οι γονείς τους πολεμούσαν σ' άντάρτικο...

Μάς παραχωρήθηκε τó σχολείο τού χωριού. Εκεί ζούσαμε όλοι μαζί σάν άδέρφια και κάναμε τó πρωί και τ' άπόγευμα δοκιμές στο “Ρήγα Βελεστινλή” τού Βασίλη Ρώτα με τή διδασκαλία τού ίδιου τού ποιητή. Οι έθνικοαπελευθερωτικές οργανώσεις μάς έδωσαν ένα - δυό συμμαχικά άλεξίπτωτα και φτιάσαμε μ' αυτά τήν αυλαία, τó περιστροφικό, τή δεύτερη αυλαία, όρισμένα κοστούμια τού έργου. Μπόλικο πανί, άντοχής, μεταξωτό, έκανε γιά τή δουλειά μας με τó πάρα πάνω. Άλλα “σκηνικά” δέ χρειαζόμαστε. Ό ποιητής πρόσθεσε στο έργο του έναν άφηγητή πού πριν άπό κάθε σκηνή καθόριζε στους θεατές τόν τόπο και τó χρόνο — ά λά Σαίξπηρ. Οι άπαραίτητες καρέκλες και κανένα τραπέζι, θά βρισκόταν στα μέρη πού θά δίναμε παραστάσεις.

Τό πρόβλημα τών κοστούμιών θά τó λύναμε πάλι με “πρακτικό” τρόπο. Δοκιμάσαμε τή λάμπες άμιάντου. Τά γιορτινά, κ' είδαμε πώς καθώς έφταναν σχεδόν ως τó γόνατο, μάς έξυπηρετούσαν θαυμάσια. Συμπληρωμένα με άσπρα ποκαμίσα,όπου ό γιακός θά μινε πρós τά πίσω άνασηκωμένος και μ' ένα φαρδύ σκοοδρο λαιμοδέτη, θά χαρακτηριζόταν τó ντύσιμο τής εποχής τού Ρήγα. Όλα τούτα θά τά δανειζόμαστε έπίσης άπό τά χωριά πού θά περνούσαμε γιά παράσταση — έμεις διαθέταμε έλάχιστα σκουτιά κι άσπρα ποκαμίσα...

Όσο γιά τó φωτισμό, θά προσαρμοζόμαστε άνάλογα. Θά μαζεύαμε δανεικές γκαζόλαμπες ή λάμπες άμιάντου. Δέν άποκλειόταν νά βρίσκαμε στο δρόμο μας νά λειτουργεί και καμιά ήλεκτρική γεννήτρια — όπως είχε ό Άλμυρός, γιά τις “έκτακτες περιστάσεις” — και νά χουμε “πολιτισμένη” φωταγία. Ήταν και καλοκαίρι, θά παίζαμε τó σούρμπο σ' άνοιχτό χώρο — ίσαμε νά σκοτεινιάσει, θά μάς έρριχνε τούς “προβολείς” του τó λιόγερμα...

Όταν λύθηκαν έτσι αυτά τά σοβαρά προβλήματα, εύκολα τά καταφέραμε με τó μακιγιάρισμα.

Και σκηνή; Πού θά παίζαμε; Άπλούστατα. Θά δανειζόμαστε πάλι έπί τόπου μερικές σανίδες και πρόκες, θά στήναμε ένα πρόχειρο πατάρι πάνω σέ θρανία ή σέ σχολικές έδρες — εκτός και τυχαινε νά χεί ή πλατεία τού χωριού κανένα φυσικό ύψωμα. Έκείνο πού ζητούσε ό μπάρμπα - Βασίλης ήταν τó ύψος τής σκηνής νά φτάνει τó ενάμισο μέτρο, γιά νά βλέπουν καλά όλοι οι θεατές.

Τά καθίσματα θά τά φερνε ό καθέννας άπ' τó σπίτι του, καμιά καρέκλα, κανένα σκαμνί. Έμεις θά φροντίσαμε νά μπουνε μερικές σειρές θρανία ή πάγκοι.

Πολλή δουλειά. Κ' έπρεπε ό θιάσος νά δίνει κάθε μέρα και σ' άλλο χωριό παράσταση — νά στήνει ένα όλόκληρο θέατρο σέ κάθε χωριό. Μά δέν πάλευε μοναχός του. Είχε μαζί του έναν άγωνιστή λαό πού θά βοηθούσε με τή μεγαλύτερη άυταπάρνηση κι άγάπη...

■

Κάπου ένα μήνα κάναμε στο “Ρήγα” έντατικές δοκιμές. Ταυτόχρονα έτοιμάζαμε κ' ένα δεύτερο πρόγραμμα με δυό

ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ Ε.Α.Μ.

“ΡΗΓΑΣ Ο ΒΕΛΕΣΤΙΝΛΗΣ,,

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ 10 ΕΙΚΟΝΕΣ

ΕΓΡΑΨΕ

Ο ΣΥΝ. ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ

Πρωτοπαίζεται:

**ΣΤΗΝ ΔΕΥΤΕΡΗ ΓΙΕ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟ
Β'. ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΕΑΜ
ΛΗΘ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΟΜΙΛΟ ΕΠΙΟΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΙΟΥΛΗΣ ΤΟΥ 1944

Ἡ πρώτη σελίδα ἀπὸ ἓνα τυπωμένο πρόγραμμα τῆς παράστασης τοῦ “Ρίγα Βελεστινλή” τοῦ Βασίλη Ρώτα. Τὸ ἔργο, γραμμένο τὸ 1935, παίζεται γιὰ πρώτη φορὰ “ στὴ λεύτερη γῆ τῆς Θεσσαλίας, γιὰ τὸ Β' Πανθεσσαλικὸ συνέδριό τοῦ ΕΑΜ”, τὸν Ἰούλιό τοῦ 1944 στὸ βογιὰν “Ἰταμος”. Τὸ πρόγραμμα, ἱστορικὸ πιά ντοκουμέντο, φωτο-ἀνατυπώνεται γιὰ πρώτη φορὰ, ἐδῶ

μονόπρακτες κωμωδίες, μιά τῶν Βασίλη Ρώτα καί μιά δική μου, μέ ἀπαγγελίες καί τραγούδια. Ὁ Ἄλεκος Ξένος διάλεξε τά πιό καλλίφωνα μέλη τοῦ θιάσου καί σχημάτισε μιά μικρή χορωδία. Ἐτσι θά προσφέραμε ὅπου πηγαίναμε δύο προγράμματα, ἕνα δραματικό κ' ἕνα εὐθυμο.

Βέβαια, ἡ ἀπασχόληση τοῦ θιάσου, δέν ἦταν μόνο οἱ δοκιμές. Ὁργανώσαμε μιά ὁμαδική ζωή: Γιά τήν καθαριότητα, γιά τὸ συσσίτιο, γιά διάφορα μορφωτικά μαθήματα — οἱ ἠθοποιοὶ διδάσκονταν κι ὀρθοφωνία — γιά τήν ψυχαγωγία. Μά πάνω ἀπ' ὅλα δέν ξεχνούσαμε πῶς λίγο πιό πέρα γινόταν πόλεμος μέ τοὺς κατακτητῆς κ' ἔπρεπε νά ναι κανεῖς ὄχι μόνο ἐνήμερος, ἀλλά καί ἄξιος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀγώνα, εἴτε πάλευε μέ τὸ ντουφέκι, εἴτε μέ τὸ τραγούδι. Τά ζητήματά μας τά λύνανε οἱ ἴδιοι, μέ καλόπιστη συζήτηση. Κι ὁ μπάρμπα - Βασίλης ἀπαιτοῦσε νά τὸν λογαριάζουμε καί νά τὸν κρίνουμε χωρὶς τήν παραμικρή διάκριση, ἔτοιμος νά δεχτεῖ παρατηρήσεις γιά ὅ,τιδήποτε...

❖

Στὸ Νιοχώρι ἔμενε κ' ἕνα κλιμάκιο τῆς ἐγγλέζικης στρατιωτικῆς ἀποστολῆς μέ δύο - τρεῖς ἀξιωματικούς πού τοὺς ὑπηρετοῦσαν κάπου εἴκοσι Ἴταλοι φαντᾶροι, παραδομένοι στοὺς ἀντάρτες ὅταν συνθηκολόγησαν οἱ φασίστες. Τοῦτοι οἱ ἐγγλέζοι, ἔδειξαν "ἐνδιαφέρον" γιά τὸ θίασο. Ἦρθαν στὶς

Ὁ πρόωρα χαμένος Γεράσιμος Σταύρου, νέος ἐπονίτης στὸ Βουνό, δημιούργησε ἐπικαιρικά σατιρικά σκέτς καί μονόπραχτα, πού ὑπηρετήσαν ἀποτελεσματικά τὸν Ἀγώνα τῆς Ἐθνικῆς Ἀντίστασης. Τὸ "Θέατρο" πιστεύει πῶς, ἀν τελικὰ βρεθοῦν τὰ ἀντάρτικα ἔργα του, θ' ἀποδειχτοῦν τὰ καλύτερα ἀπ' ὅλη τὴν κατοπινὴ συγγραφικὴ παραγωγή του

δοκιμές, χάρηκαν μέ τὴ γνωριμία τοῦ Βασίλη Ρώτα — τὸν ξεφρανε σάν ἕναν ἀπ' τοὺς πιό διακεκριμένους, καθὼς εἶπαν, μεταφραστές τοῦ Σαίξπηρ — καί μᾶς κάλεσαν στὸ κονάκι τους...

Κουβεντιάσαμε, ἀν ἔπρεπε νά πάμε. Ἡ πρόσκληση ὁμως ξανάγινε μέ μεγαλύτερη ἐπιμονή, ἀρκετῆς φορές. Σκεφτήκαμε μπάς καί παρεξηγηθοῦμε. Κ' οἱ δισταγμοὶ μας ὑποχώρησαν. Κάποιο ἀπογευματάκι λοιπὸν, νά μᾶστε ὄλοι, ἀπαρτία, στὸ ἐγγλέζικο κονάκι.

Βρεθήκαμε μπροστὰ σ' ἕνα ὁργανωμένο γλέντι "τρικούβερο". Κ' οἱ εἴκοσι Ἴταλοι φαντᾶροι καταγίνονταν στὸ μαγειρεῖο. Μᾶς στρώσανε ποτὰ καί μεζέδες πού κ' ἡ τολμηρότερη φαντασία δὲ μπορούσε νά συλλάβει, συνηθισμένη νά ἐμπνέεται μέ μαυροφάσουλα χωρὶς λάδι — χῶρια τὰ τσιγᾶρα πολυτελείας, ὁ γνήσιος καφῆς, τὰ γλυκίσματα — κ' ἕνας φωνόγραφος νά παίξει συνέχεια...

Τά χάσαμε. Μόνο γιά "πάρτυ" δέν εἴμαστε προετοιμασμένοι. Καί δέν ἀργήσαμε νά διαπιστώσουμε τὰ πραγματικά "ἐλατήρια" τῆς τόσο ὑποχρεωτικῆς ἐγγλέζικης "πρόσκλησης": Οἱ "φίλοι" μας δὲ θέλανε νά χάσουν τὴν εὐκαιρία — ἡ "συμμαχικὴ βοήθεια" κ' οἱ δολοποκίες πολὺ τοὺς ἐπλητταν στὰ κακοτράχαλα βουνά — καί γιά νά διασκεδάσουν τὴν ἀνία τοὺς ἔδειξαν χοντρικά ὅλη τὴν "ἀβρότητα" τῶν "τζέντλεμεν" στὰ θηλυκὰ μέλη τοῦ θιάσου...

Χωρὶς χασομέρια, σηκωθήκαμε νά φύγουμε. Εἶπαμε πῶς ἡ ἐπίσκεψή μας εἶχε τὴν ἔννοια μιᾶς φιλικῆς ἀναπόκρισης, μᾶς ἔλειπε κάθε ὄρεξη γι' ἀναπάντεχα γλέντια καί τὸ καθημερινὸ μας πρόγραμμα ἔπρεπε νά τηρηθεῖ μέ τὰ βραδινὰ μαθήματα καί τὶς συζητήσεις. Ἦρθαμε δὸ, ἀντὶ νά πάμε στὸν ἀπογευματινὸ περίπατο.

Οἱ ἐγγλέζοι τὸ "φύσαγαν καί δέν κρύωνε" πού εἶδαν τὰ σχέδιά τους νά χαλᾶνε ἀπότομα. Δέν ἀπογοητεύτηκαν. Σὲ νέα εὐκαιρία, κινήθηκαν μ' ἐκπληκτικὴ δραστηριότητα γιά νά πετύχουν ὅπου ἀστόχησαν τὴν πρώτη φορά. Μιά ἀπὸ τὶς κοπέλες τοῦ θιάσου ἀρρώστησε ἄσχημα. Τὸ συσσίτιό μας φτωχὸ καί μονότονο τῆς προκάλεσε ἐξανθήματα σ' ὄλο τὸ κορμί καί ἀβάσταχτους πόνους. Δέν ἔβραμε τί νά κάνουμε. Καί σὲ λίγες μέρες θά ἔπρεπε ν' ἀρχίσει ἡ περιοδεία. Μπορούσαμε φυσικά νά βρούμε ἀντικαταστάτρια, ὁμως εἶχαμε εὐθύνη γιά τὴ ζωὴ τῆς φίλης μας, κι αὐτὸ μᾶς ἀπασχολοῦσε πάνω ἀπὸ κάθε ἄλλο.

Τὸ ἔμαθαν οἱ ἐγγλέζοι κ' ἔδειξαν πάλι συγκινητικὸ ἐνδιαφέρον. Τρέβανε οἱ πρότειναν στὸ μπάρμπα - Βασίλη νά μεταφέρουν τὴν ἀρρωστη στὸ νοσοκομεῖο τους — πέρα, στὰ Ἄγραφα. Ἐκεῖνος, πού σάν πατέρας ἀνησυχοῦσε γιά ὄλους μ' αἰσθήματα βαθύτατης στοργῆς, βρῆκε "σωτήρια" αὐτῆ τῆ λύση. Καί δέχτηκε χωρὶς πολλὰς συζητήσεις. Λεφτὸ δέν ἔχασαν τότε οἱ ἐγγλέζοι. Τὴν ἴδια στιγμὴ γύρισαν στὸ σχολεῖο μέ τρία ἄλογα, νά παραλάβουν τὴν κοπέλα.

Σάν τοὺς εἶδαμε τόσο "ἐγγλέζους" πῆγε ὁ νοὺς μας στὸ κακό. Πῶς θ' ἀφήσουμε μόνη τὴ φίλη μας; Καί ποῦ θά τὴν πᾶνε ὁ ὑποχρεωτικοὶ "σύμμαχοι"; Μήπως δέν εἶχαμε δεῖ τὶς διαθέσεις τους; Καί μήπως νιάστηκαν ποτὲ νά περιθάλψουν τραυματισμένους ἀντάρτες; Γιατί τώρα τόση προθυμία; Ὅχι, θά φροντίζαμε νά ἐπικοινωνήσουμε μέ κανένα ἀντάρτικο νοσοκομεῖο. Δέν τὸ ἔχαμε σκεφτεῖ. Τὸ ἔπαμε στοὺς ἐγγλέζους — ἀκριβῶς μόλις ἐτοιμάζονταν γι' ἀναχώρηση...

Ἐτσι πού εἶχαν μπλεχτεῖ τὰ πράματα, ἡ ματαιώση, ὅσο καί νά τὸ προσπαθήσαμε, δέν ἔγινε μέ ὄλους τοὺς κανόνες τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς. Καμιά φορά χρειάζεται κι αὐτὸ. Χολιάστηκαν οἱ ἐγγλέζοι γιά τὴ δεύτερη τοῦτη ψυχρολουσία — προτιμότερο, παρά νά χτυπούσαμε μετὰ τὸ κεφάλι μας. Ἡ κοπέλα ἔφυγε τὴν ἄλλη μέρα γιά τὸ ἀντάρτικο νοσοκομεῖο. Δέν ἄργησε νά γιαιτρευτεῖ. Κ' ἦρθε ἀργότερα καί μᾶς ἀντάμωσε στὴν περιοδεία, χαρούμενη πού γλύτωσε μιά "ἐνδεχόμενη" περιπέτεια...

Δὲ θέλει ρώτημα πῶς κουβεντιάσαμε ὑστερα ὄλοι μαζί τὰ πάρα πάνω κι ὁ καλὸς μας μπάρμπα - Βασίλης δέν ἀρνήθηκε τὸ μερικὸ τῆς εὐθύνης του: Εἴμαστε μιά ὁμάδα κ' ἔπρεπε τὸ κάθε τί ν' ἀποφασίζεται ἀπὸ κοινού. Συμφώνησε — καί μᾶς εὐχαρίστησε μέ τὸ θάρρος καί τὴν ἀνοιχτὴ καρδιά τοῦ ἀθληνοῦ

άγωνιστή. Έτσι μᾶς ἔδωσε ἓνα δίδαγμα ὑψηλοῦ ἤθους — ἀπ' τὰ τόσα πού θά μᾶς ἔδινε κατά τή σκληρή πορεία μας στά βουνά...

Θεωρήσαμε χρέος μας, ἡ πρώτη παράσταση τοῦ “Ρήγα Βελεστινλή”, νά γίνει στό χωριό πού μᾶς φιλοξενούσε. Θά ἦταν ἡ “ἀβάν πρεμιέρ”, πού λένε. Καλέσαμε μιά Κυριακή βράδυ ὅλο τὸ χωριό. Ἡ αἴθουσα τοῦ σχολείου γέμισε ἀσφυχτικά. Πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση, ὁ μπάριμα - Βασίλης, βγήκε καὶ χαιρέτησε, μίλησε γιὰ τὸ θέατρο καὶ τὴ θέση τοῦ μέσα στὸν ἀγῶνα. Λόγια καθαρὰ, ζεστά, ἐγκάρδια — σπινθοβολοῦσαν ἀπὸ τὸ λαϊκὸ πνεῦμα τοῦ ποιητῆ.

Μετὰ τὸ χαιρετισμὸ, ἀπλώθηκε στὴν αἴθουσα μιά βαθεῖα σιωπὴ σὰ νά νιώσανε ὅλοι ξαφνικά — οἱ περισσότεροι γιὰ πρώτη φορά θά βλέπανε θέατρο — πῶς ἔχει κι ἄλλες χαρὲς τοῦτος ὁ κόσμος. Καὶ νά, βγαίνει τώρα στὸ προσκήνιο τὸ παλικαράκι μας, ὁ Νικηφόρος, μὲ δάφνινο στεφάνι στά μαλλιά. ντυμένος μὲ μιά σκουρόχρωμη γλαμύδα, στὸ ρόλο τοῦ ἀφηγητῆ. Ἀρχισε:

Ὡ, νάχαμε προσκήνιο τὴν κορφή τοῦ Ὀλύμπου καὶ τὴ βροντὴ φωνῆ μας γιὰ νά διαλαλοῦμε τῆς λευτεριάς τὸ κήρυγμα στὴν οἰκουμένη!

.....
Παρακαλοῦμε φίλοι κι ἀκριβοὶ θεατῆς μας νά δεῖξετε καλογνωμιὰ καὶ συγκατάβαση καὶ μὲ τὴν πλοῦσια φαντασία σας νά μπαλώσετε τὰ φτωχικά μας μέσα. Στὸ πατάρι τοῦτο νά ἴδετε πολιτείες τοῦ παλιοῦ καιροῦ κι ἀνθρώπους πρὶν δυὸ αἰῶνες, ὅταν ὁ βραχνάς τῆς βίας πλάκωνε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν κόσμο ὅλο

Καλόβουλοι φανεῖτε σᾶς παρακαλοῦμε γιὰτὶ ὅσο δὲ φαντάζεσθε σᾶς ἀγαποῦμε κι ἀπ' τὴν καλὴ σας γνώμη κρέμεται ἡ πνοὴ μας στά χέρια σας εἶναι ἡ χαρὰ μας κ' ἡ ζωὴ μας!

Ἡ παράσταση συνεχίστηκε ἀπρόσκοπτα, μὲ ζωντάνια κ' ἔκανε μεγάλῃ ἐντύπωση. Δὲν ἦταν τὰ χειροκροτήματα πού μᾶς τὸ βεβαίωσαν αὐτὸ μὸλις ἔκλεισε ἡ αὐλαία. Ὁ κόσμος στάθηκε καὶ μᾶς περίμενε νά κατέβουμε ἀπ' τὴ σκηνή, νά κουβεντιάσει μαζί μας, νά μᾶς ἐκφράσει τὴ χαρὰ καὶ τίς εὐχαριστίες του. Τώρα θά τοῦ λύθηκε κάθε ἀπορία γιὰτὶ φωνάζαμε στὸ σχολεῖο τοῦ ὅλη μέρα ...

Αὐθόρμητα, ἡ φιλικὴ ἀτμόσφαιρα δημιούργησε τὸ κέφι γιὰ ἓνα μικρὸ γλέντι. Ἀκολούθησαν τραγούδια καὶ χοροὶ — μερικοὶ τρέξανε σπῆτι τους κ' ἔφεραν ὀχι βρισκόταν, λίγο κρασί, ψωμί. Ὡς ἀργά τὸ βράδυ μείναμε μὲ τὸ χωριό. Δὲ φανταζόμαστε τέτοια “πρεμιέρα”, οὔτε τὴν ξανάδαμε ποτὲ ...

Τὴν ἴδια ἀπήχηση εἶχε τὴν ἐπομένη Κυριακὴ καὶ τὸ δεύτερο πρόγραμμά μας μὲ τίς κωμῳδίες, τίς ἀπαγγελίες καὶ τὴ χορωδία. Τὸ θέατρο μᾶς ἔδесе μὲ τὸ χωριό. Ὅπως θά τὸ βλέπαμε ἀκόμα καλύτερα στὴν περιοδεία μας, τὸ θέατρο χτίζει τὰ πῖθ ἀτράνταχτα γεφύρια, φτάνει νά βγαίνει ἀπ' τὰ σπλάχνα τοῦ λαοῦ, νά ζεῖ καὶ νά ἐκφράζει τοὺς ἀγῶνες του.

Φεύγοντας ἀπ' τὸ Νιοχώρι μᾶς ξεπροβόδισαν ὅλοι ὡς τὰ τελευταία σπῆτια ...

Ὁ θίσιος ἦταν καλεσμένος στὸ Β' Πανθεσσαλικὸ Συνέδριο τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Μετώπου. Ἀπὸ κεῖ θά ῥχιζε ἡ περιοδεία. Τὸ συνέδριο θά γινόταν σὲ μιά πλαγιά τοῦ Ἰταμοῦ, κάτω ἀπ' τὰ βαθύσκιατα ἐλάτια. Μοναδικὴ εὐκαιρία νά δοκιμαστῆ τὸ θέατρό μας ἀπ' τοὺς ἀντιπροσώπους ὀλόκληρης τῆς ξεσηκωμένης Θεσσαλίας.

Ἡ δεύτερη καὶ ἡ τρίτη σελίδα τοῦ ἔντυπου προγράμματος τῆς πρώτης παράστασης τοῦ “Ρήγα Βελεστινλή” τοῦ Βασίλη Ρώτα στὴν Ἑλευθέρη Ἑλλάδα (“Ἰταμος, 26 Ἰούλη 1944). Καὶ τὰ “Λίγα λόγια γιὰ τὸ ἔργο” καὶ τὰ “Πρόσωπα” πού παίξανε τοὺς ρόλους τοῦ ἔργου, ἀποτελοῦν ἀποκαλυπτικὰ ντοκουμέντα γιὰ τὴ θεατρικὴ μας Ἱστορία. Ἡ 4η καὶ τελευταία σελίδα τοῦ προγράμματος ἔχει μόνο, σὲ πλαισιάκι, τὸ σύνθημα τῆς ἐποχῆς: “Θάνατος στὸ φασισμό - Λευτεριὰ στὸ Λαὸ”

Ὁ «Ρ. Β.», ἡ νεοελληνικὴ αὐτὴ τραγωδία, πού πρωτοπαίζεται στὴν Ἀντιόχεια τῆς Θεσσαλίας, σκοπὸ δὲν ἔχει νά διασκεδάσει μὰ νά βάλει, κι' αὐτὸ συμπληρωματικὰ τὴ σφραγίδα του στὴν ὀλιγὴ μας δουλειά. “Ἔτσι ἡ τέχνη, μπαίνει ὀριστικὰ στὴν ἐπισημοσύνη τῆς Ἐπανάστασης.

Ἀθροικώτερο περιβάλλον, καλλίτερο κοινὸ γιὰ νά διδάξει, τέλος τραγώτερη δικαιοσύνη του, ἀσφαλῶς αὐτὸς κι' αὐτὸς ὁ δημιουργὸς του δὲν θάχε φανταστῆ.

Τὸ ἔργο γράφτηκε τὸ 1935 καὶ ἡ φασιστικὴ 4γουστιανὴ Διχτατορία, ὅπως καὶ κάθε ἱεροσυνετικὸ δημιούργημα, τὸ καταδίδε. Μονάχα στὴ βασανισμένη ἀλλοῦ λειότερη Γῆ τοῦ Ἀη - Στρεῖτη καὶ τῆς ἀκροναυπλίας παίχτηκαν ἀπὸ τοὺς κρατουμένους ἀγωνιστῆς τοῦ λαοῦ ὀρισμένες σκηνῆς τοῦ ἔργου. Σήμερα τὸ βλέπουμε σχεδὸν ὀλοκληρωμένο.

Τὸ δυνατὸ τάλαντο τοῦ συν. Ρώτα, μὲ τὸν «Ρ. Β.» μῆς δίνει τὰ παρασκήνια τοῦ μεγάλου ὀράματος πού παιζοῦσαν ὀε βῆρος τοῦ τότε ὑπόδουλου Ἑλληνοισμῶ, ἀπο μέρους τῶν φασιστικῶν κύκλων τοῦ Φαναριοῦ καὶ τῶν ἀντιφασιστικῶν ἐμπόρων, πνὺ προσπαθοῦσαν νά κρατήσουν πιστέρο καιροῦ ὑπόδουλο τὸ ἔθνος γιὰ νά σιβάσουν τάλιηρα στῆς κάσες τους. Ἐτσι σὰν τοῖσθον τὸν κίνδυνο πνὺ ἀπειλεῖ νά χαλάσει τοὺς ὑποῖοισμοὺς τους, μὲ τὸ φανέρωμα στὰ ἱστορικὰ προσκήνιο τοῦ Ρήγα, τῆς συνισταμένης τῶν πόθων ἀντίκρουσιν τοῦ δουλομένου Ἑλληνισμοῦ, δὲν διοτάζουν νά συμμαχήσουν ἀνοιχτὰ μὲ τὸν καττιχητῆ καὶ νά παραδώσουν δέσμοι τῆ μεγαλύτερη κατωτερότερη φασιστογνωμιὰ τῶν οκλαβωμένων Βαλκανίων, στὴν Ἀυστριακὴ μιλιτσια.

Ὅπως καὶ τότε, εἶσι καὶ σήμερα, ἡ πλουτοκρατικὴ κλίμα Γλύξμπουργκ Παπαρθέου, μὲ προκεχωρημένο κλιμικὸ τους τὸν Ράλλη καὶ ΕΛΕΣ' αἶμα τοκυλοῦν τὸ Λαὸ μας ὀε σπνεργασία μὲ τὸν Κ ττιχητῆ.

Μὰ ἂν τὸ 21 ὀ Λαὸς μῆς προδῶθηκε καὶ τίς τίχες του διηύθυναν ὀ ἐγκλιματικοὶ κύκλοι τοῦ Φαναριοῦ, σῆμερα τὸ ΕΛΑΜ εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὴ Λευτεριὰ καὶ τὴ Λαοκρατία.

Ἡ φωνετὴ αὐτὴ παρῶσταση δὲν ἔχει τ' ἀνάλογα σκηνικά. Μὰ ὀ δυσκοῦ λίες εἶναι ἀνεπὲρξήχτες. Γι' αὐτὸ ἡ φαντασία τοῦ Θεατῆ ἂς τὸ συμπληρώσει!

Π Ρ Ο Σ Ω Π Α

Ρήγας Βελεστινλής	Θέσιος
Οικονόμου	Βάσης
Ἀργέντης	Οικονόμου
Πρίγκιπης	Ζάρκας
Βασίλης σπουδαστῆς	Φρῆξος
Τσιφτετέλης ὑπάλληλος τοῦ Οικονόμου	Νικηφόρος
Νικολίτης, Γιατρός	Τέλιος
Πούλιος τυπογράφος	Ἡλίας
Μακρογιάννης, πολιτικός	Γιάννης
Εὐμορφίδης, γιατρός	Ζάρκας
Ἀξιωματικός, γενίταρος	Ἡλίας II.
Σπανός, φονιάς	Γιάννης
Μπαϊραχτάρας, φονιάς	Ζάρκας
Ἀρβανίτης	Γιάννης
Κατίνικα, γυναίκα τοῦ Οικονόμου	Κούλα
Σουσιάνα, πρῶτη γυναίκα τοῦ Οικονόμου	Εὐτυχία
Φανή, ἀνηψιά τ' Ἀργέντη	Νατίνα

Θέατρο της ΕΠΟΝ στις Κορυσχάδες, το μικρό χωριό της Εύβοιας, όπου, το Μάη του 1944, συνήλθε το εκλεγμένο απ' το λαό Έθνικό Συμβούλιο, που κατοχύρωσε την Κυβέρνηση των Βουνών. Τιμητική παράσταση για τους Έθνοσύμβουλους, στις 18 του Μάη του 1944. Είναι η ίδια Σκηνή, που μιὰ άλλη φωτογραφία της, μπήκε ξάφυλλο στο περασμένο τεύχος του "Θ". Είναι η ίδια Σκηνή, που ένας έγχρωμος πίνακας-πρωτοδημοσίευτο ντοκουμέντο — ζωγραφισμένος την ώρα της ίδιας παράστασης (18 Μάη 1944), από το Βάλια Σεμερτζίδα — καλύπτει το ξάφυλλο αυτού του τεύχους. Η χορωδία, που κατάρτισε ο Άλέκος Ξένος, έχει τελειώσει το πρόγραμμά της και τώρα παίζουν θέατρο. Έργο, το μονόπραχτο του Βασίλη Ρώτα "Νά ζεί το Μεσολόγγι".

Πεζοπορούσαμε τραγουδώντας. Φορτώσαμε σε δυο ζώα τα "σκηνικά" και τα μπογαλάκια μας. Το Νιοχώρι μās έδωσε κ' ένα τρίτο ζώο, μās και το χρειαστεί κανένας από μās. Άλλά οι περισσότεροι προτιμούσαμε τόν ποδαρόδρομο. Και πρώτος ό μάρμπα - Βασίλης...

Φτάσαμε στόν Ίταμο τήν παραμονή του Συνεδρίου. Και τί έκπληξη! Βρεθήκαμε μπροστά σ' ένα μεγάλο υπαίθριο θέατρο! Έκει, στο δάσος, υπήρχε άφθονη ξυλεία κομμένη σε σανίδες και στο σημείο που ή πλαγιά σχημάτιζε ένα φυσικό "κοίλον", σκάψανε οι οργανωτές του Συνεδρίου, άμφιθεατρικά, όλόκληρες σειρές από κερκίδες. Τ' αναχώματα τά στέρωσαν με τήν ξυλεία που είχαν κ' έτσι μπορούσαν νά καθήσουν άνετα κάπου δυο χιλιάδες άτομα. Τόσοι ήταν κ' οι αντιπρόσωποι του Πανθεσσαλικού Συνεδρίου — τόσοι κ' οι θεατές μας...

Στο κάτω μέρος, σχηματιζόταν μιὰ ήμικυκλική "όρχηστρα". Έδώ στήθηκε ή σκηνή που τήν ήμέρα φιλοξενούσε τό Πρόεδρείο τών συνέδρων και τό "βήμα" τών όμιλητών. Όλα τούτα γίνηκαν μέσα σε τρία μερόνυχτα, όπως μάθαμε.

Και νά ήταν μόνο ή διαμόρφωση του χώρου; Έκατοντάδες "γιατάκια" "στεγάζανε" τά βαθύσκιατα έλάτια, καμωμένα με ξερόκλαδα, για νά κοιμούνται τή νύχτα οι δυο χιλιάδες αντιπρόσωποι. Έπίσης με τέλειο σύστημα είχε οργανωθεί, όχι

μόνο ή παρασκευή του συσσιτίου, αλλά κ' ή γρήγορη διανομή του για ν' άποφεύγονται τά άσκοπα χασομέρια.

Τό Συνέδριο άρχισε με μηνύματα θριάμβου. Η ώρα τής λευτεριάς ήταν πιά πολύ κοντά. Άπ' τήν πλαγιά του Ίταμου άντικρύζαμε τό θεσσαλικό κάμπο με τίς πολιτείες του — τά στάχια, άπέραντη όλόχρυση θάλασσα, κυμάτιζαν περήφανα περιμένοντας τό πρώτο λεύτερο καλοκαίρι...

Μόλις σκοτεινίαζε, σταματούσαν οι έργασίες του Συνεδρίου. Οι αντιπρόσωποι πήγαιναν για τό βραδινό φαγητό κ' έμεις, βρίσκαμε καιρό και στήναμε τά "σκηνικά" μας, ετοιμαζόμαστε για παράσταση. Στις 9 τό βράδυ, ξαναγέμιζαν κόσμο οι κερκίδες κι άνοιγε ή αύλαία. Έδώ είχαμε και τυπωμένα προγράμματα με τή Διανομή...

Η "πρώτη" μας έγινε με τό "Ρήγα Βελεστινλή". Πόση έντύπωση έκανε τό έργο, τό δείχνει τούτο τό περιστατικό: Καθόμαστε με τό μάρμπα - Βασίλη στις "κουίντες" και παρακολουθούσαμε τήν παράσταση. Ξαφνικά, ένας γαιδαράκος άπ' τούς τόσους που είχαν φορτωθεί τούς αντιπροσώπους και τούς φέρνανε δώ, νόμισε πως ήταν ή καταλληλότερη στιγμή για νά κάνει επίδειξη τών φωνητικών του προσόντων.

Ό μάρμπα - Βασίλης, γυρίζει και με κοιτάζει άνήσυχος, χου-

σε μιὰ ανώνυμη διασκευή τῶν βουνῶν. Στὴν ἄκρη, δεξιά, ὁ ἠθοποιὸς Γιώργος Δίμων (τότε Θέσπης) παίξει τὸν κύριο ρόλο ποῦ, ἀντὶ παπᾶς, ἐδῶ εἶναι δάσκαλος. Δίπλα, ὁ γιὸς του, στὸ ἔργο. Στὸ βᾶθος, μὲ τὰ παιδάκια, ἡ "Αννα. Στὴ δεύτερη φωτογραφία, τὸ Κοινὸ τῆς παράστασης. Παρ' ὅλα τὰ ἀντίθετα σημάδια, δίνει μιὰ αἴσθησι Κοινοῦ πόλης! Δὲ λείπουν κ' οἱ "ἐπίσημοι" τῆς πρώτης σειρᾶς : Ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐθνικοῦ Συμβουλίου στρατηγὸς Νεόκοσμος Γρηγοριάδης (μὲ τὴ ρεπούμπλικα), ὁ Γραμματέας τῆς Γεωργίας Κ. Γαβριηλίδης, ὁ Γραμματέας Ἐθν. Οἰκονομίας Σταμ. Χατζήμπεης, ὁ στρατηγὸς Μπακιρτζῆς ἀντιπρόεδρος Π.Ε.Α, ἡ Χρ. Χατζηβασιλείου, ὁ Γραμματέας Κοιν. Προνοίας Π. Κόκκαλης, ὁ Γραμματέας Δικαιοσύνης Ἦλ. Τσιριμώκος (πλάτη)

φτιάξει με ἀπόγνωση τὸ πρόσωπό του. Ἀπὸ ἓνα "τίποτα" κρέμονται ὅλα στὸ θέατρο. Ἔτσι καὶ "σπάσει" ἡ ἀτμόσφαιρα, πᾶνε ὅλα χαμένα. Κ' εἴμαστε στὴ σκηνὴ ποῦ ὁ Ρήγας ἀποφασίζει νὰ κατέβει στὴν Ἑλλάδα. Ἡ συγκίνηση, ὡς ἐκείνη τῆ στιγμῆ κρατοῦσε καὶ τὴν ἀνάσα τῶν θεατῶν ...

Τὸ χειρότερο ἦταν πῶς κι ἄλλα δυὸ - τρία τετράποδα σπεύσανε νὰ συναγωνιστοῦν "ἐν χορῶ" τὸ "προλαλήσαν". Ἀλλὰ μὲ ἀνακούφιση ἀπερίγραπτη διαπιστώσαμε γρήγορα πῶς ἡ βέβηλη αὐτὴ παρεμβολή, θαρεῖς καὶ δὲν ἀκούστηκε ἀπ' τὸ κοινὸ. Δὲν προκάλεσε τὸ παραμικρὸ χαχάνισμα, τὸν παραμικρὸ ψίθυρο. Μὲ τόση ἀφοσίωση παρακολουθοῦσαν ὅλοι τὴ φλογισμένη μορφή τοῦ Ρήγα.

Τέλειωσε ἡ παράσταση μέσα σὲ ζητωκραυγὲς καὶ χειροκροτήματα. Τὸ ἄλλο βράδυ παίξαμε τὸ εὐθυμο πρόγραμμα. Καὶ στὴν ἀποχαιρετιστήρια βραδιὰ μᾶς ζήτησαν καὶ ξαναπαίξαμε τὸ "Ρήγα Βελεστινλή".

"Ὡς τὰ ξημερώματα ἡ ἡμερὴ πλαγιὰ τοῦ Ἰταμοῦ ἀντιλαλοῦσε ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἀγῶνα. Κανένας δὲν ἐκλείσε μᾶτι ...

Πήραμε πιά τὸ βάφτισμα. Συζητήσαμε τὶς παρατηρήσεις μας καὶ γιὰ τὰ δυὸ προγράμματα καὶ ξεκινήσαμε. Ἡ Κυβέρνηση

τῆς Ἀντίστασης μᾶς ἐφοδίασε μὲ τὶς πιὸ θερμὲς συστάσεις γιὰ νὰ γίνι ἐκὼς ἐπιμελητὴς ἡ πορεία μας. Ἄν δὲ μπορούσαν νὰ μᾶς συντρέξουν οἱ ἐθνικοαπελευθερωτικὲς ὀργανώσεις, δόθηκε ἐντολή στὶς κατὰ τόπους ἐπιμελητεῖες τῶν ἀνταρτῶν, νὰ καλύπτουν ἐκεῖνες τὶς καθημερινὲς μᾶς ἀνάγκες. Αὐτὸ τὸ "προνόμιο" δὲν τὸ "χε κανένας ἄλλος, γιατί ὁ ΕΛΑΣ ἀποτελοῦσε τώρα ἀναγνωρισμένο καὶ "ἐπίσημο" τμῆμα τῶν ἐθνικῶν μᾶς στρατιωτικῶν δυνάμεων, ἀνεξάρτητο ἀπ' τὶς ἐθνικοαπελευθερωτικὲς ὀργανώσεις.

Φυσικὰ κ' εἴμαστε, στὶς κατὰ τόπους ἀνταρτικὲς ἐπιμελητεῖες, ἀπ' ὅπου ζητούσαμε βοήθεια μόνον στὴ μεγάλη ἀνάγκη, θὰ προσφέραμε τὶς εἰσπράξεις μας : Ἀντὶ γιὰ εἰσιτήριο, λέγαμε νὰ μᾶς δίνουν ὅσοι ἔχουν μιὰ μικρὴ ποσότητα ἀπὸ τὴ σοδειὰ τους : Μισὴ ὀκτὸ στᾶρι, ἂν τὸ χωριὸ ἐβγαζε στᾶρι, ἢ πενήντα δράμα λᾶδι κλπ. Πολλοὶ θεατῆς ἔρχονταν κρατώντας σὲ ντορβάδες ἢ μπουκάλια τὸ εἰσιτήριό τους σὲ "εἶδος" καὶ τ' ἀδειαζαν στὴν εἰσοδο τοῦ θεάτρου. Βρίσκονταν ἐκεῖ τσουβάλια ἢ γκαζοτενεκέδες. Δὲν εἴχαμε βέβαια θυρωρὸ. Εἴπαμε, εἰσιτήριο πλήρωναν μόνον ὅσοι μπορούσαν καὶ θέλανε.

"Ἔτσι, σὲ κάθε παράσταση, μαζεύαμε 200 - 300 ὀκάδες στᾶρι, ἢ 50 - 60 ὀκάδες λᾶδι. Ἄλλα χωριὰ μᾶς δίναμε πατάτες, φουντούκια, ὄσπρια, ὅ,τι σοδεύανε. Ὁ λαὸς μᾶς φιλοτιμιόταν.

όπως πάντα. Ήξερε πώς αυτά που συγκεντρώνουμε, τα παραδίναμε τήν ίδια στιγμή στην Έπιμελητεία του χωριού τους, για τους άντάρτες, με γραφτές αποδείξεις. Ήταν μία προσφορά καθόλου εύκαταφρόνητη για κείνη τήν εποχή. Ο πληθωρισμός είχε άχρηστέψει τό χαρτονόμισμα. Συνολικά τίς εισπράξεις μας θά τίς ζήλευε, τότε, και άθηναικό θέατρο. Κι άν κάτω άπ' αυτές τίς τόσο δύσκολες συνθήκες, γίνονταν τέτοια "θαύματα", μαντεύει κανείς τί βάσεις για τόν πολιτισμό, δημιουργεί μία στεριομένη λαϊκή έξουσία.

"Ας έρθουμε όμως στην περιοδεία μας. Τραβήξαμε άπ' τά όρεινά νότια σύνορα τής Θεσσαλίας, περάσαμε άπ' τό κεφαλοχώρι Λεοντάρι, πάνω από τά Φάρσαλα και πέσαμε στό λεύτερο κάμφο του Άλμυρου. Στά πιό μεγάλα χωριά δίναμε παραστάσεις κ' έρχονταν όλοι στό θέατρο, άντρες, γυναίκες και παιδιά, μέ τίς καρτέκλες ή τά σκαμνιά τους στό 'να χέρι και μέ τό "είσιτήριο σέ είδος", στό άλλο ...

Ο Άλμυρός ήταν ή πρώτη λεύτερη πολιτεία που θά φιλοξενούσε τό θίασο. Ρημάχτηκε άπ' τους καταχτητές. Πολλά έρείπια γύρω, σπίτια καυαλιασμένα. Όμως, οι καρδιές βαστούσαν γερά. Είχε ζωντάνια ό κόσμος, χαιρόταν τή λευτεριά του. Μείναμε μία βδομάδα εκεί και δίναμε κάθε βράδυ παράσταση σ' ένα θερινό κινηματογράφο. Η μάντρα γέμιζε κόσμο κάθε βράδυ. Έδώ χρησιμοποιήσαμε για πρώτη φορά και ήλεκτρικό. Μάθαμε πώς υπάρχει μία "γεννήτρια" που θά μπορούσε να λειτουργήσει άν βρίσκαμε πετρέλαιο. Που θά τό βρίσκαμε όμως; Μας είπαν πώς μία μικρή ποσότητα είχε ή έπιμελητεία του ΕΛΑΣ.

Έκανε τό σχετικό "διάβημα" ό μπάρμπα - Βασίλης, αλλά χωρίς άποτέλεσμα. Λίγο τό πετρέλαιο και χρειαζόταν γι' άλλες, πιό "έπειγουσες" ανάγκες. Για να δοθεί στό θέατρο, έπρεπε να διατάξει ό διοικητής του τάγματος. Νέο διάβημα στό διοικητή. Κ' εκείνος έφερε τίς άντιρρήσεις του. Αρχισε τότε ό μπάρμπα - Βασίλης να του λέει πώς τό θέατρο είναι από τίς πιό έπειγουσες ανάγκες του άγώνα. Αν θέλει να πειστεί ό συναγωνιστής, ως έρθει τό βράδυ να δει μία παράσταση, άφου βέβαια μäs παραχωρήσει τό άπαραίτητο πετρέλαιο. Έτσι και δέν ίκανοποιήθηκε ως τότε τόν έφοδιασμό μας σε καύσιμα...

Αυτό κ' έγινε. Ήρθε ό διοικητής στό θέατρο, ένθουσιάστηκε κ' έξασφαλίσουμε ήλεκτροφωτισμό για όλες τίς παραστάσεις.

Γιορτή θαρούσες κ' είχε ό Άλμυρός όσες μέρες έπαιζε κεί ό θίασος. Μία τόσο μικρή πολιτεία, ούτε στ' όνειρό της θά ξανάδε πώς μπορεί να κρατήσει μία βδομάδα θέατρο και να τό γεμίζει ...

Πολλοί κατέβαιναν κι από τά γύρω χωριά για να "θεατριστούν". Άκούγαν φαίνεται πώς άξιζε τόν κόπο να 'ρθουν...

Φ

Ένα βράδυ, μετά τήν παράσταση, ζύγωσαν δειλά - δειλά στά παρασκήνια δύο γεροντάκια και ζήτησαν τό μπάρμπα - Βασίλη. Φορούσαν μία ξεθωριασμένη στολή και ηλικία — όπως μάθαμε ήταν πρώην φύλακες στις άγροτικές φυλακές Κασαβέτη που βρίσκονταν μερικά χιλιόμετρα πιό πέρα, στην καρδιά του κάμψου. Οί φυλακές είχαν καταργηθεί όταν λευτερώθηκε ή περιοχή και τώρα ζούσαν εκεί γύρω οί φύλακες μέ τίς φιλίες τους, μερικοί παλιοί κατάδικοι μαζί μέ τους ντόπιους — δέν ξεπερνούσε τους τριακόσιους κατοίκους αυτό τό χωριό.

Τά δύο γεροντάκια είχαν δει τή χτεσινή παράσταση και ξανά 'ρθανε σήμερα να μäs παρακαλέσουν να πάει τό θέατρο και στό χωριό τους.

— Δυστυχώς, δέ γίνεται, τους άποκρίθηκε ό μπάρμπα - Βασίλης. "Αν άρχίσουμε να πηγαίνουμε και σε τόσο μικρά χωριά, θά χάσουνε τήν εύκαιρία πολλοί περισσότεροι να δούνε θέατρο. Γι' αυτό προτιμάμε τά μεγάλα χωριά. Τά γεροντάκια έπιμένανε. Ο μπάρμπα - Βασίλης τους άράδιασε για να πειστούν, τίς "τεχνικές δυσκολίες".

— Έχουμε κανονίσει, τους είπε, να 'ρθουνε αύριο τρία ζώα να φορτωθούν τά πράματά μας για να πάμε στό Φτελιό, τό κεφαλοχώρι...

— Μή σäs νιάζει. Θά σäs στείλουμε μεις κάρα να σäs φέρουνε στό δικό μας χωριό κι από κεί θά σäs δώσουμε τρία

άλογα επειδή δέν πάει καρόδρομος στό Φτελιό — και θά γίνει ή δουλειά σας.

— Ναί, μά δέ μπορούμε να χασομερήσουμε.

— Μία μέρα σäs θέλουμε, να παίξετε τό Ρήγα...

— Ναί, μά όσο να γίνει τό πατάρι...

— Πέστε μας τί πατάρι θέλετε και θά τό 'βρετε έτοιμο.

— Ναί, μά είναι κ' οί λάμπες.

— Λάμπες έχομε στά σπίτια μας. Θά τίς φέρουμε όλες στό θέατρο!

— Ναί, μά χρειαζόμαστε και μερικά σκουτιά μαυρα και άσπρα πουκάμισα για να φορέσουν αυτοί που παρασταίνουν τους φραγκοκτυμένους!

— Θά σäs έχομε και μαυρα σκουτιά κι άσπρα πουκάμισα!

— Ναί, μά ξέρετε, οί παραστάσεις μας γίνονται και για έναν άλλον σκοπό. Μαζεύουμε τρόφιμα για τους άντάρτες. Τό δικό σας χωριό, μικρό είναι, δέ θά δώσει ούτε τριάντα όκάδες σιτάρι.

— Πόσες όκάδες μαζεύετε άπ' τά μεγάλα χωριά;

— Διακόσιες πενήντα, τριακόσιες...

— Θά τίς έχετε. Τριακόσιες καθαρές!

"Όλα τά προβλήματα τά λύσανε στό πι και φι τά δύο γεροντάκια. Μπροστά σε τόση έπιμονή, άποφασίσαμε να μη τους χαλάσουμε τό χατήρι και ν' αλλάξουμε δρομολόγιο για μία μέρα.

Ο μουσουργός, και τρομπονίστας, Άλέκος Ξένος — άνεβασμένος άπ' τό τέλος του '43 στό βουνό — πρόσφερε πολλά και σημαντικά, τόν καιρό του Άγώνα, στην ψυχαγωγία και τήν πολιτιστική καλλιέργεια των περιοχών τής Έυρυτανίας και τής Θεσσαλίας. Μετά τή συγκρότηση τής ΠΕΕΑ, συνεργάστηκε με τό Βασίλη Ρώτα, τό Γερ. Σταύρον και τό Γ. Δήμον στην περιοδεία του "έπίσημον" θίασον τής ΕΠΟΝ Θεσσαλίας

Maestoso

Οι πρώτες νότες από τη μουσική που συνέθεσε ο Άλέκος Ξένος για τον "Υμνο της ΠΕΕΑ, σε στίχους του Γερ. Σταύρου"

Πραγματικά, τ' άλλο πρωί, φτάσανε τὰ κάρρα στην όρισμένη ώρα και φορτώσαμε. Μπαίνοντας στο χωριό, μās καρτερούσαν κ' οί έβδομήντα φαμίλιες του — τόσες περίπου ήταν — γιά τὰ καλωσορίσματα. Πήρανε τούς ήθοποιούς στά πιά καλά σπίτια, τούς φέρανε ζεστό νερό νά πλυθούν, ένα γερό κολλατσιό και τούς παραχώρησαν τό διπλό κρεβάτι με πεντακάθαρα σεντόνια.

Όσα ύποσχέθηκαν τὰ γεροντάκια, είχαν γίνει στην έντέλεια. Σέ μιά μεγάλη αίθουσα τών καταργημένων φυλακών, στην τραπεζαρία, βρισκότανε στημένο τό πατάρι στις όρισμένες διαστάσεις. Κ' οί λάμπες όλου του χωριού σέ παράταξη, στό προσκήνιο. Κ' έξω στό προαύλιο στρωμένο τραπέζι λουκούλειο γιά τό θιασό. Και σ' ένα "κελί" τὰ μαύρα σκουτιά και τ' άσπρα πουκάμισα. Και στην άποθήκη πέντε σακκιά με τό στάρι ζυγιασμένο, γιά παραλαβή. Τριακόσιες οκάδες καθαρές! Η παράσταση έγινε τό βράδυ. Σάββατο ήταν. Ηρθε όλο τό χωριό. Και ξέσπασε μεγάλη χαρά μόλις έκλεισε ή τελευταία αύλαία. Προσέξαμε ώστόσο πώς ή σκηνή δέ φωτιζόταν καλά με τίς γκαζόλαμπες γιά όσους κάθονταν πίσω. Άπ' τή μέση τής μεγάλης αίθουσας τὰ πρόσωπα χάνονταν σέ σκιές.

Βγήκε στό προσκήνιο ό μάρμπα - Βασίλης πριν φύγει ό κόσμος κ' είπε πώς τό έργο θά ξαναπαιχτεί αύριο τό πρωί ύστερα άπ' τή λειτουργία τής έκκλησίας. Ό άσθενικός φωτισμός έμπόδιζε πολλούς νά καλοδοϋνε. Και στό θέατρο πρέπει νά άκούμε και νά βλέπουμε καθαρά. Όποιοι θέλουν λοιπόν νά ρθουν αύριο τό πρωί πού ή σκηνή μας θά φωτίζεται κι άπό τό φώς τής μέρας.

Πραγματικά, τό πρωί, ύστερα άπ' τήν έκκλησία, ξανά ρθε πάλι, με τόν ίδιο ένθουσιασμό, όλο τό θεατρόφιλο χωριουδάκι!

■

Τή Δευτέρα κινήσαμε γιά τό Φτελιό με μεγαλύτερη έμπιστοσύνη στή δουλειά μας. Και μās χρειάζοταν αυτή ή ένισχυμένη έμπιστοσύνη. Άκούγαμε πώς τουτο τό χωριό άποτελούσε μιά έξαίρεση: Διαβρώθηκε τόσο άπό κείνους πού δέν πάνανε, άλίμονο, νά καλλιεργούν τή διχόνοια, ώστε δέ βοηθούσε πρόθυμα τόν άγώνα.

Νά φανταστείτε, μās λέγανε, πώς με πολλές γκρίνιες μās δίνει δυό - τρία ζώα γιά νά προωθήσουμε άκόμα και πολεμοφόδια του λαϊκού στρατού. Κ' είναι πλούσιο χωριό, δέν πειράχτηκε άπ' τούς καταχτητές. Θά σάς συμβουλευάμε νά τό παρακάμψετε. Θά βρείτε δυσκολίες...

— Μά ίσα - ίσα, στό Φτελιό είναι ή θέση μας, άπάντησε ό μάρμπα - Βασίλης. Αυτή είναι ή δουλειά του θεάτρου. Όχι μόνο νά βρίσκει φίλους, μά και νά κάνει φίλους — νά μονιάζει τόν κόσμο ...

Περπατούσαμε άπ' τὰ χαράματα ως τ' άπομεσήμερο. Φτάσαμε στό Φτελιό τραγουδώντας. Τά σπίτια, κατάκλειστα. Κανείς δέν βγαίνει νά μās καλωσορίσει. Όπως μάθαμε άργότερα, τό χωριό, σχεδόν όλόκληρο, δούλευε στ' άλώνια τουτες τίς μέρες. Γύριζε τό σούρουπο και τό βράδυ πήγαινε και κοιμόταν έξω γιάτι καταντούσε μαρτυρικός ό ύπνος άπ' τὰ κουνούπια. Μά πάλι τόση βουβανάρα κ' έρημιά, δέν ήταν καλό σημάδι. Κάποια γυναίκα, κάποιος γέροντας, δέ θά πρεπε νά μās πλησιάσει; Κάνα - δυό π' άντιμώσαμε μās χαιρέτησαν πολύ "τυπικά" ...

Δέ χάσαμε τό θάρρος μας. Προχωρήσαμε γιά τήν πλατεία

χωρίς νά σταματήσουμε τό τραγούδι. Ημαστε κουρασμένοι άπ' τό δρόμο. Άλλά έπρεπε νά ριχτούμε στή δουλειά. Παιδευτήκαμε όσο νά "ξετρυπώσουμε" τούς άντιπροσώπους τών ένθικοαπελευθερωτικών οργανώσεων και τόν πρόεδρο τής κοινότητας. Και τουτοι μās δέχτηκαν επιφυλαχτικά. Όταν μάλιστα τούς είπαμε πώς θά χρειαστούμε μερικά πράματα γιά νά έτοιμάσουμε τήν παράσταση — σκουτιά, πουκάμισα, λάμπες, ζυλεία — κούνησαν τό κεφάλι τους σά νά μās λέγανε πώς δύσκολα θά "βουλευτούμε". Φοβόντουσαν πώς λίγοι θάρχονταν στην παράσταση και πιά λίγοι άκόμα θά "πλήθωναν" τό — "σέ είδος" — εισιτήριο.

Έκείνο πού μās άπασχολούσε ήταν νά ειδοποιηθεί τό χωριό γιά τόν έρχομό μας. Οί περισσότεροι λείπανε σκόρπιοι στά χωράφια και τ' άλώνια τους και θά γύριζαν τό σούρουπο γιά νά δειπνήσουν, νά πάρουν στρωσίδια και νά πάνε νά κοιμηθούν μακριά άπ' τὰ κουνούπια. Άποφασίσαμε νά παίξουμε τό άλλο βράδυ. Έτσι, άπόψε, θά βρίσκαμε καιρό νά ιδωθούμε με τούς Φτελιώτες. Και θά έτοιμαζόμαστε καλύτερα.

Η πλατεία του χωριού, άρκετά μεγάλη, χωριζόταν με σκαλοπάτια σέ δυό επίπεδα. Στήσαμε τή σκηνή στό χαμηλό επίπεδο. Παιδευτήκαμε γιά νά βρούμε σανίδες και πρόκες. Είχαμε όμως μιά έλλίδα πώς ως αύριο θά συμπληρώναμε τό βεστιαρίο μας με τ' άπαραίτητα μαύρα σκουτιά κι άσπρα πουκάμισα.

Σκοτεινιάζε κ' έμεις καρφώναμε. Άρχισαν νά ρχονται οί Φτελιώτες. Στέκονταν άπόμερα σάν ξαφνισμένοι και παρακολούθουν άμίλητοι τή δουλειά μας. Δέν άργησε νά γεμίσει ή πλατεία με μικρές ομάδες χωρικών.

Τότε, άνέβηκε στό πατάρι ό μάρμπα - Βασίλης και με σταθερή φωνή παρακάλεσε όσους θέλουν νά τόν άκούσουν πού έχει ένα λόγο νά τούς πει. Έκείνοι σάλεψαν άνάλαφρα κι όσο μιλούσε ό ποιητής μας, κοντοζύγωναν.

Τό νομίζω σοβαρή άπόλεια γιάτι δέ μόρεσα νά κρατήσω λέξη με λέξη έκείνο τό λόγο του. Άποφεύγω νά διατυπώσω έστο και πρόχειρα μιά φράση. Τό ίδιο θά 'κανα κι άν μου ζητούσε κανείς νά πω ένα στίχο πού δέν καλοθυμάμαι — γιά νά μήν καταστρέψω παραλλάζοντας και τό παραμικρό νόημα. Μίλησε μ' όλάνοιχτη καρδιά ό μάρμπα - Βασίλης κ' έλαμπε σάν Άπόστολος μέσα στό λιόγερα.

Είπε γιά τό θέατρο, γιά τό πώς τό 'ξερε ως τότε όλαός και γιάτι τό περιφρονούσε. Έξήγησε τί είναι τό θέατρο και τί γυρεύει τώρα εδώ, τήν ώρα πού ή πατρίδα ματώνει γιά τή λευτεριά τής. Τελειώνοντας πρόστεσε πώς αύριο θά παίξουμε γιά τό χωριό κι όποιοι θέλουν άς δώσουν άπό μισή οκά στάρι ή άπό πενήντα δράμια λάδι στην Έπιμελητεία τών Άνταρτών.

Ήταν μιά όμιλία γεμάτη ζωντάνια, ειλικρίνεια και πνεύμα. Δέν τής έλειπαν ούτε τὰ χωρατά εκεί πού χρειάζονταν. Τά ψυχρά πρόσωπα χαμογέλασαν, τὰ μάτια έπαψαν νά μās κοιτάζουν σάν Ξένα. Έτσι μās φάνηκε. Μπορεί νά πέφταμε κ' έξω. Άλλά νά, τό άλλο βράδυ, κατέβηκε όλο τό χωριό στην πλατεία νά δει παράσταση. Πάνω άπό χίλιες ψυχές. Αυτό μās έδωσε κουράγιο και ταυτόχρονα μās έκανε νά νιώσουμε πιά άσήκωτο τό βάρος τής ευθύνης μας. Λίγο πριν άνοίξει ή αύλαία, είχαμε φοβερό "τράκ", ένα δέος, σά νά δοκιμαζόταν τώρα και γιά πάντα, ή άγάπη μας σέ τούτη τήν παράξενη δουλειά ...

— Παιδιά, προσέχτε. Παιδιά, βάλτε τὰ δυνατά σας ...

Με τί υπερένταση έγινε ή παράσταση. Στη σκηνή και στά παρασκήνια βρισκόμαστε όλοι σά νά μās έκαίγε δυνατός πυρετός. Έκλεισε ή αύλαία μέσα σέ σιωπή. Κοιταχτήκαμε άποκαωμένοι. Μόνο πού δέ μās πιάσανε τά κλάματα...

Και τότε, άπότομα, ξεσπάνε τέτοια χειροκροτήματα πού ποτέ δέν ξανακούσαμε. Μήν όνειρευόμαστε; Παραμερίζουμε λίγο τήν αύλαία και τί νά δούμε. Όλος ό κόσμος σάν ένα κύμα ξεχύθηκε τώρα πρός τό μέρος μας ζητωκραυγάζοντας μ' άπλωμένα χέρια, θαρείς και ζητούσε ν' άγκαλιάσει τή σκηνή. Πολλοί σκαρφάλωσαν στό πατάρι κ' έτρεξαν νά μās εύχαριστήσουν...

Τά πάρα πάνω μοιάζουν άληθινά με όνειρο. Οί Φτελιώτες μάλωναν ποιός θά μās περιποιηθεί πρώτος. Κι όχι μόνο ήρθαν σύσσωμοι στό θέατρο και τ' άλλο βράδυ, στό εύθυμο πρόγραμμα, όχι μόνο μās βοήθησαν νά καταρίψουμε ρεκόρ "είσπράξεων", αλλά και δέ μās άφηναν νά φύγουμε. "Θά κάτσετε δώ, μās είπανε δυό - τρείς μέρες, όσο θέλετε, νά ξεκουραστείτε. Θά σās φιλοξενήσουμε στά σπίτια πού 'χουμε κάτω στη θάλασσα".

Μπορούσαμε νά τούς άρνηθούμε; Ζήσαμε άνάμεσά τους δυό μέρες "σάν άρχοντες", όπως έλεγε εύτυχισμένος ό μάρμπα-Βασίλης. Κι όταν φεύγαμε — θυμάμαι πώς ήταν ένα συννεφιασμένο πρωινό, ψι χάλιζε — άντί νά μās δανείσει τό χωριό τρία ζώα γιά νά φορτώσουμε τά πράματά μας, κατέβασε στην πλατεία είκοσι ζώα με τήν άπαιτηση νά πάμε όλοι καβάλα! "Όσα και νά τούς λέγαμε πώς προτιμούμε τόν ποδαρόδρομο, έπιμένανε νά μās άκολουθήσουν τά ζώα με τούς αγωγιάντες τους ως τό επόμενο χωριό...

Κινήσαμε καθώς ήρθαμε, τραγουδώντας. Όμως τώρα, βγαίναν όλοι στά κατώφλια και στά παραθύρια τους και μās άποχαιροτούσαν. Τέτοιες μάχες κερδίζει τό θέατρο.

¶

'Η πορεία μας συνεχίστηκε. Παίξαμε στη Σούρπη και τραβήξαμε γιά τή Νέα Άγχιαλο πού άκουμπάει στόν κόλπο του Παγασητικού. Ήταν μιά μικρή παραθαλάσσια πολιτεία δοσμένη όλόκληρη στόν άγώνα. Οί καταχτητές τήν κατάκαψαν γιά νά τήν εκδικηθούν, σκότωσαν πολλά παλικάρια. Σε κάθε βήμα έβλεπες καψαλισμένα έρείπια. Οί άνθρωποι ξανάφτιαχναν λεύτεροι τή ζωή τους, δέ λογάριαζαν θυσίες. Μικρασιάτες οί περισσότεροι, πάλευαν χρόνια με τή φωτιά και τόν ξερριζομό...

Μείναμε τέσσερις μέρες, παίξαμε από δυό φορές τό κάθε πρόγραμμα. Ή παρουσία του θεάτρου έδωσε μεγάλη χαρά. Έκει μάθαμε πώς λευτερώθηκε ή Καρδίτσα. Σκεφτήκαμε νά πάμε, νά λάβουμε μέρος στη γιορτή της. Μά ήταν πολλές ό δρόμος. Θ' άργούσαμε. Ύστερα πήραμε διαταγή νά περάσουμε στό Πήλιο. Έπρεπε νά 'μαστε κοντά στό Βόλο πού δέ θ' άργούσε κ' εκείνος νά λευτερωθεί.

'Αναγκαστικά θά περνούσαμε τή δημοσιά και τή σιδηροδρομική γραμμή Λάρισας - Βόλου, άνάμεσα στά Γερμανικά φυλάκια. Προχωρήσαμε άπ' τή μεριά του Βελεστίου. Φτάσαμε νωρίς τ' άπόγευμα σ' ένα "άκραίο" χωριό. Θά καθόμαστε ως νά βραδιάσει. Τό χωριό βρισκόταν σέ ψηλάμα. Έρχονταν κι άλλοι από διάφορες κατευθύνσεις γιά νά περάσουν μαζί μας. Μαζευτήκαμε καμιά πενηνταριά. Θά μās συνόδευαν μερικοί άντάρτες. Άκούστηκε πώς οί Γερμανοί μάθανε σέ ποιο σημείο γίνονταν τό πέρασμα γιά τό Πήλιο και δέν άποκλείονταν νά χτυπήσουν...

Περιμέναμε νά σκοτεινιάσει καλά γιά νά κινήσουμε. Στη μέση τής φάλαγγας βάλαμε τά φορτωμένα ζώα. Ό θιάσος άκολουθούσε. Προσέχαμε ν' άλαφροπατάμε, κρατούσαμε ως και τήν άνάσα μας. Κάθε λεφτό φαινόταν αιώνας. Βιαζόμαστε νά περάσουμε. Οί άντάρτες με τά μυδράλια έτοιμα στό χέρι πετούσαν πέρα - δώθε, άκροβολίζονταν. Θά πρέπει νά ήταν άργά όταν πλησιάσαμε τή δημοσιά. Πόσον καιρό είχαμε νά πατήσουμε σέ άσφαλο. Μέσα στην άγωνία μας σκεφτήκαμε πώς μοιάζει με χαλί...

Κοντά βρισκόταν κ' οί ράγες του τραίνου. Στη δική τους "γραμμή" φρουρούσαν τά χιτλερικά φυλάκια. Περιπατούσαν με σταθερό βήμα, ό ένας πίσω από τόν άλλο σέ κάποια άπόσταση. Μές στό σκοτάδι γυάλιζαν οί σιδερόκοκοί. Θά περνούσαμε χωρίς κανένα "άπρόοπτο". Δέν προφτάσαμε νά τό συλλογιστούμε — ίσως γιά παρηγοριά — κ' έγινε τότε κάτι πού δέν τό 'βαζε τό μυαλό μας.

Καθώς άρχισε ή φάλαγγα νά διαβαίνει, ένα άπ' τά φορτωμένα ζώα σταμάτησε άπότομα πάνω στις γραμμές. Τό κεντρίξαμε νά προχωρήσει. Τίποτα. Μουλάρωσε, πού λένε. Τό σπρώξαμε στά καπούλια. Δέν τ' άποφάσιζε νά τό κουνήσει. Μās περιχύσε κρύος ιδρώτας. Ήμαστε χαμένοι. Δέ θέλανε και περισσότερο νά μās πάρουν είδηση οί Γερμανοί. Τά χρειαστήκαμε. Ζυγώναι ένας άντάρτης και με χειρονομίες μās ρωτάει γιατί σταμάτησαμε. Του δείχνουμε τό πεισματάρικο ζώο. "Άν τ' άφήναμε κεί, πάνε τά "σκηνικά" μας...

Μιά λύση άπόμεινε. Πώς τή βρήκαμε, δέν ξέρω. Αυτό πού ξέρω είναι πώς όσοι στεκόμαστε σιμά, βουτώνε στά χέρια τό ζώο και "σηκωτό" τό περάσαμε πάνω άπ' τις γραμμές. Αυτό ήθελε. "Άμέσως "ξεπεισμάτωσε" κ' έτρεξε μπροστά. Εύτυχώς δέν είχαμε άλλο άπροσδόκητο γεγονός. Φτάσαμε περασμένες δώδεκα, κατάκοποι, σ' ένα ξεροχώρι, στη δυτική πλαγιά του Πηλίου. Κοιμηθήκαμε στά στασιδία τής εκκλησιάς — ή ώρα περασμένη και δέ γινόνταν νά μās πάνε σέ καταλύματα...

'Από κεί, τό πρωί, σκαρφλώσαμε κατάκορφα στό βουνό και πέρασε τ' άπομεινήμερο στη Ζαγορά. Τέλειωναν πιά οί περιπέτειες. Γιατί ή περιοδεία μας στά όμορφα χωριά του Πηλίου — Μακρυνίτσα, Τσαγγαράδα, Μηλιές, Άργαλαστή — έμοιαζέ με πανηγύρι. Έκτός από τις παραστάσεις όργανώναμε διαλέξεις με πνευματικά θέματα, βοηθούσαμε τούς νέους νά φτιάσουν δικό τους θέατρο, λέσχη μ' έφημερίδα του τοίχου και βιβλιοθήκη κ.ύ.

Στό Πήλιο βρήκε λίγο καιρό ήσυχο ό μάρμπα - Βασίλης και κάθισε νά γράψει ένα έργο εμπνευσμένο από τήν Έθνική Άντίσταση. Προσπαθούσαμε νά τόν άπαλλάξουμε άπ' τις πολλές σκοτούρες γιά νά συνεχίσει τό γράψιμο — άν και πάντα "σκάρωνε" και κάτι. Πότε ένα ποιήμα, πότε ένα θεατρικό κείμενο. Και ζητούσε άπ' όλους νά του λέμε άνοιχτά τή γνώμη μας, έτοιμος νά δεχτεί άπ' τόν καθένα, οποιαδήποτε παρατήρηση.

Θυμάμαι, όταν μās διάβασε τή μονόπρακτη κωμωδία πού παίζαμε στό εύθυμο πρόγραμμα, διαφωνήσαμε όλοι μαζί του γιά τόν τρόπο πού χειρίζονταν τό θέμα. Είπαμε τή γνώμη μας με τή σειρά, κάνοντας όπως μπορούσαμε και μερικές συγκεκριμένες παρατηρήσεις. Ό καλός μας μάρμπα - Βασίλης δέ δίστασε νά παραδεχτεί πώς έχουμε δίκιο. Και ξανάγραψε μερικές σκηνές.

'Αναφέρω τό περιστατικό γιατί νομίζω πώς βοηθάει νά κρίνει κανείς πώς λειτουργούσε αυτό τό θεατρικό συγκρότημα.

'Εκει, στό Πήλιο, μάθαμε πώς λευτερώθηκε ή Άθήνα. Τρελάθηκαν νά χτυπούν άναστάσιμα οί καμπάνες. Ξεχύθηκε στους δρόμους τό χωριό και χόρευε κ' έκλαιγε, κι άγκαλιαζόταν και τραγουδούσε. Ζήτηω ή Άθήνα! "Όλα τά χωριά στέλνανε με καμπάνες τό μεγάλο μήνυμα, τό 'να στ' άλλο. Βούζινα τά γύρω βουνά, παίρνανε τόν αντίλαλο τά πάρα πέρα, οί κάμποι. Λεύτερη Άθήνα σήμαινε λεύτερη πατρίδα...

'Ο θιάσος με τούς νέους του χωριού όργάνωσε τό ίδιο βράδυ πανηγύρι γιά τά νικητήρια. Όπου νά 'ναι θά 'ρχόταν κ' ή σειρά του Βόλου. Κάθε μέρα χτυπούσαν γιορτάσιμες καμπάνες. Κάθε μέρα και μιά Άνάσταση — γιά κάθε λεύτερη πολιτεία μας.

Σέ λίγο, πάνω από κάποιο ύψωμα, παρακολουθούσαμε τά συμμαχικά άεροπλάνα νά σφυροκοπούν τά γερμανικά καράβια στόν Παγασητικό. Οί χιτλερικοί δέ μπορούσαν πιά νά τό σκάσουν ούτε άπ' τή θάλασσα, ούτε άπ' τή στεριά. Στό δρόμο τούς περίμεναν οί άντάρτες.

Βρεθήκαμε στό Βόλο τό ίδιο πρωί πού ξύπνησε ή ήρωική εργατούπολη λυτρωμένη από τήν τρίχρονη σκλαβιά. Έγκαταστηθήκαμε σέ κεντρικό παραλιακό θέατρο κι άρχισαμε καθημερινές παραστάσεις, μ' έλεύθερη είσοδο. Γιά πρώτη φορά "πατούσαμε" σκηνή "έπίσημη" με κάποιο τεχνικό έξοπλισμό. Κι όμως, δέ μās έκανε καμιά έντύπωση. Είχαμε δει πιά, κοντά στά τόσα και τόσα, πώς τό θέατρο πού βγαίνει άπ' τά σπλάχνα του λαού, μπορεί νά δοξαστεί και στό πιό ταπεινό πατάρι.

'Εδώ έκλεισε ή μικρή Ιστορία του θεάτρου τής Έθνικής Άντίστασης στά έλεύθερα βουνά.

'Αθήνα, 1962

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΣΤΑΥΡΟΥ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΕΚΑΝΕ ΤΟ ΘΑΜΑ ΤΟΥ ΑΠΤΟΗΤΟ ΚΙ ΑΠ' ΤΑ ΓΚΑΡΙΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΓΑ·Ι·ΔΟΥΡΙΩΝ!

Μαρτυρία τοῦ ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

Ἀποθησανρίζουμε, παρακάτω, καὶ τὴ μοναδική γραφτὴ μαρτυρία τοῦ Βασίλη Ρώτα γιὰ τὴ θεατρικὴ προσπάθειά του στὴν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Εἶναι τὸ δεύτερο μισὸ ἐνὸς χρονικοῦ του — ποὺ δημοσιεύτηκε, κι αὐτό, πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια στὴν "Ἐπιθεώρηση Τέχνης" (τεύχος 87 188, σελ. 306 - 309) — μὲ τὸν τίτλο "Τὸ Θεατρικὸ Ἐργαστήριον". Ὁ Βασίλης Ρώτας γράφει χαρακτηριστικὰ γιὰ τὰ πρὶν: «Ἡ δραστηριότητά μας στὸ θέατρο, ἀρχιτισμένη ἀπὸ πολὺ παλιά, βαλμένη σὲ μέγαν ἀγῶνα τὸ 1930, εἶχε φάει κιόλας τὸ τελειωτικὸ της γκῆπημα μὲ τὸ κλείσιμο τοῦ "Λαϊκοῦ Θεάτρου Ἀθηνῶν" στὸ Παγκράτι τὸ 1938. Ἡ προσπάθειά μας γιὰ ἴδρυση θεατρικοῦ σπουδαστηρίου δὲ μπορούσε νὰ τελεσφορήσει». Καί, παρακάτω: «Τὸ "Θεατρικὸ Σπουδαστήριον" στὰ σκαριά ἀπὸ πρὶν, ἦταν τὸ 1942 σὲ ὄλη του τὴ δράση...». Καὶ συνεχίζει σεμνὰ γιὰ τὴ δράση του στὰ Βοινά :

Τὰ πράγματα ἐσφίξαν στὴν Ἀθήνα σὲ βαθμὸ πού μόνο πλέον οἱ τολμηροὶ μαχητὲς μὲ τὶς μπογιές καὶ τὰ πινέλα. μὲ τὰ

χωνιά καὶ μὲ τὰ ὄπλα συνέχιζαν τὸν ἀγῶνα. Τὰ παιδιά ὅλα πῆραν αὐτοὺς τοὺς δρόμους κ' ἔμεις ἀνηφορίσαμε στὸ βουνό γιὰ νὰ μεταφέρομε τὸ πνεῦμα τοῦ Σπουδαστηρίου ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐλευθερία εἶχε μέρος νὰ πατήσει.

Ἐκεῖ πολλὰ ἐγίναν, πολλὰ πού ἔμοιαζαν μὲ θάματα, κι ἀνάμεσα στὰ πολλὰ ἔκαμε καὶ ἡ τέχνη τὸ θάμα της. Μέσα σὲ σάλες σχολειῶν, σὲ αὐλές, σὲ ἀλώνια, σὲ περιτοιχισμένες μάντρες, σὲ χοροστάσια μπροστὰ σ' ἐκκλησίες, εἶδαμε αὐτοσχέδιους χοροὺς κι ἀκούσαμε τραγούδια λαϊκὰ παλιότερα καὶ συγκαιρινὰ ὅπως τοῦτο :

Μέσ' τὴν Εὐρυτανία
καὶ μὲς στὰ Σουλινά
οἱ ἀντάρτες πολεμᾶνε
μὲ Ἴταλικά σκυλιά.

Μὲ δεκατρεῖς χιλιάδες
ὅλοι ὅλοι δεκοχτῶ
τρεῖς μέρες πολεμᾶνε
χτυπᾶνε τὸν ἐχτρό.

Μάης 1944. Μιά πανοραμικὴ ἄποψη τοῦ θεάτρου τῆς ΕΠΟΝ, στὶς Κορυσσάδες (ἀλίμονο, σήμερα, Κυνέλη!). Στ' ἀριστερὰ της, ἦταν τὸ χτίριον τοῦ Σχολειοῦ, ὅπου συνήλθε τὸ Ἐθνικὸ Συμβούλιο. Στὴ σκηνή, ἡ ἐπονίτικη χορωδία, ποὺ δημιούργησε ὁ μουσουργὸς Ἀλέκος Ξένος, τραγουδαί τὸν Ὑμνον τῆς ΠΕΕΑ ποὺ συνέθεσε ὁ ἴδιος, σὲ στίχους τοῦ Γεράσιμου Σταύρου (τότε, Ἰρηγόρη). Ὁ ἀκολουθῆσει ἡ παράσταση τοῦ μονόπραχτου "Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγγι". Τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο, καὶ τὸ "Θέατρο", ἀφείλουν εὐγνωμοσύνη ἀπὸν ἀνεχτίμητο Σπύρο Μελετιῆ. Κ' ἡ φωτογραφία αὐτὴ, πρωτοδημοσιεμένη κι αὐτὴ, εἶναι δική του.

Σκοτώσαν πεντακόσιους
σκορπίσαν στά βουνά
καί μπήκαν οί φασίστες
καί βάλανε φωτιά.

Μᾶς κάψαν τὸ χωριό μας
τ' ἀνήμερα θεριά
μᾶς κάψαν τὸ σχολεῖο μας
πού σπουδάζαν τὰ παιδιά.

Μᾶς κάψαν τὸ χωριό μας
τὸ Χρῦσο τὸ χρυσοῦ...

Ἄς περιοριστοῦμε στὸ Θεατρικὸ Σπουδαστήριο, ἢ καλύτερα στὸ πνεῦμα του πού κουβαλήθηκε ἐπάνω στὸ βουνό κ' ἔπειτα ἀπὸ πολλές προσπάθειες πού ἔφισαν τὰ χνάρια τους στὸ σχολεῖο τῆς Βίνιανης κ' ὕστερα στὸ Νιοχώρι, μὲ τὴ συνεργασία τοῦ ἠθοποιοῦ Γιώργου Δήμου, πού μὲ τ' ὄνομα Θέσπις ἔμεινε στὶς καρδιές τῶν κοριτσιῶν στά Θεσσαλικά χωριά τοῦ βουνοῦ καί τοῦ κάμπου, τοῦ Γ. Σταύρου καί τοῦ Ἀλέξη Ξένου καί ἄλλων παιδιῶν πού ἡ μνήμη μας δὲν κρατᾶει τὰ ὀνόματά τους καί πού κάπου τὰ ἔχει γραμμένα ἢ ἱστορία καί θὰ τὰ θυμηθεῖ κάποτε, ἐπειδὴ ἀξίζει, καταρτίσαμε ἕνα "θίασο" πού τὸ μόνο σκηνοθετικὸ ἐξάρτημα ἦταν δυὸ αὐλαῖες ἀπὸ πανιά ἀλεξίπτωτου. Γιὰ σκηνογραφία μᾶς ἔφτανε τὸ ἔτοιμο περιβάλλον: ἕνας τοῖχος ἀπὸ γκρεμισμένο σπίτι, τὰ προπύλαια ἐκκλησίας, μιά συστάδα ἀπὸ δέντρα.

Ἄλλου ἐστῆναμε πατᾶρι ἂν τὸ ἔδαφος ἦταν ἴσωμα, ἀλλοῦ χρησιμοποιοῦσαμε τὸ κεφαλόσκαλο τῆς ἐκκλησίας.

Εἶχαμε δραματολόγιο γιὰ δυὸ βραδύες, τὴ μιὰ παίζαμε τὸν Ρῆγα τὸν Βελεστινλή, ἔργο γραμμένο ἀπ' τὸν ὑποφαινόμενο τὸ 1936, μόλις ἀνάτειλε ἡ 4η Αὐγούστου. Τὸ ἔργο αὐτὸ ἐκυνηγήθηκε ἀπ' τὴν 4η Αὐγούστου, ἀξιώθηκε νὰ παιχτεῖ στὴν Ἀκροναυπλία, στὸ στρατόπεδο Τρικάλων καί σ' ἄλλες φυλακές καί στρατόπεδα ἀπὸ κρατούμενους πατριῶτες, σὲ σχολεῖα, τότε στὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὸν θίασο μᾶς σὲ πολλὰ χωριά, στὴ Θεσσαλονίκη ἀπὸ τὸν θίασο τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου τὸν Δεκέμβρη τοῦ 1944, στὸ θέατρο Βρετάνια ἀπ' τοὺς "Ἐνωμένους Καλλιτέχνες" τὸ 1945, ὥσπου παραμερίστηκε ὁλότελα στὶς ἡμέρες μας.

Τὴν ἄλλη βραδύα παίζαμε κωμωδίες τοῦ Γ. Σταύρου συμπληρωμένες μὲ ἀπαγγελίες. Θὰ πρέπει ἐδῶ νὰ ἐπιμεινόμεν στὴν περιγραφή μιᾶς παράστασης.

Ἡ ρεκλάμα, δηλαδή ἡ ἀναγγελία γινόταν μὲ τὸ δημόσιο κήρυκα κοινῶς ντελάλη. Τὴν προσδιορισμένη ὥρα τὸ κοινὸ, δηλαδή ὁ λαός, μαζεῦτανε σὺν γυναιξὶ καί τέκνοις καί μὲ τὰ καθίσματα τους καί τὰ εἰσιτήριά τους στά χέρια. Τὰ εἰσιτήριά τους ἦταν "εἶδος": ἄλλος ἐπλήρωνε μὲ πατάτες, ἄλλος μὲ στᾶρι, ἄλλος μὲ καλαμπόκι, ἄλλος μὲ κριθᾶρι, ἄλλος μὲ λάδι. Γι' αὐτὸ κι ὁ "ταμίας" καί θυρωρὸς συνάμα ἦταν δυὸ ἢ τρεῖς ἐφοδιασμένοι μὲ τσουβάλια κ' ἕνας μὲ ντενεκέ, αὐτὸς πού εἰσέπραττε τὸ λάδι.

Ὅσο γιὰ τὸν θυρωρὸ τὸν ἀναφέραμε καταχρηστικά γιὰ τὴν πραγματικὰ ἦταν ἄχρηστος. Τὸ κοινὸν πού συνέρευε ἦταν τόσο ἀνεβασμένο στὸ ὕψος τῶν περιστάσεων οὔτε κανεὶς μποροῦσε ποτὲ νὰ διανοηθεῖ καν νὰ κάμει κατεργαρία οὔτε κανεὶς λαϊκὸς ἄνθρωπος τὴν ἐπέτρεπε στὸν ἑαυτὸ του εἶτε σὲ ἄλλον. Ἀφοῦ καί σὲ μέρη πού τὸ θέατρο ἦταν ὀλοτελα ἔξοφραγο κι ὁ καθένας μποροῦσε νὰ ἔμπαινε ἀπ' ὅπου ἤθελε καί νὰ ἔπιανε θέση ὅπου ἤθελε, τὸ κοινὸ τραβοῦσε γραμμὴ ἐκεῖ πού εἶχαν τοποθετηθεῖ οἱ ταμίες μὲ τὰ τσουβάλια τους καί τοὺς ἔβλεπε νὰ προχωροῦν οὐρὰ πολιτισμένη καί καθόλου ἀνυπόμονη, κι ἄλλος νὰ κρατᾶει τὶς πατάτες του, ἄλλος τὸ δοχεῖο του μὲ τὸ λάδι, νὰ τὰ παραδίνει καί νὰ περνᾶει κρατώντας τὰ παιδιά του ἀπ' τὸ χέρι καί τὴν καρέκλα του νὰ πάρε τὴ θέση του.

Γενικὰ σὲ ὅλες τὶς περιστάσεις τὸ κοινὸ ἐφερνόταν μὲ ἀξιοπρέπεια καί θρησκευτικὴν εὐλάβεια καί μὲ ἐντιμότητα παντοῦ καί πάντοτε, τόσο πού μᾶς ἔκανε ὅλους νὰ προσπαθοῦμε ν' ἀνταποκριθοῦμε καί νὰ τρέμομε μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ λαϊκίαν ἀνωτερότητα.

Γιὰ ν' ἀρχίσει ἡ παράσταση ἔβγαине πρῶτα ἕνας ἄνθρωπος ἠλικιωμένος μὲ γενιάδα καί μὲ γκλίτσα στὸ προσκηνιο καί

γινόταν ἡσυχία. Αὐτὸς ἔλεγε μιὰ προσλαλιά σὲ στίχους τὶς περισσότερες φορὲς ἐπαινετική γιὰ τὸ χωριὸ πού φιλοξένοῦσε τὴν παράσταση.

"Ἐπειτα ἔβγαине ὁ "ἐξηγητὴς" ἢ "κανόναρχος", στεφανωμένος μ' ἕνα πρόχειρο στεφάνι ἀπὸ κλαδί ἐλιά, ἢ κλῆμα, ἢ κισσοῦ ἢ ὄτι ἄλλο πρόχειρο φύλλωμα, φορώντας ἕνα μακρὸ κομμάτι ὕφασμα χρωματιστὸ πού ἀπὸ μπρὸς τοῦ ἔφτανε ὡς τὰ νύχια τῶν ποδιῶν καί τοῦ ἔδινε ἔτσι ὕψος, ἐνῶ ἀπὸ πίσω τοῦ ἔφτανε μόνον ὡς τὴ μέση καί γι' αὐτὸ ὁ νέος πού ἔκανε τὸν ἐξηγητὴ, τελειώνοντας τὰ λόγια του ἔφευγε πισωπατώντας καί προσκυνώντας τὸ κοινὸ, πού τὸν χειροκροτοῦσε πάντα μὲ ξεχωριστὴν εὐχαρίστηση, τὸ περισσότερο ἴσως γιὰ τὸ βοηθοῦσε κάθε φορὰ νὰ καταλάβει. Μετὰ ἀκολουθοῦσε ἡ παράσταση πού τὸ κοινὸ τὴν παρακολουθοῦσε μὲ τόσο πάθος πού τίποτα δὲ μποροῦσε νὰ τοῦ χαλάσει τὴν ἀφοσίωσή του οὔτε ἀκόμη τὰ γκαρίσματα τῶν γαϊδουριῶν ἀπ' τὴ γύρω αὐλές.

Παντοῦ ἔπρεπε νὰ συμπληρωθεῖ ὁ θίασος μὲ τ' ἀπαραίτητα πρόσωπα, γιὰ τὸν δὲν εἶχε παρά μόνον πρωταγωνιστές. Ἡ περιοδεία γινόταν πεζὴ κ' ἐπιπλέον ὄχι μακριὰ ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς καί μερικὲς φορὲς ἐχρειάστη νὰ περάσει ὁ θίασος μεσάνυχτα ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ φυλάκιά τους στὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ. Ἀλλὰ καί κοστοῦμια ἔπρεπε νὰ μᾶς δίνουν κι ἄλλα χρειαζόμενα. Ἄλλ' οὔτε οἱ ἐχτελεστὲς οὔτε τὸ κοινὸ σάν νὰ ἔχαν βγεῖ ἀπ' τὸ σχολεῖο τοῦ Σαῖξπηρ, δὲ λογάριζαν τὰ σκηνοκῆ καί τὴ φασαρία, παρά μόνον τὸ πάθος κ' ἕνας στὴ Ζαγορά ἂν καλοθυμᾶμαι τόσο ἔχε ἀναναχτήσει μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ προδότη Οἰκονόμου πού θὰ πιστόλιζε τὸν ἠθοποιὸ ἂν ἔγκαιρα οἱ διπλανοὶ του δὲν εἶχαν καταλάβει τὴν ταραχὴ του καί δὲν τοῦ ἔχαν καταλαγιάσει τὸ πάθος του.

Σὲ πολλὰ μέρη, ὅπου ἡ παραμονὴ μας ἐμάκρυνε περισσότερο μαζεῦμα καί τὰ παιδιά τῶν σχολεῖων καί κάναμε γιορτές, ὅπου ἦταν θαῦμα νὰ βλέπει κανεὶς αὐτὰ τὰ κοριτσάκια καί τὰ ἀγοράκια, ψωριασμένα πολλὰ, κι ἀδύνατα ἀπ' τὴν πείνα καί τὰ βάσανα, νὰ χορεύουν καί νὰ τραγουδοῦνε καί νὰ παίζουν στὴ σκηνὴ μὲ τὴν ὑπόσχεση σ' αὐτὸ πού ἔκαναν καί πεποίθηση πὼς ἦταν πρῶτα ἱερό, τὸν τὰ θυμόμαστε σήμερα καί τρέχουν τὰ δάκρυα στά μάγουλά μας.

Τὰ παιδάκια αὐτὰ ἐχόρευαν τσάμικο καί τραγουδοῦσαν μὲ τὴν ἄγρια καὶ λεβεντιά πού τὰ χειροκροτήματα ξεσποῦσαν αὐθόρμητα κι ὅλες οἱ ἀθλιότητες, κουρελιάρειες καί φτώχειες χανόντουσαν κ' ἔμεινε κείνη ἡ ὁμορφιά λαμπρὴ σάν κάθε λαμπρὸ μνημεῖο πολιτισμοῦ. Καί τὴν ἦταν ἡ λαχτάρα τῶν ἰδίων τῶν παιδιῶν πού ὅλα ἤθελαν νὰ λάβουν μέρος καί θυμᾶμαι στὴ Βίνιανη ἕνα ἀγοράκι ὡς τέσσερα χρονῶ πού μὲ τραβοῦσε στὸ δρόμο ἀπὸ τὸ παλτὸ μου καί μοῦ ἔλεγε: "Ρε συναγωνιστῆ, ρε Ρῶτα, βάλε με καί μένα".

— Πού νὰ σὲ βάλω;

— Στὸ θέατρο, ρε.

Εἶχε δίκιο, γιὰ τὸν ὅλος ὁ κόσμος μίλαγε γι' αὐτὸ τὸ θέατρο καί γιὰ τὰ παιδιά, τὴ Μάρω πού μπῆκε χορεύοντας καί τραγουδώντας καί γνέθοντας τὴ ρόκα τῆς μὲ ἄερα καί χάρη ἀνώτερης πρωταγωνίστριας:

Χαῖ, χαῖ τὴ ρόκα παίρνω ἔγω
καί τὸ ταγάρι μου κρεμῶ
γνέθοντας ἀνηφορίζω
πλέκοντας κατηφορίζω...

Κι ὁ Μῆτρος πού χόρευε, σάν νὰ ἔταν τὸ ἐγγόνι τοῦ Δυσσέα Ἀντρούτσου:

Φουστανελίτσα,
Γιὰ σας κορίτσα,
φουστανελίτσα μου κοντὴ
φέρμελν χρυσοκεντητῆ...

Αὐτὰ νὰ ἀνάμνηση. Χρειάζεται ὅμως τὸ θέμα αὐτὸ νὰ τὸ ἀναλάβει ἡ ἱστορία. Ἐμεῖς περιοριζόμεσθε σ' αὐτὰ τὰ ἐλάχιστα μὲ τὴν ἐλπίδα καί τὴν εὐχὴ ἄλλοι συνεργάτες μας τότε νὰ συμπληρώσουν πράγματα πού ἐμεῖς δὲ μποροῦμε νὰ τὰ θυμηθοῦμε. Δυστυχῶς τὸ ἡμερολόγιό μας ἀπὸ κείνα τὰ χρόνια μᾶς τὸ πῆρε στὰ Δεκεμβριανά ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἕνας Ἀγγλὸς ἀξιωματικὸς καί πάει.

Ἀθήνα, 1962

B. ΡΩΤΑΣ

Ο ΘΙΑΣΟΣ ΡΩΤΑ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

ΟΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΙΤΑΜΟ ΓΙΑ ΤΟ Β' ΠΑΝΘΕΣΣΑΛΙΚΟ

Μιά μαρτυρία του ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Το παρακάτω κείμενο του Γιώργου Κοτζιούλα είναι το τέταρτο και τελευταίο μέρος από το κατάλοπό του για την "Ιστορία ενός θιάσου" — της "Λαϊκής Σκηνης" της VIII Μεραρχίας του ΕΛΑΣ — που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος του "Θ" και έχει προταχτεί στο βιβλίο του, με τα δεκατέσσερα θεατρικά του έργα που σώθηκαν κ' εκδόθηκαν πρόσφατα από το "Θεμέλιο", με το γενικό τίτλο "Θέατρο στά Βουνά". Είναι το μόνο μέρος που δε δημοσιεύτηκε στο περασμένο τεύχος — ακριβώς επειδή μιλούσε για έναν άλλο θίασο. Η αντικειμενική μαρτυρία του αξέχαστου Γιώργου Κοτζιούλα, με τον αυθεντικό τίτλο "Τί γίνονταν στη Θεσσαλία", έχει ως εξής:

Υστερα από λίγες μέρες ο θίασος ξεκίνησε για την περιοχή των Τζουμέρκων, ανατολικά του Άραχθου. Είχαμε κι εκεί φρουρές, απέναντι του Ζέρβα, οι άνθρωποι μας περίμεναν κι εκεί.

Τώρα πιά που μπήκαν οι βάσεις, που ο θίασος τραβούσε το δρόμο του, μπορούσα να τον αφήσω μοναχό του, με αντικαταστάτη μου τον πρωταγωνιστή, που ήταν και αξιωματικός. Είχαν συνηθίσει όλοι το ρόλο τους, μερικοί είχαν μάθει και διπλούς. Μπορεί ν' άρρώστια κανένας ή ναφουγε άπ' τη μέση; τί θά γίνονταν τότε; Άκόμα κι ο τεχνικός είχε κοντά του βοηθούς, για να ξέρουν τη δουλειά περισσότεροι.

Στο ζήτημα πάλι της πειθαρχίας πήγαιναν όλα ρολόι. Με την τιμωρία ήταν αδύνατο βέβαια να τους επιβληθείς. Λιγάκι να κακοκάρδιζαν, ή παράσταση χαλούσε. Άλλά κανένας δεν έδινε άφορμή με τη διαγωγή του. Ήταν οργανωμένοι άλλωστε, κατά το σύστημα όλου του στρατού. Είχαν τριμελές γραφείο, χωρίστηκαν δέ υπευθυνότητες, έκαναν και τις ταχτικές τους συνελεύσεις.

Μονάχα το πρόβλημα της διατροφής δεν είχε λυθεί. Σε κάθε χωριό ή τμήμα έτρωγαν μιá ή δυó φορές τό πολύ. Δεν μπορούσαν να τό επιβαρύνουν περισσότερο. Γι' αυτό έπρεπε να βρίσκονται πάντα σε κίνηση, περιοδεύοντας όλο τόν καιρό τους.

Άλλη δυσκολία ήταν οι έλλειψεις σε προσωπικό. Οι δυó μαθήτριες μάς έφυγαν κιόλας. Ή μιá πήγε στο άντάρτικο, ή άλλη στά γραφεία. Ή μόνη που μάς έμεινε ήταν ή πρωταγωνίστρια. Μά κι αυτή είχε μισοαρρωστήσει και με κόπο άκολουθούσε, γιατί είχε άοριστες πληροφορίες πώς σκότωσαν τόν άδερφό της ενώ ταξίδευε για τήν Άθήνα. Με τί κέφι να παίξει;

Όπωςδήποτε αυτοί έφυγαν για τήν περιοδεία κι εγώ για τή Θεσσαλία. Είχα πρόσκληση για τό Β' Πανθεσσαλικό Συνέδριο — τέλη Ίουλίου — και δεν ήθελα να τό χάσω.

Μ' αυτή τήν εύκαιρία δέ θάναί ίσως άσκοπο να γράψω λίγα κι από κεί, όχι άσχετα πάντως με τό θέμα.

Τό ταξίδι μου βάσταξε τρεις μέρες. Βάδιζα πεζός και σε κακοτοπιές. Έπρεπε να φτάσω στην Καστανιά της Καρδίτσας. Έκεί θάταν τό τέρμα της πορείας. Πρωτίτερα πέρασα άπ' τό Γενικό Στρατηγείο μας κι άπ' τήν έδρα της ΠΕΕΑ. Έκεί ξαναείδα τό φίλο μου Δημήτρη Καλλιτέχνη και τόν Καρβούνη, που εργαζόταν στη γραμματεία Τύπου, άλλά χωρίς ύλικά μέσα, όπως μου είπε. Έκεί γνώρισα για πρώτη φορά και τό Λευτέρη Άποστόλου, υπεύθυνο του 2ου Γραφείου. Μάλιστα στο Στρατηγείο μας έτοιμαζόνταν να παίξουν κι εκείνοι τήν κωμωδία μου, τόν Άστυνόμο. Άλλά εγώ δεν είχα καιρό να σταματήσω.

Στήν ίδια διαδρομή λοξεύοντας λίγο περάσαμε μαζί με τό Μπάμπη Κλάρα, συντάχτη τότε στην "Ελευθερη Έλλάδα", κι από ένα παράνομο όρεινό τυπογραφείο, της Κόκκινης Σημείας, νομίζω, με υπεύθυνο τό Δ. Καραντώνη. Άνάμεσα στ' άλλα είδα να τυπώνεται εκεί κι ή "Ιστορία της Έλληνικής Έπανάστασης του Ζέβγου. Θέλαμε να πάρουμε μαζί μας κανένα τυπογραφικό, άλλά δέ μάς δώσαν και πολύ σωστά.

Ή Συνδιάσκεψη που παρακολούθησα ήταν άπ' τά έξαιρετικά γεγονότα της ζωής μου. Όσοι τήν είδαν είναι άδύνατο να τή λησμονήσουν.

Έγινε σ' ένα δάσος, στον Ίταμο, ανάμεσα από Καστανιά και Νιοχώρι. Βάσταξε τρεις μέρες και άκολούθησε τό Γυναικείο Συνέδριο. Κάτω από τά πανύψηλα ίσιόκορμα έλατα είχαν έτοιμαστεί καταγής όριζόντιες σειρές, με όρθια σανίδια από μπρός κι ελατόκλαδα από πάνω, για να κάθονται οι προσκαλεσμένοι. Τά καθίσματα εκείνα, όπως τό μέρος ήταν πλαγερό, έμοιαζαν με τών άρχαίων θεάτρων, μόνο που δεν είχαν σχήμα μισού κύκλου. Και θά χωροδσαν κάτι λιγότερο από χίλιους. Άλλά στέκονταν κι άλλοι όρθιοι άπ' τά πλάγια. Τ' άεροπλάνα, και να περνούσαν, δέ θά μάς βλέπαν.

Πόσοι και πόσοι δεν είχαν έρθει εκεί! Άπό κάθε γωνιά της Θεσσαλίας, μά κι άντιπρόσωποι άπ' τις άλλες περιοχές, πολιτικοί, στρατιωτικοί, άντρες, γυναίκες, από στρατηγούς ίσαμε καραγκούνες, περπάτησαν μέρες για να φτάσουν σ' εκείνο τό μέρος. Έκεί ξαναβρήκα τό συμπατριώτη μου Δήμο Σουλιώτη, γραμματέα της Πανθεσσαλικής, καθώς και άλλους γνωρίμους άπ' τήν Άθήνα. Άκόμα γνώρισα τόν Κ. Καραγιώργη, που τόσο μάς άρεσε ή συνεργασία του στο "Ρήγα". Είδα παλαιμαχούς άγωνιστές σαν τό Θεό, τό Φίτσο, καπεταναίους σαν τόν Κίσαβο, τόν Μπουκουβάλα. Δεν έλειπαν ούτε οι ζωγράφοι, όπως ό Γιολλάσης, ό Θετταλός, ό Δήμου, που έπαιρναν σκίτσα άπ' τούς όμιλητές.

Οί εργασίες βαστούσαν όλη τήν ήμέρα, με μικρή διακοπή τό μεσημέρι για τό φαγητό. Πιο πέρα, παραπάνω άπ' τή μεγάλη κρύα βρύση, βρισκόταν τό υπάιθριο έστιατόριο. Καθένας είχε τή μερίδα του, ψητό, κασέρι, καρπούζι. Μοίραζαν κι έτοιμα

Ό ζωγράφος Δημ. Μεγαλίδης, κάτω από μιá άφίσα του, κοντά στους μουσικούς μάς έρασιτεχνικής παράστασης στο Γεν. Στρατηγείο του ΕΛΑΣ με τόν "Άστυνόμο" του Κοτζιούλα

τσιγάρα, πού στά βουνά τής 'Ηπειρού δέν έβρισκες ούτε για δείγμα. Γενικά έβλεπες, απ' όλες τες εκδηλώσεις, πώς έδω ήταν τόπος εύπορίας, είχαν πολλά ύλικά στη διάθεσή τους. Γι' αυτό και ύπερτερούσαν καταπληκτικά από μάς τούς άλλους.

'Εκεί δίπλα ήταν κι ένα είδος έκθεση του άγώνα, μ' έναν ανάγλυφο χάρτη του άγώνα (έργο του Γιολδάση), επίκαιρες ζωγραφίες από τούς καλλιτέχνες, φωτογραφίες του 'Εθνικού Συμβουλίου, πίνακες καταστροφών κλπ. Δίπλα πάλι ήταν ένα κιόσκι με την έκθεση του τύπου. 'Αμέτρητα έντυπα, έφημερίδες, φυλλάδια, προκηρύξεις, κυκλοφορούσαν τότε στη Θεσσαλία. Είχαν όμως και τυπογραφεία, χαρτί, δημοσιογράφους, στοιχειοθέτες, απ' όλα. Στην Καστανιά ήταν τότε το τυπογραφείο του "Ρήγα" πού έβγαζε την όμώνυμη έφημερίδα, τό καλύτερο φύλλο του άγώνα, εκάμιλλο σ' εμφάνιση με τ' άθηναϊκά. 'Εμείς οί ξένοι με τες κακοτυπωμένες φημεριδοϋλες μας, μιά δυό φορές τό μήνα, ζηλεύαμε τούς Θεσσαλούς για την ύπεροχή τους, αλλά καμαράναμε κιόλας πού ή 'Ελεύθερη 'Ελλάδα είχε κάμει τόσες προόδους.

Παρακολουθούσα τή συνδιάσκεψη από μπρός, από τό τραπέζι τών δημοσιογράφων. Οί άλλοι κρατούσαν σημειώσεις για τά φύλλα τους. 'Εκεί πρωτογνώρισα και τό Σπήλιο, πού θα σημείωνε κατόπι τέτοια εξέλιξη. Τότε ήταν συντάχτης ενός δελτίου ειδήσεων, παρμένωv απ' τό ραδιόφωνο. Μάς τό μοίραζαν κάθε μέρα, φυλλαράκι δισέλιδο.

Κάθε βράδι, άφου τελειώναν οί όμιλίες, πού ήταν πάντα σύντομες, όλο ουσία, διδαχτικές για τόν καθένα, οί σύνεδροι

Τό χειρόγραφο από 'να γράμμα του Βασίλη Ρώτα στο Γιώργο Κοτζιούλα — από τό 'Αρχείο του δεύτερου, πού πρωτοδημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος του "Θ". Προφανώς ο Ρώτας έχει μετακινηθεί από τή Βίβιανη, τήν 'έδρα τής ΠΕΕΑ και, μ' έντολή της, βρίσκεται πιά στο Νιοχώρι τής Καρδίτσας, όπου άνάλαβε τό θίασο τής ΕΠΟΝ και προετοιμάζει τήν εμφάνιση του "Ρήγα Βελεστινή" για τό Β' Πανθεσσαλικό Συνέδριο του ΕΑΜ, στον 'Ιταμο, ανάμεσα από Καστανιά και Νιοχώρι. 'Ο Κοτζιούλας, προσκλημένος από τόν Γραμματέα τής Πανθεσσαλικής Δήμο Συνλιότη, θα παρακολουθήσει τες πανηγυρικές παραστάσεις του Ρώτα και θα γράψει τες όξ'ύτατα παρατηρητικές, και άντικειμενικές, έντυπώσεις του

Πανθεσσαλική. 28-6-44

Αρχιμπε Κοτζιούλα.

Με χρεα-μον ωμα το γραμμα-ου

Ηε τα δυο ομμειοτα βρανονδου. Στο μελοφν
εγω-μιν εχουτα δουμα να κερμιν κειν
ολη βραμινολινα-εινεγε τει ηδρα εδου, ουου
φουμα δουμα μωζιμ, ουμω διν θυμαμαι
αιμ μωδουον τει ουου εχε γραφι οω γραφ-
μα-μον, γιατι εφασε γραφικα ο κεινορ-μα
το κειμα τει δουμας μον. Πομ δε κωδουοκ
εχε εφρα, και αφρα ουου φαιριτε δε θεασο-σα.
Κι αν σας χρεμαζοιτα, κι σα δειμν με τει γμω
αυο τα δλια-μαγ.

Πομ δε χρεμ αν σε ιδου εδουθε. Που
διν κωουμειοτα τει εγω κερθω εφλουθε. Μα-

μαρι, ε εταμινουμ. Για οον χρεμ σου
Γι' ανηκερι σου οδου
μ' εγω να κερθου.

Β. Ρώτας

σκορπίζαν. Λίγοι τραβούσαν για τό Νιοχώρι. 'Αλλά οί πίο πολλοί μέναμε στο δάσος, όπου κοιμούμασαν τυλιγμένοι με τες μαντύες. 'Οσοι κρύναν γιατι δέν είχαν κουβέρτες, έβαναν φωτιά σε κούτσουρα έλατίσια.

Μά πριν κοιμηθούμε θα βλέπαμε θέατρο. 'Ηταν εκεί ο θίασος του Ρώτα. Κι επίτηδες δέν τόν μνημόνευα ως τά τώρα για να τελειώσω μ' αυτόν.

Με τό Ρώτα γνωριζόμουν απ' τήν 'Αθήνα. Μά δέν είχα προφτάσει τες δοκιμές του με τό Λαϊκό Θέατρο του Παγκρατιού. Τώρα τόν έβλεπα θιασάρχη στά βουνά και — ο λόγος του λείει — όμότεχνο μου. Βρισκόταν λοιπόν στο στοιχείο του, άνάμεσα στον ένοπλο λαό, πρωτοπόρος και σ' αυτό τό σημείο όπως και στο άλλο με τή γενειάδα, πού τήν είχε αφήσει από πριν ο Μπαρμπαβασίλης.

Τήν πρώτη βραδιά παίζανε τό *Ρήγα Βελεστινή*, παραλείποντας μου φαίνεται κάμποσες "εικόνες". 'Οσοι δέν τόν είχαν ούτε διαβάσει, όπως εγώ, τούς έκαμε έντύπωση τό παίξιμό του. Προηγήθηκαν μιά δυό άπαγγελίες και ο ύμνος του ΕΑΜ, πού νομίζω τότε πρωτοτραγουδήθηκε απ' τή χορωδία τών ήθοποιών. 'Η εκτέλεση διευθυνόταν απ' τό μουσικό 'Αλεξ, πού είχε τονίσει τόν ύμνο. 'Αλλη έκπληξη τής βραδιάς ήταν ο χορός τής 'Ακαμάτρας όπως τόν χόρευε τραγουδώντας τον κιόλας ή Βάσω.

'Οσο για τήν παράσταση, πού ίκανοποίησε όλους, έβλεπε κανεις πώς είχε να κάμει με άρτιο θίασο. Αυτοί είχαν και σκηνικά και κοστούμια κατάλληλα και γυναικείο προσωπικό και ειδικοευμένους ήθοποιούς κι εμπειρο διευθυντή. Τό θίασο τόν σήκωσαν προπάντων δυό επαγγελματίες τες σκηνής — ένας δραματικός κι ένας κωμικός — καθώς κι οί τρεις τέσσερες κοπέλες, πού κι αυτές, ξέραν από παίξιμο. Τό Ρώτα τόν βοηθούσε, ή όργάνωση σε όλα, έτσι πού βρισκόταν στην ευχάριστη θέση να έχει προσφορές και να κάνει επιλογή. Γι' αυτό δε γινόταν καμιά σύγκριση μ' έμάς στην άπόδοση.

Οί διαφορές του δικού μας θιάσου απ' του Ρώτα ήταν πώς εκείνος δέν είχε άντάρτικη προέλευση και πειθαρχία. 'Ανέβαζε έργα πιο σοβαρά, τέτοια πού δέν τα σήκωνε τό δικό μας κοινό. Ο ήθοποιοί του έπαιζαν με πραγματική τέχνη. 'Ο ίδιος ο θιασάρχης συντελούσε πολύ με τες άναγγελίες και τά ευτράπελά του. 'Αλλά ο Ρώτας παρίστανε κάπως εκλεχτικά, σ' επίσημο συγκεντρώσεις και όχι ταχτικά. Είχε όλο τόν καιρό να ξεκουράζεται για να έτοιμαστεί. Σχεδίαζε κι αυτός να κάμει μιά περιοδεία στα μέρη του 'Αλμυρού. 'Αλλά θάπαιρνε εισιτήριο σε είδος : σάρι, λάδι. Αυτό ήταν ένα μειονέχημά του απέναντι σ' έμάς. 'Αλλά ίσως να κάναμε κι έμεις τό ίδιο, αν είχαμε πλούσια πελατεία. Στα δικά μας ψωμοτόπια ίσχυε τό ευαγγελικό : " ουκ άν λάβοις παρά του μη έχοντος "

'Ας αφήσουμε όμως τήν κριτική κι ας ξαναρθούμε στο θέατρο. Τη δεύτερη βραδιά τό πρόγραμμα — κυκλοφορούσε, αλήθεια, κι απ' αυτό — είχε καινούργιο έργο : τό *Γερμανοσοβία*, σκηνική σάτιρα του επονίτη Γρηγόρη (άργότερα έμαθα πώς λέγεται Σταυρολέμης). Αυτόν τό νεαρό, πού ήταν κάτω από 25 χρονών, τόν είχε δίπλα του ο Ρώτας, σά βοηθό του να πούμε. Πριν απ' τό παραπάνω είχε γράψει κι ένα άλλο με τόν πασίγνωστο τίτλο *Χθές, σήμερα, αύριο*, "Επιθεώρηση τής Λαϊκής Δημοκρατίας", έτσι τό έλεγε. Αυτό τό έργο, πού κυκλοφορούσε με αντίγραφα απ' τήν ΕΠΟΝ, παίχτηκε κι άρεσε παντού. Στην 'Ηπειρο τό έπαιζαν οί έπονίτες τής Μεραρχίας μας. Είναι αξιοσημείωτο πώς ο Γρηγόρης, μ' όλο τό νεαρό τής ηλικίας του, είχε άρκετή γνώση του θεάτρου. Φαίνεται πώς τό παρακολουθούσε ταχτικά. 'Εγώ ίσαμε τότε δέν είχα δει ποτέ μου έλαφρό θέατρο. Μου έλειπαν και ο καιρός και τά μέσα. Δέν ήξερα πώς γράφονται οί επιθεωρήσεις, πού τες δέχεται πιο ευχάριστα τό άμόρφωτο κοινό.

'Η σάτιρα του Γρηγόρη χειροκροτήθηκε με ζωηρότητα. 'Ο λαός μας άγαπά πιο πολύ τά κομμάτια πού του δίνουν ευθυμία. Κι οί ήθοποιοί τά παίζουν με πιο πολλή όρεξη, νομίζω.

'Αλλά εγώ γυρνώντας στην 'Ηπειρο δέν πήρα κανένα απ' τά έργα τους μαζί μου. Πρώτα πρώτα ήθελαν μέρες γι' άντιγραφή κι έπρεπε να τό κάνω μοναχός μου. Δεύτερα, ήταν άδύνατο να παίξω τό *Ρήγα* μη διαθέτοντας καλά καλά ούτε μιά γυναίκα, κι όσο για τό άλλο δε θα τό καταλάβαιναν οί βουνίσιοι χωριάτες μας καθόλου με τό να μην έχουν άκούσει ως τότε ούτε τή λέξη γερμανοσοβιάδες.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

ΜΕ ΤΗΝ ΠΙΝΟΗ Τ' ΑΓΩΝΑ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ Ο ΜΕΜΑΣ, ΚΑΛΟΓΝΩΜΟΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΘΙΑΣΟΥ

'Ελεγεῖο στὸ Γεράσιμο Σταύρου τοῦ ΒΑΣΙΛΗ ΡΩΤΑ

Γιὰ τὰ δύο χρόνια ἀπὸ τὸν πρόωρο χαμὸ τοῦ Γεράσιμο Σταύρου, ἔγινε ἕνα πνευματικὸ μνημόσυνο τοῦ στὸ θέατρο "Ἄλφα". Γι' αὐτὸ, γράφουμε στὸ Δίμηνο. Παρὼν, μὲ τὰ 88 θαλερὰ του χρόνια, ὁ Βασίλης Ρώτας. Ἀνέβηκε, πρῶτος, στὴ σκηνὴ καὶ μίλησε γιὰ τὸ χαμένο συναγωνιστὴ του. Ἦταν μιὰ εὐκαιρία γιὰ μιὰ νέα μαρτυρία του γιὰ τὸ θέατρο στὴν Ἐλεύθερη Ἑλλάδα. Δυστυχῶς εἶναι κι αὐτὴ, λιγὸλογὴ καὶ λιτὴ. Πολύτιμη, ὅμως, καὶ ὑπεύθυνη μαρτυρία πρωταγωνιστῆ.

Μὲ σέβας καὶ εὐλάβεια ἀναπολοῦμε τὴ μνήμη τοῦ Γεράσιμο Σταύρου, συγγραφέα, κριτικοῦ, ἀγωνιστῆ καὶ μαζί του ὁ νοῦς μας γεμίζει ἀπὸ φρόνημα ὑψηλὸ καὶ φτερωμένος πετάει σὲ χρόνια μεγάλα, χρόνια ἥρωικά. Τότε, πάνω στὰ βουνά μας φύσαγε ἡ πνοὴ τοῦ ἀγῶνα κι ἀπὸ κεῖ ἀνάσαινε ἡ σκλαβωμένη πατρίδα.

Ἦταν τότε πού τὴ χώρα μας τὴν ἔσκιαζε ἡ φοβέρα καὶ τὴν πλάκωνε ἡ σκλαβιά, πού ὁ βάρβαρος κατακτητὴς τὴν πατοῦσε καὶ τὴς στράγγιζε τὸ αἷμα. Τότε, πάνω στὰ βουνά μας φύσαγε ἡ πνοὴ τοῦ ἀγῶνα κι ἀπὸ κεῖ ἀνάσαινε ἡ σκλαβωμένη πατρίδα.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ παιδιά της σύντρεχαν ἐκειπάνω. Ἐκειπάνω πετοῦσαν ἀητοὶ πού φύσαγε στὰ φτερά τους τ' ἀγέρη τῆς λευτεριάς. Ὅσοι τοὺς γνώρισαν, γνώρισαν ἥρωες, ὄχι παραμυθένιους ἢ ζουγραφιστοὺς παρὰ ζωντανούς, μὲ κόκκαλα καὶ κρέας, ψυχωμένους καὶ ἀποφασισμένους. Ἄπ' αὐτοὺς ἦταν κι ὁ Γεράσιμος Σταύρου. Ἐκειπάνω ὅπου νέοι καὶ γέροι, γυναῖκες κι ἄντρες, κορίτσια, παιδιά, νῆπια, ὅλοι ἀγωνιζόντουσαν ὄχι γιὰ ψωμί καὶ προσφάι οὔτε γιὰ λιχουδιές καὶ γιὰ ἡδονές παρὰ γιὰ πατρίδα λευτέρη, ἐκεῖ συναπαντηθήκαμε μὲ τὸ συναγωνιστὴ Γεράσιμο Σταύρου πού τὸν ἔλεγαν χαϊδευτικὰ Μεμά, μὲ τὸ μουσουργό τὸν Ξένο καὶ τὴ γυναῖκα του, μὲ τὸν ἠθοποιὸ Γιώργο Δήμου πού λεγότανε Θέσπις, μὲ τὸ Νικηφόρο Ρῶτα τὸ μουσουργό, νεανία τότε, καὶ μερικὸς νέους ντόπιους.

Μὲ τὴ συμπάρσταση τῆς ΕΠΟΝ Θεσσαλίας συγκροτήσαμε θιασο, πού διάλεξε τὸ ἔργο "Ρήγας ὁ Βελεστινλῆς" τοῦ Ρῶτα καὶ τρεῖς κωμωδιές - σάτιρες τοῦ Μεμά. Ὁ θιασὸς ἐτοίμασε μὲ δοκιμὲς στὸ Νιοχώρι τῆς Καστανιάς, πάνω ἀπ' τὴν Καρδίτσα, τὶς δύο παραστάσεις καὶ ξεκίνησε περιοδεῖα στὰ χωριά τῆς Θεσσαλίας.

Ὁ Μεμάς ἦταν τὸ ζωηρὸ πνεῦμα, πού μ' ἕνα του λόγου, ἕνα χωρατὸ του προκαλοῦσε τὸ χαμόγελο στὶς ὄψεις καὶ τὸ θάρρος στὶς καρδιές. Μὲ τίς φροντίδες του στὴν πορεία, στὴ σύσκεψη, στὴν παράσταση ἦταν σάν ὁ συντονιστὴς τῆς προσπάθειας κι ὁ δειχτὴς τοῦ προορισμοῦ τῆς.

Ἐνας θιασὸς ἀπὸ καμιά δεκαριά ἄτομα, πού πορευέται πεζῆ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ εἶναι μιὰ χαρούμενη συμφωνία ὅταν τὴν ὀδηγᾷ τὸ πνεῦμα τῆς Τέχνης καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀγῶνα. Τοῦτοι γνωρίζουν πῶς στὴν πορεία τους μπορεῖ νὰ ἔχουν καὶ κανένα κακὸ συναπάντημα μὲ περιπολίες τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ νὰ ἀποφασισμένοι ἀγωνιστὲς καὶ τέτοια ἔννοια δὲν τοὺς σκοτίζει. Ἐνας τους, πού ἦρθε ἀπὸ ἀνάρτης στὴν ὀμάδα μὲ ὅλο τὸν ὄπλισμό του κ' ἔπαιζε τὸν πρίγκιπα στὸ "Ρήγα", εἶχε καὶ πιστόλι βαρὺ καὶ χειρομπομπίδες πιὸ βαριές, ἀλλὰ περπατοῦσε ἀλαφροπόδαρος. Ἐνας ἄλλος εἶχε μιὰ ξιφολόγη, ἀλλὰ ὁ καλύτερος ὄπλισμός του θιάσου ἦταν ἡ ἀπόφασή του. Πηγαίναμε σάν ταμῆνοι.

Στὸ χορὸ αὐτὸ ὁ Μεμάς, πότε σώγυρος πότε πρῶτος, ἔδινε τὸν τόνο, ἤξερε σὲ κάθε στροφή νὰ βάζει καλὴ διάθεση καὶ τίς δυσκολίες νὰ τίς γυρίζει σὲ παιχνιδίσμα. Τόνε βλέπω νὰ προχωρᾷ, ὅπως κι ὅλο τὸ θιασο, μὲ τὰ στραβοπατημένα παπούτσια του, τὸ φθαρμένο σουρτουκό του, πότε μπρός πότε πίσω, πότε μὲ τὸν ἕνα πότε μὲ τὸν ἄλλο νὰ χωρατεύει περπατώντας. Πότε κοντὰ στὸ βασταγὸ ἢ τὸ μουλᾶρι πού μᾶς ἔδιναν ἀπὸ

κάθε χωριὸ, γιὰ νὰ μᾶς μεταφέρει τὰ σκηνικά, τὰ "κοστούμια", (τὴ κοστούμια;) τὴν αὐλαία, καμωμένη ἀπὸ ἀλεξίπτωτο, τὴ λάμπα τοῦ πετρελαίου.

Στὸ κάθε χωριὸ πού πηγαίναμε συμπληρώνουμε τὰ πρόσωπα πού μᾶς ἔλειπαν, μὲ νέους πρόθυμους τοῦ χωριοῦ, καὶ τὰ κοστούμια μὲ τσόλια ἀπὸ τὰ χωριάτικα σπίτια.

Ὁ Μεμάς ἔδινε πάντα τὸ καλὸ παράδειγμα. Καὶ στοὺς κόπους γιὰ τὴν ἐτοιμασία τῆς παράστασης καὶ σ' ὅλη τὴ δύσκολη περιπέτεια. Πάντα πρόθυμος νὰ συντρέξει σὲ ὅ,τι χρειαζόταν.

Παίζαμε στὴν ὑπαιθρο, στὸ μεσοχώρι, μπροστὰ στὴν ἐκκλησιά ἢ μέσα στὸ σχολεῖο. Περιοδῆψαμε πεζοπορώντας τὰ χωριά τοῦ Θεσσαλικοῦ κάμπου, ὕστερα τὰ χωριά τοῦ Ἄλμου-ροῦ, ὕστερα γυρίσαμε ὅλο τὸ Πῆλιο ὄσπου κατασταλάξαμε στὸ Βόλο. Μόλις τὸν εἶχε ἀφήσει ὁ στρατὸς τοῦ κατακτητῆ. Ἐκεῖ ὁ θιασὸς ἔδωσε ἀκόμη δύο τρεῖς παραστάσεις καὶ διαλύθηκε.

Σ' ὅλη ἐκείνη τὴν πορεία ὁ Μεμάς ἔδειξε καρτερία, αὐταπάρνηση, γενναιοῦτητα, στοργὴ γιὰ τὴν προσπάθεια, πού τὴν ἐμπύχωνε μὲ καλογνωμιά καὶ καλὴ διάθεση. Ἦταν ἐφευρετικὸς καὶ δραστήριος, πιστὸς καὶ φιλότιμος, σύντροφος, συνεργάτης καὶ συναγωνιστὴς. Ἀκόμα τὰ μάτια μου θωροῦν τὸ καλόγνωμὸ του χαμόγελο, τ' ἀφτιά μου ἀκοῦν τὴ φωνὴ του: "Μπάρμπα Βασίλη, εἶναι μερικοὶ πού τὴν τιμῆ τὴ φορᾶνε κονκάρδα στὸ πέτο". Ἡ "Μπάρμπα Βασίλη, καλὰ λές, τὸ ἐμβλημα μᾶς εἶναι: ἀπάνω τους".

Τὸ συγγραφικὸ του ἄλγαντο πρωτότυπο, ζωηρὸ, καλοδιάθετο, μὲ λεπτὸ χιούμορ, τὸ καλλιεργοῦσε μ' ἐπιμονὴ καὶ τὸ παρουσίαζε ντυμένο μὲ σεμνότητα καὶ ἀξιοπρέπεια. Κι ἀπόβλεπε στὸ καθόλου, ὄχι στὰ ἀτομικά. Αὐτὸ τὸ ἐχτίμησαν ὅλοι ὅσοι συνεργάστηκαν μαζί του καὶ πρῶτος ὁ Καραγιώργης, πού ὅταν ἀνάλαβε τὴ διεύθυνση τοῦ "Ριζοσπάστη" τὸ Μεμά τὸν πρόσλαβε δεῦτερο χρονογράφο, κοντὰ στὸ Σπῆλιο.

Ἡ συνέχεια τοῦ βίου ἢ πολὺ γνωστὴ, κάτω ἀπὸ τὸς νέους διωγμοῦς, πού ὅλοι ποῖος λίγο ποῖος περισσότερο ἔχουμε δοκιμάσει, ἀκόμα ἴσαμε χτές μαζί με καὶ τὰ ἴδια με τὰ ἐγγόνια, δὲν ἐμπόδισαν τὸ Μεμά νὰ καταγίνεται ἰδιαίτερα μὲ τὴν Κριτικὴ καὶ μὲ τὸ Θέατρο, πού ὁ ζῆλος του ἀπόδωσε ωραία σοδιά.

Εἶναι πολὺ πικρὸ γιὰ ἕνα γέροντα νὰ κάνει τὸ ἐλεγεῖο σὲ νεκρὸ συναγωνιστὴ του. Ὁ Μεμάς ἦταν πολὺ νεότερός μου, παιδί μου πές, πού μοιραστήκαμε μαζί στὴν Ἀντίσταση τίς κακουχίες, τοὺς κινδύνους, ἕνα κάστανο, ἕνα μήλο, ἕνα κομμάτι μομποτότα, ἀλλὰ καὶ τὴ χαρὰ ἀπὸ τὸ γεμάτο ἐνθουσιασμὸ χειροκρότημα πού ὑποδεχόταν τὴν προσφορά μᾶς, εὐπροσδεχτὴ ἀμοιβὴ πού πλήρωνε πλουσιοπάροχα ὅλους τοὺς κόπους καὶ τὰ βάσανα.

Θὰ τελειώσω αὐτὴ τὴ λειψὴ πικρὴ ἀναφορά μὲ τοὺς λίγους στίχους πού εἶπα ὅταν ἀποχαιρέτησα τὸ λείψανό του:

Ἡ Αὐλαία ἔπεσε, τὸ θέατρο σκολέει,
ἄς ξεκινήσει κι ὁ Μεμάς νὰ πάει,
ἐκεῖ πού γίνονται ἴσωμα κι ἡ δόξα κι ἡ ντροπὴ,
μὰ εμεῖς ἄς φέρομε τὸ σέβας στὸν ἀγωνιστὴ,
τὸν ὡς τὸ τέλος τοῦ ἄξιος σάν κάθε ἄπλὸν
τίμιον στὴν ἰδέα του καὶ πιστόν.

Τὰ πρόσφερε ὅλα, ὅλη τὴ ζωὴ,
γιὰ χειροκρότημα δὲν εἶχε πιά ἀκοή,
ὅμως τὸ χρέος του τὸ 'κανε καὶ μὲ τὸ παραπάνω,
κι ἐγὼ τοῦ ρίχνω ἕν' ἄνθος, πρὶν κι ἐγὼ πεθάνω,
μ' εὐκὴ μου νὰ τὸν ἀγκαλιάσει μὲ στοργὴ,
καὶ νὰ τὸν βγάλει πάλι ἕνα λουλουδί ἡ γῆ,
ἕνα ὠρατὸ ἄνθος μὲ γλυκιά εὐωδιά,
ν' ἀνθεῖ μὲ τὴν εἰρήνη καὶ τὴ λευτεριά.

**ΘΑΝΑΤΟΣ ΣΤΟ ΦΑΣΙΣΜΟ
ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΣΤΟ ΛΑΟΙ**

« Ήξερα... »

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΝΕΚΔΟΤΗΣ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Τὰ "Εγκατα δὲν εἶναι Ἱστορία, ἀλλὰ μιὰ διάθεση γιὰ βύθισμα σὲ ξεχασμένα περιστατικά. Εἶναι ἐξομολογητικὰ σχεδιάσματα στὸν Κώστα Νίτσο. Δὲν πρόκειται, βέβαια, νὰ ιστορήσω καθετὶ πού μου 'χει συμβεῖ. Οὔτε θὰ μ' ἀπασχολήσουν ἀποδειχτικὲς φροντίδες. Κάθε γεγονὸς καὶ κάθε πρόσωπο, θ' ἀποτυπωθεῖ ὅπως ἀναδύθηκε στὴ μνήμη μου. Ὁ τίτλος ἀνήκει στὸν Κώστα Νίτσο. Δικὴ του κ' ἡ παρακίνηση γιὰ τοὔτες τὶς γραμμές. Τοῦ ἀνήκουν, λοιπόν. Μόνος μου, δὲ θὰ 'χα τὴν τόλμη οὔτε μιὰ φράση νὰ συνθέσω γιὰ τὸν ἑαυτό μου. Μπορεῖ νὰ τὶς ἐξαφανίσει, ἂν δεῖ πὼς πρέπει καί, τότε, θὰ τοῦ χρωσταῖμε, καὶ γι' ἄλλη μιὰ φορά, ἄλλη μιὰ κολλή πράξη.

4.— ΘΥΣΙΑΣΑ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΜΟΥ ΖΩΗ ΓΙΑ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Ὁ Γιάννης Σιδέρης ξαναπιάνει τὸ νῆμα τῶν ξέγνοιαστων πανεπιστημιακῶν χρόνων μὲ τοὺς γίγαντες καὶ τοὺς στείρους καθηγητὲς τῆς ἐποχῆς. Σταματᾷ στοὺς φτασμένους σήμερα συμφοιτητὲς του, στὸ διορισμὸ του σ' ἐπαρχιακὸ σχολεῖο, τὸν ἀγῶνα του νὰ σπείρει τὸ δημοτικισμό στὶς διψασμένες ψυχές τῶν παιδιῶν καὶ καταλήγει, μὲ παραχαχκὴ εἰλικρίνεια, στὴν ὁμολογία ἀφανισμοῦ καὶ τοῦ παραμικρότερου ἴχνους προσωπικῆς του ζωῆς γιὰ χάρη καὶ μόνο τῆς θεατρικῆς ἐρευνας.

Ἄν βρεθεῖ κανένας καὶ ρίξει μιὰ ματιά σ' αὐτὲς τὶς πληροφορίες, πὺ τίς ξαναφέρνω τώρα στὸ νοῦ μου γιὰ νὰ τὶς ἀνακοινώσω, θὰ σχηματίζε ἴσως τὴν ἐντύπωση πὼς ἡ ζωὴ μου κύλησε μέσα σ' ἕνα λάκκο μὲ φίδια. Θὰ παρακαλοῦσα νὰ μὴν ἐπιμεινέτε στὴν ιδέα αὐτή, γιατί τὸ σωστὸ εἶναι ἄλλο: Στὸ Πανεπιστήμιο ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ, ἄλλαξε ἡ ζωὴ μου.

Ἐννοῶ στὸ χῶρο τοῦ Πανεπιστημίου. Μετὰ τὴν ἐγγραφή μου στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή — τότε δὲ δίναμε ἐξετάσεις — τριγύριζα κάπου κάπου, πρὶν ἀρχίσουν τὰ μαθήματα, στὴν αὐλὴ πρὸς τὴν Ἀκαδημία. Ἦταν ἀκόμα ζέση καὶ ὁ περιπατὸς μου γίνονταν κάτω ἀπ' τὴ στοά. Ἐνα πρωὶ ἀντίκρυσά μὲ δέος, μὲ πρῶ νὰ πῶ, ἕνα σεβάσιμο κύριο. Φοροῦσε ρεντικὸτα σὲ γκρίζο ἀνοιχτὸ χρῶμα, εἶχε γένια καὶ κάτι ἐκπληκτικὰ ζωηρὰ μάτια· κρατοῦσε καὶ μπαστοῦνι. Τὸ βᾶδισμά του δὲν ἦταν γρήγορο, στὰ χρόνια δὲν ἦταν πιά νέος. Τὸν χαιρέτισε ἕνας φοιτητὴς τῆς δικῆς μου ἡλικίας, μικρόσωμος ἂν κ' ὄχι σὰν καὶ μένα, σοβαρὸς ἀλλὰ μ' εὐγενικό χαμόγελο. Τὸν πλησίασα καὶ τὸν ρώτησα ποῖον χαιρέτησε. Μοῦ 'πε τ' ὄνομά του: Νικόλαος Πολίτης, ὁ καθηγητὴς. Τὸν ἤξερα γιὰ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

Ὁ νεαρὸς, λεγότανε Χρῆστος Καρούζος, μόλις εἶχε τελειώσει

Ἑλλάδα τοῦ 1925: Ὁ Γιάννης Σιδέρης πρωτόβγαλτος καθηγητὴς στὴ Μέση Ἐκπαίδευση, μ' ἕναν "κομφεινόμενο" ἀθηναῖο φίλο του καὶ φόντο τὰ... καπούλια δνὸ μοναριῶν, σὲ κάποια ἀπὸ τὶς ἐπαρχιακὲς μικροπόλεις ὅπου δίδαξε...

τὸ πρῶτο ἔτος. Μᾶς ἔνωσε μιὰ φιλία πὺ δυνάμωσε, μέσα στὸν "Ἐκπαιδευτικὸ Ὅμιλο". Ἀργότερα μοῦ χάρισε ἕνα στερεότυπο, "Anthologia Lyrica sive Lyricorum Graecorum... reliquiae potiores"... Μοῦ 'χε γράψει τ' ὄνομά του καὶ μιὰ χρονολογία 1.6.17. Τὴν ἔχω τώρα μπροστὰ μου. Ἐνας γνωστός τῆς οικογένειάς μου εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ κάνει δῶρο, δεμένο μὲ προσοχή, τὸ σπουδαῖο βιβλίο γιὰ τὶς Μυκῆνες τοῦ Τσοῦντα. Τὸ καμάρωνα κι ἀρχισα νὰ ξεφυλλίζω τὶς καλοτυπωμένες σελίδες του μὲ τ' ἀκριβὸ χαρτί τους. Δὲ μοῦ κάνανε καὶ τόση ἐντύπωση τὰ ὅσα ἔγραφε, ὄχι πὼς εἶχα τὴν ἀξιοσύνη νὰ τὰ κρίνω, ἀλλὰ γιατί τὸ θέμα τους, ἡ Ἀρχαιολογία, δὲ μοῦ ἦταν ἐλκυστικό. Τὸ 'κλεισα λοιπόν καὶ τὸ λυπόμωνα πὺ θὰ 'μενε ἀχρηστο. Ὁ Χρῆστος Καρούζος, ἦταν ἀνεκάθεν μεγάλης παιδείας καὶ ἀρχαιομαθείας. Ἀπὸ τοὺς πρώτους δασκάλους μας μὲ γοήτησε ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης. Μέσα μου κάτι σκιρτοῦσε γιὰ χάρη τῆς ἔρμηνείας. Τὸν ἀκούγα μὲ συγκίνηση στὰ μαθήματα καὶ λιγοῦρενα τὸ Ἑρμηνευτικὸ Λεξικὸ του, πὺ δὲ θὰ μοῦ ἦταν δυνατό νὰ τὸ ἀποχτήσω. Ὁ καθηγητὴς εἶχε βάλει, τότε, μπροστὰ τὴ δευτέρῃ ἐκδοσὴ αὐτοῦ τοῦ Λεξικοῦ, μὲ βοηθὸ τὸ σοφὸ μου πρῶτο πανεπιστημιακὸ φίλο, τὸ Χρῆστο Καρούζο. Ἐκεῖνος μοῦ τὸ χάρισε, στὴν πρώτη του ἐκδοσὴ, τὴν πολὺ πιὸ μεγαλόπρεπη. Ἀκόμα τὸ 'χω, τὸ χρησιμοποιοῦ καὶ τὸ καμαρώνω. Γι' ἀντίχαρη τοῦ δῶσα τὸ βιβλίο τοῦ Τσοῦντα, τὸ σπᾶνιο καὶ στὸν καιρὸ μας. Ὁ Χρῆστος τὸ δέχτηκε μὲ πολλὴ χαρὰ. Ἐκεῖνος πὺ μοῦ τὸ 'χε προσφέρει θὰ 'πρεπε νὰ 'ναι ἀρκετὰ εὐχαριστημένος. Τὸ δῶρο του βρῆκε τὴν καλύτερη τοποθέτηση. Θὰ τὸ μελετοῦσε ἄνθρωπος πὺ τὸ 'χε ἀνάγκη!

Ὁ Φῶτος Πολίτης ἀνέβαινε τότε. Σὲ λίγο θὰ σκηνοθετοῦσε τὸν "Οἰδίποδα" μὲ τὸ Βεᾶκη. Ἡ νεότητα τὸν θεωροῦσε ὀδηγητὴ τῆς, ἡ "ρομαντικὴ" κάπως νεότητα, ὄση δὲν εἶχε γνωρίσει παρὰ ἀπὸ μακριὰ τὶς ἀριστερὲς τάσεις, πὺ δὲν εἶχαν ἀκόμα ἐκδηλωθεῖ σὰν κίνημα στὸ Πανεπιστήμιο, πὺ ἡ πρωτοπορία του ὑπηρετοῦσε κυρίως τὸ δημοτικισμό. Δὲν ἀποχτῆ ἡ ψυχὴ μου τίποτα ἀπὸ τὴν πτεροφιλία πὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτωνας μπροστὰ στὰ σημαντικὰ γεγονότα τοῦ πνεύματος, αὐτὴ τὴ στιγμὴ πὺ φέρνω στὸ νοῦ μου τὸ Πανεπιστήμιο. Τί νὰ θυ-

μηθῶ ἀπ' αὐτό, ἐκτός ἀπὸ τὸ Γρηγόριο Βερναρδάκη, τὸ Νικόλαο Πολίτη καὶ τὸ Χρήστο Τσουντά; Κάτι ἐξαλλους καθαρουσιάνους συμφοιτητές ἢ τοὺς καθηγητές τῆς Φιλοσοφίας πού μου πνίξαν τὴν ἐφεσὴ μου τὴ θερμὴ γιὰ τὴ φιλοσοφία; Τὴν Ἱστορία τῆς, τὴ δίδασκε ἕνας πάρα πολὺ μικρὸς ὄμιλος πού, ὅταν ἀνέβαινε στὴν ἔδρα, ἐβλεπε μόνο τὸ μέτωπό του. "Ἐλεγε λοιπὸν πὼς ἡ ἔδρα ἦταν ἐγκαστρίμυθ κ' ἡ φωνὴ τῆς σάν ἀπὸ ξεδοντιάρικο στόμα. Τὸν εἶχα στῆς καταφρόνιας τὸ κατάστιχο κι ὅταν διάβασα τελευταῖα δύο ἄρθρα του σὲ μιὰ ἐφημερίδα τοῦ περασμένου αἰῶνα, εἶδα πόσο μεγάλο ἦταν τὸ δίκιο μου. Ὁ ἄθλιος! Θαύμαζε τὶς ἀρχαιογλωσσες παραστάσεις τοῦ Μιστριώτη - κάτι τέτοιο! Ὁ ἄλλος ἦταν λεξιθῆρας καὶ φωνακλάς. Ἐβγαζε στὸ "μάθημα" κάτι λόγους, σὲ τέτοια καθαρουσιάνου, πού ἦταν ἀήδια μοναχὴ καὶ πιὸ πολὺ, γιὰτὶ καμάρωνε τὴ ρητορικὴ του! Μὲ συντριμμένο λοιπὸν τὸ ἰδανικὸ μου, τὴ Φιλοσοφία, δόθηκα στὴ "φυγὴ" καὶ ξαναγύρισα νοσταλγικά στὸ δράμα, τὸ παιδικὸ μου, τῶν Παριλίσιων. Καλύτερα, θὰ ἔλεγε κανένας! Πού τὸ ξέρουμε; Μπορεῖ νὰ ἴδωνα περισσότερο εὐτυχισμένους μὲ τὴ Φιλοσοφία καὶ τὴν ἀπασχόλησὴ τῆς!

☐

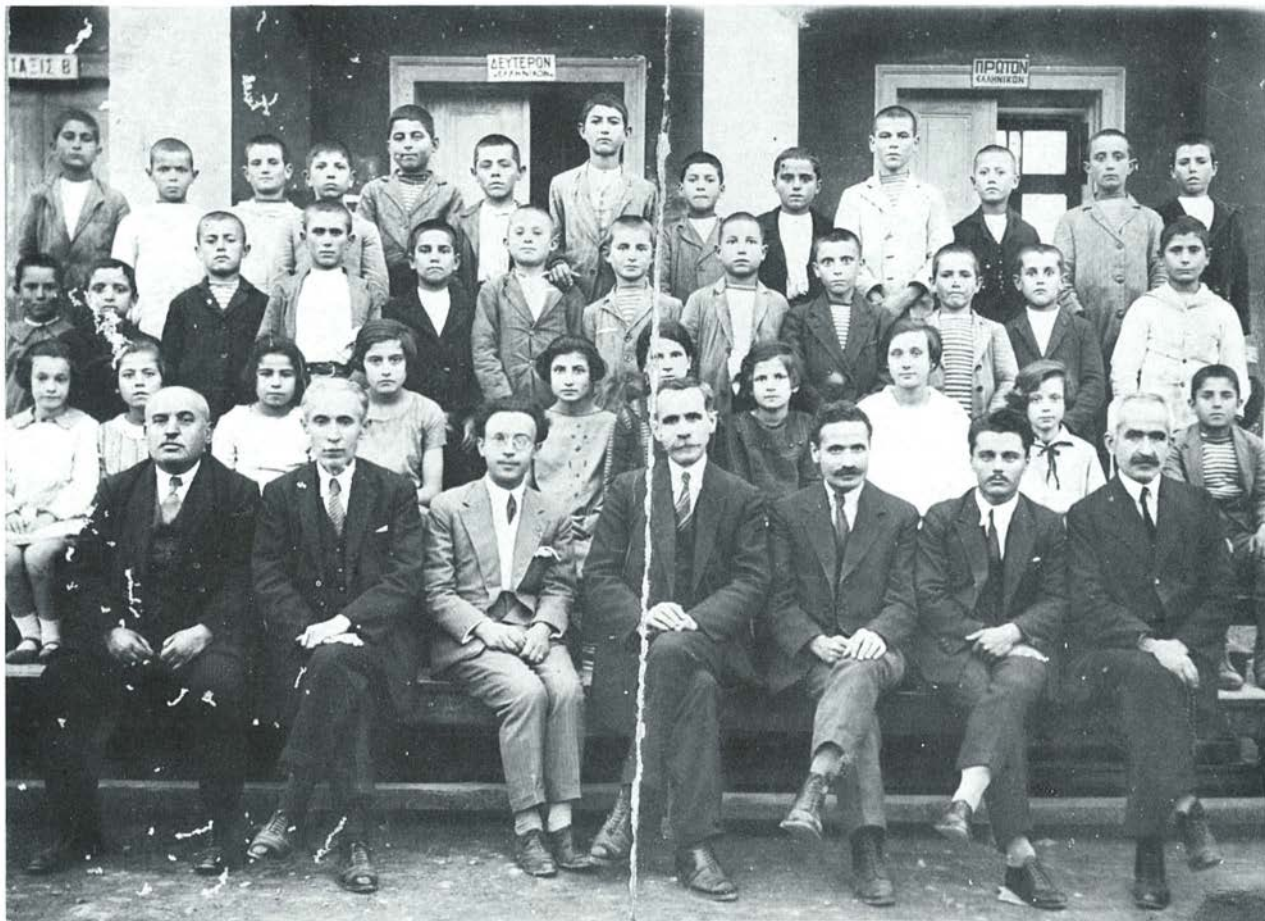
Ὅπου ὁ πατέρας μου ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ. Τέλειωνα τὸ Πανεπιστήμιο. Σὲ λίγο, θὰ ἴδωνα στὴ Μέση Ἐκπαίδευση. Τόσο εὐκόλος διορισμὸς δὲν εἶχε ξαναγίνει. Τὰ κενὰ ἦταν μεγάλα καὶ μποροῦσε κανένας καὶ νὰ διαλέξει ἀκόμα. Μὲ βοήθησε κ' ἡ εὐεργετικὴ σκιά τοῦ "Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου". Καὶ βρέθηκα στὴ Θῆβα. Εἶχα λοιπὸν, ἀμέσως ἀμέσως, τὶς καλύτερες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὴν ὠραία μικρὴ πόλη μὲ τοὺς ἄρχοντες καὶ τοὺς εὐγενικότατους ἀνθρώπους τῆς. Δὲν νομίζω πὼς μοῦ ἔλειψε ἡ συμπάθεια, δὲ μὲ θεωρήσανε ξένο. Πάντα θυμάμαι τοὺς φίλους πού ἀπόχτησα κ' οἱ πολιτευόμενοι ἀπὸ κείνους, ὡς

ὑπουργοὶ ἀργότερα, μὲ καλοδεχτήκανε, ὅταν μὲ συναντήσανε νὰ ἐργάζομαι, "ἐξ ἀποσπάσεως", στὸ ὑπουργεῖο τους.

Ἐλπίζω πὼς καὶ στὰ παιδιὰ εἶχα κερδίσει μιὰ θέση. Ἐφερνα κάτι καινούριο. Λίγη Ἀθήνα καὶ πολὺ δημοτικισμὸς. Ἐκὰν ὀλόκληρη προπαγάνδα στὰ Νέα Ἑλληνικά καὶ τοῦτο τὸ θεωροῦσα, ὅπως καὶ ἦταν, ὑψηλὸ προορισμὸς. Ἐτσι πορευτήκα σὲ ὅλο τὸ τριανταπεντάχρονο διάστημα τῆς ὑπηρεσίας μου. Ἀλλάζανε βροχηδὸν τ' ἀφεντικὰ τῆς Παιδείας, τὰ περισσότερα, τὰ δυστυχισμένα, πολλὲς φορές — τὶς περισσότερες — τὰ ἔχε κυριέψει ἡ καθαρουσιάνικη λατρεία. Δὲν τοὺς λογάρισα ποτέ, καί, γιὰ μένα, τὸ ἀφεντικὸ μου δὲν ἦταν αὐτοὶ καὶ τὰ δικά τους ἀφεντικά, παρὰ τὰ παιδιὰ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ποτέ δὲ μοῦ ἔλειψε ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ φωτισμὸ τους.

Βεβαίωτα, δὲν ἦμουνα διαπρεπὴς ἐκπαιδευτικὸς, δὲν ἀπουσίασα ὅμως ποτέ ἀπὸ τὴ δουλειά μου καὶ καμιά προσωπικὴ μου ὑπόθεση δὲ μοῦ χρησίμεψε ὡς πρόφαση γιὰ νὰ τὸ σκάσω. Θυμάμαι ὅτι δὲν πῆρα ποτέ ἀδεια, οὔτε ἀναρρωτικὴ, οὔτε ἄλλη. Δὲν ἦμουνα σοφός, οὔτε μεθοδικὸς παιδαγωγός — οὔτε καθόλου, γιὰ νὰ συμπληρώσω τὴν εἰκόνα — παιδαγωγός! Καμιά φορά μὲ συμπαθοῦσανε καὶ οἱ δεδηλωμένοι καθαρουσιάνοι. Ὅταν φοίτησα γιὰ μετεκπαίδευση, ἕνα χρόνο, στὸ Διδασκαλεῖο, ὁ διευθυντής, ὁ Καπετανάκης, πού ἔχε διδάξει καθὼς λέγανε παλιὰ στὴ Σμύρνη — εἶχε πάρει μιὰ εὐγένεια ἀπὸ τοὺς ὑποδούλους, πού τὴν εἶχαν ἀφθονη καὶ σὲ καλὴ ποιότητα — ἤρθε στὴν ὁμιλία μου γιὰ τὸ "Κωμειδύλλιο" καὶ ὁ ἐπαινὸς μου γιὰ τὶς λαϊκὲς καὶ τὶς "δημοτικιστικὲς" καταβολὲς τοῦ εἶδους, δὲν τοῦ προξενήσανε κακὴ ἐντύπωση! Εἶχα, συχνά, τὸ "κοκαλάκι τῆς νυχτερίδας", γιὰ κάποιους γλωσσαμύνητες προΐσταμένους. Γιατί; Ἐνας ἐπιθεωρητὴς μάλιστα, ἄγριος καὶ αὐστηρὸς, μοῦ χορήγησε τὴν ἐκτίμησὴ

Ὁ Γιάννης Σιδέρης, νεαρὸς καθηγητὴς, ἀνάμεσα σὲ σεβαστοὺς συναδέλφους καὶ τὰ ὀλοφάνερα καταπιεσμένα μαθητοῦδια τους. Πιθανότατα, βρισκόμαστε, γύρω στὰ 1925, στὸ Α' καὶ Β' Ἑλληνικὸ σχολεῖο τῆς Θῆβας. Ὅποιοι ἀπὸ τοὺς παλιούς συναδέλφους ἢ τοὺς μαθητὲς του διαβάζει "Θέατρο" καὶ δεῖ τὴ φωτογραφία, ἄς κάνει τὸν κόπο νὰ μὴς γράψει περισσότερα στοιχεῖα

του! Στους πόθους του, πού δὲ μπόρεσε προφανῶς νὰ τοὺς χαρεῖ, συγκαταριθμοῦσε καὶ τὰ Λατινικά. Φανταστεῖτε τὸν ἐνθουσιασμό του, ὅταν πληροφορήθηκε πὼς εἶχα μεταφράσει δυὸ κωμωδίες τοῦ Πλάτου καί, μάλιστα, πὼς ἡ μιὰ εἶχε κιόλας παιχτεῖ!

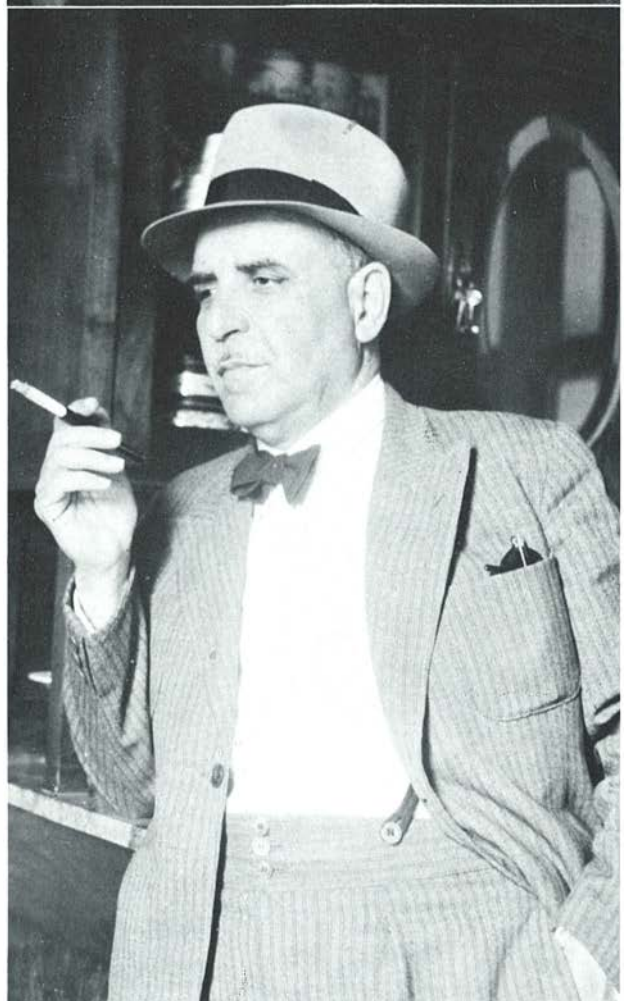
Στὰ παιδιά τῶν δώδεκα χρονῶ, φερνόμενα μὲ πάρα πολὺ μεγάλη ἐμπιστοσύνη καὶ τιμὴ στὶς πνευματικὲς τοὺς ἰκανότητες. Τοὺς διάβαζα λοιπόν, μὲ προσοχή, δημοτικὰ τραγούδια, πολλὰ πολλὰ, τὴν τέταρτη πράξη ἀπὸ τὸν “Ἐμπορὸ τῆς Βενετίας” τοῦ Πάλλη, τὸ “Ἀσκημόπαπο”, στὴ μετάφραση τοῦ ἴδιου. Ἡ ψυχὴ τοὺς τὰ δεχότανε αὐτὰ πού τοὺς διάβαζα, ὅπως ἡ φρυγμένη γῆ τὴ μπόρα, ἢ σὰν ψιλὴ φθινοπωρινὴ βροχὴ. Ἐκεῖ πού κλωτσούσανε ἦταν ἡ Ἀρχαία Τραγωδία. Τὴν “Ἥλέκτρα” τοῦ Σοφοκλῆ τὴν ἀκούσανε δύσκολα. Τὴ σταμάτησα ὕστερ’ ἀπὸ λίγους στίχους τῆς Παρόδου. Καταλαβαίνει, λοιπόν, καθέννας πὼς δὲ χρειάζοτανε νὰ μαλῶνω μαζί τοὺς γιὰ κάποιες ἀταξίες. Δὲ βρίσκανε τὸν καιρὸ νὰ χαλάσουν τὴν τάξη. Τοὺς εἶχα κάτω ἀπὸ τὴ γοητεία τῆς μεγάλης ποιήσεως. Τὸ Ἀναγνωστικὸ, συνήθως, ἔδινε τὴν ἀφορμὴ νὰ τὴ δοῦμε καὶ νὰ ἐπικοινωνήσουμε μαζί της. Κι ὅταν, κάποτε, διηγῆματα π.χ. τοῦ Καρκαβίτσα τὸ Ἀναγνωστικὸ τὰ δημοσίευε “διορθωμένα” μὲ καθαρευουσιάνικα στοιχεῖα, τοὺς διάβαζα τὸν ἀγαπητὸ διηγηματογράφου στὸ πρωτότυπο! Δὲν εἶπαμε ὅτι δὲν ἦμουν ἀξιόλογος ἐκπαιδευτικὸς; Ὅταν ὁ Γυμναστής τοὺς ἔκρυβε τὴ μπάλα, γιὰ τιμωρία, τοὺς τὴν ἔδινε! Θύμωνε ὁ Γυμνασιάρχης λίγο, θύμωνε κι ὁ συνάδελφος γυμναστής! Τοὺς πέρναγε. Ὅμως τὰ παιδιά εἶχαν γίνεи περισσότερο δίκαια μου. Τὸ θυμούνται ἀκόμα καὶ τώρα, μεγάλοι ἄνθρωποι, μὲ παιδιὰ παντρεμένα καὶ μὲ σύνταξη!

▬

Μ’ ὄλο πού χρωστάω, καθὼς τὸ ἔχω πεῖ, στὸν πατέρα μου τὴν πρώτη ἐπαφὴ μου μὲ τὸ Θέατρο, πού καθόρισε τὴ ζωὴ μου τελειωτικά, δὲν ἔχω πολλὰ καλὰ νὰ τοῦ θυμηθῶ. Γενικά, ἦταν γεμάτος ἀπὸ ιδέες πού θὰ μοῦ ἔτανε ἀδύνατο νὰ τὶς παραδεχτώ. Πιὸ πρῖν, ὅταν θὰ ἔδινε ἐξετάσεις στὸ Γυμνάσιο, εἶχε τελειῶς ἐναντιωθεῖ. Δὲν εἶχε καμιά φιλοδοξία γιὰ χάρι μου. Θὰ μὲ προτιμοῦσε ἕνα μικρὸ ἐπαγγελματίαν χωρὶς φτερά — βέβαια, μιὰ τέτοια προοπτικὴ, ἂν εἶχα τὸ ἄλγαντο πού θὰ χρειάζοτανε γι’ αὐτὴ τὴ δουλειά, θὰ ἔταν ἀφέλιμη γιὰ μένα καὶ γιὰ τοὺς δικούς μου. Ὁ πατέρας μου ὅμως βιαζότανε καὶ συλλογιζότανε τὸ μικρὸ μεροκάματο πού θὰ ἔφερνε, ὥστε νὰ ἐλαφρώσουν κάπως τὰ οἰκογενειακὰ βάρη πού ὅλα ἦταν ἀπάνω του. Ἡ μητέρα μου, ἔβαλε τότε τὰ δυνατὰ της, καὶ τὸν πολέμησε. Ἐκείνη, ὅπως κάθε μητέρα, εἶχε πολλὲς φιλοδοξίες, ὄνειρευότανε μεγαλεῖα καὶ διακρίσεις γιὰ τὸ γιό της. Ὅμως ἐκείνη, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ φυσικὸ της αἶσθημα, πίστευε πὼς ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ μὲ διαφεντεύει, νόμιζε πὼς τῆς εἶχα σώσει τὴ ζωὴ καὶ νὰ πὼς :

‘Ὁ πατέρας — ποιὸς θὰ τὸ πίστευε ἀπ’ ὅσους μὲ γνωρίζουν... προσωπικῶς; — ἦταν ὠραῖος! Μιὰ ξανθὴ παραλλαγὴ ἀνδρικής λαϊκῆς ὀμορφιάς. Ἡ μητέρα μου δὲ θὰ μπορούσε νὰ καυχήθῃ γιὰ κάτι παρόμοιο — σ’ ἐκείνη ἔχω μοιάσει! Αὐτὸς, τὴν παραμελοῦσε καὶ θὰ ἔχε νὰ καυχήθῃ γιὰ ἐξωσυζυγικοὺς θριάμβους. Γύριζε, λοιπόν, στὸ σπίτι, ὅπου τὸν περίμενε ἡ διαπίστωση τῆς φτώχειας καὶ τῆς ἀθλιότητος. Εἶχε τὸ νοῦ του στὶς φιλενάδες κ’ ἡ μητέρα μου τὰ πλήρωνε. Φίλος τοῦ κρασιοῦ, καθὼς συνήθιζε νὰ ἔναι, ξέσπαγε στὴν κακότυχη τὴ μητέρα μου. Τὴ βάραινε, τὴν ἔβριζε, τὴν πιλάτευε.

Μιὰ νύχτα — θὰ ἔταν περασμένα μεσάνυχτα, γύρισε στὰ μεγάλα κέφια κ’ ἤθελε νὰ τὸ γλεντήσῃ — μ’ ὅποιο τρόπο θὰ βρισκότανε μπροστὰ του. Πάνω στὴν κουβέρτα, τὸ εὐερέθιστο φυσικὸ του φούντωσε κι ἄρπαξε ἕνα μαχαίρι. Μὲ τὴ λογικὴ τοῦ μεθυσμένου καὶ τὸ πάθος ἐναντίον της, πού τὸ καλλιέργησε μέσα του, ὄρμησε πάνω της καὶ τὴν ἄρπαξε ἀπ’ τὰ μαλλιά. Ἦθελε νὰ τὴν κάνει κούτρουλη, νὰ τῆς κόψῃ τὰ

→
Ἀπὸ ἑλληνικὲς φυσιογνωμίες — ὁ ἀρχαιολόγος Χρ. Καροῦζος (φωτ. τοῦ '20) καὶ ὁ στοχαστὴς Δημήτρης Γληνός — ποὺ ὁ Γληνός Σιδέρης πολὺ ἀγάπησε καὶ τίμησε. Ὁ πρεσβύτερός τους Α. Γληνός τὸν ποδηγῆτῃσε στὸν Ἐκπαιδευτικὸ Ὀμιλὸ ὁ Χρῆστος Καροῦζος στάθηκε ὁ ἀγαπημένος συμφοιτητὴς καὶ φίλος

ώραία της μαύρα μαλλιά, πού άλλοτε, στά κοντινά περασμένα, θά τά θαύμαζε έρωτικά. Ή άμοιρη, άμυνότανε άπελισμένα και θά γινόταν, στή μονοκάμηρη κατοικία μας, δυνατός σματάς και θόρυβος. Σέ μιά γωνιά, ήταν μιά κούνια όπου, λίγων μηνών μωρό, κοιμόμουν εγώ. Ξύπνησα περίτρομος, μέ άγρια κλάματα — όπως διηγόταν ή μητέρα μου, άργότερα — κι όρθώθηκα, στηριγμένος μέ τά χέρια μου στά κάγκελα. Ήκείνος, αίσθάνθηκε δέος, τού 'φυγε τó μεθύσι κι άπό τότε δέν τήν ξαναπειράζε! Τόσο, όμως, ή σκηνή τής Ξμεινε όλοζώντανη, πού 'βαλε σκοπό τής ζωής της έμένα και τή ανάδειξή μου!

'Ο πατέρας μου είχε άρρωστήσει άπό καρδιά. Ήταν άδύνατο πιά, στά τελευταία του, νά τή βλάψει. Ή μητέρα μου τόν περιποιότανε άλλά, στό τέλος τόν βαρέθηκε. Παρά τήν καλοσύνη της, θά τόν είχε πιά μισήσει και δέ θά 'χε πιά καιρό ή ψυχή της νά τόν φροντίζει. Ήταν, τότε, γύρισα άπό τó στρατό και μ' είδε ζωντανό, θ' άνέβηκαν, φαίνεται, στή συνειδησή της τά όσα είχε ύποφέρει εξαιτίας του και, μιά κ' ή άρρώστια του άφαιρούσε τή δύναμη νά τή χυπήσει, άφηνε τήν εκδίκησης της νά ξεχύνεται και νά τού λέει δυνατά, κατάμουτρα, πώς θά 'πρεπε πιά νά εξαφανιστεί άπό τόν κόσμο, πώς τόν περίμενε πιά ό 'Αδης — σύμμαχος και λυτρωτής της! 'Όλος ό κόσμος Ξέρει πώς ή καρδιά είναι κάτι πού εξαντλείται μέσα στόν ίδιο τόν άνθρωπο πού ύποφέρει, δέν είναι μεταδοτική, δέν κολλάει κανένας άπό κανέναν καρδιοπάθεια. 'Όμως, εκείνη προσπαθούσε νά μέ άπομακρύνει άπό κοντά

'Ο Γιάννης Σιδέρης, πρωτοδιορισμένος καθηγητής στή Θήβα, μέ δύο μαθήτριάς του κι άφιέρωση στή δημοτική: Για ένθύμηση άπό τή Θήβα. Θάλει Γκαρέα. Έλένη Ι. Παπανικήτα. 13.12. 1925

του μήπως μολυνθώ. Για τόν εαυτό της δέ φοβότανε καθόλου. Παρόλα λοιπόν τά εξαγριωμένα αισθήματα, πού 'ταν τόσο παράξενο νά κατέχουν τήν ψυχή ενός τόσο ευγενικού ανθρώπου, τήν κηδεία του τήν ήθελε φανταχτερή. Τήν ήξερα και τó κατάλαβα. Στά πρόθυρα τού διορισμού μου, δέν είχα, βέβαια, καμιά δυνατότητα οικονομική ούτε και θά μπορούσα νά τή βρώ, σύμφωνα μέ τó όχι και τόσο δραστήριο φυσικό μου. Σύμφωνα, όμως, μέ τήν άσύγκριτη άξία τού ανθρώπου, νά βρίσκει τρόπους γιά νά ξεφεύγει άπό τίσ δύσκολες στιγμές του, φούντωσε και σέ μένα ή έπιθυμία νά φτάσω στή διέξοδο.

❖

Φίλος μου στό Πανεπιστήμιο, στόν " Έκπαιδευτικό "Όμιλο" και στή " Φοιτητική Συντροφιά ", ήταν ό Ντιντής Δημαράς. Εύχομαι σ' όλους τούς νέους νά συναντήσουν τέτοιο φίλο. Θαύμαζα τή μάθησή του και θά 'λεγε κανένας πώς ή άμοιβαία κατανόηση, εκείνα τά χρόνια τής κοινής άναζήτησης μέσα στά θέματα πού ένδιαφέρονε τόν καθένα μας, μάς ένωνε. Ή παλιά συμβουλή τής μητέρας μου νά συναναστρέφομαι τούς καλύτερους μου, μ' έφερε κοντά στό Δημαρά έπειδή, σ' άλήθεια, ήταν " καλύτερος ". Παιδί πλούσιας οικογένειας, μέ συγγενείς πού 'χανε πρώτη πρώτη θέση στήν ελληνική κοινωνία. Ή μητέρα του, μιά έξοχη κυρία σέ παρουσιαστικό και σέ ψυχή, είχε άδερφό της, 'Υπουργό τής Δικαιοσύνης τού Βενιζέλου, τόν Ρακτιβάν. Μέ δεχτήκανε στό σπίτι τους ευνοϊκά, τρυφερά και συμπονετικά. Είναι δύσκολο νά φανερώσω μέ λόγια πόσο μου ήταν γοητευτικό νά βρίσκομαι κάτω άπό τή στέγη αυτού τού άρχοντικού και μου φαίνονταν πώς κάτι — όχι λίγο — άπ' τó δικό του πλούτο και τόν ψηλό κοινωνικό ρυθμό του, χωρίς δυσκολία, διοχετεύονταν και σ' έμένα. Έτρεξα λοιπόν και βρήκα τó Δημαρά. Είχ' έρθει στό πολύ φτωχό μου σπίτι και δέν ήταν φίλος μόνο, ήταν οικείος.

Πήρα θάρρος κι άνέβηκα πρωί πρωί τίσ σκάλες του. Είπα τó γεγονός και πώς ό νεκρός έπρεπε νά κηδευτεί. Τό άνακοίνωσε στή μητέρα του και άμέσως μου 'πε νά μη φροντίσω γιά τίποτα και νά γυρίσω σπίτι μου χωρίς έγνοια. Πήγα πραγματικά και, σέ λίγο, ένώ τó λείψανο περίμενε άβέβαιο στήν τύχη του, έφτασε ό έργολάβος κηδειών κ' ένώ ή περισταση, φυσικά, δέν ήταν γιά χαρές, εγώ ήμουνα ξεχωριστά χαρούμενος, γιατί ξεχώρισα στήν έκφραση τής μητέρας μου, τó καμάρι της γιά μένα, πού 'χα πετύχει μέ τó πρώτο τήν κηδεία, πού ή έμφυτη τάση της πρós τήν άξιοπρέπεια, είχε ποθήσει. Ή κυρία Σμαράγδα Δημαρά, μ' ένα τηλεφώνημα είχ' επιτελέσει αυτή τή λαμπερή κηδεία!

'Από τότε σχημάτισα τήν ιδέα, πού τά πράγματα μου τή μεταβάλανε σέ πεποίθηση, πώς, σέ κάθε μου βήμα πρós τά έμπρός, ή φιλία θά 'τανε γιά μένα ό κυριότερος όδηγητής, ή αίτία θά μπορούσε νά πώ. Στήν Κατοχή, δημιουργήθηκε κάποια ζωηρή έκδοτική κίνηση. Ή " Νεοελληνική Βιβλιοθήκη " π.χ. ήταν ένα στοιχείο της πού τó παρουσίασε ό Παύλος Δρανδάκης, ένας άνθρωπος μέ άξια και ευγένεια, ό εκδότης τής " Μεγάλης Έγκυκλοπαιδείας ", πού 'χε εργαστεί σ' αυτήν κι ό Δημαράς. Μέ τήν πρότασή του και μέ τή φροντίδα του, τó πρώτο βιβλίο τής σειράς αυτής ήταν δικό μου. 'Ο Δημαράς ήταν και σύμβουλος ή κινητήρια δύναμη γι' αυτές τίσ εκδόσεις, πού σκοπός τους ήταν κείμενα και θέματα τής Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Ή εργασία, ήταν ένα έργο τού Ζαμπέλιου, ή " Χριστίνα ", τραγωδία, σέ " κριτική έκδοση " δική μου. Βγήκε στά 1943. 'Ο πρόλογος ήταν πολυσέλιδος και πλούσιος οί σημειώσεις. Είχε μαζί και άλλα σχετικά κεφάλαια. Είχα πιά δημοσιέψει λίγα κομμάτια ιστορικά τού Θεάτρου μας, είχε ιδρυθεί τó Θεατρικό Μουσείο, δέν ήμουνα πιά άγνωστος. Φανερό είναι πόσο σπουδαία ήταν γιά μένα ή προβολή αυτή — μιλάω τώρα καθαρά σάν άνθρωπος τού Θεάτρου, βενετιστικά, σάν ήθοποιός ή σκηνοθέτης.

❖

Μέ τόν Παύλο Δρανδάκη έγινε και μιά συζήτηση νά μου τύπωνε, μέ τήν παραδοχή βέβαια τού Δημαρά, ένα πολυσέλιδο βιβλίο πού 'χα ήδη γράψει μέ τόν τίτλο " Τό Νέο Έλληνικό Ίστορικό Δράμα ", μιά Ίστορία δηλαδή πάνω σ' αυτό τó θέμα. Είχαμε μαζί διαβάσει — τού διάβαζα τά χειρόγραφα —, όμως πρίν καλά καλά τελειώσει αυτή μας ή συνεργασία, ή

'Ο Γιάννης Σιδέρης, νέος ακόμα καθηγητής (πρώτος, δεξιά), νηπιόθεν μοπολιασμένος με τὸ θέατρο, ὀδηγοῦσε καὶ τοὺς νεαροὺς μαθητὲς του στὸ θέατρο τοῦ Διονύσου! "Οποιοσ ἀναγνωρίζει τὸν ἐναντὸ του, ἀνάμεσα στὰ παιδιὰ, ἄς μᾶς πεί περισσόττερα

υγεία του κλονίστηκε τελειωτικά κι ὁ ἐκλεχτός κι ἀξιαγάπητος αὐτὸς ἄνθρωπος ἔφυγε πρόωρα, ἐγκαταλείποντας τὰ βᾶσανα τῆς ζωῆς, πού δὲν ἦταν λίγα καὶ γιὰ κείνον.

Τὸν καιρὸ τῆς κατοχῆς, ὅλοι σχεδὸν ὅσοι κρατοῦσανε μιὰ πένα, κερδίσανε τοὺς περιορισμοὺς τῆς κυκλοφορίας, πού, ὕστερ' ἀπὸ μιὰ ὀλοφάνερη ἀντιστασιακὴ ἐνέργεια ἐπιβάλλα-νε οἱ ξένοι καταχτητὲς καί, βέβαιοι, καθὼς κι ὅλοι οἱ Ἕλλη-νες, πὼς ἡ δύναμή τους θὰ συντριβότανε σύντομα, ἐτοιμάζανε γιὰ τὸν καιρὸ τῆς ἐλευθερίας πού θὰ ῥχόταν, χωρὶς ἀμφιβολία, διάφορα βιβλία. Ἐτοιμάσα κ' ἐγὼ τὴ δημοσιευμένη αὐτὴ "Χρι-στίνα" καὶ τὸ ἀδημοσίευτο δοκίμιο "Τὸ αἰώνιο καὶ ἡ Ποιητικὴ τοῦ Ἀριστοτέλη". Μερικοὶ φίλοι τὸ ἔχουν δεῖ. Ὄταν οἱ ξένοι φύγανε, ὅ,τι εἶχε γραφτεῖ ἔβγαλε στὸ φῶς. Τὰ περισσότερα τυ-πώθηκαν μ' ἔξοδα τῶν συγγραφέων τους ἢ μ' ἐπιδέξεις φροντί-δες τους γιὰ νὰ τοὺς βοηθήσουν οἱ ἐκδότες. Γιὰ μένα δὲν ἦταν δυνατό καθόλου, τὸ πρῶτο. Δὲν ἦταν, δυνατό ἄπ' τὸ χαραχτή-ρα μου ἢ κι ἀπὸ τὴν ὁποία ἐντύπωση εἶχε δώσει ὡστόσο ἡ δουλειά μου, οὔτε καὶ τὸ δεύτερο. Τότε κατάλαβα πὼς τὸ οἰ-κονομικὸ ζήτημα, οἱ γνωριμίες, ἡ τόλμη, πού ῥχεται σὰ μιὰ συνέπεια τους, ρυθμίζουν τὴν προαγωγή ἑνὸς νέου ἐργάτη τῶν Γραμμάτων περισσότερο ἀπὸ τὸ τάλαντό του. Οὔτε πού τὸ σκέφτηκα πὼς θὰ μπορούσε νὰ τυπωθεῖ ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, αὐτὸ τὸ δοκίμιο. Ἐμεινε καὶ θὰ μείνει, γιὰ πάντα, στὴν ἀφά-νεια, γιὰτὶ τώρα ἔχει προστεθεῖ, ὡς πρὸς αὐτό, γιὰ μένα, ἡ συνείδηση τῆς εὐθύνης. Ἐννοεῖται πὼς τὸ περιεχόμενό μου συνδέει τὴν "αἰωνιότητα" τῶν ὅσων γράφει ὁ Ἀριστοτέλης μὲ διάφορα περιστατικὰ τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Θεάτρου. Ἐχω, θὰ ἴλεγα, μιὰ "δικαίωση" πού καταπιάστηκα μ' ἕνα τέτοιο θέμα. Τὸ Νέο Ἑλληνικὸ Θέατρο θέλησα νὰ ἐρευνή-σω, μέσ' ἀπὸ τὴν "Ποιητικὴ" κι αὐτὸ νὰ ὑπηρετήσω. Ὁμως, μιὰ πού δὲν τυπώθηκε ἀμέσως μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση, εἶδα πὼς μοῦ ἄλειπε κάτι πού ἦταν ἀπαραίτητο, ἡ φιλολογικὴ ἐνη-μέρωση, ἡ βιβλιογραφία. Καταδίκασα τὴν ἐργασία μου αὐτὴ στὸ ταιριαστό της τέλος, πού ἔχουν ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου, οἱ γεννημένες χωρὶς νὰ ἴναι ὀργανισμοὶ ἄρτιοι. Ἄν εἶχα τότε τ' ἀπαιτούμενα λεφτὰ δικὰ μου, θὰ ἔχε τυπωθεῖ κι ἂν οἱ ἄλλοι συχωροῦσαν, τυχόν, τὶς φιλολογικὲς ἐλλείψεις

πὸ ἀνάφερα, γιὰ μένα θὰ ἔταν κάτι τὸ ἀνάπηρο. Ἀποδειχτή-κε, λοιπόν, καλὴ γιὰ μένα, ἡ ἀπουσία, οἰκονομικῆς ἀνθρωπότη-τας. Αὐτὸ σκέπτομαι ἄνετα, αὐτὴ τὴ στιγμή, ἐνῶ τότε, ἡ ἀπο-κάλυψη πὼς χωρὶς λεφτὰ καὶ χωρὶς κοινωνικὴ βάση θὰ δυσ-κολευόμουνα στὴν πνευματικὴ μου ἔκφραση, στ' ἀλήθεια, ἦταν κάτι πάρα πολὺ ὀδυνηρὸ, γιὰτὶ, ἦταν δυστυχῶς, πραγμα-τικό!

Μοῦ ἔτυχε κ' ἡ θλιβερὴ περίσταση νὰ λυπήσω ἕναν τέτοιο φίλο. Τώρα, κάπως τελευταῖα, θέλησε ν' ἀναλάβω τὴν ἔκδοση τῆς "Βαβυλωνίας". Δὲν τὸ δέχτηκα γιὰ τέσσερις λόγους : Πρῶτον, δὲ μ' εὐχαριστοῦσε καθόλου νὰ συνθέσω τὸν κατά-λογο τῶν παράλληλων γεγονότων, πού θὰ ἔμεινε στὴν ἀρχή, καθὼς τὸ συνηθίζουν οἱ ἀξιόλογες καὶ πολὺτιμες αὐτὲς ἐκ-δόσεις. Δεύτερον, εἶχα ἤδη ἔκδοσει τὸ ἴδιο ἔργο στὴ "Βα-σικὴ Βιβλιοθήκη". Τρίτον, δὲ χώνευα καθόλου τὸ Βυζάντιο γιὰ τὴν ἰδέα τοῦ ἔργου, πού ἀντιστρατεύεται τὸ "Διάλογο" τοῦ Σολωμοῦ καί, τέταρτον, εἶχα νὰ κάνω κάτι ἄλλο κείνο τὸν καιρὸ. Μοῦ τὴν ἀνταπόδωσε, λοιπόν, τὴν ἀρνηση, ὅταν τοῦ ζήτησα νὰ μοῦ δώσει μιὰ φωτογραφία ἐνὸς χειρόγραφου τοῦ μεγάλου Καταρτζῆ, πού τὴ θεωροῦσα ἀπαραίτητη γιὰ τὸ Θεα-τρικὸ μας Μουσεῖο. Ἐχομε μιὰ αἴθουσα, πού προσπαθεῖ ν' ἀναστήσει κάτι ἀπὸ τὴν πρὶν ἄπ' τὸ '21 ἐποχὴ τοῦ Διαφω-τισμοῦ. Μὲ τὶς προϋποθέσεις τοῦ Διαφωτισμοῦ γεννήθη-κε τὸ Νέο Ἑλληνικὸ Θέατρο. Ἀλλὰ, ἀκόμα καὶ μετὰ τὰ ντο-κουμένα, πού μπορεῖ νὰ βρεθοῦν στὴν Ἑλλάδα, ἡ γνώση τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μᾶς εἶναι θαμπή. Στὴν εἰδικὴ αὐτὴ αἴθουσα τοῦ Θεατρικοῦ Μουσείου, ἔχει ἐκτεθεῖ ὅ,τι ἦταν δυνατό νὰ βρεθεῖ καὶ μιὰ κορνίζα μὲ ἕν' ἀντίγραφο τῆς γνωστῆς ἐπιστο-λῆς τοῦ Κοραῆ γιὰ τὸν "Ταρτούφο". Ὁ Κοραῆς, ὅπως εἶναι γνωστό, ἦταν ὁ ἕνας ἠγέτης. Ὁ Δ. Καταρτζῆς ὁ ἄλλος. Τοῦ δευτέρου, τὰ "Εὐρισκόμενα" τὰ ἔχει ἐκδόσει ὁ Κ.Θ. Δημα-ρᾶς. Ζήτησα λοιπόν μιὰ φωτογραφία ἐνὸς χειρόγραφου τοῦ Καταρτζῆ, γιὰ νὰ πλουτιστεῖ ἡ μοιραία φτωχὴ, αἴθουσά μας. Δὲν ἔδωσε καμιά προσοχὴ στὴ θερμὴ παράκλησή μου καὶ μὲ λύπησε πολὺ. Ἄν πειράξει κάποιος ἐμένα, τὸ ξεχνᾶω. Ἄν πειράξει τὸ Θεατρικὸ Μουσεῖο, δὲ μὲνω καθόλου ἀσυγκίνη-τος. Ὄταν π.χ. δημοσίεψε στὸ "Ἐλεύθερο Βῆμα" τὴν κρι-

τική του για τον Α' τόμο της "Ιστορίας" μου, έκανε λόγο κυρίως για το... Λάσκαρη. Δεν είπα τίποτα. Φαίνεται πώς όταν κάποιος μ' άδικήσει στην άποτίμησή του, αναζητώ την έξη- γηση στη μικρή άξία της δικής μου έργασίας κι όχι στο "λά-θος", τυχόν, του κριτικού μου. Τί συμβαίνει λοιπόν; Υπάρ- χει κάποια αντίφαση στη συμπεριφορά του; — θά ρωτούσε κάποιος; Δέ νομίζω. Ή τόσο αυθόρμητη συμπαράσταση, ή τόσο άποτελεσματική στην κηδεία του πατέρα, ήταν προς το φίλο της φοιτητικής ζωής, τον όμοιδατή, τον άδύναμο. Ή άλλη, είναι ή συμπεριφορά ενός πατριάρχη — άν και τόσο νέου — της Λογοτεχνίας, προς έναν που άγωνίζεται, άν δχι στον ίδιο στίβο, τουλάχιστον σε παράλληλο και, έπομένως, είναι περιττές οι τρυφερότητες. Ύστερα, δέ χρειάζεται δά και τότε λεπτεπίλεπτη συμπεριφορά σ' έναν που καλλιεργεί ένα είδος παρακατιανό, που δέ βρήκε τίποτ' άλλο να τον άπασχο- λήσει παρά το Έλληνικό Θέατρο! Κάτι έχουμε πεί πιό πάνω γι' αυτό τό θέμα. Άλλωστε, πολλές φορές, μου 'τυχε ν' άντι- κρύσω την άμεση καταφρόνηση φίλων μου άλλωτινών, άπ' τό Πανεπιστήμιο, για την ένασχόλησή μου με τους "θεατρί- νους". Άν κανένας φανταστεί πώς μιλάω υπερβολικά ή πα- ραπονεμένα, παρακαλώ, να παραδεχθεί πώς δέν υπάρχει κα- μιά υπερβολή πουθενά.

Μέσα στους λογοτεχνικούς κύκλους της νεότητάς μου, άν και δέ φαινότανε διαφορά πολιτικών άντιλήψεων, ξεπρόβα- λε όμως κάτι κλειστό στις ομάδες που βάζανε τά λεφτά τους, για νά βγει ένα περιοδικό για νά τους εκφράζει. Πριν από τό Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, έβγαινε κάποιο πραγματικά, καλοτιπώμενο, λογοτεχνικό περιοδικό. Δεν ήξερα τότε, αυτό που μόλις σημείωσα, κ' επειδή τό τύπωμά του, τό καλαισθητο, ήταν ένας πειρασμός, είπα ένα βράδυ στο Δημαρχά νά δημο- σιέσω κ' έγώ κάτι που είχα έτοιμο και τό έχτιμωσα. Δεν πή- ρα ποτέ άπόκριση. Άργότερα, συλλογίστηκε πώς θά θεωρή- θηκα "βέβηλος" και "άναιδής" νομίζοντας πώς είχα... ένδυμα γάμου για ένα τέτοιο λογοτεχνικό βήμα! Ο' άπόρησε ό φίλος μου, πώς έκανα τέτοια όνειροπόληση. Δέ μου 'φτανε ή "Νέα Έστία", που δέν ήταν φύλλο άριστοκρατικό και φιλοξενούσε κι άλλους άντιπρόσωπους του πνευματικού όχλου σάν και μένα!

Τήν έρευνα την άρχισα δεκαεφτά χρονώ — λίγο πριν τελειώσω τό Γυμνάσιο. Άκόμα και τώρα χρησιμοποιώ κάτι άπ' τις σημειώσεις εκείνες. Ή έρευνα όμως ήταν, άκόμα άμέθοδη, κι όχι τόσο άποδοτική κ' ευχάριστη. Ευχάριστη γίνεται ή δουλειά όταν κανένας ξέρει τί κάνει. Τότε, καλά καλά δέν ήξε- ρα ούτε καν τ' όνομα του Λάσκαρη. Ούτε, βέβαια, είχα δια- βάσει τ' άρθρα του — ή "Ιστορία" του έν είχε τυπωθεί. Έκτός από τη λύπη μου για τις παραστάσεις που σβήνανε άδικα, μετά τό τέλος τους — καθώς, ήδη, τό 'χω πεί — μέ τρά- βηξε θετικά προς την έρευνα και τό έξής, που μ' όδήγησε να καταλάβω ποιός ήταν ό πόθος μου. Όταν πήγαινα στον Κινη- ματογράφο, αιχμαλώτιζαν την προσοχή μου, περισσότερο κι άπ' την ταινία, οι τίτλοι που "πέφουν" πριν. Για μένα, άποτελούσαν πραγματική άπόλαυση. Ήταν μιά άποκάλυψη για τό δρόμο που θά 'πρεπε ν' άκολουθήσω στην Έρευνά μου. Νά μάθω καθετί σχετικό με τους ανθρώπους του Θεάτρου και νά τους γλιτώσω από τη λήθη, σύμφωνα με την έπιθυμία και τη θλίψη των πρώτων ήμερών της ζωής μου.

"Όμως, τό καλοκαίρι που τέλειωσα τό Γυμνάσιο, της άπίστη- σα κιόλας της έρευνας! Με παρέσυραν λίγο χαρτί, οι σχο- λιασμένες εκδόσεις δυό τραγωδιών (του "Προμηθέα Δεσμώ- τη" και του "Ιππόλυτου"), κ' ένα τραπεζάκι στην άθλια αύλη του σπιτιού μου, κάτω από μιά κληματαριά. Τις μετά- φρασα και τις δυό! Τά σχολία ήταν του Μιστριώτη. Εύκολα καταλαβαίνει κανένας τί σοί μεταφράσεις θά 'ταν αυτές! Όταν έτοιμάσα, στά γρήγορα, τό καθαρό τους άντίγραφο, πριν τις ξαναδιαβάσω, τις έσκισα! Εύτυχώς, κατάλαβα με τό πρώτο πώς δέ μπορεί νά παίξει κανένας και πώς, άν είχα τότε πιστέ- ψει πώς ήμωνα παιδί θαύμα, θ' άπόφευγα, ως ευνοούμενος των θεών, κάθε κόπο και σήμερα! Δέ θά μ' είχε βοηθό του κανένας και θά με καταβασανίζανε τά πικρά αισθήματα του "άδικημένου" και τό κάλο άποτυχημένου. Έσκισα, λοιπόν, τις μεταφράσεις που υπαινίχθηκα, κ' ή έρευνα δέν άπόχτησε πι- στότερο δουλεψη! Για χάρη της άρνήθηκα "τά πάντα", που λένε.

Είχα γνωρίσει μιά χορεύτρια της Έπιθεώρησης. Ήταν άά

μισχος, γεννημένη για νά γίνει άντικείμενο θαυμασμού κι άλλων πολλών — με τη δική μου καλαισθησία ως προς τον έρωτα. Τό διάστημα ανάμεσα άπογευματινής και βραδινής παράστασης, ή τό δειλινο πριν από τις μονές, ήταν ή ώρα μας. Μου 'τυχε κάποτε νά συναντήσω μιά παλιά κ' έξαιρετικά σπουδαία περιγραφή για τά παρλίσια θέατρα, γεμάτη από λαχαριστές, άπροσδόκητες πληροφορίες. Δεν πήγα στο ραντεβού! Πολλή ώρα άργότερα, ένδ περιδιάβαζα ρεμβαστι- κά, γοητευμένος από την καινούρια γνώση που 'χα άποχτή- σει, θυμήθηκα ξαφνικά, τη χαριτωμένη κοπέλα! Ταράχτηκα κ' έτρεξα νά τη συναντήσω. Είχε, για την ώρα, την άφέλεια νά με περιμένει. Τό βράδυ πέρασε ύποφερτά, "Όμως, την από- φασή της την είχε πάρει. Μέσα στη βδομάδα που άκολουθή- σε, άλλο θέμα, έξίσου καινούριο και γοητευτικό, με πίεσε ν' άργήσω άλλες δυό φορές. Στη δεύτερη άργοπορία μου μί- λησε άγρια — και με τό δίκιο της. Στην τρίτη, δέν την ξανά- δα. Άπό δώ και πέρα φρόντιζα νά 'μαι περισσότερο προσεχτι- κός και νά ρυθμίζω τις συναντήσεις μ' άλλα πρόσωπα έτσι, που νά μη συμπίπτουν με τη φοίτησή μου στις Βιβλιοθήκες. Άλλά κι αυτό δέ μου 'φερε την... αιώριότητα στις αισθημα- τολογίες. Τότε — και άρκετά ύστερα — πίστευα πώς, όταν γνώριζε κανένας μιά κοπέλα θά 'ταν φυσικό νά όδοιπορήσει μαζί της ως τό τέλος της ζωής του! Τί βασική πλάνη!

Όστόσο, ή έρευνα, έρευνα! Έκανα πάρα πολύ σπάνια έμφα- νίσεις κι όταν άρχισα νά δημοσιεύω, ύστερ' από μιά σιωπηλή έργασία είκοσι χρόνων, μπορούσα κάπως ν' άνταποκριθώ στη ζήτηση με βάση τό συγκεντρωμένο ύλικό. Και τότε, πάλι, πρόσεχα. Δυό τρία μεγαλούτσικα άρθρα στη "Νέα Έστία" και μερικά, έπίκαιρα, μικρά σημειώματα. "Όχι βιάση!

Δέν παρουσιάστηκε εύκαιρία σε προηγούμενα σημεία της διήγησης, νά σās θυμίσω πώς ή έφηβική μου ήλικία είχε κι άλλη μιά δυστυχία — τη βραδυλωσία. Πώς θά τό πι- στευε, σήμερα, κανείς! Για νά έπιχειρήσω νά προφέρω την άρχη μιάς φράσης, χρειαζόμουν πολλή ώρα, πολλές προσπά-θειες κ' ύπήρχε πάντοτε ό κίνδυνος του πνιγμού! Τά παιδιά δέ με θέλανε στο παιχνίδι. Ζοδσα μόνος μου, άκοινώνητος και δυστυχημένος. Τήν κρίσιμη, προφανώς, χρονιά που βρισκό- μουν στην τελευταία τάξη του Γυμνασίου, είδα τη Μαρίκα Κοτοπούλη νά παίζει τό "Σάν τά φύλλα". Με συγκλόνισε ή όμιλία της! Τήν άκουγα χωρίς άνάσα, στο ύπερνω του θεάτρου της, στην Όμόνοια. Ήτανε θαύμα! Και τότε, όταν έφευγα, σάν άπελευθερωμένος, άφησα νά με κυριέψει μιά δυνατή έπι-θυμία: Νά 'ρθει μιά μέρα, νά γίνω μόνος άξιος νά μιλήσω σάν κ' Εκείνη! Παράδοξη έπιθυμία, και όχι εύσεβής, και μάλιστα για ένα βραδυλωτισσο! Δεν ήταν, όμως τίποτα άπ' δλ' αυτά. Ήταν μιά κραυγή έσωτερική για την άνύψωση μιάς ζωής προς τό καλύτερο, μιά ευχή προς κάποιες δυνάμεις της φύσης νά βοηθήσουν και, σιγά σιγά, πάντοτε με την άνάμνηση της Μαρίκας, οι συσπάσεις γύρω από τη φωνητική χώρα πάνανε, ή γλώσσα λύθηκε κ' έμενε άδέσμευτη νά λειτουργεί και νά ύπακούει στά όσα, τυχόν, θά 'θελα νά πώ! Ήτανε σά μιά θε- ραπεία, άγνωστη και ειδική, που μου χάρισε τη δυνατότητα νά γίνω και λειτουργός της Μέσης Παιδείας! Τό 'χα στο νου μου, αλλά δέ θά μπορούσα ποτέ νά τό πετύχω χωρίς φωνή άψε- γάδιστη. Γι' αυτό δόθηκα με φανατισμό νά κάνω... διαλέ-ξεις! Τις άρχισα παιδί άκόμα, μπροστά σε λίγους φίλους και συνωμήλικους που μαζεύονταν στο σπίτι του φίλατου Γιάν- νη Άναγνωσταρά. Οι διαλέξεις που 'δωσα στη ζωή μου, οι όχι και λίγες σ' αϊθουσες, στο Ραδιόφωνο, στην Τηλεόραση, σε γιορτασμούς θιάσων — για μένα, δέν είχαν μόνο σκοπό ν' ανακοινώνω αυτά που 'χα νά πώ στους άκρατους μου. Μου δίνανε τη δυνατότητα νά σαλπίσω τη νίκη μου πάνω στις δυσχέρειες της φύσης που, τέλος, ύποχώρησε και μ' άφησε νά 'χω ένα τόσο σημαντικό έξοπλισμό για τον άγώνα της ζωής.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ

Στό έπόμμενο: Πώς καταδικάστηκε τελεσίδικα ό Β' τόμος της "Ιστορίας" μου. — Δεσμοί με τη θεατρική Θεσσα- λονίκη. — Λίνος Πολίτης, Γ. Θεοτοκάς, Σωκράτης Καραντι- νός, Άλίκη, Κώστας Μουσούρης, Άγγελος Τερζάκης. — Πώς άπόφυγαν και νά με... συστήσουν στο διάσημο ίστο- ρικό του Θεάτρου Άλλαντίν Νίκολ! Άλλά, ή εκ βαθέων εκμυστήρευση της ζωής του Γιάννη Σιδέρη τελειώνει...

ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΑ ΚΡΑΤΙΚΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ ;

I. ΟΙ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΟΡΧΗΣΤΡΕΣ

ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΣΩΣΤΑ ; — ΕΚΠΛΗΡΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΟΥΣ ;

Μιά πολύπλευρη θεώρηση από τὸ ΝΙΚΟ Ι. ΣΥΝΟΔΙΝΟ

Τὸ “Θέατρο”, θέλοντας νὰ βρεθῆ τι καὶ γιατί δὲν πάει καλὰ μὲ τὰ Κρατικά καλλιτεχνικά μας ἰδρύματα, ἀκούει κι ἄλλες φωνές. Ὁ Νίκος Ι. Συνοδινός, σὲ μιὰ μελέτη του, τοποθετῆ τὰ θέματα καὶ διερευνᾷ τὰ προβλήματα μὲ γνώση κι ἀντικειμενικότητα. Δὲν εἶναι θεωρητικός. “Ἀνθρωποπὸς τῆς πράξης, ἔχει δουλέψει δημιουργικά, πολλὰ χρόνια, γιὰ τὰ περισσότερα ἀπ’ αὐτὰ τὰ ἰδρύματα. Ἀρχίζει τὴν ἔρευνά του ἀπὸ τὶς κρατικὲς Ὁρχήστρες καὶ θὰ προχωρήσει στὴ Λυρική, τὸ Ἐθνικό, τὸ Κ.Θ.Β.Ε., τὴ Ραδιοφωνία καὶ Τηλεόραση. Ὅπως δὴποτε, βάζει μιὰ βάση γιὰ ὑπεύθυνη θεώρηση τῶν προβλημάτων. Φυσικά, κάθε καλόπιστος καὶ δημιουργικὸς ἀντίλογος εἶναι εὐπρόσδεκτος.

Ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν Νομικῶν Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) ἀπέβλεπε στὴ δημιουργία ἐιδικῶν φορέων πού, χάρι σὲ προνομιοῦχες νομοθετικὲς, οικονομικὲς, ἠθικὲς καὶ ἄλλες ρυθμίσεις καὶ παροχές, θὰ ἐπέδωκαν ἐκεῖνο πὸ τὰ τακτικὰ μέσα καὶ οἱ ἄλλοι πάγιοι τρόποι λειτουργίας καὶ ἀναπτύξεως τοῦ Κράτους καὶ τῆς Κοινωνίας δὲν μπορούσαν νὰ ἐξασφαλίσουν. Σ’ αὐτοὺς τοὺς Ὄργανισμοὺς καὶ τὰ Ἰδρύματα, κὶ ἀνάμεσά τους οἱ Καλλιτεχνικοὶ Ὄργανισμοὶ Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης (Κρατικὲς Ὁρχήστρες, Κρατικὰ Θέατρα, Ε.Α.Σ., Ε.Ρ.Τ. κ.λ.π.) ἀνατέθηκε νὰ καλλιεργήσουν καὶ ν’ ἀναπτύξουν τὶς ἐιδικὲς τάσεις στοὺς διάφορους τομεῖς ὥστε, προπαιδεύοντας ἄτομα καὶ σύνολα στὸ ὑψηλὸ μέτρο ἐπιδιώξεων καὶ ἀναζητήσεων τοῦ Κράτους, δημιουργώντας τὶς ἀναγκαῖες τεχνικὲς προϋποθέσεις καὶ προετοιμάζοντας τὴν ὁμαλὴ καλλιέργεια τῶν συνειδήσεων, νὰ ἐξασφαλισθῆ, κάποτε, ἡ εὐρύτερη, ἡ καθολικὴ προαγωγὴ τοῦ Πολιτισμοῦ μας.

Ἔτσι γίνεται σαφές ὅτι ἡ ὑπαρξὴ τῶν διαφόρων Καλλιτεχνικῶν Ἰδρυμάτων ἢ Ὄργανισμῶν (Ν.Π.Δ.Δ.) στὴ χώρα μας δικαιολογεῖται μόνο ἂν τὸ ἔργο τους μπορεῖ νὰ θεραπεύει ὑπάρχουσες ἀνάγκες καὶ καταστάσεις καὶ νὰ προετοιμάζει τὶς λύσεις ἐκεῖνες πὸ κρίθηκαν ἀπαραίτητες γιὰ τὴ μελλοντικὴ ὁμαλὴ ἀνέλιξη καὶ λειτουργία τοῦ τόπου μας.

Ἡ ἄποψη αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ δέχεται ἄλλου εἶδους ἐρμηνείες. Πουθενὰ στὸν κόσμον, δὲν διαπιστώθηκε ἡ ἴδρυση, ἢ σύσταση προνομιοῦχων Ὄργανισμῶν ἢ Ἰδρυμάτων, μὲ ἔργο πὸ θὰ μπορούσε νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ μάλιστα μὲ πολὺ λιγότερες οικονομικὲς ἢ ἄλλες διακρίσεις καὶ παροχές.

Κάτω ἀπ’ αὐτὲς τὶς θέσεις προβάλλει αὐτόματα καὶ ἐπιτακτικὰ ἡ ἀνάγκη νὰ ἐπανεξετασθῆ ἡ χρησιμότητα ὑπάρξεως τῶν Καλλιτεχνικῶν μας Ἰδρυμάτων. Καὶ τοῦτο γιατί, ἐπὶ δεκαετίες τώρα, τόσο ἡ “ἀπόδοση” τῶν Ἰδρυμάτων αὐτῶν εἶναι θέμα ἔντονα ἀντιλεγόμενον, ὅσο καὶ γιατί, κρίνοντας τὴν ἀπόδοση τῶν Ἰδρυμάτων, αὐτόματα κρίνεται καὶ ἡ ἀπόδοση τῶν Διοικήσεων τους. Φυσικὸ λοιπὸν εἶναι νὰ διαγράφεται ἡ ἀκόλουθη σκέψη : Μήπως δὲν φταῖνε οὐτὲ τὰ Ἰδρύματα, πὸ ἀποδίδουν μόνο ὅσα ἀποδίδουν, οὐτὲ οἱ Διοικήσεις τους, ἀλλὰ τὰ αἷτια τῆς “κακοδαιμονίας” τους βρίσκονται εἴτε στὴν ἀντιδεντολο-

γικὴ περιγραφή τῶν σκοπῶν, πὸ πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν τὰ ἰδρύματα αὐτὰ, εἴτε στὶς μεταβολὲς τῶν ἀντιλήψεων καὶ τῶν ἀναζητήσεων ἀλλὰ καὶ τῆς δομῆς καὶ ὀργανώσεως τῆς σημερινῆς Κοινωνίας μας μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἔχουν ξεπερασθῆ οἱ ἀνάγκες πὸ τὰ ἰδρύματα αὐτὰ, πρὶν ἀπὸ δεκαετίες, κλήθηκαν νὰ θεραπεύσουν.

Γιὰ τὴν ἀνὰ ἀνάγκες πὸ προδιέγραψαν τὸ ἀπαραίτητο τῆς συστάσεως ἐνὸς ἐιδικοῦ ἰδρύματος ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἂν οἱ σκοποὶ πὸ καθορίζουν τὸ βασικὸ νόημα τῶν ἐπιδιώξεῶν του, βρίσκονται καὶ αὐτοὶ σὲ σωστὴ σχέση μὲ τὶς σημερινὲς ἢ καὶ μὲ τὶς προβλεπόμενες μεσο-μακροπρόθεσμες ἀνάγκες τῆς Κοινωνίας μας τότε, καὶ ἂν ἀκόμα δεχθῶμε τὶς ἀγαθὲς προθέσεις τῶν ὑπευθύνων στὴ διοικῆση κάθε ἰδρύματος, δὲν μένει παρὰ νὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα πὸς οἱ σκοποὶ πὸ πρέπει νὰ ὑπηρετοῦν τὰ ἰδρύματα παρανοήθηκαν.

Ἔτσι, ἀπὸ τὴν παρανόηση αὐτὴ, τελικὰ φαλκιδεύθηκε τὸ ἴδρυμα μὲ ἀποτέλεσμα τὴ φαλκίδευση καὶ τοῦ ἔργου πὸ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποδώσει.

Κάτι, λοιπὸν, ἀπ’ ὄλ’ αὐτὰ συμβαίνει : Εἴτε ξεπεράστηκαν οἱ λόγοι ὑπάρξεως τῶν ἰδρυμάτων, εἴτε ἀστόχησαν οἱ διοικήσεις στὸ σωστὸ καθορισμὸ τοῦ ἔργου τους, εἴτε ἄδικα γκρηνιάζει καὶ ἀμφιβάλλει ἡ Κοινὴ Γνώμη.

Οὐτὲ δεχόμεστε τὰ λεγόμενα πὸς τὰ πολιτιστικὰ αὐτὰ ἰδρύματα, ἀντὶ νὰ ἀποτελοῦν τὶς προχωρημένους θέσεις μιᾶς κινήσεως ἐντεταγμένης σ’ ἓνα εὐρύτερο καὶ καλὰ μελετημένο, στρατηγικὰ, σχέδιο τῆς Πολιτείας, γιὰ τὴν κατάρτιση συγκεκριμένων, ἐθνικῆς σημασίας, στόχων, εἴτε χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν ἱκανοποίηση ἐπαγγελματικῶν καὶ κοσμικῶν φιλοδοξιῶν “ἡμετέρων” καὶ... ἀντιπολιτευομένων, εἴτε πὸς οἱ διάφοροι τομεῖς τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ πολιτιστικὸς, ἀποτελοῦν “φέουδα” διαφόρων παραγόντων κ’ ἔτσι ὄχι τὸ Κράτος ἀλλὰ οἱ... φεουδάρχες αὐτοὶ καθορίζουν τὴ διάρθρωση, τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν ἐξέλιξη καὶ ἀνάπτυξη καὶ τῶν ἰδρυμάτων. Γι’ αὐτὸ λένε καὶ ὅτι τὰ ἰδρύματα ξεφεύγουν τῶν ἐθνικῶν τους διαστάσεων, φαλκιδεύονται καὶ φαλκιδεύουν, ἀποπροσανατολίζονται καὶ ἀποπροσανατολίζουν ἀφοῦ τὰ μεγέθη τους, σὲ κάθε περίπτωση, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὰ μεγέθη τῶν “ἡμετέρων” ἢ τὴν μικρότητα τῆς συναλλαγῆς καὶ τὸ ἀντικοινωνικὸ τῆς φεουδαρχίας.

Ὅ,τι ἀπ’ ὅλα καὶ μὴ συμβαίνει εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεκαθαριστοῦν τὰ πράγματα μιᾶς καὶ καθένας ἀπὸ τοὺς Καλλιτεχνικοὺς Ὄργανισμοὺς μας στὴν Ἀθῆνα πλησιάζει τὸν μισὸ αἰῶνα λειτουργίας καὶ στὴ Βόρεια Ἑλλάδα ξεπέρασε τὶς δύο δεκαετίες. Καὶ ἡ χρονικὴ αὐτὴ διάρκεια εἶναι ἀρκετὴ σὴν περιοδὸς μελέτης τοῦ ἔργου τῶν ἰδρυμάτων ὥστε νὰ πάρουμε τὶς ὀριστικότερες ἀποφάσεις γιὰ τὸ μέλλον τους. Γιὰ τὴν πέρα ἀπ’ ὅποια διάθεση κριτικῆς πρὸς ὅσους διοίκησαν ἢ διοικοῦν τὰ ἰδρύματα αὐτὰ, σημασία δὲν ἔχουν οἱ προθέσεις τους ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ἔργο δηλαδὴ πὸ θὰ καταξιώσει τὴν ὑπαρξὴ τῶν ὀργανισμῶν καὶ συνεπῶς τὴν ἀνάγκη συνεχίσεως τῆς λειτουργίας τους καὶ θὰ δικαιώσει τοὺς κόπους καὶ μόχθους ὅλων ἐκείνων πὸ ἀνέλαβαν τὴ βαρὴ εὐθύνη διοικήσεως τῶν ἰδρυμάτων αὐτῶν.

Ὅσα γράφονται, μοναδικὸ σκοπὸ ἔχουν μὴπως μὲ τὸν διάλογο βρεθῆ ἓνα νέο καὶ ἀσφαλέστερο συμπέρασμα πὸ θὰ βοηθοῦσε:

στό ξεκαθάρισμα του τί είναι και του τί πρέπει να προσφέρουν τα ιδρύματα αυτά.

Έτσι, η Κοινή Γνώμη αλλά και η Διοίκηση του Κράτους, ξεκαθαρίζοντας τις απόψεις τους και διαμορφώνοντας συγκεκριμένη θέση για το τί πρέπει να περιμένουν από το έργο και την απόδοση των ιδρυμάτων, αντί να στέκονται με αμφιβολίες και συμβιβασμούς απέναντι στο αποτέλεσμα τους, να τα βοηθήσουν πιά θετικά, ήθικα και υλικά, και τα ιδρύματα και οι διοικήσεις τους, βγαίνοντας από το αίσθημα της μειονεξίας, να προχωρήσουν με περισσότερη εμπιστοσύνη και μεγαλύτερη σταθερότητα στην επίτευξη του κοινωνικού λειτουργήματός τους.

Παρά τη μεγάλη σημασία του θέματος ίσως θα μπορούσε κανείς να συνεχίσει παραβλέποντας τα πράγματα άφου, ανεξάρτητα από την εξυπηρέτηση ή όχι των κυρίων σκοπών τους, τα ιδρύματα αυτά, έστω και σαν "χρηματοδοτούμενα από το Κράτος επιχειρήσεις", προσφέρουν εργασία σε μερικές εκατοντάδες καλλιτεχνών και υπαλλήλων. Άλλα μιά τέτοια τοποθέτηση όχι μόνο θ' αποτελούσε ύβρι για τα ιδρύματα και την εργασία των καλλιτεχνών, αλλά θά έδινε και ένα "συγχωροχάρτι" στις διοικήσεις για το μέχρι τώρα έργο τους πού, ασφαλώς, δεν θά πρέπει να το δέχονται.

Υπάρχει όμως και μιά άλλη πλευρά του θέματος πού κι αυτή δεν επιδέχεται συμβιβασμούς και τη συνέχιση νόθων καταστάσεων και πού κι αυτή είναι αποτέλεσμα της μέχρι σήμερα στάσεως και συμπεριφοράς των ιδρυμάτων αυτών απέναντι στο αντικείμενό τους: Πρόκειται για τη δημιουργία ασφαλών εντυπώσεων σχετικά με τη σημασία, αξία και αποτελεσματικότητα των Καλών Τεχνών, σε ό,τι αφορά την αγαθή επίδρασή τους στη δημιουργία καλύτερης "ποιότητας" ζωής. Και η δημιουργία αναλόγων ασφαλών εντυπώσεων δεν αποπροσανατολίζει μόνο την Κοινή Γνώμη, σχετικά με την αξία των Καλών Τεχνών, αλλά καλλιεργεί και την ανάπτυξη νοσογόνων τάσεων πού μεσο-μακροπρόθεσμα θά προκαλέσουν — αν δεν προκαλούν ήδη — βαρύτατους και βαθύτατους τραυματισμούς στο κοινωνικό σύνολο και ιδιαίτερα στους νέους, δηλαδή στο μέλλον του τόπου. Κι αυτό γιατί είναι φυσικό, η δημιουργία ενός ειδικού φορέα από την Πολιτεία να δίνει ελπίδες όχι μόνο σ' όσους επαγγελματικά ενδιαφέρονται αλλά και σ' ολόκληρο το Λαό, ώστε δίκαια να περιμένουν τα θετικά αποτελέσματα. Ποιό όμως είναι το αποτέλεσμα όταν επί δεκαετίες το μόνο πού απέμεινε στη συνείδηση του Λαού από τη δράση των ιδρυμάτων μας, είναι περισσότερο οι συζητήσεις, αντεγκλήσεις, διαμαρτυρίες, βίαιες μεταβολές διοικήσεων, καταγγελίες σκανδάλων κ.ά. παρά το καλλιτεχνικό έργο πού πρόσφεραν;

Ο Λαός, πού άδιαμαρτύρητα, πληρώνει τις δαπάνες, δεν ξέρει. Βλέπει, ακούει κι ανάλογα διαμορφώνει συνείδηση. Όπως και να έχουν τα πράγματα, το ψυχολογικό αποτέλεσμα είναι δυσμενές. Κι αυτό είναι πολύ σημαντικό για την πάρα πόρα πορεία και ανάπτυξη της άποστολής των ιδρυμάτων αλλά και του τομέα ολόκληρου. Ποιός, λοιπόν, είναι ο προορισμός, ο σκοπός, η όργάνωση και τα συμπεράσματα από την μέχρι τώρα λειτουργία των ιδρυμάτων αυτών, σε κάθε τομέα;

I.— ΟΙ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΟΡΧΗΣΤΡΕΣ ΑΘΗΝΩΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας δυό Κρατικές Συμφωνικές Όρχηστρες. Η πρώτη, στην Αθήνα, (πρώην Συμφωνική Όρχηστρα του "Ωδείου Αθηνών"), ιδρύθηκε με το Ν.Δ. 2010/11 - 12 Δεκεμβρίου 1942/Φ.Ε.Κ. Α' 318 και η δεύτερη (πρώην Συμφωνική Όρχηστρα του Ωδείου Θεσσαλονίκης) ιδρύθηκε με το Ν.Δ. 4590/10 Νοεμβρίου 1966/Φ.Ε.Κ. Α' 238.

Όπως και για την κρατικοποίηση των δυό πρώην ιδιωτικών Όρχηστρών λειτουργήσαν τα ίδια κριτήρια και διατάξεις, έτσι και οι "σκοποί" τους είναι και αυτοί, επί λέξει, όμοιοι: "Την διά συναυλιών όρχηστρας (συμφωνικής μουσικής), μουσικής δωματίου, ρεσιτάλ κ.λ.π. διάδοσιν και ανάπτυξιν της μουσικής Τέχνης εν γένει και την προαγωγήν της ελληνικής μουσικής δημιουργίας και Τέχνης".

Και οι δυό "Κρατικές" Όρχηστρες κατά το ένα τμήμα τους

είναι ... Κρατικές, ενώ κατά το υπόλοιπο είναι ... Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.). Δηλαδή, χάρη στους νόμους, κρατικοποιήθηκαν (έγιναν δημόσιοι υπάλληλοι) οι μουσικοί και το διοικητικό προσωπικό τους, ενώ με τους ίδιους νόμους ιδρύονταν τα Ε.Τ.Ο.Σ. (Ειδικά Ταμεία Οργανώσεως Συναυλιών) με σκοπό "την διαχείριση των οικονομικών και της περιουσίας τους".

Έτσι, από την ίδια "μάνα", τον ίδιο νόμο, γεννήθηκε μιά δίμορφη αντίφατική κατάσταση πού είναι και η αίτια όλων όσων συμβαίνουν από τότε.

Τα Ε.Τ.Ο.Σ., σαν Ν.Π.Δ.Δ., διοικούνται από Διοικητικά Συμβούλια πού διορίζονται από το προϊστάμενο Υπουργείο (σήμερα, το Υπουργείο Πολιτισμού και Έπιστημών), αλλά δεν έχουν καμιά άλλη αρμοδιότητα από το να νομιμοποιούν τις διάφορες δαπάνες των Όρχηστρών άφου, σύμφωνα με το νόμο, η διοίκηση της Κ.Ο.Α. και της Κ.Ο.Θ. ασκείται μόνο από τον Γενικό Διευθυντή τους.

Στα πρώτα χρόνια, για την καλλιτεχνική διοίκηση των Κρατικών Όρχηστρών, υπεύθυνη ήταν η "Καλλιτεχνική Επιτροπή" πού την αποτελούσαν ο Γενικός Διευθυντής, οι μόνοι Αρχιμουσικοί και ένας από τα δυό πρώτα βιολιά της Όρχηστρας. Σήμερα, στην Αθήνα τουλάχιστον, λειτουργεί μιά "Συμβουλευτική Επιτροπή" από επτά μουσικούς της Όρχηστρας.

Το ίδιο, στα πρώτα χρόνια, απαγορεύονταν από το νόμο σ' όλα τα μέλη του Καλλιτεχνικού Προσωπικού (της Κ.Ο.Α.) "να μετέχουν, έστω και εκτάκτως, εις άλλας πάσης φύσεως όρχηστρας άποσκοπούσας εις εκτέλεση συναυλιών συμφωνικού ή μελοδραματικού περιεχομένου". Δηλαδή, απαγορεύονταν η συμμετοχή τους στις Όρχηστρες Ε.Λ.Σ. και Ε.Ρ.Τ. άφου μόνο αυτές οι όρχηστρες παρουσίαζαν προγράμματα συμφωνικού ή μελοδραματικού περιεχομένου. Έν τούτοις, με ... άδεια του Γ. Διευθυντού της Κρατικής Όρχηστρας, ύστερα και από ... σύμφωνη γνώμη του Δ.Α.Σ.Μ. ή του Υπουργείου, η συμμετοχή σ' αυτές τις Όρχηστρες ήταν δυνατή.

Και όταν αργότερα απαγορεύτηκε με νόμο στους δημοσίους υπάλληλους να έχουν και δεύτερη θέση (έργασία), επειδή υπήρχε κίνδυνος να σταματήσουν όλες οι άλλες όρχηστρες (Ε.Ρ.Τ., Ε.Λ.Σ., θεάτρων κ.λ.π.), με ειδική διάταξη εξαιρέθηκαν οι μουσικοί των Κρατικών Όρχηστρών και, ειδικά γι' αυτούς, ίσχυσε η διθεσία.

Με τον ιδρυτικό νόμο συγκροτήσεως της Κ.Ο.Α. (η Κ.Ο.Θ. συγκροτήθηκε 25 χρόνια μετά), για να υπάρξει μιά ... ίσοροπία ανάμεσα στις δραστηριότητες και επιδιώξεις όλων των μουσικών ιδρυμάτων (Κ.Ο.Α., Ε.Λ.Σ., Ραδιοφωνία κ.λ.π.) δημιουργήθηκε και το "Διοικητικόν Ανώτατον Συμβούλιον Μουσικής" (Δ.Α.Σ.Μ.) στο όποιο μετείχαν αντιπροσωπευτικά όλες οι ... τάσεις της μουσικής ζωής του τόπου και εκεί ρυθμιζονταν όλα τα σχετικά με την ... εύρυθμη λειτουργία των διαφόρων μουσικών Ιδρυμάτων μας, θέματα. Αργότερα, στη θέση του Δ.Α.Σ.Μ., ιδρύθηκε το "Γνωμοδοτικόν Ανώτατον Συμβούλιον Μουσικής" (Γ.Α.Σ.Μ.) πού είχε ανάλογες με το Δ.Α.Σ.Μ. αρμοδιότητες.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στο Δ.Α.Σ.Μ. ή στο Γ.Α.Σ.Μ. παραπέμπονταν κάθε μουσικός — δημόσιος υπάλληλος — της Κ.Ο.Α. για έλεγχο της συμπεριφοράς του ή άδεια ή προαγωγή κ.λ.π. γιατί τα Ε.Τ.Ο.Σ., σαν Ν.Π.Δ.Δ., υποδέεστερα του Κράτους, δεν μπορούσαν να ... δικάσουν υποθέσεις δημοσίων υπαλλήλων. Σήμερα δεν λειτουργεί ούτε Δ.Α.Σ.Μ. ούτε Γ.Α.Σ.Μ. Τα διάφορα θέματα τα ρυθμίζει αρμόδιο ύπηρεσιακό συμβούλιο, σύμφωνα με τις εισηγήσεις του Γενικού Διευθυντού κάθε Όρχηστρας. Έτσι, σύμφωνα με τα γενικά στοιχεία πού αναφέρθηκαν, η διάρθρωση και λειτουργία των Κρατικών μας Όρχηστρών είναι η ακόλουθη:

1. Έχουμε Ν.Π.Δ.Δ. (τά Ε.Τ.Ο.Σ.) πού δεν διοικούν, αλλά νομοποιούν την κίνηση των οικονομικών στοιχείων.

2. Υπάρχει ο Γενικός Διευθυντής πού "έστω και αν συμβουλευεται" τα διάφορα Διοικητικά Συμβούλια (Ε.Τ.Ο.Σ.) και τις Επιτροπές, οι νόμοι του δίνουν το δικαίωμα ν' αποφασίζει μόνος του σ' όλα τα θέματα. Πάνω ή παράλληλα με τον

Γενικό Διευθυντή δεν υπάρχει κανένας άλλος υπηρεσιακός φορέας, εκτός από τον "καθ' ύλην" Υπουργό ή τον Πρωθυπουργό.

Μ' αυτό τον τρόπο και το προσωπικό των Όρχηστρών, καλλιτεχνικό και διοικητικό, είτε το εξομοιωμένο "κατά πάντα προς τους δημοσίους υπαλλήλους" είτε το απασχολούμενο με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου ή εκτάκτως, υπάγεται, ελέγχεται και ρυθμίζει τις σχέσεις του με το Ν.Π.Δ.Δ. ή το Κράτος μόνο με και από τον Γενικό Διευθυντή, αφού ούτε Υπηρεσία Διοικητικού υπάρχει.

Ο Γενικός Διευθυντής θ' αποφασίσει και τα προγράμματα των συναυλιών και τις μετακλήσεις ξένων άρχιμουσικών ή σολιστ και θά κρίνει ποιοί από τους Έλληνες καλλιτέχνες (άρχιμουσικοί και σολιστ) είναι άξιοι να εμφανιστούν με την Όρχηστρα, ή ποιά έργα Έλλήνων συνθετών θά παιχθούν από την Όρχηστρα.

3. Σε εξαίρεση απ' όλους τους άλλους εργαζομένους στο Έλληνικό Κράτος, είτε σάν δημοσίους είτε σάν υπαλλήλους Ν. Π.Δ.Δ., οι εργαζόμενοι στις Κρατικές Όρχηστρες — κυρίως οι μουσικοί — δεν έχουν καθορισμένες μέρες και ώρες εργασίας. Έδω, σε αντίθεση με τους άλλους εργαζόμενους που απασχολούνται 36 - 38 ώρες τη βδομάδα, οι μουσικοί εργάζονται 10 - 12 ώρες. Αυτό δεν συμβαίνει γιατί οι μουσικοί μας άρνουνται εργασία, αλλά :

α') Γιατί η ημερήσια εργασία των μουσικών σ' όλο τον κόσμο δεν είναι περισσότερη από 4 - 6 ώρες με μία ή δύο υπηρεσίες την ημέρα και,

β') Γιατί το πρόγραμμα — οι ώρες και οι ημέρες εργασίας των μουσικών στις Κρατικές Όρχηστρες — δεν εξαρτάται από το πρόγραμμα ή τις ανάγκες της Κ.Ο.Α. (ή της Κ.Ο.Θ.) αλλά γίνεται σε συνάρτηση και σύμφωνα με τις ανάγκες και των άλλων "άδελφών" ιδρυμάτων (Ε.Α.Σ. και Ε.Ρ.Τ.) αφού οι μουσικοί της Κ.Ο.Α., τουλάχιστον, είναι και μέλη της μιάς ή της άλλης (Ε.Α.Σ. - Ε.Ρ.Τ.) Όρχηστρας.

4. Όλες τις δαπάνες των Όρχηστρών (μισθοί μονίμων μουσικών ή υπαλλήλων, συμβασιούχων ή εκτάκτων μουσικών και άλλων προσωπικού, ένοικια εγκαταστάσεως Γραφείων, αίθουσών, δοκιμών και συναυλιών, μουσικό υλικό κ.λπ.) τις πληρώνει το Κράτος (σήμερα περίπου 32.000.000 δραχμές για την Κ.Ο.Α. και κάτι πιο λίγα για την Κ.Ο.Θ.). Δυστυχώς, τα έσοδα των Όρχηστρών (περίπου 1.000.000 δραχμές της Κ.Ο.Α. από τις 20 - 30 συναυλίες το χρόνο και κάτι περισσότερα από τα μέσα της Κ.Ο.Θ.) δε βοηθάνε σε τίποτα.

Γι' αυτό και είναι... φυσικό οι έγκρίσεις των προϋπολογισμών των Κρατικών Όρχηστρών να γίνονται — και γίνονται — πιο εύκολα όσο πιο περιορισμένος είναι και ο σχεδιασμός της δραστηριότητάς τους.

¶

Άς δεχτούμε όμως ότι στον τομέα οργανώσεως και λειτουργίας της Κ.Ο.Α. και της Κ.Ο.Θ. έγινε, τόσο από τον ιδρυτικό νόμο όσο και απ' τις μετέπειτα αλλαγές, ότι καλύτερο μπορούσε να γίνει κι ότι, ακόμα, και η ποσοτική και η ποιοτική δραστηριότητα των όρχηστρικών μας συγκροτημάτων ήταν και είναι η μόνη δυνατή. Έντούτοις, αν θέλουμε να οδηγηθούμε σε κάποια ασφαλέστερα συμπεράσματα, σχετικά με την ως τα σήμερα απόδοση των Κρατικών μας Όρχηστρών, είναι ανάγκη να αναλύσουμε και να συγκρίνουμε, περιληπτικά έστω, την απόδοση αυτή με τους σκοπούς που καθόρισε ο νομοθέτης σάν υποχρέωση και σάν κύριο έργο τους.

Όπως προαναφέρθηκε, σκοπός, δηλαδή το "γράμμα" του νόμου που καθορίζει την αποστολή και το έργο των Κρατικών μας Όρχηστρών, λέει : "Την διά συναυλιών όρχηστρας, μουσικής δωματίου, ρεσιτάλ κ.λπ. διαδοσιν και άναπτυσιν της μουσικής Τέχνης εν γενει και την προαγωγην της ελληνικής μουσικής δημιουργίας και Τέχνης".

Έξετάζοντας το περιεχόμενο του σκοπού και συγκρίνοντάς το με το μέχρι σήμερα έργο, δράση κι απόδοση των Όρχηστρών μας, θά παρατηρήσουμε δυό πράγματα :

α') ότι κι αυτό ακόμα το περιεχόμενο, παρότι άσαφές και

άοριστο, μάς λέει άρκετά καθαρά τη βούληση του νομοθέτη, και,

β') ότι οι Διοικήσεις των όρχηστρών, είτε δεν κατάλαβαν "το πνεύμα" του γράμματος του νόμου, είτε για κάποιους άλλους λόγους ή και θεμιτές αδυναμίες, μετάτρεψαν το μέσον σε σκοπό, δηλαδή τις συναυλίες, σε αυτοσκοπό.

Έτσι, οδηγώντας τις Όρχηστρες ύπέρμετρα μακριά από κείνο που για κύριο λόγο έπρεπε να ιδρυθούν και ιδρύθηκαν, όχι μόνο φαλκίδευσαν τη δράση τους, με τα γνωστά δυσάρεστα αποτελέσματα, αλλά και δημιούργησαν μία κρίση σ' όλοκληρο τον τομέα που χρόνια τώρα ταλαιπωρεί και, αντί να βοηθάει "την ανάπτυξη και προαγωγή της ελληνικής μουσικής δημιουργίας" αλλά και της μουσικής Τέχνης γενικότερα, την αναστέλλει και την ξεστρατίζει.

Τό ότι "συνειδητά" βάδισαν οι όρχηστρες τό σφαλερό δρόμο τους, άποδειχεται κι από τό γεγονός ότι, παρά τις αλλαγές στις Διοικήσεις τους ή τις τόσες έντονες δημόσιες, δυσμενείς, συζητήσεις και τους σχολιασμούς, τίποτα δεν στάθηκε ικανό ν' αλλάξει κάτι από την άρχική κατεύθυνση και πορεία τους.

Ίσως άντιλεχθεί ότι άκριβώς αυτή ή σταθερή πορεία των Όρχηστρών μέσα στο χρόνο και ή μέχρι σκανδάλο ομοιότητα του τρόπου δράσεως και άποδόσεώς τους άποδειχνει και την... όρθότητα και τη σταθερότητα του προσανατολισμού τους. Άλλά, έλπίζουμε, άνάλογη άποψη δεν θ' αποτολμηθεί νά εκφραστεί και νά δει τό φώς της δημοσιότητας, γιατί τότε θά πούμε περισσότερα. Άλλωστε, μικρό δείγμα του κακού δρόμου που άκολούθησαν οι Όρχηστρες μας είναι και τό γεγονός ότι, από τη σύσταση της κ' έδω, μόνο προβλήματα και κρίσεις άντιμετωπίζει ή μουσική ζωή του τόπου.

Ένα ακόμα "περίεργο", στά μουσικά πράγματα του τόπου μας, είναι και τό ότι, όταν 25 χρόνια μετά την Κ.Ο.Α. έγινε δυνατό να ιδρυθεί ή Κ.Ο.Θ., χρησιμοποιήθηκαν για τη νομοθετική συγκρότηση και διάρθρωσή τους τά ίδια άρθρα και όροι με κείνους για την Κ.Ο.Α. Γιατί άραγε; Κρίθηκε τόσο πετυχημένη ή διοικητική κ.λπ. διάρθρωση και ή μέσω αυτής δράση της Κ.Ο.Α., ώστε δεν έπρεπε ν' αλλάξουμε... μοντέλο; Είχε τά ίδια προβλήματα ή άνάγκες, αλλά και τις ίδιες δυνατότητες ή Βόρεια Ελλάδα με την Άθήνα και, συνεπώς, δεν υπήρχε λόγος κάποιας μεταβολής στη νομοθετική διάρθρωση, την όργάνωση και τό σκοπό, ή μήπως δεν υπήρχε χρόνος μελέτης των εκεί προβλημάτων; Δεν ξέραμε τις δυνατότητες και άνάγκες, ή μήπως δημιουργήσαμε τό... "άκριβες αντίγραφο" μας για ν' άποφύγουμε τά όποια ένδεχόμενα συγκρίσεως;

Άλλά, συγκροτήσαμε ιδρύματα, κρατικοποιήσαμε για μία ζωή 200 υπαλλήλους, μόνο για "βιτρίνα", δηλαδή για νά λέμε ότι έχουμε κρατικές όρχηστρες για 50 - 60 συναυλίες τό χρόνο στην Άθήνα και τη Βόρεια Ελλάδα, με τά ίδια και τά ίδια και γι' αυτό με κενές αίθουσες; Σ' αυτούς τους σκοπούς άπέβλεπε ο νομοθέτης; Αυτό είναι τό έργο που μπορούσαν και μπορούνε νά δώσουν οι όρχηστρες και οι καλλιτέχνες μας;

Κι ακόμα : Ούτε συναυλίες μουσικής δωματίου, ούτε ρεσιτάλ, ούτε και τά "... κ.λπ." είδαμε νά γίνονται. Άλήθεια τί νά έννοουσε άραγε ο νομοθέτης με κείνο τό "κ.λπ."; Έμεις, τό φανταζόμαστε. Άν τό ξέρουν και οι άρμόδιοι, άς μάς τό πουν. Άν δεν τό ξέρουν, άς τό σκεφθούν ή άς τροποποιήσουν τό νόμο ή άς ρωτήσουν. Θά τους πούμε.

Μπορούσαν όμως νά οργανώσουν συναυλίες "μουσικής δωματίου" ή ρεσιτάλ οι Κρατικές μας Όρχηστρες; Θεωρητικά, ναι. Πρακτικά, όχι με τον τρόπο και τό πνεύμα που εργάστηκαν μέχρι τώρα οι Διοικήσεις των Όρχηστρών. Γιατί; Άν στις συναυλίες αυτές έπαιρναν μέρος μουσικοί των Όρχηστρών, τότε, είτε θά 'πρεπε νά άμειφθούν χωριστά, είτε θά 'πρεπε νά μείνουν σε άπραξία όλοι όσοι δεν θά συμμετείχαν σ' αυτές. Έτσι, συνυπολογισμένης και της οικονομικής ζημιάς που θά προέκυπτε (τά έσοδα πάντοτε είναι περισσότερα απ' τά έσοδα) προτιμήθηκαν μόνο οι συναυλίες συμφωνικής μουσικής. Άλλωστε, ή διοργάνωση συναυλιών "μουσικής δωματίου" και ρεσιτάλ θά πρόβαλλε άναγκαστικά κάποια άτομα - μουσικούς και μάλλον αυτό δεν τό έπιθυμούσαν μερικοί άλλοι.

Θά μπορούσαν βέβαια τὰ ἰδρύματα αὐτὰ νὰ ὀργανώσουν συναυλίες καί ρεσιτάλ με μουσικούς πού δὲν βρίσκονταν στή δύναμή τους. Μποροῦσε νὰ γίνει αὐτό; Ναι, κάτω ἀπό ὀρισμένες προϋποθέσεις. Γιατί τότε τὸ Ἴδρυμα θά γίνονταν ἓνα εἶδος “κρατικοῦ καλλιτεχνικοῦ γραφείου” πού ὄλοι, δικαιωματικά, θά ζητοῦσαν νὰ ἐμφανιστοῦν σέ ρεσιτάλ ἢ συναυλίες μουσικῆς δωματίου. Καί τότε; Φαίνεται λοιπόν ὅτι ἡ περιγραφή τῶν “σκοπῶν” ἔγινε καί λίγο γιά τὰ . . . μάτια τοῦ κόσμου.

Ἐνας ἀκόμα λόγος πού οἱ Ὁρχηστρες μας καταδικάστηκαν, ἀπ’ τήν ἀρχή, σέ μιὰ περιορισμένη δραστηριότητα εἶναι καί τὸ ὅτι δὲν διέθεταν ἀλλά καί δὲν ὑπῆρχαν ἐτοιμες αἰθουσες ἢ χώροι γιά τίς δοκιμές καί τίς συναυλίες τους. Ἀλλ’ αὐτή ἡ ἔλλειψη, ἐνῶ εἶναι γεγονός, ἦταν μαζί καί μιὰ δικαιολογία, ἀφοῦ, καί νὰ ὑπῆρχε αἰθουσα, δὲν θά ἦταν δυνατόν οἱ Ὁρχηστρες, στήν Ἀθήνα τουλάχιστο, νὰ δραστηριοποιηθοῦν περισσότερο, λόγω τῆς παράλληλης συμμετοχῆς τῶν μουσικῶν καί στίς Ὁρχηστρες Ε.Λ.Σ., Ε.Ρ.Τ.

Ἐτσι ἔπρεπε, καί πρέπει ἀκόμα, οἱ δοκιμές καί οἱ συναυλίες τῆς Κ.Ο.Α. (καί, σέ . . . μίμηση, καί κείνες τῆς Κ.Ο.Θ.) νὰ πραγματοποιοῦνται τόσο σύμφωνα μέ τίς ἐλεύθερες ἡμέρες καί ὥρες τῶν μουσικῶν, ὅσο καί μέ τίς ἐλεύθερες ἡμέρες καί ὥρες τῶν αἰθουσῶν πού στεγάζουν θιάσους τοῦ ἐλευθέρου θεάτρου ἢ κινηματογραφικῆς ἐπιχειρήσεις. Γι’ αὐτό καί οἱ συναυλίες δίνονταν καί δίνονται πάντοτε Κυριακή πρωί ἢ καί Δευτέρα βράδυ.

Ἐστερα ἀπ’ τὰ ὅσα, ἐλάχιστα, παραδείγματα καί γεγονότα ἀναφέραμε, ἡ ἀπάντηση στό ἐρώτημα ἂν οἱ ὀρχηστρες ἐκπλήρωσαν τὸ σκοπὸ τους εἶναι ἀρνητική. Δυστυχῶς, οἱ ὀρχηστρες δὲν μπόρεσαν νὰ ἐκπληρώσουν τὸ μεγάλο σκοπὸ τους. Ἀναγνωρίζουμε κάθε πραγματικὴ δικαιολογία ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀναμφισβήτητο ἀρνητικό. Γνωρίζουμε πῶς οὔτε καί οἱ μουσικοὶ, οἱ ἐρμηνευτές μας, εἶναι εὐχαριστημένοι. Ξεκίνησαν γιά νὰ ὑπερτεήσουν ἓνα ἔργο χαράς καί δημιουργίας καί μπλέχτηκαν στή “ρουτίνα” καί τὸν ἀγῶνα γιά τὸ . . . “μεροκάματο”.

Καί τὰ συμπεράσματα αὐτὰ δὲν εἶναι ἡ μόνη, πικρὴ ἀλήθεια ἀπὸ τὴ δράση τῶν Ὁρχηστρῶν μας, γιατί ἀπὸ τὸν τρόπο πού διακινήθηκαν μέχρι σήμερα δημιουργήσαν καί ἄλλα γενικά καί εἰδικὰ προβλήματα στὸν εὐρύτερο πολιτιστικὸ χῶρο.

Γενικά κάθε θεσμός, κάθε ἴδρυμα πού δὲν πηγαίνει μπροστά, πού φυτοζωεῖ, πού εἶναι σέ μιὰ διάρκεια δεκαετιῶν, καθημερινὸ θέμα ὄχι εὐχάριστων συζητήσεων πού, ἄσχετα μέ τούς πραγματικούς ἢ θεωρητικούς λόγους, εἰδικὰ στήν περίπτωσή μας, δὲν μπόρεσε νὰ λύσει κανένα ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς μουσικῆς ζωῆς, πού δὲν τίμησε τὴν ἑλληνικὴ μουσικὴ δημιουργία (“καί Τέχνη”, ἀφοῦ πλεοναστικά τὸ θέλησε ὁ νομοθέτης), πού γιά διάφορους λόγους, χρόνια τώρα, ἐμφανίζεται σχεδὸν “μεταξὺ μας”, πού ὁ “ἦχος του”, ἄσχετα μέ τὴν ποιότητά του, δὲν βγαίνει, δὲν ἀκούγεται πιὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αἰθουσα συναυλιῶν, πού ὁ Λαὸς ὀρχηστρες πληρώνει καί ὀρχηστρες. . . δὲν ἀκούει καί δὲν βλέπει, πού, πού, πού, . . . δὲν μπορεῖ παρά νὰ δημιουργεῖ καί προβλήματα στήν ἀνάπτυξη τοῦ εὐρύτερου πολιτιστικοῦ χώρου.

Ἴσως μᾶς ἀπαντήσουν ὅτι : “Ἐμεῖς παίζουμε, ὅποιος ἐνδιαφέρεται ἴς ἔρθει ν’ ἀκούσει, νὰ μορφωθεῖ”! Ὁμως, δὲν εἶναι ἔτσι. Γιατί τὰ ἰδρύματα δὲν συγκροτήθηκαν καί δὲν ὑπάρχουν γιά νὰ ὑπηρετήσουν κάτι πού ἤδη λειτουργεῖ καλά, ἀπὸ μόνο του. Τὰ ἰδρύματα συγκροτήθηκαν γιά τὴν “προαγωγή καί ἀνάπτυξη” τοῦ τομέα πού τούς ἀνατέθηκε καί ἔτσι μέ τὸν τρόπο πού θά ἐρμηνεύσουν τούς σκοπούς, πού θά ὀργανωθοῦν καί θά δράσουν, θά μπορέσουν ἢ ὄχι νὰ φτάσουν στό Λαὸ. Ἀπὸ τὸν τρόπο πού θά σκεπτοῦν καί θά δράσουν θά παρακινήσουν ἢ ὄχι τὸ Λαὸ, θ’ ἀνοίξουν ἢ ὄχι διάλογο μαζί του, θά τὸν βοηθήσουν ἢ ὄχι νὰ γνωρίσει τὸ ἀντικείμενό τους, νὰ τὸ κατανοήσει καί νὰ ἐκτιμήσει τὸ ἔργο τους καί τὴ σημασία τῆς ὑψηλῆς προσφοράς τους στὸν πολιτισμὸ.

Στὰ πνευματικά καί τὰ ἄλλα πολιτιστικὰ ἔργα οἱ φορεῖς, άτομα, σύνολα ἢ ἰδρύματα, πρῶτα θά δώσουν. Καί πρέπει νὰ δώσουν πολλὰ καί σέ ὑψηλὴ ποιότητα καί ποσότητα. Συνεχῶς, χωρὶς διακοπές καί μέ συνέπεια. Χωρὶς ἀσάφειες καί παλινδρομήσεις πού δημιουργοῦν σύγχυση, ἀμφιβολία

καί τέλος ὀδηγοῦν σέ ἀδιαφορία. Πρῶτα θά δώσουν, ἀργότερα θά εἰσπράξουν. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε ὅτι κανένας ἄνθρωπος στή Γῆ πού δὲν γνώρισε κάτι, πού αὐτὸ τὸ ὀτιδήποτε καί δὲν ἔγινε τμῆμα τῆς καθημερινῆς ζωῆς του, πού δὲν τὸν συγκίνησε, πού δὲν τοῦ ἔγινε ἀπαραίτητο, τότε, δὲν τὸ σκέφθηκε ποτέ, οὔτε ἐνδιαφέρθηκε ποτέ γι’ αὐτό, οὔτε ἀσχολήθηκε μαζί του, οὔτε τὸ ἀγάπησε καί, συνεπῶς, οὔτε τὸ ἀκολούθησε.

Βασικὸ στοιχεῖο τῆς συναισθηματικῆς λειτουργίας εἶναι ἡ “γοητεία” πού ἀσκεῖ πάνω στὸν ἄνθρωπο ἓνας ἄλλος ἄνθρωπος ἢ ἓνα φαινόμενο ἢ ἓνα ἔργο τέχνης. Τὰ μουσικά ἰδρύματά μας δὲν ἔκαναν ὅ,τι ἔπρεπε γιά νὰ γνωρίσει ὁ Λαὸς τὸ ἀντικείμενο, τὸ ἔργο τους, νὰ γοητευθεῖ ἀπ’ αὐτό, νὰ τὸ κάνει δικό του, νὰ τὸ μιμηθεῖ, νὰ τὸ ἀκολουθήσει.

Πολλὰ καί σπουδαῖα ἔχουν εἰπωθεῖ πάνω σ’ αὐτὸ τὸ θέμα, ἀπὸ πολλούς, στήν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας. Δὲν χρειάζεται νὰ τὰ ξανα-ἀνακαλύψουμε ἐμεῖς. Ἀρκεῖ ἡ θέληση καί ἡ πραγματικὴ ἀγάπη μας γιά τὸ ἀντικείμενο πού μᾶς ἀπασχολεῖ, πού μᾶς ἀνατέθηκε. Ἀλλὰ μόνο ἂν τὸ ἀντικείμενο αὐτὸ ἀντικείμενο νὰ γίνει καί ἀντικείμενο ζωῆς, ἀντικείμενο ἀγάπης, ἀντικείμενο λατρείας ἢ, μακάρι, ἀντικείμενο ιδέας ὑψηλῆς, τότε, ἢ τότε μόνο, ὑπάρχει ἐλπίδα νὰ βρούμε καί τούς τρόπους καί τὰ μέσα “πρὸς διάδοσιν καί ἀνάπτυξίν” του. Προϋπόθεση ὅμως, γιά κάτι ἀνάλογο, εἶναι ἡ “π α ρ α ί τ η σ ἦ” ὄλων τῶν ἀρμοδίων στίς Διοικήσεις ἀπὸ προσωπικῆς ἀναζητήσεις, συμφέροντα, ἐγωισμούς, “συναλλαγές” κ.ο.κ. Οἱ ἀρμοῖοι στίς Διοικήσεις πρέπει νὰ αἰσθάνονται τὴν “καρέκλα” τοῦ ἀξιώματος πού τούς παραχώρησε, πού τούς ἐμπιστεύθηκε ἡ Πολιτεία σάν “μέσον πρὸς σκοπὸν” καί ὄχι τὴν “κατάκτησή” της σάν “αὐτοσκοπὸ”. Γιατί τότε ἡ . . . καρέκλα γίνεται παγίδα πού ἀχρηστεῖ καί ὅποιον κάθεται σ’ αὐτὴ καί ὅποιους ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτούς. Ἐκτός ἂν ἡ ἀναζήτησις, ἡ κατάκτησις τῆς καρέκλας, ἀποβλέπει σέ ἄλλες ἐπιδιώξεις καί σκοπούς.

Ἀλλ’ ἂς δοῦμε μερικά ἀπὸ τὰ εἰδικὰ προβλήματα πού δημιουργήθηκαν :

Ἄν ἦταν σωστὸ καί δίκαιο (καί ἦταν) νὰ βρεθεῖ ἓνας τρόπος νὰ ἐξασφαλίσουν οἱ μουσικοὶ μας τὴ ζωὴ τους, ἔχοντας ἓνα μόνιμο μηνιαῖο ἔσοδο, ἄλλο τόσο σωστὸ, δίκαιο καί ἀπαραίτητο ἦταν νὰ βρεθεῖ καί ὁ τρόπος ὅστε νὰ ἀποτραπεῖ ἡ “πόλωση” τῆς μουσικῆς ἐξελίξεως στὸν τόπο. Γιατί ἀναμφίβολα δημιουργήθηκε πόλωση ἀφοῦ ἡ σέ πρῶτο καί κύριο βαθμὸ “κυριαρχία” τοῦ μεγαλύτερου ἀριθμοῦ τῶν μουσικῶν μας ἀπὸ τὴν Κ.Ο.Α. (καί στή συνέχεια ἀπὸ τὴν Κ.Ο.Θ.) ἐξανάγκασε, αὐτόματα, ὀλόκληρη τὴ μουσικὴ μας ζωὴ καί πρὶν ἀπ’ ὅλους τὴν Ε.Λ.Σ. καί τὴν Ε.Ρ.Τ. νὰ μποῦν, σέ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ σχεδιασμὸ τῶν προγραμμάτων καί τὴ δράση τους, κάτω ἀπὸ τὴν “ἐξάρτησις” αὐτῆ.

Ἐτσι, κάναμε ἓνα καλὸ (οἰκονομικὴ ἐξασφάλισις τῶν μουσικῶν) καί δημιουργήσαμε ἓνα “φαῦλο κύκλο”, τόσο μπερδεμένο πού γιά 35 χρόνια τώρα (σὴν Ἀθήνα) νὰ μὴ μπορεῖ κανένα ἀπὸ τὰ μουσικά μας ἰδρύματα νὰ ξεφυγεῖ ἀπὸ τὸ τέλος του οὔτε κατὰ ἓνα χιλιστό. Ἀποδείχθη ὅτι ὄχι μόνο οἱ ἡμέρες ἀλλὰ καί οἱ ὥρες δοκιμῶν, συναυλιῶν, ἠχογραφήσεων ἢ παραστάσεων (Κ.Ο.Α., Ε.Ρ.Τ., Ε.Λ.Σ.) δὲν μπόρεσαν νὰ μεταβληθοῦν, οὔτε γιά μιὰ σχεδὸν φορὰ, μέσα στίς τρισημίσις δεκαετίες. Κι ὅταν κάποιο ἀπὸ τὰ ἰδρύματα πρέπει νὰ ἐμφανίσει κάτι μέ ἰδιαίτερη σημασία ἢ νὰ μετακινηθεῖ ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀττικὴ, τότε πρέπει τὰ ἄλλα δύο νὰ σταματήσουν.

Ἡ εἰκόνα τῆς ἀλληλεξαρτήσεως τῶν ἰδρυμάτων αὐτῶν μοιάζει μέ τῶν “σκλάβων”, στίς παλιότερες ἐποχές πού, δεμένοι στό λαμὸ μέ τὸ ἴδιο σχοινί, ἦταν ἀδύνατο νὰ κινηθοῦν ἓνας ἓνας, ἀλλ’ ἔπρεπε ἡ κίνησις νὰ εἶναι ὅμοια ἀπ’ ὅλους. Γιατί, σέ διαφορετικὴ περίπτωσις, ἀλλοίμονο, θά πνίγονταν ὄλοι!

Κάτι ἀκόμα : Ἡ συγκέντρωσις τῆς δυνάμεως καί τὸ στήριγμα τῶν ἐλπίδων γιά τὴν “προαγωγή καί ἀνάπτυξη” τῆς μουσικῆς μας ζωῆς σ’ ἓνα φορέα, ἀποδείχθηκε “δίκαιο μαχαίρι”. Γιατί; Γιατί ἴν τὰ πράγματα πῆγαιναν καλά, τότε ὅλα καλά. Ἄν ὅμως, ὅπως στήν περίπτωσή μας, τὰ πράγματα. . . δὲν πᾶνε καί τόσο καλά, τότε τί γίνεται; Γιά παράδειγμα θ’ ἀναφέρουμε τρεῖς “περιοχές” πού. . . ἐπλήγησαν ἄμεσα ἀπὸ τὴν κρατικοποίηση καί τὴν κατοπινὴ . . . αὐτοακινήσις τῆς Κ.Ο.Α., γιά τὴν Ἀθήνα, μέ παράλληλους ἀντικτωπους καί ζημιές τόσο στήν Ε.Λ.Σ. ὅσο καί στήν Ε.Ρ.Τ.

Πρώτο "θύμα", η ελληνική μουσική δημιουργία. Τα άποτέλεσματα όδηγούν άβίαστα στα συμπεράσματα. Οί υπεύθυνοι γιά τιά προγράμματα, έκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, φαίνεται ότι δέν ένθουσιάζονταν στην ιδέα νά περιλάβουν σ' αυτά και έργα έλλήνων συνθετών. Γνωρίζουμε και τίς τεχνικές και τίς άλλες δυσχέρειες και ανάγκες κάθε άρχιμουσικού : ό ελάχιστος άριθμός εμφανίσεων του κάθε χρόνου, σέ συνδυασμό με τίς λίγες (3) δοκιμές, 6 (;) τώρα στην Άθήνα, γιά κάθε πρόγραμμα συναυλίας και ή ανάγκη παρουσιάσεως ένός προγράμματος μέ έργα έπαρκώς γνωστά σ' αυτόν και την Όρχήστρα αλλά και ίκανά νά "έντυπωσιάσουν" τό κοινό " γιά νά γεμίσει" την αίθουσα. Άκόμα ή ανάγκη συμμετοχής στό πρόγραμμα ένός σολίστ (πιάνο, βιολί κ.λπ.) γιά αύξησι του ένδιαφέροντος του κοινού αλλά και την εξοικονόμηση τών σχετικών αναγκών και απαιτήσεων.

Πόσοι και ποιόί, έλληνες και ξένοι, νά μπορέσουν νά εμφανιστούν στις 50 - 60 συναυλίες τό χρόνο σ' όλη την Έλλάδα και ύστερα από ποιά "πρακτική" έπικοινωνία με την Όρχήστρα νά κρατηθούν σέ μία φόρμα και νά βελτιώσουν τίς έρμηνευτικές και άλλες ίκανότητές τους οί έλληνες άρχιμουσικοί και σολίστ; Πολλά τά δίκαια τών άρχιμουσικών. Άλλά τό άποτέλεσμα μās ένδιαφέρει.

Θύμα, λοιπόν, ή ελληνική μουσική δημιουργία πού, τίς πιό πολλές φορές, όταν σπάνια παρουσιάζονταν στα προγράμματα γιά νά ... προαχθεί και άναπτυχθεί, αυτό γινόταν κυρίως είτε με κάποια ... "Εισαγωγή", είτε με μία άλλη σύνθεση πού δέν ξέπερναγε τά 5 - 8 λεπτά... στην άρχή του προγράμματος, έτσι ώστε νά υπάρχουν και ή δυνατότητα μισοδιαλείμματος γιά νά μπούνε στην αίθουσα και οί βραδυπορδντες, κυρίως προσκλησιοδχοι!

Ήταν όμως κατάλληλα και άξια έμφανίσεως τά ελληνικά έργα; Πουθενά στόν κόσμο, σέ κανένα τομέα, όλόκληρη ή παραγωγή δέν είναι άριστη. Κ' έδώ δίκαια οί άρμόδιοι είχαν δικαίωμα και ύποχρέωση νά κάνουν τό πρώτο ξεκαθάρισμα. Άπό κει και πέρα όμως; Σάν υπεύθυνοι από τό νόμο γιά την "προαγωγή και άνάπτυξη" τής ελληνικής μουσικής δημιουργίας τί έκαναν; Δέν άπέριπταν, ίσως, την όποια άξία τών έργων, αλλά και δέν τά παρουσίαζαν στό ελληνικό κοινό. "Θάνατος δι' άποκλεισμό" λέγεται αυτό. "Μά τό κοινό προτιμάει περισσότερο μία συμφωνία του Μπετόβεν ή ένα Κοόνσέρτο του Μπράμς από όποιοδήποτε έργο Έλληνα συνθέτη". Σωστό κι αυτό. Άλλά τό έρώτημα δέν είναι τί προτιμάει τό άκροατήριο, αλλά άν ή λειτουργία τών Κρατικών μας Όρχηστρών βρίσκονταν μέσα ή έξω από τους "σκοπούς" πού καθόριζε ό ιδρυτικός τους νόμος.

Οί Κρατικές μας Όρχήστρες και οί άλλοι κρατικοί καλλιτεχνικοί φορείς δέν έχουν, δέν μπορεί νά έχουν, μόνο ψυχαγωγικό χαρακτήρα. Κύρια είναι παιδευτικοί, με την εύρεία έννοια του όρου και παράλληλα, φορείς προβολής και άναπτύξεως, αύξήσεως σέ έκταση και ένταση του, άναμφίβολα, πολυεδρικού άντικειμένου τους. Γιατί, άν θεωρήσουμε τά ιδρύματα αυτά "κλειστά" γιά τόν πολύ Λαό και κατάλληλα μόνο γιά ... "κουλτουριάρηδες" ή την... ένάπτυξη κοινωνία, τότε έπιβεβαιώνεται ή άποψη ότι τά ιδρύματα αυτά ξέφυγαν από τό σκοπό τους και τώρα πιά ούτε ό Μπετόβεν, ούτε ό Μπράμς, ούτε άλλοι διάσημοι συνθέτες θά μέσώσουν. Άπόδειξη ότι, παρά τά 35 χρόνια ζωής τής Κ.Ο.Α., τόν τριπλασιασμό του πληθυσμού τής περιοχής Άθηνών, την άνοδο του βιοτικού επίπεδου κ.ά., ή αίθουσα συναυλιών έχει όλο και περισσότερα ... άδεια καθίσματα.

Φαλκιδεύτηκε λοιπόν και έδώ, άδοξα έστω, ή ελληνική μουσική δημιουργία. Ή κρατικοποίηση τών όρχηστρών δέν έγινε, ή έστω δέν έγινε μόνο, γιά την προβολή τών άρχιμουσικών. Οί σκοποί θά έξεταστούν, είτε "κατά τό γράμμα", όπότε δέν εφαρμόστηκαν, είτε "κατά τό πνεύμα" τους, πού και πάλι δέν εφαρμόστηκαν. Άλλά γιά τό "πνεύμα" αυτό, στην έρμηνεία τών σκοπών πού πρέπει νά ύπηρετούν και οί κρατικές μας όρχήστρες, θά μιλήσουμε πιό κάτω. Ένα, πάντως, δέν πρέπει νά ξεχνάμε : Κεντρικός άξονας τής μουσικής ζωής δέν μπορεί νά είναι άλλος από τους συνθέτες μας, όπως και στό θέατρο οί ποιητές, συγγραφείς κ.ο.κ.

Δεύτερο "θύμα" είναι αυτοί οί ίδιοι οί άρχιμουσικοί και, ιδιαίτερα, όσοι από τους νέους μας πίστεψαν και έργάστηκαν γι' αυτό. Είναι περιεργό, άν όχι κι άπαράδεκτο, πάντως "φαι-

νόμενο" γιά έξέταση τό γεγονός ότι ή μουσική μας ζωή ξεκίνησε πριν 35 χρόνια με 6 - 8 άρχιμουσικούς κάποιος άξίας και σήμερα δέν ύπάρχει ούτε ένας (1) μόνιμος άρχιμουσικός στη συμφωνική μουσική και μόνο ένας, ό Βύρων Κολάσης, στην Όπερα.

Θύματα λοιπόν και οί άρχιμουσικοί γι'αυτί, "προστατεύοντας" τά δικαιώματά τους, "έκλεισαν" τό έπάγγελμα με άποτέλεσμα τόν "έξ άσφυξίας θάνατο" και του κλάδου τους. Κάτω άπ'αυτή την τακτική τους ποίος θά μπορούσε νά περάσει τίς "σιδηρές πύλες" γιά νά φθάσει στό "πόντιομ"; Άς μη μās πούνε ότι "οί άρχιμουσικοί δέν φιάχνονται αλλά γεννιούνται" γι'αυτί πολλές άπαντήσεις ύπάρχουν κ' έδώ.

Τρίτο, τέλος, "θύμα" είναι οί Έλληνες καλλιτέχνες τής όργανικής μουσικής. Δέν χρειάζεται ν' αναλύσουμε έδώ τό ρόλο πού έπαιξαν οί διάφοροι "πατριάρχες" τών διαφόρων "οικογενειών" τών όργάνων τής όρχήστρας. Ούτε τή "συνεργασία" αυτών και τών διαφόρων Ώδείων. Όσοι ζήσανε λίγο άπό κοντά τή μουσική μας ζωή γνωρίζουν καλά τά πράγματα. Άλλ' έδώ δέν σχολιάζουμε τί έκαναν ή τί κάνουν τά διάφορα άτομα. Συζητάμε τί έκαναν οί άρμόδιοι κρατικοί υπεύθυνοι. "Μά, τους καλούς μουσικούς τους παίρνουμε", θά μās πούν. Αυτό όμως δέν είναι άπάντηση. Γιατί σ'έναν τομέα πού βρίσκεται σέ άνάπτυξη δέν προστρέχουν μόνο όσοι θά άποδειχθεί ότι έχουν μεγάλο ταλέντο αλλά, κύρια, όσοι έχουν έφεση γιά τό άντικείμενο τού τομέα. Παντού, στη ζωή και σέ κάθε κλάδο, οί καλοί είναι πιό λίγοι από τους δεύτερους ή τους μέτριους. Όλοι όμως χρειάζονται. Άλλωστε, ούτε ή σύνθεση του "σώματος" τής Όρχήστρας ήταν ή είναι πάντοτε άξιοκρατική. Δέν ύποστηρίζουμε ότι οί Κρατικές μας Όρχήστρες θά έπρεπε νά προσλαμβάνουν τόν καθένα πού θά... δήλωνε ότι παίζει ... βιολί. Άναμφίβολα όμως τά όρατά και κυρίως τά... άδιόρατα έμπόδια πού όρθώθηκαν και στό θέμα αυτό, άντι νά διευκολύνουν, έμπόδισαν ή και κατέστρεψαν κάθε ένθουσιασμό και κάθε έλπίδα τών νέων μας με άποτέλεσμα νά χάσει ό τομέας πολύτιμο νέο αίμα.

"Ύστερα άπ' όσα άναφέρθηκαν, τά συμπεράσματά μας, άν δέν είναι άρνητικά, είναι τόσο δυσμενή ώστε νά τίθεται τό έρώτημα τής συνεχισεως τής λειτουργίας τών Κρατικών Όρχηστρών, τουλάχιστο με τή δομή και τή μέχρι σήμερα δράση τους.

Κατά την άποψη μας, ή λειτουργία τους πρέπει νά συνεχιστεί, άχτα με τίς όποιες "διορθωτικές" έέργειες πού άπαιρτήτα πρέπει νά γίνουν. Και ή άποψη μας αύτη στηρίζεται στην άκόλουθη σκέψη : Είτε τό άντικείμενο πού ύπηρετούν οί Όρχήστρες είναι ξεπερασμένο γιά τίς σημερινές ανάγκες και, συνεπώς, οί Όρχήστρες δέν έχουν λόγο ύπάρξεως, είτε είχαμε μέχρι σήμερα μία κακή λειτουργία, μία παρανόηση τών σκοπών ή έστω μία σειρά από άπρόβλεπτες δυσχέρειες και γι' αυτό δέν μπόρεσαν και οί Όρχήστρες μας νά έργαστούν θετικότερα "διά την προαγωγή και άνάπτυξη" τής μουσικής.

Πιστεύοντας σταθερά στην άξία και την ανάγκη τής μουσικής σάν ένα από τά ισχυρά όπλα τής πολιτιστικής μάχης του Λαού και του Έθνους μας, τονίζουμε όχι μόνο την ανάγκη τής διατηρήσεως τών Όρχηστρών μας αλλά, παίρνοντας κάθε άναγκαίο μέτρο βελτιώσεως τών συνθηκών και του τρόπου εργασίας τους, νά τίς αύξήσουμε και ή άριθμητικά καλύπτοντας έτσι τίς εύρύτερες ανάγκες τής χώρας.

Και στό σημείο αυτό έρχεται ένα τρίτο έρώτημα :

Ποιοί οί σκοποί και ποίος ό τρόπος λειτουργίας τών Κρατικών Όρχηστρών μας μέσα στην όλη πολιτιστική μας προσπάθεια;

"Αν είναι — και είναι — άλήθεια, ότι και ή Μουσική, σάν "ιδιάζουσα ένέργεια τών αισθήσεων" είναι μία "λειτουργία" πού ειδικότερα στίς σχέσεις, στην έπικοινωνία της με τό "κοινωνικό σύνολο", μεταστοιχείώνεται σέ "κοινωνική λειτουργία", τότε είναι ανάγκη οί σκοποί και οί στόχοι και ό τρόπος προγραμματισμού δράσεως νά μην είναι άσχετοι με τίς τάσεις και τους τελικούς σκοπούς πού τό κοινωνικό σύνολο άναζητεί κ' επιδιώκει.

Έκτός άν, ύστερα από μελέτη, διαπιστώσαμε ότι οί "τάσεις"

της κοινωνικής μας ομάδας την οδηγούν σε λαθεμένο σκοπό και έτσι “άποφασίστηκε να βοηθήσουμε” σε διόρθωση ή έκτροπο του κοινωνικού συνόλου από τις τάσεις που έχει, σε κάτι διαφορετικό. “Όμως απ’ όσα δημόσια είναι γνωστά, μιά ανάλογη μελέτη δεν έχει γίνει. Έκτος αν οι αποφάσεις πάρθηκαν “μυστικά” και δεν τις γνωρίζουμε, όποτε και δεν μπορούμε να εξηγήσουμε πολλά... ανεξήγητα.

Μιά ανάλογη μελέτη πρέπει να γίνει το ταχύτερο και είναι ανάγκη να λάβει υπόψη της όχι μόνο το σύνολο των πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκφράσεων (λαϊκών και έντεχνων) του χώρου που μελετάμε, αλλά και τις ιστορικές καταβολές, τις ρίζες της κοινωνικής ομάδας, τους ρυθμούς, τα μέσα, τα πιθανά μεγέθη εξελίξεως της και χίλιους δυο άλλους παράγοντες που τελικά θα καθορίσουν τη μορφή και το βαθμό εξελίξεως και ανάπτυξεως της. Τα συμπεράσματα αυτής της μελέτης, σε συνδυασμό και προς τις ευρύτερες εθνικές κατευθύνσεις και προσανατολισμούς που θέλει και πρέπει να έχει η κοινωνική ομάδα στο χρόνο, θα αποτελέσουν το υλικό τόσο για την κατάσχεση του ευρύτερου εθνικού στρατηγικού σχεδίου (σκοποιστόχοι) όσο και εκείνου της “τακτικής” που θα ακολουθήσουν όλοι για την πραγματοποίησή τους. Κι αυτό το όλο σημαίνει πως κάθε ίδρυμα-φορέας θα κινηθεί ανεξάρτητα στον τομέα του αλλά και παράλληλα προς το σύνολο. Γιατί όπως και μιά μικρότερη ή μιά καθυστερημένη κίνηση μπορεί να κάνει κακό, έτσι και μιά πιο μεγάλη ή πιο γρήγορη, μπορεί κι αυτή το ίδιο να βλάψει. Όσο σταθερότερα θα εξασφαλίσουμε την επαλληλία των κύκλων ανάπτυξεως όλων των μορφών του πολιτιστικού μας σχεδιασμού, τόσο ταχύτερα, ασφαλέστερα και πιο οικονομικά, σε έμφυχα και υλικά μέσα, θα φτάσουμε στο πηλίσιασμα των σκοπών και των στόχων μας.

Τά ιδρύματά μας πρέπει να κατανοήσουν ότι η προσφορά τους δεν πρέπει και δεν μπορεί να έχει την έννοια του “αυτοσκοπού”. Γιατί τότε οι όριζοντες των δυνατοτήτων της αποστολής τους περιορίζονται. Η προσφορά τους (συναυλίες ή παραστάσεις κ.λπ.) είναι το μέσον για την επιδίωξη ενός ευρύτερου σκοπού.

Έτσι, ειδικότερα για τις Κρατικές μας Όρχηστρες, πιστεύουμε ότι οι άμεσοι σκοποιστόχοι τους (μέχρι που να υπάρξει ένα ευρύτερο Κρατικό σχέδιο δράσεως όλων) είναι :

1. Να βοηθήσουν, προβάλλουν και τέλος καταστήσουν κεντρικό άξονα της μουσικής μας ζωής τους Έλληνες (συμφωνιστές) συνθέτες.

Τονίζουμε ιδιαίτερα τους “συμφωνιστές” γιατί παρόλο που οι Έλληνες δημιουργοί στον τομέα της “σύγχρονης” μουσικής βρίσκονται, αριθμητικά, άριστοτικά, σ’ έναν ελπιδοφόρο δρόμο δεν φαίνεται ότι, για πολλά χρόνια ακόμα, τα δημιουργήματά τους θα είναι κατάλληλα τόσο για μιά άμεση και “κατανοητή” έκφραση των αισθητικών τάσεων της κοινωνικής μας ομάδας ή και για την ευρύτερη Παιδεία και ψυχαγωγία της.

Οί διοικήσεις των ιδρυμάτων μας δεν πρέπει να ξεχνάνε ότι οι πρωτογενείς κύτταρο στην Τέχνη δεν βρίσκονται ούτε στην επανάληψη, ούτε στη μίμηση, ούτε στην αναπαραγωγή ενός έργου. Η “ουσία” της Τέχνης (Τέχνη ίσον “τίκτω”) βρίσκεται στη γέννηση-παραγωγή, δηλαδή στη δημιουργία μορφών. Έμεις οι άλλοι (όρχηστρες, παραστάσεις ΕΛΣ, ΕΡΤ κ.λπ.) δεν κάνουμε τίποτ’ άλλο παρά να προβάλλουμε την Τέχνη, το Δημιούργημα. Δηλαδή αγαπαράγοντας, “παίζοντας” ένα έργο, ένα δημιούργημα, προβάλλουμε την αξία του ώραιο και το “μήνυμα” (αν υπάρχει) που περιέχει το έργο, το δημιούργημα του καλλιτέχνη. Έτσι, από “αυτοσκοπός” που είναι για το δημιουργό ή “παραγωγή-γέννηση” του έργου του με την αναπαραγωγή-αναπαράσταση βοηθάμε στο να μεταστοιχειωθεί σε ήθικη, παιδαγωγική, μορφωτική “ένεργεια” και “λειτουργία” κοινωνική. Γι’ αυτό και η εργασία μας καταξιώνεται και αναγνωρίζεται σαν κοινωνική.

Δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε περισσότερα πράγματα που είναι ήδη σε όλους γνωστά. Αλλά για ν’ αποφύγουμε το έρωτημα του “πώς θα γίνει να βοηθήσουμε περισσότερο τους Έλληνες συνθέτες”, προχωρούμε στο δεύτερο και τρίτο σημείο της προτάσεώς μας :

2. Το ταχύτερο, γιατί είναι δυνατό, οι Κρατικές μας Όρχηστρες (σε συνδυασμό και με τ’ “Ωδεια μας) να εξασφαλίσουν τους ελάχιστους ακόμα μουσικούς που χρειάζονται (10-20) ώστε το κάθε όρχηστρικό σύνολο (Κ.Ο.Α. - Ε.Λ.Σ. - Ε.Ρ.Τ.) να γίνει αυτονομία. Δηλαδή οι μουσικοί της μιάς όρχηστρας να μην είναι ποτέ και μέλη μιάς άλλης, όπως συμβαίνει σήμερα.

Έτσι, με πλήρη ελευθερία προγραμματισμού και εργασίας, ν’ αναπτύξουν τη δράση τους. Ακόμα και σήμερα, όπως έχουν τα πράγματα, φαίνεται ότι είναι δυνατή η συγκρότηση δυο αυτόνομων όρχηστρών. Η όποια μείωση της αποδόσεως λόγω ανασυνθέσεως ή αντικαταστάσεως μερικών μέχρι σήμερα “πρώτων” μουσικών από άλλους λιγότερο έμπειρους, θα καλυφθεί πολύ σύντομα με τη δυνατότητα αύξησεως της εργασίας, το “φιλότιμο” των μουσικών μας και την άμιλλα που αυτόματα θα δημιουργηθεί.

Το ίδιο και για την Κ.Ο.Θ. Πρέπει να βρεθούν — και υπάρχουν — τρόποι ώστε να καλύψει, πέρα από το σημερινό έργο της, μιά ευρύτερη δραστηριότητα στον τεράστιο χώρο Μακεδονίας, Ηπείρου, Θράκης, Θεσσαλίας και ακόμα μιά σταθερή λειτουργία — περιοδική έστω στην αρχή — ενός Λυρικού Θεάτρου. Γι’ αυτό πρέπει να βοηθήσει στη δημιουργία δυο συγκροτημάτων. Έστω ένα μεγάλο και ένα πιο μικρό. Υπάρχει “καλή μουσική” για κάθε είδους συγκρότημα. Και παρότι η Κ.Ο.Θ. τίμησε περισσότερο τους Έλληνες συνθέτες, είναι ανάγκη κι αυτή να τους “αγαπήσει” και να τους καταστήσει “αίμα και όξυγόνο” της. Αν τους τιμήσει σωστά, θα τιμήσει την αποστολή της και θα τιμηθεί απ’ αυτή.

3. Τέλος, όλ’ αυτά έχουν ανάγκη από νέους έρμηνευτές, αρχιμουσικούς και σολίστ. Πρέπει να σπάσει το φράγμα. Είναι ανάγκη οι Όρχηστρες μας να άποκτήσουν — για ένα διάστημα τουλάχιστο — έναν σταθερό — μόνιμο “έκπαιδευτή”. Κ’ οι πιο μεγάλες όρχηστρες έχουν ανάγκη από μιά συνεχή και συνεπή άσκηση της τεχνικής τους ώστε να βρίσκονται πάντοτε σε υψηλά έρμηνευτικά επίπεδα. Αν δεν έχουμε Έλληνες, ως βρούμε από το εξωτερικό. Δεν είναι ντροπή, ούτε μειωτικό της εθνικής μας υπερηφάνειας. Αλλά, δυο χρόνια τώρα, έστω ανεπίσημα, η συμφωνική μουσική στην Αθήνα, σε... άλλοδαπο έχει άνατεθεί. Η είναι καλύτερο να παραμένουμε σταθερά τελευταίοι (πλην, ίσως, της όρχηστρας του Μπανγκόκ!) στον κατάλογο όλων των όρχηστρών του κόσμου; Αισθάνονται άνετα οι άρμόδιοι;

Από όσα ξέρουμε, υπάρχουν σήμερα 6-8 “νέοι” αρχιμουσικοί. Δεν υποστηρίζουμε την αξία τους ούτε τους θεωρούμε (δεν το υποστηρίζουν ούτε οι ίδιοι) “φτασμένους”. Αυτούς όμως έχουμε. Μ’ αυτούς θ’ αρχίσουμε. Ας τους δώσουμε την ευκαιρία να δείξουν τις τρεις βασικές προϋποθέσεις : το ταλέντο, την τεχνική κατάρτιση τους και την ευρύτερη μόρφωση-φιλοσοφία τους σαν έρμηνευτών. Ας βρούμε κι άλλους. Χρειάζεται θάρρος από μέρους των υπευθύνων. Χρειάζεται αγάπη, πολύ αγάπη και έμπιστοσύνη. Οι νέοι μας, είτε έχουν τά άπαραίτητα στοιχεία εξελίξεως ή ως άδειάσουν τις καρέκλες και τους διαδρόμους των Γραφείων. Αν εκείνοι έκαναν λάθος να πιστέψουν ότι είναι ίκανοί για αρχιμουσικοί, έμεις κάνουμε έγκλημα να τους συντηρούμε αυτή την πλάνη. Ας άνοιξουμε τ’ “ψυγεία”. Ας πάψουμε να θεωρούμε τους έαυτούς μας “σπουδαίους” και “άναντικατάστατους”. Γιατί ως... θυμηθούμε : “Τά νεκροταφεία είναι γεμάτα από άναντικατάστατους”.

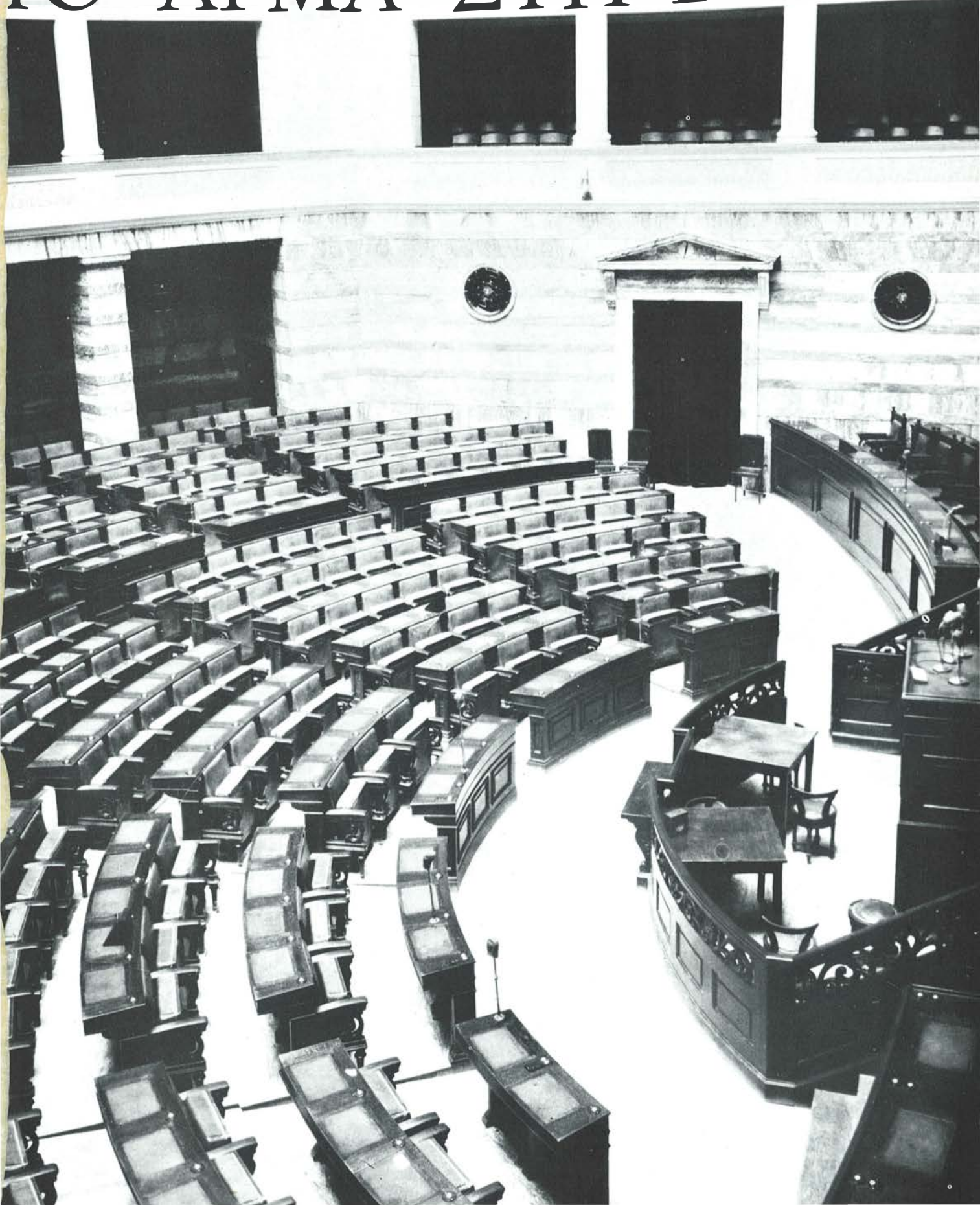
Ας τ’ καταλάβουμε ότι και έμεις κάποτε θα φύγουμε από τη ζωή, όπως έφυγαν και κάποιοι άλλοι. Κανέναν, ό,τι και να κάνει, δεν είναι αιώνας. Έτσι, άντι οι διάδοχοί μας να προσεύχονται να άδειάσουμε μιά ώρα άρχητερα τη γωνιά, ως παρακαλάνε να ζήσουμε περισσότερο για να τους βοηθήσουμε να γίνουν καλύτεροι. Καλύτεροι και από μ’άς.

Τότε θα έχουμε ύπρητησει τους σκοπούς των ιδρυμάτων για “πρωτογενή και ανάπτυξη” του άντικειμένου τους και μόνον τότε θα έχουμε εκπληρώσει τις ύποχρεώσεις μας και προς την “καρέκλα” που μ’άς έμπιστεύθηκε η Πολιτεία.

ΝΙΚΟΣ Ι. ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

Στο έπόμενο : Το πρόβλημα της Έθνικής Λυρικής Σκηνής.

ΤΟ "ΑΡΜΑ" ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

Εισήχθη έπειγόντως, αίφνιδιαστικά, άνορθόδοξα...

ΠΛΗΡΗ ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΟΗΤΟ "ΑΡΜΑ"

Τετράωρο σφυροκόπημα του άθλιου νομοσχεδίου

Αυτό κι άν είναι ντοκουμέντο! Το άπόγευμα της Τετάρτης 28 του Ίούλη 1976, στη ΙΗ' συνεδρίαση του Τμήματος Διακοπής των Έργασιών της Βουλής, προτάχτηκε έπειγόντως, αίφνιδιαστικά, άνορθόδοξα και — παρά τά όμαδικά πυρά της Άντιπολίτευσης — έγινε τελικά δεχτό άπό την κυβερνητική πλειοψηφία τó άμαρτωλό νομοσχέδιο «Περί συστάσεως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου υπό την έπωνυμία "Άρμα Θεσπίδος" και του Όργανισμού αυτού». Τα άποκαλυπτικότητα Έπίσημα Πρακτικά, που παίρνουν για πρώτη φορά ευρύτερη δημοσιότητα, έχουν κατά λέξη ως έξης:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (Κ. Παπακωνσταντίνου): Λόγω άπασχολήσεως του κ. Ύπουργού παρακαλώ τó Τμήμα νά δεχθί την πρόταξιν τής συζήτησεως του νομοσχεδίου, άρμοδιότητος του Ύπουργείου Πολιτισμού και Έπιστημών "περί συστάσεως Νομικού Προσώπου Δημοσίου Δικαίου υπό την έπωνυμία "Άρμα Θεσπίδος" και Όργανισμού αυτού". Δέχεται τó Τμήμα;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Μάλιστα, μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Συνεπώς έγένετο δεκτή ή πρόταξις του έν λόγω νομοσχεδίου. Ό εισηγητής τής Πλειοψηφίας κ. Τσουκαντάς έχει τόν λόγον.

ΑΘΑΝ. ΤΣΟΥΚΑΝΤΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, τó παρόν σχέδιον νόμου, τó όποιον έχω την τιμήν νά εισηγούμαι εις τó Τμήμα, αναφέρεται εις την σύστασιν άπό τó Ύπουργείον Πολιτισμού και Έπιστημών Ν.Π.Δ.Δ., υπό την έπωνυμίαν "Άρμα Θεσπίδος", ως και του Όργανισμού αυτού. Τó υπό ίδρυσιν Νομικόν Πρόσωπον έλκει την προανυμίαν του εκ του Θεσπίδος, συγχρόνου του Σόλωνος, ό όποιος έποχούμενος άρματος, περιώδευε τούς Δήμους τής Άττικής, διδάσκων τó πρώτον τó δράμα. Ύπό πολλών έφέρετο και ως όλυμπιονίκης, στην 61η Όλυμπιάδα εις άγώνα, δράματος, τó πρώτον θεσπισθέντος υπό του Πεισιστράτου, διά τόν σκοπόν τής καλλιεργείας του άγροτικού πληθυσμού.

Κύριε Πρόεδρε, είναι γνωστή ή επιθυμία αλλά και ή ανάγκη τής πολλαπλώς και επί μονίμου βάσεως χειμαζομένης έλληνικής έπαρχίας για θεατρικά και έν γένει πολιτιστικού τύπου εκδηλώσεις. Και είναι έξ Ίσου γνωστόν, ότι ή Κρατική μέριμνα, προς τόν σκοπόν αυτόν, για τόν ένα ή τόν άλλο λόγο, είναι τουλάχιστον μέχρι σήμερα ανεπαρκής. Και τούτο διότι τó Έθνικόν Θεάτρον καλύπτει τās ανάγκας δύο Σκημών, τής κεντρικής και τής Νέας Σκημής, επί πλέον καλύπτει τās ανάγκας του Φεστιβάλ Έπιδαύρου και Άθηνών και πραγματοποιεί εκτάκτους περιοδείας εις τó έσωτερικόν και τó έξωτερικόν ανεπαρκείς προς την κατεύθυνσιν αυτήν.

Τó αυτό συμβαίνει και με την Λυρικόν Σκημήν, ή όποία καλύπτει τās ανάγκας των Άθηνών και για ένα 150ήμερο τās ανάγκας τής Θεσσαλονίκης. Όπωςδήποτε τó Κρατικό Θεάτρο καλύπτει τās ανάγκας τής Θεσσαλονίκης και διά περιοδείων τās ανάγκας των βόρειων έπαρχιών.

Κατά τó παρελθόν έτος 1975, προσωρινή κινητή μονάδα θεατρικού τύπου, συσταθεΐσα άπό τó Ύπουργείον Πολιτισμού, περιώδευσε με έπιτυχία τās έλληνικάς έπαρχίας. Έδωσε 101 θεατρικά παραστάσεις τās όποιας παρηκολούθησαν 80.000 περίπου θεαταί. Τα εύμενι σχόλια τóσον άπό τόν άθηναϊκόν Τύπον, όσον και άπό τόν έπαρχιακόν, τά όποια έπικολούθησαν αυτές τās παραστάσεις, αί ελικρινείς και αυθόρμητοι διαβεβαιώσεις των τοπικών Άρχών, Κοινοτικών και Δημοτικών, αλλά κυρίως ό ένθουσιασμός του Λαού, ήσαν εκείνα τά όποια έπεισαν άπολύτως τó Ύπουργείον Πολιτισμού και Έπιστημών διά την αναγκαιότητα επί σταθεράς βάσεως ύπάρξεως κινητής

μονάδος πολιτιστικής δράσεως. Και δι' αυτόν τόν λόγον ήλθε τó νομοσχέδιον αυτό προς ψήφισιν, διά την παρουσίαν του όποιο συγχαρητήρια άνήκουν εις τόν κ. Ύπουργόν και εις τās άρμοδίας Ύπηρεσίας του Ύπουργείου.

Τó "Άρμα Θεσπίδος", κατά τās διατάξεις του παρόντος νομοσχεδίου σκοπεΐ, διά περιοδείων, νά καλύψη τās ανάγκας τής έπαρχίας διά θεατρικών και έν γένει πολιτιστικού τύπου εκδηλώσεων, δι' αυτόν τόν λόγον έπεκτείνει και προς άλλους τομείς την δραστηριότητά του όπως τó παιδικό θέατρο, τó λυρικό θέατρο, τó θέατρο σκιών, οι μαριονέττες, ή λαϊκή μουσική, οι λαϊκοί χοροί, διαλέξεις, φιλολογικόν περιεχομένου, δημιουργία δανειστικών βιβλιοθηκών, κινηματογράφων και άλλων συναφών πολιτιστικού τύπου δραστηριοτήτων.

Άφ' έτέρου σκοπεΐ διά περιοδείων και την προβολήν των πολιτιστικών αυτών εκδηλώσεων εις την άλλοδαπήν, αλλά και διά τούς Έλληνας τούς διαβιούντας εις τó έξωτερικόν.

Κύριε Πρόεδρε, δέν είναι όλίγοι εκείνοι οι όποιοι ίσχυρίζονται ότι τó πολιτιστικόν έπίπεδον του Λαού μας εύρίσκειται εις ταπεινόν σημείον. Είναι όμως γνωστόν, ότι άπό χιλιετηρίδων έχει άποδειχθί ότι ό Έλλαδικός χώρος κατοικείται άπό έθνολογικώς αναλλοίωτον πληθυσμόν. Ό πληθυσμός αυτός κ. Πρόεδρε, οι Έλληνες, είναι εκείνος ό όποιος έχει την ευρύτεραν πολιτιστικήν παράδοσιν άπό όλους τούς ύπολοίπους Λαούς, οι όποιοι διαβιούν σήμερα. Και είναι λυπηρόν άντί τής καλλιεργείας αυτής τής παραδόσεως αναλίσκονται εκτεθειμένοι εις πολλαπλού τύπου θεάματα και εκδηλώσεις, έν πολλοίς ξενικόν έπιρροών, τά όποια είναι μακράν πάσης έπιδεικτικότητας, ως ξένα προς την προαναφερθεΐσαν πολιτιστικήν παράδοσιν. Και έτσι πολλές φορές γινόμαστε άκροατές ένός "Σώου", ένός "Ζούμ" ή γινόμαστε μέλη τής συντροφιάς, ή όποια θά έπισκεφθί μια "μουάτ" ή μια "ντισκοτέκ" προς άναζήτησιν "κολτούρας". Και δέν ύπάρχει καμμία άμφιβολία, ότι εις όποιαδήποτε περιοχή τής έπαρχίας είναι δυνατόν νά ύπάρξουν αυτού του είδους εκδηλώσεις όπωςδήποτε προσφέρουν κάποια ψυχαγωγία. Όταν όμως δέν ύπάρχουν ούτε αυτές, τότε όλοι γινόμαστε μάρτυρες τής γνωστής εκείνης και κλασικής έπαρχιακής βόλτας. Όπωςδήποτε οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες άνακόπτου την εικόνα αυτή, αλλά είναι γνωστόν ότι ύπάρχουν περιοχές άπομεμακρυσμένες, ως και εκ τής γεωγραφικής θέσεως τής Πατρίδος μας, τίς όποιες έχει νά έπισκεφθί ιδιωτικός ή Κρατικός θιασος έπραν των 35 έτών.

Για όλους τούς λόγους αυτούς κ. Πρόεδρε, ακόμα και με την έλπίδα ότι ίσως διά του θεσμού αυτού θά άρθή έν τιμν μέτρον και ή άνασφάλεια την όποιαν νοιώθει ό Έλλην τής έπαρχίας, άνασφάλεια ως προς τó κέντρον, έχω την τιμήν νά εισηγηθώ εις τó Τμήμα την έπιψήφισιν του παρόντος σχεδίου νόμου.

Τά επί μέρους άρθρα, τά όποια ακολουθούν ρυθμίζουν κατά τρόπον όπωςδήποτε ίκανοποιητικόν την εΐρυθμον λειτουργίαν και την εύδωσιν του σκοπού του "Άρματος Θεσπίδος. Προσ-

φάτως είδαν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἐπικρίσεις καὶ ἀπεκλήθη ὡς χρυσοφόρο τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Νομικὸν Πρόσωπον καὶ τοῦτο διότι, ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν Εἰδικὴν Ἔκθεσιν, ἡ ἐτησια κρατικὴ ἐπιχορήγησις ἀνέρχεται εἰς τὰ 25.000.000 δραχμῶν. Ἐὰν τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἔχω εἶναι ἀληθῆ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον ἐπιχορηγεῖται διὰ 52.000.0000 δραχμῶν. Ἡ Ἐθνικὴ Λυρικὴ Σκηνὴ διὰ 67.000.000 καὶ τὸ Κρατικὸν Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος διὰ 35.000.0000. Δὲν νομίζω, ὅτι ἀντέχουν εἰς τὴν κριτικὴν οἱ ἐπικρίσεις αὐτὲς γνωστῆς οὔσης καὶ τῆς προαναφερθείσης σκοπιμότητος, ἡ ὁποία καλύπτει ὁποσδήποτε ἓνα πολὺ μεγάλο κενόν.

Θὰ πρέπει ἐπιπροσθέτως νὰ προστεθῆ ὅτι τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν νεοσυσταθῆσόμενον Νομικὸν Πρόσωπον ἀντιμετωπίζει καὶ ἔξοδα ἀγορᾶς ἐπίπλων καὶ λοιποῦ ἐξοπλισμοῦ. Ἐπὶ πλὴν ὡς κινήτῃ μονάδα θὰ ἀντιμετωπίζῃ καὶ τὰς ἀνάγκας ἐπισκευῆς καὶ συντηρήσεως τοῦ μηχανοκινήτου ὕλικου.

Ἐσαυτῶς ἐπεκρίθη καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὸ Ἄρμα Θέσπιδος ἔχει σύνολον 110 προσώπων. Καὶ ἀπεκλήθη μάλιστα καὶ πολυδαίδαλος ὁ τρόπος διοικήσεως, διότι ἔχει 110 προσωπικὸν καὶ 32 μόνον ἡθοποιούς.

Τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον ἔχει 92 Διοικητικούς, 100 ἡθοποιούς, 160 λοιπῶν εἰδικότητων, ἐπὶ συνόλου 352.

Τὸ Κρατικὸν Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος ἔχει 35 Διοικητικούς, 103 ἡθοποιούς καὶ 120 λοιπῶν εἰδικότητων, ἐπὶ συνόλου 258.

Τὸ Ἄρμα Θέσπιδος εἰς τὴν πρώτην του ἐμφάνισιν θὰ ἔχῃ 20 Διοικητικούς, 32 ἡθοποιούς, 58 λοιπῶν εἰδικότητων, οἱ ὁποῖες εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον παρακαλλιτεχνικῆς ἢ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν σκοπιμότητος, ἐπὶ συνόλου 110.

Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ἄρθρον 11 διὰ τῆς παρ. 3 προβλέπει τὴν πρόσληψιν ἐπὶ ἀναλόγων περιπτώσεων μεγάλου ἀριθμοῦ καλλιτεχνῶν.

Αὐτὰ ἤθελα νὰ εἶπω, κ. Πρόεδρε, ἐπιφυλασσόμενος νὰ ἐκθέσω μερικὰς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἄρθρων. (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς Πτέρυγος τῆς Νέας Δημοκρατίας).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον, ὡς εισηγητῆς τῆς μειοψηφίας.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Δὲν εἶναι δυνατόν, κ. Πρόεδρε, νὰ μὴ συμφωνοῦμε μὲ τὴν πρόθεσιν τοῦ κ. Ἰπουργοῦ, νὰ ἐπεκτείνῃ τις πολιτιστικὰς του δραστηριότητες πρὸς τὴν ὑπαίθρου. Καμμία ἀντιρρῆσις ὡς ἐδῶ. Ὅλοι τὸ χειροκροτοῦμε. Ἡ ἰδέα ἄλλωστε τοῦ νὰ κινήθῃ ἓνα θέατρο πρὸς τὰ ἔξω δὲν εἶναι κατὰ πρωτότυπο. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ παιδικὰ μου χρόνια θυμοῦμαι κάποιον Ἄρμα Θέσπιδος, τὸ ὁποῖον τόσον πολὺ χαρὰ ἔδωκε σὲ μένα καὶ εἰς ὄλους τοὺς ἄλλους, παιδιὰ καὶ μεγάλους στὴν ἀκριτικὴ πόλιν τῆς Ἀλεξανδρούπολης πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμον.

Σωστὰ λοιπὸν σκεπτόμαστε νὰ ἐπεκτείνουμε τὴν δραστηριότητα πρὸς τὰ ἐκεῖ. Ὑπάρχουν ὁμως ἀντιρρῆσεις. Καὶ οἱ ἀντιρρῆσεις δὲν εἶναι ὡς πρὸς τὴν ἰδέαν ἢ πρὸς τὴν πρόθεσιν. Οἱ ἀντιρρῆσεις εἶναι ὡς πρὸς τὴν μεθόδευση αὐτῆς τῆς ἐπεκτάσεως, τοῦ πολιτιστικοῦ ρόλου τοῦ Ἰπουργείου Πολιτισμοῦ.

Πρῶτο σημεῖο στὸ ὁποῖο ἤθελα νὰ σταθῶ καὶ τὸ ὁποῖο νομίζω ὅτι κατέληξε νὰ εἶναι μονότονον καὶ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενον εἶναι αὐτὸς ὁ τρόπος ὁ αἰφνιδιαστικὸς πού συνήθως ἔρχονται ὅλα τὰ νομοσχέδια πρὸς συζήτησιν εἰς τὸ Τμῆμα. Καὶ κυρίως δὲν εἶναι ὅτι τὸ Τμῆμα δὲν ἐνημερώνεται ἐγκαιρὰ, τὸ κυριώτερον εἶναι ὅτι οἱ ὁμάδες τῶν ἐργαζομένων, οἱ ὁμάδες αὐτῶν οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ ἔχουν πραγματικὰ καίρια γνώμη ἐπάνω εἰς τὰ θέματα αὐτὰ δὲν ἐνημερώνονται καθόλου, ὥστε νὰ μπορέσουν μὲ κάποιον τρόπο νὰ προτείνουν καὶ αὐτοὶ λύσεις. Ἀλλὰ οἱ λύσεις παίρνονται πάντοτε στὴν κορυφὴ καὶ συχνὰ ἀκούομεν τὴν ἀποψὴ ὅτι ἡ Κυβέρνησις εἶναι τὸ κεντρικὸ ὄργανον τὸ ὁποῖο ἔχει καὶ τὴν εὐθύνη τῶν ἀποφάσεων. Σωστὸ αὐτὸ ὡς ἓνα σημεῖο. Δὲν θὰ ἔβλαπτε τίποτα τὸ ἔργο τῆς Κυβέρνησις οὔτε καὶ θὰ τὴν ἐνοχλοῦσε νὰ ἔχῃ τις ἀπόψεις αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον ἔχουν γνώμη ἐπὶ ὀριζόμενων προβλημάτων.

Ὑπάρχουν, κ. Πρόεδρε καὶ κύριοι συνάδελφοι, τρία συγκροτημένα Ἐθνικὰ Θεάτρα αὐτῆ τῆ στιγμῇ. Εἶναι ἡ Ἐθνικὴ Λυρικὴ Σκηνή, τὸ Ἐθνικὸν μας Θεάτρο καὶ τὸ Κρατικὸν Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος.

Πρὸ ὀλίγων μόλις ἡμερῶν ὁ κ. Ἰπουργός, ἐπ' εὐκαιρίαν ἄλλου νομοσχεδίου, μᾶς εἶπε, ὅτι σκέπτεται νὰ ἀναδιάρθρωσῇ τὰ Θεάτρα αὐτὰ καὶ τοὺς Ὀργανισμοὺς των γενικώτερα. Καὶ

θὰ περίμενε κανένας ἀφοῦ μάλιστα τόσο σύντομα σκέπτεται νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸ τὸ πράγμα, μὲ τὴν ἀναδιάρθρωση αὐτῶν τῶν Θεάτρων, ἐνδεχόμενα νὰ μπορούσαμε νὰ τὰ κάνουμε ἔτσι καὶ νὰ τὰ ἀναδιάρθρῶσουμε ἔτσι ὥστε νὰ ἀποτελέσουν τοὺς φορεῖς τῆς ἐπέκτασης τῶν πολιτιστικῶν δραστηριοτήτων πρὸς τὴν ὑπαίθρου χώραν ἡ ὁποία συνεχῶς περιμένει ἀπὸ τὸ κέντρο νὰ τῆς δώσουμε κάτι.

Ἀντὶ αὐτοῦ, δημιουργοῦμε ἓνα νέο Θεατρικὸ Ὀργανισμὸ, μὲ νέο Διοικητικὸ Συμβούλιον, νέο Διευθυντὴ καὶ νέες Ἰπηρεσίες. Ὅλο αὐτὸ τὸ γραφειοκρατικὸ σύστημα, παρὰ τὴν ἀποψη τοῦ κ. συναδέλφου, εἰσηγητοῦ τῆς Πλειοψηφίας εἶναι ἀναλογικὰ σημαντικὰ διάφορα, ἀπ' ὅτι εἰς τὰ ἄλλα θεάτρα, καὶ ἐν πολλοῖς πολυτελέστερον.

Ἀλλὰ ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη καινοτομία ἐδῶ. Λεῖπει ἡ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ πού ὑπάρχει στὰ ἄλλα θεάτρα.

Πρὸ ἡμερῶν, ὁμιλῶν ἐπὶ ἄλλου θέματος, εἶπα ὅτι στὴν Λυρικὴ Σκηνή, ὅπου ἡ Διοίκησις κονταροτυπιέται μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ, καὶ διάφορες ἀποφάσεις αὐτῆς δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν ἀπὸ τὴν Διεύθυνση τῆς Λυρικῆς, εἶπα, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ἂς καταργήσουμε τὴν Ἐπιτροπὴ αὐτή, ποὺ δὲν τὴν ἀκούει κανένας. Φαίνεται ὅτι ἡ χιουμοριστικὴ μου αὐτὴ πρότασις ἔπιασε. Ἴσως εἶναι καὶ αὐτὸς ἓνας τρόπος νὰ λύνομε τὰ διάφορα προβλήματα. Ὅταν ἔχουμε μιὰ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία διαφανεῖ μὲ τὴν Διοίκησιν, καταργοῦμε τὴν ἐπιτροπὴ. Ἐδῶ, καταργήσαμε τὴ γνώμη τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου, προκειμένου νὰ λύσωμε θέματα περιβάλλοντος, γιὰ τὸ νὰ μὴν καταργήσουμε καὶ μιὰ καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ;

Κύριοι συνάδελφοι, δημιουργοῦμε ἓναν Ὀργανισμὸ, ὁ ὁποῖος ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Ἀθήναν, ἐνῶ στόχος του εἶναι ἡ Ἐπαρχία. Νομίζω, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Ἀθήναν ὁ Ὀργανισμὸς αὐτός. Καὶ ἂν μὲν ἦτο παράρτημα τῶν ὑπαρχόντων θεατρικῶν Ὀργανισμῶν, τότε θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἐδρεύῃ εἰς τὴν ἔδραν αὐτῶν καὶ ὁ νέος Ὀργανισμὸς. Ἐφ' ὅσον ὁμως κάνομε κάτι καινούργιον, θὰ ἦτο εὐκαιρία νὰ τιμησομε τὴν Ἐπαρχίαν, μὲ τὴν ἔδραν αὐτοῦ τοῦ νέου Ὀργανισμοῦ, γιὰ νὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία νὰ δημιουργηθῇ ἐκεῖ ἓνα καλλιτεχνικὸ φυτόριον. Θὰ μπορούσε τουλάχιστον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἂν ἔτι σὲ μιὰ ἄλλη ἐπαρχιακὴ πόλιν, νὰ ἐγκατασταθῇ ὁ Ὀργανισμὸς αὐτός.

Κύριοι συνάδελφοι, ὁ καινούργιος αὐτός Ὀργανισμὸς, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ συζητουμένου νομοσχεδίου, γίνεται ἓνας πολυπράγμων Ὀργανισμὸς. Θὰ ἀσχολῆται μὲ τὴν προβολὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Θεάτρου, μὲ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις στὴν ἀλλοδαπή, μὲ λαϊκὸν θέατρο καὶ λαϊκὴν μουσικὴν, καθὼς ἐπίσης καὶ μὲ διάφορες ἐκδηλώσεις πολιτιστικοῦ περιεχομένου. Μεγάλον ἔργο, γιὰ ἓνα Ὀργανισμὸ, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει οὔτε κἄν καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ. Θὰ κάνωμε ἓνα Διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ ὁποῖο θὰ ἀποφασίσῃ μόνον του, γιὰ ὅλα τὰ μεγάλα αὐτὰ θέματα.

Ἀλλὰ, κ.κ. συνάδελφοι, ὁ Ὀργανισμὸς αὐτός εἶναι καὶ παμφάγος. Ἀπὸ παντοῦ τρῶει. Ἀπὸ τὸ Κρατικὸν Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος, ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρο, ἀπὸ παντοῦ, μπορεῖ νὰ παίρῃν ὅ,τι θέλει. Θὰ πηγαίνουν στὸν νέο αὐτὸ Ὀργανισμὸ, ὅλα τὰ κινήτῃ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῶν ἄλλων Θεάτρων, ἀκόμα καὶ οἱ ἡθοποιοὶ αὐτῶν, μὲ ἀπόφασιν τοῦ κ. Ἰπουργοῦ, ἡ ὁποία θὰ λαμβάνεται "μετὰ γνώμην" τοῦ οἰκείου Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Τί ἀξία ἔχει αὐτὸ τὸ "μετὰ γνώμην"; Ἐὰν ἔλεγε "μετὰ συμφωνῶν γνώμην" καλῶς. Τὸ "μετὰ γνώμην" ὁμως, δὲν ἔχει λόγον νὰ ὑπάρχῃ καὶ καλύτερα νὰ ἔλειπε.

Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καταργεῖ τὴν Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ, παρὰ τὸ ὅτι εἶναι τολμηροὶ οἱ στόχοι τοῦ Ὀργανισμοῦ, τὰ δὲ προσόντα πού διαγράφονται ἐν προκειμένῳ γιὰ τὸν διορισμὸν τῶν συμβούλων, εἶναι προσόντα πού δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἐλέγξῃ βάσιμα. Λέγει τὸ σχέδιον νόμου, νὰ ἔχουν γνώσεις γενικῶς περὶ Θεάτρου, γνώσεις περὶ καλλιτεχνικῶν πραγμάτων κλπ., ἀλλὰ δὲν στοιχειοθετεῖται σαφῶς ὁ ἔλεγχος τῶν προσόντων, γιὰ νὰ συγκροτήσομε σωστὰ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

Τὸ ἄρθρον 17 δείχνει τὴν διαβρωτικὴν δυνατότητα πού ἔχει ὁ νέος αὐτός Ὀργανισμὸς πάνω στὰ ἄλλα θεάτρα, καὶ σὰν κορωνίδα ἔρχεται τὸ ἄρθρον 22, τὸ ὁποῖο λέγει ὅτι μετὰ ἓνα χρόνον τὰ πάντα μποροῦν νὰ ἀλλάξουν. Μποροῦν νὰ ἀλλάξουν τὰ πάντα κατὰ τὸ πῶς θὰ ἤθελε ὁ οἰοσδήποτε Ἰπουργός τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Κύριοι συνάδελφοι υπάρχει και τὸ ἱστορικό, στὴν ὑπόθεση αὐτῆ τοῦ "Ἀρματος Θεσπίδος. Τὰ παρασκήνια τοῦ Θεάτρου, συνήθως γιὰ τὸν πολὺ κόσμο εἶναι πολὺ σκοτεινά, σκοτεινότερα ἀπ' ὅτι εἶναι τὰ ἄλλα παρασκήνια. Θὰ πρέπει νὰ ἀναφέρω ὅτι εἰς τὸ Κρατικὸ Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος, ὑπῆρξε καλαιότερα μία σύγκρουση μεταξὺ τῆς Διοικήσεως αὐτοῦ καὶ ὠρισμένων στελεχῶν του. Τὸ λέγω αὐτό, διότι τὸ θέμα εἶναι ἤδη γνωστό, καὶ ἐγένετο σχετικῶς καὶ μία δημοσίευση.

Τὸ προσωρινὸ "Ἀρμα Θεσπίδος, ἐγένετο μὲ ἐπικεφαλῆς τοὺς διαφωνήσαντας μὲ τὴν Διοίκηση τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος. Ὑπῆρξε στὴν ὑπόθεση αὐτῆ καὶ ἡ διεξαγωγή μιᾶς ἀνακριτικῆς διαδικασίας πού ἀπέδειξε, ὅτι δὲν ὑπῆρχαν ἔνοχοι. Πάντως τὸ χάσμα πού δημιουργήθηκε ἦταν βαθύτατο, καὶ τὸ στελεχὸν πού διεφώνησαν ὑπῆρξαν οἱ ἡγέτες τοῦ προσωρινοῦ "Ἀρματος Θεσπίδος. Κατόπιν αὐτοῦ διερωτᾶται κανεὶς, διότι τὰ πρόσωπα αὐτὰ πού ἠγγήθησαν τοῦ "Ἀρματος Θεσπίδος εἶναι ἰσχυρά, διερωτᾶται κανεὶς, ἐὰν αὐτὰ τὰ πρόσωπα ἐπιβλήθουν καὶ στὸ νέο "Ἀρμα Θεσπίδος, ἐὰν ὁ ἀντέγραμμία ἄλλη Θεατρικὴ Σκηπὴ. Τὸ τὸνίζω αὐτό, κ.κ. συνάδελφοι, γιατί ὁ ἀπὸ πρέπει νὰ εἴμαστε ἰδιαίτερα προσεκτικοί.

Τὸ Θεάτρο εἶναι ἕνας χώρος πού ἔχει τοὺς δικούς του νόμους καὶ κανόνες. Στὶς διαφωνίες ὑπάρχουν ἰδιομορφίες πού ἐμεῖς εἶναι δύσκολο νὰ τὶς ἀντιληθοῦμε. Αὐτὸ πού πρέπει νὰ κάνομε εἶναι νὰ μὴν ἐντείνουμε τὶς δξύτητες.

Πιστεύω, ὅτι μὲ τὴ συγκρότηση αὐτοῦ τοῦ ὀργανισμοῦ, σύντομα θὰ ἔχουμε νὰ κλείσουμε πολλές πληγές, πού θὰ ἀνοίξουν ἀνάμεσα στὶς ὑπάρχουσες Σκηπὴς μας καὶ στὸν καινούργιο αὐτό ὀργανισμό, ὁ ὁποῖος ἀνεξάρτητα τοῦ πολυπλευροῦ στόχου πού ἔχει καὶ τῆς πολυπραγμοσύνης του εἶναι ἕνας ὀργανισμὸς ἀπὸ τὴ συγκρότησή του διαβρωτικὸς πρὸς τὰ ἄλλα Θεάτρα.

Στὴ συνέχεια στὴν κατ' ἄρθρον ἴσως συζήτηση θὰ ἀναφερθοῦμε γύρω ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ θέματα προϋπολογισμῶν, δαπανῶν κλπ. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιο θὰ ἤθελα νὰ τὸνίσω εἶναι, ὅτι παρ' ὅλο ὅτι ἡ παράταξη, τὴν ὁποία ἐκπροσωπῶ καὶ ἐγὼ προσωπικῶς δὲν ἔχουμε ἀντίρρηση ὡς πρὸς τὴν πολιτιστικὴ δραστηριότητα πρὸς τὴν ἐπαρχία, ἀντίθετα θέλομε νὰ μεθοδευθῆ σωστά, δὲν ἔχουμε λέγω ἀντίρρηση ὡς πρὸς τὴν ἰδέα, ἀλλὰ τὸ παρὸν νομοσχέδιο θὰ τὸ καταψηφίσωμεν, διότι νομίζω ὅτι δὲν ἐπιτελεῖ τὸν πρωταρχικὸ του στόχο.

Πρὶν τελειώσω, θέλω νὰ τὸνίσω, ὅτι δραστηριότητες ἄλλων Σκηπὴν, τὶς ὁποῖες δὲν θέλω νὰ χαρακτηρίσω ἰδιωτικῆς, διότι τὶς ἀποτελοῦν ἄνθρωποι δοσμένοι στὸ Ἑλληνικὸ Θεάτρο καὶ τὴν Ἑλληνικὴ πολιτιστικὴ ἐν γένει ὑπόθεση δὲν βοηθήθηκαν ὅσο θὰ ἔπρεπε, ἐνῶ ὁ ἀποροῦσαν, νομίζω, νὰ ἀποτελέσουν πρῆξιν μιᾶς πολιτιστικῆς ἐξόδου πρὸς τὴν ἐπαρχία. Καὶ ἐπαναλαμβάνω, ὅτι δὲν εἶμαι ἀπὸ αὐτοὺς πού διακηρύσσουν, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνατεθῶν σὲ ἰδιωτικὰ χέρια αὐτὰ τὰ τόσο σημαντικὰ πράγματα θέματα, δηλαδὴ τὰ θέματα ἐπεκτάσεως τῶν θεατρικῶν δραστηριοτήτων πρὸς τὴν ὑπαιθρον. Μιλῶ γιὰ συγκεκριμένους καλλιτέχνες καὶ ὀργανισμούς, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν ἀφοσίωση στὸ πολιτιστικὸ ἔργο ἔχουν ἀποδείξει, ὅτι εἶναι πολὺ πὸ πᾶν ἀπὸ ὅτι, ὡς τώρα σημαίνει ἡ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ δραστηριότητα. Αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτηση καὶ ἐπιφυλάσσομαι νὰ ἐπανέλθω στὴν κατ' ἄρθρο συζήτηση. (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς Πτέρυγος τῆς Ἀντιπολιτείας).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγον ὡς εἰδικὸς ἀγορητῆς τοῦ ΠΑΣΟΚ.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Τὸ συζητούμενο νομοσχέδιο εἶναι τὸ πρῶτο βασικὸ νομοσχέδιο πού εἰσάγεται στὸ Τμῆμα ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, ἀπ' ἧς στιγμῆς ἄρχισε νὰ λειτουργεῖ μεταδικτατορικὰ τὸ Κοινοβούλιον [...]. Εἰδικότερα γιὰ τὸ συζητούμενο νομοσχέδιο, πού μόλις εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας προκάλεσε πραγματικὸ σάλο στὸ Σωματεῖο τῶν Ἑλλήνων Ἡθοποιῶν καὶ γενικὰ στοὺς θεατρικούς καλλιτεχνικούς καὶ πνευματικούς κύκλους. Καὶ πού προκαλεσε δυσμενέστατα σχόλια τοῦ ἡμερησίου τύπου. Περιττὸ νὰ πῶ ὅτι πλειοδοτοῦμε γιὰ τὴν ἀνάγκη τῆς ὅσο τὸ δυνατό περισσότερης προσφορᾶς τῆς θεατρικῆς τέχνης καὶ τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων στὴν ἐλληνικὴ ἐπαρχία. Ἄλλὰ τὸ νομοσχέδιο δὲ μᾶς βρῖσκει σύμφωνους λόγῳ τῆς κακῆς δομῆς τοῦ "Ἀρματος Θεσπίδος".

Μερικῶς ἀπὸ τὶς βασικὲς αἰτιάσεις εἶναι ὅτι μὲ τὸ "Ἀρμα Θεσπίδος ὅπως ἔχει στὴ δομὴ του, δημιουργεῖται ἕνας ὑπερθεατρι-

κὸς ὀργανισμὸς σὲ βάρος τῶν τριῶν Κρατικῶν Σκηπὴν, δηλαδὴ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, τῆς Ἑθνικῆς Λυρικῆς Σκηπὴς καὶ τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος.

Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρ. 3, ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς δημοσίευσής τοῦ νόμου στὴν Ἑφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως περιέρχεται αὐτοδικαίως στὸ "Ἀρμα Θεσπίδος κάθε κινητὸ περιουσιακὸ στοιχεῖο τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, πού ἀποσκοπεῖ στὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ "Ἀρματος. Ἐπὶ πλέον ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴν παράγρ. 2 τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου, μεταβιβάζεται, κατὰ κυριότητα ἢ χρῆση καὶ πᾶν ἕτερον περιουσιακὸν στοιχεῖον τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, καθὼς καὶ πᾶσα κινητὴ περιουσία τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος καὶ Ἑθνικῆς Λυρικῆς Σκηπὴς, χωρὶς κᾶν νὰ τίθεται ὡς προϋπόθεση γι' αὐτὲς τὶς μεταβιβάσεις τὸ στοιχεῖο τῆς ἀναγκαιότητας γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ "Ἀρματος. Τὸ μόνον πού ἀπαιτεῖται γι' αὐτὲς τὶς μεταβιβάσεις εἶναι ἡ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ ἡ συμβουλευτικὴ γνώμη τοῦ Διοικ. Συμβουλίου τῆς Κρατικῆς Σκηπὴς, στὴν ὁποία ἀνήκει ἡ κυριότητα τοῦ μεταβιβαζόμενου πράγματος.

Ἐξ ἄλλου, σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρ. 17: " Διὰ πράξεων τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκτακτὸς ἀπασχόλησις ὑπὸ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου "Ἀρμα Θεσπίδος" τοῦ πάσης φύσεως ὑπηρετοῦντος παρὰ τῷ Ἑθνικῷ Θεάτρῳ, Κρατικῷ Θεάτρῳ Βορείου Ἑλλάδος καὶ Ἑθνικῇ Λυρικῇ Σκηπὴν, προσωπικοῦ κατόπιν κοινῆς προτάσεως τῶν δύο ὀργανισμῶν". Δηλαδὴ δὲν θὰ εἶναι δύσκολο, σιγά - σιγά, νὰ ἀποδυναμωθοῦν οἱ τρεῖς Κρατικῆς Σκηπὴς καὶ ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τοῦ.

Καὶ γιὰ νὰ ὀλοκληρώσω αὐτὴν τὴν αἰτίαση, πού εἶναι καὶ αἰτίαση τοῦ Σωματεῖο τῶν Ἑλλήνων Ἡθοποιῶν, θὰ ἀναφερθῶ στὴν ἀκόλουθη περιεκτικὴ πρόσφατος δημοσίευσίματος: " Τὸ Κράτος ἰδρῦε ἕνα ἀκόμα κρατικὸ θεάτρο — καὶ μάλιστα ὑπερθέατρο — ἢ γέννηση καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ὁποῖο ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ νομοσχεδίου, τείνει ν' ἀπορροφήσει τὴν ζωὴ καὶ τὴν δράση τῶν ἤδη ὑπαρχουσῶν θεατρικῶν κρατικῶν σκηπὴν. Γιατὶ ἂν τὸ "Ἀρμα Θεσπίδος" ἔχει τὸ δικαίωμα πᾶ ν' οἰκειοποιηθῆ" τὴν κινητὴν περιουσία τοῦ Ἑθνικοῦ, τοῦ Κρατικοῦ Βορείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Λυρικῆς Σκηπὴς, κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἐγγυηθῆ ὅτι κάποια στιγμή, μὲ κάποια τροποποίηση ἀπὸ αὐτὲς πού μὲ τὴν εὐκολία μπορεῖ νὰ κάνει, θὰ ἀπαιτήσῃ καὶ μεγάλο ἢ μικρὸ μέρος ἀπὸ τὸ ἔμφυχο ὑλικὸ τῶν ἄλλων κρατικῶν θεάτρων, καθὼς καὶ μερίδα ἀπὸ τὴν σταδιοδρομία τους (περιοδεῖες στὸ ἐξωτερικὸ). Καὶ ποῖες θὰ εἶναι οἱ συνέπειες στὴν λειτουργία τῶν σκηπὴν αὐτῶν εἶναι εὐκόλο γιὰ τὸν καθένα νὰ τὶς σταθμίσει. Στὸ σημεῖο αὐτὸ θὰ ἔπρεπε νὰ σημειωθῆ ὅτι τὸ ἴδιο τὸ Κράτος ἐξριζώνει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὴν προσπάθεια πού χρόνια τώρα, ἕνα ἀπὸ τὰ " παιδιὰ " του, τὸ Κρατικὸ Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος, ἔχει πραγματοποιήσει καὶ ἐπιβάλλει, μὲ κόπο, ἰδρώτα καὶ χωρὶς καθόλου ἐπιπλέον χρήματα: Οἱ περιοδεῖες τοῦ Κρατικοῦ Βορείου Ἑλλάδος, σὲ ὅλη τὴν Μακεδονία καὶ τὴν Θράκη ἔφεραν τὸ καλὸ ζωντανὸ θεάτρο κοντὰ στὶς ἀπομονωμένες αὐτὲς περιοχές, θετικὰ, προγραμματισμένα καὶ μὲ σύστημα. Ἔργο οὐσιαστικὰ τοῦ σεβαστοῦ βετεράνου τοῦ θεάτρου μας Σωκράτη Καραντινοῦ, οἱ περιοδεῖες τοῦ Κ.Θ.Β.Ε. ἀποτελέσαν καὶ ἀποτελοῦν ἕνα ἀδιάσπαστο τμῆμα τῆς δραστηριότητάς του, πού ἔγινε ἀπαραίτητη στὸ κοινὸ τῶν περιοχῶν αὐτῶν".

" Ἄλλη αἰτίαση: Δημιουργεῖται ἕνας γραφειοκρατικὸς ὀργανισμὸς. Ἐνδεικτικὰ καὶ μόνον ἀναφέρω, ὅτι τὸ "Ἀρμα Θεσπίδος ἀπαρτίζεται ἀπὸ 111 άτομα μόνιμα ἀπὸ τὰ ὁποῖα μόνον 30 εἶναι ἠθοποιοί, ἀπὸ ἕνα πανίσχυρο Διοικητικὸ Συμβούλιο, πού διορίζεται ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Πολιτισμοῦ, πού ἐκπολεῖ ἀκόμα καὶ τὸ δραματολόγιο καὶ τὸ πρόγραμμα τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων — ἔργο πού θὰ ἔπρεπε νὰ ἀνήκει σὲ μιὰ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ. Καὶ πού ἔχει τὴν ἔδρα του στὴν Ἀθήνα. Καὶ ὀρθὰ παρατηρεῖ ὁ Α. Δελγιάννης ὅτι οἱ ἠθοποιοὶ βλέπουν νὰ δημιουργεῖται ἕνας γραφειοκρατικὸς ὀργανισμὸς πού τοὺς βρῖσκει ἀντίθετους.

" Ἄλλη αἰτίαση: Δημιουργεῖται ἕνας πολυδάπανος ὀργανισμὸς πού θὰ ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος μὲ 24 ἐκατ. ἐφέτος καὶ 26 ἐκατ. τοῦ χρόνου καὶ πού εἶναι ἄγνωστο τί διαστάσεις θὰ παρὶ ἀργότερα αὐτῆ ἡ κρατικὴ ἐπιβάρυνση. Καὶ αὐτὰ καθ' ὄν χρόνον μπορούσε τὸ θέμα τὸ πολιτιστικὸ τῆς ἐπαρχίας νὰ λυθῆ κατὰ τὸν πλέον ἱκανοποιητικὸ τρόπο ἂν ἐδημιουργοῦντο Κέντρα Πολιτισμοῦ: Στὴ Θράκη, στὰ Ἰωάννινα, στὴ Λάρισα, στὴν Πάτρα, στὴν Κρήτη καὶ στὴ Ρόδο. Καὶ ἡ πολιτι-

στική πλευρά της επαρχίας θα εξυπηρετείτο αν ενισχύοντο οικονομικά τα Δημοτικά Θέατρα, οι Ιδιωτικοί Θίασοι, τα συγκροτήματα νέων και τα καλλιτεχνικά συγκροτήματα, που αναπτύσσουν αξιόλογη θεατρική και εκπαιδευτική δραστηριότητα. Αντίθετα το Κράτος αφήνει σχεδόν αβοήθητες αυτές τις πολιτιστικές καλλιτεχνικές μονάδες, όπως είναι: το Θέατρο Κούν, για το οποίο διέθεσε φέτος το Κράτος μόλις ένα μισό εκατομμύριο, οι Χοροί της Δόρας Στράτου, για την οποία διέθεσε 1 εκατομμύριο, το Θέατρο της Άσπασίας Παπαθανασίου, για το οποίο διέθεσε παρόμοιο ποσό. Και αφήνει αβοήθητες πολλές άλλες θεατρικές μονάδες, που θα μπορούσε κανείς να κατονομάσει. Και που μπορούσε να ενισχύει συγκροτήματα νέων για να φέρνουν τα καλλιτεχνικά τους μηνύματα και στην ύπαιθρο.

Και έτσι, με τη δομή του "Αρματος Θέσπιδος" και τα ποσά που θα απορροφά από τον Κρατικό Προϋπολογισμό (24 εκατομμύρια φέτος και 26 του χρόνου) — πράγμα που θα γίνεται σέ βάρος των Κρατικών Σκηνών, αλλά και των ελεύθερων θεατρικών και πολιτιστικών μονάδων — θα διαιωνιστεί η πολιτιστική κακοδιαμονία της επαρχίας, καθώς υποστηρίζεται πειστικά και από σχετικά δημοσιεύματα, που ένα από αυτά, του "Βήματος", το καταθέτω για να ενσωματωθεί στα Πρακτικά.

Κύριοι συνάδελφοι και κ. Υπουργέ, θα ήταν εύχης έργο να αναβληθεί ή επιψήφιση του νομοσχεδίου για να δοθεί ή ευχέρεια στον κ. Υπουργό για μιὰ εποικοδομητική αναθεώρηση του νομοσχεδίου, αφού ακούσει και τις απόψεις και εκείνων που μπορεί να έχουν έγκυρο γνώμη. Και άτυχώς, όπως υπεύθυνα γνωρίζω, δεν εξήγησε τις γνώμες του Σωματείου Έλλήνων Ήθοποιών, ούτε της Πανελληνίας Ένωσης Έλευθερου Θεάτρου, ούτε των εκπροσώπων του Θεάτρου, είτε σκηνοθέτες είναι είτε ήθοιοι πρωταγωνιστές ούτε θεατρικών συγγραφέων. Όπως έχει το νομοσχέδιο του λείπει ή πεύρα κορυφαίων στελεχών του ελληνικού θεάτρου, που έχουν οργώσει την ελληνική επαρχία και έχουν κύρος. Ύστερα από μιὰ τέτοια ανταλλαγή απόψεων και μόνο, θα μπορούσε ό κ. Υπουργός να φέρει το νομοσχέδιο όχι στο Τμήμα, αλλά στην τακτική Βουλή, έτσι που να υποστεί και την επεξεργασία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής του Υπουργείου Πολιτισμού.

Έπειδή όμως δε βλέπουμε πιθανότητα για να γίνει δεκτή αυτή ή πρότασή μας, θα κάνουμε μερικές βελτιωτικές υποδείξεις για το νομοσχέδιο, χωρίς όμως και τούτο να σημαίνει ότι εγκρίνουμε το "Αρμα Θέσπιδος", με τη μορφή που του δίνει το νομοσχέδιο.

Προτείνουμε:

- 1) Να όριστεί για έδρα του "Αρματος Θέσπιδος ή Πάτρα και όχι ή Αθήνα. Έτσι το "Αρμα θα είναι πλησιέστερα στην αποστολή του, αν έχει σαν άφετηρία των έξορμήσεων του την Πάτρα, με τη γνωστή πνευματική της ύποδομή και το άριστο κτίριο του Δημοτικού Θεάτρου της Πάτρας.
- 2) Το "Αρμα Θέσπιδος να διαθέτει για την πραγμάτωση των σκοπών του 3 κλιμάκια, που το καθένα τους να άρπάζεται από 25 ήθοποιούς και που θα προορίζονται για τις ελληνικές επαρχίες (πλην Μακεδονίας — Θράκης που καλύπτεται από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος).
- 3) Το προσωπικό του "Αρματος να άρπάζεται κατά τα 2/3 από το καλλιτεχνικό προσωπικό και κατά το 1/3 από το υπόλοιπο πάσης φύσεως προσωπικό. Και το καλλιτεχνικό προσωπικό να διακρίνεται σε πρωταγωνιστές και δευτεραγωνιστές.
- 4) Στο Διοικητικό Συμβούλιο του "Αρματος να μετέχει ένα μέλος που να προέρχεται και να υποδεικνύεται από τους ήθοποιούς του "Αρματος, και ένα άλλο να προέρχεται και να υποδεικνύεται από το Σωματείο Έλλήνων Ήθοποιών.
- 5) Η εκπόνηση του δραματολογίου και του προγράμματος των πολιτιστικών εκδηλώσεων να γίνεται όχι από το Διοικητικό Συμβούλιο του "Αρματος, αλλά από μιὰ Καλλιτεχνική Επιτροπή.
- 6) Η μεταβίβαση κινητών περιουσιακών στοιχείων των Κρατικών Σκηνών στο "Αρμα" να γίνεται όχι αυτόματα, αλλά ύστερα από άπόφαση του Υπουργού μετά σύμφωνο γνώμη του Διοικ. Συμβουλίου της Κρατικής Σκηνης, που μετα-

βιβάζει τα περιουσιακά στοιχεία, και εάν και έφ' όσον είναι απαραίτητα για τη λειτουργία του "Αρματος.

7) Την άδρή επιχορήγηση των Ιδιωτικών θεάτρων, συγκροτημάτων των νέων, και των Δημοτικών Θεάτρων που σημειώνουν αξιόλογη δραστηριότητα στις επαρχίες.

8) Την ίδρυση 6 Κέντρων Πολιτισμού: στη Θράκη, στα Ίωάννινα, στη Λάρισα, στην Πάτρα, στην Κρήτη και στη Ρόδο.

9) Την επαναβίωση του "Θεωρικού" για τα επιχορηγούμενα θεάτρα με τη δωρεάν είσοδο ή το μειωμένο αντίτιμο εισιτηρίου για τους μαθητές, φοιτητές, άγρότες, εργάτες, συνταξιούχους, άνάπηρους και τα οικονομικώς άσθενέστερα άτομα.

Το Θέατρο, κ.κ. συνάδελφοι, ύπρξε το μεγάλο σχολείο για τους άρχαίους Έλληνες. Και παρόμοιο πρέπει να γίνει το νεοελληνικό Θέατρο για τους νεοέλληνες. Ειδικότερα, το τι προτείνουμε, περιλαμβάνεται στο κείμενο τροπολογιών, που καταθέτω και που θα ήθελα να ενσωματωθεί στα Πρακτικά.

[Τά ύπό του κ. Ι. Κουτσογέρα κατατεθέντα έγγραφα, είναι δημοσίευμα της έφημερίδος "Βήμα" με τον τίτλο: "Αιφνιδιαστικά επιχειρείται ή ψήφιση του νομοσχεδίου για το "Αρμα Θέσπιδος" και οι άναπτυχθείσες προφορικά τροπολογίες του]

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ό κ. Παπαρηγόπουλος έχει τον λόγον.

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, παρ' ότι εύρισκόμεθα νομίζω πρό άγαθής συγκυρίας συμπτώσεως απόψεων ούσιαστικώς επί της βασικής ιδέας του σκοπού του νομοσχεδίου, επιτρέψατέ μου δι' έλαχίστων να διατυπώσω ώρισμένους σκέψεις επί της άρχής του νομοσχεδίου.

Πρώτον, με άπασχολεί το γνωστόν πρόβλημα το άποκαλούμενον πρόβλημα της άστυφιλίας και δεύτερον, το τεράστιον έθνικόν θέμα του άποδήμου Έλληνισμού. Είναι άληθές ότι όλος ό κόσμος και ό τόπος μας έπίσης παρουσιάζει το γνωστόν φαινόμενον της έγκαταλείψεως της επαρχίας και της έγκαταστάσεως του επαρχιακού πληθυσμού εις τα Κέντρα. Ειδικότερα εις τον Τόπον μας τρανή άπόδειξις άποτελεί το γεγονός ότι εις τας Αθήνας και περίεξ αυτής, έχει συγκεντρωθή πέραν του 1/4 του πληθυσμού της Χώρας. Όλος ό κόσμος προσπαθεί να άνεύρη τρόπον άνασχεσεως, άνακοπής αυτής της διαρ-

Ι. Κουτσογέρας: "Ένα νομοσχέδιο που 'γινε χωρίς να ρωτηθεί κανένας απ' όσους έχουν έγκυρη γνώμη, πρέπει να άποσυρθεί

ροής και προσπαθεί να άνεύρη κίνητρα διασυνδέσεως του πληθυσμού με την έπαρχίαν. Τα κίνητρα αυτά είναι διάφορα και άποβλέπουσιν εις τὴν δημιουργηθῆ ἡ ποιοίτησις εις τὸν πόλιν, ὁ ὅποιος διαβίῳ εἰς τὴν έπαρχίαν, ὅτι ὑπάρχει τὸ Κράτος, τὸ ὅποιον συμπαρίσταται και συμπεριέεται μαζί του. Θέλει νὰ δημιουργηθῆ ἡ συνείδησις, ὅτι ὑπάρχει τὸ Κράτος και ἡ Πολιτεία πλάϊ του, ὅτι δὲν ἔχει μόνον τὴν περιωρισμένην μάλαστα ἀπόλαυσιν τὴν ὕλικὴν εις τὴν έπαρχίαν, ἀλλὰ ἔχει τὸ δικαίωμα και τὴν εὐχέρειαν νὰ ἀπολαμβάνη και τὴν πνευματικὴν τροφήν. Εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ και Ἐπιστημῶν, ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότης τῆς ἀναπτύξεως δραστηριότητος, πολιτιστικῆς και μορφωτικῆς.

Ὁ ἀξιότιμος κ. Ὑπουργὸς ἔχει ὑπ' ὄψει αὐτὸ τὸ πρόβλημα και κατὰ τὸ ἀπέλθον ἔτος ἔκανε ἓνα πείραμα. Συνεκρότησε ἓνα προσωρινὸ Θεάτρο τὸ ὅποιον πράγματι διηυλάκωσεν ὀλόκληρον τὴν έπαρχίαν και εἰδικώτερον τὴν παραμεθόριον περιόχην και ἔβγαλε τὰ συμπεράσματά του. Και δὲν τὰ ἔβγαλε μόνος του. Διότι εἶναι κοινὴ ἀναγνώρισις και κοινὸς στόχος, ὅτι αἱ περιοδεῖαι αὐταί, αἱ ἐμφανίσεις αὐταὶ τοῦ Θεάτρου εις τὴν έπαρχίαν, συνεχίσθησαν τὸν πληθυσμόν, και εἶναι ἔκδηλος πλέον, ἡ ἀνάγκη και ἡ ἐπιθυμία τῆς έπαρχίας νὰ ὑπάρχη αὐτῇ ἡ πνευματικὴ τροφή.

Με τὴν ἐμπειρίαν τὴν ὅποιαν ἀπέκτησεν ὁ κ. Ὑπουργὸς ἐκ τῆς προσωρινῆς λειτουργίας τοῦ Θεάτρου ἐκείνου, ἔφερε τὸ παρὸν νομοσχέδιον, διὰ τοῦ ὁποῦ συνίσταται ἓνας Ὁργανισμὸς ὑπὸ μορφήν Ν.Π.Δ.Δ. Ὁ σκοπὸς του εἶναι σαφὲς καθορισμένος εις τὸ ἄρθρον 2. Δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀνάπτυξις τῆς θεατρικῆς τέχνης. Ἐδῶ, κ.κ. συναδελφοί, θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ προσέξετε. Δὲν πρόκειται περὶ Θεάτρου. Εἶναι ἓνας Ὁργανισμὸς ὁ ὅποιος ἀποβλέπει εις τὴν πνευματικὴν και μορφωτικὴν καθολικῶς ἀνάπτυξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, εις τὸν ᾧ ἄρῳ του χοροῦ, τῆς μουσικῆς, τοῦ θεάτρου και ὄλων ἐκείνων τῶν ἐκδηλώσεων, αἱ ὅποιαι ἀναφέρονται εις τὸ ἄρθρον 2. Ἀλλὰ προπαντὸς δὲν ἔχει περιορισμούς. Δὲν ἔχει περιορισμούς εις ὄρια και σύνορα. Δὲν ἀφορᾷ μόνον τὴν έπαρχίαν, ἀφορᾷ καθολικῶς ὀλόκληρον τὸν Ἑλλαδικὸν ᾧ ἄρῳ. Ἀλλὰ ἐκεῖνο εις τὸ ὅποιον δίδω ἰδιαιτέραν προσοχὴν και σημκίαν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ὁργανισμὸς αὐτὸς ἔχει δραστηριότητα και ἐκτὸς τῶν συνόρων. Και μὴ λησμονώμεν, ὅτι ἐκεῖ παρουσιάζεται τὸ μοναδικὸν φαινόμενον εις τὸν κόσμον, ἔχομεν ἓνα πληθυσμὸν ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος και ἄλλο ἥμισυ πληθυσμοῦ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ὁ ἀπόδημος Ἑλλητισμὸς, εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προσβλέπουσιν, νοσταλγοῦσιν και προσφέρουσιν τόσα εις τὸν τόπον. Δικαιοῦνται και ἐκεῖνοι νὰ ἔχουν κοντά τους τὸ Ἑλληνικὸ θεάτρο, τὰς ἑλληνικὰς ἐκδηλώσεις διὰ παραμυθίαν και νοσταλγίαν.

Νομίζω δὲ ὅτι θὰ πρέπει περισσότερο νὰ στραφῶμεν και ἐκεῖ χωρὶς βεβαίως νὰ παραβλέσωμεν τὴν ἑλληνικὴν έπαρχίαν. Δικαιοῦνται, κύριοι συνάδελφοι και ἡ ἑλληνικὴ έπαρχία αὐτῆς τῆς πολιτιστικῆς και πολιτικῆς ἀνάδοῦ. Και μὴ λησμονώμεν ὅτι, ἂν καταρωθῶσαμεν και ξεφύγαμε ἀπὸ τὸ ἀδιέξοδον και ἀπὸ τὴν ἀνωμαλίαν και εἰσῆλθωμεν εις τὸν δρόμον τῆς ὀμαλότητος τοῦτο ὀφείλεται εις τὴν ὀρμότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ και εις τὴν πολιτιστικὴν του ἀνάδο. Ἐχομεν ἀνάγκη βασιτικῶς και κυρίως νὰ ἀνεβάσωμεν πνευματικῶς τὸ ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ μας, διότι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ κατορθώσωμεν και αὐτὸ τὸ πολίτευμα μας, τὴν Δημοκρατίαν, νὰ τὴν θωρακίσωμεν περισσότερο.

Τάσσομαι ἀναφανδὸν ὑπὲρ τῆς ἀρχῆς τοῦ νομοσχεδίου. Ἐὰν ἐλαχίστας ἐπιφυλάξεις ἔχω ἐπὶ τῶν ἄρθρων, θὰ ἔχω τὴν εὐκαιρίαν νὰ διατυπώσω ταῦτα εις τὴν κατ' ἄρθρον συζήτησιν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Θ. Ἀναγνωστόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΘΕΟΔ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, τὸ νομοσχέδιο, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, θέτει στόχους πολὺ “ὑψηλοῦς”. Ἀναφέρει μεταξὺ ἄλλων, ὅτι ἡ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ Θεάτρου, αὐτοῦ τοῦ Ὁργανισμοῦ, θὰ ἔχη σάν ἀποτέλεσμα, τὴν μείωσιν τῆς τάσεως τῶν έπαρχιακῶν πληθυσμῶν πρὸς ἐγκατάστασιν στὰ μεγάλα ἀστικά κέντρα. Ἀμφιβάλλω ἂν με τὴ μορφήν ποῦ ἐμφανίζεται τὸ ὑπὸ ψήφισιν σχέδιον νόμου, μπορεί νὰ ἐπιτύχη τὸ σκοπὸν γιὰ τὸν ὅποιο, κατὰ τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν, ἔρχεται στὴν Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεία πρὸς ψήφισιν. Πέρα ἀπ' αὐτὸ, κάνω τὴ διαπίστωση, ὅτι τὴν εἰσηγητικὴν ἔκθεσιν τὴ διακρίνει μία πολυπραγοσύνη και στόχοι πολλαπλοὶ και συμπλεκόμενοι με στόχους παρομοίαν τοπικῶν δραστηριοτήτων. Και φοβοῦμαι, ὅτι γίνεται ἀμφίβωλη, ἂν ὄχι ἀδύνατη ἡ ἐπιτυχία τους.

Θὰ ἔλθω σὲ μιὰ ἀντίθεσιν με τοὺς συναδέλφους, οἱ ὅποιοι χαρακτήρισαν ὡς πολυτελῆ τὴν προικοδότησιν αὐτοῦ τοῦ Ὁργανισμοῦ. Ἐγὼ τὴ γνώμη, ὅτι γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐξυπηρετήσῃ ἐλάχιστον μέρος τῶν στόχων αὐτῶν, δὲν εἶναι δυνατὸ με ἐτήσια δαπάνη 26 ἑκατομμ. δραχμῶν νὰ περιοδεύῃ σ' ὀλόκληρην τὴν Ἑλλάδα, νὰ καταβάλῃ μισθοὺς σὲ ἡθοποιούς, σὲ λοιπὸν προσωπικό, σὲ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὁργανισμοῦ, ὅταν αὐτὸ τὸ ποσὸν, φοβοῦμαι, ὅτι δὲ θὰ φθάνῃ οὔτε καύσιμα, προκειμένου τὰ αὐτοκίνητα τοῦ “Ἄρματος” νὰ περιοδεύουν σ' ὀλόκληρην τὴ χώρα. Εἶναι φυσικὸ νὰ μὴν κάνη δουλεῖα σωστή.

Ἀλλὰ πέραν αὐτοῦ, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀμφίβωλη και δὲν μπορεί κανεὶς νὰ ἔχη ἀντίθετον γνώμη, ὅτι πρέπει πράγματι νὰ τονωθῆ ἡ έπαρχία και ὅτι πρέπει οὐσιαστικῶς και ἡ ὑπαιθρος ν' ἀρχίσῃ κι' αὐτὴ νὰ κοινωνῇ πνευματικῶς. Ἀλλὰ, πιστεύω ὅτι αὐτὸς δὲν εἶναι ὁ σωστὸς τρόπος, γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ δώσωμε πνευματικὴ τροφή στὴν έπαρχία. Γιατί, κύριε Ὑπουργέ, τὸ “Ἄρμα Θεσπίδος”, θὰ ἔχη σάν σκοπὸν περιοδεύοντας τὴν έπαρχία, νὰ γυρίξῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Και θὰ πάη μια ἡ δύο ἡμέρες στὴν α' ἡ τὴν β' έπαρχία. Τὶς ὑπόλοιπες 363 ἡμέρες τοῦ χρόνου ποῦ θὰ φεύγῃ αὐτὸ τὸ “Ἄρμα Θεσπίδος”, ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἐπικοινωνία τους ἡ πνευματικὴ; Εἶναι δυνατὸ νὰ ἰσχυρισθῶσατε ὅτι με αὐτῇ τῇ μορφῇ τονώνομε πραγματικῶς τὴν έπαρχία; Μήπως εἶναι σκοπιμώτερον και πολὺ πιὸ χρησιμὸ νὰ ψάξωμε νὰ βροῦμε ἓναν ἐπιτυχέστερον τρόπο γιὰ τὴν πνευματικὴν βελτίωσιν τῆς έπαρχίας, μακριὰ ἀπὸ φευγαλέας ψυχαγωγίας, ἀπὸ πολυπράγμονες μονάδες; Μήπως θὰ ἦταν σκόπιμον ἀντὶ γι' αὐτὸ, νὰ τονωθῶν τὰ τοπικὰ θεάτρα ποῦ ὑπάρχουν, νὰ τονωθῆ τὸ Θεσσαλικὸν θεάτρο, τὸ Κρητικὸν θεάτρο, τὸ θεάτρο Βόλου και ἄλλα; Ἄν τονωθῶν τὰ Φεστιβάλ Ἰθάκης και Λευκάδος και τῶσα ἄλλες τοπικῆς ἐκδηλώσεις ποῦ ὑπάρχουν, ποῦ θὰ μπορούσαν σάν μόνιμοι πνευματικοὶ φορεῖς νὰ ἔχουν μιὰ θετικὴ και οὐσιαστικὴ προσφορὰ πνευματικὴν στὶς έπαρχίες;

Νομίζω, ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ μελετηθῆ με μεγαλύτερα προσοχή, θὰ ἔλεγα σχολαστικότητά τὸ σημεῖο αὐτὸ. Φοβοῦμαι, ὅτι βιαστήκατε και μ' αὐτὸ τὸν τρόπο δημιουργεῖτε ἓναν ἀνάπηρον ὀργανισμόν. Και εἶναι ἀνάπηρος γιὰτὶ, πέρα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα, με διάφορες πειρατεῖες, προσπαθεῖ νὰ ἀποκτήσῃ μιὰ αὐτοδυναμία με “δικά” του ἄλλα ξένα περιουσιακά στοιχεία. Αὐτὸ θὰ δημιουργήσῃ και μιὰ ἔντασιν στὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων καλλιτεχνικῶν Ὁργανισμῶν χωρὶς νὰ ἀποκτᾷ και τὴν αὐτάρκεια ποῦ πρέπει.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ, πρέπει νὰ πῶ, ὅτι δὲν εἶναι κάτι καινούργιο αὐτὸ ποῦ γίνεται. Παλιότερα, τὸ Κρατικὸν Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος εἶχε δημιουργησεί φορὰ ποῦ περιώδευε στὴν Ἑλλάδα και ἔχω τὴν πληροφορία πὸς τὰ ἀποτελέσματά του ἦταν ἐπιτυχῆ. Με τὴν μορφή ὅμως με τὴν ὅποια παρουσιάζεται σήμερα και ἐπειδὴ ὁ τύπος και οἱ καλύτερα ἀπὸ μᾶς γνωρίζοντες τὰ Καλλιτεχνικά πράγματα, μιλοῦν περὶ φωτογραφιῶν, δὲν ξέρω μήπως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδειχθῆ ἀπὸ μέρους σας, κ. Ὑπουργέ, μιὰ μεγαλύτερα εὐαισθησία και αὐτὸς ὁ ψήφισος περὶ φωτογραφιῶν ποῦ ἐλέχθη νὰ διαφυσθῆ. Θὰ περιμένουμε, ἂν δὲν τὸ κάνετε ἐσεῖς, νὰ διαφυσθῆ ἡ νὰ ἐπιβεβαιωθῆ ἀπ' τὸ χρόνο. Δὲν μπορούμε νὰ ἐξμασῶμε σιγούροι αὐτῇ τῇ στιγμήν περὶ τοῦ τί θὰ γίνῃ.

Ἐπίσης θέλω νὰ πῶ, ὅτι σὲ συγκεκριμένον ἄρθρον τοῦ νομοσχεδίου χρησιμοποιεῖται πειρατικὸς τρόπος δανεισμοῦ και συγκεκριμένον στὸ ἄρθρον 3, αὐτὸ γίνεται μετὰ γνώμη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου. Αὐτὸ ὀπωσδήποτε εἶναι πειρατεία. Δὲν εἶναι δυνατὸ ἀπλῶς νὰ ἀκούτε τὴ γνώμη και νὰ μὴ θεωρῆτε, ὅτι ἀποτελεῖ προϋπόθεσιν ἡ ὑπαρξῆ “συμφώνου γνώμης”.

Πέραν αὐτοῦ, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ στὸ ἄρθρον 5, ὅπου ὑπάρχουν ὀρισμένα θέματα οὐσιαστικῶς σχετικὰ στὸν ὑπὸ ἰδρυσιν Ὁργανισμὸν. Ἐγὼ τὴν πληροφορία, ὅτι πρὸ τριμήνου ἐπεσκέφητὸ τὸ Πρόεδρεῖο τῆς Ἐταιρείας θεατρικῶν συγγραφέων τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Μεταξὺ ἄλλων, διεμαρτυρήθη γιὰ τὴν ἀπουσία ἀπ' τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου ἐκπροσώπου τῆς Ἐταιρείας, ὅπως προβλέπη ὁ ἰδρυτικὸς νόμος τοῦ 1932, ποῦ δυστυχῶς, με τὴν κατοχῆ και με ὅλα τὰ δύσκολα χρόνια και γεγονότα ποῦ ἐπακολούθησαν, ἔπαυσε νὰ ὑπάρχη.

Σήμερα, λοιπόν, σεῖς κ. Ὑπουργέ, δημιουργεῖτε ἓνα νέο θεατρικὸ Ὁργανισμὸν και ἀγνοεῖτε παντελῶς τὴ συμμετοχῆ τῶν Ἑλλήνων θεατρικῶν συγγραφέων στὸ Διοικητικὸν Συμ-

βούλιο αυτού του 'Οργανισμού. Μά, κύριε 'Υπουργέ, 'Ελληνικό θέατρο, σημαίνει 'Ελληνικό θεατρικό έργο και 'Ελληνικό θεατρικό έργο, σημαίνει "Ελληνες συγγραφείς. Και έπιπλέον ότι είναι στις προθέσεις σας, να έχη ο φορέας που γίνεται, τη δυνατότητα να προαγάγη τα 'Ελληνικά Γράμματα. Πώς είναι δυνατό να άγνοηθούν οι "Ελληνες θεατρικοί συγγραφείς; Να μην συμμετέχουν σε ένα Διοικητικό Συμβούλιο αυτής της μορφής ενός συγχρόνου Καλλιτεχνικού - Πνευματικού 'Οργανισμού; Σε όλα τα Κράτη αυτή ή αντίληψις έχει κατοχυρωθή στην πράξη. Θέλω, τελειώνοντας να εκφράσω την άπορίαν μου γι' αυτή την έχθρική συμπεριφορά, ειδικότερα στους "Ελληνες θεατρικούς συγγραφείς. Νομίζω, ότι, χωρίς κανένα διαταγμό πρέπει να αποδεχθίτε να συμμετέχουν άπαραιτήτως στη διοίκηση του νεοϊδρυμένου 'Οργανισμού πνευματικού άνθρωποι του τόπου, οι θεατρικοί συγγραφείς. Είναι αυτόνομο, ότι με τη συμμετοχή δύο ή τουλάχιστον ενός εκπροσώπου της 'Εταιρείας "Ελλήνων θεατρικών συγγραφέων και ακόμα ενός — ει δυνατόν — του Σωματείου των 'Ελλήνων ήθοποιών, θα έχη το Διοικητικό Συμβούλιο μία αντιπροσωπευτικότητα, μία δημοκρατικότητα, μία πληρότητα θά έλεγα και θά μπορούσε μ' αυτό τον τρόπο ό υπό ίδρυση νέος 'Οργανισμός να λειτουργή σωστότερα, καλλίτερα και σε δημοκρατικές βάσεις. Ευχαριστώ.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: 'Ο κ. 'Αγγελούσης έχει τον λόγον.

ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΥΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είχε επικρατήσει κατά τās διακοπās και εις το Τμήμα Διακοπών, να εισάγονται πρὸς έπιψήφισιν νομοσχέδια, τὰ όποια θά καλύψουν μίαν έπιέγουσαν ανάγκην, τὰ υπόλοιπα δὲ να εισάγονται πρὸς έπιψήφισιν εις τὴν 'Ολομέλεια τῆς Βουλῆς. Παρατηρεῖται ὅμως τὸ φαινόμενον νὰ μὴ συμβαίνει πλέον αὐτὸ και νὰ έχη έγκαταλειφθῆ ή αρχή αὐτή. Ειδικότερα δὲ επιβεβαιούται αὐτὸ ἀπὸ τὴν εισαγωγήν πρὸς έπιψήφισιν τοῦ παρόντος νομοσχεδίου. Δὲν γνωρίζω, ἂν έχουν έπιλυθῆ όλα τὰ θέματα, τὰ όποια είναι κατεπείγοντα και ζέοντα. "Αν πράγματι έχουν ίκανοποιηθῆ όλα τὰ αίτήματα τοῦ Λαοῦ, και ἂν έχουν οι ἄγροτοι τῆς Β. 'Ελλάδος, οι όποιοι καταπλημμυρίζονται και καταστρέφονται ἀπὸ τās πλημμύρας, ἀποζημιωθῆ, δεδομένου ότι έπιέγοντα θέματα είναι εκείνα και ὄχι τὸ παρόν.

Δὲν εἴμεθα ἐναντίον εκδηλώσεων, ὅπως αὐτὰ καθορίζονται ἀπὸ τὸ παρόν νομοσχέδιον. "Αντιθέτως μάλιστα ὑποστηρίζομεν ὡς Κόμμα, ότι πρέπει νὰ παρέχεται εις τὸν Λαόν ή ψυχαγωγία εκείνη — και ἴδια εις τās ἀσθενεστερας και μακρὰν τῆς Πρωτευούσης τάξεις — ή όποια πρέπει νὰ παρέχεται εις τὸν σύγχρονον πολιτισμόν μας, εις κάθε πολιτισμένον ἄνθρωπον. "Απὸ τοῦ σημείου ὅμως αὐτοῦ, μέχρι τοῦ σημείου νὰ παραγνωρίζονται ζωτικώτατα θέματα, τὰ όποια δημιουργοῦνται καθ' ἐκάστην και τὰ όποια δημιουργοῦν καθ' ἐκάστην τās πορείας τοῦ Λαοῦ πότε πρὸς τὸ Κοινοβούλιον και πότε πρὸς μαχητικὰς εκδηλώσεις, νὰ παραγνωρίζονται λέγω αὐτὰ τὰ θέματα και νὰ δίνωμεν ἰδιαιτέραν σημασίαν εις τὸ ἂν θά υπάρξη, ἂν θά πρέπει νὰ υπάρξη 'Εθνικόν Θεάτρον μόνον, Λυρικὴ Σκηνή ή Θεάτρον Βορείου 'Ελλάδος και "Αρμα Θεσπιδος, ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Τὸ "Αρμα Θεσπιδος θά ἠμπορούσε νὰ δημιουργηθῆ και αὐτό. "Εχομεν μπροστὰ μας μετὰ τὸν 'Οκτώβριον, ὅταν θά ἀρχίσουν αἱ τακτικαί ἔργασαι τῆς Βουλῆς, χρόνον μακρόν. Διατί λοιπὸν νὰ ἀσχολούμεθα με αὐτὸ τὸ θέμα και νὰ μὴν ἀσχολούμεθα με εκείνους τοὺς πλημμυροπαθεῖς τοῦ "Εβρου και τοῦ Νομοῦ Σερρών, διὰ τοὺς όποίους πηγαίνωμεν εἰς τās διαφόρους ὑπηρεσίας και μᾶς λέγουν ότι δὲν ὑπάρχει νόμος διὰ νὰ ἠμπορέσουν νὰ ίκανοποιήσουν τὸ δικαίον αἰτημάτων των, οὐδὲ ἀνάλογοι πιστώσεις. "Ενῶ λοιπὸν διὰ τὸ "Αρμα Θεσπιδος ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ νόμος, διὰ τοὺς δυστυχεῖς πλημμυροπαθεῖς τῆς Μαυροθαλάσσης και τοῦ "Εβρου δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ. Πέραν αὐτοῦ φοβοῦμαι ότι ἂν και ἐφ' ὅσον έπιψηφισθῆ τὸ παρόν νομοσχέδιον, τὸ Θεάτρον Βορείου 'Ελλάδος τὸ όποιον, πράγματι, τόσον ἀπέδωσε, θά έχει καταργηθῆ. Διότι διὰ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ θεσπίζεται διάταξις, ότι δύνανται τὸ "Αρμα Θεσπιδος, τὸ Νομικὸν αὐτὸ Πρόσωπον Δημοσίου Δικαίου, νὰ παραλάβῃ εις τὴν κυριότητά του, ἀφαιρῶντας ἀπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Θεάτρον Βορείου 'Ελλάδος, πᾶσαν κινητὴν περιουσίαν του. Και μόνον κινητὴν περιουσίαν έχει τὸ Θεάτρον Βορείου 'Ελλάδος, φυσικὰ. "Αν ἀφαιρεθῆ και αὐτὴ ή περιουσία τότε δὲν θά παραμείνῃ τίποτε εις αὐτὸ και σιγά - σιγά θά περιέλθῃ εις μαρασμόν και καταργησιν.

Πέραν αὐτοῦ ὅμως, θά ἤθελα νὰ ἐρωτήσω: 'Ο αξιότιμος κ. 'Υπουργὸς Πολιτισμοῦ αὐτὸ ἀνεῦρεν ὡς πλέον ἀναγκαῖον

διὰ τὴν ίκανοποίησιν τοῦ όποίου μᾶς εισάγει τὸ παρόν νομοσχέδιον πρὸς έπιψήφισιν; 'Εδῶ δὲν διορίζονται ἀρχαιολόγοι, δὲν διορίζονται καθηγηταί, διότι ἐρέτος ὡς πληροφοροῦμαι, δὲν θά διορισθῶν, κύριοι συνάδελφοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα καθηγηταί, πλὴν Φυσικομαθηματικῶν, ἐλλείπει δαπανών, και διότι, ὡς ίσχυρίζεται ή Κυβέρνησις, διερχόμεθα ἔτος λιτότητος. Και ζητεῖται ἤδη νὰ έπιψηφίσωμεν νομοσχέδιον, τὸ όποιον ἀπὸ ένα πρόχειρον ὑπολογισμόν εἶδα ότι θά έχη δαπάνας — αὐτὰς τās όποιας ἀναγράφει μόνον τὸ Λογιστήριον και τās όποιας ἠδυνήθη κατὰ κάποιον τρόπον νὰ ὑπολογισθῆ — 56.100.000, πλέον έπιχορηγήσεως, ή όποια κατὰ τὴν εκθεσίαν τοῦ Λογιστηρίου θά είναι δαπάνη σημαντικὴ.

"Οταν δὲν ἔχομεν σχολοεῖα, κ.κ. συνάδελφοι, και ὅταν οι μεθυσταί στεγάζονται μέσα σε τρώγλες — μέσα σε καφενεῖα στεγάζονται εις τὸν Νομόν Σερρών Γυμνάσια — είναι δυνατόν νὰ ἀπασχολούμεθα με τέτοιες δαπάνες; Και νὰ φέρωμεν πρὸς έπιψήφισιν έπιτροχάδην τὸ νομοσχέδιον αὐτὸ ἀφήνοντας κατὰ μέρος ἄλλα νομοσχέδια σοβαρώτατα, τὰ όποια θά ίκανοποιούσαν πλείστας ὄσας ἀνάγκας; Δὲν νομίζω, ότι είναι ὀρθή πολιτικὴ αὐτὴ ή όποια ἐφαρμόζεται. Βέβαια δικαίωμα τῆς Κυβερνήσεως είναι νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἰδικὴν τῆς πολιτικὴν. Δικαίωμα ὅμως και τῆς "Αντιπολιτεύσεως είναι νὰ ἐλέγχῃ τὴν Κυβέρνησιν διὰ πράξεις και παραλείψεις οι όποιας πράγματι δημιουργοῦν μίαν πικρίαν εις τὸν 'Ελληνικὸν Λαόν. Δὲν ὑπάρχουν δρόμοι οι όποιοι θά ὀδηγήσουν εις τὰ ἀκριτικὰ χωριά, εις τὰ σύνορα. Και ἔχουν ἀπογυμνωθῆ τελείως τὰ σύνορα. Πῶς θά ἔλθουν κάτοικοι ἀπὸ τὸ "Αχλαδοχώρι τῶν Σερρών ή τὰ Δίκαια τοῦ "Εβρου νὰ παρακολουθήσουν τὸ "Αρμα τοῦ Θεσπιδος, ὅταν στεροῦνται δρόμων και ὅταν χρειάζονται πέντε ὥρας διὰ νὰ φθάσουν εις τὸ ἀστικὸν κέντρον; Και ἀντι τὰ ποσὰ αὐτὰ νὰ τὰ διαθέτωμεν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν και βελτίωσιν αὐτῆς ἀκριβῆς τῆς καταστάσεως, ή όποια ὑπάρχει εις τὴν ὑπαιθρον, ἐρχόμεθα ἐδῶ νὰ δημιουργήσωμεν, κατεπειγόντως μάλιστα, τὸ "Αρμα Θεσπιδος, ὡς ἂν όλα τὰ ἄλλα νὰ ἔχουν έπιλυθῆ και μᾶς μένει μόνον αὐτὸ πρὸς τελικὴν έπίλυσιν. Δὲν εἴμεθα, τὸ τονίζω, ἐναντίον τοιούτων ἔργων, ἀλλὰ εἴμεθα ὑπὲρ τῆς πραγματικῆς ἀξιολογήσεως εκείνων τῶν ἔργων, τὰ όποια πρῶτα πρέπει νὰ εκτελεσθοῦν και μετὰ ταῦτα νὰ ἴδωμεν όλα τὰ ἄλλα.

Δὲν θέλω νὰ πιστεύσω αὐτὰ, τὰ όποια διαδίδονται ότι ἐνδεχομένης ἐπιδιώκεται κάποια προσωπικὴ ίκανοποίησις διὰ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ. Δὲν θέλω νὰ πιστεύω, διότι δὲν νομίζω ότι είναι δυνατόν πλέον νὰ ὑπάρχουν τοιαῦτα ἀντιλήψεις και νὰ λαμβάνονται τοιαῦτα μέτρα, τουλάχιστον ἀπὸ τὸ παρόν Κοινοβούλιον και ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. "Αλλὰ ἐν πάσῃ περιπτώσει, ὅταν ὁ Λαὸς βλέπῃ νὰ μένουσιν ἀναπάντητα ζέοντα προβλήματα του, νὰ διακόπτωμε τὴν συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου τῆς ἐπαγγελματικῆς στῆγης διὰ νὰ συζητήσωμεν περὶ τοῦ "Αρματος Θεσπιδος, εὐλόγως είναι δυνατόν νὰ κἀν διαφόρους σκέψεις και εὐλόγως είναι δυνατόν νὰ μᾶς κατηγορῆ ότι εις τὴν αἴθουσαν ταύτην περὶ ἄλλων, τὰ όποια δὲν είναι και τόσο σοβαρὰ και έπιέγοντα ἀσχολούμεθα και παρατοῦμε τὰ σοβαρὰ. Και αὐτὸ, φυσικὰ δὲν είναι οὔτε ὑπὲρ ἡμῶν, οὔτε ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως, οὔτε ὑπὲρ τοῦ Κοινοβουλίου.

"Αλλὰ πέραν αὐτῶν ή Διοικήσις τοῦ "Αρματος Θεσπιδος, ὅπως γίνεται φυσικὰ εις όλα τὰ Νομικὰ Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, τὰ όποια ἐλέγχονται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἀπὸ τὴν ἐκάστοτε Κυβέρνησιν, θά διορίζεται ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. 'Ο Γενικὸς Διευθυντῆς θά διορίζεται ἀπὸ τὴν Διοικητικὸν Συμβούλιον. Δηλαδή, "Γιάννης κερνᾷ, Γιάννης πίνει". 'Η Κυβέρνησις, θά διορίζῃ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον και τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον, τὸ όποιον θά είναι τῆς ἐκάστοτε Κυβερνήσεως, θά διορίζῃ τὸν Γενικὸν Διευθυντήν. "Ολα αὐτὰ τὰ πρόσωπα θά προέρχονται ἀπὸ μίαν παράταξιν, ἀπὸ μίαν μερίδα. "Εχομεν δὲ κακὴν πεῖρα τοῦ τί ἠμπορεῖ νὰ συμβῆ εις τοιαύτας περιπτώσεις. "Εχομεν ἤδη ἐπικαιρῶς τὴν περιπτωσιν τῆς ΕΡΤ. Πόλεμος ἐξερράγη μεταξὺ Διοικητικοῦ Συμβουλίου και Γεν. Διευθυντοῦ του. Δὲν συμφωνεῖ τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον με τὸν Γενικὸν Διευθυντήν. "Απορεῖ ὅλος ὁ κόσμος, τί γίνεται ἐκεῖ μέσα. Καμμιά ἀπόφασις δὲν λαμβάνεται. Καμμίαν θέσιν δὲν λαμβάνει εἰσέτι ή Κυβέρνησις. Τὸ ἴδιον θά συμβῆ και ἐδῶ. Διότι, να εἴσθε ἀπολύτως βέβαιοι, κ. συνάδελφοι, ἂν ή Κυβέρνησις ἐπιλέγῃ τὸ ἐκάστοτε Διοικητικὸν Συμβούλιον, οἰονδήποτε και ἂν είναι αὐτό, και ὑπὸ οἰανδήποτε Κυβέρνησιν, ἂν θίξῃ τὰ νῦν ὑπάρχοντα θέατρα και δὴ τὸ Θεάτρον τῆς Βορείου 'Ελλάδος, τὸ όποιον τόσον

ἀπέδωσε, θὰ ἔχουμεν ἄνευ προηγουμένου ἀντίδρασι, ἡ ὁποία δὲν ξέρω πὺ ἤμπορεῖ νὰ ὀδηγήσῃ.

Ἄντι λοιπὸν νὰ βιαζώμεθα νὰ ἐπιψηφίσωμεν τὸ νομοσχέδιον αὐτό, καλλίτερον θὰ ἦτο νὰ τὸ εἶχεν ἀποσύρῃ ὁ ἀξιότιμος κ. Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ, νὰ μᾶς ἀφήσῃ τὸν χρόνον νὰ ἴδωμεν τὰς μισθώσεις καὶ τὸ νομοσχέδιον περὶ τῆς ἐπαγγελματικῆς στέγης, περὶ ἐγγείων βελτιώσεων, καὶ λοιπὰ κατατεθέντα τοιαῦτα καὶ νὰ προχωρήσωμεν ὅσον εἶναι δυνατό συνταμώτερον, εἰς τὴν ἐπιψήφισιν τοιούτων νομοσχεδίων, διὰ νὰ ἤμποροῦμε καὶ ἡμεῖς νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι τῆς ἀποστολῆς μας. Διότι ἐφέτος δὲν πρόκειται νὰ ἀποδώσῃ τὸ "Ἄρμα Θεσπίδος". Τὸ καλοκαίρι ἐπέρασε. Τὸν χειμῶνα δὲν εὐρίσκονται κατάλληλα οἰκήματα διὰ νὰ πάῃ εἰς τὰς Κωμοπόλεις καὶ τὰ χωριά ἢ τὰς πόλεις. Ἐπομένως, θὰ χρειασθῇ, ἂν μᾶς χρειασθῇ, διὰ τὸ ἐπόμενον θέρος. Ἀλλὰ ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ, ὅπως ἐτόνισε καὶ ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος κ. Ἀναγνωστόπουλος, ὑπάρχουν καὶ τοπικά θέατρα. Ἄντι νὰ ἐνισχύωμεν, λοιπὸν, αὐτὰ τὰ τοπικά θέατρα νὰ ἀποδώσουν, νὰ δημιουργήσουν μίαν παράδοσιν, νὰ κρατήσουν τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά μας, νὰ κρατήσουν ὅλας τὰς συνηθείας τοῦ Τόπου, διατὶ νὰ τὰ δίδωμεν ἐκεῖ πού ἐνδεχομένως θὰ κατευθύνωνται ἀπὸ τὴν Πρωτεύουσαν καὶ ἰδίᾳ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ κοινῶ τῆς Πρωτεύουσας:

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν νομίζω, ὅτι δὲν θὰ πρέπει νὰ ψηφισθῇ τὸ νομοσχέδιον αὐτό. Καὶ μόνον διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ διότι ἔχουν παραγνωρισθῇ τελείως ἄλλα σοβαρώτατα θέματα, τῶν ὁποίων ἡ ἐπίλυσις δὲν ἐπεδιώχθη διὰ καταθέσεως νομοσχεδίων, θὰ καταψηφίσω τὸ παρὸν νομοσχέδιον.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Ὁ κ. Ἀθανασάκος ἔχει τὸν λόγον.

Εὐ' ΣΤΡ. ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, ὅπως εἶναι γνωστὸν εἰς τὸ Τμήμα, προέρχομαι ἐκ μιᾶς ἐπαρχίας ἀπομεικρυσμένης ἀπὸ τὸ Κέντρον καὶ νομίζω ὅτι ἔχω ὑποχρέωσιν δι' ὀλίγων νὰ λάβω τὸν λόγον ἐπὶ τοῦ σχεδίου νόμου περὶ ἰδρύσεως τοῦ Νομικοῦ Προσώπου "Ἄρμα Θεσπίδος".

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψουν οἱ ἀξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι τῆς Ἄντι-

πολιτεύσεως νὰ διατυπώσω μίαν ἐκπληξίν, διότι ἐνῶ κατ' ἀρχὴν συμφωνοῦν, ὅτι πρέπει νὰ τονωθῇ ἡ προσπάθεια πρὸς μέρφωσιν καὶ ψυχαγωγίαν τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ἐπαρχιῶν καὶ ἰδίως τῶν ἀπομεικρυσμένων ἀπὸ τὰ Κέντρα καὶ γνωρίζουν, ὅτι διὰ τοῦ ἰδρυομένου Ὄργανισμοῦ θὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀντικειμενικὸς αὐτὸς σκοπός, ἐν τούτοις διὰ διαφόρους λόγους, πού κυρίως συνίστανται εἰς τὰς ἐπὶ μέρους διατάξεις τοῦ νομοσχεδίου, ἀντιτίθενται εἰς τὴν ψήφισίν του.

Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι εἰς τὰς ἐπαρχίας, τὰς κειμένας ἐκτὸς τῆς περιοχῆς Μακεδονίας καὶ Θρακίας, τὰς ὁποίας καλύπτει τὸ Κρατικὸν Θέατρον Βορείου Ἑλλάδος, δὲν ὑπάρχουν περιπτώσεις πού νὰ κινοῦνται καὶ νὰ λειτουργοῦν θίασοι καὶ θέατρα κατὰ τρόπον πού νὰ καλύπτῃ οὔτε μία φορὰ τὸν χρόνον εἰς τὰς πρωτεύουσας τῶν Νομῶν, κατὰ μείζονα λόγον βεβαίως τὰ ἄλλα μικροαστικά κέντρα, εἰς τὰ ὁποία δύνανται μὲ τὰ ὑπάρχοντα μέσα συγκοινωνίας νὰ φθάσουν τμήματα εἴτε θίασοι καὶ νὰ εὔρουν καὶ χώρους εἰς τοὺς ὁποίους νὰ δύνανται καὶ μορφωτικῶς καὶ ψυχαγωγικῶς νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς πληθυσμούς.

Νομίζω κατὰ συνέπειαν, ὅτι ἡ ὀρθὴ θέσις τοῦ θέματος εἶναι νὰ γίνῃ κατ' ἀρχὴν δεκτὸν τὸ σχέδιον νόμου καὶ κατὰ τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων, ὅπου οἱ κύριοι συνάδελφοι νομίζουσιν, ὅτι θὰ εἶναι δυνατόν καλύτερον νὰ ὀργανωθῇ ὁ Ὄργανισμὸς αὐτός, νὰ διατυπώσουν τὰς ἀπόψεις των. Ἐγὼ τὴν γνώμην ὁμως — καὶ ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ τὴν προσοχὴν τοῦ κυρίου Ὑπουργοῦ, — ὅτι προκειμένου περὶ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου — ὁ συνάδελφος κύριος Ἀναγνωστόπουλος εἶπεν, ὅτι ἀποκλείονται οἱ θεατρικοὶ συγγραφεῖς — τὸ νομοσχέδιον ὁμιλεῖ περὶ καταλλήλων προσώπων πού θὰ ἐπιλέξῃ ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν. Καὶ ἡμεῖς, πού δὲν ἔχομεν οὔτε εἰδικὰς γνώσεις οὔτε τὴν εἰδικότητα τοῦ κυρίου Ὑπουργοῦ, δὲν δύναμεθα νὰ φαντασθῶμεν ὅτι δὲν θὰ εἶναι καὶ ἐκ τοῦ Σωματείου τῶν Ἡθοποιῶν καὶ ἐκ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Θεατρικῶν Συγγραφέων, καὶ ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν ἀντιπρόσωποι.

Μὲ τὸ "Ἄρμα", ἦταν μιὰ ἀπ' τὶς λίγες φορὲς πού, ἡ σωστὰ ἐνημερωμένη Ἀντιπολίτευσις ἔδωκε κανονικὴ μίξιμ στὴ Βουλῇ

Κατά συνέπειαν, υπερβάλλοντα κατά την αντίληψίν μου αϊ επί μέρους διατάξεις, επειδή δέν δύναται νά βληθή ό σκοπός και ή άρχή του νομοσχεδίου. Υπό τήν έννοιαν αυτήν νομίζω, ότι θά πρέπει νά ψηφισθή τό νομοσχέδιον κατ' άρχήν, και περαιτέρω νά προχωρήσῃ τό Τμήμα εις τήν κατ' άρθρον συζήτησιν. Προσωπικώς, τάσσομαι υπέρ του νομοσχεδίου και εύχαριστώ τόν κύριον Υπουργόν, διότι έλαβε τό μέτρον αυτό.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : Ο κύριος Γ. Β. Μαγκάκης έχει τόν λόγον.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ : Κύριε Πρόεδρε, κύριε Υπουργέ, θά μου επιτρέψετε μερικάς σκέψεις νά φέρω υπ' όψιν του Τμήματος, άλλα και άπορίας. Ορθώς εις τήν αιτιολογικήν έκθεσιν του υπό κρίσιν νομοσχεδίου λέγετε, κύριε Υπουργέ, ότι ό πολιτιστικός σκοπός πρέπει νά είναι ένας εκ τών κυριωτέρων σκοπών όλων μας. Καί όρθως ό σκοπός αυτού του υπό ίδρυσιν Νομικού Προσώπου τίθεται εις τό άρθρον 2 του σχεδίου και συνίσταται εις τήν διά τής θεατρικής τέχνης και έτέρων εκδηλώσεων πολιτιστικήν καλλιέργειαν του λαού μας. Ποίως ήμπορει νά έχῃ αντίρρησιν επάνω σε αυτό, κύριε Υπουργέ, ότι αυτός πρέπει νά είναι ό σκοπός όλων μας; Και άπαντώ εις τόν κύριον Άθανασάκον, ό οποίος ειπε όσα ειπε προηγουμένως. Καί ήμεεις είμεθα απολύτως σύμφωνοι, ότι αυτός πρέπει νά είναι σκοπός τόν όποιον πρέπει νά επιδιώκωμεν και ματαιοπονεϊ προσπαθών νά ισχυρισθῇ τ' αντίθετα. Η άπορία όμως, κύριε Υπουργέ, είναι ή έξής. Αράγε εξέλεξατε τό κατάλληλον μέσον διά νά επιτύχετε τούς σκοπούς αυτούς; Πρώτα οί σκοποί αυτοί — και διά νά πάρω ειδικώτερα τούς σκοπούς που είναι στην παράγραφο 3 του άρθρου 2 " Παιδικόν θεάτρον, διαλέξεις, λαϊκούς χορούς, λαϊκήν μουσικήν, θεάτρον σκιών, λυρικών θεάτρον, μαριονέττες, χορόν και μουσικήν έν γένει, δανειστικάς θεατρικάς βιβλιοθήκας, εκθέσεις, κινηματογράφον κλπ." — όλα αυτά βασικά και πρωταρχικά είναι σκοποί του Υπουργείου σας τούς οποίους σείς εύθέως και όχι μέσω τρίτων πρέπει νά τούς εκπληρώσετε. Σείς όφείλετε, νά τή ιδρύσετε ή υπάρχοντα τυχόν νά τή ενισχύσετε και επιβλέψετε, ώστε νά είναι δυνατόν ό λαός νά απολαύσῃ αυτών τών εκπολιτιστικών εκδηλώσεων. Ημπορούσε νά γίνη θαυμασία μία διεύθυνσις του Υπουργείου σας που θά ήσχαλειτό με αυτά τά θέματα. Αλλά έχομεν τήν μανίαν κύριοι συνάδελφοι πάσαν ειδικωτέραν άπασχόλησιν ή όποία πρέπει νά άποτελέσῃ κύριον θέμα αρμοδιότητος ενός Υπουργείου, νά τό αναγάγωμεν εις Νομικόν Πρόσωπον και όπως αντιλαμβάνεσθε τό αποτέλεσμα θά είναι ή Κρατική έλευσάντιασις, είναι έν προκειμένω 111 υπάλληλοι εκ τών οποίων 30 μόνον ήθοποιοί. Θά έχωμεν τακτοποίησιν 80, δέν λέγω ήμετέρων ή όχι, βέβαια Κυβέρνησις είναι, ή Κυβέρνησις κυβερνά, εκείνη δύναται νά τούς τοποθετήσῃ. Δέν με ένδιαφέρει αυτό, ήμεεις είμεθα Αντιπολίτευσις, που και που θά μάς κάνετε κανένα ρουσφέτι νά μάς πάρετε κανέναν από τούς 80.

Αλλά τό θέμα δέν είναι εκεί. Τό θέμα είναι τοῦτο, κύριε Υπουργέ και δι' αυτό έχω βασικήν αντίρρησιν : Με τό "Αρμα Θεσπίδος" είναι δυνατόν ποτέ νά επιτύχετε εκείνο που θέλετε, νά επιτύχετε υπό τήν έννοιαν τής χορηγήσεως εις τόν Έλληνικόν Λαόν αυτού του πολιτιστικού επιπέδου;

Ας πάρωμεν τήν ιστορίαν του "Αρματος Θεσπίδος". Τό πρώτον ιδρύθη, κύριοι συνάδελφοι, επί Μεταξά. Δηλαδή ό μακαρίτης Μπαστιάς ήθέλησε νά κάνη κοινωνούς τής πολιτιστικής τέχνης και τούς έπαρχιώτας. Καί διά τόν λόγον αυτόν ίδρυσεν τό "Αρμα Θεσπίδος", τό όποιον συνίστατο από τροχόσπιτα τήν εποχήν εκείνην, τά όποία ξεκινούσαν από τήν Πρωτεύουσαν, περιήρχοντο τάς έπαρχίας και εκεί έδιδον θεατρικάς παραστάσεις. Αυτό ήτο τό "Αρμα Θεσπίδος" και επειδή όπως μάς λέγει ή ιστορία τό πρώτον θεάτρον ήτο κινητό εις τήν άρχαιότητα και εις τών πρωτοεργατών του ονομάζετο Θεσπις, τό όνόμασαν "Αρμα Θεσπίδος". Αλλά, κύριε Υπουργέ, τό μέσον αυτό διά του οποίου θά προσπαθήσετε νά μεταλαμπαδεύσετε βασικά εις τόν Έλληνικόν Λαόν όλους αυτούς τούς ώραίους σκοπούς που έχετε, πώς θά γίνη; Κατά ποίον τρόπον;

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Βιτιστημών) : Κύριε συνάδελφε, δέν πρόκειται νά είναι τό μόνον και δέν υπάρχει λόγος νά μη έχῃ εύρύτερα πλαίσια, ώστε εις ώρισμένας περιόχας και εις ώρισμένας περιπτώσεις νά είναι δυνατόν αυτάς τάς δραστηριότητας νά τάς αναπτύξῃ. Τό νά Οελήσωμεν μόνον δι' αυτού του μέσου νά επιτύχωμεν αυτά τά πράγματα βεβαίως είναι μαυρία. Αλλά δέν υπάρχει λόγος τά πλαίσια νά

μή εύρυνθούν, ώστε εις ώρισμένας περιπτώσεις που θά είναι δυνατόν και αυτά νά καλλιεργηθούν.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ : Κύριε Υπουργέ, εύχαριστώ διά τήν διακοπήν. Θά μου επιτρέψετε όμως νά σάς άπαντήσω : Πώς θά έφαρμοσθῇ αυτό; Κατά ποίον τρόπον θά έφαρμοσθῃ; Θά υπάρχει ένας Οργανισμός ό όποίος πρέπει νά διοχετεύῃ όλας αυτάς τάς ώραίας προθέσεις στην έπαρχίαν. Κατά ποίον τρόπον θά τάς διοχετεύῃ; Δύο τρόποι υπάρχουν, ή με τό "Αρμα Θεσπίδος, όπως έγινε πράγματι επί Μπαστιά, δηλαδή θά υπάρχει, κύριοι συνάδελφοι, μία όμως αυτοκινήτων, τροχόσπιτων κλπ. τά όποία θά περιφέρονται από έπαρχίας εις έπαρχίαν, ή διά μονίμων έγκαταστάσεων εις τάς διαφόρους έπαρχίας.

Και άπαντώ, εάν μόν πρόκειται περί μονίμων έγκαταστάσεων, είμαι απολύτως σύμφωνος. Εάν πρόκειται αυτός ό Οργανισμός νά ιδρυσῃ εις τάς διαφόρους πόλεις θέατρα και νά βοηθήσῃ τά υπάρχοντα ή έπίσης νά έχῃ μονίμους έγκαταστάσεις, αυτό τό δέχομαι και αυτό είναι τό όρθόν.

Η δευτέρα όμως μορφή, ή μορφή του "Αρματος Θεσπίδος" θά μεταβληθῇ σε τσίρκο. Καί όταν λέγω τσίρκο, τό λέγω αυτό γιατί διαβάζω εδώ εις τό άρθρον 1 παράγραφος 3 ότι ό σκοπός του νομικού αυτού προσώπου είναι πολιτιστικές εκδηλώσεις, οί όποιες περιλαμβάνουν παιδικόν θεάτρον, λαϊκούς χορούς, λαϊκήν μουσικήν, καραγκιόζη, μαριονέττες κλπ. Όλα αυτά, κύριε Πρόεδρε, δέν είναι τίποτε άλλο παρά τό γνωστό "τσίρκο", άφού θά πηγαίνει και θά περιφέρεται σε όλη τήν Ελλάδα μία χορεία τροχόσπιτων, στά όποία θά διαμένουν οί ήθοποιοί ή όποιοιδήποτε άλλοι που θά μετέχουν στη χορεία αυτή.

Εάν, λοιπόν, κύριε Πρόεδρε, πρόκειται νά κάνουμε μόνιμες έγκαταστάσεις, είμαι σύμφωνος νά τής κάνουμε και νά βοηθήσουμε σ' αυτό και όλα τά εκατομμύρια, τά όποία θέλει ό κύριος Υπουργός νά διαθέσῃ, νά τά διαθέσῃ. Εάν όμως, πρόκειται νά πάνε στην έπαρχία με τή μορφή του περιφερομένου πολιτιστικού συγκροτήματος, δηλαδή εάν πρόκειται νά κάνουμε τσίρκο, νά τό κάνουμε, άλλα νά εισθε βέβαιοι, ότι θά άποτύχωμε. Καί θά άποτύχωμε πρώτα - πρώτα, γιατί αυτό τό περιφερόμενο πολιτιστικό συγκρότημα, τό "τσίρκο" δέν είναι δυνατόν νά πάῃ στην Έπαρχία παρά μόνον τό καλοκαίρι και μάλιστα τόν Ιούλιον και Αύγουστον, και τότε εάν δέν βρέξῃ.

Ερωτᾶται, επομένως, κύριε Πρόεδρε, είναι δυνατόν διά του τρόπου αυτού, όταν μόνον ένα ή δύο μήνες τό καλοκαίρι οί ήθοποιοί αυτοί θά πηγαίνουν στην Έπαρχία για νά παρέσχουν στο λαό αυτές τής πολιτιστικές εκδηλώσεις που αναφέρει τό νομοσχέδιο, ερωτᾶται είναι δυνατόν με τόν τρόπο αυτό νά επιτευχθῇ ό σκοπός του νομοσχεδίου;

Αλλά, κύριε Πρόεδρε, τό νομοσχέδιο αυτό προβλέπει και δανειστικές θεατρικές βιβλιοθήκας. Καί διερωτῶμαι αυτά τά τροχόσπιτα που θά περιφέρονται στην Έπαρχία τί είδους δανειστικές θεατρικές βιβλιοθήκας είναι δυνατόν νά παρέχουν, όταν θά επισκέπτονται τήν Έπαρχίαν για 2 έως 3 ήμέρες. Καί τί είδους εκθέσεις είναι δυνατόν νά προσφέρουν;

Συμφωνῶ, κύριε Πρόεδρε, με τίς αγαθές προθέσεις τίς όποιες εμφανίζει ότι έχει τό νομοσχέδιο αυτό και οί όποιες πράγματι πρέπει νά πραγματοποιηθούν. Φοβούμαι, όμως, ότι ό κύριος Υπουργός διάλεξε λάθος δρόμο. Ημπορεί όλα αυτά που λέγει τό νομοσχέδιο νά τά κάνη εύθέως τό Υπουργείον του διαθέτοντας όλα τά μέσα, και τίς επιχορηγήσεις που προβλέπονται, με μόνιμες έγκαταστάσεις, ούτως ώστε πράγματι νά εκπολιτίζονται οί δυστυχείς κάτοικοι τών Έπαρχιών, τούς ύποίους ή εισηγητική έκθεση, λέγει ότι θά μπορέσῃ με αυτό τό "Αρμα Θεσπίδος", με αυτό τό περιφερόμενον συγκρότημα νά τούς έμποδίσῃ νά έγκατασταθούν στην Αθήνα. Καί θά μου επιτρέψετε, κύριε Πρόεδρε, τό επιχείρημα αυτό τό ότι δηλαδή με τόν τρόπον αυτόν θά έμποδισθούν οί κάτοικοι τών Έπαρχιών νά έγκατασταθούν στην Αθήνα, νά τό θεωρήσω ότι είναι υπερβολικόν για νά μην μεταχειρισθῶ μία άλλη φράση, και νά πω ότι είναι φαιδρόν.

Αλλά, κύριε Πρόεδρε, έχω και άλλα δύο φόβους, τούς όποιους θά παρακαλέσω νά μου επιτρέψετε νά εκθέσω στο Τμήμα και ένεκα τών οποίων είμαι αντίθετος προς τό νομοσχέδιο αυτό. Φοβούμαι, κύριε Πρόεδρε, ότι ή ίδρυση του τρίτου αυτού θεάτρου θά δημιουργήσῃ τέτοια κατάσταση και άποδυναμώσῃ τών ήδη υπάρχοντων Κρατικῶν θεάτρων, ώστε αυτά νά ύδενύσουν προς καταστροφήν χωρίς ταυτόχρονα νά είναι δυνατόν

ὁ Ὄργανισμὸς αὐτὸς ποὺ ἰδρύεται μὲ τὸ νομοσχέδιο νὰ τὰ ἀντικαταστήσῃ. Τὸ φοβοῦμαι αὐτὸ, κύριε Πρόεδρε, γιὰ τὸ ἄρθρον 3 λέγει: “ὅτι πᾶν κινητὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον ἀνήκον εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον καὶ ἐξυπηρετοῦν ἢ σκοποῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κινητῆς θεατρικῆς μονάδος τοῦ ὡς ἄνω θεάτρον, μεταβιβάζεται αὐτοδικαίως, κατὰ κυριότητα, εἰς τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως”.

Τὸ φοβοῦμαι, λοιπὸν αὐτὸ, κύριε Πρόεδρε, γιὰ τὸ ἄρθρον 3 ἀπογυμνώνεται τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ἀπὸ οὐδὲν κινητῆν του περιουσία. Προβλέπω, βεβαίως, ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ μοῦ δοθῇ ἢ ἀπάντησις ὅτι τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον ἀπογυμνώνεται μόνον ὅσον ἀφορᾷ τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα, ποὺ εἶναι χρήσιμα γιὰ τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”. Ἡ ἀπάντησις, ὅμως, αὐτὴ δὲν θὰ ἦτο ὀρθή. Καὶ τοῦτο, γιὰ τὴν παράγραφον 2 τοῦ ἄρθρου 3 λέγει: “Ἐπιτρέπεται ὅπως καὶ πᾶν ἕτερον κινητὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρον, ὡς καὶ πᾶσα κινητῆ περιουσία τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος καὶ Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς, μεταβιβάζεται κατὰ κυριότητα ἢ παραχωροῦνται κατὰ χρῆσιν εἰς τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”, διὰ ἀποφάσεως τοῦ Ἰπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπισημῶν, ἐκδιδομένης μετὰ γνώμην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Νομικοῦ Προσώπου εἰς δ ἀνήκει ἢ κυριότης τοῦ μεταβιβαζομένου ἢ παραχωρουμένου πράγματος”.

Δηλαδή, μὲ τὴν διάταξιν αὐτὴν μπορεῖ ὁ κύριος Ἰπουργὸς — ἀκρίτον εἶναι τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ θὰ τὸ εἶπω — νὰ πάρῃ καὶ τὴν καρέκλιν ἀκόμη τῶν θεάτρων τῶν Κρατικῶν καὶ νὰ τὴν διαθέσῃ στὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”. Καὶ ἐρωτᾶται, εἶναι δυνατόν μὲ αὐτὴν τὴν πλήρη ἀπογύμνωσιν εὐδοκίμως λειτουργούντων Θεατρικῶν Ὄργανισμῶν τοῦ Κράτους, ἢ ὅποια μπορεῖ νὰ γίνῃ γιὰ νὰ ἔχουμε αὐτὸ τὸ περιφερόμενον συγχρότητα, εἶναι δυνατόν νὰ ἀνυψώσουμε τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ; Εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ αὐτὸ, μὲ τὸ νὰ πάρουμε ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Θέατρα ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, τὰ σκηניκὰ, τὰ κοστούμια κλπ. καὶ νὰ τὰ δώσουμε στὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”;

Ἄλλὰ, κύριε Πρόεδρε, ὑπάρχει καὶ ἓνα ἄλλο τερατῶδες στὸ ἄρθρον 17 τοῦ ὑπὸ συζήτησιν νομοσχεδίου. Λέγει τὸ ἄρθρον αὐτὸ: “Διὰ πράξεω τοῦ Ἰπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπισημῶν ἐπιτρέπεται ἢ ἔκτακτος ἀπασχόλησις ἐπὶ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου “Ἄρμα Θέσπιδος” τοῦ πάσης φύσεως ὑπηρετούντος παρὰ τῶ Ἐθνικῶ Θεάτρῳ, Κρατικῶ Θεάτρῳ Βορείου Ἑλλάδος καὶ Ἐθνικῆ Λυρικῆ Σκηνῆ προσωπικοῦ κατοπιν κοινῆς προτάσεως τῶν δύο Ὄργανισμῶν”. Δηλαδή, κύριε Πρόεδρε, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατόν οἱ 30 ἠθοποιοὶ τοῦ “Ἄρματος Θέσπιδος”, οἱ ὅποιοι θὰ περιφέρωνται διχὴν ταγγάνων σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα, νὰ ἐπαρκέσουν, θὰ εἶναι δυνατόν διὰ πράξεως τοῦ Ἰπουργοῦ νὰ παίρνωται ἐκόντες ἄκοντες ἠθοποιοὶ ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Θέατρα νὰ ἐγκλωβίζονται στὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” καὶ νὰ περιφέρωνται ἀνά τὴν Ἑλλάδα. Θὰ μοῦ εἴπητε πιθανῶς, κύριε Πρόεδρε, ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι προσωρινόν. Δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸ ὀρθόν γιὰ τὸ ἐδάφ. β’ τῆς παρ. 1 λέγει: “Εἰς περιπτώσει ἀπασχολήσεως τοῦ ἀνωτέρου προσωπικοῦ πέραν τοῦ ἐξαμήνου, ἢ μισθοδοσία τοῦτου βαρύνει τὰ πιστώσεις τοῦ Νομικοῦ Προσώπου “Ἄρμα Θέσπιδος” καὶ οὐχὶ τοῦ Ὄργανισμοῦ εἰς δ ἀνήκει τοῦτο”. Δηλαδή, κύριε Πρόεδρε, διὰ τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ προβλέπεται ἐπίταξιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν ἠθοποιῶν τῶν Κρατικῶν Θεάτρων καὶ τῆς Λυρικῆς Σκηνῆς διὰ χρονικὸν διάστημα καὶ πέραν τοῦ ἐξαμήνου ἀκόμη. Αὐτὸ εἶναι ἀδιανόητον ἀπὸ ἀπόψεως τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου καὶ δὲν νομίζω, ὅτι εἶναι σωστὸ νὰ γίνῃ. Καὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ γίνῃ, κύριε Πρόεδρε, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παίρνωμε ἓνα ἠθοποιὸν ἀπὸ τὸ Κρατικὸν Θέατρον καὶ νὰ τὸν περιφέρωμεν ἀπὸ τὴν Ἀνδρῖταινα π.χ. μέχρι τὴν Φλώρινα καὶ ἀπὸ τὴν Κρήτη μέχρι τὴν Ἱδιαιτέρα μου πατρίδα Νάξον. Αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν γίνονται. Θεσπίζοντας αὐτὰ τὰ πράγματα ὁ κύριος Ἰπουργὸς εὐρίσκειται ἐκτὸς πραγματικότητος καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ παραγνώριζε καὶ τὴν νοοτροπία τῶν ἑλλήνων ἠθοποιῶν.

Ἄς πάρουμε, κύριε Πρόεδρε, σὰν παράδειγμα ἓνα γνωστὸ ἠθοποιὸν, ἃς πάρουμε π.χ. τὸν κ. Χόρν. Νομίζετε, ὅτι εἶναι δυνατόν μὲ ἀπόφασιν τοῦ Ἰπουργοῦ νὰ τὸν πάρουμε ἀπὸ τὸ Κρατικὸν Θέατρον ἐὰν ἐργάζεται σ’ αὐτὸ καὶ νὰ τὸν περιφέρωμε ἀνά τὴν Ἑλλάδα νὰ τὸν πᾶμε στὸν Ἐβρο, τὴν Σάμο ἢ ὅπου-δήποτε ἄλλου; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ αὐτό. Θὰ ἐπέλυθη πλήρης διάλυσις καὶ κάθε ἠθοποιὸς σεβόμενος τὸν ἑαυτοῦ

ὅθ’ ἀφύγῃ ἀπὸ τὰ Κρατικὰ Θέατρα καὶ θὰ πάῃ στὰ ἰδιωτικὰ ὅπου μάλιστα καὶ θὰ κερδίξῃ καὶ περισσότερα.

Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι τὸ νομοσχέδιο αὐτὸ τὸ τόσο μεγαλοφύνησιν τὴν σύλληψιν, τὸ ὅποιον πράγματι τιμᾷ τὸν κύριον Ἰπουργόν, θὰ ἀποτύχῃ, ὅπως ἀπέτυχε καὶ τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” τοῦ Μπαστιᾶ ἐπὶ τῆς δικτατορίας τοῦ Μεταξᾶ τὸν 1938. Ἐὰν ὁ κύριος Ἰπουργὸς θέλῃ νὰ ἐπιτύχῃ τὸν σκοπὸν του, δὲν ἔχει παρὰ νὰ κἀνῃ ἐκεῖνον ποῦ ἐγίνε πέρσι. Ἄς δώσῃ τὴν δυνατότητα καὶ στὸ Ἐθνικὸν Θέατρο καὶ στὸ Κρατικὸν Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος καὶ στὴν Λυρικὴ Σκηνὴ νὰ ἔχουν παραρτήματα ἢ ἄλλως Τμήματα κινητοῦ Θεάτρον, ὅποτε ἐκτὸς τοῦ πλαισίου καὶ τοῦ προγραμματισμοῦ τῶν θεάτρων αὐτῶν θὰ κινοῦνται καὶ οἱ ἠθοποιοὶ τῶν, θὰ ἐπιλέγουνται οἱ κατάλληλοι ἐξ αὐτῶν καὶ πρὸ παντὸς οἱ περιστασιακοὺς μὴ χρησιμοποιούμενοι, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς δὲν θὰ μποροῦν ν’ ἀντιλέξουν σὲ τέτοια χρησιμοποίησιν τῶν.

Διότι ἄλλο εἶναι νὰ λέγῃ τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον: Κύριοι, διὰ μίαν ἑβδομάδα ἢ διὰ 15 μέρες τὸ καλοκαίρι, θὰ γυρίζετε τὴν Πελοπόννησον, ἢ τὸ Θέατρον Βορείου Ἑλλάδος, ὅποτε: Κύριοι, θὰ πᾶτε στὴν Θράκην, θὰ πᾶτε στὴν Ἠπειρο καὶ ἄλλο νὰ δίνουμε φύλλον πορείας στοὺς ἠθοποιούς τῶν νὰ προσκολλῶνται σὲ ξένον πρὸς αὐτούς Ὄργανισμῶν. Ὑπάρχει λόγος νὰ δημιουργήσουμε αὐτὸν τὸν πολυτελεῖ Ὄργανισμὸν μὲ τοὺς 111 ὑπαλλήλους, κύριοι συναδελφοί, ἐκ τῶν ὁποίων ἐπαναλαμβάνω οἱ 30 θὰ εἶναι μόνον ἠθοποιοί, ὥστε νὰ εἶναι δυνατόν ὅλοι αὐτοὶ νὰ μετακινοῦνται κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον;

Ἐλέχθη ὅμως προηγουμένως, ὅτι δὲν εἶναι μόνον τὸ ἐσωτερικόν, ἀλλὰ εἶναι καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Ἐρωτῶ τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”, εἶναι ἐκεῖνον τὸ ὅποιο θὰ καλύψῃ ἱκανοποιητικὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Ἑλλήνων τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ἢ θὰ πρέπει νὰ πάῃ τὸ Ἐθνικὸν Θέατρον, ποῦ ὡς γνωστόν, ὅσες φορὲς, ἔχει πάει εἰς τὸ Ἐξωτερικόν, πανταχοῦ ἐθαυμάσθη καὶ χειροκροτήθη, ἢ τὸ Κρατικὸν Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος; Γιὰ τὴν Λυρικὴ Σκηνὴ ἃς μὴ μιλήσωμε, κύριοι συναδελφοί, διότι, ὅπως ἔξερετε στὴν οὐσία Λυρικὴ Σκηνὴ δυστυχῶς δὲν ἔχουμε στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ περιστασιακὰ καλοῦνται ἐκ τοῦ Ἐξωτερικοῦ ὄρισμένοι ξένοι καὶ Ἑλληνες Καλλιτέχναι καὶ μὲ πολλὰς προσπαθείας καὶ ἀγῶνας ἀνεβαίνοντες ὄρισμένα λυρικὰ ἔργα.

Κύριε Ἰπουργέ, ὑπάρχει κανένας λόγος, ὥστε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ δημιουργηθῇ αὐτὸς ὁ πολυτελεῖς Ὄργανισμὸς; Ἐγὼ, δὲν προσχωρῶ εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι τὸ νομοσχέδιο καλύπτει κάποιαν κυρίαν. Δὲν ξέρω περὶ τίνος πρόκειται καὶ δὲν θέλω νὰ ἀσχοληθῶ. Ἄλλὰ, κύριε Ἰπουργέ, εἶναι δυνατόν ὅλους αὐτοὺς τοὺς σκηνοῦς σας νὰ τοὺς ἐπιτύχετε, εἴτε δι’ αὐτεπιστάσεως τοῦ ἴδιοι σας τοῦ Ἰπουργοῦ — διὰ νὰ μεταχειρισθῶ τεχνικὴ ἔκφρασις — εἴτε ἰδρύοντας παραρτήματα καὶ εἰς τὸ ἓνα θέατρον καὶ εἰς τὸ ἄλλο, καὶ ὄχι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καὶ μάλιστα μὲ ληστείαν, ἃς μοῦ ἐπιτραπῇ ἢ ἔκφρασις αὐτῆ, διότι περὶ ληστείας πρόκειται, μὲ αὐτὸ ποῦ κἀνετε διὰ τὸ ἄρθρον 3, ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιουσίαν τῶν θεάτρων καθὼς καὶ διὰ τοῦ ἄρθρου 17. Καὶ τοῦτο πέραν τῶν μαλλιοτραβηγμάτων τὰ ὅποια θὰ ἀκολουθήσουν, λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης μορφῆς τῆς εἰδικότητος τῶν ἠθοποιῶν.

Κύριε Ἰπουργέ, ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τοῦ δραματολογίου, λέγετε ὅτι θὰ ἔλθουν 7 ἢ 9, ἀν δὲν ἀπατώμαι εὐπρεπεῖς κύριοι καὶ οἱ ὅποιοι θὰ ρυθμίζον τὸ δραματολόγιον. Εἰσθε καὶ ἐδῶ ἐκτὸς πραγματικότητος. Οἱ παροικοῦντες εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ ὅλοι ὅσοι ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἔχουμε παρακολουθήσει τὰ τῶν θεάτρων, ἔχουμε ὑπ’ ὄψιν μας ὅτι δὲν καθορίζεται τὸ δραματολόγιον οὔτε ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, οὔτε ἓνας εὐπρεπὴς κύριος, ὁ ὅποιος ἔχει κάποιαν σχέσιν μὲ τὰ γράμματα ἢ τὰς καλὰς τέχνας. Πρέπει νὰ ὑπάρξῃ Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἀναφέρει μετὰ στὸ νομοσχέδιο, ὅτι θὰ καθορίζῃ τὸ δραματολόγιον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸ καλλιτεχνικὸν γραφεῖον μετὰ περισσῆς σεμνότητος ἐλάχιστα μόνον ἀναφέρονται.

Ὅταν διαβάξῃ κανεὶς αὐτὸ τὸ νομοσχέδιο νομίζει ὅτι πρόκειται περὶ Ὄργανισμοῦ τοῦ Ταμείου Ἀσφαλίσεως Κεραμοποιῶν π.χ. καὶ ὄχι περὶ Καλλιτεχνικοῦ Ὄργανισμοῦ μὲ πρωταρχικὸν σκοπὸν τὴν ἐξύψωσιν τοῦ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας. Ἐτσι βλέπομε πάρα πολλὰς διατάξεις περὶ διαχειριστικῶν γραφείων, περὶ... περὶ... κλπ., ἐνῶ προκείμενον περὶ τοῦ κυρίου σκοποῦ τοῦ νομοσχεδίου, κύριε Ἰπουργέ, ἔχετε μονάχα μίαν διάταξιν καὶ αὐτὴν πενιχροτάτην. Αὐτὴ

είναι ή μόνη διάταξις πού υπάρχει και εις την όποιαν άνήκουν τά πάσης φύσεως θέματα καλλιτεχνικού περιεχομένου, πλην τής έκπονήσεως του δραματολογίου και του προγράμματος των πολιτιστικών εκδηλώσεων. Είναι δυνατόν, κ. Υπουργέ, νά μās ζητήσετε νά ψηφίσουμε αυτό τó νομοσχέδιον, τó όποϊον άσολείται σχεδόν σ' όλα τά άρθρα, με τó πώς διορίζεται ό Γενικός Διευθυντής, ποιόν μπορείτε νά βάλετε, ποιόν δέν μπορείτε νά βάλετε, ποιός θά είναι ό Διευθυντής Α', ποιός ό Β', ποιός ό Γ', όταν για τó καλλιτεχνικό γραφείο δέν λέτε παρά μόνο αυτές τις δύο λέξεις;

Κύριε Υπουργέ, δέν τά λέγω αυτά με αντιπολιτευτική διάθεση, αλλά όπως είπα παραπάνω έχετε μεν όρθή σκέψιν και διάθεση και πρέπει νά την έπιβραβεύσωμεν για νά ιδρύσετε κάτι τι τó πολιτιστικόν, αλλά φοβάμαι ότι κάνετε λάθος και έπαναλαμβάνω και πάλιν ότι θά δημιουργήσετε ένα τσίρκο και μόνο τσίρκο, τó όποϊον, κ. Υπουργέ, δέν θά μπορέσει νά ικανοποιήσει τās δικαίως σας αξιώσεις. Δώστε την δύναμιν εις την Έπαρχίαν, δώστε θεάτρα, δώστε έπιχορηγήσεις, εις τά ήδη υπάρχοντα θεάτρα νά λάβουν σάρκα και όστά, νά ιδρυθούν βιβλιοθήκες, ώστε νά ύπάρχη κάτι τó μόνιμον εις τās έπαρχιας.

Κύριε Υπουργέ, δέν θά σās ώφελήση τó ότι επί 15 μέρες ή ένα μήνα ή δύο μήνες θά περιφέρονται οι ήθοιοι εις όλα τά μέρη τής Ελλάδος. Κάντε κάτι τó μόνιμον στις έπαρχιας και ιδίως στας μικράς έπαρχιας πού διψούν για θεάτρα, διψούν για πολιτιστικές εκδηλώσεις. Δέν νομίζω ότι με αυτόν τόν τρόπον είναι δυνατόν νά έπιτύχετε τόν σκοπόν σας.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : 'Ο κ. Κάππος, έχει τόν λόγον.

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΠΠΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, όπως τονίζει και ή εισηγητική έκθεση και προηγούμενα τόνισαν οι κύριοι συνάδελφοι, ύπάρχει ανάγκη για πολιτιστική ανάπτυξη στην έπαρχια. Υπάρχει ανάγκη για άποκέντρωση τής πολιτιστικής δραστηριότητας. Είναι χαρακτηριστικό ότι τó 90 % από τά εισιτήρια των θεάτρων κόβονται στην Αθήνα και συνήθως στην έπαρχια δίνονται χαμηλής ποιότητας παραστάσεις.

"Όμως δέν μπορούμε νά συμμερισθούμε την κατεύθυνση του νομοσχεδίου για την δημιουργία μόνιμης Κρατικής Σκηνης. Τις άνησυχίες μας αυτές ένισχύουν και οι άπόψεις των όργανώσεων των καλλιτεχνικών, του Σωματείου Έλλήνων Ήθοποιών και τής Πανελλήνιας Όμοσπονδίας Θεάματος και άκροάματος. Και οι δύο αυτές όργανώσεις έχουν αντιρρήσεις στην δημιουργία τής μόνιμης Κρατικής Σκηνης.

Κύριε Πρόεδρε, με τά χρήματα πού θά ξοδευθούν για νά ιδρυθή αυτή ή Κρατική Σκηνή, θά μπορούσαν νά ένισχύωνται έπαρχιακοί Δήμοι, νά δημιουργηθούν και πολιτιστικά κέντρα και Δημοτικά θεάτρα, γιατί άπ' τó κονδύλι των 25 - 30 έκατομμυρίων πού θά δίνετε κάθε χρόνο θά μπορούσαν άν γινόνταν ένας σχετικός προγραμματισμός, από τά χρήματα αυτά νά έπιδοτούνται έταιρικοί θιασοι, όπου θά δουλεύουν έκατοντάδες ήθοιοι, καθώς και έπαρχιακοι θιασοι. Είναι χαρακτηριστικό ότι ό Όργανισμός έταιρικών θιάσων του Συνδέσμου Έλλήνων Ήθοποιών, πού δίνει παραστάσεις στις έπαρχιας, μέχρι σήμερα δέν έχει πάρει ούτε μία δραχμή από τόν Κρατικό Προϋπολογισμό.

Άπό κεϊ και πέρα ύπάρχει τó πρόβλημα, ότι έρχεται λίγο πολύ αφηνιαστικά τó νομοσχέδιο στό Τμήμα και συζητείται ότι πρόκειται νά καλύψη ώρισμένα πρόσωπα. Είναι χαρακτηριστικό τó σχόλιο σημερινής πρωϊνης έφημερίδας πού λέει ότι δέν πρόκειται για Άρμα Θεσπίδος, αλλά για άρμα θεσπιζομένου δώρου. Φαντάζομαι, ότι τó σχόλιο θά τó έχη δεϊ ό κ. Υπουργός και πρέπει νά δώσει μία άπάντηση. Άπό κεϊ και πέρα ύπάρχει τó πρόβλημα πού τονίστηκε και προηγούμενα, ότι δέν συμμετέχουν στην Διοίκηση του Όργανισμού οι ένπρόσωποι των Καλλιτεχνικών Σωματείων και Συγγραφέων, του Συνδέσμου Έλλήνων Ήθοποιών, τής Πανελλήνιας Όμοσπονδίας Θεάτρου κλπ. Άκόμα ύπάρχουν τά προβλήματα τής μεταβίβασης τής κινητής περιουσίας των άλλων Κρατικών Σκηνών, τó θέμα τής έπιταξης του προσωπικού, πού δέν νομίζω ότι είναι δυνατό νά γίνη από την στιγμή πού δουλεύουν σε μία συγκεκριμένη σκηνή, σε ώρισμένο χώρο και με ώρισμένους όρους. Έτσι δέν μπορούμε έμεις αυτό τó νομοσχέδιο νά τó ψηφίσουμε.

Γι' αυτούς άκριβώς τούς λόγους, κ. Πρόεδρε, είμαστε άντιθετοι με την άρχή του νομοσχεδίου και νομίζουμε, ότι πρέπει νά βρεθούν άλλοι τρόποι για νά ένισχυθή ή πολιτιστική ανά-

Γ.Β. Μαγκάκης : " Έγώ, δέν προσχωρώ εις την σκέψιν, ότι τó νομοσχέδιον καλύπτει κάποιαν κρισίαν. Δέν έξωμ περι τίνος πρόκειται και δέν θέλω νά άσχοληθώ... " Άλλοι όμως άσχολήθηκαν, κατονόμασαν δημόσια την κυρία κ' ή άποκάλυψη άνάγκασε τούς κρατούντας νά την κρατούν, προσωρινά, στό παρασκήνιο

πτυξη τής έπαρχιας. Μέσα σ' αυτούς πρέπει νά είναι ή ένίσχυση των Δήμων για πολιτιστική ανάπτυξη, για δημιουργία πολιτιστικών κέντρων και Δημοτικών θεάτρων και ή ένίσχυση έταιρικών θιάσων πού θά δίνουν παραστάσεις στην Έπαρχια μαζί με την έπιχορήγηση θιάσων πού έχουν έδρα τους την Έπαρχια.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ : 'Ο κ. Παπαδόγχετρος έχει τόν λόγον.

ΣΤΑΥΡ. ΠΑΠΑΔΟΠΕΤΡΟΣ : Κύριε Πρόεδρε, επειδή και έγώ προέρχομαι από μακρινή έπαρχια τής Χώρας, ήθελα νά εύχαριστήσω τόν κ. Υπουργό, διότι έφερε τó νομοσχέδιο αυτό, τó όποϊο νομίζω ότι εις όλους τούς έπαρχιώτας διδει πολλές έλπίδας. Καίτοι ζω εις μίαν έπαρχίαν περίπου από τās άρχάς του αιώνας, δέν μπορώ νά θυμηθώ ότι έχω ιδή στη ζωή μου εις την έπαρχια μία εύπρεπή παράσταση από ένα θεάτρο κάποιου έπιπέδου. Τό νομοσχέδιο αυτό μās διδει την έλπίδα ότι εις τó μέλλον θά μπορούμε νά δούμε μία παράσταση και εις τά Χανιά τής Κρήτης και εις την Άλεξανδρούπολη. Η παράστασις αυτή έλπίζω ότι θά είναι μια παράστασις του ύψους πού μās αφήνει τó νομοσχέδιο νά πιστέψουμε ότι θά είναι. Διότι τó νομοσχέδιο, όπως βλέπω, προβλέπει άριστα την όργανωση αυτού του θεάτρου, τó όποϊο δέν θά είναι παμφάγον, όπως γλαφυρότατα έπε ο κ. συνάδελφος, διότι δέν θά τρώγη τās σάρκας των άλλων Κρατικών Θεάτρων, αλλά προφανώς θά άντλή πηγάς από ύλικό, τó όποϊον έχει άγορασθή ήδη από έτών και τó όποϊον θά σαιπήσει όλοσχερώς εάν εγκαταλειφθή εκεί. Όσον άφορā τó έμψυχον ύλικόν, θά άντλήση και από εκεί ύλικό, τó όποϊον αυτήν την στιγμήν παραμένει άνεργον και άχρησιμοποίητον.

"Ήκουσα τās επικρίσεις, αλλά έχω την έλπίδα ότι όλα αυτά τά κακά, τά δεινά, τά όποια προείδον οι συνάδελφοι ότι θά συμβούν, δέν θά συμβούν. Όμολογώ ότι την αισιοδοξίαν μου την περιέβρεξαν με κρύο νερό οι συνάδελφοι τής Άντιπολιτευσεως, οι όποιοι προείδον πολλά δεινά. Έγώ έχω μεγάλας έλπίδας και θά τās διατηρήσω, κ. Πρόεδρε. "Ότι θά έλθη ένα

ρίπτονται όθενδήποτε δέν είναι δυνατόν νά αξιωθούν, τουλάχιστον σοβαράς άπαντήσεως.

Ή δευτέρα πλευρά τών έπιχειρημάτων, διά τών όποιών κατακρίνεται τό παρόν νομοσχέδιο, είναι έάν και κατά πόσον δικαιολογείται έναντι τών γενικών θεμάτων τά όποία υπάρχουν, έάν δικαιολογείται τό νομοσχέδιο αυτό ώς προτάξιμον κατά τήν συζήτησιν και ψήφισίν του. Νομίζω, ότι τά έπιχειρήματα αυτά παρέχουν μόνον περιθώρια πολιτολογίας, παρέχουν περιθώρια ευαρέστου άκοής πρός τρίτους, αλλά δέν είναι έπιχειρήματα, τά όποία μπορούν νά αξιολογηθούν και νά ανταποκριθούν εις τήν σοβαρότητα τής προσωπικότητας τών λεγόντων ταυτα. Διότι έκαστον πρόβλημα όπως έμφανίζεται, θά τόν κρίνομε και θά τό ψηφίσουμε. Ή καθυστέρησις τυχόν έπιλύσεως ένός προβλήματος, δέν είναι δυνατόν νά αποτελέσει έπιχειρήματα κατακρίσεως, επί έτέρου προβλήματος έλθόντος πρός έπίλυσιν.

Ή τρίτη σειρά τών έπιχειρημάτων, είναι εκείνα τά όποία έξετέθησαν από τόν κ. Μαγκάκη. Συνοψίζονται εις μίαν θέσιν. Τό παρόν νομοσχέδιο έπιτυγχάνει τόν στόχον εκείνον, θά τόν όποιον έπίζητεί τήν ψήφον του Τμήματος; Ίδου τό έρώτημα. Νομίζω, ότι θά ήδυνάμεθα νά συμφωνήσωμεν, όλοι αί παρατάξεις, έάν μπορούσαμε νά εύρωμεν, τό ποίος είναι ό λόγος, διά τόν όποιον τό παρόν νομοσχέδιο έρχεται πρός ψήφισιν.

Έάν κ.κ. συνάδελφοι, έξετάσωμεν τās νυν ύπαρχούσας μονάδας πολιτιστικής ένδελώσεως τής Χώρας, άναντιρρήτως θά καταλήξωμεν εις ένα σοβαρόν έρώτημα. Αί ύπάρχουσαι μονάδες, είτε Κρατική Σκηνή Βορείου Έλλάδος, λέγεταί, είτε Έθνική Λυρική Σκηνή, είτε Έθνικό Θέατρο, καλύπτουν τό σύνολον τών πολιτιστικών άναγκών του Έλληνικού Λαού, σύμφωνα πρός τήν άρχαίαν παράδοσιν και τούς συγχρόνους προβληματισμούς τό Θέατρο; Καλύπτουν τά Φεστιβάλ, τά όποία θά έπρεπε νά δίδονται και εις ώρισμένας Άκρηντικές περιοχάς, όπως τής Πιερίας, τής Χαλκιδικής, τής Δαδώνης και λοιπά, και έάν δέν τās καλύπτουν, διατί δέν τās καλύπτουν; Έξ έγγενών δυσχερειών; Άνάγκη συνεπώς είναι όπως τό Ύπουργείον συστήσιν ειδικόν Όργανισμόν, πρός κάλυψιν τών ύπαρχουσών άναγκών. Ή σύστασις συνεπώς ένός Όργανισμού μέ εύρύτερους σκοπούς ώς προβλέπει τό άρθρον 2 πόρῳ άπέχει από του νά αποτελέη έλεφαντίασιν σκοπών.

Πού έφθάσαμε σήμερα; Βεβαίως ή ύπαιθρος λαμβάνει νάματα, ή νέα μηνύματα, ή παραδοσιακάς θέσεις του άρχαίου Θεάτρου, από θεατρικάς ιδιωτικάς σκηνάς, μέ έξαιρέτους ήθοποιούς, οι όποιοι περιφέρονται εις τήν ύπαιθρον δίδοντας ύψηλόν δείγμα κατανοήσεως και καθήκοντος, πρός τās άγροτικάς περιοχάς. Παράδειγμα ή Παπαθανασίου. Έρωτώ έγώ. Έπιανειτή βεβαίως ή ιδιωτική πρωτοβουλία, και οι σκοποι τούς όποιους επιδιώκει, αλλά έγώ ως Κράτος έδωσα τό παρόν; Μπορεί έν προκειμένῳ τό Κράτος νά άπουσιάξῃ;

Δεύτερος λοιπόν σκοπός του νομοσχεδίου είναι παρουσία του Κράτους εκεί, όπου αί ώργανωμένας αὐταί Σκηναί δέν ήδυνήθησαν νά δώσουν τό παρόν. Τό γεγονός δέ, ότι μεγάλοι καλλιτέχνες ήγούνται τοιούτων ομάδων καλλιτεχνών — δέν χρησιμοποιοῦν τήν λέξι θιάσος — και δίδουν παραστάσεις στήν ύπαιθρον, άναρεί τό έπιχειρήμα του άγαπητοῦ μου κ. Μαγκάκη, ότι οι ύψηλοι καλλιτέχναι δέν θά ήθελαν ποτέ νά πλησιάσουν τόν Λαόν εις τήν πρώτη του μορφήν, εις τήν κωμόπολι και εις τήν πόλιν. Όταν λοιπόν έλευθέρως προσέρχονται, είναι δυνατόν, όταν τό Κράτος θέλει νά δώσῃ τήν παρουσίαν του δι' αὐτῶν νά άρνηθούν; Και τότε έχουν τήν δυνατότητα και τό δικαίωμα νά εἶπουν εις τόν Έλληνικόν Λαόν, ότι είναι καλλιτέχναι αξίοι τής άποστολῆς των και του όνόματός των, άποστολή τροποδοσίας πνευματικής και πολιτιστικής εις τήν ύπαιθρον και εις τόν Λαόν; Έάν οὕτως έχει τό θέμα έκ τών πραγμάτων ή άποψίς του άγαπητοῦ μου κ. Μαγκάκη είναι έωλος και άπορριπτέα.

Ένα τρίτο πρόβλημα, όπως έτέθη τουλάχιστον από πλευράς έπιχειρηματολογίας κατά του νομοσχεδίου, είναι ή έκθεσις φόβων. Οι φόβοι είναι όμολογουμένως ένα πρόβλημα ύποκειμενικόν. Άλλά όταν οι φόβοι συνδέονται πρός σκοπούς, τούς όποιους δέν έχει τό υπό ψήφισιν σχέδιον νόμου, ήγουν τήν άποδυναμίωσιν τών Κρατικών Σκηνών, διότι νομίζω ότι είναι πάρα πολύ παρακινδυνευμένο συζητώντας επί ένός τόσον σοβαροῦ νομοσχεδίου νά λέγομε ότι σκοπός του Ύπουργείου είναι ή ίδρυσις ένός "Άρματος Θεσπιδος" διά νά άποδυναμώσωμε

τάς διαφόρους Κρατικάς Σκηνάς. Έφ' όσον λοιπόν εις τούς σκοπούς τό τε νομοσχέδιο έμπεριέχωνται λόγοι δικαιολογούντες φόβους τότε ή έκθεσις φόβων ως στοιχείον καταψηφίσεως του σχεδίου νόμου πιστεῦω άκαραδάντως, ότι είναι αίτιολογησις άναιτιολόγητος.

Υπό αὐτήν τήν έννοιαν λοιπόν, αξιότιμοι κύριοι συνάδελφοι, έτέθη ό πόλεμος και ή έκφρασις τών άπόψεων επί του παρόντος νομοσχεδίου. Ποία είναι ή σημερινή κατάστασις διά νά ιδωμεν πλέον και τήν άλλην πλευράν του νομοσχεδίου, από άπόψεως έπικοινωνίας τών άγροτικών πληθυσμῶν πρός τήν πολιτιστικήν κληρονομίαν ή γενικώς πρός τά πολιτιστικά μηνύματα τής συγχρόνου σκέψεως. Κατωρθώσαμεν, όχι ήμεεις βέβαια, νά περιορίσωμε τό μήνυμα αυτό και τήν έπικοινωνίαν αὐτήν τών άγροτικών πληθυσμῶν και γενικά τών πληθυσμῶν του άποδότημου Έλληνισμού μόνον σε μηνύματα καλλιτεχνικής φύσεως ειδικώτερα μουσικής και τραγουδιού, τά όποία όμως τουλάχιστον δέν θά έπρεπε νά είναι τά μόνα. Άπό εκεί και πέρα άφήσαμε χωρίς καμμία έπαφήν, χωρίς καμμίαν έπικοινωνίαν χωρίς καμμίαν δόσιν του πράγματος μέ άποτέλεσμα νά ύπάρχη αυτό τό χάσμα μεταξύ τής Πρωτεύουσας και όλοκληρου τής ύπολοίπου έπαρχίας του Έλληνικού Κράτους.

Τό παρόν νομοσχέδιο λοιπόν από τήν άλλην πλευρά, έρχεται νά καλύψῃ αυτό τό κενόν. Και άν πρόκειται νά καλύψῃ ένα τέτοιο κενόν, ώστε νά δώσωμεν τήν δυνατότητα τής έπικοινωνίας του άγροτικού πληθυσμοῦ πρός τά καλλιτεχνικά ρεύματα και τήν κληρονομίαν τήν πατρῶαν, άναντιρρήτως μπορεί νά λάβῃ όποιοδήποτε μέτρον, συστήνοντάς τό "Άρμα Θεσπιδος". Και υπό τήν άποψιν αὐτήν τό παρόν νομοσχέδιο δημιουργεί ένα σκοπόν τόν όποιον θά έπιτύχη έπιψηφίζόμενον και θά πληρώσῃ μίαν άνάγκην. Έάν δέ πληρώσῃ τήν άνάγκην αὐτήν τό σχέδιον νόμου έπέτυχεν. Είναι δέ έκτός πάσης άντιρρήσεως ότι θά πληρώσῃ τήν άνάγκην αὐτήν.

Είμαι δέ ύποχρεωμένος, χωρίς νά ύπεισέρχομαι εις τās κατ' ίδίαν διατάξεις διά νά αίτιολογήσω τήν εύμενή πρός τό σχέδιον νόμου ψήφον, νά εἶπω, νά δώσω μίαν άπάντησιν εις τό έρώτημα, τό όποιον έτέθη από τήν πλευράν τής Άντιπολιτεύσεως. Ο έπιδικώμενος λοιπόν αυτός σκοπός ό όποιος άποτελεί άρχικόν και μεγάλον σκοπόν τόν όποιον τό Τμήμα έδει νά άποδεχθῇ εις τό σύνολόν του, έπιτυγχάνεται διά του παρόντος νομοσχεδίου; Νομίζω, ότι εις τήν άποψιν αὐτήν ό άγαπητός μου κ. Μαγκάκης ήμαρτεν περί τήν έκτίμησιν του νομοσχεδίου. Και ήμαρτεν σφόδρα. Τό άρθρον 2, διότι από εκεί πλέον θά καθορισωμεν τόν σκοπόν πλην τής παρ. 1, τό όποιον περιορίζει εκεί πού τό περιώριζεν ό άγαπητός μου κ. Κουτσοχέρας τό θέμα, έχει τήν παρ. 2 ή όποία δίδει μίαν εύρύτητα άνευ προηγουμένου. Έρωτάται, ή εύρύτης είναι άναγκαία; Άπολύτως. Και δέν νομίζω ότι εις τόν σκοπόν και τήν έπίδιωξιν του νόμου είναι ή περιφορά τών καλλιτεχνῶν δικήν τσίρκου, όπως άποτολήθη νά εἰπωθῇ οὔτε και ό κατά τόν χρόνον τής παραμονῆς του εκεί προσωρινός υπό του Όργανισμού δανεισμός τών διαφόρων μεταφράσεων τών Άρχαίων Τραγωδιῶν διά τήν άνάγκησιν υπό του κοινου τής πόλεως τήν όποίαν έπισκέπτεται. Έάν οὔτως πως άντιλαμβάνονται τήν παρ. 2 του παρόντος νομοσχεδίου έπιτρέψατέ μου νά εἶπω ότι ή αντίληψίς αὐτή επί του νομοσχεδίου είναι άπολύτως έσφαλμένη. Τί επιδιώκει. Νομίζω, ότι διά πρώτην φοράν εις τόν Τόπον αὐτόν γίνεται μία σοβαρά προσάθεια νά δημιουργηθῇ μία δυνατότης πνευματιστικής έπικοινωνίας του ύπολοίπου Έλληνικού Λαού μέ τās πρώτας πνευματικάς πηγάς και αυτό είναι έκ τών κυρίων σκοπῶν του παρόντος νομοσχεδίου.

Νά δημιουργήσωμεν μίαν δανειστικήν βιβλιοθήκην. Νά πείσωμεν εις τήν πηγῆν τών λαϊκῶν χορῶν. Νά εισέλθωμεν εις τās πρώτας πηγάς του λαϊκοῦ τραγουδιού. Νά ιδωμεν τά πάντα, νά τά άντλήσωμεν, νά τά δημιουργήσωμεν και νά τά κρατήσωμεν ψηλά. Νομίζω, ότι αὐτοί οι σκοποι οι όποιοι δημιουργούνται διά τής παρ. 2 του άρθρου 2 του ύπό ψήφισιν σχεδίου νόμου δίδουν τήν μεγαλύτεραν αίγλην, τήν όποίαν είναι δυνατόν νά φαντασθῇ κανείς δι' ένα νομοσχέδιον τό όποιον άποσκοπεῖ εις τήν πνευματικήν έξύψωσιν του λαοῦ μας. Ός έκ τούτου και από τήν πλευράν αὐτήν τό παρόν νομοσχέδιον είναι άπολύτως έπιτυχές.

Έγενήθη ένα πρόβλημα, μήπως άραγε οι σκοποι αυτοί μπορούν νά όδηγήσουν εις μίαν όχι έλεφαντίασιν από άπόψεως σκοπῶν οὔτε έλεφαντίασιν από άπόψεως επιδιώξεων αλλά εις μίαν πολλαπλότητα από πλευράς λήψεως προσώπων και μέσων διά τήν έπιτυχίαν. Τό ζήτημα πρέπει νά τό σκεφθῶμεν υπό

πωσιν αυτού του νομοσχεδίου, νομίζω ότι πρέπει να αναφέρω εδώ. Διά το θέατρον τῆς πρωτεύουσας και τῆς δευτέρας πρωτεύουσας, τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ Ἕλληνας φορολογούμενος — και δὲν πρέπει να ξεχνοῦμε ὅτι ἴδιοι οἱ Ἕλληνες πληρώνουν φόρον δημοσίων θεαμάτων — πληρώνει ἕνα ποσὸν μεταξύ τῶν 250 και τῶν 300 ἑκατομμυρίων δραχμ. Ἐξ αὐτῶν δὲν ἐξυπηρετεῖται ἡ ἐπαρχία. Τὸ μὲν Ἑθνικὸν Θέατρον ἔχει παῦσει και ἀρνεῖται να ἐξακολουθήσῃ τὰς περιουσίας του ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ Θέατρον Βορείου Ἑλλάδος τοὺς 7 πρώτους μῆνας τοῦ παρόντος ἔτους ἔχει κάμει περιουσίαν μόνον 11 ἡμερῶν. Δὲν ἐξυπηρετεῖται βεβαίως κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἐπαρχία. Ἡ ἐπαρχία εἶναι ἐκείνη, εἰς τὴν ὅποιαν πρέπει να φθάσωμεν και να δώσωμεν τὸν "πολιτισμὸν". Τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ ὡς γνωστὸν ἔχει δύο κυρίως σκοπούς, τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Πολιτισμοῦ, ἀπὸ τὴν μίαν πλευράν, τὴν προαγωγὴν δηλαδὴ τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως, και ἀπὸ τὴν ἄλλην τὸ να μεταφέρῃ τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν εἰς τὸν Λαόν, εἰς τοὺς πολλούς.

"Ἐνα μέσον πρὸς τοῦτο — ὄχι τὸ μόνον, ἴσως ὄχι τὸ ἰδανικὸν — ἀλλὰ πάντως μέσον εἶναι και ἡ ἱδρυσις ἐνὸς κρατικῆς φορέως, ὁ ὁποῖος θὰ κάμῃ δυνατὴν τὴν παρουσίαν τοῦ Κράτους εἰς τὰς ἐπαρχίας εἰς τὸν χώρον τοῦ Θεάτρου ἀλλὰ και εἰς τὸν χώρον και ἄλλαν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων. Δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς λόγος να νομισθῇ, ὅτι ὁ νέος αὐτὸς Ὄργανισμὸς Δημοσίου Δικαίου ἔχει συλληφθῆ με σκοπὸν τὴν καταστροφὴν τῶν ἄλλων κρατικῶν σκηνῶν. Πῶς εἶναι δυνατόν να διανοηθῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐὰν προσετέθησαν διατάξεις, αἱ ὅποια και ἐξέμισαν πολλούς συναδέλφους τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, διὰ τὴν δυνατότητα τῆς χρησιμοποίησεως τῆς κινητῆς περιουσίας τῶν τριῶν ἄλλων Ἑθνικῶν Θεάτρων, προσετέθησαν διότι σκηναῖα και ἐνδύματα παλαιότερων παραστάσεων εὐρίσκονται και κυριολεκτικῶς σήπονται εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν Θεάτρων αὐτῶν. Εἶναι λοιπὸν δυνατόν να χρησιμοποιηθῇ αὐτὴ ἡ δημοσία περιουσία διὰ τὸν νέον φορέα, ὁ ὁποῖος θὰ φέρῃ τὸ θέατρον εἰς τὴν ἐπαρχίαν.

Και τοῦτο, μόνον κατόπιν συνεννοήσεως και κατόπιν τῆς ἀπολύτου ἐγκρίσεως τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν ἄλλων Σκηνῶν. Δὲν πρόκειται κανεὶς να σκυλεύσῃ τὰ ἄλλα παλαιὰ θεάτρα διὰ να ἐξυπηρετήσῃ ἕνα νέον θέατρον. "Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κινητὴν περιουσίαν περὶ τῆς ὁποίας ἔγινε λόγος, ἰδιαιτέρως δὲ τὴν τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, πρόκειται κυρίως διὰ τὰς μηχανοκινήτους μονάδας, αἱ ὅποια ἐκόστισαν 25 ἑκατομμύρια εἰς τὸ Κράτος και αἱ ὅποια δυστυχῶς δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν, και ἔαν δὲν χρησιμοποιηθοῦν θὰ καταστραποῦν. Μετὰ τὸν νέον αὐτὸν Ὄργανισμὸν ἐλπίζομεν να ἀξιοποιήσωμεν και τὸ κεφάλαιον τοῦτο.

Δεύτερον εἶναι τὸ ζήτημα τοῦ προσωπικοῦ. Ἐκ τῆς ἰδικῆς μου πείρας διεπίστωσα, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἠθοποιῶν, τῶσον τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρου, ὅσον και τῆς Ἀυρικῆς Σκηνῆς παραπονοῦνται ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦνται, ἐνῶ θέλουν να χρησιμοποιηθοῦν. Και ὡς γνωστὸν μισθοδοτοῦνται ἀπὸ τὰ Κρατικά αὐτὰ Ἰδρύματα. Πολλάκις ὀλόκληρον ἔτος μισθοδοτοῦνται, χωρὶς να δίδεται εἰς αὐτοὺς ρόλος να παίξουν, ἐνῶ θέλουν να παίξουν. Τώρα μὲ τὸ Ἄρμα Θεσπίδος τοὺς δίδεται μία τέτοια εὐκαιρία. Δὲν πρόκειται διὰ τῆς βίας και διὰ πείσεων να πάρωμεν κανέναν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος και να τὸν ἀναγκάσωμεν να πάῃ εἰς ἄλλο μέρος, εἰς ἄλλην θεατρικὴν μονάδα. Μόνον ἔαν θελήσῃ και ἔαν δὲν τὸν χρειάζεται ὁ Ὄργανισμὸς εἰς τὸν ὁποῖον μετέχει. Και μόνον μετὰ συμφωνον γνώμην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου. Εἶμαι πρῶτος τὸ "μετὰ γνώμην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου" τοῦ σχεδίου νόμου να τὸ κάμω "μετὰ συμφωνον γνώμην τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου". Και τοῦτο, κ.κ. συναδέλφοι, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς σκοπὸς τοῦ νομοσχεδίου. Δὲν πρέπει διὰ τῆς βίας να γίνωνται αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀλλὰ και δὲν ὑπάρχει λόγος να μὴ χρησιμοποιηθοῦν αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι θέλουν να χρησιμοποιηθοῦν και οἱ ὅποιοι πληρώνονται ἀπὸ τὸ Δημόσιον.

Λοιπὸν, κ.κ. Βουλευταὶ, δὲν ὑπάρχει καμμία ἀρρακτικὴ διάθεσις εἰς τὸν νέον αὐτὸν Ὄργανισμὸν ἐναντι τῶν παλαιότερων, οὔτε ὑπάρχει κανένας λόγος να αἰσθάνεται ἀνησυχίαν τὸ θέατρον τῆς Βορείου Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖον ἐκτελεῖ σκοπὸν ἀξιόλογον και τὸν ἐπιτελεῖ καλῶς. Ὁ νέος αὐτὸς Ὄργανισμὸς δὲν στρέφεται ἐναντίον του, διότι αὐτὸ ὑπονοεῖται ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν και ἐγράφησαν.

Δὲν στρέφεται τὸ Ἄρμα Θεσπίδος ἐναντίον οὐδενός. Γίνεται γιὰ να συμπληρώσῃ ἕνα μεγάλο κενόν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει,

ὄχι μόνον εἰς τὴν θεατρικὴν ἀλλὰ γενικῶς εἰς τὴν ἐκπολιτιστικὴν μας δράσιν εἰς τὴν Ἑπαρχίαν. Τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εὐρίσκει και εἶναι ἴσως ἡ μεγαλύτερα ἔλλειψις τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ και τὴν ὅποιαν διὰ τοῦ νέου Ὄργανισμοῦ ἐλπίζω να θεραπεύσω εἶναι ἡ ἔλλειψις περιφερειακῶν ὀργάνων.

Δὲν ἔχω τὰς δυνατότητας να ἐλέγξω οὔτε τὰς Βιβλιοθήκας, αἱ ὅποια ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν, οὔτε τὰ Ἀρχεῖα. Δὲν ἔχω τὴν δυνατότητα να ἐλέγξω τοὺς διαφόρους πολιτιστικούς συλλόγους ἢ τοὺς διαφόρους τοπικούς θεατρικούς θιάσους. Πῶς να γνωρίζω, ποῖοι εἶναι ἀξιόλογοι, ποῖοι πρέπει να βοηθηθοῦν.

Λοιπὸν, ἕνας τρόπος διὰ να γνωρίσωμεν τὴν ἐπαρχίαν, εἶναι και τὸ Ἄρμα Θεσπίδος και ἰδιαίτατα τὸ γραφεῖον τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Προγραμματισμοῦ του. Τὸ γραφεῖον τοῦτο ἔχει μεγάλην σημασίαν. Δὲν θὰ ἔχη βεβαίως τὴν ὑποχρέωσιν τῆς παρασκευῆς ἢ τῆς ὑποβολῆς δραματολογίου, ἀλλὰ θὰ ἔχη τὸν μέγαν σκοπὸν να γνωρίσῃ τὴν ἐπαρχίαν, να γνωρίσῃ τοὺς τοπικούς ὅπου θὰ δράσῃ, τὸ Ἄρμα Θεσπίδος, να βοηθήσῃ τοὺς τοπικούς συλλόγους, να δίδῃ ὠριμένα συμβουλὰς και, να μᾶς φέρῃ ἀναγκαίως χρησίμους πληροφορίες ἐδῶ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, ὥστε να μπορέσωμεν και ἡμεῖς να βοηθήσωμεν περισσότερο.

Δὲν ἐξαντλεῖται βεβαίως ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ διὰ τοῦ Ἄρματος Θεσπίδος. Εἶναι ἕνα μέρος μόνον τῆς ὅλης ἀποστολῆς του, ἕνα μικρὸ μέρος μόνον. Σκοπεύομεν και ἡδὴ προσπαθοῦμεν να βοηθήσωμεν τοὺς τοπικούς θεατρικούς συλλόγους και θιάσους, καθὼς και τοὺς διαφόρους πολιτιστικούς και χορευτικούς φολκλορικούς συλλόγους κλπ., οἱ ὅποιοι ὑπάρχουν εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Δὲν ἔχομεν ὁμῶς ἀρκετὰς πληροφορίες περὶ αὐτῶν, οὔτε εἶναι δυνατόν συνεχῶς να στέλλωμεν παντοῦ ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον μικρὰς ἐπιτροπὰς πρὸς ἐντὸς μέρωσιν. Ἐλπίζομεν, ὅτι και εἰς αὐτὸ, δηλαδὴ εἰς τὴν ἐνημέρωσιν μας, θὰ μπορέσῃ να βοηθήσῃ ἕνας Ὄργανισμὸς Δι-

Hallo boys! Ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ και Ἐπιστημῶν Κ. Τριτάκης μιλοῦντας στὴ Βουλὴ: His Master's-Tsatsos voice...

μοσίου Δικαίου, πού θά ἔχη τήν δυνατότητα νά πλησιάσῃ τήν ἐπαρχίαν καί νά τήν γνωρίσῃ.

Ἄς ἔλθωμεν τώρα εἰς τὸ ζήτημα τῆς μὴ ὑπάρξεως καλλιτεχνικῆς ἐπιτροπῆς. Τὸ ἐσκέφθημεν πολὺ πρὶν νά ἀποφασίσωμεν τὴν νέαν αὐτὴν διάρθρωσιν. Ἐἶναι ἓνα ζήτημα εἰς τὸ ὁποῖον κατελήξαμεν κατόπιν τῆς πείρας τῆς ἀτυχοῦς συνεργασίας μεταξὺ τῶν καλλιτεχνικῶν ἐπιτροπῶν καὶ τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων τῶν ὑπαρχουσῶν ἐπαρχιακῶν θεατρικῶν ὀργανώσεων.

Ἐὰν εἰς τὸν διορισμὸν τῆς Διοικήσεως Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἄρματος Θεσπίδος — καὶ δι' αὐτὸ τὰ προσόντα ἔμειναν πάρα πολὺ γενικά, ὥστε νά μπορῇ κανεὶς νά κινηθῇ ἐλευθέρως — εὗραμεν ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔχουν σχετικὴν διοικητικὴν ἱκανότητα, μερικὴν τοὐλάχιστον γνῶσιν τῆς ἐπαρχίας, γνῶσιν δραματολογίου, καὶ γενικὴν γνῶσιν τῶν ζητημάτων τοῦ θεάτρου καὶ ἄλλων πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων, θά μπορέσωμε πλεόν με εὐκίνητον τρόπον, νά ἐπιτύχωμεν, τὴν λειτουργίαν αὐτῆς τῆς μονάδος. Διότι ὅταν ἔχετε συμβούλια καὶ παρασυμβούλια τὰ ὁποῖα πρέπει καὶ ἐκεῖ νά κινούνται, συνήθως δὲν ἐπιτυγχάνετε πολλὰ πράγματα.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔδραν τῶν Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ἐθίγη — καίτοι θά ἦτο εὐχῆς ἔργον νά μποροῦσε νά γίνῃ ἡ ἔδρα τοῦ Ἄρματος εἰς τὴν ἐπαρχίαν, — δυστυχῶς πρέπει νά εἶναι ὅπου τὸ βασικὸν συγκοινωνιακὸν κέντρον, δηλαδὴ εἰς τὰς Ἀθήνας. Διότι ἐὰν διὰ νά μεταβῆτε ἀπὸ μίαν ἐπαρχίαν εἰς τὴν ἄλλην πρέπει νά διέρχεσθε πάντοτε διὰ τῶν Ἀθηνῶν, καλλίτερον νά ἔχετε τὰς Ἀθήνας ὡς ἔδραν.

Δὲν θέλω νά ἔλθω εἰς τὸ ζήτημα τὸ λεχθὲν περὶ χαριστικοῦ προσωπικοῦ νόμου. Τὸ πρᾶγμα εἶναι κατώτερον παντὸς χαρακτηρισμοῦ. Φέρει μόνον εἰς τὴν μνήμην μου, τοῦ Περικλέους τὸ περίφημον ὅτι "οἱ ἄνθρωποι ἀποδίδουν εἰς τοὺς ἄλλους, ἐκεῖνα τὰ ὅποια θά ἔκαναν οἱ ἴδιοι εἰς παρομοίαν περιστάσει". (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς Συμπολιτεύσεως).

Δὲν ἐπιθυμῶ νά σᾶς κουράσω περισσώτερον μετὰ τὸ θέμα. Ἀριθμοὶ σᾶς ἐδόθησαν. Καὶ ἓνα μόνον πρᾶγμα τὸν ὁποῖον ἐλέγχθη καὶ ἐδημοσιεῖθι θά προσέσω, μετὰ τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῶ νά συμπληρώσω καὶ νά τελείωσω, τὸν ἀριθμὸν τῶν καλλιτεχνῶν, ἐν σχέσει μετὰ τὸν ἀριθμὸν τοῦ Διοικητικοῦ Προσωπικοῦ. Ἐἶναι πολὺ ὀλιγώτεροι, καθὼς ἤδη σᾶς ἐλέγχθη, ἀπ' ὅ,τι εἶναι εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον — ἐνώθ τὸ ποσοστὸν — ἢ τὸ Κρατικὸν Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος. Παραλλήλως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον πρέπει νά λάβετε ὑπ' ὄψιν σας εἶναι, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν 30 Καλλιτεχνῶν, δὲν εἶναι ἀποκλειστικός. Διότι δίδεται διὰ τοῦ νομοσχεδίου αὐτοῦ ἡ δυνατότης τῆς διασυνθέσεως προσλήψεως καὶ ἄλλων. Καὶ αἱ συμβάσεις αὐταὶ θά γίνουσι καὶ μετὰ τοπικὰ συγκροτήματα καὶ τοπικοῦς καλλιτέχνους, ἂν κατὰ τὴν περιουσίαν τοῦ Ἄρματος Θεσπίδος βεβαιωθῇ, ὅτι αὐτὰ εἶναι δυνατόν νά ἐξυπηρετήσονται. Καὶ ἐπομένως καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θά ἐξυπηρετηθῇ ἡ ἐπαρχία.

Παραλλήλως βεβαίως, καθ' ὅσον εἶναι δυνατόν, θά βοηθήσωμεν καὶ τὸ ἐλεύθερον Θεάτρον, ὥστε νά ἡμπορέσῃ καὶ ἐκεῖνο νά συμπληρώσῃ αὐτὸ τὸ μεγάλο ἔργον. Πολλὰ ἀπὸ τὰ συγκροτήματα τοῦ ἐλευθέρου Θεάτρου εἶναι ἄριστα. Βεβαίως δὲν ὑπάρχουν ἀκόμη ἀρκετῆς οικονομικῆς δυνατότητες, ἀλλὰ καὶ μεγάλην βοήθειαν πρὸς τὸ ἐλεύθερον Θεάτρον, ἔχει δώσει καὶ ὁ ΕΟΤ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον πρέπει νά τομσθῇ ὡς μία παράλληλος προσπάθεια πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἰπουργείου Πολιτισμοῦ, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ εἴμεθα εὐγνώμονες.

Αὐτὰ, κ.κ. συνάδελφοι, ἤθελα νά ἀναφέρω καὶ θά ἤθελα νά σᾶς παρακαλέσω νά ψηφίσετε τὸ παρὸν νομοσχέδιον. Θά προχωρήσωμεν μετὰ προσοχὴν. Θά ἴδωμεν ἀκριβῶς πῶς πηγαίνει τὸ πρᾶγμα. Ἐχομεν τὴν δυνατότητα νά ἀλλάξωμεν διὰ Διατάγματος ἐκεῖνα τὰ σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα θά ἴδωμεν ὅτι δὲν λειτουργεῖ, ὅπως θά ἠθέλωμεν ἢ ὅπως εἴχαμεν προβλέψει, τὸ Ἄρμα. Καὶ νά συμπληρώσωμεν δυνάμει, ἢ ἀκόμη καὶ νά περικύψωμεν, μερικὰ ἀπὸ τὰς δραστηριότητάς μας. Ἄλλὰ ὁ βασικὸς σκοπὸς εἶναι αὐτὸς τὸν ὁποῖον κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν Συμπολιτεύσεως καὶ Ἀντιπολιτεύσεως, τὸ Ἰπουργεῖον Πολιτισμοῦ, πρέπει νά ἐπιδιώξῃ. (Χειροκροτήματα).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ὁ κ. Γ. Β. Μαγκάκης ἔχει τὸν λόγον, προκειμένου νά δευτερολογήσῃ.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Κύριε Ἰπουργέ, εἶπατε, διὰ νά δικαιολογήσετε αὐτὸ τὸ ὁποῖον σεῖς τὸ ἀποκαλέσατε σκύλευσιν

ἐγὼ τὸ ἀπεκάλεσα ληστείαν, βαρεῖα ἴσως ἢ ἔκφρασις, ἀλλὰ αὕτη εἶναι ἡ ἀποψίς μου καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἐπιμείνω ἐπ' αὐτῆς, εἶπατε, διὰ νά δικαιολογηθῆτε, ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι πολλὰ πράγματα εὐρίσκονται καὶ σήπονται εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν θεάτρων αὐτῶν. Καὶ ἐπομένως ἀντὶ νά σήπονται πρέπει νά χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ τὸ Ἄρμα Θεσπίδος. Οὐδεμία ἀντίρρησης ἂν πρόκειται π.χ. περὶ τῶν αὐτοκινήτων ἂν ταῦτα δὲν κινούνται. Ἐρωτῶ ὅμως κ. Ἰπουργέ, πῶς εἶναι δυνατόν νά γίνῃ δεκτόν, ὅτι δὲν θά ἐπέλθῃ σκύλευσις, καθ' ὑμᾶς, ληστεία κατ' ἐμέ, ὅταν ἔχετε αὐτὴν τὴν διάταξιν: " Πᾶν κινητὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον . . ." (διαβάζω τὴν διάταξιν σας, ἀπὸ τὸ νομοσχέδιόν σας) " . . . ἀνήκον εἰς τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον καὶ ἐξυπηρετοῦν ἢ σκοποῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κινητῆς θεατρικῆς μονάδος, μεταβιβάζεται αὐτοδικαίως εἰς τὸ Ἄρμα Θεσπίδος ". Καὶ ἐρωτῶ, κ. Ἰπουργέ, ἀναμφισβητήτως σκοπὸς σας πρέπει νά εἶναι τὸ νά μεταδώσωμεν τὰ φῶτα, τὶς παραδόσεις μας, τὸ ἀρχαῖον δράμα π.χ. ἢ οἰοδήποτε ἄλλο σαιξπηρικὸν ἔργον. Ἐρωτῶ, κ. Ἰπουργέ: Αὐτὰ ὅλα τὰ σκηνικά, αὐτὰ ὅλα τὰ κινητὰ τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀρχαίου Δράματος ἢ διὰ Σαιξπηρικὴν διδασκαλίαν, τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητα καὶ εἰς τὸ Ἄρμα Θεσπίδος, διὰ νά μεταλαμπαδεύσῃ τῶν τραγικῶν μας τὰ διδάγματα ἢ ἐπίσης τῶν γνωστῶν κλασσικῶν τοῦ θεάτρου, αὐτὰ, κ. Ἰπουργέ, δὲν θά περιέλθουν, ἐὰν καὶ ἐφόσον τὸ ζήτησῃ τὸ Ἄρμα Θεσπίδος, δὲν θά περιέλθουν εἰς τὸ Ἄρμα Θεσπίδος καὶ δὲν θά ἀπογυμνωθῇ, κ. Ἰπουργέ, ἢ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον Ἀθηνῶν ἢ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος, ἀπὸ αὐτὰ;

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΙΣ: (Ἰπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Δὲν εἶναι σκοπὸς μας νά ἀπογυμνώσωμεν κανένα, οὔτε ἀναγκαῖον εἶναι.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Κύριε Ἰπουργέ, δέχομαι ἀπολύτως τὴν ἀγαθὴν σας πρόθεσιν καὶ δὲν ἡμπορῶ νά τὴν ἀμφισβητήσω. Ἐγὼ αὕτην τὴν στιγμήν ἔχω ἓνα ψυχρὸν κείμενον νόμου καὶ σᾶς λέγω ὅτι μετὰ τὸ κείμενον αὐτὸ τοῦ νόμου ἡμπορεῖτε τὸ πᾶν νά σκυλεύσετε. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτό. Ἄς δεχθῶμε, κύριε Ἰπουργέ, ὅτι θά εἶναι πάντοτε καλοπροαίρετοι αὐτοὶ ποὺ θά κάνουν τὸν μερισμὸν ὄλων αὐτῶν τῶν κινητῶν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἐρωτῶ, τί τὴν θέλετε τὴν δευτέραν διάταξιν;

Ἢ δευτέρα διάταξις δὲν ἔχει καὶ αὕτην τὴν φράσιν " ἐξυπηρετοῦν ἢ σκοποῦν εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς κινητῆς θεατρικῆς μονάδος ". Διότι λέγετε στὴν δευτέραν διάταξιν, κύριε Ἰπουργέ: " ἐπιτρέπεται ὅπως καὶ πᾶν ἔτερον κινητὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου " καὶ ἀκόμη πιὸ βαρὺ " ὡς καὶ πᾶσα κινητὴ περιουσία τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος ". Αὕτην νά τὴν πάρῃ τὸ Ἄρμα Θεσπίδος. Καὶ ἐρωτῶ, ποῖα εἶναι αὐτὰ ποὺ σήπονται καὶ θά τὰ πάρῃ, ὅταν ἔχετε τὸ δικαίωμα μετὰ τὴν δευτέραν παράγραφον τοῦ άρθρου αὐτοῦ νά ἔλθετε καὶ νά πάρετε πᾶσαν κινητὴν περιουσίαν τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρου Βορείου Ἑλλάδος; Ποῦ εἶναι ὁ σκοπὸς τὸν ὁποῖον λέγετε; Ἢμπορεῖ, κύριε Ἰπουργέ, νά ἔχετε σεῖς ὅλην τὴν καλὴν διάθεσιν — τὴν ἀναγνωρίω καὶ τὴν σέβωμαι — ἀλλὰ ὅπως τὸ ἔχουν διατυπώσῃ οἱ σύμβουλοί σας μετὰ αὐτό, δύνασθε νά σκυλεύσετε ὅπως εἶπατε σεῖς, νά ληστεύσετε ὅπως εἶπα ἐγὼ, ὀλόκληρον τὴν περιουσίαν καὶ νά καταρρεύσῃ τὸ Κρατικὸν Θεάτρον, χάριν τῶν περιφερομένων ὀχημάτων τοῦ Ἄρματος Θεσπίδος.

Δεύτερον εἶπατε, κύριε Ἰπουργέ, ὅτι θά πηγαίνουν ἢ κατ' ἐμέ θά ἐπιτάσσονται οἱ ἡθοποιοί, μόνον ἂν τὸ θελήσουν. Δὲν ἡμπορεῖ — ὅπως ὀρθῶς εἶπατε — νά τοὺς πάρω ἐγὼ διὰ τῆς βίας καὶ νά τοὺς πηγαῖνω νά κάνουν αὕτην τὴν περιουσίαν. Λάθος καὶ ἐν προκειμένῳ κύριε Ἰπουργέ. Ἢμπορεῖ αὐτὸ νά εἶναι εἰς τὴν ἐνδιάθετον θέλησιν σας, δυστυχῶς ὅμως τὸ ἄρθρον 17 σᾶς διαψεύδει. Λυποῦμαι πού τὸ λέγω αὐτὸ ἀλλὰ ἔτσι εἶναι, διότι τὸ ἄρθρον 17 λέγει: " Διὰ πράξεως τοῦ Ἰπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκτακτος ἀπασχόλησις ὑπὸ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου " Ἄρμα Θεσπίδος " τοῦ πάσης φύσεως ὑπηρετοῦντος . . . προσωπικοῦ ". Ποῦ τὸ εὐρήκατε ὅτι θά γίνεταί μετὰ τὴν θέλησιν τοῦ ἡθοποιοῦ; Ἐρωτῶ, καλόπιστον συζήτησιν κάνω, θά ἔχετε ἢ δὲν θά ἔχετε τὸ δικαίωμα νά ἐπιθέτε αὐρίον, ὅτι παίρνω δέκα ἢ ὀσσοῖους ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸν Θεάτρον ἢ 20 ἡθοποιοὺς ἀπὸ τὸ Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος καὶ τοὺς πηγαῖνω στὸ " Ἄρμα Θεσπίδος "; Ὅποτε διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, κύριε Ἰπουργέ, θά εἶναι δυνατόν αἱ προσωπικαὶ ἀντιθέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν εἴτε μεταξύ τῶν διευθύνσεων εἴτε μεταξύ τῶν ἡθοποιῶν Κρατικῶν

Θεάτρων, να ικανοποιούνται απόλυτα και να απογοητώνται και να νεκροούνται αι άποστολαι και του ενός Θεάτρου και του άλλου και των Άθηνών και της Βορείου Ελλάδος; Που το λέγετε, αυτό, κύριε Υπουργέ, ότι μόνον εάν το θελήση ο ήθοποιός θα πηγαίνει;

Νά, κύριε Υπουργέ, που έστηρίχθην. Έπιαναλαμβάνω, δέν κάνω Άντιπολίτευσι, κάνω παρατηρήσεις και θά μου έπιτρέψετε να άπευθυνθώ προς τους κυρίους συναδέλφους να διαβάσουν την διάταξιν δια να ίδουν, αν έχετε το δικαίωμα να τους πάρετε και άνευ της θελήσεώς τους άκόμα. Και το τρίτον θέμα. Λέτε, ότι δέν έχετε την δυνατότητα να έλέγξετε τας πολιτιστικάς συνθήκας στας έπαρχίας και δι' αυτόν τον λόγον εκάνατε το "Άρμα Θεσπίδος". Θά μου έπιτρέψετε παρά τον άπόλυτον σεβασμόν τον όποιον έχω προς ύμιας, να μη θεωρήσω ότι αυτό είναι δυνατόν να άνθέξη εις την λογικήν. Είπαθε Υπουργός Πολιτισμού και Έπιστημών, έχετε Υπηρεσίας και δέν ήμπορείτε να έλέγξετε τας πολιτιστικάς συνθήκας, αι όποιαί κρατούν εις την Νάουσαν ή την Έδεσσαν ή την Φλώρινα ή το Γύθειον και έχετε ανάγκην να κάνετε Όργανισμόν με 111 υπαλλήλους, με διευθυντάς και παραδιευθυντάς; Και το "Άρμα Θεσπίδος" είναι εκείνον που θά σάς φέρη τας χρησίμους και πολιτικούς πληροφορίας δια να άντιληφθήτε τας πολιτιστικάς συνθήκας που κρατούν εις τας έπαρχίας; Έν τοιαύτη περιπτώσει δέν λειτουργεί καλά το Υπουργείο σας ή δέν έχει τας Υπηρεσίας εκείνας, τας όποιας πρέπει να έχη. Και είναι ένας εκ των κυριωτέρων σκοπών του Υπουργείου σας να έχη γνώσιν πλήρη και να άντιλαμβάνεται τας πολιτιστικάς συνθήκας υπό πάσαν έννοιαν και μορφήν αι όποιαί κρατούν εις τας έπαρχίας.

Εις αυτά τα τρία βασικά σημεία ήθελα να σάς άπαντήσω κύριε Υπουργέ και παρακαλώ εάν νομίζετε ότι έχω λάθος και ότι αυτά τα κείμενα που έδιάβασα ικανοποιούν αυτά που είπατε σεις και όχι αυτά που είπα εγώ, άπολύτως, καλοπίστως, με διαψεύδετε.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Βεβαίως εις το πνεύμα και του νομοθετήματος και των Υπηρεσιών και έμου του ίδιου δέν υπάρχει έπιθυμία δια της βίας να πάρη κανείς ήθοποιούς και να τους μεταφέρη από έδω και εκεί. Ήμπορεί να είναι ή διατύπωσις όχι όρθή και είμαι διατεθειμένος να την αλλάξω, διότι δέν ύπήρξε ποτέ αυτή ή διάθεσις μου. Ούτε είναι δυνατόν να πάρη κανείς δια της βίας ένα καλλιτέχνην και να τον άναγκάση να κάνη κάτι που δέν θέλει. Έπομένως ή πρόθεσις μου είναι να αλλάξω την διατύπωσιν κατά τρόπον ώστε και το Διοικητικόν Συμβούλιον του Θεάτρου από το όποιον θά δανεισθώ το "Άρμα Θεσπίδος" τον ήθοποιόν να είναι σύμφωνον, άλλα και ο ήθοποιός να είναι σύμφωνος προς τουτό. Και τα δύο αυτά στοιχεία τα δέχομαι άπολύτως. Δέν έχω καμμίαν άντίρρησην επ' αυτών.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Κηρύσσεται πειραιωμένη ή συζήτησις επί της άρχής του νομοσχεδίου. Έρωτάται το Τμήμα, γίνεται δεκτόν κατ' άρχήν το σχέδιον νόμου;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Το νομοσχέδιον έγένητο δεκτόν κατ' άρχήν. Είσερχόμεθα εις την συζήτησιν επί των άρθρων.

(Εις το σημείον τουτού, την προεδρικήν έδραν καταλαμβάνει ο Α' Άντιπρόεδρος της Βουλής κ. Θεμιστοκλής Κονίτσας).

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Άρθρον 1. Ό κ. Κουτσοχέρας έχει τον λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, έχω καταθέσει μία σειρά τροπολογιών, όχι βέβαια γιατί πιστεύω ότι αν γίνουν δεκτές αυτές οι τροπολογίες βελτιώνεται το νομοσχέδιο, έτσι ώστε να μάς ικανοποιεί, και ότι θά μπορέσει να εκπληρώσει τον επιδιωκόμενο σκοπό. Με την τροπολογία μου που, άναφέρεται στο άρθρο 1, προτείνω για έδρα, του "Άρματος Θεσπίδος" την Πάτρα και όχι την Άθήνα. Και νομίζω ότι θά είναι συνεπέστερο το ίδρυμα στην άποστολή του, αν έδρευει στην Πάτρα. Και ή Πάτρα προσφέρει σαν πνευματική ύποδομή. Και όπως είπα προηγουμένως διαθέτει ένα έξαιρετο κτίριο, το κτίριο του Δημοτικού Θεάτρου. Αυτοί είναι οι λόγοι δια τους όποιους προτείνω να έχη το "Άρμα Θεσπίδος" για έδρα την Πάτρα.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Δια τους λόγους τους όποιους εξήγησα, κ. Πρόεδρε, δέν είναι

δυνατόν να γίνη δεκτή ή τροπολογία, διότι το κέντρον το συγκοινωνιακόν είναι ή Άθήνα και νομίζω ότι είναι σκόπιμον να μείνω εκεί.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ό κ. Καρατζάς έχει τον λόγον.

ΧΑΡΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, με άφορμήν το πρώτον άρθρον που άναφέρεται στη σύσταση του "Άρματος Θεσπίδος", θά ήθελα να κάνω 3 βασικές ύπογραμμίσεις. Ή πρώτη είναι ή έξής: Θά ήμουν πρόθυμος να φέρω ώρισμένες βασικές άντιρρήσεις εις όλον τον θεσμόν αυτόν, εάν δέν έβλεπα την γενικωτέραν σκοπιμότητα ή όποια ύπάρχει από πλευράς οργανώσεως και του τεραστίου σκοπού που θέλει να ύπηρετήση αυτό το νέο νομικόν πρόσωπον το όποιον δημιουργείται. Και θά έλεγα ότι συμμερίζομαι τις άντιρρήσεις που έξεφράσθησαν προηγουμένως, αν δέν είχα παρατηρήσει κατά το διάστημα ώρισμένον έμπειριών, τεράστιες βασικές έλλείψεις εις τον τομέα μιάς συγκροτημένης οργανώσεως παροχής ώρισμένων καλλιτεχνικών και πνευματικών ύπηρεσιών ίδιως προς τας έπαρχίας. Δι' αυτό άκριβώς και δέν συμμερίζομαι τας άπόψεις που έξεφράσαν ώρισμένοι συνάδελφοι της Άντιπολιτεύσεως.

Δευτέρα ιδιαίτερα παράκλησις και ύπογράμμισις, κ. Πρόεδρε, είναι ο κύριος Υπουργός να προσέξη κατά την διάρκειαν της λειτουργίας του Όργανισμού αυτού να δημιουργούνται μονιμώτεροι, εάν είναι δυνατόν εκδηλώσεις, εις ώρισμένα Έπαρχιακά Κέντρα. Εις τα πλαίσια αυτά θά μπορούσε ο κύριος Υπουργός να ένισχύση ώρισμένας μονιμωτέρας Φεστιβαλικάς ή άλλας εκδηλώσεις και καλλιτεχνικήν παροχήν εις τον υπαίθριον χώρον της Ελλάδος.

Τρίτη ύπογράμμισις: Ή δυνατότης, όσο είναι έφικτόν μέσα εις τα πλαίσια του Υπουργείου δημιουργίας ευρύτερων, απ' ότι άναφέρεται εις το άρθρον 2 του νομοσχεδίου, κύκλων εκδηλώσεων, σε συνεργασία με άλλους Όργανισμούς Έθνικούς ή ιδιωτικούς, καλλιτεχνικούς πολλές φορές. Νομίζω ότι αυτό το έχετε υπ' όψιν σας κ. Υπουργέ. Οι τομείς αυτοί θά ήμπορούσαν να ένισχύσουν την τελευταίαν αυτήν προσπάθειαν.

Με αυτάς τας 3 ύπογραμμίσεις, κύριε Πρόεδρε, πιστεύω ότι είναι δυνατόν να έπιτευχθή πληρέστερον ο σκοπός του νομοσχεδίου. Ζητώ δε συγγνώμη, διότι άνεφέρθη εις γενικώτερα θέματα, ενώ ή συζήτησις είναι κατ' άρθρον, έπειδή συμμερίζομαι την σκοπιμότητα του νομοσχεδίου.

ΝΙΚ. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Θά ήθελον, κ. Πρόεδρε, επί της προτάσεως του κ. Προέδρου της Βουλής, δια να διευκολύνω το έργον μας, να είπω τα εξής: Εάν έδεχτο και ο άξιότιμος κύριος Υπουργός του Πολιτισμού και Έπιστημών, θά παρεκάλουν, να παρεμβληθώ αυτήν την στιγμήν το νομοσχέδιον του Υπουργείου Έσωτερικών, το όποιον εκρατήθη από ήμιας έπειδή ήθελαμε να αναπτύξουν εν συντομία ώρισμένας άπόψεις ο εισηγητής μας κύριος Αναγνωστόπουλος και ο κύριος Μαγκάκης. Είναι υπόθεσις 5 λεπτών διότι νομίζω ότι από της πλευράς της Συμπολιτεύσεως δέν ύπάρχει άντίρρησις να γίνη δεκτόν το νομοσχέδιον. Θά παρεκάλουν τον κύριον Υπουργόν να δεχθώ να παρεμβληθώ το νομοσχέδιον του Υπουργείου Έσωτερικών.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Κύριε Πρόεδρε, θά παρεκάλουν να συνεχίσωμεν την συζήτησιν του νομοσχεδίου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριοι Βουλευταί, εξητλήθη ο κατάλογος των όμιλητών επί του άρθρου 1. Έρωτάται το Τμήμα. Γίνεται δεκτόν το άρθρον 1;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Το άρθρον 1 έγένητο δεκτόν. Άρθρον 2. Ό κύριος Σ. Παπαπολίτης έχει τον λόγον.

ΣΩΤ. ΠΑΠΑΠΟΛΙΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, είχα την άτυχία να μήν νομιμοποιούμαι να έγγραφω στη συζήτησιν επί της άρχής. Και έπειδή το άρθρο 2 με νομιμοποιεί να μιλήσω για τα γενικώτερα θέματα, με τα όποια το υπό κρίση νομοσχέδιον άσχολείται, θά μου έπιτρέψετε να εκφράσω πάνω σε αυτό τις άπόψεις μου.

Νομίζω, ότι είναι αυτονόητο ότι ή βασική προϋπόθεση κάθε διαλόγου είναι ή συμφωνία πάνω στον όρισμό που δίνομε στο καιριο θέμα για το όποιο συζητάμε. Και το καιριο θέμα που συζητάμε είναι ή διοχέτευση πολιτικής δραστηριότητας στις ευρύτερες μάζες του λαού και σε μιά καθημερινά και πολλαπλά

ιδιαιτέρα δε πολιτιστικά άφουδατούμενη Έλληνική Έπαρχία. "Ας όρίσουμε συνεπώς, όσο πιό γενικά μπορούμε, την πολιτιστική δραστηριότητα. Είναι ή μέεω του πνεύματος και τών τεχνών διοχέτευση άνωτέρων άνθρωπίνων αξιών, τίς όποιες έχει άπόλυτη ανάγκη ό κάθε άνθρωπος, σέ όσο τό δυνατόν ευρύτερες μάξες. Έάν επί του όρισμού αυτού συμφωνούμε, τότε, κύριε Πρόεδρε, όφείλω νά όμολογήσω, ότι ό σκοπός του συζητούμενου νομοσχεδίου όπως αυτός αναφέρεται στό δεύτερο άρθρο, δέν έξυπηρετείται.

Είναι γνωστή, κύριε Πρόεδρε, ή άβυσσαλέα διαφορά πού υπάρχει ανάμεσα στή θεωρία και στήν πράξη, ανάμεσα στή σύλληψη και στήν πραγμάτωση. Σέ ό,τι άφορᾷ τήν σύλληψη του σκοπού για τήν δημιουργία πολιτιστικού όργανισμού για όλες τίς τάξεις και ιδιαιτέρα για τήν παρτήρια έχω νά παρατηρήσω ότι αυτή χαρακτηρίζεται άπό διανοητική ευγονία και άδήριτη αναγκαιότητα. Σέ ό,τι άφορᾷ, όμως, τήν πρακτική εφαρμογή του, τήν πραγμάτωση αυτής τής συλλήψεως, τότε άναμφισβήτητα τό νομοσχεδίο παρουσιάζεται νά πάσχει άπό μία εφαρμοσμένη ματαιοπονία. Και πρώτα άπ' όλα, κύριε Πρόεδρε, θά μου επιτρέψετε νά παρατηρήσω ότι υπάρχει μία, ύπογραμμιζόμενη άλλωστε άντίφραση, μεταξύ τής εισηγητικής έκθέσεως του νομοσχεδίου και του τρόπου με τόν όποιον τό νομοσχεδίο αυτό μεθοδεύει τήν πραγμάτωση του σκοπού του.

Στήν τρίτη παράγραφο ή εισηγητική έκθεση αναφέρει ότι "ή άμεσότητα του "ζωντανού φορέως" τής πολιτικής δράσεως δέν δύναται νά άντικατασταθί με άλλα μέσα". Άναμφισβήτητα, αυτό είναι σωστό και άπόλυτα δικαιωμένο στήν πράξη. "Αλλά, πού βρίσκεται "ή άμεσότητα του ζωντανού φορέως" ή όποια "δέν δύναται νά άντικατασταθί με άλλα μέσα" σύμφωνα πάντα με τήν εισηγητική έκθεση, όταν οι ζωντανοί φορείς, αυτοί πού έχουν μεταβάλλει τήν πολιτιστική δραστηριότητα σέ βίωμα, σέ άποστολή ζωής, δέν μετέχουν στήν κατάρτιση τούτου του νομοσχεδίου και στό έμψυχο δυναμικό πού θά συναποτελεί τόν Όργανισμό αυτόν; Και άναμφισβήτητα στόν "ζωντανό φορέα" δέν μπορούμε ούτε λογικά ούτε πρακτικά, νά μη συμπεριλάβουμε, μεταξύ μάλιστα τών πρώτιστων, τούς σκηνοθέτες, τούς θεατρικούς συγγραφείς, τούς ήθοποιούς πού πανηγυρικά, όπως μέχρι στιγμής τουλάχιστον προκύπτει, δέν μετέχουν στό Διοικητικό Συμβούλιο.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Κύριε συνάδελφε, δέν τούς άποκλείω. Έπρεπε νά ίδθω, τί Διοικητικόν Συμβούλιον θά γίνη και μετά νά όμιλήσετε.

ΣΩΤ. ΠΑΠΑΠΟΛΙΤΗΣ: Χαίρω, κ. Έπουργέ, για τή δήλωσή σας αυτή, αλλά έπρεπε αυτό πού είπα και με διακόψατε νά τεμαχάρω άπό τή στιγμή πού έπισημάνθηκε τό θέμα άπό τούς προαλήσαντες συνάδέλφους και έν τούτοις δέν διαφύσθηκε ή άντικρούσθηκε άπό σάς στίς άπαντήσεις σας πρὸς αυτούς. Χαίρω όμως γιατί συμπίπτουμε στήν έκφραση τής αναγκαιότητας αυτής.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, τό βασικότερο σημείο, κατά τήν άποψή μου, είναι τό πού και πώς θέλουμε νά δημιουργήσουμε τήν πολιτιστική δραστηριότητα. Άποψή μου είναι ότι μαγνητικός πόλος έλξεως τής πολιτιστικής δραστηριότητας πρέπει να είναι ή Έπαρχία και μόνον ή Έπαρχία και όχι ένας οιασδήποτε — και όσονδήποτε τυχόν αξίος — περιφερόμενος θίασος. Συνεπώς, όταν κοινή είναι ή διαπίστωση και ταυτόχρονα κοινή ή επιδίωξη τής αναγεννήσεως τής παραμελημένης Έπαρχίας δέν είναι δυνατόν νά μη θέλουμε νά δημιουργήσουμε μόνιμες πολιτιστικές έστίες μέσα στήν Έπαρχία. Και θά τίς δημιουργήσουμε μόνο άπό τή στιγμή πού θά έμπεδώσουμε τήν πεποίτηση και θά καθιερώσουμε τήν πρακτική τής μονιμότητας σέ αυτούς τούς συγκεκριμένους χώρους. Φρονώ συνεπώς, κύριε Πρόεδρε, ότι ό τρόπος πού μεθοδεύεται είναι πρόσκαιρος. Ένώ εμφανίζεται περιφερειακός, άποκεντρωτικός εάν θέλετε, στήν ουσία, εξακολουθεί νά παραμένει άυστηρά συγκεντρωτικός, άυστηρά άστικός.

Τέλος, κύριε Πρόεδρε, φρονώ ότι με τόν πρόχειρο αυτόν τρόπο — τόν όποιον ούτε και έγώ, όπως και οι άλλοι άλλωστε συνάδελφοι τής Άντιπολιτεύσεως είναι δυνατόν νά τόν θεωρήσω σάν πρόσφορο και άποτελεσματικό, — καταργούμε τίς δυνατότητες τής αναπτύξεως πραγματικών πολιτιστικών φυτωρίων — και μάλιστα μόνιμων — στήν Έπαρχία πού τόσο πολύ τά στερείται και τόσο πολύ τά ζητεί. Συνεπώς, ό άπρόσφορος τούτος όργανισμός του παρόντος νομοσχεδίου δέν είναι "νομικόν πρόσωπον". Άποτελεί, πολύ φοβάμαι, νομικό προσωπίο. Και μάλιστα προσωπίο πού θεσμοθετεί τό άπρόσφορο μέσο.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Πρέπει, κύριε συνάδελφε, νά έχετε υπ' όψει σας τό παράδειγμα τής Θεσσαλονίκης. Έδημιουργήθηκε εκεί κοινόν τό όποιον πηγαίνει εις τό θέατρον μόνον όταν τό Κρατικόν Θέατρον Βορείου Έλλάδος ιδρύθη και έλειτούργησεν. Τότε και οι άλλοι θίασοι ήδυνήθησαν νά ευδοκίμησουν εκεί. "Όπως εις τήν Θεσσαλονίκην έτσι θά ήμπορέση σιγά σιγά νά αναπτυχθή ένα ώρισμένον επίπεδον και μία ώρισμένη δεκτικότητα και εις τās έπαρχίας τό όποιον θά δώση τήν δυνατότητα και εις άποκεκομμένας άκόμη έπαρχίας (όπως π.χ. εις τήν Αθήμον όπου άπό τό 1939 ειχεν νά πάη θέατρον) νά χαρούν και άλλους θιάσους.

ΣΩΤ. ΠΑΠΑΠΟΛΙΤΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, θά ήθελα μόνον τούτο νά έπισημάνω στόν κύριο Έπουργό και χαίρομαι για τήν δήλωσή του γιατί άσφαλώς δέν μίλησα περι άστικού κέντρου. Και ή Θεσσαλονίκη είναι τεράστιο άστικό κέντρο, άποτελούσα, ως γνωστόν, τήν συμπρωτεύουσα. Άκριβώς τό αντίθετο είπα, δηλαδή τήν άποαστικοποίηση, τήν άποκέντρωση τών πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Προκύπτει λοιπόν τώρα ότι συμφωνούμε και ταυτιζόμαστε άπόλυτα με τόν κ. Έπουργό για τήν ανάγκη πολιτιστικής νομιμότητας. Τό Κρατικό Θέατρο Βορείου Έλλάδος, ειχε τήν μόνιμη στέγη του, ή όποια και άπέτελεσε αυτόν τόν μαγνητικό πόλον έλξεως, πού άναμφισβήτητα ό κ. Έπουργός ενώ θέλει νά δημιουργήσει δέν τό επιδιώκει με τό παρόν νομοσχεδίο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ό κ. Καλούδης έχει τόν λόγον.

ΔΗΜ. ΚΑΛΟΥΔΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, ό εκπολιτιστικός προσπλουτισμός μεταξύ τών Κρατών είναι γνωστός. Τά Κράτη φροντίζουν νά άποστέλλουν καλλιτεχνικά συγκροτήματα για νά δημιουργούν τήν άνάλογο άτμόσφαιρα μεταξύ τών Λαών και νά επιβάλλονται πολιτιστικώς. Τά παλιά τά χρόνια, γνωρίζομεν, πόσο μεγάλο ρόλο έπαιξαν και σήμερα άκόμη παίζουν, οι άθλητικοί άγώνες, πάνω στήν πολιτιστική παράδοση και στή γνωριμία τών Λαών και πόσο χροίσιμα αυτά τά μέσα και αυτές οι έκδηλώσεις υπήρξαν για τήν ανθρωπότητα και τά Κράτη εκείνα τά όποια φροντίζουν και προσπαθούν νά γίνουν άρεστά. Έπό αυτήν τήν έννοιαν βλέπω, ότι τό "Άρμα Θέσπιδος" θά ξεπεράση κάθε όριον έλπίδος μας, ώστε νά έμφανισθούμε σέ όλα τά Κράτη με συγκροτήματα τέτοια, τά όποια θά τιμήσουν τήν Χώρα.

Άλλά ή Χώρα μας έχει και "Έλληνες εις τό έξωτερικόν, όπως στήν Αυστραλία, 500.000, Ισραήλους εις τήν Γερμανία και στήν Αμερική περίπου 2.000.000. Όλοι και οι εις άλλας πόλεις Έλληνες θέλουν νά δούν κάτι Έλληνικό και πρὸς τούς άδελφούς μας του έξωτερικού πιστεύω, ότι τό "Άρμα Θέσπιδος" θά ξεπεράση τό "Άρμα Θέσπιδος". Πράγματι ό Θέσπις, αυτό πού σκέφθηκε νά γυρίζη άπό Πολιτεία σέ Πολιτεία με τό άρμα του και τό θεατρικό του συγκροτήμα, μάς δίνει σήμερα τήν ώραίαν αυτήν σκέψιν δια νά τήν υλοποιήσωμεν και τό νομοσχεδίου αυτό άποτελεί ένα θαυμάσιον βήμα.

Έρωτώ, οιοδήποτε συνάδελφο, εάν είναι έναντίον του σκοπού του νομοσχεδίου, ως ούτος αναφέρεται εις τό άρθρον 2 παρ. 1 του νομοσχεδίου. Νομίζω κανείς όμιλητής δέν όμιλησεν έναντίον του σκοπού του νομοσχεδίου. Περιέργως όμως και τουλάχιστον άντιφατικώς εξέθεσαν ότι θά καταψηφίσουν τό νομοσχεδίου. Διεφώνησαν οι όμιλήσαντες συνάδελφοι τής Άντιπολιτεύσεως ως πρὸς τό άν ή όχι έφικτή ή υλοποίησης τών σκοπών, ως άναφέρονται εις τό άρθρον 2 παρ. 2. του υπό ψήφισιν νομοσχεδίου. Η υλοποίησις όμως του σκοπού του νομοσχεδίου άνήκει εις τό μέλλον και θά έξαρτηθί άπό τήν Ικανότητα ή μη τών προσληθησομένων προσώπων. Δέν άποτελεί πρόβλημα του παρόντος αλλά σκέψεις και κρίσεις του μέλλοντος.

Έπεστήριξαν, κ.κ. συνάδελφοι, ότι καλλιτέχνες άπό τήν Έθνική Λυρική Σχηνή, τό Έθνικόν Θέατρον και τό Θέατρον Βορείου Έλλάδος θά άρνηθούν νά παρέχουν τάς ύπηρεσίας των εις τό "Άρμα Θέσπιδος". Νομίζω, ότι καλλιτέχνες έχουν προσληθί νά παρέχουν τās ύπηρεσίας των εις τόν Έλληνικόν Λαόν και δέν είναι δυνατόν νά λέμε ότι οι καλλιτέχνες δέν θά θελήσουν νά μετακινήθουν πρὸς τήν Έπαρχία, διότι κατ' αυτόν τόν τρόπον τούς υποτιμώμεν. Δέν νομίζω ότι δέν θά θελήση νά τιμηθί και χειροκροτηθί σέ κάποιο χωριό μας, οιοσδήποτε καλλιτέχνης, όταν αυτό βρίσκεται σέ μιὰ μακρινή έπαρχία.

Δέν μπορεί κανείς νά υποτιμᾷ τούς ανθρώπους αυτούς, διότι ό εύγενής τήν ψυχην καλλιτέχνης ζει κυρίως για τό χειροκρότημα.

“Η Βουλή των Ἑλλήνων με “μάτι ψαριοῦ”. Ἡ κοιμητική της τακτική τοῦ “δεκτόν, δεκτόν” μῆς σκάρωσε καί τὸ “Ἄρμα”

Κάθε ἔργον ἀνθρώπινο μπορεῖ νὰ ἔχη ἀτελείας καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐὰν αἱ ἀτέλειαι αὐταὶ ὑπάρχουν θὰ διορθωθοῦν ἐν καιρῷ διαπιστούμεναι. Κανείς ὅμως δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἀντιλέξη ὅτι ἐφ’ ὅσον 250 - 300 ἑκατομμύρια διατίθενται διὰ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Θεσσαλονίκη, δὲν εἶναι λογικὸ νὰ μὴ διαθέσουμε καὶ 30 ἑκατομμύρια γιὰ τὴν ἐπαρχία καὶ τοὺς Ἑλληνας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Εἶμαι βέβαιος ὅτι τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” θὰ τιμῆσθαι τὸν Θέσπιν, διότι ὅπως ἐκεῖνος ἐσκέφθη καὶ ὀργάνωσε τὶς Ἑλληνικὰς Πολιτεῖες, ἔτσι πιστεύω καὶ βλέπω ὅτι τὸ συνιστώμενον Νομικὸ Πρόσωπο θὰ ἀποτελέσῃ πρᾶγματι ἕνα ὄργανον τὸ ὁποῖον θὰ συνεχίσῃ καὶ ὑλοποιήσῃ κατὰ τρόπον ὀρθόδοξον καὶ ἐθνοφελῆ τὴν σκέψιν τοῦ τιμωμένου σήμερον Θεσπίδος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Οικονομόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΠΙΛΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ: Ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ποῖον εἶναι τὸ κίνητρον τοῦ νομοσχεδίου, τὸ λέγει ξεκάθαρα ἢ εἰσηγητικὴ του ἐκθεσις. Τὸ 1975 ἔγινε μία δοκιμὴ καὶ συνεστήθη ἕνα Ἄρμα Θέσπιδος, τὸ ὁποῖο περιῆλθε ὠρισμένας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, αἱ ὁποῖαι ἐνοιώσαν ὅτι καὶ αὐταὶ ἔχουν κάποιον δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, τοῦ τύπου αὐτοῦ. Αὐτὸ τὸ λέγει καὶ τὸ ἄρθρον 2 τοῦ νομοσχεδίου σχετικὰ μὲ τὸ ποῖος εἶναι ὁ σκοπὸς του. Ὁ ἀξιότιμος κύριος Ὑπουργὸς εἶπεν εἰς τὴν ἀπάντησίν του, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς διαθέτει 300 ἑκατομμύρια διὰ τοὺς τρεῖς Ὄργανισμούς, ἧτοι τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, τὸ Κρατικὸν Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος καὶ τὴ Λυρικὴ Σικηνὴ καὶ ἀκόμη εἶπεν, ὅτι τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἀρνείται νὰ περιοδεύσῃ στὴν Ἐπαρχία. Ἔτσι δὲν εἶναι, κ. Ὑπουργέ; Ἀκόμη ὅτι τὸ Κρατικὸν Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος μόλις κατώρθωσε νὰ περιέλθῃ σὲ 11 πόλεις καὶ μάλιστα ἄχι ἐπαρχιακὰς. Ἡ δὲ Λυρικὴ Σικηνὴ καθόλου.

Ἀκόμα ἐτόνισε ὁ κ. Ὑπουργός, ὅτι ὑπάρχουν ἠθοποιοί, ποὺ ἐνῶ χρηματοδοτοῦνται εἶναι ἀργόμισθοι, διότι δὲν ἔχουν χρησιμοποίηθαι. Ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην,

ὄλοι αἱ πτέρυγες, κόμματα καὶ παρατάξεις εἰς ὑψηλοὺς μάλιστα τόνους καὶ δι’ ὅλης τῆς δυνάμεως τῆς φωνῆς καὶ τῶν πνευμόνων μας διακηρύξαμεν καὶ διατυμπανίζομεν ὅτι ἡ Ἐπαρχία ἔχει ἐρημωθῆ, ὅτι φεύγουν οἱ κάτοικοι, διότι δὲν τοὺς προσέχομεν καὶ τὰ πάντα τὰ διαθέτομεν διὰ τὴν Πρωτεύουσαν καὶ συμπρωτεύουσαν ἢ δι’ ἐλαχίστας ἐπαρχιακὰς πόλεις, ἐνῶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἄλλων ἐπαρχιῶν στεροῦνται οἰασδῆποτε ἐκπολιτιστικῆς ἐκδηλώσεως. Ὅλοι γνωρίζομεν πόσῃν ἐπίδρασιν ἀσκει ἡ παράστασις ἐνὸς θεατρικοῦ ἔργου ἀπὸ ἕνα καλὸν θέατρον καὶ ἄχι ἀπὸ μερικὰ συγχροτήματα ἄτινα διὰ τῶν ἐμφανιζομένων ἔργων εἰς ἐπαρχιακὰς πόλεις καὶ περιοχὰς προσβάλλουν τὴν νοημοσύνην τοῦ λαοῦ τῆς ἐπαρχίας καὶ δι’ αὐτὸ ὑποστηρίζομεν τὴν ἴδρυσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ νομοσχεδίου προβλεπομένου Ὄργανισμοῦ. Αὐτοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ οἱ ὁποῖοι ἐπιβάλλουν τὴν ἴδρυσιν τοῦ παρόντος Ὄργανισμοῦ.

Θὰ σὰς ἀναφέρω δύο συγκεκριμένα παραδείγματα, διὰ νὰ δῆτε πόσῃν ἐπίδρασιν ἀσκει ἕνα καλὸν θέατρον, μία καλὴ παράστασις. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν, πρὶν ἀκόμη θεσπισθοῦν τὰ Ἐπιδαύρια, ἐδόθη ἡ παράστασις, ὅπως γνωρίζετε, εἰς τὸ ἀρχαῖον θέατρον Ἀργους, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα θεάτρα τῆς Ἑλλάδος καὶ κάπως καλὰ σωζόμενον, ὅπου πρωταγωνίστρια ἦτο ἡ συνάδελφος κυρία Συνοδινοῦ. Παρέστησαν ἐκεῖ τότε 15.000 θεαταί. Τὴν παράστασιν αὐτὴν, καίτοι παρήλθε χρονικὸν διάστημα 25 ἐτῶν, τὴν ἐνθυμοῦνται πάντες ὅσοι παρέστησαν. Σὰς ἀναφέρω καὶ ἕνα ἄλλο γεγονός. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἤρχισαν τὰ Ἐπιδαύρια, κατακλύζουσι τὸ θέατρον οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, νέοι καὶ γέροι. Πρέπει ἀκόμη νὰ πληροφορηθῆτε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ κάνουν κριτικὴν καὶ βλέπουν, ὅτι ὁ τὰδε ἠθοποιὸς ἔπαιξε καλὰ πέρυσι καὶ ὁ τὰδε δὲν ἔπαιξε καλὰ. Βλέπετε, λοιπόν, πόσον ἐπιδρᾷ καὶ πόσῃ σημασίαν ἔχει αὐτὸ τὸ θέατρον. Δι’ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, περισσότερο παντὸς, ἐπιβάλλεται ἡ ἴδρυσιν τοῦ Ὄργανισμοῦ αὐτοῦ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 2, κ. Ὑπουργέ, θὰ ἤθελα νὰ ζητήσω, ἐὰν ἦτο δυνατόν, νὰ ἐλαφρώσωμεν λίγο αὐτὸν τὸν ὄργανισμόν ἀπὸ τὰ πολυπλευρα καθήκοντα πού τοῦ ἀναθέτομεν. Ὑπενθυμίζω καὶ πάλιν ὅτι παρὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ στόχου δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπαρκέσῃ ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἀλλὰ οὔτε καὶ γιὰ ἀπλή διερεύνηση ὅλων αὐτῶν τῶν προβλημάτων. Θὰ ἦτο πράγματι μὴ ἀνακούφισις καὶ διὰ τὸ ἴδιο τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” ἐὰν τὸ ἐλαφρώσετε λίγο καὶ ἀφήσετε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ θεατρικόν του ἔργον, μὲ ἕναν θεατρικὸ ὄμιλο, ὁ ὁποῖος νὰ περιοδεύῃ. Δὲν εἶναι δικαιολογημένο, κ. Ὑπουργέ, νὰ περιμένωμε ἀπὸ τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος” νὰ ἐπιτελῇ ὅλους αὐτοὺς τοὺς στόχους. Ἄλλες ὑπηρεσίαι ἴσως θὰ μπορούσαν νὰ ἀναπτυχθοῦν μέσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον καὶ νὰ ἐπιτελέσουν τοὺς σκοποὺς καὶ τὴν διάρθρωσιν πού τάσσονται στὸ ἀσθενικὸ καλλιτεχνικὸ γραφεῖο, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀνεπαρκὲς ἀκόμα καὶ σὲ ἀριθμὸν γιὰ νὰ μὴ ἀναφερθῶ στὴν εἰδικὴ ποιότητα ὑπαλλήλων. Παρακαλῶ κ. Ὑπουργέ, νὰ ξαναδῆτε αὐτὸ τὸ ζήτημα.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ἐξηγητὴ ὁ κατάλογος τῶν ὁμιλητῶν ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 2. Γίνεται δεκτὸν τὸ ἄρθρον 2;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 2 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 3. Ὁ κ. Ὑπουργὸς ἔχει τὸν λόγον.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Εἰς τὸ ἄρθρον 3 θὰ ἤθελον νὰ γίνῃ μίᾳ διασάφισις. Τὸ περιεχόμενον δὲν βγαίνει καθαρὰ καὶ θὰ ἤθελον νὰ διατυπωθῇ ὡς ἐξῆς ἢ παρ. 1.

“1. Πᾶν κινητὸν περιουσιακὸν στοιχεῖον ἀνήκον εἰς τὴν λειτουργήσασαν παρὰ τῷ Ἐθνικῷ Θεάτρῳ κινητὴν θεατρικὴν μονάδα, μεταβιβάζεται αὐτοδικαίως κατὰ κυριότητα εἰς τὸ “Ἄρμα Θέσπιδος”, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως”.

Δὲν εἶναι πᾶν στοιχεῖον, ἀλλὰ ἐκεῖνα μόνον τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τὴν κινητὴν μονάδα, δηλαδὴ τὰ αὐτοκίνητα, ὁ κινητὸς ἡλεκτρικὸς φωτισμὸς κλπ. Νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ διατύπωσις εἶναι σαφεστέρη καὶ σύμφωνος μὲ τὴν γνώμη ὅλων ὑμῶν.

Ἐπίσης θὰ ἤθελα, εἰς τὴν 2ν παράγραφον τοῦ ἄρθρου 3 καὶ εἰς τὸν 6ον στίχον, μετὰ τὴν λέξιν “μετὰ”, νὰ προστεθῇ ἡ λέξις “σύμφωνον”. Δὲν θὰ δύναται κανεὶς νὰ πάρῃ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἐὰν δὲν εἶναι σύμφωνον τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Ἐγὼ ἔχω κάμει αὐτὴ τὴν τροπολογία.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ): Αὐτὸ γίνεται δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Ἰκανοποιεῖ μερικῶς τὴν τροπολογία μου ἡ διατύπωσις τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, νὰ γίνεαι ἡ παραχώρησις κινητῶν πραγμάτων στὸ “Ἄρμα” μόνον κατόπιν συμφώνου γνώμης τῆς ἀρμοδίας Κρατικῆς Σκηνῆς. Ἀλλὰ τὸ “αὐτοδικαίως” πρέπει νὰ διαγραφῆ ἀπὸ τὴν 1η παράγραφο τοῦ ἄρθρου 3. Εἶναι δυνατόν, χωρὶς νὰ ἐκδοθῆ μὴ ὑπουργικὴ ἀπόφασις, ἢ ἄλλη διοικητικὴ πράξις, καὶ χωρὶς καὶ νὰ ὑπάρχει ἡ γνώμη τῆς Κρατικῆς Σκηνῆς, νὰ μεταβιβάζονται αὐτοδικαίως ὅλα τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα τῆς Κρατικῆς Σκηνῆς;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Μετὰ τὴν διευκρίνησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ, δὲν ἔχω νὰ προσθέσω τίποτε ἐπὶ τοῦ ἄρθρου 3.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 3 γίνεται δεκτὸν, ὡς ἐτροπολογήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 3 ἐγένετο δεκτὸν ὡς ἐτροπολογήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Τὸ ἄρθρον 4 γίνεται δεκτὸν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 4 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 5. Ὁ κ. Παπαγεωργίου ἔχει τὸν λόγον.

Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, εἶναι αὐτονόητον, ὅτι ἡ διοίκησις τοῦ συνιστωμένου Νομικοῦ Προσώπου πρέπει

νὰ εἶναι ἀντιπροσωπευτικὴ, δηλαδὴ νὰ ἀντιπροσωπεύονται εἰς αὐτὴν ὅλαι αἱ τάξεις καὶ οἱ σκηνοθέται καὶ οἱ ἦθοποιοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς. Ἀλλὰ ὅπως εἶναι διατυπωμένη ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 5 περὶ Διοικησεως, δὲν κατοχυρώνεται αὐτὴ ἡ ἀντιπροσωπευτικότης. Νομίζω, ὅτι θὰ ἔπρεπε κάπως νὰ διαρθρωθῇ κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ περιλαμβάνεται μίᾳ ὑποχρέωσις τρόπον τινὰ τοῦ διορίζοντος τὰ πρόσωπα αὐτά.

Ἐπίσης, κ. Ὑπουργέ, ἐκφράζω τὴν εὐχὴν καὶ τὴν παράκλησιν, ὅτι μέσα στὰ 6 πρόσωπα — διότι τὸ ἔβδομον ὀρίζεται πλέον ἐκ προοιμίου — νὰ περιλαμβάνωνται καὶ ἀντιπρόσωποι ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀπὸ τὰς παραμεθορίους περιοχὰς, διότι καὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν ἄνθρωποι εὐρυτέρης μορφώσεως μὲ καλλιτεχνικότητα καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὸ θέατρον καὶ νομίζω, ὅτι πρέπει νὰ ὑπάρξῃ εἰς τὴν διοίκησιν ἢ ψήφος καὶ ἡ φωνὴ ἀντιπροσώπων ἐκ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Ὅπως καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐξέθεσα προηγουμένως πρέπει εἰς τὴν Διοίκησιν νὰ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι νὰ γνωρίζουν τὴν ἐπαρχίαν. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία δι’ αὐτό. Δὲν ἤξεύρω, ἐὰν θὰ εἶναι ἀπὸ τὴν Βόρειον Ἑλλάδα ἢ ἐὰν θὰ εἶναι πότε ἀπὸ ἐδῶ καὶ πότε ἀπὸ ἐκεῖ. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ βάλω εἰς τὰ προσόντα εἰδικῶς πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀνήκον εἰς τὸν κλάδον τῶν ἦθοποιῶν ἢ τῶν θεατρικῶν συγγραφέων ἢ τῶν θεατρικῶν κριτικῶν κλπ., διότι ὑπάρχουν πολλοὶ δραστηριότητες τοῦ “Ἄρματος Θέσπιδος” καὶ θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχῃ δυνατὸς πότε νὰ ἔχετε τοὺς μὲν καὶ πότε νὰ ἔχετε τοὺς δέ. Ὑπάρχουν χορευταί, μουσικοὶ κλπ. καὶ δὲν μπορεῖτε νὰ διδῆτε ὀρισμένους θέσεις μόνον εἰς μερικῶς, διότι θὰ ἔχετε τὰ παράνονα τῶν ἄλλων. Δι’ αὐτὸ θέλω νὰ τὰ ἀφήσω ρευστὰ τὰ προσόντα. Ἐγὼ ὑπ’ ὄψιν μου τὴν ὑπόδειξιν αὐτὴν καὶ ἐπιθυμῶ τοῦλάχιστον εἰς τὴν ἀρχήν, ὅταν ἡ ἀποστολὴ θὰ εἶναι θεατρικὴ, νὰ ἐξυπηρετηθοῦν τὰ Σωματεῖα τὰ ὁποῖα εἵπατε. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ τὸ προσθέσω εἰς τὸ νομοσχέδιον.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Μὲ τὴν τροπολογία μου, προτείνω νὰ ἐκπροσωπεῖται μὲ ἕνα μέλος τοῦ τὸ Σωματεῖο Ἑλλήνων ἦθοποιῶν καὶ νὰ ἐκπροσωποῦνται ἐπίσης καὶ οἱ ἦθοποιοὶ τοῦ “Ἄρματος Θέσπιδος” μὲ ἕναν ἐκπρόσωπόν τους. Σ’ αὐτὸ κατατείνει ἡ τροπολογία μου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Θ. Ἀναγνωστόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΘΕΟΔ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, κατὰ τὴ συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου ἐπὶ τῆς ἀρχῆς, εἶχα ζητήσῃ ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργὸν νὰ συμπεριλάβῃ στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ νεοῖδρουμένου Ὄργανισμοῦ ἕναν ἐκπρόσωπον, ἂν ὄχι δύο, τῆς ἐταιρείας τῶν Ἑλλήνων Θεατρικῶν συγγραφέων. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι Θεάτρο Ἑλληνικὸ σημαίνει Ἑλληνες Θεατρικοὶ Συγγραφεῖς. Προκειμένου λοιπὸν νὰ γίνεαι σωστὴ ἐπιλογὴ ἔργον Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων, νομίζω ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ συμμετοχὴ ἐνὸς μέλους τῆς ἐταιρείας στὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον τοῦ νέου Ὄργανισμοῦ. Καὶ ὄχι μόνον γι’ αὐτό, ἀλλὰ καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους, πού ἐσεῖς ὀπωσδήποτε γνωρίζετε κ. Ὑπουργέ. Αὐτὸ ἄλλωστε μὲ τὸν Ὄργανισμὸν τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου τοῦ 1932 εἶναι ἀπόλυτα κατωχυρωμένο ἀλλὰ μὲ τὴν κατοχὴ καὶ μὲ τὰ γεγονότα πού ἐπηκολούθησαν ἔπαυσε στὴν πράξιν νὰ ἰσχύῃ. Εἶναι καιρὸς νὰ διορθωθῇ.

Κύριε Ὑπουργέ, σὰς εἶπα ἤδη, ὅτι οἱ ἐκπρόσωποι τῆς ἐταιρείας ἐπεσκέφθησαν τὸν κ. Πρωθυπουργὸν, ὁ ὁποῖος τοὺς ὑπεσχέθη ὅτι καὶ στὸ Ἐθνικὸ Θεάτρο καὶ σὲ κάθε τι ἄλλο πού θὰ ἔχῃ σχέση μὲ τὰ γράμματα καὶ μὲ τὸ Θεάτρο θὰ πρέπει νὰ συμμετέχῃ ἐκπρόσωπος τῆς Ἑταιρείας Ἑλλήνων Θεατρικῶν συγγραφέων. Καὶ πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ τὸ λάβετε ὑπ’ ὄψιν σας αὐτό.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Κύριε συνάδελφε, μὲ συγχωρήτε. Ἡμῶν παρὼν καὶ ὁ κ. Πρωθυπουργὸς δὲν ὑπεσχέθη ρητῶς τίποτε.

ΘΕΟΔ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ἴσως νὰ μὴ εἶμαι τόσο καλὰ πληροφορημένος, κ. Ὑπουργέ. Οἱ λεπτομέρειες δὲν ἔχουν σημασία. Ὅπως κι’ ἂν ἔχῃ τὸ πρᾶγμα, ἐφ’ ὅσον δημιουργεῖται ἐνας Θεατρικὸς Ὄργανισμὸς, νομίζω ὅτι ὄχι μόνον δὲν θὰ ἐβλάπτε νὰ ὑπάρχῃ κάποιος ἐκπρόσωπος αὐτῆς τῆς Ἑταιρείας, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐπιβάλλεται.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θά ήθελα νά επίμεινω επί του αὐτοῦ σημείου καί νομίζω, ὅτι ἔπρεπε νά τονισθῇ ὅτι, ἡ παρουσία μέσα στό Διοικητικό Συμβούλιο ἀνθρώπων μέ περιγεγραμμένα κατά κάποιον τρόπον προσόντα — ἔστω καί ἐάν ἡ πρόβλεψις αὐτῶν τῶν προσώπων ξεκινᾷ μόνο ἀπό τό ὅτι ὑποδεικνύονται ἀπό ὑπεύθυνα ὄργανα καί ἐκφράζουν τή συλλογική γνώμη ὠρισμένων ομάδων ἐργαζομένων στόν καλλιτεχνικό χώρο — θά κατοχυρῶσθε κυρίως ἐσᾶς μιᾶ καί κάθε ἄλλη κρίση θά μπορῇ νά εἶναι διαβλητή ἀπ' ἀφορμή τὸ εἶδος τῶν προσόντων τῶν κρινομένων.

Δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νά πῇ ὅτι τὸ πτυχίον Ἀνωτάτης Σχολῆς εἶναι στοιχεῖον τὸ ὁποῖον θά μᾶς ὀδηγήσῃ σέ σωστή ἐπιλογή ἢ ὅτι ἀκόμη θά πρέπει νά ἔχη κάμει 4 ἢ 5 σκηνοθεσίες. Αὐτά εἶναι ὅλα σκοτεινά ἀπό τὴν φύση τους. Ζεῖς, κατοχυρώνεσθε, κ. Ὑπουργέ, καί τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον κατοχυρώνεται ἐάν ἔχη ἀποφάσεις οἱ ὁποῖες νά ἔχουν κάποιον βάθρον, θά ἔλεγα, προσόντων περιγεγραμμένων. Τὸ Σωματεῖον τῶν Ἑλλήνων Ἰθσοποιῶν νά στείλῃ ἕνα ἐκπρόσωπόν του στό Διοικητικὸν Συμβούλιον τὸ ἴδιο καί οἱ συγγραφεῖς. Κάντε τὸ θμελὲς ἐν ἀνάγκῃ. Θά ὑπάρχῃ κάποιο μάτι, τὸ ὁποῖον κάθε φορὰ θά βεβαιῶνῃ ἰδίως εἰς τίς τάξεις αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων οἱ ὁποῖοι βρισκονται πολὺ κοντὰ στὰ προβλήματα γιὰ τὴ δίκαιη κρίση τοῦ συμβουλίου. Ἐὰν δὲν ὑπάρχουν ἐκπρόσωποι εἶναι βέβαιον ὅτι σεῖς ὁ ἴδιος αὐριο θά ὑποστῆτε κριτικήν, ὡπωςδῆποτε, ὅποιον καί ἐὰν ἐπιλέξετε.

Κύριε Ὑπουργέ, κάντε τὸ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα καί ἄς ἀνοίξῃ μιᾶ ἀπαρχή, τοῦλάχιστον, διὰ τὸ μέλλον. Σὲ παρομοίου εἶδους Ὀργανισμούς, ὅπου δὲν μποροῦμε νά ἔχουμε σαφῶς διαγραφόμενα προσόντα, νά κατοχυρῶνεται ἡ Πολιτεία καί ὁ Ὑπουργὸς καί νά ἐπιβεβαιώνεται τὸ ὄρθον τῆς ἀποφάσεως τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν νομίμων αὐτῶν ἐκπροσώπων. Βάλτε δύο ἀνθρώπους τέτοιους μέσα γιὰ νά μπορῆτε νά ἔχετε τὸ κεφάλι σας ἤσυχο.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Πρωτοπαπᾶς ἔχει τὸν λόγον.

ΧΑΡ. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ὁ κ. Ὑπουργὸς προφανῶς θέλει νά ἔχη τὴν εὐχέρειαν νά τοποθετήσῃ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν κρίσιν του θά μὴ μπορέσουν νά ὀδηγήσουν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον σέ σωστὰς ἀποφάσεις καί ἐνέργειες. Εἶμασθε ἀκριβῶς ἀντίθετοι ἀπὸ αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, διότι ἐξαντλεῖται τὸ ὄριον τῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου σέ πρόσωπα τῆς ἐκλογῆς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Θεωροῦμεν ἀπαραίτητο — καί τὸ τονίσαμε στὴν ἴδρυση ὄλων τῶν Ὀργανισμῶν καί ὄλων τῶν Νομικῶν Προσώπων τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήσαμε τὴν τελευταίαν περίοδον — ὅτι στὰ Διοικητικὰ τῶν Συμβουλίων πρέπει νά ἐκπροσωποῦνται δι' ὑποδείξεως οὐχί τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ἀλλὰ ἀμέσως ἀπὸ τίς ἐνδιαφερόμενες κατηγορίες καί ἐπαγγελματικούς κλάδους τῶν πολιτῶν. Σ' αὐτὸ τὸ "Ἄρμα Θέσπιδος" τὸ ὁποῖον θεσπίζεται ὡπωςδῆποτε πρέπει νά ἐκπροσωποῦνται οἱ Ἑλλήνες συγγραφεῖς, οἱ Ἑλληνες ἡθοιοὶ καί τὸ προσωπικὸν τῶν ἴδιων τῶν Ὀργανισμῶν. Δὲν εἶναι αὐτὸ τόσο μεγάλῃ καινοτομία. Δὲ θά δυσχεράνη τὴν δυνατότητα λήψεως ἀποφάσεων. Θά τὴν διευκολύνῃ. Τὸ ἄλλο εἶναι πολὺ εὐκόλον. Θά βάλουμε τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ὁποῖους ἐκλέγομε. Εἶναι ὑποχρεωμένοι σέ μᾶς, διότι τοὺς ἐκλέξαμε, μποροῦμε κατὰ κάποιον τρόπον νά τοὺς ἐλέγξουμε καί θά πρέπει νά συμφωνοῦν μεταξύ τους. Τὸ ἐὰν θά συμφωνοῦν μεταξύ τους αὐτὸ δὲν εἶναι πάντοτε σίγουρο. Ὅμως στεροῦμεθα ἀπὸ τὴν ἄμεσο γνώση ἐιδικῶν κατηγοριῶν πολιτῶν ποὺ ἐνδιαφέρονται ἀκριβῶς γιὰ τὸν Ὀργανισμόν τὸν ὁποῖο ἰδρύομε, ποὺ ἔχουνε γνώσεις, ἔχουνε σκέψεις καί ποὺ ἔχουν ἄμεσα συμφέροντα. Εἶναι καλύτερα νά τοὺς ἀκούωμεν μέσα εἰς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον παρὰ παραπνοημένους διαρκῶς στοὺς βουλευτὰς ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἢ ὀπουδῆποτε ἀλλοῦ. Δὲν ξέρω ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς θά ἀναθεωρήσῃ τίς σκέψεις του, διότι ἀξίζει τὸν κόπον νά σκεφθῇ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Κύριοι συνάδελφοι, μὴ ὑπάρχοντος ἐτέρου ὀμιλητοῦ ἐπὶ τοῦ ἀρθροῦ 5, ἐρωτᾶται τὸ Τμῆμα. Γίνεται δεκτὸν τὸ ἀρθρον 5;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἀρθρον 5 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 6. Ὁ κ. Κουτσοχέρης ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, σύμφωνα μὲ τὴν παράγραφο 2 τοῦ ἀρθροῦ 6 τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον ἐκπονεῖ τὸ δραματολόγιον καί τὸ πρόγραμμα τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώ-

σεων τοῦ Νομικοῦ Προσώπου "Ἄρμα Θέσπιδος". Μὲ τὴν τροπολογία μου ζητῶ νά διαγραφῇ αὐτὴ ἡ φράση. Νομίζω, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔργο ἀνήκει στὴν Καλλιτεχνικὴ Ἐπιτροπὴ ἢ τοῦλάχιστον στό καλλιτεχνικὸ Τμῆμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ τροπολογία μου καί νομίζω ὅτι πρέπει νά γίνῃ ἀποδεχτὴ.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Ὑπουργέ, τὸ ἔχω ἐπαναλάβει καί προηγουμένως καί εἶναι περὶ τὸν νὰ ἐπιμείνω. Σᾶς ὑπενημιζῶ ἀπλῶς αὐτό, ποὺ ὅλοι εἴπαμε καί εἰς τὴν κατ' ἀρχὴν συζήτησιν τοῦ νομοσχεδίου. Δὲν εἶναι δυνατόν τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον νά ἐκπονή τὸ δραματολόγιον. Δὲν ξέρω πῶς θά εἶναι ἡ σύνθεσὴ του καί πῶς τὸ φαντάζεσθε ἐσεῖς. Ἐνα Διοικητικὸ Συμβούλιον τὸ ὁποῖο θά διοικῇ σωστὰ καί θά κἀνῃ παράλληλα καί σωστὸ δραματολόγιον.

Ἄπ' ἐξέρομε, εἶναι πολὺ λεπτὴ ἡ ἐκπόνησις δραματολογίου. Κάνετε μιᾶ Ἐπιτροπὴ καί ἀναθέστε σέ κάποιους ἄλλους νά κάνουν τὸ δραματολόγιον. Εἶναι μιᾶ ὑπόθεσις ποὺ δὲν μπορεῖ νά ἀνατίθεται εἰς τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον. Εἶναι μιᾶ καινοτομία ἢ ὅποια δὲν εὐσταθεῖ. Βρῆτε, ἀν εἶναι δυνατόν, ἕνα ἄλλο ὄργανο, διότι ὁ ἀναγκασθῆτε νὰ τὸ κάνετε μετὰ ἕνα χρόνο, μὲ τίς διατάξεις ποὺ ἔχετε βάλει περὶ ἀναδιարθρώσεων. Βάλετε τὴν συγκρότησις μιᾶς τριμελοῦς ἐπιτροπῆς, ἀπὸ πρόσωπα ἔχοντα τὰ προσόντα νά κάνουν δραματολόγιον, π.χ. ἀπὸ γνωστοὺς σκηνοθέτες, θιασάρχες, ἢ ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν πολλὰ χρόνια μέσα στό θέατρο. Τὸ Διοικητικὸ Συμβούλιον ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀσχετοὺς ἀνθρώπους. Ὅποτε ἐὰν ἐνδεχομένως ὑπάρχῃ ἕνας, ποὺ ἐλάχιστα ἴσως θά γνωρίζῃ, αὐτὸς θά καθορίσῃ, σὰν ὁ μονόφθαλμος τὰ πάντα καί κανεὶς δὲν μπορεῖ νά εἶναι βέβαιος περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς ἀπόψεως τοῦ ἐνός καί μάλιστα ἐνδεχομένως μονόφθαλμου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γίνεται δεκτὸν τὸ ἀρθρον 6;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἀρθρον 6 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 7. Δεκτὸν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἀρθρον 7 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 8. Δεκτὸν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτὸν, δεκτὸν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἀρθρον 8 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 9. Δεκτὸν;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἀρθρον 9 ἐγένετο δεκτὸν. Ἄρθρον 10. Ὁ κ. Κουτσοχέρης ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, μὲ τὴν τροπολογίαν τὴν ὁποίαν ἔχω καταθέσει, ζητῶ νά ἀνατεθῇ ἡ ἐκπόνησις τοῦ δραματολογίου καί τοῦ προγράμματος τῶν πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων σέ μιᾶ πενταμελῆ Καλλιτεχνικὴ ἐπιτροπὴ, ἀπαρτιζομένη ἀπὸ ἀνεγνωρισμένα πρόσωπα τοῦ Θεάτρου καί τῆς Τέχνης, ἢ καί ἀπὸ ἕνα μέλος τῆς νά προέρχεται ἀπὸ ἡθοιοῦ τοῦ Ἄρματος Θέσπιδος καί ἕνα μέλος ἀπὸ τὸ Σωματεῖον Ἑλλήνων Ἰθσοποιῶν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, θά ήθελα νά ὑπενημιζῶ καί πάλι ὅτι δὲν νομίζω ὅτι μὲ τὴν διάρθρωση ποὺ ἔχει τὸ γραφεῖον καλλιτεχνικοῦ προγραμματισμοῦ, εἶναι δυνατόν νά βγάλῃ πέρα ὅλον αὐτὸν τὸν ὄγκο ὑποχρεώσεων καί ἀρμοδιοτήτων ποὺ δίνει τὸ ἀρθρο 2 στό "Ἄρμα Θέσπιδος". Ἡ τοῦτο θά κάνομε κ. Ὑπουργέ, ἢ τὸ ἄλλο. Αὐτὸ τὸ, πενιχρὸ ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ, Γραφεῖον Καλλιτεχνικοῦ Προγραμματισμοῦ, πῶς εἶναι δυνατόν νά βγάλῃ πέρα ὅλο αὐτὸ τὸ φορτίον, τὸ ὁποῖο τόσο φιλόδοξα ἔχει ρίξει στὶς πλάτες του τὸ ἀρθρο 2 τοῦ νομοσχεδίου; Νομίζω, ὅτι ἡ θά πρέπει νά τὸ ἐνισχύσετε, ἢ νά ἐλαττώσετε τίς ὑποχρεώσεις τοῦ "Ἄρματος Θέσπιδος".

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Γ. Β. Μαγκάκης ἔχει τὸν λόγον.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Κύριε Ὑπουργέ, θά ήθελα νά σᾶς ἐρωτήσω — ἐπειδὴ δὲν γίνεται ἄλλως — μήπως θά θέλατε νὰ τὸ διατυπώσωμεν "εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν ἡ μελέτη, ὁ προγραμματισμός, ἡ ὀργάνωσις καί ἡ ἐπιβλέψις τῶν πάσης φύσεως θεμάτων κλπ.;" Νὰ τοῦ δώσωμεν ἔτσι κάποιο οὐσιαστικὸ περιεχόμενο.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΙΑΝΗΣ (Ἵπ. Πολιτισμοῦ καί Ἐπιστημῶν): Συμφωνῶ. Αὐτὸς ἄλλωστε εἶναι καί ὁ σκοπὸς τοῦ γραφείου.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γίνεται δεκτόν τὸ ἄρθρον 10, ὡς ἐτροπολογήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 10 ἐγένετο δεκτόν, ὡς ἐτροπολογήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Ἄρθρον 11. Ὁ κ. Κουτσόφρας ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδε, προτείνω τὴν τροπολογίαν, τὴν ὅποیان ἐγὼ καταθέσει. Τὸ προσωπικόν τοῦ Ἄρματος Θεσπιδος νὰ ἀπαρτίζεται κατὰ 2/3 ἀπὸ τὸ καλλιτεχνικὸ προσωπικὸ καὶ τοὺς καλλιτεχνικοὺς συνεργάτες καὶ μόνον κατὰ τὸ 1/3 ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ὄλων τῶν ἄλλων κατηγοριῶν. Προτείνω ἐπίσης τὸ καλλιτεχνικὸ προσωπικὸ νὰ διακρίνεται σὲ δύο βαθμίδες. Στούς πρωταγωνιστὰς καὶ στοὺς δευτεροπρωταγωνιστὰς. Εἶναι ἓνα αἴτημα ποὺ ὑποβάλλεται καὶ ἀπὸ τὸ Σωματεῖο τῶν Ἑλλήνων Ἡθοποιῶν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Ὑπουργέ, μιλοῦμε γιὰ μίαν σειρά ἀπὸ Ἡθοποιούς, οἱ ὅποιοι εἶναι δύο θέσεις πρωταγωνιστῶν Α' βαθμίδος, 4 θέσεις πρωταγωνιστῶν Β' βαθμίδος, 4 θέσεις πρωταγωνιστῶν Γ' βαθμίδος καὶ μετὰ Ἡθοποιῶν Α' βαθμίδος, Β' βαθμίδος, Γ' βαθμίδος καὶ Δ' βαθμίδος. Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θὰ ἐπιλέξουν καὶ θὰ καθορίσουν τὶς βαθμίδες; Αὐτὸ τὸ πρῶγμα ἐάν δὲν κἀνω λάθος δὲν εἶναι ἀρκετὰ ξεκαθαρισμένο. Οἱ βαθμίδες τῶν Ἡθοποιῶν δὲν εἶναι σὰν τὶς τάξεις τῶν Γυμνασίων ἢ τοὺς χρόνους τῶν Πανεπιστημιακῶν σπουδῶν. Ποιὰ Ἐπιτροπὴ, ποῖο ὄργανο θὰ ἐπιλέγῃ καὶ θὰ καθορίσῃ τὶς βαθμίδες, στίς ὁποῖες ὁ Πρωταγωνιστὴς ἢ ὁ Ἡθοποιὸς θὰ βρισκεται; Ἐάν ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ ἔχωμεν μίαν ἀπάντησιν ἐπὶ τοῦ θέματος.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Τὸ Διοικητικόν Συμβούλιον θὰ κἀνῃ αὐτὸ, ὅπως κατὰ ἀνάλογον τρόπον γίνεται καὶ εἰς τὸ Ἑθνικόν Θεάτρον.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεκτόν τὸ ἄρθρον 11;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 11 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 12. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 12 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 13. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 13 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 14. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 14 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 15. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 15 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 16. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 16 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 17. Ὁ κ. Κάππος ἔχει τὸν λόγον.

ΚΩΝΣΤ. ΚΑΠΠΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, οἱ ἐργαζόμενοι εἶτε μόνιμοι εἶτε ἔκτακτοι στίς Κρατικὰς Σικηνὲς δουλεύουν κάτω ἀπὸ ὀρισμένους ὅρους ποὺ περιλαμβάνονται καὶ σὲ συμβόλαια κλπ. Ἰδιαιτέρως περιλαμβάνεται ὁ ὅρος ὅτι θὰ ἀσχολοῦνται ἐκεῖ ποὺ εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ θεάτρον. Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸ δίδεται ἡ δυνατότητα μετὰ ἀπόφασιν τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ πρότασιν τοῦ ἰδρυμένου Ὁργανισμοῦ καὶ τοῦ ἀντίστοιχου Θεάτρον νὰ γίνεται ἀπόσπασιν. Αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ. Εἶναι μετὰ βάσιν τὶς γενικὲς ἀρχὲς καταγγελίας τῆς σύμβασης ἐργασίας καὶ μπορεῖ αὐτὴ ἡ διάταξις νὰ βοηθᾷ ὥστε νὰ ἀπομακρύνονται αὐτοὶ ποὺ δὲν εἶναι ἐπιθυμητοὶ σ' αὐτὰς τὶς Κρατικὰς Σικηνὲς. Βέβαια ὑπάρχει διάθεσις ἀπὸ μέρους τῶν καλλιτεχνῶν νὰ βοηθήσουν τὴν πολιτιστικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἰδιαιτέρως τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ μετὰ ἀναγκαστικὰ μέτρα καὶ μετὰ μίαν διάταξιν χωρὶς τὴν δικὴν τοὺς γνώμην. Ἐπομένως πρέπει νὰ κατοχυρωθῇ, ὅτι θὰ γίνεται αὐτὴ ἡ μετάταξις ἐφ' ὅσον τὸ ἀποδέχονται οἱ ἴδιοι οἱ ἐργαζόμενοι.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ι. Παπαδόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐπὶ τοῦ ἰδίου σημείου θὰ ἤθελα νὰ ἐπιμείνω καὶ ἐγὼ, καὶ τοῦτο, διότι ἠκούσθησαν ἐδῶ καὶ πολλὰς μεγαλόστομες λέξεις π.χ. πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν ἠθοποιοί, οἱ ὅποιοι κάθονται στὴν Ἀθήνα καὶ δὲν βγαίνουν ἐξω στὴν ὑπαθροὴ ἢ ὅποια ἐπιβ. Αὐτὰ εἶναι πολὺ ὠραῖα λόγια γιὰ ἐντυπώσεις. Γεγονὸς εἶναι πάντως ὅτι ὁ ἠθοποιὸς ὅπως καὶ οἰοσδήποτε ἐργαζόμενος ἐπιλέγει τὴν θέσιν του, διορίζεται σ' αὐτὴν διὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἓνα ἔργον διὰ τὸ ὅποιον καὶ ἔλαβε τὴν θέσιν. Δὲν μποροῦμε νὰ ἐρχόμεσθε ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ νὰ τοῦ ποῦμε διορισθῆκες μὲν στὸ Ἑθνικὸ Θεάτρο ἢ στὸ Κρατικὸ Θεάτρο Βορείου Ἑλλάδος, ἀλλὰ τώρα θὰ βρισκεσθε σὲ ὁποιαδήποτε γαλέρα καὶ θὰ τραβᾶς κουπί. Νομίζω, ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπαράδεκτο ἀπὸ πλευρᾶς δικαιωμάτων ποὺ ἔχει ὁ ἐργαζόμενος. Νομίζω, ἐάν ὁ κ. Ὑπουργὸς θέλῃ νὰ εἶναι συνεπὴς μετὰ τὰ ὅσα προηγουμένως μᾶς εἶπε νὰ βάλῃ μίαν διάταξιν ἢ ὅποια νὰ λέγῃ ὅτι ἡ ἔκτακτις ἀπασχόλησις τῶν ἠθοποιῶν τῶν Κρατικῶν μᾶς Θεάτρον στὸ Ἄρμα Θεσπιδος θὰ γίνεται μόνον ἂν καὶ ἐφ' ὅσον καὶ οἱ ἴδιοι τὸ ἐπιθυμοῦν. Βεβαίως ἐγὼ σὰν γιατρός δὲν ἠμπορῶ νὰ κἀνω τὴν ἀκριβῆ νομικὴν διατύπωσιν, πιστεύω πῶς ὁ κ. Μαγκάκης, θὰ μᾶς δώσῃ μίαν ἐγκυρὴν διατύπωσιν πάνω σ' αὐτό. Παρακαλῶ τὸν κ. Μαγκάκη νὰ διατυπώσῃ αὐτὴ τὴν ἀποψιν.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Γιὰ νὰ μὴ μεταβληθοῦν ὄλοι αὐτοὶ σὲ περιπλανώμενους Ἰουδαίους, ἔκανα μίαν διατύπωσιν, ἢ ὅποια νομίζω ὅτι καλύπτει τὸ θέμα. Ἀφῖνω τὴν διάταξιν ὅπως τὴν ἔχετε. "Διὰ πράξεων τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκτακτος ἀπασχόλησις ὑπὸ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου "Ἄρμα Θεσπιδος" τοῦ πάσης φύσεως ὑπηρετούντων παρὰ τῷ Ἑθνικῷ Θεάτρῳ, Κρατικῷ Θεάτρῳ Βορείου Ἑλλάδος καὶ Ἑθνικῇ Λυρικῇ Σικηνῇ, προσωπικοῦ κατόπιν συμφώνου προτάσεως τῶν δύο Ὁργανισμῶν" καὶ προσθέτω τὴν φράσιν "καὶ ἐκουσίως τῶν ἀπασχοληθησομένων" νομίζω ὅτι καλύπτει τὸ ὄλον θέμα καὶ ἂν αὐτοὶ ἀντιτείνουσι, δὲν θὰ γίνῃ ἀπασχόλησις των.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Εἶμαι σύμφωνος, κ. Πρόεδρε.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Οἰκονομόπουλος ἔχει τὸν λόγον.

ΗΛΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ: Ἀκριβῶς ἐπ' αὐτοῦ τοῦ θέματος θέλω νὰ ὀμιλήσω κ. Πρόεδρε, διότι αὐτὸ τὸ θεωρῶ καταπληκτικόν, ὅτι οἱ φήμες τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρον, τοῦ Κρατικοῦ Θεάτρον Βορείου Ἑλλάδος τὸ θεωροῦν μειωτικόν νὰ πᾶνε στὴν ἐπαρχίαν.

Κύριε Πρόεδρε, θέλω νὰ πληροφωρθῶ τὰ ἐξῆς: "Ὅτι ἡμεῖς οἱ ἐπαρχιώτες εἶμασθε μειομένης πνευματικῆς ἀντιλήψεως ἐν σχέσει πρὸς ἐκείνους ποὺ μένουσι στὴν Ἀθήνα; Κατὰ τί διαφέρουν εἰς κρίσεις καὶ ἀντιλήψεις οἱ κάτοικοι λ.χ. Ἀθηνῶν μετὰ τοὺς τοιοῦτους τῶν Ἐπαρχιῶν; Πολὺ ὑποτιμῶνται οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπαρχιῶν. Δὲν πιστεύω ὅτι ὄλοι οἱ κάτοικοι Ἀθηνῶν εἶναι ὑψηλοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου. Ὑβρίζονται οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπαρχιῶν. Ἐγὼ τοῦλάχιστον ὡς ἐπαρχιώτης Βουλευτὴς αὐτὸ τὸ θεωρῶ ὕβριν. Μὴ λησμονοῦμε, κύριοι, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἐκυβέρνησαν καὶ κυβερνοῦν σήμερον τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ ἀπελευθερώσεως τῆς καὶ μετέπειτα κατὰ τὸ πλεῖστον ἦταν καὶ εἶναι ἀπὸ χωριά, ἦταν ἀπὸ ἐπαρχία. Νομίζω ὅτι αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ τὸ δεχθῆτε, κ. Ὑπουργέ, δηλαδὴ νὰ πηγαίνουν οἱ φήμες εἰς τὴν ἐπαρχίαν ὅταν τὸ θελήσουσι. Πρέπει νὰ ὑποχρεοῦνται. Πρέπει νὰ ὑποχρεωθοῦν καὶ αὐτοὶ οἱ κύριοι νὰ ἐμφανισθοῦν καὶ στὴν Ἐπαρχίαν, διότι δὲν νομίζω ὅτι ὑπάρχουν δύο κατηγορίαι ἀνθρώπων, ἐκεῖνοι ποὺ μένουσι στὴν Πρωτεύουσα καὶ ἐκεῖνοι ποὺ μένουσι στὴν ἐπαρχία.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Κύριε συνάδελφε, δὲν ὑπάρχει οὐδεμία ἐπιθυμία ἐκ μέρους ὀυδενὸς νὰ ὑποτιμῆσῃ τὴν σημαίαν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαρχίας ἢ ὅποια εἶναι Ἑλλάς. Ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ ἐπιστρατευώμε τὸς ἠθοποιούς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Πρωτοπαπᾶς ἔχει τὸν λόγον.

ΧΑΡ. ΠΡΩΤΟΠΑΠΑΣ: Κύριε Πρόεδρε νομίζω ὅτι ὀρθῶς ἀπεδέχθη ὁ κ. Ὑπουργὸς τὴν τροπολογία. Καὶ τὴν ἀπέδεχθη ὀρθῶς, ὅχι διότι δέχεται διακρίσεις ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν στίς πόλεις καὶ στὴν ὑπαίθρο. Ἄλλωςτε πιστεύουν οἱ πάντες εἰς αὐτὴν τὴν αἰθουσαν στὴν ἀνάγκη ἐνισχύσεως τῆς ἐπαρχίας καὶ ὑπάρχει πραγματικὰ ἓνας πόνος γιὰ τὴν ἐπαρχία

για όλους μας. Το θέμα είναι, εάν κάποιος ή όποιος έχει υπογράψει μια σύμβαση εργασίας να εργάζεται στο Πήλιο, το να μη μπορεί το Κράτος να του πη να πάει να εργαστεί στο Ταίναρο. Όρθως συνεπώς απέδεχθη ή κ. Ύπουργός την τροπολογία.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΙΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμού και Έπιστημών): Νομίζω ότι πολλοί θα θελήσουν να λάβουν μέρος.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ο κ. Γ.Β. Μαγκάκης έχει τον λόγο.

Γ.Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, όλα όσα ελέχθησαν, δεν άφορουν μείωσιν τῆς Έπαρχίας. Τὴν Έπαρχία τὴν τιμοῦμε ὅλοι, καὶ εἰδικώτερα ἐγώ, ὁ ὁποῖος εἶμαι ἐπαρχιώτης. Τὸ θέμα ὅμως δὲν εἶναι ἐκεῖ. Εἶναι δυνατόν ἂν ἕνας δὲν θέλῃ νὰ τὸν στείλωμε στὴν Έπαρχία; Καὶ ἂν ἀκόμα ποῦμε ὅτι τοὺς ἐπιτρατεύομε, εἶναι δυνατόν εἰς ἕνα τομέα πού ἀφορᾷ πνευματικὴ ἐργασία νὰ ἀποδώσῃ κανεὶς διὰ τῆς βίας; Ὑπάρχει ἕνα νομικὸ ἐπιχειρήμα, τὸ ὅταν ἕνας κἀνῆ μία σύμβαση, ἔχει ὑπ' ὄψιν τοῦ ὠρισμένου ὄρου τῆς συμβάσεως οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται ν' ἀλλαγῶν μονομερῶς, ἀλλὰ δὲν τὸ λαμβάνω αὐτὴν τὴν στιγμήν ὑπ' ὄψιν μου, ἐκεῖνο πού παίζει γιὰ μένα ρόλον εἶναι τὸ ὅτι δὲν μπορούμε διὰ τῆς βίας νὰ ρυθμίζομε τὴν πνευματικὴ ἐργασία οἰουδήποτε προσώπου γιατί τίποτε τὸ καλὸ δὲν μπορεί νὰ προέλθῃ ἀπὸ αὐτὴ τῆ βία ὅπως ἄλλωστε καὶ ἀπὸ κάθε βία.

ΗΛΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ: Ένας ἠθοποιὸς ὅταν παίζει στὴν Ἀθήνα, ἔχει μεγαλύτερη ὄρεξη ἀπὸ ὅταν παίζει στὴν Έπαρχία;

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γίνεται δεκτὸν τὸ ἄρθρον 17, ὡς ἐτροπολογία ὑπὸ τοῦ κ. Ύπουργοῦ;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 17 ἐγένετο δεκτόν ὡς ἐτροπολογία ὑπὸ τοῦ κ. Ύπουργοῦ. Ἄρθρον 18. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 18 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 19. Δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 19 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 20. Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγο.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐπὶ τοῦ συζητούμενου ἄρθρου ἔχω τὴν ἐξῆς τροπολογία "ἐγγράφοντα ἐπίσης στὸν προϋπολογισμὸ πιστώσεις γιὰ τὴν ἐπιχορήγησιν ἰδιωτικῶν θιάσων καὶ Δημοτικῶν θεάτρων, πού στὰ δύο τελευταῖα χρόνια ἐσημείωσαν θεατρικὴ καὶ ἐκπολιτιστικὴ προσφορά". Βεβαίως ἡ τροπολογία αὐτὴ δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ δεκτὴ στὸ παρὸν νομοσχέδιο, ἀλλὰ ἐκφράζω εὐχὴ νὰ τὴν μελετήσῃ ὁ κ. Ύπουργός, γιὰ νὰ τὴν εισηγηθῇ στὴν πρώτη εὐκαιρία.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Τσουκαντᾶς ἔχει τὸν λόγο.

ΑΘΑΝ. ΤΣΟΥΚΑΝΤΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἡ παράγραφος 4 εἶναι δυνατόν νὰ προκαλέσῃ παρερμηνείας. Λέγει "διαφόρους δαπάνας μὴ δυναμῆνας νὰ τροποποιηθοῦν". Ἐγὼ θὰ ἐπρότεινα νὰ τεθῇ ἀπλῶς "ἐτέρας διαφόρους δαπάνας".

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΙΑΝΗΣ (Υπ. Πολιτισμοῦ καὶ Έπιστημῶν): Αὐτὸ γίνεται δεκτόν. Εἶχα ὑπ' ὄψιν μου νὰ εισηγηθῶ τὴν σχετικὴν διόρθωσιν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ν. Ἀλαβάνος ἔχει τὸν λόγο.

ΝΙΚ. ΑΛΑΒΑΝΟΣ: Κύριε Πρόεδρε, συμφωνῶ μὲ τὴν τροπολογίαν τοῦ κ. Κουτσοχέρα. Θὰ πρέπει νὰ δώσωμε προσοχὴ εἰς τὰ Δημοτικὰ Θεάτρα. Εἶναι γνωστόν, ὅτι οἱ Δῆμοι καταβάλλουν προσπάθειας νὰ ἰδρῶσουν καὶ νὰ συντηρήσουν Δημοτικὰ Θεάτρα.

Θὰ ἤθελα ἐπ' εὐκαιρία νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ κ. Ύπουργοῦ διὰ τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον Σύρου. Ἡ Σύρος κατὰ τὸ παρελθὸν εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην ἀμύην, ὑπερβαίνουσαν καὶ αὐτὸν τὸν Πειραιᾶ. Διὰ νὰ ἀντιληφθῆτε εἰς ποίαν ἀνάπτυξιν εὐρίσκετο θὰ σᾶς ἀναφέρω ὅτι εἰς ἕνα παλαιὸν φάκελλον ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Σύρου ἀναγράφεται ὡς διεύθυνσις τὸ ἐξῆς: "Κύριον . . . τᾶδε Ἑλλάδα—Σύρου". Ἀντιλαμβάνεσθε ἐξ αὐτοῦ ὅτι ἡ Σύρος ὡς ἔνοια ἔθεωρεῖτο εὐρυτέρα τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Συριανὸς Λαός, κ. Πρόεδρε, ἐδημιούργησε ἕνα Θεάτρον τὸ ὁποῖον εἶναι ὅμοιον

πρὸς τὴν Σκάλα τοῦ Μιλάνου. Σήμερα ὅμως εὐρίσκεται εἰς τοιαύτην κατάστασιν, ὥστε προκαλεῖ θλίψιν εἰς ὅποιον τὸ βλέπει. Εἰς τὸ παρελθὸν εἶχαν δοθῆ ὠρισμέναι πιστώσεις ἀλλὰ δὲν ἐφθασαν διὰ τὴν συντήρησιν του. Σεῖς, κ. Ύπουργέ, πού δημιουργεῖτε τὸ "Ἄρμα Θεσπίδος", διὰ νὰ περιοδεύῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, νομίζω ὅτι ἔχετε ὑποχρέωσιν νὰ ἐνισχύσετε τὰ Θεάτρα τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ δὲν λειτουργοῦν. Θὰ ἤθελα, κ. Ύπουργέ, νὰ ἐπικαλεσθῶ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν σας, καὶ νὰ ἐκδηλώσετε τὸ ἐνδιαφέρον σας διὰ τὸ Θεάτρον τῆς Σύρου. Παρακαλῶ ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ νὰ ἔχω μίαν ἀπάντησιν.

Διὰ νὰ ὑπάρξῃ, κ. Ύπουργέ, ἀποκέντρωσις θὰ πρέπει νὰ προσέξωμε γενικῶς τὰ Δημοτικὰ Θεάτρα τῆς Έπαρχίας. Ὅταν πρὸ ἡμερῶν συνεζητήτο, τὸ νομοσχέδιον περὶ Ἐφορῶν ἀρχαιοτήτων εἶπατε, ὅτι θὰ προσέξωμε τὸ θέμα τῆς ἀποκεντρώσεως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ Συνταγματικὴν ἐπιταγήν. Εἶπατε συγκεκριμένως, κ. Ύπουργέ, ὅτι ὅταν λυθῇ τὸ θέμα τῆς ἐπικοινωνίας θὰ μεταφέρωμε τὴν ἔδραν τοῦ Ἐφόρου ἐναλίω ἀρχαιοτήτων εἰς ἕνα νησί. Θὰ παρεκάλουν, κ. Ύπουργέ, καὶ πάλι νὰ ἐπιδείξετε ἰδιαιτέρον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ θεάτρον τῆς Σύρου.

Ἐάν, κ. Πρόεδρε, ἐπιδιώξῃς μας εἶναι ἡ ἀποκέντρωσις, διὰ νὰ γίνῃ αὐτό, θὰ πρέπει πρῶτα νὰ γίνῃ πνευματικὴ ἀποκέντρωσις. Ἄς ἀκολουθήσωμε τὸ παράδειγμα τῆς Ἀγροτικῆς Τραπέζης. Ἄς ἀκολουθήσωμε τὴν Ἑυρωπαϊκὴν τακτικὴν, διότι ἐν ὄψει τῆς ἐντάξεώς μας εἰς τὴν ΕΟΚ ὀφείλομε νὰ προσέξωμε ἰδιαιτέρως τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν Εὐρώπην.

Κύριε Ύπουργέ, ἐπὶ τοῦ θέματος τὸ ὁποῖον ἔθεσα, παρακαλῶ νὰ ἔχω μίαν ἀπάντησιν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Ἀνερούσης ἔχει τὸν λόγο.

ΕΥΑΓΓ. ΑΝΕΡΟΥΣΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, δὲν θὰ ἐπαναλάβω τὰ ὅσα ὀρθᾶ ἐθίγησαν καὶ χαίρω ἰδιαιτέρως, διότι ὁ κ. συνάδελφος ἐκ Κυκλάδων, ἔθεσε καὶ ἔθιξεν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ συζητουμένου νομοσχεδίου ἕνα ζωτικὸν θέμα, τὸ ὁποῖον ἀψησῆλθησε κατ' ἐπανάληψιν τὸ Ύπουργεῖον Πολιτισμοῦ καὶ Έπιστημῶν, διότι τὸ Δημοτικὸν Θεάτρον Σύρου "Ἀπόλλων", ὅπερ ἀποτελοῦσε πανομοιότυπον τῆς Σκάλας τοῦ Μιλάνου καὶ ὅμοιον μὲ τὸ τῆς Κερκύρας, εὐρίσκεται εἰς ἀθλίαν κατάστα-

Χαρ. Πρωτοπαπᾶς: Μὲ τὸν ἰμπεριαλισμὸν πού διακρίνει τὶς Ὑψηροῦς τὸ "Ἄρμα" σύντομα θὰ καλύφῃ τὰ πάντα. . .

σιν, ως έργοτάξιον, στερουμένης τῆς Σύρου ἥτις ἔχει μεγίστην καλλιτεχνικὴν παράδοσιν καὶ ἱστορίαν. Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ θιγῇ τὸ θέμα αὐτὸ εἰς ἔκτασιν καὶ λεπτομερείας, τὰς ὁποίας γνωρίζει τὸ Ὑπουργεῖον. Θέλω, κ. Ὑπουργέ, νὰ πιστεῖω ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσετε μὲ ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον τὸ θέμα αὐτὸ τοῦ Θεάτρου “Ἀπόλλων”, ἐφ’ ὅσον τὸ ζήτημα ἀνεκινήθη, διότι ὅλα τὰ νησιά τῶν Κυκλάδων, ὡς εἶναι γνωστόν, ἔχουν ἀρχαῖα θεάτρα, τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει νὰ τύχουν τῆς προσοχῆς τοῦ Ὑπουργείου σας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὸν τὸ “Ἄρμα Θεσπίδος νὰ τὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ νὰ λειτουργήσῃ εἰς αὐτά, παρέχοντας οὕτω τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸν νησιωτικόν, ἀκριτικὸν Ἐπαρχιακὸν Λαόν, ὥστε νὰ φθάσῃ ἡ ἀκριβέστερον νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ ἐκεῖ ὁ Πολιτισμὸς, ὥστε νὰ ἀνακοπή ἢ προσπαθεῖα ἐκπατρισμοῦ.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ: (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Κύριοι συνάδελφοι, ἤδη τὸ Ὑπουργεῖον Πολιτισμοῦ μὲ τὰς περιορισμένας πιστώσεις του, διαθέτει ὠρισμένα ποσὰ διὰ τὴν συντήρησιν καὶ ἐπισκευὴν τῶν ἐν λόγω θεάτρων. Ὅσον ἀφορᾷ εἰδικώτερον τὸ θέατρον τῆς Σύρου, τὸ ὁποῖον γνωρίζω ἐκ προσωπικῆς πείρας σὰς βεβαίω, ὅτι θὰ τύχῃ τῆς δεούσης προσοχῆς.

Θὰ σὰς ἀναφέρω μάλιστα καὶ τὸ ἐξῆς διασκεδαστικὸν περιστατικὸν τῆς δραστηριότητος τοῦ Θεάτρου Σύρου. Εἰς μίαν κριτικὴν θεατρικὴν Συριανῆς ἐφημερίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος, ἐδιάβασα τὴν μεγάλην ἐπιτυχίαν τὴν ὁποίαν εἶχε τὸ ἔργον “Ἀρκάδι”, ὅταν ἐπαίχθη εἰς Σύρον καὶ ὅπου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παραστάσεως ἕνας θεατῆς ἐσηκώθη καὶ ἐπυροβόλησε τὸν ἠθοποιὸν πού ἐπαίξε τὸν Τοῦρκον Ἀγᾶ, εὐτυχῶς ἀνεπιτυχῶς.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Ὁ κ. Γ. Β. Μαγκάκης ἔχει τὸν λόγον.

Γ.Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Κύριε Πρόεδρε, νομίζω ὅτι ὁ κ. Ὑπουργός, δέσμιος τῶν σκοπῶν πού διακηρύσσει διὰ τοῦ νομοσχεδίου, ἀλλὰ καὶ τῶν δηλώσεών του, θὰ δεχθῇ εἰς τὸ ἄρθρον 20 μεταξὺ τῆς 3ης καὶ 4ης παραγράφου, ὡς προτελευταίαν νὰ ἐγγραφῇ τοῦτο: “Εἰς τὸν Προϋπολογισμὸν ἐγγράφεται πίστωσης διὰ κατασκευῆν, ἐπισκευῆν καὶ συντήρησιν ἐπαρχιακῶν δημοτικῶν θεάτρων”, ὅποτε φαντάζομαι διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ ἱκανοποιήσωμεν κατὰ τινα τρόπον καὶ τὸν ἀγαπητὸν συνάδελφον, τὸν τόσον κοπιόμενον, καὶ ὀρθῶς, ὑπὲρ τῆς ἐπαρχίας του. Κύριε Ὑπουργέ, νομίζω ἂν τὸ βάλωμεν αὐτὸ, θὰ μπορέσωμεν νὰ βοηθήσωμεν, ὄχι μόνον τὴν ἐπισκευὴν καὶ τὴν συντήρησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν κατασκευὴν ἀκόμη.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Λυποῦμαι, ἀλλὰ ἄνευ συνεννόησεως μὲ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Οἰκονομικῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ προβῶ εἰς αὐτὴν τὴν προσθήκην.

Γ. Β. ΜΑΓΚΑΚΗΣ: Μὲ συγχωρεῖτε ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι χρειάζεται ἐγκρίσεις τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, διότι λέγομεν “πρόβλεψις εἰδικῆς πιστώσεως”. Ὅταν λέγομεν “διάφορος δαπάνης, μὴ δυναμένης νὰ προβληφθοῦν”, μέσα ἐκεῖ μπορούμε νὰ πούμε κάλλιστα “ἐπισκευὴν καὶ συντήρησιν τῶν ἐπαρχιακῶν δημοτικῶν θεάτρων”.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Δὲν θὰ τὸ προσθέσω.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεκτὸν τὸ ἄρθρον 20 μὲ τὴν τροποποίησιν τῆς παρ. 4;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 20 ἐγένετο δεκτόν, ὡς ἐτροποποιήθη ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ. Ἄρθρο 21. Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Ὑπουργέ, ὅπως εἶπα εἰς τὴν κατ’ ἀρχὴν συζήτησιν, ἂν θέλωμε νὰ ἀξιοποιηθῇ ἡ ἐπαρχία καὶ πολιτιστικά, θὰ πρέπει νὰ ἰδρυθοῦν πέντε κέντρα πολιτισμοῦ, στῆ Ἐράκκη, τὰ Ἰωάννινα, τῆ Λάρισα, τὴν Πάτρα, καὶ τὴν Κρήτη. Δὲν θὰ εἶχα ἀντίρρηση καὶ στῆ Ρόδο καὶ σὲ

ἀλλὰ μέρη ἐπίσης, ὅπως καὶ στῆ Σύρο. Ἐπ’ αὐτοῦ θὰ ἤθελα νὰ εἶχα μίαν ἀπάντησιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ὁ ὁποῖος καμμία ἀπὸ τίς τροπολογίες πού ἔχω προτείνει ἕως τώρα δὲν ἐδέχθη.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Εἶναι ἐντὸς τῶν σκοπῶν τοῦ Ὑπουργείου ἡ ἰδρυσις τοπικῶν κέντρων Πολιτιστικῶν εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀλλὰ εἶναι ἕνα πράγμα πού πρέπει νὰ μελετηθῇ, πῶς θὰ γίνῃ καὶ πού πρέπει νὰ γίνῃ καὶ πῶς οικονομικῶς θὰ μπορέσῃ νὰ στηριχθῇ. Εἶναι ἐντὸς τῶν μελετωμένων θεμάτων, ἀναμφιβόλως ὅπως καὶ ἡ ἀποκέντρωσις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν π.χ. μόνον ἕνα ἀρχαιολογικὸν συμβούλιον εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὅλα τὰ αἰτήματα νὰ ἐρχοῦνται ἐδῶ. Πρέπει νὰ κάνωμεν καὶ ἕνα στῆν Θεσσαλονίκην, πιθανῶς καὶ ἕνα εἰς τὴν Κρήτην. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον σιγὰ - σιγὰ θὰ γίνῃ ἀποκέντρωσις. Εἶναι ζήτημα ὅμως μελέτης καὶ εἶναι ἀκόμη πρόωρον νὰ δώσωμεν συγκεκριμένη ἀπάντησιν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Δεκτὸν τὸ ἄρθρον 21;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 21 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 22. Γίνεται δεκτόν;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 22 ἐγένετο δεκτόν. Ἄρθρον 23. Ὁ κ. Κουτσοχέρας ἔχει τὸν λόγον.

ΙΩΑΝ. ΚΟΥΤΣΟΧΕΡΑΣ: Κύριε Πρόεδρε, ἐπρότεινα νὰ γίνῃ μία ἀναβίωσις τοῦ θεωρικῶ. Καὶ ἡ σχετικὴ τροπολογία μου εἶναι ἡ ἀκόλουθη: “Ἐπαναβιώνει τὸ θεωρικόν, προκειμένου διὰ τὰ ἐπιχορηγούμενα θεάτρα, μὲ δωρεὰν τὴν εἰσόδον ἢ ἐλαττωμένον ἀντίτιμον εἰσιτηρίου διὰ τοὺς μαθητὰς, φοιτητὰς, ἀγρότας, ἐργάτας, συνταξιούχους, ἀναπήρους καὶ τὰ οικονομικῶς ἀσθενέστερα ἄτομα”. Ὅπως εἶπα καὶ εἰς τὴν κατ’ ἀρχὴν συζήτησιν, ἂν ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς ἐδημιούργησε πράγματι πολιτισμὸν, τὸ ὀφείλει κατὰ μέγα ποσοστὸ στὰ θεάτρα καὶ στὸ θεατρικόν. Νομίζω, ὅτι καὶ οἱ Νεοέλληνες πρέπει νὰ τοὺς μιμηθοῦμε καὶ σὲ αὐτὸ τὸ σημεῖο.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Κύριε συνάδελφε, ὁ ὅρος “θεωρικόν” εἶναι ἀσαφές. Δὲν εἶναι πάντοτε αὐτὸ τὸ ὁποῖον νομιζόμεν. Καὶ οὔτε εἶναι βέβαιον ὅτι εἰς τὰς διαφόρους περιόδους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ζωῆς τὸ θεωρικὸν ἦτο πάντοτε τὸ ἴδιον. Ἐκτὸς τούτου ἤδη ἔχει γίνῃ, ἀπὸ πέρυσι, μὲ τὸ “Ἄρμα Θεσπίδος, μία μεγάλη διάκρισις μεταξὺ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν μὴ πτωχῶν ἐπαρχιωῶν. Εἰς ὠρισμένας ἐπαρχίας ἐδόθησαν ἐντελῶς δωρεὰν παραστάσεις δι’ ὅλους, ὅπως στὸ Καστελλόριζον π.χ. ὅπου ἐπήγαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ κάτοικοι καὶ μὲ τὰ παιδιά καὶ τὰ μωρὰ των. Καὶ ἐκεῖ κάποιος μάλιστα θεατῆς μὲ ἠρώτησε: “Καὶ ἐμᾶς τῶν θεατῶν τώρα τοὺς εἶναι ὁ ρόλος μας; Τί πρέπει νὰ κάνωμεν;” Ἀλλὰ ὅτι θὰ πρέπει νὰ ὑπάρξουν διὰ φοιτητὰς καὶ διὰ μαθητὰς χωριστὰ εἰσιτήρια ἢ καὶ χωρισταὶ παραστάσεις ἡμπορούμεν νὰ τὸ μελετήσωμεν ἀργότερον.

ΕΜΜ. ΖΑΝΝΗΣ: Εἰδικαὶ παραστάσεις νὰ ὑπάρξουν.

ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ (Ὑπ. Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν): Μάλιστα, αἱ εἰδικαὶ παραστάσεις.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Γίνεται δεκτόν τὸ ἄρθρον 23;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

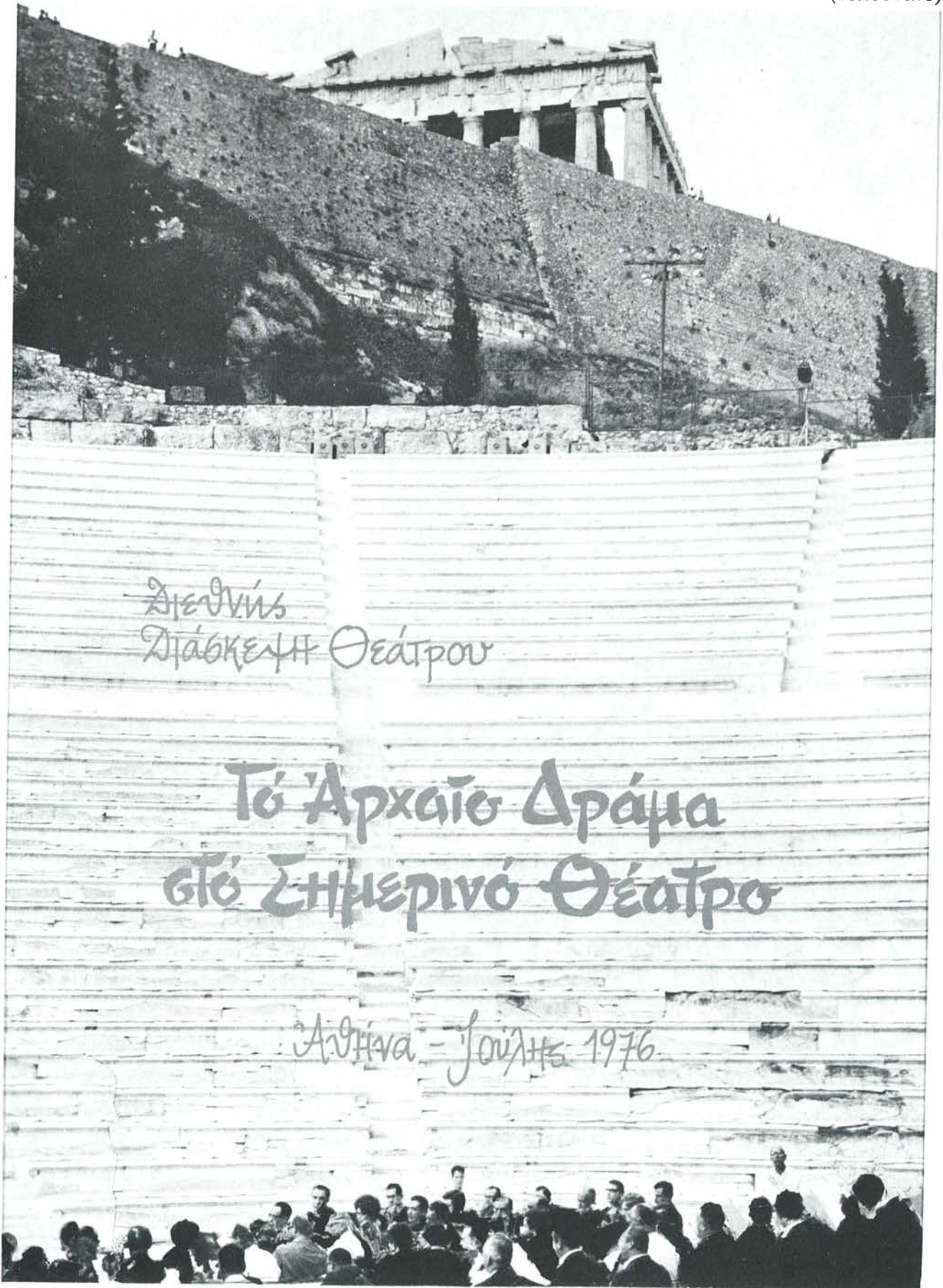
ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ: Τὸ ἄρθρον 23 ἐγένετο δεκτόν. Ἐπομένως τὸ νομοσχέδιον ἐγένετο δεκτόν καὶ κατ’ ἄρθρον. Γίνεται δεκτόν καὶ εἰς τὸ σύνολον;

ΠΟΛΛΟΙ ΒΟΥΛΕΥΤΑΙ: Δεκτόν, δεκτόν.

ΠΡΟΕΔΡΕΥΩΝ (Θεμιστοκλῆς Κονίτσας). Συνεπῶς τὸ νομοσχέδιον ἐγένετο δεκτόν, εἰς μόνην συζήτησιν, κατ’ ἀρχὴν, κατ’ ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον, ἔχον οὕτω:

[Τὸ πλήρες κείμενον τοῦ Νόμου στὸ προσεχὲς τεῦχος]

Τώρα, πάλι “ΘΕΑΤΡΟ” 6’ ἕνα μήνα!

Διεθνής
Διάσκεψη Θεάτρου

Τό Άρχαίο Δράμα
γιό Σημερινό Θεάτρο

Αθήνα - Ιούλιος 1976

ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΠΑΙΡΝΕΙ ΖΩΗ ΜΟΝΟ ΟΤΑΝ ΑΓΓΙΖΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΤΟΥ

ΠΑΙΖΟΥΜΕ ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΑ ΕΝΑ ΥΠΕΡΒΑΤΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΡΥΠΑΝΗ

Κλείνουμε, στο τεύχος αυτό, τη δημοσίευση των εισηγήσεων που 'γιναν, τόν περασμένο 'Ιούλη, στη Διεθνή Διάσκεψη Θεάτρου στην 'Αθήνα με θέμα "Το 'Αρχαίο Δράμα στο Σημερινό Θέατρο". Δημοσιεύονται οι εισηγήσεις του 'Υπουργού Πολιτισμού και 'Επιστημών κ. Κ. Τρυπάνη, των σκηνοθετών Δημήτρη Ροντήρη, 'Ηλία Καζάν, Ντόν Λούτζ και ο 'Απολογισμός της πρωταγωνίστριας και βουλευτίνας 'Ανας Συνοδιού.

'Η διδασκαλία της 'αρχαίας τραγωδίας ήταν θέμα της δουλειάς μου στα 'αγγλικά και τα 'αμερικανικά πανεπιστήμια πάνω από 30 χρόνια. Θέμα που το 'αγάπησα, που με είχε συναρπάσει. Στην 'Οξφόρδη, όπου δίδαξα 25 χρόνια, μου δόθηκε η ευκαιρία να παρουσιάσω με τους σπουδαστές μου 'άρκετες τραγωδίες, στο πρωτότυπο και σε μεταφράσεις, κι έτσι να δοκιμάσω πολλούς τρόπους 'ανεβάσματος. Για την 'εμπειρία μου από 'όλη αυτή τη δουλειά — που μπορεί να είναι και μιά μικρή συμβολή στο Συνέδριο — θα ήθελα να σας πω λίγα λόγια.

Οι λέξεις είναι ένα καταπληκτικό δύσκολο καλλιτεχνικό υλικό. 'Όπως ξέρετε, οι λέξεις δέν 'έχουνε μόνο περιεχόμενο νοήματος, δέ σημαίνουν μόνο κάτι, 'έχουνε και έντονο συναισθηματικό πειεχόμενο, είναι φορτισμένες με 'όρισμένα συναισθήματα. Τη συγκινησιακή, 'άλλωστε, σημασία των λέξεων χρησιμοποιεί ο ποιητής, και η 'αξιοποίηση αυτής της λειτουργίας είναι ένα από τα κυριότερα στοιχεία της ποίησης. Το συναισθηματικό της περιεχόμενο η λέξη δέν το 'αποκτά μόνο από τόν τρόπο με τόν 'όποιο χρησιμοποιείται στην κάθε γλώσσα, 'άλλα κι από τόν ήχο και τόν ρυθμό της. Μιά 'αρχαία λέξη μπορεί να διατηρεί το 'ίδιο νόημα, την 'ίδια γνωστική σημασία με τη σύγχρονη 'αντίστοιχή της, 'όχι όμως και την 'ίδια συγκινησιακή 'απόχρωση, γιατί ο ήχος της λέξης, ο ρυθμός της, είναι διαφορετικός στην 'αρχαία γλώσσα, κι έτσι σήμερα, 'εκφέροντάς την, θυσιάζουμε ένα 'εξαιρετικό σημαντικό ποιητικό στοιχείο. Είμαστε λοιπόν 'υποχρεωμένοι να βάλουμε κάτι στη θέση του, για ν' 'αντισταθμίσουμε αυτή τη μεγάλη 'απώλεια, 'όταν μεταφράζουμε τα 'αρχαία δράματα, κι αυτό είναι το 'ανεβάσμα τους στη σκηνή. Γιατί τή ζωντάνια της, η τραγωδία την παίρνει από την 'άμεση 'επαφή με τόν κοινό· πρέπει να φέρουμε μαζί τόν κοινό, τούς 'ήθοποιους και τόν κείμενο, για να ζωντανέψουμε τόν 'αρχαίο Δράμα.

Τό δεύτερο πρόβλημα που 'αντιμετωπίσαμε ήταν η χρήση του προσώπειου. 'Όπως ξέρετε, τόν 5ο αιώνα π.Χ., 'όταν πρωτοπαίχτηκαν τα μεγάλα 'ελληνικά δραματικά 'εργα, τα 'προσωπεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν νατουραλιστικά, κατασκευασμένα από λινό 'υφασμα ή από φελλό, και παρίσταναν 'άληθινους 'αθρώπους. Τα 'υψηλά 'υποδήματα της 'ελληνιστικής περιόδου δέν 'εμφανίζονται πουθενά, 'οί 'υποκριτές φορούν μαλακά 'υποδήματα, με κορδόνια που τυλιγονται ως πάνω στη γάμπα. 'Η 'έντύπωση που δημιουργούνταν ήταν τελείως διαφορετική από την 'έντύπωση που 'άφηνε μιά παράσταση με 'προσωπεία μεταγενέστερα, 'σάν αυτά που ξέρουμε πώς ήταν προορισμένα να 'αφιερωθούν σε ναούς, κατασκευασμένα από πηλό, με χαρακτηριστικά 'έντονα. Τη μεταγενέστερη 'εποχή δόθηκε μεγάλη σημασία και στο 'υψος της μορφής, προστέθηκε ο "όγκος", δηλαδή τόν χτένισμα της κόμης ψηλά, καθώς και οί "κόθορνοι", τα πολύ 'υψηλά, βαριά 'υποδήματα. 'Η τραγωδία 'εγινε πιά στυλιζαρισμένη, λιγότερο νατουραλιστική. 'Η 'έντύπωση που 'υπάρχει, πώς η τραγωδία ήταν από τόν 'εξικίνημά της στυλιζαρισμένη, δέν είναι σωστή. 'Η τραγωδία κατέληξε σε πολύ μεγαλύτερη τυποποίηση, 'άπ' όση είχε 'όταν 'εξικίνησε.

'Αν δέ χρησιμοποιήσουμε όμως τόν προσώπειο — κι αυτό μάς 'ενδιαφέρει σε σημερινές παραστάσεις τού 'αρχαίου δρά-

ματος — τότε μπορούμε ν' 'αλλάξουμε 'ολόκληρο τόν τρόπο τού 'ανεβάσματος. Τό κοινό της 'εποχής μας είναι 'εξοικειωμένο με τόν νατουραλιστικό 'θέατρο, δηλαδή με τόν 'θέατρο που προσπαθεί να 'αναπαραστήσει την πραγματικότητα στη σκηνή και στηρίζεται κυρίως στην 'εκφραστικότητα τού προσώπου τού 'ήθοποιου. Τό 'αρχαίο όμως 'ελληνικό δράμα, 'όπως και τόν γιαπωνέζικο κλασικό 'θέατρο, είναι συμβατικό και 'όχι νατουραλιστικό. Οί ρίζες της συμβατικότητάς του είναι σε μεγάλο βαθμό θρησκευτικές ('όπως είναι γνωστό, από τή θρησκεία κατάγεται τόν 'αρχαίο δράμα), κι η συμβατικότητα αυτή τηρήθηκε ως τόν τέλος της 'Αρχαιότητας, με λίγες 'αλλαγές και 'εξελιξείς.

'Η χρήση τού προσώπειου δίνει στο 'αρχαίο δράμα ένα χαρακτηρισμό που δέ μπορεί να τού προσδώσει κανένα από τα 'άλλα συμβατικά του στοιχεία. Πρώτ' 'άπ' 'όλα, την 'εξιδανίκευση. 'Ο 'θεατής τόν φεύγει από τόν καθημερινό κόσμο, για να μεταφερθεί σ' ένα κόσμο 'ιδεατό, τυποποιημένο, 'όπου η κατηγορία των μεγάλων 'ηρώων δρᾶ και 'υποφέρει. Αυτό καθορίζει και τόν στυλ, τόν τρόπο τού παίξιματος. 'Ο 'υποκριτής είναι 'υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει τή μεγαλόπρεπη χειρονομία και τή μεγαλόπρεπη στάση. Διαφορετικά δέν μπορεί να 'εκφράσει τή συγκίνησή του. Τό προσώπειο τόν δεσμεύει, καθώς δέν τού 'άφηνε τή δυνατότητα να χρησιμοποιήσει τήν 'εκφραση τού προσώπου του. Στο σύγχρονο όμως κοινό, που οί 'αντιδράσεις του καθορίζονται από τόν νατουραλιστικό 'θέατρο και 'όχι από τόν συμβατικό 'θέατρο, 'όλα αυτά φαίνονται μελοδραματικά και ψεύτικα. Γι' αυτό και 'όταν 'ανεβάζουμε σήμερα 'αρχαία τραγωδία, 'αφαιρούμε συνήθως τόν προσώπειο, η 'άφήνουμε μόνο ένα μέρος του, που φτάνει ως τήν 'άκρη της μύτης, 'ώστε να φαίνεται τουλάχιστο τόν στόμα και τόν κάτω μέρος τού προσώπου τού 'ήθοποιου, για να μη χάνεται 'όλοτελα η 'εκφραση και η κίνηση, που τόσο τήν 'έχουμε συνηθίσει στο σύγχρονο 'θέατρο.

'Επειτα, είναι τόν 'ίδιο τόν 'θέατρο, η δομή τού κτιρίου, 'όπως διαμορφώθηκε τόν 5ο και 'ιδιαίτερα τόν 4ο αιώνα π.Χ., που σε πολλά καθορίζει τή δομή τού δράματος. 'Όπως ξέρετε, η τραγωδία κατάγεται από τόν Χορό. 'Ο Χορός, στην πρωτόγονη, θρησκευτική μορφή του, είναι η ρίζα της τραγωδίας. 'Ο λόγος προστέθηκε 'αργότερα. Θεωρείται γενικά 'ότι η προσθήκη τού λόγου 'εγινε από τόν 'Θέσπι στο δεύτερο μισό τού 6ου π.Χ. αιώνα. Με τόν 'Θέσπι, τόν πρώτο σημαντικό "τραγωδό", μπορούμε να πούμε 'ότι γεννήθηκε η τραγωδία. Και είναι η τραγωδία τόν μεγαλύτερο 'έπιτευγμα της 'αττικής λογοτεχνίας. Στην 'Ατική κατοικούσε ο 'Θέσπι. Κι αυτός εισηγάγε τόν λόγο στην τραγωδία, δηλαδή 'αρχικά μιάν 'εισαγωγή που 'εξηγούσε στο κοινό για ποιόν πράμα μιλούσε ο Χορός και τι 'αναπαριστούσε με τίς θρησκευτικές χορευτικές τόν κινήσεις.

'Επειτα, 'άρχισε ο διάλογος 'ανάμεσα τόν κορυφαίο τού Χορού και τόν 'όμιλητή που 'εκανε τήν 'εισαγωγή. 'Ο Αίσχυλος, τόν 5ο αιώνα, πρόσθεσε τόν δεύτερο 'υποκριτή, κι έτσι μπόρεσε ν' 'αναπτυχθεί ο πραγματικός διάλογος. 'Ο Σοφοκλής πρόσθεσε τόν τρίτο 'υποκριτή, κι 'όπως ξέρετε ο 'αριθμός τους στην 'αρχαία τραγωδία δέν 'ξεπέρασε τούς τρεις. Βέβαια, οί ρόλοι ήταν περισσότεροι, 'άλλα δέν ήταν δύσκολο να τούς

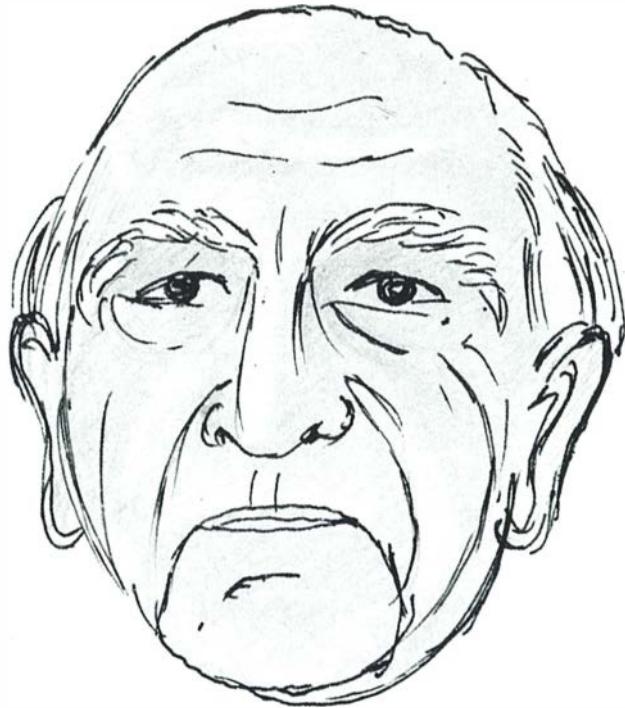
παίζουν οι ίδιοι ύποκριτες, αφού φορούσαν προσωπεία που τα άλλαζαν. Ύπῆρχαν και μερικά βουβά πρόσωπα.

Όταν όμως αφαιρέσουμε το προσωπείο, αλλάζει ολόκληρος ο χαρακτήρας του δράματος. Η πείρα μου από την Όξφόρδη, όπου ανέβασα τραγωδίες με προσωπεία και χωρίς προσωπεία, είναι ότι το σύγχρονο κοινό, που δεν είναι συνηθισμένο να βλέπει προσωπεία στη σκηνή, ούτε και μεγαλόπρεπες στάσεις και χειρονομίες, γυρεύει περισσότερα νατουραλιστικά στοιχεία για να μπορεί να ταυτίσει τον έαυτό του με τον ύποκριτη. Γιατί, τό ξαναλέω, τό δράμα παίρνει ζωή και από τό κοινό κι όχι μόνο από τούς ἠθοποιούς. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο, που θά 'θελα ιδιαίτερα να τό τονίσω, και μία από τις σημαντικότερες ἐμπειρίες μου. Τό δράμα δεν παίρνει πραγματική ζωή παρά μόνο όταν ἀγγίζει τό κοινό. Κι έτσι, για να βοηθήσουμε αυτή την ἐπαφή, αφαιρούμε τό προσωπείο και εισάγουμε διαφορετικό, πιά νατουραλιστικό τρόπο ανέβασματος: τό παίξιμο πλησιάζει περισσότερο — όχι όμως και ολότελα — πρὸς τό σύγχρονο θέατρο.

Τό τρίτο και τό δυσκολότερο πρόβλημα που ἀντιμετωπίσαμε ἦταν ὁ Χορός. Τό ὁμαδικό τραγούδι είναι κάτι τό φυσικό. Η ὁμαδική ἀπαγγελία είναι κάτι τό ἀφύσικο. Στην Ἀρχαιότητα, ὁ Χορός τραγουδοῦσε ὁμαδικά. Ἀλλά στό ὁμαδικό τραγούδι δύσκολα ξεχωρίζουν τά λόγια, γι' αὐτό σήμερα, που δεν ἔχουμε πιά τήν ἀρχαία μουσική, τό ἀντικαθιστούμε πολύ συχνά με ὁμαδική ἀπαγγελία. Δεν ξέρουμε, ὅπως εἶπα, πῶς ἦταν ἡ μουσική συνοδεία στήν Ἀρχαιότητα, δεν ξέρουμε τίποτα για τήν ἀρχαία μουσική — ἔλλειψη ἀληθινά τραγική γιά μᾶς, οἱ παλαιότερες γνώσεις μας για τήν ἑλληνική μουσική φτάνουν τό πολύ ὡς τόν 8ο αἰώνα μ.Χ., βρίσκονται δηλαδή ἀρκετά μακριά ἀπό τόν ἀρχαίο κόσμο. Ἐλάχιστα δείγματα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς — ὅπως οἱ ξακουστοί Δελφικοί ὕμνοι, ὅπου διασώθηκαν τά μουσικά τους σύμβολα — ἐρμηνεύτηκαν με πολλούς τρόπους, κι έτσι δεν μπορούμε να ἔχουμε καμιά βεβαιότητα για τό τι ἀκριβῶς ἦταν. Τό μόνο που ξέρουμε είναι πῶς τά μουσικά ὄργανα που συνόδευαν τό τραγούδι τοῦ Χοροῦ ἢ τήν εισοδὸ του ἦταν ὁ αὐλὸς και ἡ λύρα. Τίποτα περισσότερο. Είναι φανερό, ἀπό τήν ποικιλία τῶν μέτρων που ἔχουν τά χορικά και τά μέρη ἐκεῖνα τῆς τραγωδίας που τραγουδιόνταν, πῶς θά ὑπῆρχε μεγάλη ποικιλία και στίς μελωδίες που τά συνόδευαν.

Ξεχωριστό ἐνδιαφέρον ἔχει, βέβαια, ἡ κίνηση τοῦ Χοροῦ, γιατί ἦταν ἀναπαράσταση λατρευτικῶν χορευτικῶν κινήσεων. Είναι μία ἀκόμα δυσκολία στό ἀνάβασμα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας τό ὅτι δεν ὑπάρχουν θρησκευτικοὶ χοροὶ στό δυτικό κόσμο — στήν παράδοση τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ δεν ὑπάρχει λατρευτικὸς χορὸς. Κι έτσι ἀντιμετωπίζουμε τό δύσκολο πρόβλημα να παρουσιάσουμε στή σκηνή κάτι ἔντονα θρησκευτικό, που εἶχε μυστικιστικό περιεχόμενο, γιά μᾶς τώρα χαμένο. Τό γνωστό ἐπίγραμμα τοῦ Φρύνιχου, ὅπου αὐτὸς ὁ ἀρχαιότερος τοῦ Αἰσχύλου δραματικός ποιητὴς λέει ὅτι πρόσθεσε στό Χορὸ κινήσεις που δίνει στό κύμα ἢ πνοή τοῦ ἄγριου ἀνέμου τῆς χειμωνιάτικῆς νύχτας, μᾶς δίνει μιάν ἰδέα γιά τήν ποικιλία και τήν ἔνταση που πρέπει να εἶχαν οἱ κινήσεις τοῦ ἀρχαίου Χοροῦ. Προσπαθοῦμε λοιπὸν σήμερα να βάλουμε δικές μας ἐπινοήσεις στή θέση τοῦ θρησκευτικοῦ χοροῦ, που ἔχει ὀριστικά χαθεῖ. Προσπαθοῦμε να βάλουμε στή θέση του χορευτικῆς κινήσεις που τῆς παίρνουμε ἀπό τά ἀρχαία ἀγγεῖα ἢ ἀπό τά ἀρχαία γλυπτά, και τῆς ἐρμηνεύουμε με ρομαντικό κλασικιστικό τρόπο. Η παίρνουμε γιά πρότυπο σύγχρονους ἑλληνικούς λαϊκοὺς χορούς ἢ ἄλλες σύγχρονες λαϊκῆς ἑλληνικῆς ἐκφραστικῆς κινήσεις. Ὅλα αὐτά ὅμως δεν ἔχουν καμιά σχέση με τήν κλασική παράδοση τοῦ Χοροῦ, γι' αὐτό και πρέπει να εἶμαστε πολύ προσεκτικοί. Χρησιμοποιοῦμε συνήθως ὑποκατάστατα που δεν ἔχουν ἀπολύτως καμιά σχέση με τό πρωτότυπο.

Εἶχαμε πάντα μιάν ἀπορία: πῶς μπορούσε να συνταιριάζεται ἡ μεγαλοπρέπεια και τό ἦθος τῶν γερόντων τοῦ Χοροῦ σέ ὀρισμένες τραγωδίες με ἔντονα χορευτικῆς-θρησκευτικῆς κινήσεις. Ὁ Χορὸς — ιδιαίτερα σέ τραγωδίες ὅπως ἡ "Ἀντιγόνη", ἢ ὁ "Οἰδίπους Τύραννος", με τό Χορὸ τῶν Θηβαίων γερόντων — μιλοῦν σέ ὑψηλὸ ἠθικό και θρησκευτικό τόνο για τή θέση τοῦ ἀνθρώπου στή ζωή, γιά τό θάνατο, γιά τούς θεούς, γιά τά πιά μεγάλα προβλήματα τῆς ἀνθρωπότητος. Πῶς μπορεί αὐτοὶ τούς οἱ λόγοι να συνδυάζονται με ἔντονα χορευτικῆς κινήσεις χωρίς να χάνουν οἱ σεβάσιμες αὐτῆς

Ὁ ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ και Ἐπιστημῶν κ. Κ. Τρυπάνης ἔκανε μιὰ "ἐκτὸς προγράμματος" εἰσήγηση γιά τό Ἀρχαῖο Δράμα, μιλώντας ἀπ' τήν πλευρὰ τοῦ κλασικοῦ φιλόλογου

μορφῆς τό μεγαλεῖο τους; Νομίζω ὅτι αὐτό παραμένει ἕνα ἀπὸ τά σημαντικὰ προβλήματα γιά μᾶς.

Κάποτε μοῦ δόθηκε μιὰ ἀπάντηση — όχι βέβαια ἡ Ἀπάντηση — ἀπό μιὰ πολύ μακρινή και ἀσχετη πηγὴ. Ἐνας φοιτητῆς μου, που σπούδαζε κλασικὴ φιλολογία στήν Όξφόρδη, καθώς και ἀνθρωπολογία, ταξίδεψε στό Θιβέτ γιά ἐπιτόπια συγκέντρωση ἀνθρωπολογικοῦ ὕλικου. Ὅταν γύρισε ἔφερε μαζί του και μᾶς πρόβαλε πολλές ἐνδιαφέρουσες ταινίες. Μία ἀπὸ τῆς ταινίες αὐτῆς ἔδειχνε κάπου εἴκοσι ἠλικιωμένους Θιβητιανούς ἱερεῖς, με προσωπεία. Φοροῦσαν ὄλοι μᾶσκες ἀπὸ διάφορα ζῶα — που προχωροῦσαν σέ πομπή πρὸς τό βωμὸ τοῦ θεοῦ τους. Κινοῦσαν πολύ ἔντονα τά χέρια, τό κεφάλι, ὄλο τό κορμί τους ἀπὸ τῆ μέση και πάνω και φαίνονταν συνεπαρμένοι, σ' ἕναν ἐκστασιακό θρησκευτικό χορὸ, σά να βρίσκονταν σ' ἕναν ἄλλο κόσμο. Τό ὕψος τοῦ σώματος, ἀπὸ τῆ μέση και κάτω, δεν εἶχε χάσει τήν αὐστηρὴ κίνηση τῆς θρησκευτικῆς πομπῆς. Ἐτσι δεν ἔχαναν τίποτα ἀπὸ τήν ἀξιοπρέπεια τους, γιατί μόνο όταν κινεῖται τό σῶμα ἀπὸ τῆ μέση και κάτω ἔντονα χάνει ὁ ἀνθρώπος τήν "ἀξιοπρέπεια" του, τῆ σοβαρότητά του. Ξέρουμε θετικά ὅτι οἱ "χειρονομίες" ἐπαίχαν σημαντικό ρόλο στόν ἀρχαῖο Χορὸ. Η ἀρχαία λογοτεχνία και οἱ ἀγγειογραφίες μᾶς δίνουν ἀρκετῆς σχετικῆς πληροφορίες. Λοιπὸν, ἴσως ἔτσι ἢ παρόμοια να κινοῦνται ὀρισμένοι ἀπὸ τούς χορούς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας χωρίς να χάνουν τῆ συμβατικὴ σοβαρότητά τους.

Με τά δεδομένα που ἔχουμε ὡς τώρα — τό προσωπείο, τό Χορὸ, και τῆ δομὴ τοῦ δράματος που ἐν μέρει καθορίζεται ἀπὸ τῆ δομὴ τοῦ ἀρχαίου θεάτρου — μπορούμε να προχωρήσουμε στόν τρόπο με τόν ὁποῖο ὁ ἀρχαῖος θεατῆς ἔβλεπε και στόν τρόπο με τόν ὁποῖο ὁ σύγχρονος θεατῆς συνήθως βλέπει τήν ἀρχαία τραγωδία. Στό ἀρχαῖο θέατρο ὑπάρχει ἕνα χαμηλότερο ἐπίπεδο ὅπου κινεῖται ὁ Χορὸς και ἕνα κάπως ὑψηλότερο ἐπίπεδο ὅπου παίζουν οἱ ἠθοποιοί. Ἀργότερα, ἔχουμε και ἕνα ἀκόμα ὑψηλότερο ἐπίπεδο, τό θεολογίον, ὅπου ἐμφανίζονται οἱ θεοί, στήν ὄροφή τῆς σκηνῆς. Η παράσταση τοῦ ἀρχαίου δράματος που παρακολουθοῦσαν ἀπὸ τῆς κερκίδες ἐνὸς ἀρχαίου θεάτρου είναι πολύ διαφορετικὴ ἀπὸ τήν παράσταση που παρακολουθεῖ ὁ θεατῆς σήμερα σ' ἕνα σύγχρονο θέατρο, καθαρarisμένη στήν "ὀρθογώνια σκηνή" του, ὅπου δε βλέπει παρά τά πόδια τοῦ Χοροῦ. Στό ἀρχαῖο θέατρο μοιρεῖς ἀνετα να παρακολουθήσεις τά βήματα — τῆ χορογραφία — που είναι ἡ "ψυχὴ" τοῦ Χοροῦ, ὅπως ὁ Χορὸς με τῆ σειρά του είναι ἡ ρίζα τοῦ δράματος. Η ἐντύπωση που

δημιουργείται σήμερα στό θεατή είναι όλοτέλα διαφορετική από την έντύπωση που δημιουργόταν όταν τό άρχαιο δράμα παιζόταν στό άρχαία θέατρο. Γιατί ό άρχαίος τραγικός έγραφε τό έργο του έχοντας στό νου του τά διαφορετικά επίπεδα όπου θά παιζόταν — όρχήστρα, σκηνή και, τελικά, θεολογείο.

Ένα ακόμα μεγάλο πρόβλημα : τό κοινό τής κλασικής έποχής, του 5ου και του 4ου αιώνα, είχε άσκηθεί νά παρακολουθεί μακρές όμιλίες. Είχε τή συνήθεια νά άκούει μακρούς λόγους στην Έκκλησία του Δήμου, στό Δικαστήρια. Χαιρόταν αυτούς τούς λόγους, ένθουσιαζόταν με τήν επιχειρηματολογία τους. Πραγματικά, οι όμιλίες αυτές είχαν ώραιότητα δομή και λαμπρό περιεχόμενο, αλλά προέρχονταν πάντα από "στατικές" μορφές. Έμεις δέν έχουμε αυτή τήν άσκηση. Κι έτσι ό σκηνοθέτης έχει νά λύσει ένα ακόμα πρόβλημα : νά κινεί συνεχώς τά πρόσωπα του έργου στη διάρκεια των μεγάλων διαλόγων και μονολόγων τους. Τέτοιο πρόβλημα δέν αντιμετώπιζε ή Άρχαιότητα, γιατί εκείνο που ένδιέφερε τόν άρχαιο θεατή, σέ όρισμένα σημεία του δράματος, ήταν κυρίως ό λόγος κι όχι ό λόγος σύν τό ρεαλιστικό θέαμα. Δέν πρέπει νά ξεχνάμε, όταν άνεβάζουμε άρχαιο δράμα, αυτό τό πολύ σημαντικό στοιχείο : ότι ύπήρχε ένα κοινό άσκημένο νά άκούει μακρές όμιλίες από μία άκίνητη, στατική μορφή, πράμα που ό σύγχρονος θεατής τό βρίσκει άψυχο και δέν μπορεί νά τό δεχθεί άνετα. Δέν είμαστε συνηθισμένοι σ' αυτό τό είδος του θεάτρου, και δέν μπορούμε εύκολα νά τό χαρούμε.

Έχουμε λοιπόν: τής μεγαλόπρεπες χειρονομίες, τούς μακρούς μονολόγους και τούς μακρούς διαλόγους, τό λόγο και τόν άντίλογο, τό θρησκευτικό χορό, τήν άγνωστή μας μουσική συνοδεία, τό όμαδικό τραγούδι — όλα αυτά τά σημαντικά στοιχεία του άρχαίου δράματος, που φανερώνουν και τό άφαστο μεγαλείο των άνθρώπων που δημιούργησαν τήν τραγωδία. Ό άνθρωπος που — όπως ό Αίσχύλος, ό Σοφοκλής ή ό Εϋριπίδης — συνέθετε τήν άρχαία τραγωδία, ήταν ύπέροχος λυρικός και δραματικός ποιητής, αλλά συνέθετε και τή μουσική για τά μουσικά μέρη του δράματος, έκανε και τή χορογραφία και δίδασκε και σκηνοθετούσε όλόκληρο τό έργο. Συχνά μάλιστα έπαιζε κι ό ίδιος. Ό άνθρωπος λοιπόν αυτός

ήταν μιά από κείνες τής γιγάντιες φυσιογνωμίες που δέν τής βρίσκουμε πιά στό σύγχρονο κόσμο μας. Μόνο όταν συλλάβει κανείς τόν πολύπλευρο χαρακτήρα τής άρχαίας τραγωδίας, που περικλείει στοιχεία του δράματος, του μπαλέτου και τής όπερας, και όταν σκεφθούμε πως ό ίδιος άνθρωπος μπορούσε νά δημιουργεί όλα αυτά τά στοιχεία, και νά σκηνοθετεί τήν παράσταση και νά παίρνει μέρος σαν πρωταγωνιστής σ' αυτήν, τότε μπορεί νά κατανοήσει πόσο τιτανικές ήταν εκείνες οι μορφές τής Άρχαιότητας, και πόσο μακριά άπ' αυτές βρισκόμαστε σήμερα.

Λυπάμαι πολύ που πήρα τόν πολύτιμο χρόνο σας. Θα μπορούσα νά σας μιλάω πολλές ώρες για αυτά τά θέματα, που έχουν τόσο συναρπαστικό ένδιαφέρον. Άλλά περιμένουν κι άλλοι όμιλητές τή σειρά τους, κι έτσι θά περιοριστώ νά προσθέσω μερικές πληροφορίες που έχουν σημασία γενικότερη για τή συνάντησή μας.

Πρώτα πρώτα, θέλω νά σας δηλώσω ότι έλπίζουμε νά έχουμε σύντομα στην Άθήνα ένα θέατρο κλασικού τύπου, όπου θά μπορεί νά άνεβάζεται άρχαία τραγωδία από πολλούς θιάσους. Όχι μόνο από ελληνικούς θιάσους, αλλά κι από ξένους. Έτσι θά έχουμε ξανά στην Άθήνα συναγωνισμό και ποικιλία στους τρόπους άνεβάσματος τής άρχαίας τραγωδίας.

Δεύτερο, όπως ίσως θά ξέρετε, τό Δελφικό Κέντρο που ίδρύθηκε στους Δελφούς για νά γίνει κέντρο ευρωπαϊκού πολιτισμού και στό όποιο μετέχουν και θά μετάσχουν πολλές χώρες, θά άποτελέσει, άνάμεσα σ' άλλα, και ένα κέντρο για τή διδασκαλία του άρχαίου δράματος, με συζητήσεις, σεμινάρια και άλλες σχετικές δραστηριότητες.

Έπίσης, έλπίζουμε ν' άποκτήσουμε και Άκαδημία Άρχαίου Δράματος. Δέν έχει άρχίσει ακόμα καμιά σχετική διαδικασία, αυτό δέν είναι παρά μιά σκέψη, αλλά τή σκέψη αυτή τήν κάνουμε σήμερα εδώ, στην Άθήνα, όπου θέλουμε νά μελετήσουμε καλύτερα τό θέμα, και νά έχουμε σύντομα τήν ευκαιρία νά καλέσουμε τούς ξένους φίλους μας νά συνεργαστούν μαζί μας. Ευχαριστώ.

(Άπομαγνητοφωνημένο κείμενο όμιλίας, θεωρημένο άπ' τόν ίδιο).

ΟΧΙ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΑΜΕΣΗ ΣΥΓΚΙΝΗΣΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΗ

ΤΟ ΒΑΡΟΣ ΣΤΟ ΚΑΘΑΡΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ

Εισήγηση του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΟΝΤΗΡΗ

Τεράστια ή σημασία του 'Αρχαίου Δράματος για το σημερινό θέατρο και η επίδρασή του στο σημερινό θεατή, φτάνει μονάχα ο τρόπος έρμηνείας να ανταποκρίνεται στο πνεύμα του 'Αρχαίου Δράματος.

Θά ήθελα να λάβω μέρος στις συζητήσεις που έγιναν στη Διεθνή Διάσκεψη Θεάτρου, όμως μονάχα με τρόπο θετικό, ουσιαστικό. Δηλαδή, να είχα τη δυνατότητα όχι μονάχα να εκθέσω θεωρητικά τις απόψεις μου για τον τρόπο έρμηνείας του 'Αρχαίου Δράματος, αλλά να δώσω, είτε με μιá παράσταση, είτε με χαρακτηριστικά κομμάτια από διάφορες τραγωδίες, μερικά έμπρακτα δείγματα, που να αίσθητοποιούν και να επικυρώνουν τις απόψεις μου. Δεν είμαι άνθρωπος της θεωρίας, αλλά της πράξης.

Αυτό δεν έγινε. Τώρα όμως, ύστερα απ' τις συζητήσεις που παρακολούθησα στη Διάσκεψη από εκλεκτές προσωπικότητες του Διεθνούς Θεάτρου, επιθυμώ να πω κ' εγώ δυό λόγια για την έρμηνεία του 'Αρχαίου Δράματος και τη συμβολή του σκηνοθέτη σ' αυτήν.

Απ' την αρχή της προσπάθειας που ανέλαβα για την έρμηνεία του 'Αρχαίου Δράματος, γνώριζα πολύ καλά τις τεράστιες δυσκολίες που είχα να αντιμετωπίσω. Τα προβλήματα που υπάρχουν και ιδιαίτερα του χορού, παρουσιάζουν εμπόδια που φαίνονται άξεπέραστα.

Ήξερα πώς, για τη λύση που σκόπευα να δώσω, είχα μπροστά μου ένα τραχύ και άνηφορικό δρόμο. Στην προσπάθειά μου όμως αυτή είχα οδηγούς εκτός απ' την πίστη και τον ένθουσιασμό και τη βοήθεια επίσης όλων εκείνων που είχαν προηγηθεί.

Σήμερα, ύστερα από τόσων χρόνων εμπειρία, οι απόψεις μου για τα προβλήματα που υπάρχουν μένουν σε γενικές γραμμές οι ίδιες: Πραγματικά γνήσια έρμηνεία του βαθύτερου νοήματος (της ίδιας της πεμπτουσίας) του 'Αρχαίου Δράματος.

Σωστός τρόπος, κατά τη γνώμη μου, για να μεταδοθεί στο σύγχρονο θεατή το τραγικό ρίγος, το ιερό δέος, η πραγματική αισθητική συγκίνηση που ένιωθαν οι αρχαίοι θεατές απ' τα ανεπανάληπτα κλασικά άριστουργήματα είναι: να παραιτηθούμε — κι αν ακόμα είχαμε αρκετά ιστορικά δεδομένα — από κάθε προσπάθεια μουσειακής αναπαράστασης και να επιδιώξουμε την άμεση συγκίνηση του θεατή έρμηνεύοντας σωστά, τονίζοντας τις αθάνατες, αιώνιες ανθρώπινες αλήθειες, το βαθύτερο ανθρώπινο στοιχείο, ποι. κλείνει μέσα της η αρχαία δραματική ποίηση και να δώσουμε μιá σύμφωνη με την ουσία του λύση στο λυρικό στοιχείο του 'Αρχαίου Δράματος, παίρνοντας στοιχεία απ' τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, που να δείχνουν την ενότητα της ελληνικής παράδοσης απ' την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Ο χορός, στη λύση που έδωσα, απαγγέλλει ομαδικά, ρυθμικά και μονόφωνα με τη συνοδεία μουσικής, δίχως όμως ή μουσική ν' άποκτάει δική της κυρίαρχη ύπόσταση και αποτέλεσμα.

←
'Ο Δημήτρης Ροντήρης κι ο Γιάννης Τσαρούχης παρακολουθούν, σε πρώτο πλάνο, τις εργασίες της Διάσκεψης Θεάτρου που 'γινε, τον περασμένο 'Ιούλη, στην 'Αθήνα. Κ' οι δυό τους, άναπτυσξαν στους συνέδρους πώς αντιμετώπισαν το 'Αρχαίο Δράμα

Οι ρυθμοί του χορού αλλάζουν σύμφωνα με τα συναισθήματα που εκφράζει ο ποιητικός λόγος.

Η ρυθμική άπαγγελία του χορού, στα μέρη εκείνα που οι συναισθηματικές εναλλαγές του λυρικού στοιχείου του ποιητικού λόγου το επιβάλλουν, περνάει απ' την άπαγγελία σε μονόφωνο τραγούδι. Σε τέτοιες στιγμές, και οι κινήσεις του χορού καταλήγουν σε όρχηση.

Στις έπαναλήψεις των έργων που ανέβασα, αλλά προπάντων στις τελευταίες σκηνοθεσίες μου 'Αρχαίου Δράματος, ο χορός έφτασε σιγά σιγά στο σημείο που είχα βάλει απ' την αρχή σκοπό: να άποδώσει, όσο μπορούσε καλύτερα, τη μορφή που άπαιτεί το 'Αρχαίο Δράμα: δηλαδή, να άπαγγέλλει ρυθμικά, να τραγουδάει, να κινείται ρυθμικά και να έκτελει καθαρή όρχηση.

Πριν τελειώσω θά ήθελα να τονίσω πώς μαζί με την πρωταρχική σημασία που δώσαμε στο καθαρά ανθρώπινο στοιχείο του 'Αρχαίου Δράματος, δεν παραμελήσαμε και το θρησκευτικό, τελετουργικό παράγοντα, που άποτελεί ένα απ' τα κύρια χαρακτηριστικά του. Στις παραστάσεις μας όνιζεται όσο πρέπει ο τελετουργικός χαρακτήρας του 'Αρχαίου Δράματος.

Ο ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΔΡΑΜΑ

Δεν είναι εύκολη δουλειά για τους σκηνοθέτες η έρμηνεία 'Αρχαίου Δράματος. Ο σκηνοθέτης είναι υπεύθυνος για την έρμηνεία και την έκτέλεση του έργου από όλους τους συνεργάτες του, που συμμετέχουν στη δύσκολη αυτή ομαδική προσπάθεια κ' έχουν κι αυτοί ευθύνη για την καλύτερη άποδοση στον τομέα της δραστηριότητάς του ο καθένας.

Πρέπει να συνεργάζεται στενά μαζί τους, με κατανόηση, για την πιό άρτια συμβολή τους στον τρόπο έρμηνείας που έχει συλλάβει. Αυτό κάνω προσωπικά και η μακροχρόνια εμπειρία μου το επιβεβαίωσε και μάλιστα όσον άφορά το δυσκολότερο πρόβλημα, δηλαδή το πρόβλημα του χορού.

Άφου καθόρισω και σημειώσω τους ρυθμούς που άποδίδουν όπως πρέπει τα συναισθήματα του λυρικού στοιχείου και δώσω με κάθε λεπτομέρεια τις άπαραίτητες οδηγίες στο μουσικό και στο χορογράφο, πρέπει να βρίσκομαι σε διαρκή συνεργασία με τους δυό και προπάντων με το χορογράφο, απ' την αρχή ως το τέλος των δοκιμών — άφου, βέβαια, έχω δώσει από πρίν, όπως τόνισα προηγουμένως — με κάθε λεπτομέρεια τις άπαραίτητες οδηγίες, σχετικά με την άροδο, τις στάσεις, τις θέσεις, τους έλιγμούς στο χώρο, τις κινήσεις, σχήματα, χειρονομίες, και τις κάθε είδους αντιδράσεις του χορού στα έπεισόδια, στα μουσικά και όρχηστικά έμβόλιμα και τις συναισθηματικές καταστάσεις (εκφράσεις), που κυριαρχούν στα στάσιμα. Έτσι μονάχα μπορεί κανείς να πετύχει ένα πραγματικά καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, με έντακτική και μακροχρόνια εργασία από όλους τους παράγοντες της παράστασης.

Και τώρα θά μου επιτρέψετε να σάς δώσω έμπρακτα ένα δείγμα χορικού απ' τους "Πέρσες" του Αίσχύλου. Την έπίκληση για την εμφάνιση του Δαρείου.

[Ο Δημήτρης Ροντήρης άπάγγειλε, στη συνέχεια, το χορικό από τους "Πέρσες" του Αίσχύλου, στη μετάφραση του Ι. Γρυπάρη].

ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΔΡΑΜΑ ΣΤΗΝ ΟΘΟΝΗ

Ν° ΑΝΑΚΑΛΥΨΟΥΜΕ ΤΑ ΕΡΓΑ ΧΩΡΙΣ ΔΕΟΣ

Εισήγηση του ΗΛΙΑ ΚΑΖΑΝ

Στέκομαι μπροστά σας μόνο μετά από σοβαρό δισταγμό. Για να πούμε τα πράγματα απλά, δεν έχω τα φόντα να μιλήσω για το θέμα μου. Ποτέ δεν κινηματογράφησα ένα κλασικό έργο του 5ου αιώνα, ούτε ανέβασα στη σκηνή κανέναν από τους τρεις μεγάλους τραγικούς ποιητές μας. Θά 'ταν πίο πετυχημένη ή έκλογη κάποιου άλλου, απ' αυτούς που πρέπει να υπάρχουν ανάμεσά μας, όπως π.χ. ο Κακογιάννης. Τότε, λοιπόν, τί κάνω εδώ στην Αθήνα; "Όσοι από σας με γνωρίζουν, ξέρουν ότι δεν πάχω από υπερβολική μετριοφροσύνη. Θά με πιστέψετε αν σας πώ πως ήρθα εδώ για να διδαχθώ. Έλπίζω να κάνω μία ταινία βασισμένη πάνω σε μία από τις μεγάλες Τραγωδίες και είμαι εδώ για να σχηματίσω μία ιδέα για το πώς θά γίνει αυτό. Μία ιδέα που θά σχηματιστεί από τις συζητήσεις μας, από τα έργα και τις παραστάσεις που θά δώ, και, πάνω απ' όλα, από τους αρχαίους χώρους που θά επισκεφθώ καθώς κι από τα κατάλοιπα αυτής τής περιόδου σε καλλιτεχνικά κειμήλια τα οποία θά μελετήσω. Είμαι τόσο άναρμόδιος να μιλήσω για το θέμα μου, που σκέφτομαι μήπως με διάλεξαν ακριβώς λόγω τής άγνοιάς μου, με την έλπιδα ότι, ελεύθερος από πραγματική εμπειρία, θά πώ ίσως κάτι που δέ θά 'ρχόταν στο μυαλό ενός πίο καλά πληροφορημένου σκηνοθέτη.

Σκηνοθέτησα σύγχρονα έργα που τιμήθηκαν όσο και τα κλασικά, κι αυτή η εμπειρία ίσως χρησιμεύει σε κάτι. Έκανα την πρώτη σκηνοθεσία του "Λεωφορείο ό πόθος" στη νεοουρκέζικη σκηνή και δυό χρόνια αργότερα, όταν τα δικαιώματα του έργου είχαν πουληθεί σ' ένα παραγωγό ταινιών, ό Τεννεσσή Ουίλλιαμς με παρότρυνε να τό κινηματογραφήσω. Βασικά δέν ήθελα—είναι σά να παντρεύεται κανένας την ίδια γυναίκα δυό φορές— αλλά τελικά τό 'κανα. Πήρα ένα σεναριογράφο και για πέντε μήνες προσπαθήσαμε να κάνουμε τό θεατρικό έργο κατάλληλο για τόν κινηματογράφο, μεταφέροντας τή δράση έξω από τό μοναδικό δωμάτιο, όπου διαδραματίζονται τά γεγονότα. Π.χ. αποφασίσαμε να παρουσιάσουμε για πρώτη φορά τήν ηρωίδα Μπλάνς Ντυμπουά, όχι όταν φτάνει στη Νέα Όρλεάνη αλλά νωρίτερα, όταν τή διώχνουν απ' τόν τόπο της επειδή πιστεύουν πως διαφθείρει νεαρά άγόρια. Αυτή η σκηνή ήταν τυπικά κινηματογραφική. Έτσι νομίζαμε. Ό σεναριογράφος και γώ δουλέψαμε σκληρά κι όταν τελειώσαμε, τόν συγχάρηκα. "Τά καταφέραμε να βγάλουμε ένα σεναριο απ' αυτό τό θεατρικό έργο" είπα. Για να 'μαι σίγουρος πως έκανα σωστά τή δουλειά μου, παράτησα τό κείμενο μερικές βδομάδες, για να 'χω πλήρη αντικειμενικότητα όταν θά τό ξαναδιάβαζα.

"Ένα μήνα αργότερα, επιστρέφοντας από διακοπές, έκλεισα τήν πόρτα και ξαναδιάβασα τό γραπτό μας. Κάτι όμως δέν πήγαινε καλά. Είδα ότι η σύμπτυξη τής δράσης του θεατρικού έργου, που περιόριζε τή Μπλάνς και τόν άντρα που θά τήν κατάστρεφε σ' ένα μικρό διαμέρισμα, ήταν η αίτια που τό έργο εξέλισσόταν όμαλά. Κατάληξα στην άποψη πως θά μπορούσα πολύ ωραία να τό κάνω αυτό και στην όθονη. Και, τελικά, τό έκανα. Έκείνο, όμως, που πραγματικά με απέτρεψε ήταν τό άσχημο συναίσθημα πως είχα παραβιάσει ένα κλασικό έργο. Με δυό λόγια, πέταξα τό σεναριο μας και έστρεψα τήν προσοχή μου στο πρωτότυπο. Φωτογράφησα τό θεατρικό έργο κι αυτή ήταν η ταινία.

Μερικά χρόνια αργότερα είχα μία σχετική εμπειρία με τόν "Άρθουρ Μίλλερ. Μου ζήτησε να μεταφέρω στην όθονη τό "Θάνατο του έμποράκου", έργο που τό 'χα εγώ πρωτοσκηνοθετήσει. Έχοντας κακή πείρα από τό θεατρικό του Ουίλλιαμς, είπα στο Μίλλερ, σε μία μάλλον δυσάρεστη συνομιλία, πως δέν ήθελα ν' αναλάβω τή δουλειά, και, ακριβώς επειδή σεβόμουν τό έργο του, δέν πίστευα ότι θά 'πρεπε να

γυριστεί ταινία. "Έτσι ό Μίλλερ βρήκε άλλο σκηνοθέτη που σεβόταν τό κείμενο του πίο πολύ κι από μένα και, κατά συνέπεια, κόλλησε στο πρωτότυπο τόσο πολύ, που τί νομίζετε ότι βγήκε;— ένα άχρωμο αντίγραφο του πρωτότυπου.

Αυτές οι δυό εμπειρίες δέν έφυγαν ποτέ απ' τό μυαλό μου. Στην περίπτωση του Ουίλλιαμς δέν πρόσθεσα τίποτ' αξιόλογο στο έργο του, όταν τό μετέφερα στην όθονη και θεωρώ τή θεατρική μου δουλειά ανώτερη από τήν κινηματογραφική. Δέ μπορώ όμως ν' απαλλαγώ από τό συναίσθημα πως, αν είχα τό κουράγιο να συνεχίσω να ψάχνω έναν άλλο τρόπο να διηγηθώ τήν ίδια ιστορία, αν δέν αισθανόμουν τόσο δεμένος με τό πρωτότυπο, ίσως να 'κανα κάτι καλό για τήν ταινία και τό συγγραφέα, τουλάχιστον κάτι πρωτότυπο. Όπως επίσης θά ευχόμουν να 'χα τήν τόλμη να κάνω ένα φίλμ δικής μου έκδοσης του έργου του Μίλλερ.

"Όπως είπα, αυτές οι δυό εμπειρίες μου 'μειναν άξέχαστες και μ' όδηγησαν στο συμπέρασμα πως, αν θέλουμε να 'μαστε πιστοί, πρέπει να 'μαστε ολοκληρωτικά πιστοί και να μήν επιχειρούμε τή μεταφορά στην όθονη των κλασικών θεατρικών έργων.

Οι ταινίες μιλούν μία άλλη γλώσσα, έχουν διαφορετικό λεξιλόγιο. Ό,τι λειτουργεί πάνω στη σκηνή, πολύ συχνά δέ λειτουργεί στην όθονη. Μία ταινία μπορεί βέβαια να είναι ποιητική, αλλά η ποιήσή της είναι διαφορετική, σχεδόν πάντα όπτική.

❖

"Έν' άλλο συμπέρασμα στο οποίο κατέληξα είναι τό εξής: Ό σεβασμός δέν είναι καλλιτεχνική συγκίνηση. Τώρα, τί είναι πίο άξιο σεβασμού από τήν "Όρεστεια του Αίσχύλου; Αυτό είναι τό πρόβλημά μου. Θά 'θελα απ' αυτή τήν αρχαία Τριλογία να κάνω μία καινούρια ταινία.

"Ένα διάσημο και πετυχημένο θεατρικό έργο είναι σάν ένα υπερωκεάνιο. Καθώς ταξιδεύει, χρόνο με τό χρόνο, μαζεύει όστρακα στην όθονη. Αυτά τά προσφύματα μιας άλλης εποχής πρέπει από καιρό σε καιρό να ζύνονται.

Δέν υπάρχει τελική λύση στην τέχνη, ούτε τηλεσίδικη φόρμα. Η τέχνη είναι σάν τό ρυάκι που τρέφεται από τήν πηγή. Η πηγή στεγνώνει στο τέλος του καλοκαιριού και τό ρυάκι παύει να κυλά και γίνεται στάσιμο. Τότε περιμένουμε μία άλλη πηγή και μία καινούρια ροή.

Τό πίο σημαντικό για μένα είναι να κλείσω τά μάτια μου στην παράδοση των θεατρικών παραστάσεων που 'χω δει μέχρι τώρα, κυρίως των πετυχημένων, και να βρω ένα καινούριο κινηματογραφικό τρόπο για να μεταδώσω τή συγκίνηση και τό μήνυμα του Αίσχύλου, και να προσφύματ'α δώ τό έργο του για πρώτη φορά σάν ταινία.

"Αν ένα έργο τέχνης διατηρεί τή ζωντανία του, τότε αναπόφευκτα θά 'χει ένα νέο μήνυμα για κάθε γενιά, όχι βέβαια τό ίδιο. Συνήθως, προσαρμόζεται στο σύγχρονο πνεύμα, προκαλεί τό παρελθόν, εκφράζει τό νέο, απορρίπτοντας τό παλιό. Καμιά ζωντανή τέχνη δέ μπορεί να στρέφεται στο παρελθόν.

"Η άπορία, όμως, είναι η εξής: "Όταν ξεκινάει κανένας να μεταφέρει ένα κλασικό έργο στην όθονη, χωρίς να λάβει υπόψη του τις θεατρικές παραστάσεις που 'χει δει, κυρίως τις πετυχημένες, που πρέπει να στραφεί για βοήθεια στο ξεκίνημά του; Πώς ένας σκηνοθέτης ταινιών αρχίζει τις προετοιμασίες για τή μεταφορά ενός θεατρικού έργου στην όθονη; Δέ μιλάω φυσικά για τις τεχνικές πλευρές του θέματος. Όταν υπάρχει άρκετή πείρα, αυτές οι δουλειές γίνονται σχετικά

εύκολα. Πώς όμως ο σκηνοθέτης ξεκινάει καλλιτεχνικά; Πού ψάχνει για πηγές;

Βέβαια, πρώτ' απ' όλα, ψάχνει μέσα του, να ξεκαθαρίσει τι σημαίνει το έργο γι' αυτόν, τι είναι εκείνο που τον τραβάει. Αυτό είναι ένα προσωπικό θέμα και δε θα το θίξω. Μετά, στρέφεται στις πρωταρχικές πηγές. Ποιές είν' αυτές και ποιανού; Όσο το δυνατόν οι ίδιες με κείνες που χρησιμοποίησε και ο Αίσχυλος.

Ό σκηνοθέτης ταξιδεύει. Όταν ανέβει πάνω στην ακρόπολη των Μυκηνών, θα σχηματίσει μια ιδέα για το πώς ζούσαν οι άνθρωποι που κατοικούσαν σ' αυτά τα μέρη, που κοιμόντουσαν, πώς έτρωγαν, τι σήμαινε ο κρύος καιρός γι' αυτούς, ποιά άποψη για τον κόσμο τους είχαν αυτοί οι άρχηγοί και ποιά διαφορά υπήρχε ανάμεσα στο μέρος όπου θάβονταν οι βασιλείς και στο μέρος όπου η Κλυταιμνήστρα και ο Αίγισθος πέταξαν το σώμα του Άγαμέμνονα για να το ξευτελίσουν. Τη νύχτα, στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του, ο σκηνοθέτης ανατρέχει στην πιό ένδοξη πηγή, διαβάζει την "Ίλιάδα".

Τώρα, σās παρακαλώ, μη με θεωρήσετε άνοικιο αν φανώ ειλικρινής. Πάντα μ' έντυπωσίαζε η αντίθεση ανάμεσα σ' αυτό που έβλεπα πάνω στη σκηνή, κατά τη διάρκεια της παράστασης αρχαίου έργου, και στις εικόνες που γεννιόντουσαν μέσα μου όταν διάβαζα την "Ίλιάδα". Άκουστε ξανά για μια στιγμή τους τελευταίους στίχους αυτού του κειμένου. Προσέξτε τη ροή των όπτικων εικόνων, τη μιά πίσω απ' την άλλη :

Και νά! προβάλλει η χαραβγή απ' τὰ σκοτάδια πάλε και τότε γύρω στη φωτιά συνάζονται όλοι οι Τρῶες. Κι' όλος σάν έφτασε ό λαός και στάθηκαν τριγύρω, πρώτα με κόκκινο κρασί σβήνουν τὰ ξύλα, ως πέρα που πήγε ή φλόγα, κι' ύστερα τ' αδέρφια και οι συντρόφοι μαζέβουν τ' άσπρα κόκκαλα μοιρολογώντας όλοι, κι' έτρεχαν δάκρια πύρινα στά μάγουλά τους κάτω. Έπειτα σέ χρυσό σταμνί τὰ παίρνουν και τὰ βάζουν που μ' άλικα τὸ σκέπασαν σκουτιά άπαλοφασμένα τότε σέ λάκκο βαθουλὸ τὰ χώνουν, κι' από πάνω χοντρά λιθάρια 'να σωρὸ σωριάζον χέρι χέρι. Κι' άμέσως μνήμα τοῦσκαψαν, κι' είχαν στημένους γύρω παντοῦ σκοποὺς μὴν τύχει πρὶν κι' οί Δαναοί πλακώσουν. Κι' άρουτὸ μνήμα τέλειωσαν, πᾶν πίσω· και κάτοπι μαζέβονται όλοι ταχτικά και κάθονται νά φᾶνε στὸν πύργο τοῦ διόσπαρτου τοῦ βασιλιά Πριάμου. Έτσι τότε έγινε ό θαμὸς τ' άλογομάχου Έχτόρου (!).

Πόσο συγκεκριμένες, άπλές και σκληρές είναι αυτές οι εικόνες! Λείπει έντελῶς τὸ ψυχολογικὸ στοιχείο κ' ὑπάρχουν μόνο τὰ γεγονότα. Θά 'χετε παρατηρήσει πῶς, εκείνο που κάνει αυτή τὴ σκηνή τόσο ζωντανή είναι μιά σειρά από όπτικές εικόνες, φωτογραφίες που περιγράφονται, καθαρὸς κινηματογράφος. Τὸ καθετὶ είναι ἔγχρωμο και άπτό. Είναι εύκολο νά δείτε, νά νιώσετε, νά γευθείτε, νά όσμιστείτε, νά μετρήσετε, ν' άγγίξετε τὴ ακριβῶς συνέβη σ' αυτή τὴ σκονισμένη πεδιάδα όπου σύρθηκε τὸ σώμα τοῦ Έκτορα. Είναι σ' ἀλήθεια ένα κινηματογραφικὸ σενάριο!

Άναρωτιέμαι αν μπορούμε νὰ μεταφέρουμε τέτοιου εἶδους γράψιμο στην ὀθόνη. Ίσως, τελικά, μόνο εκεί μπορεί νά γίνει αυτό. Τὴν ἴδια έντύπωση άποκομίζει κανένας κοιτάζοντας τὰ άγγεία. Όλόκληρος κόσμος άγριότητος κ' ἠρωισμού εικονίζεται εκεί — άλλά, πάντα με πλήρη άντικειμενικότητα. Οι σαρκοφάγοι, αντίθετα, φαίνονται ρομαντικές, άκόμα και συναισθηματικές. Τὸ ἴδιο συμβαίνει και με τὰ όνομαζόμενα Έλγίניה Μάρμαρα. Είναι πραγματικά ὠραία αυτά τὰ μαρμάρια άνάγλυφα, άλλά ρομαντικά, σάν ἐπίσημη τέχνη. Στην "Ίλιάδα" ἢ στὰ άγγεία, κανένας δέν ξέρει πῶς είναι ἠρωικός. Μόνο πῶς είναι ανθρώπινο.

Η πεμπτοσύα τοῦ προβλήματος, όπου πρόκειται για μιά ταινία βασισμένη στην Όρέστεια, είναι, για μένα, ὁ χορὸς στὶς "Εὐμενίδες". Εἶν' εύκολο ν' αναπαραστήσει κανένας τὸ χορὸ τῶν ἠλικιωμένων άνδρῶν στὸν "Άγαμέμνονα". Συμμετέχουν σὴ δράση και δέν ἔχουν καμιά άμφιβολία για τὸ τί νιώθουν, τί λένε και τί κάνουν. Ό χορὸς τῶν σκλαβωμένων

ΚΛ

Ό σκηνοθέτης Ήλιος Καζάν, που ἐξέθεσε με ειλκρινεία τὸν προβληματισμό του για τὴ μεταφορὰ τῆς Άρχαίας Τραγωδίας στὸν Κινηματογράφο. ("Ένα σκίτσο τοῦ Κίμωνα Λάσκαρι)

γυναικῶν τῆς Τροίας, που ὑπηρετοῦν τὴν Ἡλέκτρα, στὶς "Χοηφόρες", είναι πιὸ δύσκολο ν' άποδοθεῖ σωστά. Όταν όμως βάλουμε καλά στὸ μυαλὸ μας πῶς πρόκειται για σκλάβες που ξέπεσαν σ' αυτή τὴν κατάσταση πρὶν από χρόνια, όταν ξεκαθαρίσουμε τὴν ὑφή τῆς σχέσης τους με τὸν Άγαμέμνονα και γιατί παίρνουν κι αυτές μέρος στην προσπάθεια ν' άφυπνισθεῖ τὸ κοιμισμένο του πνεῦμα, τότε θά δοῦμε πῶς είναι θαυμάσιες, ζωντανές, δραματικές φιγούρες.

Άλλά οι Εὐμενίδες; Νά τὸ πρόβλημα!

Πρέπει πάλι νά πῶ τὴν ἀλήθεια άκόμα και με κίνδυνο νά θίξω φίλους. Ποτέ, καμιά παράσταση αὐτῶν τῶν μορφῶν πάνω στη σκηνή δε στάθηκε ἱκανή νά με κάνει νά νιώσω φόβο ἢ νά πιστέψω σ' αυτές. Ίσως κάτι τέτοιο είναι άδύνατο. Στὶς Ένωμένες Πολιτείες εἶδα μιά παράσταση ἔνός άριστου σκηνοθέτη, τοῦ Τάυρον Γκάθρυ. Πολλά στοιχεία σ' αυτή ἦταν ἐξαιρετικά — οι Εὐμενίδες, όμως, γελοίες.

Έχει κατορθώσει κανένας νά δώσει μιά ἱκανοποιητική λύση σ' αυτό τὸ πρόβλημα; Έγὼ τουλάχιστο δέν ξέρω. Συνήθως, ὁ χορὸς στὶς "Εὐμενίδες" άπαρτίζεται από νεαρές γυναίκες, πολὺ συχνά χορευτρίες, που φοροῦν ἢ δε φοροῦν μάσκες, που ἐπιδίδονται σέ μιά σειρά από γυμναστικές άσκήσεις, με στριφογυρίσματα και γκριμάτσες, που χρησιμοποιοῦν τὰ παιδιά στὰ παιχνίδια τους, όταν θέλουν νά τρομάξουν τὸ 'να τ' άλλο. Με τὴ διαφορά πῶς δε θά μπορούσαν νά τρομάξουν οὔτε ένα παιδί — κυρίως ένα παιδί τῆς ἐποχῆς μας. Με δυὸ λόγια, παρουσίαζαν πάντα τὶς "Εὐμενίδες" σάν ένα θέαμα γκροτέσκο.

Διάβασα πολὺ πάνω στὶς Εὐμενίδες, τὴ σημασία τους και τὸ συμβολισμό τους. Η ὠρα κι ὁ τόπος δέν ἐπιτρέπουν νά ὑπεισέλω σ' αυτά, άλλά με δυὸ λόγια θά 'λεγα πῶς ὁ προορισμὸς τους στην "Όρέστεια" εἶναι νά προστατέψουν τὴν παράδοσή τους, τὴν ἀρχαιότερη παράδοση τῆς ἐποχῆς και τῆς κοινωνίας τους, μιά παράδοση που γι' αυτές είναι τὸ πιὸ πολῦτιμο πράγμα στὸν κόσμο. Μ' αυτή τὴν έννοια είναι ἰδαιόιστριες, φαντατικές πιστὲς μιάς κατά κάποιον τρόπο χθόνιας θρησκείας. Δέν είναι τρελές, γελοίες, φαντάσματα ἢ, ὅπως λέμε στὰ παιδιά όταν θέλουμε νά τὰ τρομάξουμε, μπαμπούλες. Αντίθετα, ἔχουν μιά αξιοπρέπεια έντελῶς δική τους, ὅσο ἔκκεν-

(1) Ίλιάδα, Ω 788 - 804, μετάφραση Άλέξανδρου Πάλλη.

τρικά κι 'νν εκφράζεται αυτή, είναι ολοκληρωτικά άφοσιωμένες σ' ένα σκοπό. Ξυπνούν στον άνθρωπο το δέος και τον τρόπο με την ένταση των πράξεών τους, είναι άμειλιτες όταν προκαλούνται και υπερασπίζονται μέχρι θανάτου αυτό που θεωρούν το πιο πολύτιμο πράγμα στον κόσμο.

Μήπως δε συνηθίζουμε να θαυμάζουμε τέτοιου είδους ανθρώπους, τέτοια άφοσίωση στην πραγματική ζωή; 'Ο Αισχύλος προφανώς έτσι αισθανόταν, γιατί στο τέλος της τριλογίας βλέπουμε ότι τους δίνει έδρες στον Άρειο Πάγο, το ανώτατο δικαστήριο της πόλης του. Έκει κάθονται για πάντα, άγρυπνοι φύλακες των δικαιωμάτων τους.

Καθώς διάβαζα αυτά που διάφοροι μελετητές της Ιστορίας του πολιτισμού έχουν γράψει για τις Ευμενίδες, μου 'κανε εντύπωση το γεγονός ότι δεν είναι καθόλου γκροτέσκες μορφές και δεν πρέπει να παριστάνονται με τέτοιο τρόπο. Προκαλούν τον τρόμο μόνο γιατί πιστεύουν με τέτοια ένταση σ' αυτό που αντιπροσωπεύουν.

Καθώς θυμήθηκα τις γυναίκες του Γρενε, που φωτογραφίες τους είχα δει το 1945, αυτές που καταδίκαιαν τις έρωμένες των Γερμανικών στρατευμάτων κατοχής, ξύριζαν τα κεφάλια και τις έδιωχναν από τις πόλεις, σκέφτηκα πώς ίσως θά 'πρεπε να γιάζε στις εμπειρίες και στις άναμνήσεις μου για να βρω τις εικόνες που χρειάζομαι για τις Ευμενίδες.

Δυό χρόνια πριν, σ' ένα ταξίδι μου στην Πελοπόννησο, με συντροφιά τον Άλέξη Μινωτή επισκέφτηκα τη Μάνη. Είχα μεγάλη λαχτάρα να δω αυτό το βραχώδη τόπο, για τον οποίο τόσα πολλά είχα διαβάσει. Έκει, στις γυναίκες με τα αουτηρά πρόσωπα, που είχαν ύποταξει τη ζωή τους στο Μαύρο, κ' οι οποίες φαίνονταν ν' αποτελούν πνευματικά κέντρα του κάθε χωριού, διέκρινα μερικά στοιχεία απ' αυτό που έψαχνα. Στά πρόσωπά τους, με το τραβηγμένο προς τα κάτω στόμα, είδα, την ήθικη στάση που δεν επιτρέπει την άμφισβήτηση της παράδοσής τους. Βρήκα την τόλμη και τη σκληράδα του πνεύματος που προέρχεται μόνο από άτράνταχτες πεποιθήσεις. Πόσο τρομερές θά 'ταν σε στιγμές θυμού, πόσο άγριες, άν χρειάζóταν. Ήξερα, κοιτάζοντάς τες, ότι ο ρόλος τους ήταν να προσταύουν τον τρόπο ζωής τους και θά το 'καναν μέχρι τέλους όποιοδήποτε και να 'ταν το τίμημα. Όπωςδήποτε, έδω, βρισκόταν μία πηγή γι' αυτό που έψαχνα.

Με τον ίδιο φόβο και με το ίδιο δέος άντέδρασα όταν βρέθηκα μπροστά σε μερικές γριές γυναίκες, φτωχές άλλ' όχι και ταπεινωμένες, που έβγαιναν από σπηλιές σε μία βραχώδη βουνοπλαγιά του Μεξικού. Δεν ξέρω ποιές ήταν, άλλά δεν ξέχασα τα πρόσωπά τους.

Έπισκέφτηκα τη Βόρεια Κέννα, στά σύνορα της Σομαλίας, κ' εκεί γνώρισα τις όνομαζόμενες κρυμμένες φυλές, μισο Άφρικανικές, μισο άνατολιτικές, που οι γυναίκες τους άντίκρυζαν τους λευκούς κατάματα, χωρίς φόβο, ίσως και με περιφρόνηση. Κ' έδω βρήκα κάτι, που δε μπορεί κανένας να χωρατέψει μ' αυτό, κάτι που ένέπνεε σεβασμό και φόβιζε ταυτόχρονα.

Σ' ένα άλλο μου ταξίδι στην Πελοπόννησο, συνάντησα μία ομάδα από τσιγγάνες καθισμένες κατάχαμα στην όχθη ενός δρόμου. Καθώς πλησιάσαμε με το αυτοκίνητο, είδαμε πώς ήταν μαζεμένες γύρω από το σώμα ενός νεαρού άγοριού που 'χε παρασυρθεί και σκοτωθεί από ένα φορτηγό. Οι γυναίκες της φυλής του μαζεύτηκαν γύρω από το σώμα του κι άφησαν τον πόνο και το θρήνο τους να ξεσπάσουν. Οι κραυγές τους δεν είχαν τίποτα το προγραμματισμένο και το έξασκημένο, ούτε έμοιαζαν με τους ήχους που κάνουν οι πολιτισμένες γυναίκες. Στην άρχή, το μόνο που μπορούσα να σκεφτώ ήταν τα μοιρολόγια που η Δόρα Στράτου είχε την πρόνοια να συγκεντρώσει, προσφέροντάς μας έτσι μία μεγάλη ύπηρεσία. Άλλ' αυτές οι κραυγές ήταν άκόμα πιο πρωτόγονες κι άσυγκράτητες, και ξαφνικά άντιλήφτηκα πώς άκριβός οι ίδιες κραυγές δεν είχαν άκουστεί ξανά, ούτε θά άκουγόntonταν στο μέλλον με τον ίδιο, πανομοιότυπο τρόπο.

Δε θά μπορούσα, βέβαια, να θεωρήσω αυτές τις γυναίκες ένα γκροτέσκο θέαμα, άν κι όπτικά κι άκουστικά οι εκδηλώσεις τους είχαν τον άνοιχο της ύπερβολής για τα πολιτισμένα μάτια και αυτιά. Πολιτισμένα; Ίσως αυτές οι γυναίκες, με τον ίσιο κι άσυγκράτητο τρόπο που εξέφραζαν τον πόνο και το θυμό τους στη μοίρα που κτύπησε το άγόρι τους, ήταν οι

άληθινά πολιτισμένες, και γώ, που έμενα τόσο κατάπληκτος μπροστά στην έντασή τους, ό άπολίτιστος.

Έχετε άκουστά για την καινούρια ψυχολογική θεραπεία που όνομάζεται η "πρωταρχική κραυγή"; Οι ήχοι που έβγαζαν οι γυναίκες αυτές, ήταν άκριβός οι ήχοι που προσπαθούν να πετύχουν από τους άσθενείς τους οι θεραπευτές των κλινικών Πρωταρχικής Κραυγής κ' εργάζονται γι' αυτό το σκοπό μήνες. Όχι, ποτέ δε θά θεωρούσα αυτές τις γυναίκες γκροτέσκες.

Τό γκροτέσκο είναι το στερεότυπο, το "κλισέ" στις Ευμενίδες. Ό Όρέστης, θά μπορούσε να όνομαστει γκροτέσκος, γιατί είναι ένας άρρωστημένος άνθρωπος. Η Κλυταιμνήστρα, που σκοτώνει τον άντρα της, άν κ' έχει λόγους γι' αυτή της την πράξη, είναι γκροτέσκα. Ό Άγαμέμνων, που σκοτώνει την κόρη του, είναι γκροτέσκος, άκόμα και στην "Ίλιάδα". Η Ήλέκτρα, είναι ένα ιερό τέρας άν και συμμερίζομαστε τον πόνο της. Ό Αίγισθος, είναι ένας γκροτέσκος ευνουχος. Ό Κάλχας, μία μορφή που λές και βγήκε από τη φαντασία του Ίερώνυμου Μπός. Άλλά, οι Ευμενίδες; Αυτές θά μπορούσαν άκόμα και να όνομαστούν οι ιδεολόγοι του έργου. Οι πουριτανοί! Ό Αισχύλος έδωσε τ' όνομά τους στο έργο του.

Αυτή ήταν η εκπληκτική άνακάλυψη στην όποια με όδηγησαν οι έρευνές μου. Πολύ συχνά στά μεγάλα έργα, όταν τα μελετήσουμε, βρίσκουμε στοιχεία που μās εκπλήσσουν. Κάτι που με την πρώτη ματιά φαίνεται ύπερβολικό, πέρα από τη ζωή, άποδειχεται άργότερα πώς είναι η άπλη άλήθεια. Γιατί η τρίτη συμφωνία του Μπετόβεν, τόσο άπλη, τόσο ξεκάθαρη τώρα, προκάλεσε σόκ σε τόσο πολλούς ανθρώπους όταν την πρωτάκουσαν; Ό "Γλάρος" του Τσέχωφ στις πρώτες του έμφανίσεις θεωρήθηκε άποτυχία. Οι άνθρωποι δεν καταλάβαιναν αυτό το είδος της δραματουργίας και την άποδοκίμαζαν. Τώρα φαίνεται να είναι η ίδια η ζωή. Ό Τζόςος δε μās κάνει πιο έξω φρενών. Είναι το Δουβλίνο.

Αυτό που χρειάζεται ένας σκηνοθέτης, για να κάνει μία ταινία βασισμένη πάνω σ' ένα από τα μεγάλα κλασικά έργα του Σουαίωνα, είναι το θάρρος. Πάνω απ' όλα να ξεχάσει τις προηγούμενες θεατρικές παραστάσεις, κυρίως τις πετυχημένες. Αυτές άς κρατήσουν όλες τις τιμές και τη δόξα τους, άς παραμείνουν όμως στην άποθήκη μαζί με τις παλιές περούκες και τα κοστούμια.

Αυτό που μās χρειάζεται είναι ν' άπαλλαγουμε από ένα δέος κ' ένα σεβασμό που μās άκρωτηριάζει, να έγκαταλείψουμε για την ώρα την παράδοση και τελικά, ξαναγυρνώντας στις άυθεντικές πηγές και στο ζωντανό ύλικό, στην ίδια τη ζωή, ν' άνακαλύψουμε έμεις οι ίδιοι το θέμα και την πλοκή του έργου.

Δεν ίσχυρίζομαι πώς ό δικός μου τρόπος άντιμετώπισης αυτού του είδικού κλασικού έργου είναι κι ό σωστός. Δεν πιστεύω σε άπόλυτες άξίες. Ύπάρχουν πολλοί τρόποι και όλοι έχουν κάποια άξία — όταν είναι προσωπικοί. Το μόνο πλησίασμα που δεν έχει άξία είναι οι μιμήσεις των όραμάτων των άλλων ανθρώπων, οι μιμήσεις των παραστάσεων άλλων σκηνοθετών.

Γιατί μιλώ για θάρρος; Όχι γιατί θέλω να προσβάλω τους όπαδούς της παράδοσης. Είμαστε πιο συνηθισμένοι σ' αυτά. Άναφέρομαι στο θάρρος που χρειάζεται για να νικήσει κανένας τον έσωτερικό του έρεθισμό και την άβεβαιότητα. Αυτό είναι το δύσκολο.

Τελικά, όλοι άνακαλύπτουμε ότι ό πιο όδυνηρός περιορισμός βρίσκεται στο ταλέντο μας. Το τελικό έμπόδιο βρίσκεται μέσα μας.

Άποτελει το ύψιστο δείγμα σεβασμού προς τους προγόνους μας, το να μπορούμε να τους ποίμε: "Είσατε άκόμα ζωντανοί, γιατί έγω που ζω τόσους αιώνες μετά, αισθάνομαι με τον ίδιο τρόπο που αισθανόσασταν και σεις. Οι εμπειρίες σας είναι και δικές μου".

Τότε θά νιώσουμε την έσχατη εύφροσύνη. Ό χρόνος θά 'χει γκρεμιστει. Γιατί η τέχνη είναι, σίγουρα, ένας από τους τελευταίους χώρους της άληθινής περιπέτειας. Και κάποτε θά 'ναι ό τελευταίος.

Μετάφραση ΡΕΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ - ΣΑΜΟΥΗΛΙΔΗ

Η 'ΗΛΕΚΤΡΑ' ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ ΣΗΜΕΡΑ

ΕΝΑΣ ΟΛΛΑΝΔΟΣ ΑΛΦΑΒΗΤΙΖΕΙ ΤΗΝ ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Εισήγηση του ΝΤΟΝ ΛΟΥΤΖ

Πρέπει να γίνει κατανοητό στον καθένα που παραβρίσκεται εδώ πώς, ό,τι είπαθε για το θέμα της όμιλίας έχει άμεση σχέση, καταρχήν, με το ποιός είναι ο σύγχρονος σκηνοθέτης, σε ποιά κατηγορία ανθρώπων ανήκει, σε ποιό είδος κοινού θέλει να απευθυνθεί, για να διηγηθεί την ιστορία του, σε ποιά γλώσσα, πώς και σε ποιά κατεύθυνση θα προβάλλει "τόν καθρέφτη της ανθρώπινης φύσης" (ας με συγχωρέσει ο Σαίξπηρ για τη λέξη *ανθρωπίνη* στο στόμα του "Αμλετ"). Έχει επίσης άμεση σχέση με το αν αυτός (ο σύγχρονος σκηνοθέτης) θέλει να παραμείνει πιστός στον Αισχύλο, στο Σοφοκλή ή στον Ευριπίδη και με το αν η έννοια "Αρχαίο Δράμα" είναι ή ίδια για τον Αισχύλο, το Σοφοκλή ή τον Ευριπίδη. Γιατί, αν και πολλά από τα έργα των τριών αυτών ποιητών βασίζονται πάνω στους ίδιους μύθους κ' έχουν καμιά φορά και τους ίδιους τίτλους, υπάρχει νομίζω, μεγάλη διαφορά, στο πώς διηγείται ο καθένας τη δική του ιστορία.

Έγώ, που είμαι ένας σκηνοθέτης που ζει και εργάζεται στην Ολλανδία, σ' ένα κοινωνικο-ιστορικό πολιτιστικό κλίμα με ένα ιδιότυπο δικό του χαρακτήρα, σε μία χώρα προτεσταντισμού και πρόκλησης, μία ελεύθερη (όπως λένε) χώρα, όπου επειδή ακριβώς τα πάντα είναι δυνατά, καμιά φορά τίποτα σχεδόν δεν είναι δυνατόν, μία χώρα όπου κυριαρχεί το χάος, αλλά και η υπεροργάνωση (και πιστέψτε με αυτή ή "in terminis" αντίφαση υφίσταται), εγώ λοιπόν πρέπει να βρω ένα άλλο τι της δουλειά μου. Ένα άλλο τι και ενάντια στις αιώνιες διαμαρτυρίες που γεννιούνται μέσα μου, μέσα στην ομάδα των ηθοποιών με τους οποίους συνεργάζομαι, στο κοινό για το οποίο παίζουμε. Πρέπει επίσης να παρακολουθώ τι συμβαίνει γύρω μου, και τέλος, πράγμα που είναι και το λιγότερο... σημαντικό, να ακούω και τους κριτικούς που η δουλειά τους είναι, έτσι κι αλλιώς, να διαμαρτύρονται. Είναι εξάλλου χρέος μου να φανώ τίμιος, ίσως και "προκλητικά ειλικρινής" στην κοινωνία. Με τη λέξη κοινωνία δεν εννοώ απλώς αυτή καθαυτή τη συγκέντρωση των ανθρώπινων υπάρξεων, αλλά την πολιτική κοινωνία στην οποία κυριαρχούν ο νόμος και η τάξη.

Βέβαια, ο σύγχρονος σκηνοθέτης δεν είναι πια ο άνθρωπος που τά ξέρει όλα, ο δικτάτορας. Πρέπει να 'ναι ο άρχηγός και να συγκεντρώνει όλα τα στοιχεία, τις σκέψεις και τις ιδέες στο έργο, στη διανομή των ηθοποιών, στην εξωτερική εμφάνιση της παράστασης και τότε ίσως μπορεί να βάλει την υπογραφή του σά σκηνοθέτης. Λοιπόν, για να διηγηθώ εγώ τη δική μου ιστορία, χρειάζομαι ένα θεατρικό έργο, στο οποίο να υπάρχουν οι βάσεις της δικής μου ιστορίας, για να μπορεί να 'ναι η δουλειά μου στρατευμένη. Πιστεύω ότι οποιοδήποτε αληθινό, γνήσιο θέατρο, είναι στρατευμένο θέατρο. "Tout le vrai théâtre est du théâtre engagé", όπως μου είπε κάποτε ο Ίταλος σκηνοθέτης Giorgio Streller.

Την τελευταία θεατρική περίοδο σκηνοθέτησα την "Ηλέκτρα" του Σοφοκλή. Ας ζωντανέψω τα λόγια μου μ' αυτή την εμπειρία. Γιατί την "Ηλέκτρα" του Σοφοκλή; Μετά από πολλή σκέψη κατάληξα στο συμπέρασμα ότι δε μπορούσα να ανεβάσω Αισχύλο, γιατί αυτός, ο αρχαιότερος από τους τρεις μεγάλους, μένει πολύ προσκολλημένος στο Κράτος και στη Θρησκεία. Εγώ δεν πιστέω ότι η κοινωνία είναι ασφαλής και Ισορροπημένη χάρις σ' ένα παντοδύναμο, αμετακίνητο, απόλυτο φαινόμενο όπως οί Θεοί και οί θεές, είτε αυτοί ήταν είκοσι ή ίσως παραπάνω στην αρχαιότητα, είτε, όπως πιστεύουν ακόμα χιλιάδες άνθρωποι σήμερα, είναι μόνο ένας. Όχι, τον Αισχύλο δε θα ήξερα πώς να τον χειριστώ. Ίσως παραείναι άρχαϊος για μένα.

Μετά, σκέφτηκα ότι πρέπει βέβαια να ανεβάσουμε Ευριπίδη, αυτός είναι εκείνος που προκαλεί, που επιτίθεται εναντίον του νόμου και της τάξης, που απαιτεί από τα ανθρώπινα όντα μία προσωπική ευθύνη, ανεξάρτητη από θεούς, νόμους, τάξη κ.λπ. Αλλά εκεί είναι που κάναμε ένα τρομερό λάθος. Είμαστε σ' αλήθεια τόσο ελεύθεροι, τόσο ανεξάρτητοι, ώστε να αναλαμβάνουμε την ευθύνη των όσων λέμε και κάνουμε, όπως ήταν ο Ευριπίδης, ή είχε την πρόθεση να είναι, όπως θ' απαιτούσε το ίδιο από μας;

Όχι, το μέλλον δεν έχει ακόμα προχωρήσει αρκετά για μας και το παρελθόν ζει ακόμα μέσα μας, κ' εμείς βρισκόμαστε κάπου στη μέση. Όπως ο Σοφοκλής. Γι' αυτό κατάληξα στο συμπέρασμα να ανεβάσω Σοφοκλή. (Δε μου είναι δυνατό να εμβαθύνω περισσότερο στο θέμα αυτό μέσα σε 15 λεπτά).

Ενώ σκεφτόμουν μ' αυτό τον τρόπο, έδινα συγχρόνως και την απάντηση στο έξις ερώτημα: "γιατί τί είδους κοινό παίζουμε;". Πρόκειται για το σημερινό άνθρωπο με όλες του τις αμφιβολίες, τους φόβους και την ανασφάλειά του, τον γεμάτο με ερωτήματα για μία κοινωνία που μας έχει θέσει μία σειρά από κανόνες τόσο αυστηρούς, που μόλις μπορούμε να τους ακολουθήσουμε.

Τελικά διαλέξαμε την "Ηλέκτρα". Τι μπορεί όμως σ' αλήθεια να μας πει αυτή η τραγωδία; Ότι επιτρέπεται η εκδίκηση, ότι μπορεί ο άνθρωπος να εφαρμόσει την αυτοδικία, επειδή ένας Θεός ή οί Θεοί (και πίσω τους εύκολα κρύβουμε τις προσωπικές μας ευθύνες) το έχουν διατάξει; Όχι. Στο σημερινό κόσμο ένας τέτοιος Θεός — τουλάχιστο για μένα — δε μπορεί να ζήσει. Εννοώ το Θεό, το φτιαγμένο από τους ανθρώπους, το Θεό των εκκλησιών και των ιδρυμάτων.

Αλλά αν αυτός ο Θεός είναι νεκρός, γιατί τότε παίζουμε μία τραγωδία που, στη διάρκεια της, η πρωταγωνίστρια πολλές φορές ζητάει τη βοήθεια αυτού του Θεού ή των Θεών; Μπορούμε στην εποχή μας να περιμένουμε μία κάποια βοήθεια από την εκκλησία και τη θρησκεία, που κ' οί δυο υποτίθεται

ὅτι εκπροσωποῦν τὸ Θεό; Δὲν εἶναι ἓνα εἶδος τοξίνωσης τοῦ ἑαυτοῦ μας τὸ νὰ ῥάψουμε ὑπομονετικοὶ ἀκόμα κ' εὐχαριστημένοι μὲ τὰ βάσανά μας; Ὁχι, δὲν εἶμαι ἓνας κλασικὸς μαρξιστὴς πού λέει ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι τὸ ὄπιο τοῦ λαοῦ. Δὲν εἶμαι καθόλου μαρξιστὴς, ἀλλὰ νομίζω ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε ἀνάγκη νὰ πιστεύουμε ἢ νὰ ξερούμε ὅτι ὑπάρχει Θεός. Ἄν ἀναλαμβάνουμε τὴν εὐθύνη γιὰ ὅλες τὶς σκέψεις καὶ τὶς πράξεις μας στὸ σημερινὸ κόσμο, ὄχι μόνο τὶς δικές μας ἀλλὰ ὅλου τοῦ κοινωνικοῦ πλαισίου γύρω ἀπὸ μᾶς, τότε ἴσως ἀνακαλύψουμε ὅτι ὑπάρχει βαθιὰ μέσα μας, ἓνα "κέντρο", κάτι πού μπορούμε νὰ τὸ ὀνομάσουμε Θεό, γιατί ἐγὼ πιστεύω ὅτι μοναδικὸς Θεὸς πού ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχει εἶναι ἡ εὐθύνη γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη. Ἔνας τέτοιος Θεὸς ὑπάρχει σὲ μένα, σὲ σᾶς, σὲ ὅλους μας, στοὺς σημερινούς ἀνθρώπους, δηλαδὴ στὸ σημερινὸ κοινὸ.

"Ὅταν κατὰλῃξα σ' αὐτὸ τὸ βασικὸ συμπέρασμα, ἡξέρα μὴ τοὐλάχιστον χειρονομία πού ἔπρεπε νὰ κάνουν οἱ ἠθοποιοί, οἱ ὁποῖοι μιλοῦν στὸ Θεὸ κ' ἐπικαλοῦνται τὴ βοήθειά του. Ὁχι πρὸς τὰ πάνω, στὸν οὐρανὸ, ὅπου φαίνεται ὅτι ὑπάρχει ὁ παράδεισος καὶ ἡ κορυφή τοῦ Παρνασσοῦ, ἀλλ' ὀρίζοντια, ἀκριβῶς στὴν κατεύθυνση τοῦ κοινοῦ. Τότε οἱ κραυγὲς τῆς Ἡλέκτρας ἢ τῆς Ἀντιγόνης γίνονται κραυγὲς γιὰ βοήθεια, καὶ τὸ κοινὸ ἔχει τὴν εὐθύνη μιᾶς ἀπάντησης, τὸ κοινὸ ἀναγκάζεται νὰ σκεφτεῖ, γίνεται ἓνα εἶδος δραστηριοποιημένου συμπαίκτη.

"Ὅταν οἱ μελετητὲς τῆς κοινωνικοπολιτιστικῆς ἱστορίας — αὐτοὶ πού ξέρουν πὺ πολλὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικὰ ἀπὸ τοὺς δύο πρώτους στίχους τῆς "Ὀδύσσειας" τοῦ Ὀμήρου — μᾶς πληροφοροῦν σὲ ἄρθρα, διαλέξεις καὶ πολλὰ πολλὰ βιβλία γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, μᾶς μένει κυρίως ἡ ἐντύπωση ὅτι τὸν παλιὸ καιρὸ τὸ καθετὶ ἦταν ἁρμονία, ὁμορφιά καὶ ὅτι οἱ ἄνθρωποι τότε ἦταν ἰσορροπημένοι. Ἄν αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, τότε εἶναι ἀδύνατο νὰ παρουσιάσουμε ἓνα ἀρχαῖο δράμα στὸ σημερινὸ κοινὸ, γιατί ζοῦμε, τὸ ἐπαναλαμβάνω, σὲ μιὰ ἀμφίβολη, ἀνασφαλῆ κοινωνία, πᾶν ἀλλάζει μ' ἓνα πυρετώδη ρυθμὸ. Στὴν Ἡλέκτρα βρισκόμαστε τὶς ἀμφιβολίες καὶ τὴν ἀνασφάλεια μιᾶς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, πού δὲν πιστεύει στὸ "status quo" πού επικρατεῖ γύρω της, γιατί γι' αὐτὴ εἶναι βασισμένο πάνω σ' ἓνα ψέμα· γι' αὐτὴ δὲν ὑπάρχει καθόλου ἁρμονία, ὁμορφιά, ἰσορροπία.

"Ἐχουμε ὅμως καὶ τὴν ἄλλη ὄψη τοῦ νομίσματος: ἡ Κλυταιμνήστρα, ἡ εὐέθυνη γι' αὐτὸ τὸ "status quo", δὲ φταίει πὺ ὄντρας τῆς ἔλειπε χρόνια καὶ χρόνια. Ἐχει καὶ αὐτὴ τὴ δικὴ της "raison d'État", ἔπρεπε νὰ κυβερνήσει τὶς Μυκῆνες καὶ αὐτὸ δὲ μπορούσε νὰ τὸ κάνει μόνη της, μιὰ γυναίκα σὲ μιὰ ἀνδρική κοινωνία. Εἶχε ἀνάγκη ἀπὸ βοήθεια, καὶ αὐτὴ τὴ βοήθεια τῆς τὴν πρόσφερε ὁ Αἰγισθεος. Βοήθεια διπλῆ: καὶ στὶς ὑποθέσεις τοῦ κράτους καὶ ... στὸ κρεβάτι της.

"Ἡ Ἡλέκτρα δὲ μπορεῖ ν' ἀνεχτεῖ κάτι τέτοιο, ὅπως συμβαίνει μὲ πολλὰ παιδιά, ὅπως δὲ μπορούσε νὰ τὸ ἀνεχτεῖ καὶ ὁ Ἄμλετ. Ὁ πατέρας της, μακριὰ στὴν ξενιτιά, ἔγινε ἓνα ἰδάλμα γι' αὐτὴ. Ὁ Ἄγαμέμνων ἦταν τὸ μόνον ἀληθινὸ πρᾶγμα στὴ ζωὴ της. Ἡ Ἡλέκτρα, μέρα μὲ τὴ μέρα, γινόταν ὄλο καὶ πὺ παρειακτὴ μὲ παλιά καὶ τριμμένα ρούχα, (μιὰ πληροφορία γιὰ τὸν ἐνδυματολόγο) ἀλλὰ πολεμώντας γιὰ μιὰ ἰδέα βασισμένη πάνω στὶς πατροπαράδοτες ἱεροτελεστίες τῆς ἀπόδοσης τιμῶν στοὺς νεκρούς. Ἡ πάλη της ἐνάντια στὶς "κατεστημένες Μυκῆνες" τὴν ἔκανε νὰ πάρει τὴν τρομερὴ ἀπόφαση (ἢ μήπως ἦταν μιὰ θεϊκὴ ἀπόφαση μὲ δικὴ της ὅμως εὐθύνη); : τὸ ἔγκλημα ἦταν ὁ μόνος τρόπος ἀπονομῆς δικαιοσύνης! Ἐγκλημα γιὰ μιὰ ἰδέα!

"Ἔτσι λοιπὸν, ἀπὸ κάποιον, πού, στὴν ἀρχαιότητα, τὰ βήματά του τὰ ὀδηγεῖ ἢ κλασικὴ Μοῖρα, φθάνουμε σ' ἓναν σημερινὸ "desperado", ἓναν ἄνθρωπο πού δὲν ἀνήκει πουθενά, πού δὲν ἔχει κἄν μιὰ θέση στὸ τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ του, ὅπως συμβαίνει μὲ τὸσους ἀνθρώπους σήμερα. Τί εἶναι, παραδειγματικὸς χάρη, τὸ σπιτικό γιὰ Ἰσραηλινούς, Παλαιστινίους, Ἑλληνοκύπριους, Τουρκοκύπριους, νέγρους σὲ τόσες χώρες, κομμουνιστὲς σὲ τόσες χώρες, λευκοὺς ἢ ἐρυθρόδερμους σὲ τόσες χώρες, ἐπιστήμονες καὶ καλλιτέχνες πού διαφωνοῦν στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση; Ὅλοι ξέρούμε, πὺς ὅποιος δὲ συμφωνεῖ μὲ μιὰ κοινωνία — ἐπειδὴ αὐτὸ δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κάνει, ἐπειδὴ τὸ καθετὶ στὰ αἰσθήματα καὶ στὸ μυαλό του τὸν ἐμποδίζει νὰ συμμετέχει σ' αὐτὴ, τότε αὐτὴ, ἡ ἴδια κοινωνία, τὸν ἀποδιώχνει.

"ὦ, ναι! Καταλαβαίνουμε λοιπὸν πολὺ καλὰ τὴν Ἡλέκτρα. Αὐτὸ πού κάνει ὅμως εἶναι σωστό; Αὐτὸ πού κάνει ὁ Ὀρέστης εἶναι σωστό; Ἀκούστε τὸ Σοφοκλῆ καὶ προσέξτε πὺς ὁ Ὀρέστης, μετὰ τὸ φόνο τῆς μητέρας του, ἀπομακρύνεται ἀπ' τὴν πράξη του, ὅταν ἀπαντᾷ στὴν Ἡλέκτρα πού τὸν ρωτᾷ :

ΗΛΕΚΤΡΑ : Ὀρέστα πὺς κυρεῖτε;

ΟΡΕΣΤΗΣ : Τὸν δόμοισι μὲν καλῶς, Ἀπόλλων εἰ καλῶς [ἔθέσπισε. (Σοφοκλῆ : Ἡλέκτρα, στ. 1424)

ΗΛΕΚΤΡΑ : Πὺς εἶστε Ὀρέστη;

ΟΡΕΣΤΗΣ : Ὅσο γιὰ τὰ μέσα καλά, ἂν ἐχρησμοδότησε [ὁ Ἀπόλλων καλά.

(Μετάφραση I. N. Γρυπάρη)

Στὴν πραγματικότητα μπορούμε νὰ τὸ ἐρμηνεύσουμε αὐτὸ ὡς ἐξῆς : Ὁ Ὀρέστης ἔχει τόσο τρομοκρατηθεῖ ἀπ' αὐτὸ πού ἔκανε, ὥστε δὲ θέλει ν' ἀναλάβει τὴν εὐθύνη γι' αὐτὴ τὴ μητροκτονία. Αὐτὴ ἡ πράξη — σκέφτηκε, κατὰ τὴ γνώμη μου, ὁ Σοφοκλῆς — παραεῖναι τρομερὴ. Οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ σκοτώνουν. Ἐλπίζω ὅτι ὁ Ὀρέστης εἶναι ὄργανο ἐνὸς Θεοῦ, γιατί αὐτὸς δὲν εἶναι τρόπος ν' ἀποκατασταθεῖ μιὰ σάπια κατάσταση. Ἡ δολοφονία δὲν εἶναι λύση. Ἐνα ἔγκλημα δὲν εἶναι ὁ σωστός τρόπος γιὰ νὰ φτάσει κανένας στὸ σκοπὸ του.

Κι ὅμως, σὲ πολλοὺς πολιτισμούς, κὶ ἀναφέρομαι στὸ Χριστιανισμὸ γιατί ἦταν ἡ βάση τῆς ἐκπαίδευσής μου καὶ δὲ νομίζω πὺς εἶμαι ὁ μόνος ἐδῶ πού τοῦ συνέβη αὐτὸ, πολλὰ ἔγκληματα ἔγιναν γιὰ μιὰ ἰδέα. Χιλιάδες Ἄγιοι, π.χ. ἐπιθυμοῦσαν τόσο πολὺ νὰ πεθάνουν γιὰ τὶς ἰδέες τους, πού μπορούμε νὰ πούμε ὅτι ἐπρόκειτο σχεδὸν γιὰ αὐτοκτονίες. Ἡ ἐκκλησία καταδικάζει τοὺς φονιάδες. Ξέρουμε ὅτι μόλις πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ 23ος ἀφαίρεσε ἀπὸ ἓνα λειτουργικὸ κείμενο ἡλικίας περίπου 1900 χρόνων, λίγες σειρὲς μὲ τὶς ὁποῖες ἡ Ρωμαϊκὴ Καθολικὴ Ἐκκλησία καταδικάζε τοὺς Ἑβραίους γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ποιὸς μιλάει γιὰ διάκριση;

Ἄλλὰ ἂς ξαναγυρίσουμε στὸ Ἀρχαῖο Δράμα, ἢ μάλλον ἂς συνεχίσουμε μὲ τὸ Ἀρχαῖο Δράμα. Ἡ Ἡλέκτρα εἶναι θύμα διακρίσεων. Ἡ μητέρα της, μὴ-μητέρα ὅπως τὴ λέει, τὴ μισεῖ. Τῆς λείπει ὁ σύζυγος, ἡ ἀγάπη, ἡ προστασία τοῦ πολυαγαπημένου πατέρα. Ἡ ἀδερφή της δὲν τολμάει καὶ δὲ θέλει νὰ συνεργαστεῖ μαζί της, δὲν ὑπάρχει τίποτα κοινὸ ἀνάμεσα στὸν τρόπο πού σκέπτονται οἱ δύο αὐτὲς νέες γυναῖκες. Ἡ ἀπόλυτη λέει στὴ συμβιβαστικὴ :

ΗΛΕΚΤΡΑ : Ἀπροσδόκητον οὐδὲν εἰρηκας· καλῶς δ' ἦδη τ' ἀπορρίψουσιν ἀπὸ γαλλομένην

"Ὁ Ὀλλανδὸς σκηνοθέτης Ντόν Λουτζ ἔμεινε στὶς προσωπικὲς ἐμπειρίες του ἀπ' τὸ Ἀρχαῖο Δράμα. (Σκίτσο ἀπὸ τὴ Διεθνή θεατρικὴ Αἰδέσκηψη τῆς Ἑλλῆς Σολομωνίδου - Μπαλιάνου)

ἀλλ' αὐτόχειρὶ μοι μόνῃ τε δραστέον
τοῦργον τόδ'· οὐ γὰρ δὴ κενὸν γ' ἀφήσομεν.
(Σοφοκλῆ· Ἡλέκτρα, στίχος 1017)

ΗΛΕΚΤΡΑ: Ἀπροσδόκητο τίποτα δὲν εἶπες
τὸ γνώριζα καλά πὼς θ' ἀπορρίψης
τὴν πρότασή μου. Πρέπει λοιπόν μόνῃ
καὶ μαντὸ μου τὸ χεῖρὶ νὰ τὸ κάμω
γιατὶ δὲν θὰ τ' ἀφίσω βέβαια ἔτσι.

Οἱ γυναῖκες τοῦ χοροῦ, τὸ “ιδανικὸ ἀκροατήριον” ὅπως λέει ὁ Γκαϊτε, εἶναι γιὰ μένα οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς “γκρίζας πλειοψηφίας”, τὰ ἑκατομμύρια ἄνθρωπων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων ποὺ προσπαθοῦν πάντα νὰ ἔχουν λογικὴ χωρὶς νὰ σκέπτονται, πολὺ τρομαγμένοι γιὰ νὰ πάρουν ἀποφάσεις. Αὐτὲς οἱ γυναῖκες τοῦ χοροῦ προσπαθοῦν νὰ πείσουν τὴν Ἡλέκτρα ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ φανεῖ λογικῆ, καὶ ὅτι ἂν δὲν τὸ κάνει αὐτὸ, τὸ “καθμένο τὸ κορίτσι” θὰ ἔναι μιὰ ἀπόκληρη.

Τὸ ξέρω ὅτι ἔχω μόνο 15 λεπτά στὴ διάθεσή μου γι' αὐτὸ πρέπει νὰ καταλήξω σὲ μερικὰ συμπεράσματα, ἔστω κι ἂν πρόκειται νὰ παραλείψω πολλές λεπτομέρειες, ποὺ μοῦ ἔρχονται αὐθόρμητα στὸ μυαλό. Ὅπως καὶ νὰ ἔχει τὸ πρᾶγμα, βρήκαμε σ' αὐτὴ τὴν τραγωδία — ὅπως καὶ στὴ σημερινή κοινωνία :

ἔλλειψη ἐπικοινωνίας· ἐπίμονες ἀπόψεις· ἔλλειψη συζήτησης· νόμος καὶ τάξη ἐναντίον σὲ προσωπικὲς ἀπόψεις· οἱ σφετεριστές (ἡ Κλυταιμνήστρα καὶ ὁ Αἰγισθος) ἐναντίον στοὺς ἀντάρτες (Ἡλέκτρα καί, ἀργότερα, Ὀρέστης).

Συμπέρασμα : ἓνα σύγχρονο ἔργο.

Σ κ η ν ο γ ρ α φ ί α. Στὸ Δημοτικὸ μας θέατρο, στὸ Ἀμστερνταμ, ἔχουμε τὴν καθιερωμένη σκηνὴ μὲ αὐλαία. Ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν ἀνάμνηση τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου, ἡμεῖς — σκηνογράφος καὶ σκηνοθέτης — δημιουργήσαμε ἓνα ἄσπρο τετράγωνο χωρὸν σὰν ἓνα εἶδος ὀρχήστρας καὶ ἐπίσης μιὰ πόρτα καὶ σκαλιά ἀνάμεσα σὲ δύο τοίχους. Ἡ πόρτα κ' οἱ τοῖχοι ἦταν πολὺ ψηλοὶ, περίπου ἕξη μέτρα, σ' ἓνα βαθὺ μπλέ χρώμα. Δὲ θέλαμε νὰ δημιουργήσουμε καθόλου νατουραλισμὸ, οὔτε νὰ προσφέρουμε στὸ κοινὸ μιὰ μίμηση αὐτοῦ ποὺ οἱ ἄνθρωποι θεωροῦν ὅτι εἶναι ἢ ἦταν ἡ ἑλληνικὴ κλασικὴ Τραγωδία. Ὅχι, τὸ θέατρο δὲν εἶναι ποτὲ ἓνα μουσειακὸ εἶδος... τὸ θέατρο ὑπάρχει τώρα ἢ δὲν ὑπάρχει καθόλου!

Γιὰ τὸ χορὸ χρησιμοποίησαμε τέσσερις γυναῖκες καὶ ὄχι 15 ἢ 20 — τέσσερις γυναῖκες, ἴσως φίλες τῆς Ἡλέκτρας, ποὺ θέλουν νὰ τὴ βοηθήσουν ἀλλὰ δὲ μποροῦν. Τέσσερις, παρά τὴ θέλησή τους, μάρτυρες τῆς φρικιαστικῆς ἱστορίας μιᾶς μοναχικῆς “desperado”. Γι' αὐτὲς ἔχουν προβλεφτεῖ μερικὰ τετραγωνισμένα ξύλα δίπλα στὸ ἄσπρο πάτωμα. Λίγο πρὸς τ' ἄριστερά, πάνω στὸ πάτωμα, μιὰ χρυσή κολώνα, σύμβολο τῶν χρυσῶν Μυκηνῶν, ποὺ εἶναι ὁμοῦ συγχρόνως καὶ φαλλὸς — σύμβολο τοῦ πατέρα ποὺ λείπει, τοῦ ἀδερφοῦ τὸν ὅποιον περιμένει ἡ Ἡλέκτρα, καὶ τοῦ ἰσχυροῦ ἔραστή (τοῦ Αἰγισθοῦ) ποὺ ὄχι μόνο κυβερνᾷ ἀλλὰ δεσπάζει πάντα στὴν κοινωνία τῶν Μυκηνῶν.

Τρόπος ὁμιλίας. Εὐθύς, ζωντανὸς, ἐπιθετικὸς, μὲ μιὰ σκέψη πίσω ἀπὸ κάθε λέξη. Λέξεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ σκέψεις, γιατί χωρὶς σκέψη δὲ μπορεῖ νὰ παῖξει ἓνας ἠθοποιὸς. Χωρὶς σκέψη ἔχουμε μόνο κάτι σὰ ζώωδη συναισθήματα. Τρομερὸ! Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι συνήθως μιὰ κραυγὴ οἴκτου γιὰ τὸν ἑαυτὸ μας. Ὅχι, ἂν παραδεχτοῦμε ὅτι τὸ θέατρο εἶναι μιὰ προσπάθεια γιὰ ἐπικοινωνία, τότε πρέπει τουλάχιστο νὰ καταβάλουμε προσπάθεια γιὰ νὰ καταλάβουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ν' ἀνακαλύψουμε τί συμβαίνει ἐπὶ τὸ διπλανὸ μας. Πρέπει νὰ θεωρήσουμε ὅτι ὁ διπλανὸς εἶναι οἱ ἄλλοι ἠθοποιοὶ καὶ τὸ κοινὸ. Ἐχει μιὰ τραγικότητα ἢ ἀνακάλυψη ὅτι οἱ σκέψεις μας διαφέρουν τόσο πολὺ, ὅτι εἴμαστε ἀνίκανοι νὰ συμφωνήσουμε μεταξὺ μας.

Παράδειγματα. Μετὰ τὴν κραυγὴ τοῦ χοροῦ “Γίνου λογικῆ...”, ἀκολούθησε στὴν παράστασή μας, μιὰ μακριὰ σιωπὴ. Ἦταν σὰ νὰ ἔχε πέσει βόμβα. Οἱ ἄνθρωποι ἀναγνώριζαν ἴσως, ὅτι τὸ νὰ ἔναι κανένας λογικὸς εἶναι καμιά φορά τρομερὸ. Ὅταν ἡ Χρυσόθεμις φωνάζει ὅλα θὰ πηγαιναν καλά, ἂν μάθαινες μόνο νὰ σκέφτεσαι σὰ λογικὸς ἄνθρωπος, σὲ ἀντίθεση αὐτῆς τῆς σιωπῆς ἀντιπαρθέτου τὸ κοινὸ γέλιο τῆς Ἡλέκτρας, γιατί ἐδῶ ἡ ἀπάντησή δὲ θὰ μπορούσε νὰ δοθεῖ μὲ λόγια, ἀκόμα κι ἂν ἦταν γραμμένα ἀπὸ τὸ Σοφο-

κλῆ. Καμιά φορά ἡ σιωπὴ ἔχει μεγαλύτερη ποιητικὴ καὶ δραματικὴ δύναμη ἀπὸ τὰ λόγια.

Ὅταν ὁ Παιδαγωγὸς διηγεῖται τὴν ἱστορία του — καὶ ξέρουμε ὅτι λέει ψέματα — δὲν πρέπει νὰ συμπεριφέρεται σὰν ἓνας ἐκφωνητὴς ραδιοφώνου τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων. Καθὼς τὴ διηγεῖται πρέπει νὰ παρακολουθεῖ τὴ ἐντύπωση προκαλοῦν τὰ λόγια του στοὺς ἀκροατὲς του : στὴν Κλυταιμνήστρα καὶ στὸ χορὸ. Κ' ἐδῶ ἀρχίζει ἓνα ἄλλο στοιχεῖο σ' αὐτὴ τὴν τραγωδία : ἡ ἀστυνομικὴ ἱστορία, γεμάτη ἔνταση. Θὰ τὸν πιστεύουν; Ναι, τὸν πιστεύουν κι ἀμέσως βυθιζόμαστε πάλι στὴν τραγωδία γιατί τὸν ἀκούει καὶ ἡ Ἡλέκτρα καὶ πιστεύει βέβαια τὴν ψεύτικη ἀναφορὰ του. Δὲν ξέρεῖ ὅτι εἶναι ψεύτικη καὶ γίνεται θῆμα μιᾶς “τραγικῆς εἰρωνείας”, ἢ ἴσως θῆμα τοῦ “σαδισμού” τοῦ δραματοῦ Σοφοκλῆ.

Ὅταν ἔρχεται ὁ Ὀρέστης μὲ τὸ ἀγγεῖο ποὺ περιέχει τὰ ἴδια του τὰ λείψανα, αὐτὸς ὁ “τραγικὸς εἰρωνικός σαδισμὸς” φτάνει σὲ μεγαλύτερη ἔνταση. Τὸ μοιρολόδι τῆς Ἡλέκτρας, τὸ τραγοῦδι — στὰ νέα ἑλληνικὰ παραμένει αὐτὴ ἡ λέξη γιὰ νὰ δηλώσει τραγοῦδι — εἶναι ἐξίσου ὠραῖο (ἀπὸ ποιητικὴ ἄποψη) καὶ τερατώδες (ἀπὸ δραματικὴ ἄποψη). Εἶναι γιὰ νὰ κλαίει κανένας καὶ νὰ γελᾷ ταυτόχρονα. Στὴν παράστασή μας, πᾶνω στὴ σκηνή, στὸ δευτέρου πλάνου κυριαρχοῦσε σκοτάδι ἔτσι ὥστε οἱ Ὀρέστης - Πυλάδης στὸ τρίτο πλάνο καὶ ἡ Ἡλέκτρα στὸ πρῶτο δὲν κατόρθωναν νὰ πλησιάσουν ὁ ἓνας τὸ ἄλλο ἐξαιτίας τῶν σκοτεινῶν λόγων τοῦ Παιδαγωγοῦ. Καταλαβαίνετε : τὰ λόγια μου τώρα καὶ σ' αὐτὴ τὴ στιγμή, δὲν εἶναι ἱκανὰ νὰ σᾶς δείξουν πῶς λειτουργοῦσε ἐκείνη ἡ σκηνή.

Ἐν' ἄλλο παράδειγμα ἐρμηνείας εἶναι τὸ ἐξῆς : Ἡ περίφημη σκηνὴ τῆς ἀναγνώρισης ἀδερφοῦ καὶ ἀδερφῆς — ἐγὼ τ' ὄνομασα ἱστορία ἀγάπης. Φωνάζανε, τραγουδοῦσανε, ἀγκαλιαστήκανε, φιληθήκανε, κλάψανε, γελάσανε κι ὄλ' αὐτὰ ἦταν σὰν εἰσαγωγή στὸ πικρὸ τέλος. Ἐνα εὐτυχισμένο τέλος πρὶν ἀπὸ τὸ πικρὸ τέλος; Ναι, γιατί ὅσο μεγαλύτερη ἡ χαρὰ τους, τόσο πιὸ πικρὴ ἡ πράξη τους, μητροκτονία!

Καὶ τέλος, τὸ τελευταῖο παράδειγμα τραγικῆς εἰρωνείας : Ἡ Κλυταιμνήστρα εἶναι νεκρῆ. Ἐρχεται ὁ Αἰγισθος καὶ νομίζει ὅτι τὸ νεκρὸ σῶμα στὸ πάτωμα εἶναι τοῦ Ὀρέστη. Τὸ ξεσκεπάζει καὶ ἀνακαλύπτει τὴν ἀλήθεια. Ἡ ἐρωμένη — *μαϊρέσσα* του — ἡ βασίλισσα εἶναι νεκρῆ, ἢ “ὑβρίς” του καταρᾷ, γίνεται ὁ δειλὸς, ὁ “ἥρωας - δειλὸς” ἴσως, ποὺ ζητᾷ τὸ θάνατό του.

Μετὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀνθρωποκτονίες, ὁ Σαῖξπηρ θὰ ἔλεγε : “ τὰ ὑπόλοιπα εἶναι σιωπὴ ”. Ὁ Σοφοκλῆς ὅμως δὲν τὸ εἶπε. Οἱ τελευταῖες του γραμμὲς δείχνουν ὅτι ἡ ἐκδίκηση σημαίνει τὴν παλινῶρθωση, *casu quo* τὴν ἐπιβεβαίωση τοῦ οἴκου τοῦ Ἀτρέα. Σήμερα, κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲ μπορούμε νὰ πιστεύουμε κάτι τέτοιο. Ἐτσι λοιπὸν δώσαμε αὐτὲς τὶς τελευταῖες γραμμὲς, ὄχι σὰ “δὴλωση”, ἀλλὰ σὰν ἐρώτηση. Γιατί, ἐν ὀνόματι τῶν προοδευτικῶν, πρέπει νὰ ρωτήσουμε : Τί θὰ γίνει τώρα Ἡλέκτρα; Τί θὰ γίνει τώρα Ὀρέστη; Εἴσαστε οἱ καινούριοι ἀφέντες. Ἡ Χρυσόθεμις ὅμως, π.χ. εἶναι ζωντανή. Θὰ συμπράξει ξανά μὲ τοὺς (νέους) κυβερνήτες; Εἶμαι σίγουρος ὅτι ἡ Ἡλέκτρα θ' ἀρνηθεῖ κάτι τέτοιο (*ex principio*). Ἡ μήπως εἶναι ἡ Χρυσόθεμις ἡ νέα ἀντίθεση ἐναντίον στοῦ νόμου καὶ τὴν τάξη; Ποιὸς ξέρεῖ; Ὁ Σοφοκλῆς δὲν ἔγραψε αὐτὸ τὸ ἔργο!

Συγχωρεῖστε με, γι' αὐτὴ τὴν προωθημένη ἐρμηνεία, ἀλλὰ αὐτὲς οἱ σκέψεις μοῦ ἔδωσαν τὸ κλειδί γιὰ τὸ τέλος.

ΧΟΡΟΣ: Ὡ σπέρμ' Ἀτρέως, ὡς πολλὰ παθὼν
δὲ ἐλευθερίας μόλις ἐξῆλθες
τῷ νῦν ὄρμη τελειωθέν. (Στ. 1508)

ΧΟΡΟΣ: Ὡ σπέρμα τοῦ Ἀτρέα, μετὰ πόσα δεινὰ
τ' ἀξιώθηκες τέλος νὰ δῆς λευτεριά
μὲ τὴν τώρα σου ὄρμη στερωμένο!

Ὅχι, σὲ τέτοια περίπτωση, τὸ τέλος (ἢ τὰ ὑπόλοιπα) θὰ ἦταν σιωπὴ. Ἀλλὰ ἡ ζωὴ συνεχίζεται. Δὲν ὑπάρχει σιωπὴ, μιὰ δὴλωση εἶναι ἀδύνατη, ὑπάρχει μόνο μιὰ ἐρώτηση :

ΧΟΡΟΣ: Ὡ σπέρμα τοῦ Ἀτρέα, μετὰ πόσα δεινὰ
τ' ἀξιώθηκες τέλος νὰ δῆς λευτεριά
μὲ τὴν τώρα σου ὄρμη στερωμένο;

Οἱ ἄνθρωποι, τὸ σημερινὸ κοινὸ πρέπει νὰ βρεῖ τὴν ἀπάντησή.

Μετάφραση ΡΕΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ - ΣΑΜΟΥΗΛΙΔΗ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ!

Η ΚΑΤΑΛΗΞΗ ΕΦΤΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΩΝ 19 ΩΡΩΝ

Τῆς κ. ΑΝΝΑΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΥ

Ἡ πρόεδρος τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, πρωταγωνίστρια καὶ βουλευτίνα Ἄννα Συνοδινού, κήρυξε τὴ λήξη τῶν ἐργασιῶν τῆς Διάσκεψης μετὸν παρακάτω σύντομο ἀπολογισμό καί... ἀποχαιρετισμό:

Φίλοι σύνεδροι,

Ἡ Ὄργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ σᾶς εὐγνωμονεῖ γιὰ τὴν παρουσία σας στὴν Ἑλλάδα. Καθὼς ξέρετε, εἶναι λίγο δύσκολο νὰ ὀργανώσῃς μιὰ Διάσκεψη μετὸ συζητήσεις πάνω σ' ἓνα τόσο σημαντικό θέμα τοῦ παγκοσμίου θεάτρου ὅπως εἶναι τὸ Ἀρχαῖο Δράμα. Δὲ θὰ περιμένετε, ἐλπίζω, (ὅπως ἴσως θὰ ὑπέθεταν πολλοί), ν' ἀπαριθμήσω τὰ "συμπεράσματα" αὐτῆς τῆς Διάσκεψης. Ὁ παππούς μας ὁ Ἀριστοφάνης μᾶς δίδαξε καὶ μᾶς ἀνάπτυξε σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ τὴν αἴσθηση τοῦ κωμικοῦ καὶ τοῦ γελοίου... Δὲ βγάζουμε, λοιπόν, συμπεράσματα γιὰ ν' ἀποφύγουμε παρόμοιο ἀποτέλεσμα.

Ἀπλά, θέλουμε νὰ ποῦμε πὼς πρόθεσή μας ἦταν, νὰ μὴ βγάλουμε συμπεράσματα στὰ θέματα τῆς τέχνης τοῦ Θεάτρου

καὶ τῶν προβληματισμῶν του, ἀλλὰ νὰ ἐρευνησοῦμε καὶ νὰ ἐργαστοῦμε, γιὰ νὰ παραμῆνει ἀδιάκοπα ζωντανὴ ἡ Ἴδεα τοῦ Θεάτρου στὴν ἐποχὴ μας. Μιὰ ἐποχὴ, ἀγχώδη καὶ καταπιεστικὴ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ καλλιτέχνες καὶ οἱ ἐπιστήμονες, ἔχοντας εὐθύνη γιὰ τὸν πολιτισμὸ, ἔχουμε κάποιες ὑποχρεώσεις αὐξημένες.

Ἡ Ὄργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ, γνωρίζει πὼς θὰ ἔπρεπε νὰ παρουσιάσομε περισσότερες "ἐμπρακτες διαβεβαιώσεις" γιὰ τὰ ἐπιτεύγματα τῆς χώρας μας στὸν τομέα τοῦ Ἀρχαίου Δράματος. Μολονότι δὲν ἔγινε αὐτό, νομίζουμε, ὅτι ἡ Διάσκεψη δὲν εἶχε ψυχρὸ καὶ θεωρητικὸ χαρακτήρα. Γιὰ λόγους ποὺ δὲν ὀφείλονται στὴ θέληση καὶ τίς δυνατότητες τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, δὲν εἶδατε κάθε μέρα παραστάσεις. Π.χ. μιὰ δίκαιη φιλοδοξία — καὶ ἀπαίτηση, θὰ ἔλεγα — ἦταν νὰ ἔχομε τὸ χώρο τῆς Ἐπιδάουρου καὶ τοῦ Ὠδείου Ἡρώδη τοῦ Ἀττικοῦ γιὰ νὰ παρουσιαστοῦν ἀπὸ δύο, τρεῖς ἢ καὶ περισσότερους θιάσους Τραγωδίας καὶ Κωμωδίας, ὥστε νὰ συζητᾶτε τὴν ἐπομένη τίς ἐντυπώσεις καὶ παρατηρήσεις σας γιὰ ὅσα εἶδατε κι ἀκούσατε. Τὸ προσπαθήσαμε ἀπὸ τὴν πλευρὰ μας, ἀλλὰ δὲ στάθηκε δυνατό, πρῶτον γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Σκηνὴ ἀπασχόλησε ὅλη τὴ βδομάδα τὸ Ὠδεῖο Ἡρώδη Ἀττικοῦ καὶ δίνει ἀπὸψε τὸ λόγο στὸ Μότσαρτ μετὸν "Ντὸν Τζιοβάνι" καί, δεύτερο, τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο θέλησε νὰ παρουσιάσει μόνον μιὰ παράσταση στὴν Ἐπίδαυρο. Ἄλλ' αὐτὰ, ἀποτελοῦν θέματα κριτικῆς μεταξὺ... τῶν Ἑλλήνων. Ἄς μὴ σᾶς κουράσομε.

Χτές, μᾶς ἔδωσε ἐλπίδες ἡ δήλωση τοῦ κ. Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ὅτι, σὲ εὐλόγο χρόνο, ἔχει ἀποφασιστεῖ νὰ βρεθοῦν τὰ χρήματα καὶ νὰ γίνουιν σοβαρὰς προσπάθειες γιὰ νὰ δεῖτε Δραματικούς Ἀγῶνες μεταξὺ πολλῶν χωρῶν, στὸ Κέντρο τῶν Δελφῶν καὶ στὴν Ἀθήνα, σ' ἓνα θέατρο ποὺ θὰ γίνῃ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό. Ἡ Διάσκεψη Θεάτρου ἀπόδειξε ὅτι ἡ δυσκολία δὲν ἐγκτεῖται στὴν ἔλλειψη χρημάτων, ἀλλὰ στὴν ἔλλειψη θελήσεως ἐκ μέρους πολλῶν καὶ διαφόρων παραγόντων.

Γνωρίζουμε ἀσφαλῶς ὅτι σὲ πέντε μέρες, μετὸ συζητήσεις ἐφτά συνεδριάσεων μέσα σὲ δεκαεννιά ὥρες, δὲν ἦταν δυνατόν νὰ χωρέσοιν ἀξίες ποῦ ζοῦν 25 αἰῶνες. Μιλῆσαμε, νομίζω, μετὰ ἄρρωστο καὶ ἀλληλοσεβασμό. Θεωροῦμε ὅτι αὐτὴ εἶναι μιὰ πρώτη ἐπαφὴ καὶ στίς ἐπόμενες συναντήσεις μας, ἐλπίζω νὰ μὴ μιλάμε μόνον γιὰ τὸ Ἑλληνικὸ Θέατρο, ἀλλὰ γιὰ πάντοτε πολλοὺς θεατρικοὺς πολιτισμοὺς, ποὺ χρειαζόμαστε τίς γνώσεις σας. Ἀπὸ τὴ Διάσκεψη αὐτὴ πρέπει νὰ βροῦμε σημεῖα ἐπαφῆς μετὰ τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς θεατῆς τῶν χωρῶν σας, γεγονότα ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ βασικὸ σκοπὸ κάθε καλλιτεχνικῆς προσπάθειας καὶ δημιουργίας.

Στὴ συνέχεια, ἀφοῦ εὐχαρίστησε τοὺς πάντες, γιὰ τὰ πάντα, κατέληξε:

Ἡ Ὄργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ σᾶς παρακαλέσει νὰ φυλάξετε στὴ μνήμη καὶ τὴν καρδιά σας, ὅτι καλὸ συνέβηκε στὴν Ἑλλάδα, τίς μέρες τῆς Διεθνούς Διασκεψῆς Θεάτρου καὶ νὰ λησμονήσετε τίς τυχόν παραλείψεις καὶ ἀτυχίες ποὺ συνέβησαν παρὰ τὴ θέλησή μας.

Ἐδῶ κλείνει τὸ Ἀφιέρωμα τοῦ "Θ" στὴ Διεθνή Διάσκεψη Θεάτρου, ποῦ γινε τὸν περασμένο Ἰούλιο στὴν Ἀθήνα, μετὰ τὸ "Τὸ Ἀρχαῖο Δράμα στὸ Σημερινὸ Θέατρο". Οἱ προηγουμένως δημοσιεύσεις ἔγιναν στὰ τεύχη: 51/52 σελ. 43 - 58 καὶ 53/54 σελ. 69 - 80. Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποφάσισε καὶ τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν ἐπιχορήγησε τὴν, ἐν καιρῷ, πολυγραφημένη ἐκδοση τῶν Πρακτικῶν τῆς Διάσκεψης.

Ἡ πρόεδρος τῆς Ὄργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Διεθνούς Διασκεψῆς τοῦ Θεάτρου, πρωταγωνίστρια καὶ βουλευτίνα Ἄννα Συνοδινού. (Ἐκφραστικὸ σκίτσο τοῦ Κίμωνος Λάσκαρη)

Συναμετάξυ τους, συνομολογούν και συναποδέχονται...

ΟΙ ΔΙΑΒΟΗΤΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΜΙΝΩΤΗ

“Η, ΠΩΣ Ο κ. Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΧΟΡΗΓΕΙ, ΚΑΘΕ ΤΟΣΟ, ΠΡΟΣΘΕΤΕΣ ΑΜΟΙΒΕΣ 350.000 ΔΡΧ. ΣΤΟΝ κ. ΜΙΝΩΤΗ

‘Αποσιωπούν, συστηματικά, τόν τίτλο του κ. Γενικού!

‘Ανευθυνουπέθυνος παράγων, τύπος... περιφερόμενος φίλου και Γενικοδιευθυνόντων κρατικά θέατρα και του δικού μας “Θεάτρου” — θέλοντας, προφανώς, νά άνιχνεύσει τό “όπλοστάσιο” του περιοδικού στόν άγώνα γιά τήν έκκαθάριση του άγους των Κρατικών Σκηνών — μάς ρωτούσε, πονηροαφελώς, άν είναι έξακριβωμένα τά ποσά που καταγγέλλουμε κατά καιρούς πώς εισπράτουν ό κ. Χωραφάς ή ό κ. Μινωτής. ‘Η έρώτηση, μάλιστα, έντοπίστηκε στόν κ. Μινωτή: Μά πήρε, πράγματι, 130.000 γιά τή σκηνοθεσία και άλλες 130.000 γιά τήν έρμηνεία τριών παραστάσεων του “Οιδίποδα επί Κολωνών”;

‘Ερχνε κούφια, γιά νά πιάσει γεμάτα. Και τά πάνει: Τά σημερινά Ντοκουμέντα δημοσιεύουν δύο συμβάσεις Μινωτή. ‘Ετσι — μιά και καλή — θά μάθουν και ό περιφερόμενος “φίλος” και κείνοι που μάς τόν στείλανε, πώς τό “Θέατρο” πρώτα γεμίζει τά ντοσιέ του μ’ έπίσημα ντοκουμέντα και μετά καταγγέλλει. Γράφαμε, τόντι, πριν δύο χρόνια — τεύχος 44/45, Μάρτη-Ιούνη 1975 — στόν “Αστερίσκο” Σήψη καλπάζουσα στό “Εθνικό”, και τά έξής: «... ‘Ο κ. Μινωτής άποφασίζει και διατάζει. Και, κυριολεκτικά, βλογάει τά γένια του! Σκηνοθετώντας και παίζοντας,

ζημιώνει τό θέατρο - παραμελώντας τήν κύρια δουλειά του. ‘Ο ίδιος, όμως, κερδίζει: ‘Εκατό χιλιάδες γιά τή σκηνοθεσία του “Δαντών”. ‘Εκατόν τριάντα χιλιάδες γιά τή σκηνοθεσία του “Οιδίποδα”. ‘Αλλες εκατόν τριάντα χιλιάδες γιά τό παίξιμό του στόν “Οιδίποδα...”.

Δίνουμε, άμέσως παρακάτω, με έπίσημα κείμενα, άπόδειξη γιά τις 260.000 του “Οιδίποδα”, που γίνανε τελικά 310.000, και γιά τις άλλες 350.000 δραχμές του “Γιάννη Γαβριήλ Μπόρκμαν” που τόν ένσάρκωσε και, γιά λογαριασμό του, εισέπραξε ό κ. ‘Αλέξης Μινωτής.

“ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ”: ΑΜΟΙΒΗ ΜΙΝΩΤΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 310.000!

Τά κυρωμένα, έπίσημα Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου του ‘Εθνικού Θεάτρου, της 27ης συνεδρίασης του που ‘γινε στις 14 του ‘Ιούλη 1975, γράφουν έπί λέξει:

«ΘΕΜΑ: ‘Αμοιβή κ. ‘Αλέξη Μινωτή.

... Τό Διοικητικό Συμβούλιο λαβόν... γνώσιν της ύπ’ αριθ. 1708/118-3/11.7.75 εισηγήσεως του ‘Εντεταλμένου Συμβούλου κ. Κ. Χατζοπούλου και μετά συζήτησιν άποφασίζει, άνακαλουμένης προγενεστέρας αυτού άποφάσεως, όπως άναθέσει εις τόν κ. ‘Αλ. Μινωτήν διά συμβάσεως έργου τήν σκηνοθεσίαν του έργου “Οιδίπους επί Κολωνών” και τόν πρωταγωνιστικόν έπώνυμον ρόλον του αυτού έργου, της άμοιβής του δι’ άμφότερα ταύτα συνολικώς όριζομένης εις δρχ. 310.000».

Νά, και ή “ σύμβαση έργου” μεταξύ του Προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου του ‘Εθνικού Θεάτρου κ. Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλου και του κ. ‘Αλέξη Μινωτή. Γιά τή σκηνοθεσία και τρεις παραστάσεις, στά ‘Επιδαύρια του 1975, του “Οιδίποδα επί Κολωνών” ό Γενικός Διευθυντής του ‘Εθνικού Θεάτρου εισπράττει έξτρα δραχμές 310.000! Ούτω “ συνομολόγησαν και συνεπεδέχθησαν”! Χαρακτηριστικό είναι ότι, σε όλες τις συμβάσεις του με τό ‘Εθνικό Θεάτρο, ό κ. ‘Αλέξης Μινωτής άποφεύγεται νά αναφερθεί σά Γενικός Διευθυντής του ‘Εθνικού Θεάτρου. ‘Αναφέρεται μόνο σαν... κάτοικος ‘Αθηνών! Χωρίς έπάγγελμα!

ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΣΥΜΒΑΣΙΣ ΕΡΓΟΥ

‘Εν ‘Αθήναις τή 16η ‘Ιουλίου 1975 οί ύπογεγραμμένοι άφ’

ένός ό κ. ‘Ιωάννης Ν. Θεοδωρακόπουλος, κάτοικος ‘Αθηνών. Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου του έν ‘Αθήναις έδρεύοντος Ν.Π.Δ.Δ. υπό τήν έπωνυμίαν “ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ”, ένεργών έν προκειμένω υπό τήν ιδιότητά του ταύτην και συμφώνως προς τήν ύπ’ αριθμ. 27/14-7-1975 άπόφασιν του Διοικητικού Συμβουλίου και άφ’ έτέρου ό κ. ‘Αλέξης Μινωτής, κάτοικος ‘Αθηνών συνομολόγησαν και συνεπεδέχθησαν τά ακόλουθα:

1. ‘Ο δεύτερος των συμβαλλομένων άναλαμβάνει τήν σκηνοθετικήν διδασκαλίαν του έργου “ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ” του Σοφοκλέους άναβιβασθησομένου έν ‘Επιδαύρω, ‘Αθήναις και άλλαχού.
2. ‘Ωσαύτως ό δεύτερος των συμβαλλομένων άναλαμβάνει τήν ύποχρέωσιν όπως λάβη μέρος εις τό άνωτέρω έργον ύποδύομενος τόν ρόλον του πρωταγωνιστού.
3. ‘Η άμοιβή όρίζεται άμοιβαίως εις δραχμάς 310.000 (τριακοσίας δέκα χιλιάδας), καταβλητέας εις έξ δόσεις ως κάτωθι: Τής α’ έκ δρχ. 40.000 άμα τή ένάρξει των δοκιμών του έργου, τής β’ έκ δρχ. 40.000 πέντε ήμέρας πρό της ένάρξεως των δοκιμών του έργου εις ‘Επίδαυρον, τής γ’ έκ δρχ. 50.000 μετά τήν “ πρώτην” του έργου, τής δ’ έκ δρχ. 60.000 μετά τήν δευτέραν παράστασιν του έργου εις ‘Επίδαυρον, τής ε’ έκ δρχ. 60.000 κατά τήν 25ην Αυγούστου 1975 και τής στ’ έκ δρχ. 60.000 μετά τήν “ πρώτην” του έργου εις Φεστιβάλ ‘Αθηνών 1975.
4. ‘Ο χρόνος προπαρασκευής του υπό άναβίβασιν έργου, της διεξαγωγής των δοκιμών και ό άκριβής χρόνος των παραστάσεων άνήκει εις τήν Διοίκησιν του ‘Εθνικού Θεάτρου.

5. 'Ο αντίσυμβαλλόμενος υποχρεούται όπως αναβιβάσει το έργο άρκούμενος εις τους υπό του 'Εθνικού Θεάτρου διατιθεμένους προς τοῦτο ἠθοποιούς.

6. 'Ο Σκηνοθέτης υποχρεούται εις τὴν αὐτοπρόσωπον διδασκαλίαν τοῦ ἀνωτέρω ἔργου.

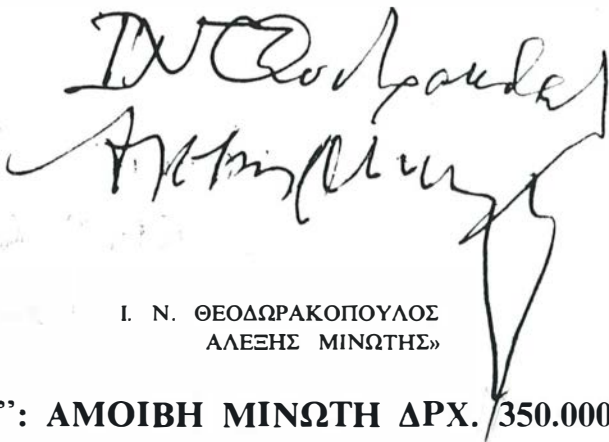
7. 'Επίσης υποχρεούται νὰ τηρῆ ἀπροφασίστως τὰς διεπούσας τὸ 'Εθνικὸν Θεάτρον διατάξεις, τὰς ἀποφάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, μὴ ἀναφερομένας εις τὸ καθαρῶς σκηνοθετικὸν ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ θὰ ἀσκή ἔν συνεννοήσει μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Ε.Θ.

8. 'Ο αντίσυμβαλλόμενος ὀφείλει νὰ προσέρχεται εις τὸ Θεάτρον κατὰ τὰς ὀριζομένας ἡμέρας καὶ ὥρας δοκιμῶν, πᾶσα δὲ ἐκτὸς τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου ἀπασχόλησις του καὶ ἀνάληψις ἔργου ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀρτίας ἐκτελέσεως τῶν διὰ τῆς παρούσης ἀναλαμβανομένων υποχρεώσεων του.

9. Τὰ τέλη χαρτοσήμου τῆς παρούσης συμβάσεως, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἀποδείξεων, αἱ ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς κρατήσεις βαρύνουσιν τὸν ἀντίσυμβαλλόμενον, πλὴν τῶν βαρυνουσῶν ἐκ τοῦ Νόμου τὸν ἐργοδότην.

Τὸ παρὸν συντάγη εἰς δύο πρωτότυπα νομίμως χαρτοσημασμένα τῶν συμβαλλομένων λαβόντων ἀνά ἓν δεόντως ὑπογεγραμμένον.

Οἱ συμβαλλόμενοι

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΜΙΝΩΤΗΣ

“ ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΠΟΡΚΜΑΝ ”: ΑΜΟΙΒΗ ΜΙΝΩΤΗ ΔΡΧ. /350.000 !

Νὰ καὶ μιὰ ἄλλη σύμβαση, ὑπογραμμένη ἔξη μόλις μῆνες μετὰ τὴν προηγούμενη. Εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς τὸ ποσὸ ἔχει κίβλας ἀνεβῆ στὶς 350.000 δραχμῆς! Κι ἄς ἀφορᾷ τὴ σκηνοθεσία καὶ τὸ ἀνέβασμα ὄχι ἀρχαίας Τραγωδίας ἀλλ' ἐνὸς νεότερου ἔργου. Καὶ οἱ ὄροι εἰσπράξεως τοῦ ποσοῦ ἔχουν βελτιωθεῖ ὑπὲρ τοῦ κ. Γενικοῦ: Οἱ δόσεις ἔχουν περιορισθεῖ ἀπὸ ἔξη σὲ τέσσερις καὶ τὰ ποσά, ἀπὸ 40 - 60.000 τὴ φορά, ἔγιναν τώρα 100.000! Ὑπάρχουν, βέβαια, καὶ ἄλλες παραλλαγῆς σ' ἄλλες συμβάσεις. Ὅλα, μὲ τὴ σειρά τους.

«ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ

ΣΥΜΒΑΣΙΣ ΕΡΓΟΥ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 26ῃ Φεβρουαρίου 1976 οἱ ὑπογεγραμμένοι ἄφ' ἐνὸς ὁ κ. Ἰωάννης Θεοδωρακόπουλος, κάτοικος Ἀθηνῶν, Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐδρεύοντος Ν.Π.Δ.Δ. ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν "ΕΘΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ", ἐνεργῶν, ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του ταύτην καὶ συμφώνως πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθ. 40/26-1-1976 ἀπόφασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἄφ' ἑτέρου ὁ κ. Ἀλέξης Μινωτῆς κάτοικος Ἀθηνῶν συνωμολόγησαν καὶ συναπεδέχθησαν τὰ ἀκόλουθα:

1. 'Ο δεῦτερος τῶν συμβαλλομένων ἀναλαμβάνει τὴν σκηνοθετικὴν διδασκαλίαν τοῦ ἔργου "ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΠΟΡΚΜΑΝ" ἀναβιβασθησομένου εις τὴν Κεντρικὴν Σκηνὴν τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου, ἀντὶ ἀμοιβῆς ἑκατὸν εἰκοσι χιλιάδων (120.000) δραχμῶν.

2. Ὡσαύτως ὁ δεῦτερος τῶν συμβαλλομένων ἀναλαμβάνει τὴν ὑποχρέωσιν ὅπως λάβῃ μέρος εις τὸ ἀνωτέρω ἔργον ὑποδύμενος τὸν ρόλον τοῦ πρωταγωνιστοῦ, ἀντὶ ἀμοιβῆς δρχ. διακοσίων τριάκοντα χιλιάδων (230.000)

3. Ἡ ἀνωτέρω ὀρισθεῖσα ἀμοιβὴ συνολικῶς εις δρχ. 350.000 συμφωνεῖται ὅπως καταβληθῇ ὡς κάτωθι εις δόσεις: Τῆς α'

ἐκ δρχ. 50.000 ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν δοκιμῶν τοῦ ἔργου, τῆς β' ἐκ δρχ. 100.000 μετὰ τὸν πρῶτον μῆνα δοκιμῶν, τῆς γ' ἐκ δρχ. 100.000 μετὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔργου καὶ τῆς δ' ἐκ δρχ. 100.000 ἅμα τῇ ἐν Ἀθήναις λήξει τῶν παραστάσεων τοῦ ἔργου.

4. 'Ο χρόνος προπαρασκευῆς τοῦ ὑπὸ ἀναβίβασιν ἔργου, τῆς διεξαγωγῆς τῶν δοκιμῶν καὶ ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῶν παραστάσεων ἀνήκει εις τὴν Διοίκησιν τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου.

5. 'Ο ἀντίσυμβαλλόμενος υποχρεούται ὅπως ἀναβιβάσει τὸ ἔργον ἄρκούμενος εις τοὺς ὑπὸ τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου διατιθεμένους πρὸς τοῦτο ἠθοποιούς.

6. 'Ο Σκηνοθέτης υποχρεούται εις τὴν αὐτοπρόσωπον διδασκαλίαν τοῦ ἀνωτέρω ἔργου.

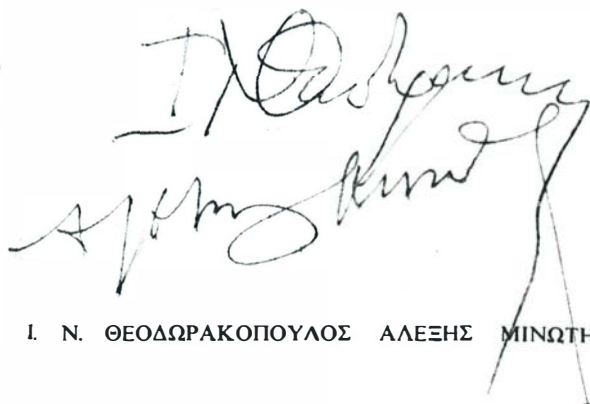
7. 'Επίσης υποχρεούται νὰ τηρῆ ἀπροφασίστως τὰς διεπούσας τὸ 'Εθνικὸν Θεάτρον διατάξεις, τὰς ἀποφάσεις τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, μὴ ἀναφερομένας εις τὸ Σκηνοθετικὸν ἔργον αὐτοῦ, ὅπερ θὰ ἀσκή ἔν συνεννοήσει μετὰ τῆς Διοικήσεως τοῦ Ε.Θ.

8. 'Ο ἀντίσυμβαλλόμενος ὀφείλει νὰ προσέρχεται εις τὸ Θεάτρον κατὰ τὰς ὀριζομένας ἡμέρας καὶ ὥρας δοκιμῶν, πᾶσα δὲ ἐκτὸς τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου ἀπασχόλησις του καὶ ἀνάληψις ἔργου ἐπιτρέπεται ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ἀρτίας ἐκτελέσεως τῶν διὰ τῆς παρούσης ἀναλαμβανομένων υποχρεώσεων του.

9. Τὰ τέλη χαρτοσήμου τῆς παρούσης συμβάσεως, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν ἀποδείξεων, αἱ ἐπὶ τῆς ἀμοιβῆς κρατήσεις βαρύνουσιν τὸν ἀντίσυμβαλλόμενον, πλὴν τῶν βαρυνουσῶν ἐκ τοῦ Νόμου ἐργοδότην.

Τὸ παρὸν συντάγη εἰς δύο πρωτότυπα νομίμως χαρτοσημασμένα τῶν συμβαλλομένων λαβόντων ἀνά ἓν δεόντως ὑπογεγραμμένον.

Οἱ συμβαλλόμενοι

Ι. Ν. ΘΕΟΔΩΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΗΣ ΜΙΝΩΤΗΣ

Πάει κι ο Βασίλης Ρώτας. 'Ο τελευταίος τής παλιάς φρουράς. Τό "Θέατρο" από καιρό φιλμαρισμένο, μόλις προφταίνει δυό λόγια: 'Ηταν γενναίος συμπολεμιστής, συνεργάτης και φίλος. Από τό πρώτο τεύχος. Κι άπ' τά νιάτα μας. Τό άφιέρωμα γιά τό Θέατρο στήν 'Ελευθέρη 'Ελλάδα, στή δική του προσπάθεια αναφέρεται. Κρίμα πού δέν πρόφτασε νά τό δει και νά τό κρίνει. 'Εχει σημεία άρνητικά. Είμαστε βέβαιοι πώς θά τά δέχονταν. Κι αυτό θά 'ταν τό ύψιστο δίδαγμα από τό θαρραλέο και άδέκαστο Ρώτα. 'Εχουμε τήν πίκρα από 'να δυό περιστατικά, πρós τό τέλος. Τά καλύπτει ή μακριά άσπιλη κι άνυποχώρητη πολιτεία του. 'Η γενναιοφροσύνη και τό έργο του. Δούλεψε πολύ γιά τό Θέατρο. Σά συγγραφέας και σά δάσκαλος. Γιά ένα θέατρο ύγιεινό, ήθοπλαστικό, τοϋ Λαοϋ και τής Δημοκρατίας. 'Επραξε άθλο παγκόσμια μέγιστο: Μετάφρασε όλο τό Σαίξπηρ. Μάς άφισε μιá δημοτική τραγανιστή, όλο χυμούς, άντρίκια! Τόν λέγαμε Μπάριπα Βασίλη. Τόν αναγνωρίζουμε π ρ ό γ ο ν ο !

¶ Κι άλλος καρπός τής έποχής: Δημοσιογραφία θεόστραβη και θεόκουφη! Τό "Θέατρο" βγήκε και κατάγειλε, στό περασμένο του τεύχος, τήν προτειμαζόμενη μετατροπή τοϋ 'Εθνικού Θεάτρου σέ... ιδιωτική έπιχείρηση! Τά άμαρτωλά κυκλώματα Τύπου λειτούργησαν. 'Η συνωμοσία τής σιωπής θαυματούργησε. Καμιά έφημερίδα δέν άναδημοσίευσε τήν πληροφορία. Καμιά έφημερίδα δέν τήν διάψευσε! Κοντεύουν τέσσερις μήνες κι άκόμα νά βρεθεί ένας συντάκτης νά ένοχλήσει τόν άρμόδιο ύπουργό ή τή Διοίκηση τοϋ θεάτρου—ρωτώντας, άν είναι άλήθεια. (Μόνο ό "Ριζοσπάστης" άνάφερε και τήν πληροφορία και τήν πηγή τής). Και τό νέο συμβάν αποσιώπησης άφιερώνεται στήν 'Ενωση Συντακτών 'Ημερησίων 'Εφημερίδων 'Αθηνών και σ' όσα από τά μέλη τής διευθύνουν έφημερίδες.

¶ 'Όταν, πρίν δεκαπέντε χρόνια, πρωτοβγήκε τό "Θέατρο", τοϋ άναγνωρίστηκε ή καινοτομία νά προσφέρει σέ κάθε τεύχος του κ' ένα όλόκληρο θεατρικό έργο. 'Όσο τό "Θ" άνδρωνόταν σέ περιοδικό κ ρ ο υ σ η ς, ευρύτερα πολιτιστικής — όχι μόνο πνευματικής και καλλιτεχνικής, αλλά και ιδεολογικής, πολιτικής, κοινωνικής — τό θεατρικό έργο δέν χώραγε σέ κάθε τεύχος. Κ' οί άναγνώστες, δελεασμένοι από τά άνοίγματα τής ύλης — μάς πρότρεπαν στήν... παράλειψη! Είναί καιρός πού έκδηλώθηκε ή νοσταλγία δημοσίευσης και άλλων έργων. 'Η πετυχημένη, άλλωστε, έκλογή τους δημιουργούσε, από παλιά, ιδιαίτερο ένδιαφέρον. Τό "Θ", όσο κι άν πρόσθετες άνάγκες ύλης, καταπατούν τό χώρο τοϋ θεατρικού έργου, δέν πρόκειται νά τό εγκαταλείψει. 'Αντίθετα, θά προσπαθήσει — παράλληλα με τή συνεχή ανάπτυξη όλων τών άλλων σελίδων του — νά προσφέρει ξανά κ' ένα πλήρες έργο. "Αμ' έπος, άμ' έργον"! 'Από τό έπόμενο κιάλας τεύχος.

¶ Δέν προλάβαμε οϋτ' άνάσα νά πάρουμε από τό Διεθνές συνέδριο γιά "Τό 'Αρχαίο Δράμα στό Σημερινό θέατρο". Τό πληρώσαμε με σαράντα σελίδες, σέ τρία τεύχη! Και νάσου φέτος, τόν ίδιο πάλι καιρό (5 με 10 'Ιούλη), άλλο ένα διεθνές συνέδριο στήν 'Αθήνα, με τό ίδιο πάλι θέμα! Θά τό παρακολουθήσουμε βέβαια, κι άνάλογα με τό τι θ' άκουστεί, θ' άποφασίσουμε άν και πόσο

χώρο θά τοϋ διαθέσουμε. Ψευτες νά βγοϋμε: τό λογάδικο θέμα του, προμηνάει άερολογίες. 'Αναγνώστε: "Γιά μιá δημιουργική άναβίωση τοϋ

'Ο κ. Τρυπάνης ("Τά Νέα" 9.3.77)

'Αρχαίου Δράματος: Τό πρόβλημα τής άναδημιουργίας και τής έξισοροπήσεως τών έλλειπόντων στοιχείων τοϋ αρχαίου Δράματος και οί έπιπτώσεις του στή δημοτορία νέων μορφών Θεάτρου". 'Εχτός από τις εισηγήσεις, θά γίνονται — λέει — δεχτές και γραφτές άποψεις, πού ή άνάγνωσή τους δέν θά ξεπερνάει τά 5' τής ώρας. 'Η...αισιοδοξία τών όργανωτών δέν έχει όρια: Προβλήματα... έγκρημη από τόν 5ο αιώνα π.Χ., θά λυθούν με πεντάλεπτα λογύδρια! Κύριε, έλέησον...

¶ Χώρα τοϋ... Μελοδράματος κατάντησε ή 'Ελλάδα! Τήν άδράνεια Χωραφά σπεύδει νά εκμεταλλευτεί ό... αρχιεπίσκοπος 'Αθηνών και πάσης 'Ελλάδος κ. Σεραφείμ. Και — θού Κύριε! — προκήρυξε διαγωνισμό γιά τή σύνθεση... μελοδράματος! Θέμα: " 'Ο έρωτας πρós τήν 'Ελευθερία και οί θυσίες τοϋ 'Ελληνικού έθνους". Συμβολικός τίτλος: "Τό σχοινί τοϋ Πατριάρχη". 'Αλλ' — ώ 'Ιωαννιδικέ σεβασμιώτατε — μιλάνε γιά σχοινί στό σπίτι τοϋ κρεμασμένου; 'Η, γιά νά θυμηθούμε και λίγον Αϊσωπο: Τής

'Εκκλησίας ύμών έμπιραμένης άπ' τά σκάνδαλα — με πρώτο και καυτότερο τής άρχιερωσύνης σας — ύμεις μελοδραματικά άδετε; Κι άκούστε, ποιους προσκάλεσε γιά σεγκόντο — ήγουν κριτική έπιτροπή: Ι. Ν. Θεοδωρακόπουλος — ό πανταχού παρών και τά πάντα πληρών! Γεώργιος 'Αθανασιάδης - Νόβας — ό γνωστότατος, πάλαι ποτέ, Γαργάλας! Γεώργιος Παπατρέχας — άγνώστων λοιπών στοιχείων. Κύργιε έλέησον! Κάθηκε κάποιος μουσικός;

¶ Νά 'βαλε κάνας διάβολος τήν οϋρά του; Στό προπερασμένο τεύχος είχαμε ύποσχεθεί έντυπώσεις τής Κατερίνας Θωμαδάκη από τήν Γ' Διεθνή Συνάντηση Μεσαιωνικού και Λαϊκού Θεάτρου, πού πραγματοποιήθηκε στή Ζάκυνθο από 8 ως 18 Αϋγούστου. 'Η παραμονή τής στοϋ Παρίσι, γιά τή συγγραφή τής διατριβής τής στον καθηγητή Ντόρτ, δέν τής άφισε χρόνο. Σκεφτήκαμε νά βάλουμε, τουλάχιστον, τήν άνακοίνωση στή συνάντηση μιáς άλλης συνεργάτισσάς μας, τής θεατρολογίας Λίλας Μαράκα, γιά τό κωμικό στοιχείο στις σκηνές τοϋ διαβόλου στο Γερμανικό Μεσαιωνικό θρησκευτικό δράμα. 'Ισως, κανέναν άπ' αυτούς νά 'βαλε τήν οϋρά του και δέν τό κατορθώσαμε. Γιά νά μήν τρώμε και τών... διαβόλων τό δικιο, ή άλήθεια είναι πώς ή άνάγκη ν' άφιερώσουμε και στό σημερινό τεύχος άρκετές σελίδες γιά μιá άλλη Διεθνή Συνάντηση — γιά τό 'Αρχαίο Δράμα — μάς έριξε έξω. 'Αθώοι, λοιπόν, οί διάβολοι...

ΑΝΕΥΘΥΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Τό 'Εθνικό Θέατρο βρέθηκε στήν άνάγκη νά κάνει μιá άνακοίνωση στον Τύπο, γιά ν' ανακόψει τήν έναντίον του γενική κατακραυγή. Και, ενώ έχει —ζωή νά 'χουν! — έντεκα μέλη στοϋ Διοικητικού του Συμβούλιο και ένα Γενικό Διευθυντή, βγήκε και μίλησε γιά λογαριασμό τοϋ 'Εθνικού Θεάτρου ό πρόεδρος τής... Καλλιτεχνικής του 'Επιτροπής κ. Τάσος Λιγνάδης! Γιατί ξυνηόμαστε; Γιατί άπλούστατα ό νόμος, ρητά και κατηγορηματικά, στήν Καλλιτεχνική 'Επιτροπή άναγνωρίζει συμβουλευτικό, μόνο, ρόλο και, μόνο, στον καταρτισμό τοϋ δραματολογίου και τοϋ θιάσου. 'Από ποτέ, λοιπόν, ή Καλλιτεχνική 'Επιτροπή άπόχτησε έξ ο υ σ ί α και ύποκαθιστά στις δικαιοδοσίες και τά καθήκοντά τους τό Γενικό Διευθυντή και τή Διοίκηση; 'Αν λειτουργούσαν οί νόμοι κι άν οί άνθρωποι διάθεταιν ήγην έλάχιστα φιλότιμου, έπρεπε αύθημερόν, ή ό κ. Τάσος Λιγνάδης νά 'χει άπολυθεί ή ή ένδεκάδα τοϋ Δ.Σ. και ό Γενικός Διευθυντής νά 'χουν παραιτηθεί. Νά ύποκαθισταται τόσο προκλητικά ή Διοίκηση και νά... μήν τρέχει τίποτα οϋτε γι' αύτή, οϋτε γιά τήν έλέγχουσα ύπουργική άρχή, μόνον έπί Τρυπάνη θά μπορούσε νά συμβεί.

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Γιά να σχηματίσει η κοινή γνώμη της Χώρας μας ακριβή αντίληψη της καλλιτεχνικής δραστηριότητας του Έθνικού Θεάτρου, η Καλλιτεχνική Επιτροπή παραδίδει στην κρίση του Έλληνα πολίτη τα ακόλουθα στοιχεία που θεωρεί απαραίτητα για την συναγωγή συμπερασμάτων.

1. ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ την χειμερινή περίοδο που διανύουμε ανέθηκαν τα έργα Καζαντζάκη «Αποδιάστρα» (μέ την εύκαιρία του έτους Καποδίστρια), Σαίφτηρ «Άγαστη Άγνας «Αγνονος», Μπρίχτ «Τα δράματα της Σιμόν Μασάρ», Άλμπη «Δύσκολη Ισορροπία», Μπέκετ «Το Τέλος του Παιχνιδιού» και «Πράξη χωρίς λόγια». Τα δύο τελευταία έργα δόθηκαν σε εναλλασσόμενες παραστάσεις.

ΣΤΗ ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ ανέθηκαν τα έργα: Λόρκα «Οι Φασουλές του Κασιόπρας», «Περλιμπλίν και Μπελίσσα» (μέ την εύκαιρία της έπιτείου της έκτελεσεως του ποιητή), Ν. Περγιάδη «Η Γειτονιά του Τσέχοφ», Μαργ. Λυμπεράκη «Ο Άλλος Άλέξανδρος», Β. Ζιώγα «Τό Προξενίο της Άντιγόνης» και «Η κωμωδία της Μύγας» και Ξενοπούλου «Οι Φοιτηταί» (συμμετοχή από 25 χρόνια από τό θάνατό του).

Άνεθηκαν συνολικά δέκα έργα, από τά όποια τά πέντε ελληνικά (δύο της παραδóσεως και τρία σύγχρονα).

2. Τό Έθνικό Θέατρο έκανε τής έξης περιόδους: Έξωτερικό: Ρωσία (Μόσχα - Λένινγκραντ), ΗΠΑ (έπίσημη συμμετοχή του Έθνικού Θεάτρου στα 200 χρόνια της Άμερικανικής Άνεξαρτησίας), (Ν. Υόρκη - Βαστώνη) μέ τά έργα Σοφοκλέους «Οιδίπους επί Κολωνών» και Άριστοφάνους «Άπτεϊς». Έσωτερικό: Θεσσαλονίκη Άψην «Γιάννη Γαβριήλ Μπόσκμαν Βάσσερμαν, «Στή φωλιά του Κοκκού» (έπαναλήψεις της προηγούμενης χρονιάς).

Άπό τήν Κυριακή του Πάσχα κλιμάκιο του Έθνικού Θεάτρου θα δώσει παραστάσεις στην αΐθουσα του Κ.Θ.Β.Ε. μέ τά αναφερθέντα έργα τών Μπέκετ και Άλμπη.

3. Σύμφωνα μέ τόν προγραμματισμό της θερινής περιόδου τό Έθνικό Θέατρο συμμετέχει στό «ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ» μέ τά έργα: Σοφοκλέους «Φιλοκτήτης», Εύριπίδου «Ελένη», Άριστοφάνους «Άπτεϊς» (έπαναλήψη), Αισχύλου «Άκτιόνες». Στο «ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΑΘΗΝΩΝ» μέ τά έργα: Εύριπίδου «Μήδεια», «Άιγίγεια επί Ταύροις», Σοφοκλέους «Οιδίπους επί Κολωνών» και Εύριπίδου «Ελένη» (έπαναλήψεις). Στο «ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΔΕΛΦΩΝΗΣ» Σοφοκλέους «Οιδίπους επί Κολωνών», Άριστοφάνους «Άπτεϊς». Έπίσης θα δοθούν τρεις παραστάσεις στό «Ηρώδείο μέ τά έργα που αναφέρθηκαν, για τούς μαθητές τών Γυμνασίων της Άττικής και τό Παγκόσμιο Καρδιγγαϊκό Συνέδριο.

4. Καλλιτεχνικοί Συντελεστές που χρησιμοποιήθηκαν τά δύο τελευταία χρόνια.

ΣΚΗΝΟΘΕΤΕΣ : Άλέξης Μινωτής, Άλέξης Σολομός, Σπύρος Ευάγγελτος, Γιώργος Θεοδοσιάδης, Ντίνος Δημόπουλος, Σταύρος Ντουφεζής, Κώστας Μπάκας, Στέλιος Παπαδάκης, Γιώργος Μισσάλας.

ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΟΙ - ΕΝΔΥΜΑΤΟΛΟΓΟΙ : Άντ. Φωκάς, Κλ. Κλώνης, Γ. Βακαλό, Τζ. Σεφανάλλης, Δ. Φωτόπουλος, Β. Βασιλειάδης, Γ. Πάτσας, Ά. Παπαντωνίου, Α. Ζαίη, Γεν. Καρύδης, Σ. Χαριστιδης, Άλ. Φασιανός, Π. Μαντινάδης, Άντ. Κυριακούλης, Μ. Καρέλλα, Ν. Πολίτης, Ρ. Γεωργιάδης, Ν. Πετρόπουλος.

ΣΥΝΘΕΤΕΣ : Μίκης Θεοδωράκης, Γιάννης Ξενάκης, Οδώρος Άντωνίου, Σταύρος Ξαρχάκος, Δημήτριος Τερζάκης, Βασίλης Τενίδης.

ΧΟΡΟΓΡΑΦΟΙ : Μαρία Χόρς, Ντόρα Τσάτσου - Συμεωνίδη, Τατιάνα Βαρούτη.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ : Έλλη Νικολοΐδη, Στέφανος Βασιλειάδης.

5. ΗΘΟΠΟΙΟΙ : Έπί συνόλου 91 η χρησιμοποίηση τών ηθοποιών στις παραστάσεις του χειμερινού και θερινού δραματολογίου άνήρχεται στο ποσοστό του 100%, σύμφωνα πάντα μέ τής άνάγκες της διανομής, βάσει τών προτάσεων τών σκηνωθέντων.

6. ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΕΣ : Ι. Γρυπάρης, Β. Ρώτας, Θρ. Σταύρου, Π. Πρεβελάκης, Ν. Γκάτσος, Ά. Άιατρίδης, Κ. Σκαλιόρας, Α. Σαραντινή, Δ. Οικονομίδης, Π. Μάτσαρις, Ν. Σφυρόρας, Μ. Κουγιουμτζόγλου, Κ. Χ. Μύρης (Κ. Γεωργιουμπούλου), Κ. Άγγελάκη - Ρούκ, Τ. Ρούσσος.

7. ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ : Τό 1976 (1 Ιανουαρίου 76 - 31 Δεκεμβρίου 76) τό Έθνικό Θέατρο έδωσε στο έσωτερικό και έξωτερικό 480 παραστάσεις μέ έσοδα θεατών (εισιτήρια) 233.334. Η συγκριτική εικόνα της χειμερινής περιόδου (Οκτώβριος - Μάιος) 75 - 76 και 76 - 77 (Οκτώβριος - Μάρτιος) παρουσιάζει την έξης κλιμάκ: Τής παραστάσεις της Κεντρικής Σκηνής παρακολούθησαν κατά τή χειμερινή περίοδο 75 - 76 69.149 θεατές (εισιτήρια). Έκ τών στοιχείων υπολογίζεται ότι και η τρέχουσα περίοδος ίσως υπερβή τόν αριθμό αυτό. Ός προς τή Νέα Σκηνή: Τής παραστάσεις της Νέας Σκηνής (ή χωρητικότης της αίθουσας είναι 120 θέσεις) κατά τήν χειμερινή περίοδο 75 - 76 παρακολούθησαν 20.633 θεατές (εισιτήρια). Κατά τήν περίοδο που διανύουμε έως 27 Μαρτίου έχουν παρακολούθησι τής παραστάσεις 18.667 θεατές (εισιτήρια) και φυσικά υπολογίζεται ότι η προσέλευση θα ξεπεράσει τόν περσινό αριθμό. Στο Φεστιβάλ Έπιδαύρου και Άθηνών της θερινής περιόδου 1975 παρακολούθησαν τής παραστάσεις 101.313 θεατές (εισιτήρια). Τή θερινή περίοδο 1976 παρακολούθησαν 112.885 θεατές (εισιτήρια). Στο έξωτερικό: Ρωσία (10 παραστάσεις) 15.300 θεατές, Η.Π.Α. (9 παραστάσεις) 8.886 θεατές.

8. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΡΓΑ: Στίς δύο τελευταίες χειμερινές περιόδους ανέθηκαν οι έξης σύγχρονα Έλληνες συγγραφείς: Μ. Ποντίκας, Γ. Σκούρτης, Άγγ. Ζερβός, Α. Ζωγράφου, Ν. Περγιάδης, Μ. Λυμπεράκη, Β. Ζιώγας.

9. ΥΠΟΒΟΛΗ ΕΡΓΩΝ: Η Κ.Ε. από τή νέα της σύσταση (Νοέμβριος 1975) έκτός από τόν καθορισμό του δραματολογίου χειμερινού και θερινού, ανέλαβε τή υποχρέωση να διαβάσει 253 νεοελληνικά έργα που έχουν υποβληθεί. Έστέλλαν ήδη απαντήσεις σε 90 συγγραφείς. Η άνάγωση συνεχίζεται και υπολογίζεται ότι ο αριθμός θα ξεαντληθεί μέσα σ' αυτή τή χρονιά.

10. Για να δλοκληρωθεί ένημερωτικά η παραπάνω εικόνα προστίθεται ότι τό Ε.Θ. έξιπηρετείται από 287 άτομα (Καλλιτεχνικό, Διοικητικό, Τεχνικό και λοιπό προσωπικό) και η τιμή τών εισιτηρίων του είναι: Για τήν Κεντρική Σκηνή: 100, 60, 30 δρχ. και σε λαϊκές άπογευματινές: 75, 40, 30 δρχ. Για τή Νέα Σκηνή: 60 δρχ. (θεατών) και 50 δρχ. (άπογευματινές). Φοιτητικά: Για τήν Κεντρική 50 και 30 δρχ. και για τή Νέα 30 δρχ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΤΑΣΟΣ ΛΙΓΝΑΔΗΣ

Η άθήτης αυτή άνακοίνωση κρύβει διαφώνια Διοίκησης και Γενικής Διεύθυνσης; (Γι' αυτό βγήκε τό καλό παιδί και τά ελπει). Φανερώνει διαχωρισμό θέσεως από τό Κ.Θ.Β.Ε. που εκείνο τόν καιρό ύφιστατο άλλεπάλληλες «κρίσεις» και ύπουργικές έπιχειρήσεις έναντιόν του; (Έμεις είμαστε καλά κυβερνητικά παιδάκια και τρώμε όλο τό φαγάκι μας...). Η, ήταν αντιπερισπασμός άνεβασμάτος τών μετοχών Μινωτή, έν ύφει του προσυεδρίου της «Νέας Δημοκρατίας»;

Πάντως, όποιον κρυφό σκοπό ή άν έξυπνηρετούσε ή περιβόητη άνακοίνωση, παρατηρείται πώς: 1) Παρόμοια άύθαιρεσία δέν έχει γίνει ποτέ άλλοτε. 2) Για πρώτη φορά, ένα περιορισμένης άρμοδιότητας συμβουλευτικό σώμα ύπεισέρχεται σε άρμοδιότητες Διοίκησης και κάνει άνακοινώσεις για θέματα διοικητικά και οικονομικά! Για τά όποια, φυσικά, ό,τι και άν λέει, είναι άνεύθυνα! Άπό τή φύση της δέν μπορεί να ξέρει ούτε αριθμούς παραστάσεων, εισιτηρίων και εισπράξεων, ούτε και αριθμούς έξαζομένων διοικητικών, τεχνικών κ.λπ. κ.λπ. 3) Πώς νομιμοποιείται ή σημαντική δαπάνη ενός άναρμόδιου όργάνου — ποιδς τήν ένέκρινε; και γιατί δέν καλείται να τήν πληρώσει; — για μιá τόσο έντυπωσιακή καταχώριση, ύψους 30 εκατοστών, σ' όλο τόν άθηναϊκό Τύπο, έχτος κι άν έντάσσεται στην κυβερνητική ύπόδειξη προς τά έξαρτώμενα από τό κράτος Ιδρύματα, δέν ενισχύουν με καταχωρίσεις τόν Τύπο.

Για τήν άξιολογία της άνακοίνωσης άνακύπτουν άπειρα έρωτήματα. Φέρ' ειπείν: Γιατί άναφέρεται ό αριθμός θέσεων της Νέας Σκηνής (120) και άποσιωπάται τής Κεντρικής; Για να μήν άποκαλυφθεί — μέ μιá διαίρεση του αριθμού εισιτηρίων δια του αριθμού τών παραστάσεων — ή μηδαμινή προσέλευση θεατών στις παραστάσεις της; Άλλ' αυτό είναι άδύνατο, ύστερα από ένα σωρό άλχημείες της άνακοίνωσης. Άναφέρει π.χ. αριθμούς εισιτηρίων και παραστάσεων, στο έσωτερικό και έξωτερικό, από 1.1.76 μέχρι 31.12.76, έν γνώσει της πώς ή θεατρική περίοδος δέν άκολουθεί τό λογιστικό έτος. Άνακατώνει, έπομένως, δυό σαιζόν! Προσφέρει, τώρα, στοιχεία για τήν περίοδο 1975 - 76! Δίνει μόνον τά εισιτήρια της Νέας Σκηνής (18.667 έναντι 20.633) χωρίς ν' άναφέρει και τούς αριθμούς τών παραστάσεων. Δέ δίνει τόν αριθμό παραστάσεων της Κεντρικής Σκηνής στην περασμένη περίοδο, ένώ δίνει τής τρέχουσας.

Άνακύπτει πάντα τό έρώτημα: Γιατί δέν περιέμεναν ένα μήνα, ώστε να δώσουν πλήρη άποτελέσματα τής περιόδου; Με όλ' αυτά, κάτι πήγαν να κρύψουν. Άλλ' είναι πασιγνωστο: Η κεντρική σκηνή του Έθνικού Θεάτρου — έχοντας τό φτηνότερο εισιτήριο θεάματος στην Άθήνα και μοιράζοντας άρειδίως προσκλήσεις — δέν μπορεί να καλύψει ούτε τής μισές από τής θέσεις της!

Η άνακοίνωση δημοσιεύτηκε... Πρωταπριλιάτικα σ' όλες τής έφημερίδες, επί πληρωμή. Τό «Θ» τήν δημοσιεύει, σε μικρυνση, αλλά δωρεάν.

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ, ΑΝΟΙΞΕ ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΕΣΑΕΙ ΕΡΓΟ ΖΩΗΣ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ

Γράψαμε στο *Δίμηνο* του τελευταίου τεύχους: «Έκλεισε κιόλα χρόνος από το θάνατο του Γιάννη Σιδέρη. Κοντεύει να κλείσει χρόνος κι απ' τ'ά — χωρίς εκείνον — "έγκαίνια" του Θεατρικού Μουσείου. Γιατί τ'ά εισαγωγικά; Γιατί, αποβραδής ο Τρυπάνης έκοβε την ... κορδέλα των έγκαινίων κι απ' τ'άλλο κιόλας πρωί ή πόρτα του Μουσείου βρισκόταν κλειστή! Άπό τότε, ο κόσμος Μουσείο άκούει, άλλά Μουσείον δέ β λ ε π ε ι! ...».

Λίγο καιρό μετά τή γκρίνια μας — έναν άκριβώς χρόνο από τ'ά έγκαίνια του Τρυπάνη — έγιν' επίτελους, κ' ή "έπίσημη έναρξη λειτουργίας" του Θεατρικού Μουσείου. Άπό τ'άλλο πρωί — 29 του Μάρτη — ή πόρτα του Μουσείου είν' άνοιχτή για τ'ό Κοινό. Μόνο πού τ'ό τίμημα εισόδου — των είκοσι, έστω, δραχμών — όσο κι άν είναι δικαιολογημένο, προσωπικά μ'ας άνατριχιάζει. Άν ζούσε, σίγουρα δέ θά τ'ό δεχόταν κι ο Σιδέρης...

Ή βραδιά ήταν, φυσικά, άφιερωμένη στη μνήμη του. Ό ύπουργός Πολιτισμού και Έπιστημών, εύτυχώς, δέν παρέστη. Είναι τόσο άσχετος με τόν καλλιτεχνικό κόσμο και τ'ά θέματα του, πού πάντα φαντάζει ξένο σώμα! Ό πρόεδρος τής Έταιρίας Θεατρικών Συγγραφέων — μητρός του Μουσείου, — άνάγγειλε τήν έναρξη τής λειτουργίας του και, στη συνέχεια, πήραν τ'ό λόγο οί κ.κ. Άλέκος Λιδωρίκης, Κώστας Κροντηράς, Μάριος Πλωρίτης και Μάνος Κατράκης. Τους όμιλητές προσήλαουσε ο κ. Μανώλης Κορρές, κάνοντας τήν πρώτη εμφάνισή του σ'ά Διευθυντής του Μουσείου.

Εύκαιρίας δοθείσης, μίλησαν επίσης ο λογοτέχνης Πέτρος Χάρης, πρόεδρος τής Άκαδημίας Άθηνών πού, σ'ά Γενικό Γραμματέα του ζήλουτου ίδρύματος Κώστα και Έλενης Ουράνη, ύποσχέθηκε πώς θά εισηγηθεί νά δοθεί στο Μουσείο οικονομική ένίσχυση από τ'ό Ίδρυμα Ουράνη. Έπίσης, ο Δήμαρχος Άθηναίων κ. Γιάννης Παπαθεοδώρου πού άνάγγειλε πώς, με άπόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, θά παραχωρηθούν στο Θεατρικό Μουσείο έργα προτομές ανθρώπων του θεάτρου, πού βρέθηκαν έγκαταλειμμένες σ'ά ύπόγεια τής Δημαρχίας!

Διά τήν ιστορίαν: Σαράντα χρόνια, ο Γιάννης Σιδέρης υπήρξε Έφορος του Θεατρικού Μουσείου. Τώρα, τ'ό Μουσείο άπόχτησε ... Έφορίαν, με πρόεδρο, άντιπρόεδρο, ούρές και μέλη! Πρόεδρος: ο πρόεδρος τής Ε.Ε.Θ.Σ. Δημ. Ίωαννόπουλος; άντιπρόεδρος: Στάθης Σπηλιωτόπουλος; μέλη: Άλ. Λιδωρίκης, Π. Καγιός, Κ. Κροντηράς και Κ. Άσημακόπουλος. Έκπρόσωπος τής Ε.Ε.Θ.Σ. στήν Έφορία, ο ταμίας τής Πάνος Παπαδοκάς. Τουτέστιν, μαζί με τ'ό Δευθυντή του Μουσείου κ. Μ. Κορρέ, ίσον σύνολο όχτώ!

Και κάτι χρήσιμο: Τ'ό Μουσείο είναι άνοιχτό: Καθημερινά, πλην Τρίτης και Κυριακής, 10-1 τ'ό πρωί. Έπιπλέον Δευτέρα, Τετάρτη, Παρασκευή 5.30' - 8.30' τ'ό βράδυ.

Τ'ό "Θ", θέλοντας νά κρατάει ζωντανό σ'ίς σελίδες του τ'ό άέχαστο Δάσκαλο και συνεργάτη μας Γιάννη Σιδέρη, δημοσιεύει — άμέσως παρακάτω — όλα όσα επώθησαν καλοπροαίρετα τή βραδιά τής έπίσημης έναρξης τής λειτουργίας του Μουσείου.

ΣΙΔΕΡΗΣ: ΕΙΛΩΤΑΣ ΜΙΑΣ ΘΑΥΜΑΣΤΗΣ ΙΔΕΑΣ

Ό Άλέκος Λιδωρίκης είπε τ'ά εξής :

Γιά τ'ό Γιάννη Σιδέρη: τόν ιστορικό του Νεοελληνικού Θεάτρου, τόν πνευματικό άνθρωπο, τόν άοκνο μελετητή, τ'ό συγγραφέα και κριτικό, τ'ό δάσκαλο θεατρολόγο, σ'έ λίγο θά μιλήσουν προσωπικότητες, πού έζησαν, μελέτησαν και άγάπησαν τή δράση του. Σ'έ μένα άς έπιτραπεί αύτή τήν ώρα νά αύτοτιλοφορηθώ, με άσυγχώρητη ίσως βιασύνη και περιληπτικότητα, σ'έ πρόχειρο "ιστορικό" του Θεατρικού Μουσείου, πού ο Σιδέρης σ'άθηκε για χρόνια ο άνεκτίμητος έμψυχωτής του. Σαράντα χρόνια πριν, αρχίζει αύτ'ό τ'ό "μεράκι" πού άπόψε όλοι μας συγκεντρωθήκαμε εδ'ά νά τ'ό τιμήσουμε, για τήν έπίσημη, άς τ'ό πούμε έτσι, μορφοποίησή του.

Σ'τά 1937 ο Θεόδωρος Συναδινός πηγαίνει σ'τή Βιέννη νά παρακολουθήσει κάποιον θεατρικό συνέδριο. Έκει, βλέπει, θαυμάζει τ'ό τοπικό θεατρικό μουσείο. Και έπιστρέφει σ'τήν Άθήνα, με τήν ιδέα νά εισηγηθεί σ'άν Πρόεδρος τής Έταιρίας Έλλήνων Θεατρικών Συγγραφέων, τήν ίδρυση ενός παρόμοιου σ'άν τόπο μας. Ό σπύρος είχε ριχτεί νωρίτερα, όπως ο ίδιος ο Σιδέρης μού είχε πει και όπως άναφέρει σ'έ μια δονητική έργασία του σ'τό τελευταίο "Θέατρο" τ'ό Κώστα Νίτσου, από κάποιον άγαπημένο μου πού έφυγε από κοντά μας εδ'ά και 26 χρόνια, τ'ό Μιλτιάδη Λιδωρίκη. Με τότε, σ'τά 1931, δέν ήταν ή στιγμή για νά βλαστήσει. Έπί Συναδινού όμως τ'ό

θέμα φάνηκε π'ό ώριμο. Και ή μελέτη, ο δρόμος π'ός τήν πραγματοποίησή του άφέθηκε σ'ά χέρια του Σιδέρη.

Μ'έ τήν έμπιστοσύνη πού έπέννεε, με τήν πειθ'ά πού άσκούσε, με τ'ό ιερό πείσμα πού τόν χαρακτήριζε, άρχισε νά μαζεύει τις πρώτες δωρεές, τ'ά πρώτα θυμητικά, τ'ά πρώτα άποκτήματα. Τ'ό "Μουσείακι" έπαιρνε κάποια μορφή. Νά! κάποιες μακέτες σκηνογραφιών, κάποιες φω-ογραφίες παραστάσεων πού έγραψαν ιστορία, ένθύμια και άλληλογραφίες από έξοχες προσωπικότητες του σύγχρονου Έλληνικού Θεάτρου. Όμως, πού θά έπρεπε νά άποτεθ'ούνε, νά φυλαχ'ούνε όλα αύτά; Σ'άν πρώτο σ'έκι βρέθηκε μ'ιά άποθήκη τής Δραματικής Σχολής του Έθνικού Θεάτρου, πού στεγαζόταν τότε σ'τήν όδ'ό Μαυρομιχάλη. Ό άκάματος Σιδέρης, με έρωτα π'ός τ'ό ιδανικό του, π'ότε έφερνε ώς τήν... άποθήκη ένα σπαθί του "Οθέλλου" πού είχε χρησιμοποιήσει ο Διονύσιος Ταβουλάρης και π'ότε φορτωνόταν μ'ιά χλαμύδα, μ'ιά προτομή του Παύλου Νιρβάνα πού είχε δωρήσει ο Δήμαρχος Κοτζιάς ή προσωπεία των Δελφικών έορτών από τόν "Προμηθέα" του Σικελιανού, πού θ'αν τ'ά παρέλαβε διαπίστωσε με φρίκη ότι τ'ά γένια τους ήταν κατεστραμμένα και φαγωμένα από τ'ό σκόρο!

Ή εύτυχία όμως δέ διαρκεί, όπως μ'ας λέει και τ'ό τραγούδι. Έφυγε ή Δραματική Σχολή από τήν όδ'ό Μαυρομιχάλη, χ'άθηκε και ή άποθήκη. Π'ό

έπρεπε νά στεγάσει ο Σιδέρης τ'ά τόσα πολύτιμα "άντικείμενά" του; Κ'ένος Θεός μονάχα έξέρι πόσα είχε άρchiσει νά μαζεύει. Όστόσο, τ'ό πρόβλημα τής στέγης βρήκε και τότε κάποια λύση. Καλόβολος ο Κώστας Μουσούρης διάθεσε τή στενόχωρη "ύπόγα" του θεάτρου του, για νά φιλοξενήσει προσωρινά τ'ά άποκτήματα πού αύγάτιζαν. "Ελα όμως πού όλο έφταναν καινούρια; Βιτρίνες και κοστούμια, φωτογραφίες, βιβλία, γράμματα και χειρόγραφα, πίνακες — πού θά πήγαιναν όλ' αύτά; "Ή "ύπόγα" του Μουσούρη, παρά τήν τόσο φιλόξενη διάθεσή τής, δέν άντεχε, τήν έπνιγε τ'ό άδιαχώρητο. Ή Έταιρία Έλλήνων Συγγραφέων, πού είναι παιδί τής τ'ό Μουσείο, "πειθαναγκάστηκε" νά τ'ό φιλοξενήσει σ'ά παλιά γραφεία τής. Μαύρη φιλοξενία! Π'ό ο χ'ώρος; Τ'ά άπειράριθμα, (κι άνάμεσά τους όχι λίγα θαυμαστά), άντικείμενα ζούσαν για χρόνια φύρδην-μίγδην σ'έ μέρος άκατάλληλο, στενό και σκοτεινό, αδύναμο νά τ'ά προβάλλει, σ'έ χ'ώρο πού βασιλεύανε σ' αύτόν ή σκ'όνη και ή μούχλα. Κίνδυνος νά καταστραφ'ούν τ'ά πάντα. Και νά σκεπ'τεί κανένας ότι τ'ό Έλληνικό Θεατρικό Μουσείο άνηκε από τ'ά 1958 σ'τή Διεθνή Συνομοσπονδία των άλλων Θεατρικών Μουσείων και τ'ό ζήτοϋσαν συνεχώς πληροφορίες και ήταν άδιάκοπη ή... άπειλή για έπιδρομές ένδιαφερομένων από τ'ό έξωτερικό πού ήθελαν νά γνωρίσουν άλλα και νά σπουδ'ασουν τήν τόσο ιστορική θεατρική μας φυσιογνωμία.

“Ωσπου, επιτέλους, στὰ 1965 παραχωρήθηκαν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ 100.000 δραχμὲς γιὰ νὰ βρεθεῖ μιὰ στέγη γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴ χειμαζόμενη ὁμορφιά. Δὲν ἦταν βέβαια δείγμα σπατάλης! Μὰ ὅσο και νὰ γίνε ἦταν κάποιο ξεκίνημα... Μ’ αὐτὴ τὴν πενιχρὴ ἐνίσχυση ἀλλὰ καὶ μὲ ἀφαίμαξη στὰ ὄχι καὶ τόσο πλούσια οικονομικὰ τῆς Ἐταιρίας Συγγραφέων ὁ Γιάννης Σιδέρης, μὲ συντροφικὰ τὸν ἄξιο σκηνογράφο Κλώνη — πού πρόσφερε τίς γνώσεις καὶ τὸ τάλαντό του γιὰ ἐθελοντικὴ βοήθεια — ἔκανε τὴν ἀρχή. Κάπως ἀνάπνηρο ἄνοιξε τὸ Μουσεῖο καὶ κάπως ἀνάπνηρο λειτουργήσε γιὰ χρόνια σ’ ἓνα διαμέρισμα στὴν Εὐτυχίου Καβαλοτί, μὰ ἡ ἐλπίδα γιὰ μιὰ καλύτερη μέρα δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τὸ ζωοδότῃ του. Ἐνωθῆα ἔντονα τὸν ποнокέφαλο τοῦ ἀγαπητοῦ Γιάννη Σιδέρη. Εἴλωτας — πού τὸ θέλησε νὰ εἶναι — μιᾶς θαυμαστῆς ἰδέας ἦταν ἀλυσσοδεμένος ἀπὸ μιὰ φτήνεια, μιὰ καχοριζικιὰ ἀσυγχώρητη πού τὸν ἐμπόδιζαν νὰ δώσει καὶ νὰ δείξει ὅσα ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς πού μάζεψε κείτονταν ἀκόμα μέσα στὴ σκόνη καὶ στὴν ἐγκατάλειψη. Μοναδικὴ αἰτία, τὸ χρέμα, τὸ λίγο χρέμα πού ἦταν ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ζωογονηθεῖ, νὰ λάμψει, ν’ ἀποδώσει τοὺς ποθητοὺς καρπούς τῆς μιᾶς ἀπὸ τίς πῦ ἀκτινοβόλες γωνιῆς τῶν Ἀθηνῶν. “Ωσπου, επιτέλους, ἔφτασε ἡ μέρα, ἡ εὐτυχισμένη μέρα τοῦ Σιδέρη, μιὰ ἰσως ἀπὸ τίς μεγαλύτερες χαρὲς πού γεύτηκε στὴν πλοῦσια σταδιοδρομία του. Τὸ ἀγαπημένο του παιδί στεγάστηκε ἐπὶ τέλους ὅπως περίπου ὁ ἴδιος τὸ εἶχε ὀραματιστεῖ. Ἀπὸ τὸ Δῆμο Ἀθηναίων ἀπλώθηκε τὸ χέρι τῆς βοήθειας πού τόσα χρόνια ἀποζητούσε ὁ Σιδέρης. Ἡ Ἐταιρία Συγγραφέων,

πού παραστάθηκε στὸ μόχθο καὶ τὴν ἀγωνία του, μπῆρεσε νὰ πετύχει τὸ αἷτημά της. Ἡ στέγη εἶχε βρεθεῖ, μὰ ἔπρεπε νὰ ἐπανδρωθεῖ ἀνάλογα. Ἐνα γυμνὸ, εὐρύχωρο βέβαια διαμέρισμα, πού μόλις ἔβγαίνει ἀπ’ τὴ μορφὴ τοῦ τυπικοῦ γιαπιού, ἔπρεπε νὰ διαμορφωθεῖ σὲ τάξη χώρων, σὲ ἐπίπλωση, σὲ αισθητικὴ διαρρύθμιση καὶ νὰ κερδίσει πέρα ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμηση γιὰ τὰ ἐκθέματά του καὶ τὴν ἀνάλογη ἀξιόπρεπη ἐμφάνιση. Μεγάλος ὁ κόπος καὶ μεγάλες οἱ ὑλικὲς ἀνάγκες πού εἶχαν γιὰ ἀντίκρισμα τοὺς ἐλάχιστες ἀπολαύς καὶ μιὰ ἀδιάκοπη οικονομικὴ αἱμορραγία ἀπὸ τὴ “μᾶνα” τοῦ Μουσείου: τὴν Ἐταιρία Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων, πού πρόσφερε ὅ,τι τῆς ἦταν δυνατὸ νὰ συνεισφέρει ἀπ’ τὴ μικρὴ περιουσία της. Σήμερα, πού ἀνοίγουν οἱ πύλες τοῦ Μουσείου αὐτοῦ γιὰ μιὰ τακτικὴ πιά λειτουργία του, δύσκολο εἶναι νὰ ποῦμε τό: “Νῦν ἀπολύεις!” Ἡ νεοσύστατη Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς ξέρε καὶ νιώθει ἀπόλυτα πῶς γιὰ νὰ ὀλοκληρωθεῖ τὸ ὄνειρο τοῦ Γιάννη Σιδέρη καὶ ἴσως κάτι περισσότερο ἀπ’ αὐτὸ ὑπάρχει ἀκόμα πολὺς καὶ ἐπιμοχθος δρόμος νὰ διανυθεῖ. Καὶ ἡ Ἐταιρία Ἑλλήνων Θεατρικῶν Συγγραφέων — πέρα ἀπὸ τὸ θεαματικὸ ρόλο τοῦ Μουσείου της — σκοπεύει καὶ πρὸς τὸν εκπαιδευτικὸ καὶ πολιτιστικὸ του ρόλο. Σήμερα ἀρχίζουν νὰ λειτουργοῦν, πέρα ἀπὸ τὴν ἐκθεση τῶν “θησαυρῶν” του, καὶ τὸ θεατρικὸ ἀρχεῖο καὶ ἡ θεατρικὴ βιβλιοθήκη. Ἀλλὰ τὸ τέλειο, πού προσδοκᾶμε, εἶναι μακριά... Τὸ θεατρικὸ ἀρχεῖο συλλέγει ἀκόμα καὶ ἀρχειοθετεῖ, κάθε στοιχεῖο πού ἀφορᾷ τὸ σύγχρονο Ἑλληνικὸ θέατρο. Καὶ ἡ θεατρικὴ βιβλιοθήκη μὲ τοὺς πεντέμισθ περίπου

χιλιάδες τόμους σχετικῶν βιβλίων εἶναι ἓνα σημαντικὸ ἀπόκτημα πού χρησιμοποιεῖται ἤδη ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ σπουδαστῶν καὶ μελετητῶν. Προβλέπεται ἀκόμα ἡ δημιουργία ἐδικτῆς αἴθουσας ἀρχαίου θεάτρου πού ἐκεῖ θὰ συγκεντρωθοῦν ἀντίγραφα τῶν ἀρχαιολογικῶν εὑρημάτων πού τὸ ἀφοροῦν. Προβλέπονται πολλὰ τὰ ὠραῖα, τὰ χρήσιμα, μὰ καὶ — ἀλλίμονο! — δύσκολα, πού μποροῦν νὰ δώσουν σ’ αὐτὸ τὸ χῶρο πέρα ἀπὸ τὴν διδακτικὴ μορφὴ του καὶ τὴν αἴγλη πού χαρακτηρίζει μερικὰ ἀδελφὰ θεατρικὰ Μουσεῖα τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού μᾶς δίνουν ἓνα θαυμαστὸ πρότυπο γιὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ δικοῦ μας ἐξαισίου — ὅπως θὰ μπορούσε νὰ γίνε — καλλιτεχνικοῦ παιδιοῦ... Θέλουμε νὰ πιστεύουμε ὅτι πέρα ἀπὸ τὸν ἀπαραίτητο προσωπικὸ μας μόχθο, πέρα ἀπὸ τίς ἠθικὲς καὶ ὑλικὲς ἐνισχύσεις πού τόσο τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, ὁ Δῆμος Ἀθηναίων, οἱ ὄχι λίγο φίλοι τῆς ἰδέας πού ἐζητηροῦμε, ὁ Τύπος καὶ τὰ ἄλλα μέσα ἐνημερώσεως πού συμπαραστάθηκαν τόσο εὐγενεῖα στὴν ἀποφινὴ φωτεινὴ βραδιά, θὰ βοηθήσουν ὥστε ἡ ἀποφινὴ αὐτὴ βραδιά νὰ εἶναι μονάχα ἡ ἀρχὴ γιὰ τὴν τελειωτικὴ ἐκπλήρωση ἐνὸς σκοποῦ πού πάνω ἀπ’ ὅλα δοξάζει τὸ νόημα, τὸ ἀθάνατο νόημα, μιᾶς Τέχνης Ἑλληνικῆς πού ξεκινᾶει ἐδῶ καὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια σ’ αὐτὸ τὸν τόπο τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ θριάμβου... Καὶ ὁ πάντα ἀνήσυχος Γιάννης Σιδέρης, ὅπου κι ἂν βρισκεται ἀπόψε... (ποὺς ξέρε καὶ μυστήρια τοῦ Σύμπαντος), θὰ ψιθυρίσει, θὰ πῆ ἢ θὰ φωνάζει: — Μπράβο, χρυσὸ μου, ὄλοι σας... Συνεχίστε. Συνεχίστε!

ΑΛΕΚΟΣ ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ: ΔΙΚΑΙΩΣΗ ΟΛΟΚΛΗΡΗΣ ΖΩΗΣ

Ὁ Κώστας Κροντηρᾶς εἶπε τὰ ἐξῆς :

Ἡ στιγμὴ αὐτὴ, τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ Μουσείου, πού γιὰ τοὺς Ἑλλήνες θεατρικοὺς συγγραφεῖς εἶναι μιὰ στιγμὴ σημαντικὴ στὴν ἱστορία τῆς Ἐταιρίας τους, θὰ ἦταν σοβαρὴ παράλειψη ἂν δὲν ἀποδίδαμε τὸν ὀφειλόμενο φόρο τιμῆς στὸν κύριο δημιουργὸ τοῦ Μουσείου αὐτοῦ, στὸν ἄνθρωπο πού ἐπὶ χρόνια μόχθησε μὲ πίστη καὶ φανατισμὸ, γιὰ νὰ ξημερώσει ἡ σημερινὴ ὁμορφὴ μέρα: Τὸ Γιάννη Σιδέρη. Τὰ λίγα φτωχὰ λόγια πού θὰ τοῦ ἀφιερῶσουμε, δὲν ἔξαντλοῦν βέβαια τὸ χρέος πού ἔχουμε ἀπέναντί του. Καὶ θὰ μᾶς δοθοῦν ἀσφαλῶς πολλὰς εὐκαιρίες γιὰ νὰ τιμήσουμε τὸ ἔργο καὶ τὴ μνήμη του. Μὰ θὰ ἦταν ἀσυγχώρητο νὰ μὴ τὸν θυμηθοῦμε, νὰ μὴ τὸν τιμήσουμε καὶ σήμερα, πού ἐπιτέλους πραγματοποιεῖται τὸ μεγάλο του ὄνειρο: λειτουργεῖ τὸ θεατρικὸ Μουσεῖο. Εἶναι ἡ δικαίωση μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς, ἡ πραγματοποίησις μιᾶς εὐγενεῖς προσπάθειας, ἐνὸς μεγάλου Σικοπού, πού δὲν κουράστηκε νὰ τὸν ὑπηρετεῖ, μὲ συνέχεια, μὲ πάθος, μὲ πείσμα θὰ πρέπει νὰ πῶ, ὀλόκληρη ζωῆ. Δὲν ἦταν μουσειολόγος ὁ Γιάννης Σιδέρης. Δὲν εἶχε

ἐδικτὲς μουσειακὲς γνώσεις γιὰ τὸ πῶς ὀργανώνεται, συντηρεῖται, λειτουργεῖ καὶ ἐξελίσσεται ἓνα Μουσεῖο καὶ μάλιστα θεατρικὸ, στὴν πατρίδα τοῦ Θεάτρου, τὴν Ἀθήνα. Ἦταν ὅμως ἓνας ἀκούραστος ἐρευνητῆς καὶ μελετητῆς, πού μὲ τὴν τέλεια φιλολογικὴ του κατάρτιση ἀσχολήθηκε ἀπὸ νέος μὲ τὸ Νεοελληνικὸ Θέατρο, ἀφιερώνοντας σ’ αὐτὸ μιὰ ὀλόκληρη ζωῆ.

Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα στὰ 1898 καὶ, μετὰ τίς σπουδὲς του στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν, ἐργάστηκε στὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως ἀπὸ τὰ 1923 ὡς τὰ 1958. Ἡ κλίση του γιὰ τὸ θέατρο καὶ ἰδιαίτερα τὸ Νεοελληνικὸ, τὸν στέλνει ἀπὸ τὸ 1931 καθηγητὴ σὲ διάφορες Δραματικὲς Σχολὰς, ὅπως τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου, τοῦ Θεάτρου Τέχνης καὶ τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν, ὅπου δίδασκε ὡς τὸν τελευταῖο μῆνα τῆς ζωῆς του, τὸ Δεκέμβριον τοῦ 1975. Μὲ τὸ πάθος, πού χαρακτηρίζει κάθε του ἐνέργεια γιὰ τὸ θέατρο, δίδασκε στοὺς μαθητῆς του τὴν ἱστορία τοῦ Θεάτρου μὲ τέτοιο συναρπαστικὸ τρόπο ὥστε τὰ παιδιά του γίνονταν σὲ λίγο φίλοι του καὶ θαυμαστῆς του. Ἡ γλυκύτητα τῶν τρόπων του, ἡ προσήθεια

τοῦ χαρακτήρα του, ἡ ἐμμονὴ πρόθεσῃ του νὰ ἐμπνεύσει στὶς καρδίες καὶ τὸ πνεῦμα τῶν παιδιῶν του τὴν ἀγάπη πρὸς τὸ θέατρο, τὸν εἶχε καταστήσει ἀγαπητὸ σὲ ὄλους τοὺς σπουδαστῆς, ἀγόρια καὶ κορίτσια.

Τὴν ἴδια τακτικὴ — πῶς μπορούσε ν’ ἀλλάξει; — ἀκολούθησε καὶ δταν ἄρχισε τὸ μεγάλο ἔργο τῆς ζωῆς του: τὸ Θεατρικὸ Μουσεῖο, στὰ 1938 ἐπὶ προεδρίας τοῦ Θόδωρου Συναδινού, ἀλλὰ μὲ πρῶτο βασικὸ συλλέκτη τὸ Μίλτο Λιδωρικῆ, στὸ Ἐθνικὸ, καὶ μὲ πρόθυμο συμπαράστατῃ, ἀργότερα, τὸ σημερινὸ μὲς Πρόεδρο, τὸ Δημήτρην Ἰωαννόπουλο, γιὰ νὰ καταλήξουμε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καθηγητῆ καὶ σκηνογράφου Βασίλη Βασιλειάδη, ὡς πρὸς τὴ διαρρύθμιση καὶ διακόσμηση τοῦ χώρου, στὸ εὐτυχισμένο σημερινὸ ἀποτέλεσμα, πού ὁ ἴδιος ὁ Σιδέρης δὲν εἶχε τὴν τύχη νὰ τὸ χαρεῖ.

Σὰν ἄνθρωπος, καλοσυνάτος πάντα καὶ μὲ παροϊμιῶδη εὐγένεια, πού ἔφτανε μωρῶ νὰ πῶ στὰ ὄρια τῆς ὑπερβολῆς, μιᾶς ἰδιότυπης καὶ χαριτωμένης ὁμιλῆς ὑπερβολῆς, πού αὐτὴ καὶ μόνο χάριζε στὴν προσωπικότητά του ἕναν ἐντελῶς ἰδιαίτερο τόνον ἀρχοντιάς, σὲ κέρ-

δίξε εύθως άμέσως και τόν άγαπούσε ειλκιρινά. Πρόβουσε πάντα και έξυπνη- ρετικός, βοηθούσε όποιονδήποτε κατέ- φευγε στά φώτα του τά θεατρικά ή στη βιβλιοθήκη και τό 'Αρχείο του Μουσείου.

Μά ό Σιδέρης έχει νά παρουσιάσει και αξιόλογη συγγραφική έργασία, κυρίως μέσα στά πλαίσια της ιδιότητάς του ως Ιστορικού του νεοελληνικού θεάτρου. Μά και έξω άπ' αυτά, έγραψε τρία θεατρικά έργα την "Κυρά Φροσύνη", "Στή μέση του δρόμου", τά "Άγρια Χρόνια" και μιά ποιητική συλλογή "Τραγουδώντας" στά 1927. Μετέφρα- σε τόν "Πλούτο" του Άριστοφάνη και τό "Miles Gloriosus" του Πλάτου, πού παίχτηκαν άπό τό θέατρο τών Νέων, στά 1924 και 1925, αντίστοιχα.

"Όσο για τίς δημοσιευμένες σέ βιβλία μελέτες του είναι τό "Κωμειδύλλιο" στά 1933, "Ό Νικόλαος Λάσκαρης και τό έργο του" στά 1934, ό πρώτος τόμος της "Ιστορίας του Νεοελληνι- κού Θεάτρου" στά 1951, τό "Νεο- ελληνικό θέατρο" στη Βασική Βιβλιο- θήκη του Ζαχαρόπουλου και τό πρόσ- φατο όγκωδέστατο βιβλίό του 475 σελίδες — πού κυκλοφόρησε στά 1976, "Τό 'Αρχαίο Θεάτρο στη Νέα Έλλη- νική Σκηνή". Έκτός άπ' αυτά, δημο- σίευσε σ' έφημερίδες και σέ περιοδικά — ιδιαίτερα στη "Νέα Έστία" και στό "Θέατρο" του Κώστα Νίτσου — πολλές μελέτες και άρθρα, με θέματα πάντα θεατρικά. Άξιοσημείωτη είναι και ή "Συνοπτική Ιστορία του Νεο- ελληνικού Θεάτρου" πού την έγραψε με την εύκαιρία του Διεθνούς Θεατρικού Συνεδρίου, πού συγκροτήθηκε στην Άθήνα στά 1957. Αυτό τό λιγοσέλιδο

άλλά πολύ περιεκτικό τεύχος, εκδόθηκε άπό τό Έλληνικό Κέντρο του Διεθνούς Ίνστιτούτου Θεάτρου, μεταφρασμένο στά Γαλλικά και στά Άγγλικά για τούς ξένους συνέδρους.

Μά ενώ ήταν άκαταπόντος και έτοιμος νά βοηθήσει τόν καθένα στις αναζητή- σεις του και τίς μελέτες του, εύγενικά και άνυστερόβουλα, μόνο τό βιβλίό πού περιμέναμε όλοι άπ' αυτόν, δέν τελειώ- νε, δέν κυκλοφορούσε — δέν ξέρω πώς νά τό πώ : ό δεύτερος τόμος της "Ιστορίας του Νεοελληνικού Θεάτρου", αυτό πού θά ήταν τό έπισφράγισμα του μεγάλου του μόχθου, ό τελικός Σκοπός. Με τό θάρρος πού μου έδινε μιá πολύ- χρονη ειλκιρινής φιλία μαζί του, κάθε φορά πού τόν έβλεπα, του διατύπωνά την άπορία μου, σάν ένα γενικό παρά- πονο, σάν κάτι πού όλοι περιμέναμε, άλλά πού δέν έρχόταν. Και Κείνος μου άπαντούσε πάντα άόριστα ότι "ναί, βέβαια, τό γράφω, κοντεύω νά τελειώ- σω, άλλά κοίταξε... τώρα γράφω κάτι άλλο, τυπώνεται, για τό άρχαίο θέα- τρο". Κι όταν πραγματικά σέ λίγο είδα νά κυκλοφορεί τό μεγάλο έργο πού άνέφερα "Τό 'Αρχαίο θέατρο στη Νέα Έλληνική Σκηνή", έπαφα πιά νά τόν ρωτώ [Σημ. "Θ"] : Τό βιβλίό κυκλοφόρησε μετά τό θάνατο του Σι- δέρη] και πιστεύω πώς είχα κατα- λάβει. Γνωρίζοντας τό χαρακτήρα του, τό πάθος του για τή λεπτομέρεια, τή σχολαστική εύσυνειδησία του, σχημά- τισα την πεποίθηση πώς δέν ήταν έτοι- μος ακόμα για την τελειωτική λέξη, πώς δέν ήθελε ν' αναλάβει ακόμα την εύθύνη του τελειωμένου και τέλειου λόγου και πώς τό πάθος του για τήν άπόλυτη ύπευθυνότητα τόν έμπόδιζε

νά παρουσιάσει την έργασία του. "Όταν, πριν άπό λίγες μόνο βδομάδες, ό Διευθυντής του Μουσείου μας κ. Μανώλης Κορρές, ό άξιος συνεχιστής του Σιδέρη, άνήγγειλε στην Έφορευ- τική Έπιτροπή πώς σέ κάποιο άπ' τά συρτάρια του Μουσείου, βρέθηκε χειρό- γραφος ό δεύτερος τόμος. [Σημ. "Θ"] : Για τό θέμα άφησε γραφτές πληροφο- ρίες ό άξέχαστος Γιάννης Σιδέρης στά "Έγκατά" του. Θά δημοσιευτούν στην τελευταία τους συνέχεια, στό έ- πόμενο τεύχος του "Θ". Η συγκί- νησή μας ήταν μεγάλη. "Όπως μεγάλη και ή εύθύνη μας για τόν τρόπο πού θά δοθεί στό Έλληνικό Κοινό. Άλλά αυτό δέν είναι "της παρούσης στιγμής". Κριτική άνάλυση του έργου του θά γίνει μιá άλλη φορά. Και για νά μη σάς "ταλαιπωρώ" περισσότερο, όπως θά έλεγε χαριτολογώντας κι ό άλησμό- νητος Γιάννης, θά μου επιτρέψετε νά τελειώσω με μιá φράση δική του. Τή βρήκα σ' ένα άνάπτυο μελέτης του, δημοσιευμένης στό Χριστουγεννιάτιο τεύχος της "Νέας Έστίας" του 1970, με τίτλο "Τό 1821 και τό Θεάτρο". Γράφει ό Σιδέρης : "Όι άνθρωποι όταν τελειώσουν ένα έργο τους και τή ζωή τους πάνω στη γή, και δέν βρεθούν άλλοι νά τούς συνεχίσουν, θά πεί ότι τό έργο αυτό δέν άξιζε τόν κόπο". Και στό τέλος της ίδιας μελέτης γρά- φει : "Κανείς δέν είναι άξιος νά φέρει μόνος του καμιά δουλειά εις πέρας". Ό Γιάννης ήταν άξιος. Μά άφου άκο- λούθησε τόν άδυσώπητο άνθρώπινο νόμο, μπορούμε νά πούμε : "Έχεις δικιο, Γιάννη. Η σκυτάλη βρίσκεται σέ άξια χέρια. Τό έργο σου θά συνεχιστεί".

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΟΝΤΗΡΑΣ

ΕΝΑΣ ΑΝΙΔΙΟΤΕΛΗΣ ΕΡΑΣΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Ό Μάριος Πλωρίτης ειπέ τά έξης :

Τό νεοελληνικό μας Θεάτρο εύτύχησε ν' άποχτήσει πολλούς και σπουδαίους εργάτες — δημιουργούς κ' έρμηνευτές — πού θεμέλιωσαν και πύργωσαν τό οικο- δόμημά του. Είχε όμως ένα μοναδικό έραστή, πού ήταν και άσκητής μαζί. Με την πιδ "Ιδανική" έννοια, μάλιστα : περιπαθής κι άνιδιοτελής, άκούραστος κι άγέραςτος, αλώνια πιστός κι άλύ- γιστα άφοσιωμένος. Μιά όλόκληρη ζωή, άπαρνήθηκε τά πάντα για τό "Ινδαλ- μά του", έδινε στό "Ινδαλμά του" τά πάντα, χωρίς ποτέ νά παίρνει τίποτα. Και τά 'δινε με άφατη χαρά, δίχως καμιά αίσθηση "θυσίας", γιατί άπλού- στατα τό "ειδωλό" του ήταν ή ύπαρ- ξή του ή ίδια. Ό Γιάννης Σιδέρης ζούσε για τό Θεάτρό μας — και ζόδεψε όλη του τή ζωή για νά επίζησει τό Θεάτρό μας στη μνήμη τών νεότερων.

Θά 'λεγε κανένας πώς ό Γιάννης Σιδέ- ρης τήρησε κατά γράμμα τό λόγο του ποιητή :

"Όσο γνωρίζεις πιδ καλά, τόσο άγα- [πας πιδ πλέρια.
"Όσο και πιδ πολύ άγαπάς, και πιδ [πολύ γνωρίζεις".

Για νά γνωρίσει, ακριβώς, τό Θεάτρό μας, ό Γιάννης Σιδέρης άφοσιώθηκε,

νεότατος, στη μελέτη του. Άτέλειωτες ώρες κι άτέλειωτα χρόνια, έσκυβε νυχτόμηρα πάνω σ' έφημερίδες, περι- οδικά, προγράμματα, βιβλία, χειρό- γραφα, άνασύροντας κάθε πληροφορία, είδηση, στοιχείο, πού συμπλήρωνε, πλάταινε, βάθαινε τή γνωριμιά του με τή Σκηνή μας. Κι όσο πιδ πολύ τή γνώριζε, τόσο πιδ πολύ την άγαπούσε — κι άγαπώντας την βαθύτερα, τή γνώριζε καλύτερα.

Μά δέν του έφτανε αυτό, βέβαια. "Ηθελε νά τή γνωρίσουν και νά την άγαπήσουν κι όλοι οι άλλοι. Έτσι, βάλθηκε νά συναρμολογεί τίς άμέτρητες ψηφίδες πού συγκέντρωνε με άτρητους κόπους, και ν' αναπλάθει μ' αυτές την πορεία του Θεάτρου μας. Σάν τούς βυζαντινούς τεχνίτες, πάσχιζε, άπ' τίς μυριάδες πολύχρωμες πέτρες πού κρα- τούσε, ν' άνασυνθέσει με άπόλυτη άκρι- βεια τό μωσαϊκό του θεατρικού παρελ- θόντος μας. Έκατοντάδες άρθρα, με- λέτες, όμιλίες — και μιá δεκάδα ση- μαντικά βιβλία — σ' αυτό κατατείνανε : νά μάθουν και ν' άγαπήσουν οι άλλοι ό,τι εκείνος τόσο άγάπησε μαθαίνον- τάς το.

Μά ούτε κι αυτό του άρκοüse. "Ηξερε πώς ή μνήμη δέ συντηρείται μόνο με τή γραφή και την περιγραφή. Άπα-

ραίτητο είναι νά σωθούν και τά υλικά τεκμήρια του Χτές. Άλλά — πέρα άπ' τά ίδια τά θεατρικά έργα — τί υλικά τεκμήρια μπορεί ν' αφήσει τό θέατρο σάν παράσταση — αυτή ή τόσο φευ- γαλέα τέχνη, πού άμα πέσει ή αύλαα, δέ μένει παρά ένας άπόηχος συγκινή- σεων ή εύφορίας... Ένας αντίλαλος, πού όλο άδυνατεί και σβήνει ως νά χαθεί όλότελα;

"Έστω κ' έτσι, όμως. Άν δέ γίνεται νά διασωθεί τό πάθος και ό όϊστρος πού στήνουν μιá παράσταση, άπομένουν κάποια χειροπιαστά σημάδια της... κι αν δέ γίνεται νά ξαναζήσει ό λόγος κ' ή τέχνη τών ήθοποιών, επίζουν, και μετά άπ' αυτούς, κάποιες ειλκινές τους κάποια άντικειμένα τους. Όλγρά κι άψυχα κατάλοιπα, βέβαια — κατάλοιπα, όμως. Κι αυτά έπρεπε νά βρεθούν, νά συντηρηθούν, νά συγκεντρωθούν... κι όλα μαζί, νά κρατήσουν άσβηστα τά χνάρια εκείνου πού έγινε κ' εκείνων πού έφυγαν..."

"Έτσι, παράλληλα με την έρευνα και την ιστοριογραφία, ό Γιάννης Σιδέρης βάλθηκε σύψυχα νά στήσει τό Μουσείο του Θεάτρου μας. Χωρίς αυτό, θά ήταν λειψές οι άλλες δύο. Κ' έτσι, άρχισε νά συγκεντρώνει ό,τι άπόμεινε κι ό,τι μπο-

ρούσε να ξαναβρεί απ' τὸ διάβα τὸςων συγγραφέων, ἠθοποιῶν, παραστάσεων, θεάτρων. Χαρτί - χαρτί, ρούχο - ρούχο, μάζευε τὰ πάντα, με τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἐπιμονὴ τοῦ μερμηγκιοῦ καὶ τοῦ φιλάργουρου. Αὐτὴ ἦταν ἡ μόνη "ἀπληστία" του. Κι ἀπέραντη ἦταν ἡ χαρὰ του, ὅταν ἕνα καινούριο "εὕρημα" ἐρχόταν νὰ προστεθεῖ στὸ "θησαυρὸ" του. Τίποτα δὲ θεωροῦσε ἀσήμαντο, περιττὸ, ἀχρηστο — καὶ ἕνα μονόφυλλο κάποιου ξεχασμένου "μπουλουκιοῦ" δὲν ἦταν, γι' αὐτόν, λιγότερο πολῦτιμο ἀπ' τὸ καπέλο τῆς Μαρίκας Κοτοπούλη, στὴν κυρία Γουῶρεν ἢ ἀπ' τὴν πόρπη τοῦ Βεάκη στὸν "Οἰδιπόδα Τύραννο" ... "ὄλα τοῦ Θεάτρου εἶν' ἱερά, γιὰ τὸ συμπάθειο εἶν' ὄλα", ἐμοίαζε νὰ λέει ἀδιάκοπα ὁ Σιδέρης. Μ' αὐτὴ τὴ "μανία", τὸν ἐνθουσιασμοῦ καὶ τὸ ζῆλο, στήθηκε τὸ Θεατρικὸ Μουσεῖο. Κι ἀπλώθηκε, λίγο λίγο, ἀπ' τὰ

δύο δωμάτια τῶν ἄλλοτε γραφεῖων τῆς Ἑταιρίας Θεατρικῶν Συγγραφέων ὡς τὸ παλιὸ σπίτι τῆς ὁδοῦ Καβαλότι — γιὰ νὰ φτάσει τώρα νὰ ξεδιπλώσει τὰ πλούτη του στὸ λαμπρὸ αὐτὸ χῶρο τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Ἀθήνας. Ὁ Γιάννης Σιδέρης δὲν εὐτύχησε ν' ἀνοίξει ὁ ἴδιος τὶς πύλες τοῦ καινούριου Θεατρικοῦ Μουσείου τοῦ κοινῶν — τὸν τελικὸ ἀποδέκτη τοῦ μεγάλου ἰσοβίου "πάθους" του. Μὰ τὸ σπουδαῖο, γιὰ κείνον, ἦταν ὅτι μπόρεσε νὰ πυργώσει τὴν πολῦτιμη τούτη κιβωτὸ τοῦ Θεάτρου μας, τὴν παρακαταθήκη 200 χρόνων ἐπίπονης, συχνὰ ὀδυνηρῆς μάχης τῆς Σικηνῆς μας γιὰ τὴν ἐπιβίωσή της. Μ' αὐτὴ τὴν "εὐτυχία" ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ μας ὁ Γιάννης Σιδέρης, ποὺ ἡ μεγαλύτερη εὐτυχία του ἦταν ἡ διαιώνιση τοῦ ἔργου τῶν ἄλλων. Ὡστόσο, ἀν θέλουμε νὰ τιμήσουμε πραγματικὰ τὴν ἀγαπημένη μνήμη του, δὲ

φτάνει νὰ διαφυλάξουμε καὶ νὰ πλουτίσουμε τὸ ἀκριβὸ κληροδότημά του. Πρέπει τὸ Θεατρικὸ Μουσεῖο νὰ μὴ μείνει μόνον φύλακας τῆς μνήμης τῶν περασμένων. Πρέπει νὰ γίνει καὶ πυρῆνας θεατρικῆς σπουδῆς, χῶρος θεατρικῆς καλλιέργειας, ἐστία μελέτης τῶν προβλημάτων τοῦ ζωντανοῦ θεάτρου μας καὶ τοῦ Θεάτρου γενικότερα. Μόνον ὅταν τὸ παρελθὸν γονιμοποιεῖ τὸ παρὸν, μόνον τότε ἔχουν καὶ τὰ δύο μέλλον. Μόνον ἂν οἱ σκιεὲς τῶν ἐργατῶν τοῦ Θεάτρου μας, ποὺ γεμίζουν αὐτὲς τὶς αἰθουσες, βοηθήσουν τοὺς νεότερους νὰ φτιάξουν ἕνα καλύτερο θέατρο, μόνον τότε θὰ ἐπιζήσουν πραγματικὰ. Καὶ μόνον τότε θὰ ὀλοκληρωθεῖ, θὰ τελειωθεῖ, θὰ γίνει "κτῆμα ἐς αἰεῖ", τὸ ἔργο ὅπου ὁ Γιάννης Σιδέρης ἀφιέρωσε ὅλη τὴ γνώση του, ὄλο τὸ μόχθο του καὶ ὀλόκληρη τὴν εὐγενικὴ ψυχὴ του.

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

ΣΩΖΕΙ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΜΙΑΣ ΤΕΧΝΗΣ ΕΦΗΜΕΡΗΣ

Ὁ Μάνος Κατράκης εἶπε τὰ ἐξῆς :

Εἰπώθησαν τόσα πολλά, ποὺ τὰ λίγα δικά μου ... Θέλω, εὐθύς νὰ πῶ, ὅτι ἡ εὐγνωμοσύνη ὄλων ἐμᾶς τῶν θεατρῶν στη μνήμη τοῦ Γιάννη Σιδέρη εἶναι τεράστια. Ἴσως, γιὰ τὸν πολὺ κόσμο, ἡ σημερινὴ μέρα, νά'ναι σὰν ὅλες τὶς ἄλλες. Ἴσως, τὰ ἐγκαίνια ἐνὸς θεατρικοῦ Μουσείου, νὰ σημαίνουν γιὰ πολλούς, ἀπλῶς τὰ ἐγκαίνια ἐνὸς χώρου. ὅπου φυλάσσονται ἀπολιθωμένες στιγμὲς τοῦ παρελθόντος. Μὰ ἐγὼ εἶμαι ἠθοποιός. Δηλαδή, ἕνας ἄνθρωπος ποὺ 'χει μοῖρα του νὰ ὑπηρετεῖ μιά τέχνη, ἐφήμερη. Μιά τέχνη ποὺ ζεῖ, ὅσο διαρκεῖ μιά θεατρικὴ παράσταση. Μιά τέχνη, τραγικὰ δεμένη με τὴ στιγμὴ ποὺ συντελεῖται. Μάταια ψάχνεις νὰ βρεῖς τὸ καλλιτέχνημα μόλις κλείσει ἡ αὐλαία. Στὸ ἄδειο θέατρο δὲν ἔχει μείνει τίποτα. Ποὺ πῆγε ἡ τέχνη τοῦ Τόμας Πῶπ, τοῦ Γουίλιαμ Κέμπ; Τί ἀπόγινε ἡ τέχνη τῆς Σάρας Μπερνάρ; Κανένας δὲ μπόρεσε νὰ μᾶς μεταδόσει κάτι ἀπ' τὰ θαύματα, ποὺ συνέβαιναν στὶς σκηνὲς τῶν θεάτρων.

Γι' αὐτὸ, γιὰ μένα, τὸν ἠθοποιό, ἡ σημερινὴ μέρα εἶναι ἕνας σταθμός. Παραδίδεται ἐπίσημα στὸ κοινὸ αὐτὸς ὁ χῶρος.

ὁ στοιχειωμένος ἀπὸ ἀναμνήσεις καὶ θυμητάρια. Αὐτὸς ὁ χῶρος ποὺ προσπαθεῖ νὰ μεταφέρει στὸ σημερινὸ θεατὴ — με κοστοῦμα, φωτογραφίες, προγράμματα, προσωπικὰ εἶδη — κάτι ἀπὸ τὴ μαγεία καὶ τὴν τέχνη τῶν ἀνθρώπων, ποὺ δημιούργησαν καὶ στέρισαν τὸ Νέο Ἑλληνικὸ Θέατρο. Συγκεντρωμένα ὄλα, ἕνα ἕνα, με ἀπάνταστες δυσκολίες ἀπὸ τὸ στοργικὸ χέρι τοῦ Γιάννη Σιδέρη. Τοῦ μεγάλου μας φίλου, ποὺ χωρὶς αὐτόν ἡ θεατρικὴ τέχνη τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, θά 'τανε παραπεταμένη καὶ ἄστεγη. Ξεχασμένη ἀπὸ τοὺς νέους. αὐτὴ ἡ τεράστια πνευματικὴ μας κληρονομιά. Γιατί, ἂν τὸ θέατρο εἶναι πραγματικὰ ὁ καθρέφτης τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς χώρας, τότε ἡ προσφορά τοῦ Γιάννη Σιδέρη στὸν τόπο μας, καὶ με τὴν "Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Θεάτρου" καὶ με τὶς ἄπειρες θεατρικὲς μελέτες του καί, φυσικά, με τὸ Μουσεῖο του — γιὰ τὴν εἶναι δικὸ του, ὀλότελα δικὸ του αὐτὸ τὸ Μουσεῖο — εἶναι τεράστια.

Στὸν τόπο αὐτό, ποὺ τὸ θέατρο δοξάστηκε ὅσο πουθενὰ ἄλλου με τοὺς ἀρχαίους τραγικούς, θά 'τανε ἴσως τραγικὸ νὰ λείπει ἕνα θεατρικὸ Μουσεῖο, γιὰ νὰ δείχνει πὼς ὑπάρχει κ' ἕνα ρω-

μαλέο νέο ἑλληνικὸ θέατρο, ζωντανό. ὅσο ζωντανὸς ἦταν οἱ παρουσίες τῶν ἀνθρώπων του, ὅσο ζωντανὴ ἦταν ἡ παρουσία τοῦ Γιάννη Σιδέρη. Ἐτσι ζωντανὰ πρέπει νὰ τὸ κοιτάξουμε καὶ μεῖς. Χωρὶς στεῖρες παρελθοντολογίες, χωρὶς νεκρολογίες. Τὰ ἀντικείμενα καὶ τὰ ἐκθέματα ποὺ βρίσκονται ἐδῶ, ἂς μὴν τὰ κοιτάξουμε με μάτια τουριστικά — γιὰτί, δυστυχῶς, τουριστικὰ κοιτάζουμε ὄλα τ' ἀπομεινάρια τοῦ πολιτισμοῦ τῆς χώρας μας — ἂς τὰ δοῦμε σὰν ἀφορμὴ γιὰ σκέψη καὶ μελέτη πάντοτε στὴν πλούσια πνευματικὴ παράδοση τοῦ λαοῦ μας. Οἱ νέοι μας νὰ μεταλάβουν τὴν πνευματικὴ τους κληρονομιά καὶ νὰ τὴ μετουσιώσουν, εἴτε σὰ θεατῆς, σὲ μιά ἀπαίτηση γιὰ καλύτερη, ποιότητα τῶν θεατρικῶν μας πραγμάτων εἴτε σὰν ἐργάτες τοῦ θεάτρου σὲ μιά προσπάθεια δημιουργίας ἐνὸς θεάτρου με ἔντονα ἔθνικα χαρακτηριστικὰ, καὶ στὸ συγγραφικὸ καὶ στὸν ἐρμηνευτικὸ τομέα.

Μόνον ἔτσι θὰ δικαιωθεῖ ὁ ἀγώνας τοῦ Γιάννη Σιδέρη. Μόνον ἔτσι θὰ δικαιωθοῦν ὄλοι, ὅσοι ἀγωνίστηκαν καὶ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρου.

ΜΑΝΟΣ ΚΑΤΡΑΚΗΣ

ΚΟΝΤΑ ΤΟΥ ΜΑΘΑΙΝΕΣ Ν'ΑΓΑΠΑΣ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΔΕΡΗΣ ΠΡΟΣΗΛΥΤΙΖΕ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΕΚΔΟΤΟΛΟΓΙΑ!

Του ΚΩΣΤΑ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Στό χρόνο από το θάνατο του Γιάννη Σιδέρη, ο παλιός μαθητής του στη Δραματική Σχολή του 'Ωδείου Αθηνών και, κατοπινά, συνάδερφός του στη Φιλολογία και τη θεατρική κριτική Κώστας Γεωργουσόπουλος, δημοσίευσε στο "Χρονικό '76", το παρακάτω πετυχημένο πορτραίτο του αξέχαστου θεατροδασκάλου, δημιουργού του Μουσείου και ιστορικού του Θεάτρου μας:

Φοβάμαι πώς δεν είμαι ο μόνος που θέλοντας να μιλήσω για το Γιάννη Σιδέρη θα καταφύγω στο συναισθηματισμό. Δεν είναι μονάχα η προσωπική σχέση μας, ή μαθητεία μου κοντά του, στο αξιολάτρευτο έρεπιο του 'Ωδείου Αθηνών, στην όδω Πειραιώς· δεν είναι μονάχα τα κοινά ενδιαφέροντα και η σπουδή της ίδιας επιστήμης· δεν είναι μονάχα η περιεργή σύμπτωση να έχει υπηρετησει στο ίδιο γυμνάσιο, συνάδελφοι, με τον πατέρα μου, την εποχή που γεννήθηκα, στη μικρή κωμόπολη της Λοκρίδας, Αταλάντη, πατρίδα της μάνας μου. 'Ο συναισθηματισμός ήταν ή άρετη και το ελάττωμα του Γιάννη Σιδέρη. Μόνο μέσα απ' αυτό το φίλτρο μπορούσες να επικοινωνείς μαζί του. Μόνο έτσι μπορείς να τον θυμάσαι και μόνο έτσι και να τον κρίνεις. "Όταν περάσουν τα χρόνια και έρθουν ψυχρότεροι άνθρωποι ή ψυχραιμότεροι, φοβάμαι πώς κρίνοντας το έργο του θα τον άδικήσουν γιατί θα τους λείπει αυτό το συναισθηματικό υπόβαθρο, το μόνο κίνητρο της ιστοριογραφίας του Γιάννη Σιδέρη.

"Ένα χρόνο μετά το θάνατό του ούτε μπορώ ούτε θέλω να κρίνω το έργο του. 'Τό μόνο που μπορώ είναι να το καταλάβω. Και μόνο όσοι μαθητεύσαμε κοντά του έχουμε τα σωστά κριτήρια για να δικαιολογήσουμε τις αγάπες του, να κατανοήσουμε τις σιωπές του και να αποκρυπτογραφήσουμε τις "μη-γρές" του.

(1) Γιάννης Σιδέρης λειτουργούσε σε τρία επίπεδα. Είχε μια προσωπική γοητεία, ώστε στο καθένα να είναι και να φαίνεται αυθεντικός.

Στό πρώτο επίπεδο λειτουργούσε ως δάσκαλος. Αμφιβάλλω αν υπήρξε πιά άνορθόδοξος δάσκαλος στό ελληνικό κράτος για την επίσημη θεωρία της παιδαγωγικής. Δέ μετέδιδε γνώσεις, δέ δίδασκε μέθοδο, μονολογούσε, "θαύμαζε" την άγνοια τών μαθητών του, δέν είχε κανένα πρόγραμμα, δέν απαιτούσε καμία πειθαρχία, εκδήλωνε φωνηχά τις προτιμήσεις του πέρα από κάθε δασκαλιστική δεοντολογία, μετέφερε μέσα στην τάξη τά μίση του και τις αγάπες του. "Αν είχε μια μέθοδο

ήταν ή άνεκδοτολογία και ή έμμονή στη φλύαρη λεπτομέρεια.

Κι όμως αυτή ή άνορθοδοξία ήταν ή γοητεία του δάσκαλου Σιδέρη. Πολλές φορές σκέφτηκα πώς πίσω απ' τις χαριτωμένες άποστροφές του, πίσω από τις χαμένες ώρες για τόν τρόπο που ντυνόταν ή Παρασκευοπούλου ή για τη χάρη που είχε τό ντεκολτέ της Κοτοπούλη ή μια κίνηση της Παπαδάκη, κρυβόταν μια παμπόνηρη ύστερόβουλη επιδίωξη: ό προσηλυτισμός.

'Ο δάσκαλος Σιδέρης ήταν ό μάγος της βιωματικής διδασκαλίας. Με λίγες λίγες γλυκιές δόσεις συνήθιζε τό μαθητή στό "δηλητήριο" του θεάτρου. Τό μάθημά του σιγά σιγά γινόταν μαγיאνεία σε κάποια κρυφή κατακόμβη και οι καθηγούμενοι προσηλυτίζονταν όχι με τη γνώση, αλλά με τά άκατανόητα σύμβολα μιάς θρησκείας που τούς σαγήνευε στό θύμο άδένα του.

Μέ τό Σιδέρη δέ μάθαινες ούτε την ιστορία του θεάτρου, ούτε τη Λογοτεχνία, ούτε τη Δραματολογία. Μάθαινες ν' αγαπάς, τό θεάτρο, παράλογα, παράφορα.

'Ο Σιδέρης ήταν τοξικομανής του θεάτρου και συνειδητά μετέδωσε τό πάθος του στους μαθητές του.

Στό δεύτερο επίπεδο λειτουργούσε ως συλλογέας ύλικού. Έδω άλλαξε άρδην προσωπικότητα. Καχυπότος, έριστικός, άνικανοποίητος, θαυμαστής της άκρίβειας, δύστροπος, σχολαστικός ως την παραφροσύνη. Μπροστά στό ύλικό που δισταύανε έπαιρνε τη στάση παλιού φαρμακοτρίφτη ή ταιγιούνη άργυραμοιβού. Πρίν καταγράψει κάτι, πρίν τό κατατάξει, τό ζετιάζε. Μέρες όλόκληρες χωμένος σε παλιές έφημερίδες, στις βιβλιοθήκες άναζητούσε μια ταύτιση, μια συσχέτιση, μια εύθεια ή μια πλάγια έπιβεβαίωση, άπαιτούσε μια σωτήρια παραπομπή. "Ένα θεατρικό κοστούμι που έφτανε στό Μουσείο "του" δέν ήταν μόνο ένα τεκμήριο για μια παράσταση" άνακάλυπτε τη ράφτρα του, τόν ύφασματέμπορο, την καπελού. Δέ ρωτούσε μόνο για την ποιότητά του, τόν ένδιεφερε ή τιμή του ως ύφασματος, τό κόστος του. Διέκρινε τις βολές του. 'Η φόρμα του τόν όδηγούσε στην άνατομία του 'ήθοποιου, άνακάλυπτε πίσω απ' τό σχέδιο και την έφαρμογή την εύχέρεια της χειρονομίας ή τó ελάττωμα που τό ένδυμα εκρυβε.

'Όν ένδιεφερε καθετί που έχει σχέση με τη θεατρική πράξη: Τά σύμβολα, οι μουσικές συμφωνίες, οι μισθοί, ή πρόβα, ή διαφήμιση, ή άφίσα, ή άγγελία, ή κριτική, ή έπιστολογραφία, τό τεχνικό λεξιλόγιο, τό βιβλίο σκηνοθεσίας, ό μηχανικός, ό φωτιστής, ή ράφτρα, ή

προπομπός, ό άτζέντης, ό ύποβολέας, πέρα από τό θιασάρχη, τό θιασο, τό γενικό, τούς χορευτές, τό σκηνογράφο, τόν ένδυματολόγο. Τόν άπασχολούσε ή γεωγραφία της περιοδείας, οι πιάτσες, οι εισπράξεις, τά έξοδα, ή πρεμιέρα και ή πλατεία της.

Σέ μια εποχή που αυτή ή επιστήμη ήταν άγνωστη, ό Σιδέρης έφάρμοσε τις άρχές της μικροκοινωνιολογίας στό θεατρικό φαινόμενο. Τό θεατρικό μουσείο και οι άπειρες καρτέλες του είναι ή άδιάφευστη άπόδειξη του.

Στό τρίτο επίπεδο λειτουργούσε ως ιστορικός και κριτικός του θεάτρου. "Όπου ξεπενούσε τά όρια του ιστοριοδίφη και έμπαινε στην περιοχή, όσο τό ύλικό χρειαζόταν ό κριτικός έλεγχος, ή έρμηνεία, ή άποτίμηση και ή αξιολόγηση, ό Σιδέρης άλλαζε πάλι πρόσωπο. Χωριζόταν στά δύο. 'Αγαπούσε και μισούσε.

"Ό,τι άγαπούσε τό περιέβαλε με μια στοργή σχεδόν μητρική. "Έχανε τό μέτρο. Ένθουσιαζόταν και έγκατέλειπε κάθε κριτήριο, εκτός από τό κριτήριο της άνοχής.

"Ό,τι μισούσε τό ταπεινώσε, έχανε πάλι τό μέτρο. Έξαντλούσε όλα τά άπόλυτα κριτήρια, εκτός από τό κριτήριο της κατανόησης. 'Ο Σιδέρης προτιμούσε να προδώσει την ιστορία παρά την καρδιά του. Ξέροντας αυτή του τη διάσταση δίστασε να προχωρήσει την "ιστορία" του στό δεύτερο τόμο (ό πρώτος σταματά τό 1908) γιατί ήξερε πώς είχε πιά άντιμετωπίσει ζωντανούς ανθρώπους. Με τούς πεθαμένους ήταν πιά δίκαιος. 'Η τελευταία μνημειώδης του δουλειά που κυκλοφόρησε μετά τό θάνατό του, "τό άρχαίο θεάτρο στη Νέα ελληνική σκηνή", σταματάει πάλι στό '32 και δέν περιλαμβάνει ούτε τις σκηνοθεσίες του Φ. Πολίτη.

'Ο Σιδέρης καυχιόταν για τις αγάπες του και διατυμπάνιζε τις άντιπάθειές του. Σκοπός μου δέν είναι να έλέγξω τά κίνητρά του και τά κριτήριά του. "Άλλοι, σε λίγο ή πολύν καιρό, θα άσχοληθούν με την ιστοριογραφική έργασία του Σιδέρη. 'Ο πρόσφατος θάνατος, ή συναισθηματική μου πρόθεση και ή πίστη μου πώς με τό θάνατο του Γιάννη Σιδέρη τό ελληνικό θεάτρο έχασε τό "στοιχείό" του, κλείνω αυτό τό σημείωμα, φόρο τιμής στον παθασμένο δάσκαλο, στό φιλόπονο έρευνητή και στό μαχόμενου ιστορικό του Νεοελληνικού Θεάτρου, μη θέλοντας ν' άνοιξω ένα διάλογο με την επιστήμη, έπειδή θα κινδύνευα να χάσω ένα προσφιλή διάλογο με μιάν άγαθή μνήμη ανθρώπινης παρουσίας.

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΟΙΟΣ ΣΤΕΛΝΕΙ ΤΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ;

‘ΚΟΛΠΟ’ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΧΩΡΑΦΑ;

Μιά ακόμα απόδειξη για την έλλειψη και του παραμικρού ίχνους ευθείας και ευθύνης του κ. ΥΠ. Π. Ε., της Διοίκησης και της Διευθύνσεως της Έθνικης Λυρικής Σκηνής, δίνει το παρακάτω γράμμα. Δεν το προφτάσαμε στο περασμένο τεύχος και μπήκε ήδη στην “Καθημερινή”. Θέτει, καλόιστα και με γνώση, σ’ η γ κ ρ ι μ έ ν α ε ρ ω τ ή μ α τ α, ύ πα ν ί σ σ ε τ α ι τ ή ν “ κ ο μ π ί ν α ” κ α ι, τ έ σ σ ε ρ ι ς μ ή ν ε ς μ ε τ ά τ η δ η μ ο σ τ ε υ σ ή τ ο υ, ε ξ α κ ο λ ο υ θ ε ι ν ά μ έ ν ε ι α ν α π ά ν τ η σ η!

Πρό ημερών, κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως τύπου, πού δόθηκε με την ευκαιρία παρουσιάσεως από την Ε.Λ.Σ. της όπερας του Τσαϊκόφσκυ “Ευγένιος Ονιέγιν” και της συμμετοχής, στις παραστάσεις του έργου αυτού, τριών Σοβιετικών Λυρικών Καλλιτεχνών, και του Έλληνορώσου αρχιμουσικού Όδυσσέα Δημητριάδη, ο Γενικός Διευθυντής του Έθνικου Λυρικού μας Θεάτρου μεταξύ άλλων ανέκοινώσε και ότι: η Όπερα Δωματίου της Μόσχας θά έρθη τόν Οκτώβριο στην Αθήνα, αν καταλήξουν σε συμφωνία, όπως πιστεύεται, οι συνηνομοί πού γίνονται. Σε ανταλλάγμα θά μεταβή στη σοβιετική πρωτεύουσα η Έθνικη Λυρική μας Σκηνή. Τα δύο μελοδραματικά συγκροτήματα (Ε.Λ.Σ. και Ο. Δ.Μ.) θά δώσουν παραστάσεις, τó ένα στο θέατρο του άλλου, κατά την ίδια περίοδο. Η σοβιετική Όπερα (Δωματίου) θά παρουσιάση στην Αθήνα τρία έργα, ανάμεσα στα όποια θά είναι και “Η Μύτη” του Σοστάκόβιτς. Επίσης ολιγοπρόσωπα έργα θά παρουσιάση και η Λυρική στη Μόσχα, έργα πού νά μπορούν νά παιχθούν σε “μικρό θέατρο”. “Ένα άπ’ αυτά (συνεχίζει η ανακοίνωση) θά είναι κατά π̄σαν πιθανότητα (;) “Οι Γάμοι του Φίγκαρο” του Μότσαρτ. Τέλος, αναφέρεται ότι η ομαδική παρουσία Σοβιετικών καλλιτεχνών στις παραστάσεις της Ε.Λ.Σ. “Ευγένιος Ονιέγιν” είναι ó πρόλογος της φθινοπωρινής άμοιβαίας επισκέψεως και πρέπει νά θεωρηθῆ βέβαιο πώς θά συνεχισθούν οι ανταλλαγές στον τομέα της Όπερας.

Φαίνεται λοιπόν ότι πράγματι άρχισε νά “λειτουργῆ” με κανονικό ρυθμό η συμφωνία “Μορφωτικών ανταλλαγών” πού υπεγράφη πρό μηνών στη Μόσχα μεταξύ του Έλληνορωσικού Πολιτισμού - Έπιστημών και τών Σοβιετικών άρμοδιών. Και ενώ τó γεγονός αυτό καθ’ έαι τό είναι σημαντικό και ευχάριστο συγχρόνως δημιουργεί και μερικά ερωτηματικά η και άνησυχίες. Καί τούτο όχι τόσο γιατί η Ε.Λ.Σ. θά πραγματοποιήση τó “παρθενικό” της ταξίδι στη Μόσχα, σε έξυπνότερη μιὰς “βρεφικής”, από άπόφωτος ήλικίας, συμβάσεως, ενώ πολλές άλλες, με όλες σχεδόν τις χώρες της Δύσεως, μένουν... στο ράφι δεκαετίες τώρα, όσο γιατί:

1. Η Έθνικη Λυρική Σκηνή μας “άν-

ταλλάσεται” όχι με τó αντίστοιχο θέατρο όπερας της Σοβιετικής Ένωσεως (Μπολσόι) η έστω με ένα από τά άλλα μεγάλα κεντρικά θέατρα όπερας μιὰς τών Δημοκρατιών της Ε.Σ.Σ.Δ. αλλά με τήν “Όπερα Δωματίου Μόσχας” δηλαδή ένα ειδικό μικρό συγκρότημα, ένα “Στούντιο” πού άνεξαρτήτως της όποιας καλλιτεχνικής άξίας του, δέν μπορεί και δέν πρέπει νά δεχθούμε σάν αντίστοιχα έθνικό και μεγάλο όπως πρέπει νά θέλουμε και νά είναι η δική μας Έθνικη Λυρική Σκηνή.

Και αυτό γιατί πέρα από όποιους άλλους λόγους - ά καθιερώνουμε άποδεχόμενοι ένα δυσμενές και μειωτικό για τις έλληνικές καλλιτεχνικές δυνάμεις μέτρο συγκρίσεως άγνωρίζοντας έτσι - έστω στον τομέα της όπερας - ότι η έλληνική όπερα είναι “δευτερο - τριτοκλασάτη” και, ακόμα γιατί: β’ αυτή η από τήν πρώτη κιάλας έξοδο της Ε.Λ.Σ. άποδοχή τέτοιου μέτρου συγκρίσεως άσφαλώς θά συνοδεύη και δεσμεύη τήν Ε.Λ.Σ. και στο μέλλον (όστε νά άπατήση, όπως δικαιούται και πρέπει, ισότιμη ανταλλαγή με όποιοδήποτε μελοδραματικό συγκρότημα τών δυτικών η τών άλλων άνατολικών χωρών.

“Ισως άντιλεχθῆ: Μά τί νά κάνουμε άπου δέν μπορούμε νά φέρουμε τó Μπολσόι στην Αθήνα, πώς θά έξυπηρετήσουμε τή σύμβαση; Η ερώτηση δέν άντέχει σε συζήτηση. Γιατί άπλούστατα θά μπορούσαμε νά στείλουμε - άνταλλάξουμε για τήν άρχή έστω - μερικούς Λυρικούς Καλλιτέχνες η Αρχιμουσικούς όπερας. Μά έχουμε άνάλογες μονάδες; Άλλά άν δέν έχουμε μονάδες τότε πώς π̄με στη Μόσχα σάν σύνολο; Η πιστεύουμε ότι, άνεξαρτήτως τών επί μέρους μονάδων, η Ε.Λ.Σ. μπορεί νά παρουσιάση ένα άρτιο, για τά διεθνή μέτρα έρμηνεύας σύνολο; Ακόμα άν οι Σοβιετικοί η όποιοδήποτε άλλοι δέν δέχονται ισότιμη ανταλλαγή και έτσι πού νά έξυπηρετῆ και τά δικά μας ειδικά και γενικά “συμφέροντα”, τότε η σύμβαση μοιάζει “λεόντια”. Έκτός άν υπάρχουν και παρεμβαίνου “πολιτικοί λόγοι”. Άλλά τότε θυσιάζουμε τó κύρος τών έθνικών μας πολιτιστικών ίδρυμάτων σε πολιτικές σκοπιμότητες;

2. Από τήν ίδια τήν ανακοίνωση φαίνεται και είναι φυσικό και σωστό ότι οι Ρώσοι θά παρουσιάσουν στην Αθήνα έργα Σοβιετικών συνθετών με θέματα από τήν έθνικη λαϊκή τους λογοτεχνία κλπ. και μάλιστα ειδικά γραμμένα στον τρόπο - φόρμα της όπερας Δωματίου. Στην περίπτωση αυτή οι Ρώσοι σκέπτονται και ένεργοϋν σωστά άπου μόνο με έργα “δικά” τους, δηλαδή με ύπόθεση και μουσική σχολή - ήχο, πού εκφράζουν τó χώρο και τó χρόνο τους, είναι δυνατόν νά “έπικοινωνήσουν” καλύτερα και πληρέστερα μαζί μας υπηρετώντας έτσι σωστά και τó νόημα τών

μορφωτικών ανταλλαγών. Και αυτά για τούς Ρώσους. Άλλά έμεις οι “Έλληνες με τί έργα θά π̄με; Ο κ. Γεν. Διευθυντής της Ε.Λ.Σ. ανέκοινώσε ότι μεταξυ άλλων (;) έργων θά είναι και “Οι Γάμοι του Φίγκαρο” του Μότσαρτ, χωρίς πάντως νά άναφερθῆ πουθενά ότι τά “άλλα” (;) έργα θά είναι όπωσδήποτε έλληνικά. Γιατί, βέβαια, ούτε ó Μότσαρτ είναι “Έλληνας, ούτε μπορούμε νά “κολακευθούμε” ότι ειδικευόμαστε στο Μοζάρτειο ύφος ούτε η μεγάλη και θαυμαστή αυτή όπερα του Μότσαρτ μπορεί νά θεωρηθῆ “όπερα Δωματίου”, ούτε τó άνέβασμά της πριν ένα χρόνο έγινε σάν παρουσίαση “μικρής όπερας”, ούτε τó άνέβασμα εκείθι έγινε από άμιγρους έλληνικές και μόνιμα ύπηρετούσες τó ίδρυμα δυνάμεις ούτε, ούτε, ούτε...! Έκτός άν, όπως πολύ εύκολα χαρακτηρίζουμε τούς δυτικούς “κουτόφραγκους” έτσι και η διοίκηση της Ε.Λ.Σ. πιστεύει ότι τις παραστάσεις της έθνικης μας όπερας θά τις παρακολουθήσουν στη Μόσχα “χαχόλοι”.

“Ισως πάλι νά άνταπαντήση κάποιος: Μά τί νά κάνουμε άπου δέν έχουμε κατάλληλα έλληνικά έργα; Και έδώ μια άνάλογη ερώτηση - άπάντηση δέν άντέχει σε συζήτηση. “Όχι μόνο γιατί υπάρχουν έλληνικά έργα και στο ρεπερτορίο της Ε.Λ.Σ., πού είναι τó “ιδιο” “ολιγοπρόσωπα” σε σχέση με τούς “Γάμους” του Μότσαρτ άλλα και γιατί, κυρίως, άν έχη κάποιος λόγο η ύπογραφή και λειτουργία μιὰς συμβάσεως μορφωτικών ανταλλαγών ó λόγος αυτός δέν μπορεί νά είναι τυπικός άλλα ουσιαστικός. Και στην περίπτωση μας τó ουσιαστικό δέν ύπηρετείται με τήν παρουσίαση ενός όποιοδήποτε έργου άλλα μόνο άν τó έργο αυτό “εκφράζη” τó χώρο και τόν χρόνο του λαού πού προσφέρει τήν παράσταση. Και έδώ η σύμβαση θά λειτουργήσε σωστά μόνο με έλληνικά έργα.

3. Άλλά έστω ότι ούτε πρόβλημα ισότιμης ανταλλαγῆς ύπάρχει, ούτε ότι οι εκεί έμφανίσεις της Έθνικης μας Όπερας θά γίνουν σε ένα “μικρό θέατρο” κλπ., ούτε ακόμα θέμα έργου ύφισταται. Πρωτ̄με μόνο: Με ποιους καλλιτέχνες θά πάη στη Μόσχα η Ε.Λ.Σ. όταν η διοίκησή της σε κάθε ευκαιρία, φροντίζει νά τονίση τήν έλλειψη ικανών πρωταγωνιστικών μονάδων και όταν σχεδόν για όλα τά έργα του ρεπερτορίου της άλλα και ειδικά για τó έργο αυτό του Μότσαρτ χρειάστηκε νά προσκαλέση πέντε καλλιτέχνες άπ’ τó έξωτερικό (4 πρωταγωνιστές για τούς κύριους ρόλους και ένα Γάλλο σκηνοθέτη); Τί συμβαίνει λοιπόν; Η η Ε.Λ.Σ. διαθέτει πράγματι τούς κατάλληλους πρωταγωνιστές - και μεϊς πιστεύουμε ότι διαθέτει αξιόλογες μονάδες, φθάνει νά τύχουν σωστής “έκμεταλλεύσεως” - όποτε η Διοίκησή της είναι ύπεύθυνη για πάρα πολλές από τις άσκοπες μετακλήσεις πού έχη πραγ-

ματοποιήσει αλλά και ήθικα υπόλογοι για την ψυχική φθορά που έχει δημιουργήσει στους καλλιτέχνες μας έξ αιτίας της κατ' εξακολούθηση μειωτικής στάσεως της απέναντί τους.

Και τὸ ἐρώτημα ξανάρχεται: Θὰ πάη στη Μόσχα ἢ Ε.Λ.Σ. μὲ "δευτεροτοκλασάτους" καλλιτέχνες (ὅπως μᾶς τοὺς ἔχει παρουσιάσει ἡ διοίκησή της) ἢ θὰ προσκαλέσῃ πάλι ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ καλλιτέχνες γιὰ νὰ πάη νὰ ἐμφανισθῇ, ἐκεῖ ὡς Ἐθνικὴ Ὀπερα τῆς Ἑλλάδος;

Δὲν ἔχουμε καμμιὰ διάθεση νὰ στενοχωρήσουμε τὴ διοίκηση καὶ τὴ γενικὴ διεύθυνση τῆς Ε.Λ.Σ. Ἄν σήμερα ἀποφασίζουμε, γιὰ πρώτη φορά, νὰ θέσουμε κάποια ἐρωτήματα εἶναι γιὰτὶ αἰσθανόμαστε πὼς μερικὲς ἐνέργειες — πρωτοβουλίες μπορεῖ νὰ ὀδηγήσουν τὰ πράγματα ἔξω ἀπὸ κάθε ὄριο ἀνο-

χῆς. Καὶ ἂν τὰ διάφορα "παράξενα" καὶ ἀντιδεοντολογικὰ σταματᾶνε στὰ σύνορά μας θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὰ θεωρήσῃ πειράματα, ἀβλεψίες ἢ ὀτιδήποτε ἄλλο. Ἄν ὅμως ὅλα αὐτὰ ἐπιτραπῇ καὶ νὰ περάσουν τὰ σύνορά μας, γιὰ ὅποιαδήποτε σκοπιμότητα, τότε κάποιος πρέπει νὰ ἐπισημάνῃ τοὺς κινδύνους.

4. Θεωροῦμε λοιπὸν λογικὴ τὴν ἐρώτηση καὶ γι' αὐτὸ τὴν ἀπευθύνουμε σὲ κάθε ἀρμόδιο: Ἄφου ἀναγνωρίζεται ὅτι, ἔστω στὸν τομέα τῆς ὄπερας "δὲν πᾶμε καὶ τόσο καλὰ μέσα" πὼς φανταζόμαστε ὅτι "θὰ πᾶμε καλὰ ἔξω";

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ὅπως εἶναι γνωστὸ ὁ Γεν. Διευθυντὴς τῆς Ε.Λ.Σ. κ. Χωραφᾶς εἶναι καὶ ὁ ἀρχιμουσικὸς ποὺ ἀνέβασε καὶ διεύθυνε τὶς παραστάσεις τῶν "Γάμων" τοῦ Μότσαρτ. Ἄλλὰ ἡ τριετὴς σύμβαση τοῦ κ. Χωραφᾶ, ἂν

δὲν κάνουμε λάθος, λήγει τὸν Αὐγούστο. Καὶ ἐπειδὴ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἡ περίπτωση ὅτι ὁ κ. Χωραφᾶς ἐνήργησε αὐθαίρετα δηλαδὴ συζήτησε καὶ συμφώνησε τὴν ἀνταλλαγὴ, ἀνεκοίνωσε ἔργο ποὺ θὰ διευθύνῃ αὐτὸς κλπ. χωρὶς τὶς σχετικὲς εἰσηγήσεις καὶ ἐγκρίσεις τοῦ Δ.Σ. τῆς Ε.Λ.Σ. καὶ τοῦ ἀρμοδίου ὑπουργείου (γιὰ νὰ δοθῇ ἴσως εὐκαιρία παρατάσεως - ἀνανεώσεως τῆς συμβάσεώς του;) τότε: πρέπει ὁ κ. Χωραφᾶς νὰ ἐνήργησε μὲ ὄλους τοὺς σχετικὸς τύπους καὶ ἐγκρίσεις.

Θὰ μπορούσε λοιπὸν ἡ διοίκηση τῆς Ε.Λ.Σ. νὰ διαφωτίσῃ σχετικὰ τὴν κοινὴ γνώμη πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ εἰδικώτερα ποιὲς εἶναι οἱ ἀποφάσεις τῆς τόσο γιὰ τὴν περιοδεία ὅσο καὶ γιὰ τὰ ἑλληνικὰ ἔργα ποὺ θὰ παιχθοῦν;

ΝΙΚΟΣ ΣΥΝΟΔΙΝΟΣ

ΕΛΣ: Ο ΧΟΡΟΣ ΤΩΝ ΑΡΓΙΩΝ ΚΑΛΑ ΚΡΑΤΕΙ!

Οἱ ἀργόσχολοι τῆς Λυρικῆς Σκηνῆς θ' ἀνάσαναν ὅταν δὲ βρῆκαν, στὸ περασμένο τεῦχος, τὸν ἐνοχλητικὸ πίνακα τῶν ἀργιῶν τους! Τὸ "Θ" ὅμως δὲν παραμελεῖ τὶς ὑποχρεώσεις του.

Μία πρώτη γεύση, παρακάτω, ἀπὸ τὸ πρῶτο πεντάμηνο τῶν... ἀργιῶν καί, στὸ ἐπόμενο τεῦχος, θὰ ὀλοκληρωθεῖ ὁ ἀπολογισμὸς, μὲ τὸ ὑπόλοιπο τρίμηνο. Μὲ τὴν πρώτη ματιὰ: Ἄπο

ἀργίες δὲν πάψανε νὰ πηγαίνουν καλὰ στὴν ΕΛΣ! Ἀπολαύστε κατὰ εἰκοσαριὲς τὸ Δεκέμβρη καὶ τὸ Γενάρη! Τελικὰ, ὅμως, θὰ ὑπάρξουν καμμιὰ 10ριά παραστάσεις, περισσότερες ἀπὸ πέρσι.

ΟΧΤΩΒΡΗΣ	ΝΟΕΜΒΡΗΣ	ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ	ΓΕΝΑΡΗΣ	ΦΕΒΡΑΡΗΣ
Παραστάσεις 6 ΑΡΓΙΕΣ 9	Παραστάσεις 15 ΑΡΓΙΕΣ 15	Παραστάσεις 11 ΑΡΓΙΕΣ 20	Παραστάσεις 11 ΑΡΓΙΕΣ 20	Παραστάσεις 15 ΑΡΓΙΕΣ 13
Π. 1 _____ Σ. 2 _____ Κ. 3 _____ Δ. 4 _____ Τ. 5 _____ Τ. 6 _____ Π. 7 _____ Π. 8 _____ Σ. 9 _____ Κ. 10 _____ Δ. 11 _____ Τ. 12 _____ Τ. 13 _____ Π. 14 _____ Π. 15 _____ Σ. 16 _____ Κ. 17 Μπατερφλάυ Δ. 18 ΑΡΓΕΙ Τ. 19 Μπατερφλάυ Τ. 20 ΑΡΓΕΙ Π. 21 ΑΡΓΕΙ Π. 22 Μπατερφλάυ Σ. 23 ΑΡΓΕΙ Κ. 24 ΑΡΓΕΙ Δ. 25 ΑΡΓΕΙ Τ. 26 Μπατερφλάυ Τ. 27 ΑΡΓΕΙ Π. 28 ΑΡΓΕΙ Π. 29 Μπατερφλάυ Σ. 30 ΑΡΓΕΙ Κ. 31 Μπατερφλάυ	Δ. 1 ΑΡΓΕΙ Τ. 2 Μπατερφλάυ Τ. 3 ΑΡΓΕΙ Π. 4 ΑΡΓΕΙ Π. 5 Νυχτερίδα Σ. 6 Μπατερφλάυ Κ. 7 Νυχτερίδα Δ. 8 ΑΡΓΕΙ Τ. 9 ΑΡΓΕΙ Τ. 10 ΑΡΓΕΙ Π. 11 ΑΡΓΕΙ Π. 12 Μπαλέτο Σ. 13 Μπαλέτο Κ. 14 Νυχτερίδα Δ. 15 ΑΡΓΕΙ Τ. 16 ΑΡΓΕΙ Τ. 17 ΑΡΓΕΙ Π. 18 Νυχτερίδα Π. 19 Μπαλέτο Σ. 20 Μπαλέτο Κ. 21 Νυχτερίδα Δ. 22 ΑΡΓΕΙ Τ. 23 ΑΡΓΕΙ Τ. 24 ΑΡΓΕΙ Π. 25 ΑΡΓΕΙ Π. 26 Γάμοι Φίγκαρο Σ. 27 Μπαλέτο Κ. 28 Γάμοι Φίγκαρο Δ. 29 ΑΡΓΕΙ Τ. 30 Γάμοι Φίγκαρο	Τ. 1 ΑΡΓΕΙ Π. 2 Νυχτερίδα Π. 3 Νυχτερίδα Σ. 4 Νυχτερίδα Κ. 5 Γάμοι Φίγκαρο Δ. 6 ΑΡΓΕΙ Τ. 7 Γάμοι Φίγκαρο Τ. 8 ΑΡΓΕΙ Π. 9 ΑΡΓΕΙ Π. 10 ΑΡΓΕΙ Σ. 11 ΑΡΓΕΙ Κ. 12 Ριγολέτος Δ. 13 ΑΡΓΕΙ Τ. 14 Ριγολέτος Τ. 15 ΑΡΓΕΙ Π. 16 Ριγολέτος Π. 17 ΑΡΓΕΙ Σ. 18 ΑΡΓΕΙ Κ. 19 Ριγολέτος Δ. 20 ΑΡΓΕΙ Τ. 21 ΑΡΓΕΙ Τ. 22 ΑΡΓΕΙ Π. 23 Ριγολέτος Π. 24 ΑΡΓΕΙ Σ. 25 ΑΡΓΕΙ Κ. 26 ΑΡΓΕΙ Δ. 27 ΑΡΓΕΙ Τ. 28 Δαχτ. μάνας Τ. 29 ΑΡΓΕΙ Π. 30 ΑΡΓΕΙ Π. 31 ΑΡΓΕΙ	Σ. 1 ΑΡΓΕΙ Κ. 2 Δαχτ. μάνας Δ. 3 ΑΡΓΕΙ Τ. 4 ΑΡΓΕΙ Τ. 5 ΑΡΓΕΙ Π. 6 Δαχτ. μάνας Π. 7 ΑΡΓΕΙ Σ. 8 ΑΡΓΕΙ Κ. 9 Ὀνιέγκιν Δ. 10 ΑΡΓΕΙ Τ. 11 Δαχτ. μάνας Τ. 12 Ὀνιέγκιν Π. 13 ΑΡΓΕΙ Π. 14 Ὀνιέγκιν Σ. 15 ΑΡΓΕΙ Κ. 16 Ὀνιέγκιν Δ. 17 ΑΡΓΕΙ Τ. 18 Δαχτ. μάνας Τ. 19 ΑΡΓΕΙ Π. 20 ΑΡΓΕΙ Π. 21 ΑΡΓΕΙ Σ. 22 ΑΡΓΕΙ Κ. 23 Φυλακ.+ Μπουλ. Δ. 24 ΑΡΓΕΙ Τ. 25 ΑΡΓΕΙ Τ. 26 Φυλακ.+ Μπουλ. Π. 27 ΑΡΓΕΙ Π. 28 ΑΡΓΕΙ Σ. 29 Φυλακ.+ Μπουλ. Κ. 30 ΑΡΓΕΙ Δ. 31 ΑΡΓΕΙ	Τ. 1 Φυλακ.+ Μπουλ. Τ. 2 ΑΡΓΕΙ Π. 3 ΑΡΓΕΙ Π. 4 Σταχτοπούτα Σ. 5 Φυλακ.+ Μπουλ. Κ. 6 Σταχτοπούτα Δ. 7 ΑΡΓΕΙ Τ. 8 ΑΡΓΕΙ Τ. 9 ΑΡΓΕΙ Π. 10 Σταχτοπούτα Π. 11 ΑΡΓΕΙ Σ. 12 Μπαλέτο Κ. 13 Σταχτοπούτα Δ. 14 ΑΡΓΕΙ Τ. 15 ΑΡΓΕΙ Τ. 16 ΑΡΓΕΙ Π. 17 ΑΡΓΕΙ Π. 18 ΑΡΓΕΙ Σ. 19 Σταχτοπούτα Κ. 20 Τραβιάτα Δ. 21 ΑΡΓΕΙ Τ. 22 Τραβιάτα Π. 24 Μπαλέτο Π. 25 Τραβιάτα Σ. 26 Νυχτερίδα Κ. 27 Τραβιάτα Δ. 28 ΑΡΓΕΙ

ΜΝΗΜΗ ΓΕΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΕ 400 ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΜΙΛΟΥΝ: ΠΛΩΡΙΤΗΣ, ΦΡΑΓΚΙΑΣ, ΠΕΡΓΙΑΛΗΣ, ΧΑΤΖΗΣ

Πνευματικό μνημόσυνο για τὰ δυὸ χρόνια ἀπ' τὸ θάνατο τοῦ πρόωρα χαμένου θεατρικοῦ συγγραφέα Γεράσιμου Σταύρου, στὶς 4 τοῦ Μάρτη, στὸ θέατρο "Ἄλφα". Τὸ ὀργάνωσε τὸ "Σύγχρονο Ἑλληνικὸ Θέατρο" τοῦ Στέφανου Ληναίου καὶ τῆς Ἑλλης Φωτιάου, ποὺ 'παίξε ἀπ' τὶς 14 τοῦ φετινοῦ Γενάρη τὸ ἔργο του "Καληνύχτα Μαργαρίτα". Τῆ βραδιά τοῦ μνημόσυνου, τὸ ἔργο συμπλήρωνε τὶς 400 παραστάσεις του. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς παραγωγῆς τοῦ Γεράσιμου Σταύρου εἶναι θεατρικὲς διασκευὲς ἀπὸ πεζογραφήματα ἄλλων. Διασκευὴ καὶ τὸ "Καληνύχτα Μαργαρίτα" ἀπὸ τὸ διήγημα "Μαργαρίτα Περδικάρη" — ἓνα τῆς συλλογῆς τοῦ Δημήτρη Χατζῆ "Τὸ τέλος τῆς μικρῆς μας πόλης".

Χαρακτηριστικὸς ὁ ... βίος τοῦ ἔργου: Πρωτανεβάστηκε ἀπὸ τὸ "Ἑλληνικὸ Λαϊκὸ Θέατρο" τοῦ Μάνου Κατράκη, στὸ θέατρο "Βεᾶκη", στὶς 3 τοῦ Μάρτη 1967. Σταμάτησε στὶς 21 τ' Ἀπρίλη μὲ τὴ Διχτατορία τῶν Συνταγματαρχῶν. Ὑστερα ἀπὸ τέσσερα χρόνια, ὁ Κατράκης παραχώρησε τὸ ἔργο στὸ Ληναίο, ποὺ τὸ ἀνέβασε στὶς 23 τοῦ Νοέμβρη 1971, στὸ θέατρο "Ἄλφα". Παίχτηκε ὡς τὸ Πάσχα τοῦ '72 στὴν Ἀθήνα καὶ, μετὰ, πῆγε περιοδεῖα. Στὶς 27 τοῦ Μᾶη ἀπαγορεύτηκε, μὲ προφορικὴ διαταγὴ, νὰ παιχτεῖ στὴν Καρδίτσα. Τὴν προηγούμενη βραδιά, εἶχε ἤδη παιχτεῖ στὴν Κατερίνη. Στὶς 30 τοῦ Μᾶη, ὁ Ληναῖος τὸ ἀνέβασε στὴν "Αὐλαία" Θεσσαλονίκης. Στὶς 11 τοῦ Ἰούνη, ἡ Ἀστυνομία κλείνει τὸ θέατρο, μὲ χαρτί! Ὁ θίασος ζητάει ἀνανέωση τῆς ἄδειας ἀνεβάσματος τοῦ ἔργου. Τὴν ἀρνοῦνται γραφτὰ καὶ ἐπίσημα. Τὸν Αὐγούστο, ἀναγγέλθηκε σὰν ἐναρκτήριο τῆς περιόδου '72-'73. Ἡ Λογοκρισία τοὺς εἰδοποιεῖ ὅτι εἶναι διαταγὴ "ἀπὸ πολὺ ψηλά" νὰ μὴ ξαναπαιχτεῖ ποτὲ καὶ πουθενά! Ὁ Γεράσιμος Σταύρου, θεατρικὸς συγγραφέας καὶ κριτικὸς, γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ τὸ '21. Πέθανε ξαφνικὰ, ἀπὸ καρδιά, οὔτε κἀν 55ντάρης, στὶς 26 τοῦ Μάρτη τοῦ 1975. Στὸ θέατρο

πρωτοπαρουσιάστηκε τὸ '49 μὲ τὴν κωμωδία "Ἐνας ἀπὸ μᾶς" (θίασος Λεμοῦ). Ἀκόμα, ἔγραψε καὶ παίχθηκαν τὰ ἔργα του: "Εὐγενία Γκραντέ", διασκευὴ ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Μπαλζάκ (θ. Τ. Καρούσου, 1954), "Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται" (μὲ τὸ Νότη Περγιάλη), διασκευὴ ἀπὸ Καζαντζάκη (Ε.Λ.Θ. Μάνου Κατράκη, 1956), "Καραϊσκάκης" (μὲ Δημ. Φωτιάδη), διασκευὴ (Ε.Λ.Θ. 1957), "Καπετὰν Μιχάλης" (μὲ Κ. Κοτζιά), διασκευὴ ἀπὸ Καζαντζάκη (θ. Χατζίσκου 1959 καὶ θ. Κατράκη 1966), "Ναστρεδὶν Χότζας", διασκευὴ (θ. Χατζίσκου 1960), "Πάπισσα Ἰωάννα", διασκευὴ ἀπὸ Ροῖδη (θ. Χατζίσκου, 1963), "Πέντε στρώματα παράδεισος" (μὲ Ἀντρέα Φραγκιά) στὸ "Νέο Θέατρο", 1962, "Βίλα τῶν ὀργίων" (θ. Κ. Ἀναλυτῆ, 1965) καὶ "Ζήτω ἡ ζωὴ" (θ. Σμ. Γιούλη, 1965). Ἐγραψε, ἐπίσης ἔργα γιὰ Μαρionέτες: "Τὸ χρυσὸ κλειδί", "Ταξίδι στὸ φεγγάρι", "Ὁ γύρος τοῦ Κόσμου", καὶ κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο τὸ θεατρικὸ ἔργο "Ἡ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου", 1956.

Τὸ "Θ", ἀπ' ὅλο τὸ ἔργο τοῦ Σταύρου, δίνει ἀξία στὰ νεανικὰ του σατιρικά σκέτς καὶ μονόπρακτα, ποὺ ἔγραφε καὶ παίχονταν στὸ Βουνό, ἀπὸ θεατρικοὺς ὁμίλους τῆς ΕΠΟΝ, στὴ Θεσσελία καὶ τὴ Θεσσαλία, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος ἦταν ἐνταγμένος στὸν ἀπελευθερωτικὸ Ἀγῶνα.

Στὸ πνευματικὸ μνημόσυνο τοῦ Γ. Σταύρου μίλησαν, μὲ δικαιολογημένη ὑπερβολὴ γιὰ τὸν πρόωρα χαμένο συναγωνιστὴ, συνεργάτη καὶ φίλο τους, οἱ Βασίλης Ρώτας — τὴν ὁμίλια του δημοσιεύουμε ἡδὴ στὸ Ἀφιέρωμα γιὰ τὸ Θέατρο στὴν Ἑλευθέρι Ἑλλάδα — ὁ Ἀντρέας Φραγκιάς, ὁ Νότης Περγιάλης καὶ ὁ Δημ. Χατζῆς. Διαβάστηκε, ἐπίσης, ἓνα σημείωμα ἀπ' τὸ Πρόγραμμα τῆς παράστασης τοῦ Μᾶριου Πλωρίτη.

Τὸ "Θ" δημοσιεύει ὅλα τὰ κείμενα, ἐπισημαίνοντας πῶς δὲν εἶναι ψυχρὰ κείμενα ἱστορικῆς ἀξιολόγησης, ἀλλὰ θερμοὶ λόγοι φιλίας σὲ πρόωρα χαμένο συναγωνιστὴ καὶ φίλο.

Μ. ΠΛΩΡΙΤΗΣ : ΕΓΡΑΦΕ ΑΠ' ΤΟ ΥΣΤΕΡΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΤΟΥ

Ἦ Γεράσιμος Σταύρου, ὅ,τι ἔκανε σὰν ἄνθρωπος, ὅ,τι ἔγραψε σὰ δημοσιογράφος, κριτικὸς ἢ θεατρικὸς συγγραφέας, ἔβγαινε ὅχι ἀπὸ τὸ "περίσσειμα" ἀλλ' ἀπὸ τὸ "ὕστερημα" τῆς καρδιάς του. Βασανισμένος, ὅπως ἀμέτρητοι Ἕλληνες τῆς γενιᾶς μας (καὶ μόνο αὐτῆς;), δὲν ἔπαυε ὡστόσο νὰ δίνει ἀπλόχερα τὴν ἀγάπη, τοῦ στῆ ζωῆ καὶ στοὺς ἀνθρώπους, στὸν τόπο του καὶ στῆ "δουλειά" του καὶ ἄς μὴν τοῦ εἶχαν ἐκεῖνοι φανεῖ διόλου στοργικὸί, πολλὰς φορὲς... Πληγωμένος ἀπὸ τὶς ὀδυνηρὰς ἐμπειρίες τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς ἐποχῆς του, δὲν ἔπαυε ὡστόσο ν' ἀντικρύζει τὶς δυσκολίες καὶ τὶς περιπέτειες μὲ χαμόγελο κλιμακωθῆς εἰρωνείας, ποὺ γρήγορα γινόταν πλατὺ γέλιο ἐλπίδας καὶ, σχεδόν, κίσιδοξίας.

Αὐτὴ τὴν ἐλπιδοφόρα ἀγάπη, αὐτὴ τὴν κισιδοξία καλοσύνῃ, ξεχωρίζει κανένας, μὲ τὴν πρώτη ματιὰ σ' ὅ,τι ἔχει γράψει ὁ "Μεμᾶς". Καὶ, μαζὶ, τὴν ἀπέραντη ἐντιμότητά του καὶ τὴν ἀκούραστη λαχτάρια του γιὰ τὸ καλύτερο. Τὸ καλύτερο, ὅχι μόνο γιὰ τὸν ἴδιον καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ καὶ ἀπ' τοὺς ἄλλους καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Κριτικὸς θεάτρου, δὲν πάσχιζε νὰ "τρομάζει" ἀλλὰ νὰ βρῶθῃ σε... Θεατρικὸς συγγραφέας, δὲν προσπαθοῦσε νὰ ἐντυπωσιάσει, ἀλλὰ νὰ "μιλήσει". Νὰ

μιλήσει μὲ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴν καθάρτητα, ποὺ τὸν χαρακτηρίζαν πάντα. Νὰ ἱστορήσει — μὲς' ἀπὸ πρόσωπα ποὺ εἶχε ἐπινοήσει ὁ ἴδιος ἢ ἄλλοι — τοὺς καημοὺς καὶ τοὺς πόθους αὐτοῦ τοῦ Σίσυφου λαοῦ, ποὺ ὄλοένα σκαρφάζονται στὸ βράχο, φορτωμένοι τὴν πέτρα τοῦ Μόχθου καὶ ὄλοένα γαρμίζετα

Α. ΦΡΑΓΚΙΑΣ : ΦΥΣΙΚΟ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΘΕΛΗΣΗΣ

Κάθε φορὰ ποὺ σημειώνεται ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς παραστάσεων ἑνὸς ἔργου, εἶναι πραγματικὸς ἑορτασμός. Ἐπισημαίνεται ἓνα σημαντικό γεγονός: τὸ ἔργο ζεῖ. Ἐπιβιώνει στὶς καθημερινὲς ἀναγεννήσεις του, γιατί ξαναγεννιέται κάθε μέρα ποὺ ἡ αὐλαία τραβιέται μπροστὰ σ' ἓνα ἄλλο κοινό. Καὶ 400 παραστάσεις εἶναι 400 γενέθλια, ἓνα γεγονός μακροζωίας καὶ διάρκειας. Ἡ "Μαργαρίτα" ζεῖ πάντοτε νέα καὶ ἀνεξάντλητη ἀκριβῶς 20 χρόνια τώρα. Εἶναι γέννημα γνήσιο. Καὶ σὰν πεζογράφημα τοῦ Δημήτρη Χατζῆ ἔχει πάρει τὴ θέση τῆς στῆν ἑλληνικὴ Γραμματεία καὶ παράλληλα στὴν ἑλληνικὴ Δραματογραφία μὲ τὸ ἔργο τοῦ Γεράσιμου Σταύρου.

Στὴν ἀποφινὴ γιορτῆ σημειώνεται ἴμως μὴ ἀναντικατάστατη ἀπουσία. Μᾶς

κάτω, καὶ ὄλοένα ἀρχίζει ξανά καὶ ξανά τὸν ἀνθρώπο τῆς ἐπιβίωσης.

Ὁ Γεράσιμος Σταύρου ἔφυγε, ξαφνικὰ καὶ ἀδόκητα, πρὶν προφτάσει νὰ πεῖ τὰ τόσα ποὺ ἔκλεινε μέσα του. Μὰ προφτάσε ν' ἀφήσει τὸ ὑπόδειγμα ἑνὸς ἀνθρώπου, ποὺ ἔκανε τὴν ἀγάπη, ἔμπρακτῃ Προσφορὰ καὶ τὴν τέχνη του μῆνυμα Εὐρήνης καὶ Φιλίας.

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

λείπει — καὶ δυστυχῶς γιὰ πάντα — ὁ Γεράσιμος Σταύρου. Αὐτὴ τὴν ἀπουσία, ποὺ ἡ ἐντασή της εἶναι τόσο βαριά, γίνεται μὴ ἀδιάλειπτη παρουσία. Εἶναι πολὺ εὐχάριστο νὰ μιλάει κανεὶς γιὰ τοὺς φίλους του, ἀλλὰ ἰδιαίτερα βαρὺ καὶ ὀδυνηρὸ ὅταν ὁ φίλος δὲν ὑπάρχει πιά. Τὴ λύπη μας τὴ μετριάζει τὸ γεγονός τῆς ἐπιβίωσης τοῦ ἔργου του, γιατί αὐτὸ ἐκφράζει τὸν πραγματικὸ, τὸν πιὸ γνήσιον ἑαυτὸ ἐκείνου ποὺ τὸ ἔγραφε.

Ὁ Γεράσιμος Σταύρου ἦταν ἓνας ἐξαιρετικὸς συγγραφέας καὶ ἓνας λαμπρὸς ἄνθρωπος ποὺ ἡ θερμὴ πνοὴ του διατηρεῖται καὶ ὑπάρχει. Ἦταν ὀλόκληρος μὴ συνεχῆς κατάφαση στῆ ζωὴ, ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀδιάπτωτη θετικὴ στάση. Ἦταν ὁ ἴδιος μὴ θέση ὅχι ἀπὸ "τοποθέτηση", ὕστερα ἀπὸ περιπλα-

νήσεις και έπεξεργασίες, αλλά άμεσα ως αποτέλεσμα πρωτογενούς ζωικής λειτουργίας. "Ενας άνθρωπος χωρίς ίχνος ύποκρισίας και συμβατικότητας. Δέ μπορούσε να άνεχθεί καθετί που ήταν άρνηση, έλλειψη ζωής, σκοτεινό και θολό. Δέν του πήγαινε να ζεί μέσα στην αντίθεση, έψαχνε να βρεί τά θετικά σημεία και πίστευε ότι ή ζωή είναι ή μέγιστη αξία που μπροστά και μέσα σ' αυτήν ύπάρχει ό άνθρωπος.

'Ηταν σά να ζυπνούσε κάθε πρωί με την αίσθηση ότι ξανάρχιζε μία μέρα που θά παρατείνει τη γιορτή της ζωής, μία εύτυχισημένη μέρα για τόν ίδιο και για όλους. Δέ μπορεί να παραμείνει τόσο σκληρός και άδικος ό κόσμος. Δέν γίνεται να δαπανάται έτσι, να φθείρεται και να προσβάλλεται ή ζωή, να πληγώνεται και να ελαχιστοποιείται μέσα σε μία απάνθρωπη κοινωνία. Κάτι θά γίνει, κάτι πρέπει να γίνει, θά έρθει όπωσδήποτε ή απελευθέρωση και ή δικαίωση της. Είχε τη μεγάλη Ικανότητα να ανακαλύπτει και να χαίρεται την εύτυχία της ζωής και σά πιό μικρά πράματα. Διέθετε την πολύ δύσκολη και άπλησιαστη για πολλούς άγωγή και άρετή του γέλιου, όταν το γέλιο άναβλύζει σάν κύμα ζωής. Τό χιούμορ του, τό άστείο του άστέιο του δέν ήταν ποτέ δηκτικό. Πάντα χωρίς αιχμές, ήταν ένα ξέσπασμα χαράς. "Έρχότανε κι άνοιγε τό σχολείο", — λένε οι συμμαθητές του, "άλλαζε τό κλίμα της παρέας" — προσθέτουν οι φίλοι του, "ελάφρωνε ή δουλειά στην έφημερίδα" — συμπληρώνουν οι συνάδελφοί του. Ό χαρακτήρας του, ή καλοσύνη του, τού άπέκλειε κάθε όξύτητα, ήταν τό φυσικό χαμόγελο της καλής θέλησης και της ζωής.

Αυτό τόν όδήγησε στην Άντίσταση, στην παράταξη αυτή που άγωνίζεται για ένα δικαίωτο και εύτυχέστερο κόσμο. Και ή στάση του αυτή δέν ήταν καρπός αντίθεσης αλλά θέση. Μιά αυθόρμητη και φυσική στάση ζωής. Πίστευε σ' έναν μέλλον, σ' ένα καλύτερο αύριο γιατί άγαπούσε βαθιά τούς ανθρώπους και τόν "Άνθρωπο, όχι με σχηματικές γενιεύσεις και άφαιρέσεις, αλλά με θερμή άμεσότητα όπως τούς συναντούσε στην καθημερινή ζωή. Και τη γνώρισε σε όλες τις πραγματικές εναλλαγές της. "Ένωσε, την πείνα και τις στερήσεις της Κατοχής, την άγωνία και τούς άγώνες για την έπιβίωση. Κάποια μέρα τού '42, βρέθηκε να περιμένει σ' ένα νοσοκομείο για κάποιον δικό του. 'Ηταν ό φοβερός καιρός της πείνας. Στις τσέπες του ύπήρχε μόνο τό αντίτιμο για ένα κομμάτι λασπερό σταφιδόψωμο. Τόσο στοίχιζε και μία έφημερίδα. Δίστασε για λίγο ανάμεσα σά δυό. Προτίμησε την έφημερίδα "Για τό δώ, έτω και άπ' αυτές, τί γίνεται στόν κόσμο. Είμαι τό ίδιο και ίσως πιό χρήσιμη". Είχε την άνεση τού ανθρώπου που, οι όταν ακόμα δέν είχε τίποτα, να συμπεριφέρεται σά να τά είχε όλα, να προτιμήσει μία πιό ζωτική γι' αυτόν ανάγκη. Διαβάζοντας την έφημερίδα τό μάτι του έπεσε τυχαία σε μία είδηση σά ψιλά. Είδε πώς είχε πάει τό πρώτο βραβείο στόν Κα-

λοκαιρίνειο διαγωνισμό για τό έργο του "Ενας από μάς". Τό είχε σχεδόν ξεχάσει. Γέλασε με τό πλατύ έκείνο χαμόγελο που έχει μείνει σάν ταυτότητα της φυσιογνωμίας του σε όσους τόν γνώρισαν.

"Ενας από μάς" ήταν ό φίλος όλων μας, ό φίλος μου ό Μιμιάς. "Ενας από μάς σε μία έκλεκτή και ύψηλή ανθρώπινη ιδιότητα. 'Ηταν ένας από μάς, γιατί ή προσωπικότητά του διαμορφώθηκε σά χρόνια της Άντίστασης και μ' αυτή σφραγίστηκε ολόκληρη ή ζωή του.

'Από τό μικρό σπιτάκι της όδοϋ Φραντζή, πέρασαν πολλοί και τό θεώρησαν σπίτι τους. 'Η θερμή του άτμόσφαιρα άσφυκτιούσε από όνειρα, άγώνες και θυσίες. "Άλλοι άπ' αυτούς έκτελέστηκαν, άλλοι γνώρισαν τά στρατόπεδα και τις φυλακές. "Όλοι είχαν την κοινή μοίρα εκείνης της σφραγισμένης με τό θρίαμβο και την ήττα γενιάς. Κ' ήταν όλοι νέοι, σχεδόν παιδιά, που ζούσαν μία έξαρση πέρα άπ' τό όνειρο. Και ό Γεράσιμος άλλοτε με τούς πολύγραφους, άλλοτε με τη σύνταξη τών έντύπων εκείνης της νεολαίας, πάντα σε κίνδυνο και πάντα με τό χαμόγελο και τό κέφι του. Μπορούσε να μοιράζεται και να παραμένει ολόκληρος, να ζει ανάμεσα σε όλους και να κρατάει άδανάπητη τη χαρμόσυνη ζωτικότητά του. "Ενα βράδυ, μάς είπε άπλά: "Αύριο φεύγω". Καταλάβαμε. Σε λίγες μέρες έφτασε τό μήνυμα πώς βρισκόταν στό βουνό.

'Ηταν ένας άνθρωπος που πάντα κρατούσε μία πένα στό χέρι. Πέρασε όλη του τη ζωή γράφοντας κ' έζησε μόνο άπ' αυτή τη δουλειά. Είχε τη συνείδηση και την εϋθύνη τού επαγγελματία με ό,τι και άν καταπιανόταν.

'Η ζωική αυτή πλημμύρα, που συνδυάζονταν με την καλοσύνη και τό όνειρο, δέν τόν έμπόδιζε να έχει μία άκριβέστατη αίσθηση τού πραγματικού, μία γνώση και γέυση της καθημερινότητας. Αυτό προσπάθησε να τό καταγράψει. "Είμαι πολύ δύσκολο — έλεγε συχνά — να καταγράψεις σωστά την πραγματικότητα. 'Η ζωή είναι άπιθανά βαθιά και πολύμορφη, έχει άσύλληπτη έφευρετικότητα και δραματικότητα. Είμαι μία ανεξάντλητη πηγή, άρκει να μπορείς να τη δείς και να άντλήσεις άπ' αυτή". 'Η προσήλωσή του στην τρέχουσα πραγματικότητα, ή αίσθηση τού ουσιώδους και ή διάκριση τών άλλων, τόν έκαμαν ένα σωστό δημοσιογράφο. 'Η έφημερίδα ήταν ένα άλλο πάθος του και μία άκέραια πλευρά της ζωής του. 'Η δημοσιογραφία και τό θέατρο συμβάδιζαν άρμονικά, συμπουρευτικά τόν βοηθούσαν χωρίς τό ένα να άποβαίνει σε βάρος τού άλλου. Ζούσε και μετείχε στόν πυρετό της έφημερίδας, έκτιμούσε τη σημασία της είδησης, της πληροφόρησης και πίστευε άκράδαντα στην ύψηλή άποστολή τού Τύπου και στόν κύριο ρόλο τού για τήν προαγωγή τού κοινού. Καμία παρέκκλιση άπ' αυτή την πορεία, καμία παραχώρηση, χωρίς κόπωση. Σκεφτόταν πάντα με ένθουσιασμό τό καινούριο κομμάτι που είχε να γράψει.

"Άρχισε από "Τά παρασκήνια", τη θεατρική έβδομαδιαία έφημερίδα τού Θ. Συναδινού και, μετά την Κατοχή, δούλεψε άδιάκοπα σε άθηναικές έφημερίδες και περιοδικά, στην "Ελευθερη Έλλάδα", τη "Δημοκρατική", τό "Δημοκρατικό", στόν "Προοδευτικό Φιλελεύθερο", στην "Αυγή". Έγραφε χρονογραφήματα, κομμάτια έπικαιρότητας, καμπάνιες, έρευνη, έξέτελεσε μ' έπιτυχία διάφορες άποστολές στις έπαρχίες και στό έξωτερικό, έστειλε άνταποκρίσεις, έντυπώσεις, ρεπορτάζ. Για πολλά χρόνια, κράτησε τη στήλη της θεατρικής κριτικής στην "Αυγή". Μιά έπιλογή από τά χρονογραφήματά του της περιόδου 1950 - 51, άποτέλεσαν ένα τόμο "Τά δύσκολα χρόνια", που έκδόθηκε τό 1953. Τότε έγραφε τά μεσημέρια στό πατάρι τού Γαμβέτα. "Έδώ, σ' αυτή την βουή, την πολυκομία, μέσα στις άναπνοές και στην όμοιόμορφη φασαρία, αισθανομαι την μεγαλύτερη άνεση και βρισκω την πιό καλή ήσυχία", έλεγε.

Τό μεγάλο του όμοϋ πάθος ήταν τό θέατρο. Τό αισθανόταν σά βαθύτατη αισθητική και κοινωνική λειτουργία. Σά μία ύψηλή μορφή τέχνης και προσωπικής έκφρασης. 'Ηταν γι' αυτόν μία φυσική άναπνοή, ένα κρίσιμο παιχνίδι, ένα μεγάλο πρόβλημα αλλά και ένα ζωτικό βίωμα. Διηγόταν ότι από παιδι έπαιζε με τ' άδέρφια του, φτιάχνοντας με κουτιά μικρές σκηνές θεάτρου. Για σκηνικό χρησιμοποιούσαν φωτογραφίες και κάρτ - ποστά, τά φώτιζαν με καθρέφτες και έστηναν παραστάσεις. Μ' αυτά τά παιχνίδια της παιδικής φαντασίας γαλουχήθηκε ό Γεράσιμος στό γόνιμο περιβάλλον μιάς καλύτερης, φιλότεχνης και φιλόμουσης έπανησιακής οικογένειας που ζούσε στόν Πειραιά. 'Εκεί γεννήθηκε ό Γεράσιμος. 'Από παιδι έδειξε έμφυτο ταλέντο στη μουσική. Δέ μπόρεσε να σπουδάσει συστηματικά, όπως ήθελε, έκανε μόνο ένα χρόνο πιάνο στό Ω-δεΐτο, αλλά ζούσε άνετα στό χώρο της μουσικής με άναπτυγμένο αίσθημα και όξύτατο αίσθητήριο. 'Η σκηνή ήταν γι' αυτόν ένας χώρος άπέραντος, βαθύτατα σεβαστός που έπρεπε να πληρωθεί με ζωική ένταση, πότε με δραματική σύγκρουση και άλλοτε με κωμική κατάσταση. 'Η παράσταση ήταν ή έμπρακτη πραγμάτωση και ή ένσάρκωση της δραματικής ούσιας.

Σημαντική και ουσιαστική ήταν ή προσφορά του στό παιδικό θέατρο. 'Από τό 1939, μαζί με τό Νίκο 'Ακίλογλου και τό Διατσίντο, που είχαν ειδικευθεί να φτιάχνουν κουκκίες και είχαν μελετήσει την τεχνική της μαριονέτας, ό Γεράσιμος έγραφε τά έργα για τό κουκλοθέατρό τους. "Έκαμαν την πρώτη εμφάνισή τους στην Κηφισία και ή Μαρίκα Κοτοπούλη ένθουσιαστήκε τόσο που τούς παραχώρησε τό "Ρέξ" δωρεάν για τις παραστάσεις τους. Στην αρχή τού πολέμου, έγραψε για τις μαριονέτες μία επιθεώρηση τά "Πολεμικά ζιζάνια" και έδιναν παραστάσεις σε νοσοκομεία. Οι παραστάσεις συνεχίστηκαν και στην αρχή της Κατοχής σε τραυματίες. Σε λίγο

ὅμως κάποιο κακό σφύριγμα στις ἀρχές Κατοχῆς κατάστρεψε τὴν προσπάθειά τους. Μιὰ μέρα, ὅταν πῆγαν στὴν ἀποθήκη ποὺ φύλαγαν τὶς κοῦκλες καὶ τ' ἄλλα σύνεργα τὰ βρήκαν ὅλα καμμένα. Ἡ προσπάθεια μὲ τὸ κουκλοθέατρο συνεχίστηκε τὸ 1951 ἀπὸ τὰ ἀδέρφια τοῦ τὸ Μίμη καὶ τὸ Μάριο Σταυρολέμη. Ὁ Γεράσιμος ἔγραψε τότε γιὰ τὶς μαριονέτες τὸ "Χρυσὸ κλειδί", τὸ "Ταξίδι στὸ φεγγάρι", τὸν "Καπετὰν Φασαρία" κ.ά. Ἐδῶσαν πάνω ἀπὸ 2.000 παραστάσεις σὲ σχολεῖα, σὲ πλατείες, στὴν ἐπαρχία. Τὸ τελευταῖο θεατρικὸ ἔργο γιὰ παιδιὰ ποὺ ἔγραψε ἦταν ὁ "Τηλέμαχος, ὁ γιὸς τοῦ Ὀδυσσεύς" τὸ 1962. Τὸ "Χρυσὸ κλειδί" τὸ ἔγραψε καὶ παιδικὸ παραμῦθι, ποὺ κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο μὲ σχέδια τοῦ Μίνου Ἀργυράκη. Ἡ παιδικὴ ψυχολογία τοῦ ἦταν πολὺ προσιτῆ,μποροῦσε νὰ τὴν πλησιάσει μὲ αὐθόρμητη εὐκρίνεια καὶ καθαρότητα ἀλλὰ καὶ μὲ εὐθύνη γιὰ τὴν προσφορὰ πρὸς τὰ παιδιὰ. Στὶς παραστάσεις ἢ αἰθούσα τρανταζόταν ἀπὸ χαρμόσυνα παιδικὰ γέλια. Ἡ εὐθύνη πρὸς τὸ κοινὸ παρέμεινε ἀμείωτη καὶ σ' ὅλη τὴ θεατρικὴ τοῦ δημιουργία.

"Παραμένω ἓνας ἀθεράπευτος ρεαλιστής", ἔλεγε θέλοντας νὰ τονίσει ὅτι ὅλα τὰ πράγματα ἦταν γι' αὐτὸν βιώματα ποὺ ἔπρεπε νὰ περάσουν ἀπὸ μιὰ βαθύτερη ζωικὴ αἴσθηση. "Ὅ,τι ἔλεγε, ὅ,τι ἔγραφε, σκεπτόταν ἢ ἔπραττε,τὸ εἶχε νιώσει πρὶν σὰ ζωῆ". Ἦθελε νὰ τονίσει ὅτι οἱ δραματικὲς ἢ κωμικὲς καταστάσεις προκύπτουν μόνον ἀπὸ πραγματικὲς μορφὲς ζωῆς καὶ ὅτι τὰ προβλήματα τῶν ἀνθρωπίνων σχέσεων εἶναι ἡ παντοῦνη οὐσία τῆς δραματικῆς σύνθεσης. "Γιὰ νὰ γράψεις ἓνα σωστὸ ἔργο, πρέπει ν' ἀγαπᾶς ὅλους τοὺς ἥρωές του", τονίζει συχνὰ καὶ ἡ σχέση τοῦ αὐτῆ μὲ τὰ θεατρικὰ πρόσωπα ἀντανανκλύσει τὴ στάση τοῦ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ κωμικὲς τοῦ καταστάσεις δὲν ἔχουν ποτὲ πικρὴ εἰρωνεία, αἰχμηρὴ δέυτητα ἀλλὰ καλοκάριδη σάτιρα. Ἦταν πάντοτε ἐνημερωμένος στὶς τάσεις τοῦ σύγχρονου θεάτρου καὶ στὴν προβληματικὴ τῶν διαφόρων ρευμάτων. Ὁ πρῶτος Τεννέσι Οὐίλλιαμς ποὺ παίχτηκε στὴν Ἑλλάδα, "τὸ Λεωφορεῖο ὁ πόνος" ποὺ ἀνέβαζε ὁ Κούν με τὴ Μελίνα τὸ

1948, ἦταν δική του μετάφραση σὲ συνεργασία μὲ τὸ Μίμη Μπεράχα. Τὴν ξαναδοῦλεψε ἐξ ὑπαρχῆς ὅταν τὸ ξανάπαιξε ἡ Λαμπέτη τὸ 1966. Μετέφρασε ἀκόμα, πάλι μὲ τὸ Μίμη Μπεράχα, τὸ "Θάνατο τοῦ ἐμποράκου" τοῦ Ἀρθουρ Μίλλερ.

Γιὰ τὸ θεατρικὸ τοῦ ἔργο θὰ μιλήσει ἄλλος ἀρμοδιότερος ἀπὸ μένα. Ἐγὼ εἶχα τὴν εὐτυχία νὰ συνεργαστῶ μαζί του στὰ "Πέντε στρέμματα παράδεισος", ποὺ ἦταν μιὰ θεατρικὴ δοκιμὴ νὰ στηθεῖ ἓνα ἔργο ἀπὸ μιὰ μικρὴ εἰδηση σὲ ἐφημερίδα ποὺ ἔτυχε νὰ διαβάσουμε κάποια μέρα. Ἦταν κάτι σὰ μιὰ ἐπιβεβαίωση ὅτι τὰ μικρὰ περιστατικά τῆς καθημερινῆς ζωῆς μποροῦν νὰ ἀποτελέσουν πηγὴ γιὰ πολλὰ ἔργα.

Ἡ "Μαργαρίτα" ἦταν μιὰ εὐτυχισμένη στιγμή, καρπὸς τῆς βαθιᾶς ἐκτίμησής του γιὰ τὸ πεζογραφικὸ ἔργο τοῦ Δημήτρη Χατζῆ. Τὸ ἀπότομο κατέβασμά της ἀπὸ τὴ δικτατορία σημειώνει καὶ τὸ νέο στάδιο τῆς ζωῆς τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Γεράσιμου Σταύρου. Πῆρε τὸ δρόμο τῆς αὐτοεξορίας ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ ζωὴ τοῦ γέμισε στὴν ξενιτιά μὲ θέατρο. Ὅργανωσε περιοδεῖες μουσικοῦ συγκροτήματος μ' ἑλληνικὰ τραγούδια σὲ πολλὲς χῶρες τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἔκαμε αἰσθητὸ τὸ ἑλληνικὸ πρόβλημα στὸ παγκόσμιο κοινόν. Στὴν προσφυγία, ἔγραψε δυὸ θεατρικὰ ἔργα, τὴν "Καταστολὴ" καὶ τὴ "Χιλιετηρίδα μιᾶς φυλακῆς", ποὺ παραμένουν ἀπαιχτα, ὅπως καὶ τὸ "Μεσολόγγι" ποὺ κυκλοφόρησε σὲ βιβλίο τὸ 1956.

Τώρα θυμᾶμαι κάποιο μεσημέρι τοῦ 1949 ποὺ περιμέναμε τὸ Γεράσιμον στὸ Μοναστηράκι. Ἐφτασε ἡ ὀρισμένη ὥρα ἀλλὰ δὲ φαινόταν. Περιμέναμε κι ἄλλο. "Κάτι σοβαρὸ θὰ τοῦ ἔτυχε", εἶπαμε. "Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα ἀρχίσαμε νὰ ἀνησυχοῦμε πὼς κάτι κακὸ τὸν βρήκε. Ἵστερα μάθαμε ὅτι εἶχε συλληφθεῖ γιὰ νὰ πάρει τὸ δρόμο τῆς ἐξορίας. Φύγαμε μὲ τὴν πικρὴ γέυση τῆς ἀπώλειας. Κάπως ἔτσι αἰσθάνομαι καὶ τώρα.

Μαζί μὲ τὴν καληνύχτα στὴν ἰδανικὴ Μαργαρίτα, ἄς ποῦμε καὶ μιὰ καληνύχτα στὸ Γεράσιμον Σταύρου.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

πεδίο μάχης ἀνάμεσα στὶς προοδευτικὲς δυνάμεις καὶ τοὺς λίγους προσηκνημένους τῆς κατοχῆς, τοὺς βολεμένους ἀργότερα καὶ τοὺς εὐνομούμενους ἀκόμα πιὸ ὕστερα.

Εἶχε τὴν καλὴ τύχη νὰ εἶναι μαθητῆς τοῦ Βασίλη τοῦ Ρῶτα πάνω στὰ βουνά, τοῦ μοναδικοῦ μας λαϊκοῦ θεατρικοῦ συγγραφέα, ποιητῆ καὶ δασκαλοῦ. Εἶχε ἀκόμα τὴν τύχη νὰ γεννηθεῖ ἀνάμεσα στοὺς πολλοὺς, τοὺς φτωχοὺς, τοὺς ἀδικημένους, τοὺς ἀπλοὺς ποὺ δυνειροῦντοσαν ἓνα πιὸ δίκαιο κόσμον. Γιωματὰ ἀπὸ πικρὲς ἐμπειρίες, καταπιεσμένες ἐπιθυμίες, ὄραματα καὶ μικροχαρές, γιομάτος βιώματα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, πατώντας γερὰ σὲ μιὰ σίγουρη κοσμοθεωρία ἤρθε στὸ θέατρο πάνοπλος!

Τὸ γράψιμό του εἶναι ἀπλό, ἀπέριττο, καταννητό, χωρὶς μιγχιμπιδία, ποὺ μιλάει ἴσια στὴ νόση καὶ τὴν καρδιά τοῦ θεατῆ. Ἐχει τὴν ἰκανότητα νὰ πλάθει χαραχτῆρες καὶ τύπους ὀλοζώντανους, μὲ αἷμα, σάρκα καὶ κόκαλα, ποὺ στέκονται ἀνετα πάνω στὴ σκηνή, χωρὶς ἔχοντες ψευτιάς. Εἶχε πλούσιες συνθετικὲς ἰκανότητες καὶ μιὰ ἐκφραστικὴ κλίμακα πολὺ μεγάλη. Μποροῦσε μὲ τὴν ἴδια εὐκολία νὰ γράψει σκηνὲς τρυφεράδας, σκηνὲς ἀγάπης, δραματικὲς, κωμικὲς, σατιρικὲς ἐνῶ ἡ δομὴ τοῦ εἶχε γερὰ θεμέλια καὶ ὁ μῦθος τοῦ μαστορικῆς φτιαγμένος, ποτὲ δὲν ξεπερνοῦσε τὰ ὅρια τοῦ πιθανοῦ.

Ὁ Σταύρου δὲν ξεχώριζε τοὺς θεατῆς τοῦ σὲ κουτοὺς καὶ ἐξυπνοὺς. Τοὺς ἔπιανε ὅλους τρυφερά ἀπ' τὸ χέρι καὶ τοὺς ἀνέβαζε ἐκεῖ ποὺ πίστευε ὅτι πρέπει νὰ στέκεται ὁ πραγματικὸς ἄνθρωπος. Ὅλο τοῦ τὸ ἔργο διαπνέεται ἀπὸ ἀνθρωπιά, καθημερινὴ ποίηση, ἀπὸ μιὰ πνευματικὴ ἐντιμότητα καὶ μιὰ καθαρότητα ποὺ σπάνια συναντᾶς στὴν ἐποχὴ μας.

Ὁ Μεμᾶς ὁ Σταύρου, στὸν πνευματικὸ μας χῶρον, εἶναι μαχητῆς ποὺ μάχεται στὴν πρώτη γραμμῆ. Πατάει γερὰ στὴ γῆ. Εἶναι ρεαλιστής. Ἡ πένα του δὲν ἀστεϊεύεται. Ἰσῖος, γρήγορος, εὐστροφος, πάει κατευθεῖαν στὸ στόχο καὶ ἔξερει καλά ποῦ κρύβεται ὁ ἐχθρὸς! Ἡ γλώσσα τοῦ εἶναι ζουμερῆ, ἀκριβόλογη, μὲ φράσεις γεμάτες, ποὺ κυλᾶνε ἀδερφωμένες σὰ δροσερὸ ποτάμι.

"Ἔτσι ὅπως ἔγραφε ἦτανε καὶ ὁ ἴδιος". Τὰ γραφτὰ του, ἓνα ἀντίγραφο τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ. Πολλὲς φορὲς ἀλλιῶς βλέπουμε τὸν ἄνθρωπο συγγραφέα καὶ ἀλλιῶς τὸ ἔργο του. Στὸ Μεμᾶ καὶ τὰ δυὸ ταυτίζονταν. Τὸ ἓνα ἐφάρμοζε ἀκριβῶς πάνω στὸ ἄλλο.

"Ὅταν τὸν πρωτογνώρισα, θυμᾶμαι, μοῦ 'κανε ἐντύπωση ἡ ἀπλότητά του, ἡ καθαρότητα τῆς σκέψης του καὶ ἡ ἀτράνταχτη λογικὴ του. Ἐνας πρᾶος, ἡσυχος ἄνθρωπος, θαρεῖς ἐργάτης, ξωμάχος, ψαράς. Αὐτὰ ποὺ ἔλεγε εἶχανε περάσει μέσ' ἀπὸ φωτιά, ἀπὸ σκέψη, ἀπὸ παιδεμό. Δὲν ἔφαχνε οὔτε μιὰ στιγμῆ νὰ βρεῖ μιὰ φράση, μιὰ λέξη. Ὅλα ἦτανε ταχτοποιημένα ἀπὸ πρὶν θαρεῖς, καθὼς βγαίνανε ἀργά, γελαστὰ

Ν. ΠΕΡΓΙΑΛΗΣ : ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΕ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΨΥΧΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ

Ὁ Γεράσιμος Σταύρου, ὁ Μεμᾶς, ὅπως τὸν λέγαμε οἱ φίλοι του, ἀνέβηκε ἀργά, σίγουρα καὶ σεμνὰ τὸ δύσκολο δρόμο τοῦ Θεάτρου. Σὲ μιὰ ἐποχὴ ποὺ κυριαρχοῦσε τὸ μπουλβάρ καὶ ἡ ἐπιθεώρηση μὲ τὸ ἐξυπνάκινο ἀστεῖο, ποὺ βασιλευε ἡ καχυποψία, τὸ μίσος, ἡ ἀπειλὴ καὶ ποὺ ἀκόμα μιὰ ἀπλή ἀλήθεια στὸ θέατρο μποροῦσε νὰ δημιουργήσει παρεξηγήσεις καὶ κινδύνους, ὁ Μεμᾶς ὁ Σταύρου, τὴν παραγμένη ἐκείνη ἐποχὴ ἔμπαινε στὸ θέατρο μ' ὅλο του τὸν ἐξοπλισμό. Ἄργά, ἐπιμονα, χωρὶς παραχωρήσεις, ἔδινε τὸ παρόν του στὶς μάχες ποὺ ἔδινε τότε καὶ ὁ λαός, γιὰ ἐπιβίωση, ἐλευθερία καὶ δημοκρατία. Πίστευε βαθιὰ ὅτι τὸ θέατρο εἶναι

ἡ πιὸ κατάλληλη, ἡ πιὸ ζωντανὴ τέχνη, ἡ πιὸ ἄμεση καὶ ἡ πιὸ μαχητικὴ γιὰ νὰ υπερασπίζει ἓνας συγγραφέας τὴν παιδικὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ. Μ' ἄλλα λόγια, ὁ Γεράσιμος Σταύρου ἦταν στρατευμένος ἀνάμεσα συγγραφέας, ἀλλὰ στρατευμένος μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια καὶ ὄχι μὲ τὴ στενὴ, συνθηματολογικὴ, πρόσκαιρη πολιτικὴ γραμμῆ. Πίστευε ὅτι τὸ θέατρο μποροῦσε νὰ μορφώσει καὶ νὰ διαφοροποιήσει πολὺ γρήγορα, μεγάλες μάζες λαοῦ καὶ νὰ τὶς μεταμορφώσει σὲ συνειδητὲς λαϊκὲς δυνάμεις. Παιδιὶ τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἀντίστασης, ὁ Μεμᾶς ὁ Σταύρου δὲν εἶδε τὸ θέατρο σὰ διασκέδαση (ἐκεῖ δηλαδὴ ποὺ τὸ ὀδηγοῦσε ἡ τότε ἐποχὴ ...) ἀλλὰ σὰν

από μέσα του, με κείνη τη χαρακτηριστική, λίγο βραχνή, φωνή του. Ένωθε τον άνθρωπο που σου ανοίγεται άμέσως, που δεν κρατάει τίποτα για τον εαυτό του, που ό,τι σκέφτηκε θά 'θελε να στο προσφέρει σαν έμπειρία, σαν βοήθημα, κι αυτό μ' ένα τρόπο σεμνό, φιλικό κι αδερφικό. Δέ σου 'κανε ποτέ τον έξυπνο ούτε τὸ δάσκαλο. 'Απλῶς τὸ συνεργάτη, τὸ συναγωνιστή, τὸ φίλο πὸν περπατάει μαζί σου στὸ ἴδιο μονοπάτι, στὸν ἴδιο βροχερό, λασπωμένο δρόμο. "Ὅπως ἔδινε, ἔτσι καὶ δεχότανε. Μὲ τὴν ἴδια ἀπλότητα. Γιὰ τὸ Μεμᾶ οἱ ἀνθρώπινες σχέσεις, ἢ συνομιλία, ἦτανε ἴσες καὶ πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω. Γνῆσιος δημοκράτης, δὲν ἔσκυψε ποτέ τὸ κεφάλι του στ' ἀφεντικά, οὔτε ὑμολόγησε ποτέ κανέναν. "Ἴσιος, ντόμπρος, ἀκέραιος. 'Ὁ χαρακτήρας του φαίνεται πιδ πολλὲς κριτικές πὸν ἔγραφε γιὰ ἕνα μεγάλο χρονικὸ διάστημα, σὲ πρωινὴ ἔφημερίδα. Μικρὲς μελέτες οἱ κριτικές του, χωρὶς πάθος, χωρὶς συμφέρον, μὲ καλοσύνη, μὲ ἀγάπη, μὲ τὰ ὑπέρ, μὲ τὰ κατὰ, ὅλα τεκμηριωμένα, φωτισμένα, ἀδολα, ἔξω ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς ὅπου, δυστυχῶς, ἢ κριτικὴ λοξοδρόμησε, ταυτίστηκε μὲ στενὰ συμφέροντα μιᾶς κάποιας κᾶστας, μιᾶς κλίμας, μιᾶς παρέας. Εἶναι γνωστὸ πὸς ὁ κᾶθε κριτικὸς ἀκολουθεῖ — πιέζεται ν' ἀκολουθῆσει — τὴν πολιτικὴν θέσιν τῆς ἔφημερίδας, ὁπότε πᾶει περίπατο, χάνεται τὸ ἀνεπηρέαστο καὶ ἀντικειμενικὸ τῆς κριτικῆς. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὴν εἰδησιογραφία γύρω ἀπὸ τὸ Θέατρο. "Ἄξιοι καὶ ἀνάξιοι συγγραφεῖς, ἡθοποιοί, καλλιτέχνες ἀνεβοκατεβαίνουνε στὴ δεύτερη σελίδα τῶν ἔφημερίδων σάν καρυδότσουφλα, ἄλλοι ἀποκεφαλίζονται, ἄλλους τοὺς σκεπάζει μᾶύρη καταχνιὰ καὶ ἄλλοι σκαρφαλώνουνε στὴν πρώτη θέσιν μὲ μισὸ ἔργο καὶ κείνο κουτσό! Συναλλαγὴ, συμφέροντα καὶ βαθιὰ βαθιὰ προσπάθεια ἀποπροσανατολισμοῦ τοῦ λαοῦ, μὲ τὰ λογῆς λογῆς διαφημιζόμενα κατασκευάσματα, καὶ ἀποκοπῆς του ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς του πνευματικοὺς ὁδηγούς. 'Ὁ Σταύρου δὲν πίστεψε ποτέ σ' αὐτὴ τὴ γραμμὴ τῆς κατευθυνόμενης κριτικῆς. Πολλὲς φορὲς ἦτανε ἐντελῶς ἔξω. Εἶχε δικῆς του ὀπτικῆς γωνίες κ' ἔβλεπε πιδ πλατιά ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη πολιτικὴ γραμμὴ. "Ἐβλεπε πιδ βαθιά, πιδ οὐσιαστικὰ τὸν ἄνθρωπο.

'Ὁ Σταύρου χάθηκε τὴν πιδ καλὴ τὸ ὠρα. Τὴν ὠρα πὸν 'χε ὠριμάσει πολὺ-πλευρα καὶ περιμενε κανεὶς νὰ δώσει σημαντικὰ ἔργα στὸ ἑλληνικὸ δραματολόγιο. Ξέρω ἀπὸ κοντὰ τὶ μεγάλες δυνατότητες εἶχε. Συνεργαστήκαμε στὸ "Χριστὸς ξανασταυρώνεται" πὸν ἀνέβασε στὸ Λαϊκὸ τοῦ Θεάτρο ὁ Μάνος Κατράκης. Θεωρῶ σάν τὶς πιδ εὐτυχησμένες μέρες, στὴ δικὴ μου θεατρικὴ πορεία, ἐκείνη τὴ συνεργασία μὲ τὸ Μεμᾶ. 'Ἡ συνεργασία μας στάθηκε ἰδανικὴ, τέλεια. Οὔτε μιὰ διαφωνία! Μοιάζαμε σὲ πάρα πολλὰ, καὶ σὲ ἄλλα συμπλήρωνε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Αὐτὸ τὸ θεωρῶ φυσικὸ γιὰτὶ εἶχαμε τοὺς ἴδιους δασκάλους: τὴν Κατοχῆ, τὴν 'Αντίσταση, τὴ φτώχεια, τὸ Βασίλη Ρῶτα κοινὸ μας δάσκαλο, τὸ δημοτικὸ τραγούδι κ' εἴμαστε κ' οἱ δυὸ μας ταγμένοι μὲ πάθος καὶ ἀγάπη τὴν προκοπὴ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ. Εἶχα τὴν πικρὴ τύχη νὰ τὸν ἀποχαιρετήσω τελευταῖος σὲ μιὰ συνεργασία μας γιὰ τὴ μεταφορὰ τοῦ "Χριστοῦ" στὴν Τηλεόραση. Δὲν πρόλαβε νὰ δεῖ οὔτε τὸ πρῶτο ἐπεισόδιο πὸν ἔγραψε. "Ἐφυγε ἔτσι ἀπλά, καθημερινά, ὅπως ἔζησε ... σὰ νὰ 'λεγε

"καληνύχτα"! Στὰ ὑπόλοιπα 48 ἐπεισόδια, μέσα στὶς δύσκολες συνθήκες τῆς τηλεόρασης, δούλεψα σὰ νὰ μὸν 'λειπε τὸ ἕνα μου χέρι. 'Ἡ σιγουριά του, ἢ μαστοριά του, τὸ ταλέντο του, ὁ καλὸς του ἴσκιος σίγουρα θὰ μπορούσε ν' ἀνεβάσει τὸ "Χριστὸ" πιδ πάνω.

'Ὁ Γεράσιμος Σταύρου ἔγραψε κάμποσα ἔργα. Παρουσίασε πάνω ἀπὸ δέκα στὴ σκηνή. Τὸ "Καληνύχτα Μαργαρίτα" εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ καλυτέρᾶ του κ' ἕνα ἀπ' τὰ πιδ καλὰ τοῦ Νεοελληνικοῦ Θεάτρο. Βασισμένο σ' ἕνα θαυμάσιο διήγημα τοῦ Χατζῆ, ἔχει ὅλη τὴν πλαστικότητα, τὴ γερὴ δομὴ, τὴν ἀπλότητα, τὴν ποίηση, τὴ λαϊκότητα καὶ τὸν προβληματισμὸ τοῦ Γεράσιμου Σταύρου.

Βλέποντας αὐτὸ τὸ ἔργο ἀπόψε, θὰ νιώσετε τὸν καλὸ τοῦ ἴσκιο, καθὼς θὰ προβάλλει τὸ πνεῦμα του μέσ' ἀπὸ τὶς λέξεις καὶ τὶς φράσεις του καὶ θὰ στήνει τὸ ἔργο του ἀργά, μεθοδικὰ σάν τοὺς παλιούς μαστόρους, πὸν στήσανε γερὰ τὰ γιοφύρια τους γιὰ νὰ περάσει ὁ λαὸς ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ὄχθη.

ΝΟΤΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΗΣ

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΣ: ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΠΟΥΜΕ: ΚΑΛΗΜΕΡΑ ΠΙΑ!

Τὸ ἔργο αὐτὸ, πὸν τιμοῦμε ἀπόψε τὶς 400 παραστάσεις του, ἔχει μιὰ ἱστορία πὸν συνδέεται τόσο στενὰ μὲ τὶς τραγικῆς τύχες τῆς πατρίδας μας τὰ τελευταῖα 25 χρόνια, ὥστε νὰ γίνεται στὸ τέλος πραγματικὰ συμβολικὸ. Δὲν ἐνωῶ τὸ περιεχόμενο.

'Αναφέρομαι στὴν ἱστορία τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου: τὸ διήγημα "Μαργαρίτα Περδικάρη", τὸ 'γραψα στὰ 52, ἐξόριστος πιδ χωρὶς καὶ τὴν ἐλπίδα γυρισμοῦ στὴν 'Ελλάδα. Δέκα χρόνια ἀργότερα, ὁ φίλος μου ὁ Γεράσιμος Σταύρου εἶχε τὴν ἰδέα νὰ κάνει, μὲ βᾶση αὐτὸ τὸ διήγημα, ἕνα θεατρικὸ ἔργο. Οἱ συνθήκες ὥστόσο στὴν 'Ελλάδα δὲν εἶχαν ἀλλάξει μέσα στὴ 10ετία πὸν πέρασε καὶ ἢ ἐπικοινωνία μας ἦταν δυσκολομένη. "Ἔτσι, ἐγὼ δὲν πῆρα μέρος καθόλου στὴ συγγραφή αὐτῆς τῆς διασκευῆς. Τὸ ἔργο τοῦ Γεράσιμου Σταύρου σημειώνει μεγάλη ἐπιτυχία καὶ ὁ μόνος πὸν δὲ μπορεῖ νὰ τὸ δεῖ εἶμαι ἐγώ... Γίνεται στὴ συνέχεια ἢ δικτατορία, τὸ

ἔργο ἀπαγορεύεται, ὁ Σταύρου περνᾷ κάμποσα χρόνια στὴν ξενιτιά καὶ κάποτε ἢ δικτατορία πέφτει, τὸ ἔργο ξανανεβαίνει, ἐγὼ γυρίζω ἐπιτέλους στὴν πατρίδα, μὰ ὁ Σταύρου δὲν ὑπάρχει πιδ... Νὰ μιὰ συμβολικὴ, σημαδιακὴ εἰκόνα ὀλόκληρης τῆς ἔθνικῆς μας περιπέτειας, μέσα στὶς τόσες περιπέτειες τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

Καὶ λέω, μὴ καὶ βρίσκομαι ἐδῶ μπροστὰ σας: μέσα σ' αὐτὰ τὰ χρόνια, μὰ καὶ ἀπὸ πολὺ παλιότερα, ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Σολωμοῦ ὡς σήμερα, πολλές, πολλές Μαργαρίτες γράψαμε καὶ θρηνήσαμε, πολλὰ καὶ πολλὰ "Καληνύχτα ντέ!" εἶπαμε καὶ γράψαμε... Καὶ λέω λοιπὸν νὰ 'ρθεῖ καὶ σ' αὐτὸ τὸν τόπο ὁ καιρὸς πὸν ὅλοι οἱ "Ἐλληνας θ' ἀξιοθούμε νὰ ποῦμε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, ἕνα ζεστό, ἐγκάρδιο καὶ αἰσιόδοξο: "Καλημέρα πιά!".

Πότε;

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

Μόνο
100
δραχτὲς
Μόνο
στὰ Γραφεῖα
τοῦ "Θεάτρο"

ΤΟ ΕΞΑΝΤΛΗΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΠΑΝΙΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ

Η ΕΝΤΕΧΝΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΞΕΣΚΕΠΑΣΜΑ ΜΙΑΣ ΕΝΤΕΧΝΗΣ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΗΣ

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΕΩΤΣΑΚΟΥ

Τὸ κείμενο τοῦτο ἀνασκευάζει δημοσίευμα τοῦ νέου μουσικοῦ Χάρη Ξανθουδάκη μετ' ἴτλο "Ἡ Συμφωνικὴ Μουσικὴ στὴν Ἀντίσταση", στὸ περιοδικὸ "Ἀντί" (Περίοδος Β', τεύχος ἀρ. 60, 11 Δεκεμβρίου 1976, σελ. 36 - 38) ὅπου συνεργαζόμεστε κ' ἐκεῖνος κ' ἐγώ. Ἀντίθετα μετὰ τὰ καθιερωμένα, ἀποφεύγω νὰ τὸ δημοσιέψω ἐκεῖ ἀπὸ λεπτότητα στὸν ἐκδότη, φίλο Χρῆστο Παπουτσάκη. Ὅμως τὸ δημοσίευμα τοῦ Ξ. δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀγνοηθεῖ: πέρα ἀπὸ τὰ λάθη καὶ τὶς ἀνακρίβειές του, δημιουργεῖ προβλήματα γενικότερης ἠθικῆς τάξης. Πίσω ἀπὸ τὴ "λόγια", σοβαροφανῆ του διατύπωση, ὁ ἀναγνώστης δὲν ὑποψιάζεται ὅτι ἔχει κι ἄλλους στόχους.

Παρὰ τὸν τίτλο, τὸ μεγαλύτερο μέρος ἀναφέρεται στὸ συνθέτη Ἀλέκο Ξένο. Οἱ παροικούντες ὅμως τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀντιλαμβάνονται ἄκοπα ὅτι ὁ ἀγαπητὸς Ξένος (σίγουρα ἐν ἀγνοία του) χρησιμεύει οὐσιαστικὰ σὰν πρόσχημα, γιὰ νὰ ὑπαινιχθεῖ ὁ συντάκτης ἄλλα πράγματα, πού δὲν ἔχει τὸ θάρρος νὰ πεῖ "ἔξω ἀπὸ τὰ δόντια", δημιουργώντας σὲ προοδευτικούς, κυρίως, κύκλους ἐντυπώσεις σφαλῆρες καὶ ἀρνητικὲς ὄχι μόνον γιὰ τὸν ὑποφαινόμενο ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους πού μὴχθησαν γιὰ τὴν Ἐντεχνὴ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ πολὺ πρὶν ὁ Ξ. γεννηθεῖ. Ἡ μεθοδολογία τοῦ Ξ. ἀναπέμπει καὶ σ' ἐκείνη τῶν ἀτάλαντων καὶ τῶν Ζντάνωφ πού, μέσω πολιτικὸμορφων ἀναφορῶν, ἐπιχειροῦν νὰ προωθήσουν ἔμμεσα (ἐπειδὴ δὲ μπόρουν νὰ τὸ κάμουν ἴσια καὶ παληκάρια) συμφέροντα προσωπικὰ ἢ "παρέας" — θὰ δοῦμε ποῖας.

Παραθέτω τρεῖς παραγράφους, σκόρπιες στὸ κείμενο τοῦ Ξ., πού αὐτὲς κυρίως πρέπει νὰ σχολιαστοῦν:

«Κι ἂν ἡ ἱστορία καὶ ἡ κοινωνιολογία τῆς Ἑθνικῆς Μουσικῆς Σχολῆς δὲν ἔχουν ἐρευνηθεῖ παρὰ ἐλάχιστα (ἡ δευτέρα καθόλου) οὔτε μιὰ νύξη δὲν ἔχει γίνῃ, ἀπ' ὅσο ξέρομε, γιὰ τὴν ἱστορικὴν σημασία τῶν ἐπιρῶν (ἐνν. τοῦ Καλομοίρη) συμφωνιστῶν καὶ τοῦ ἔργου τους».

«Πόσο ἀραγε ποσοστὸ αὐτῆς τῆς συζήτησης δὲ θὰ πρεπε ν' ἀναφέρεται στὰ συμφωνικὰ ἔργα πού γράφθηκαν ἔμπνεόμενα ἀπὸ τὴν ἀντίσταση καὶ πού σήμερα εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα ἐπειδὴ δὲν ἔχουν παιχθεῖ ποτέ».

Τέλος, μιλώντας γιὰ τὴ "στρατευμένη καὶ μαχόμενη ἑλληνικὴ συμφωνικὴ παράδοση" (sic, ὑπογράμμιση δική μας: ἀποτελοῦν ἄραγε τέτοια παράδοση — ἡ λέξις ἔχει τεράστιο βῆρος! —

δὺο τρεῖς, ἔστω, συνθέτες καὶ οἱ ἀναπόφευκτα ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸ καί, γενικὰ, τὴ δεκαετία 1940-50, καμιά δεκαπενταριά, ὅπως θὰ δοῦμε, συνθέσεις ἄλλων;) ἀποφαίνεται σὲ κατακλειδα: «Καὶ ἡ πλευρὰ αὐτῆς τῆς μουσικῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι μιὰ ἀφετηρία γιὰ μιὰ ἔρευνα πού δὲν ἔχει ἀκόμη ἀρχίσει πραγματικὰ (!), τὴν ἔρευνα γιὰ τὴν ἐντεχνὴ μουσικὴ στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἱστορία τῆς».

Τέτοιοι ἰσχυρισμοὶ διαγράφουν ἀηθέστατα μετὰ μιὰ μονοκοντυλιὰ, πλῆθος ἀνθρώπων, νεκρῶν τε καὶ ζώντων, πού συγκέντρωσαν στοιχεῖα καὶ ὕλικὸ καὶ συνέβαλαν, ἀνάλογα μετὰ τὶς δυνάμεις τους, στὴν ἱστοριογραφία τῆς Ἐντεχνῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς. Ἀναφέρω τοὺς κυριότερους: Τὸν πατέρα τῆς Ἱστορίας τῆς Θ. Ν. Συναδινὸ, τὸ Σπύρο Μοτσεβίτσο, τὸν Ἰωσήφ Γκρέκα, τὸ Γεώργιο Σκλάβο, σὲ κάπως μικρότερη ἔκταση ἴσως τὴ Σοφία Σπανοῦδη καὶ τὴν Αὔρα Θεοδοροπούλου καί, πιὸ πρόσφατα, τοὺς Μίνο Δούνια, Σόλωνα Μιχαηλίδη, Γιάννη Γ. Παπαϊωάννου καί, κυρίως, Φοῖβο Ἀνωγειανάκη (τῶν τεσσάρων τελευταίων δέχεται πολὺ ἔμμεσα καί... μετὰ βίας, σὲ μιὰ του ὑποσημείωση, τὴν παρουσία τους, ἀναφέροντας δημοσιεύματα ἢ λεξικά ὅπου ἔχουν συνεργαστεῖ). Πιὸ πρόσφατα ἀκόμα, ἀγνοεῖ τὸ λαμπρὸ Ἀγγλο μελετητὴ John Thornley, πού ἐπὶ μιὰ τριετία περίπου ἐρεύνησε ἐξονυχιστικὰ τὸ Σκαλκώτα, καὶ τὸν ὑποφαινόμενο — ἄσχετο ἂν οἱ ἐργασίες μας (αὐτὸ, γιὰ μένα, θὰ γίνῃ ἐντὸς τοῦ 1977) δὲν ἔχουν δεῖ ἀκόμα τὴ δημοσιότητα.

Ὅλ' αὐτὰ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ ἐξυπηρετοῦν ἓνα πράμα: Ρίχνοντας σκοτάδι σ' ὅ,τιδήποτε ἄλλο προὔπηρε σ' αὐτὸ τὸν τομέα, πέρα ἀπὸ τὸ δῆμι ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν Ἐντεχνὴ Ἑλληνικὴ Μουσικὴ ἐκείνου πού ὁ Ξ. ἀποκαλοῦσε στὴν Ε.Ρ.Τ. "ἀφεντικὸ" — δηλαδὴ τοῦ Μάνου Χατζιδάκι — νὰ φωτίσουν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον ἐκείνου τὴ συμβολή. Καί, φυσικὰ, κυρίως ν' ἀμαυρώσουν τὴ δική του δουλειὰ γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Μουσικὴ στὴν Ε.Ρ.Τ. καὶ ἔξω ἀπ' αὐτή. Γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῶν μεθόδων αὐτῶν παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη στὸν ἐπίλογο τῆς μαρτυρίας μου "Ἡ Ραδιοφωνικὴ Πολιτεία τοῦ Μάνου Χατζιδάκι" ("Θ" ἀρ. 51-52, σελ. 74-82).

Ἡ προσπάθεια εἶναι ἀκόμα περισσότερο ἐπιστημονικὰ ἀνέντιμη καὶ καταδικαστέα ἀπὸ τὴ στιγμή πού ὁ Ξ. γνωρίζει πολὺ καλὰ ὅλους τοὺς ἀνωτέρω καί, κυρίως, τὴ δική του τὴ δουλειά.

Τὴν ἐποχὴ πού εἶχα κάποια πέραση στὴν Ε.Ρ.Τ., ὅταν ἐπιχειροῦσε ποικιλότροπα νὰ ἐκμαιεῖται τὴν εὐνοιά μου καὶ μετὰ μνημόνευε δίχως λόγο σὲ ἄλλα δημοσιεύματά του στὸ ἴδιο αὐτὸ "Ἀντί" (βλ. τεύχος ἀρ. 29, 4 Ὀκτωβρίου 1975, σελ. 51) εἶχε ἔπαινελημένα συμβουλευτεῖ τὸ ἀρχεῖο μου γιὰ τὴν Ἐντεχνὴ Νεοελληνικὴ Μουσικὴ. Ἀλλὰ καὶ νὰ μὴν εἶχε ἐπωφεληθεῖ ἀπ' αὐτὸ γιὰ νὰ σκαρώνει ἐκπομπὲς (ἐπέτειος γέννησης Ἀνδρέα Νεζερίτη, Γ' Πρόγραμμα, "Μουσικὸ Ἡμερολόγιο" τῆς Κυριακῆς, 30.11.1975, ὥρα 18.00 - 19.00, ἀριθ. ἐκπομπῆς 11 ΣΤ 30 — 203/75) ὅποιοσδήποτε διεκδικεῖ κάποια ἐνημερότητα γιὰ τὰ πράγματα τῆς Ἐντεχνῆς Νεοελληνικῆς Μουσικῆς (καὶ μάλιστα κάποιος πού μετὰ τὸσο θράσος διαγράφει ὅ,τι ἔχει γίνῃ ὡς τώρα — ἄς μὴ παραπλανοῦν ἀξιοθρήνητες λεκτικὲς ἐπιφυλάξεις ὅπως ἡ ἔρευνα δὲν ἔχει ἀρχίσει "πραγματικὰ" κ.τ.λ.) ἔπρεπε νὰ ἔχει ὑπόψην δὺο κείμενά μου: Τὸ "Γιάννης Χρήστου (1926 - 1970) I. Τελευταῖα ἔργα", στὸ τεύχος ἀρ. 14 - 17, σελ. 328 - 332 τοῦ "Δελτίου Κριτικῆς Δισκογραφίας" (Αὐγουστὸς 1974 - 1975) ὅπου παραπέμπω σὲ κείμενό μου στὴν ὑπὸ ἐκτύπωση 6η ἐκδοσὴ τῆς 20τομῆς μουσικῆς ἐγκυκλοπαίδειας "Grove's Dictionary of Music and Musicians" καὶ τὸ βιογραφικὸ μου σημείωμα πρὶν ἀπὸ τὴν πρώτη συνεντεύξασί μου μετὰ τὸ "Ἀντί", πού εἶχε τίτλο "Κρατικὴ Ὁρχήστρα Ἀθηνῶν — κοινωνικὴ ἀνατομία τοῦ μουσικοῦ μαρσαμοῦ μας" (βλ. "Ἀντί", Περίοδος Β' Τεύχος 18, 3 Μαΐου 1975, σελ. 53 - 54). Ἡ συνεντεύξασί αὐτὴ ἔχει μορφή συνέντευξης μετὰ τὸν ἴδιο τὸν Ξ. ! Καὶ στὸ βιογραφικὸ σημείωμα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Ἐνδιαφέρεται γιὰ τοὺς μουσικοὺς πολιτικισμοὺς τῆς Ἀσίας ἀλλὰ ἔχει ἐγκλίσει ξεχωριστὰ στὴν Ἐντεχνὴ Νεοελληνικὴ Μουσικὴ καὶ στὴν Ἱστορία τῆς. Τὸ θέμα αὐτὸ κάλυψε γιὰ τὸ "Λεξικὸ Σύγχρονης Μουσικῆς τοῦ Τζῶν Βίντον" (ἐκδ. Ἐ. Π. Ντάττον καὶ Σία, Ν. Ὑόρκη 1974) καὶ γιὰ τὴν 6η ἐκδοσὴ (ἐτοιμάζεται) τῆς μεγάλης, πολυτόμης ἀγγλικῆς μουσικῆς ἐγκυκλοπαίδειας "Grove's Dictionary of Music and Musicians"». Καλὴ καὶ ἡ ἀνασχόλησις αὐτῆ, πού καλοῦται καμιά τριανταριά συνθέτες, θὰ κριθεῖ ὅταν βγεῖ στὴ δημοσιότητα. Ἀλλὰ κανένας δὲ μπορεῖ νὰ ἰσχυριστεῖ ὅτι... δὲν ὑπάρχει. Λιγότερο ἀπ' ὅλους ὁ Ξ. πού στὴν Ε.Ρ.Τ. εἶχε ὅλες τὶς εὐκαιρίες νὰ παρακολουθήσει τὸ ἂν καὶ πῶς καρποφόρησε, μέσα σὲ συντομότατο χρονικὸ διάστημα ἢ ὅποια ἐρευνητικὴ μου πείρα.

Ὅμως, στὸ κείμενο τοῦ Ξ. ὅπου, πλὴν

του 'Αλέκου Ξένου και, επεισοδιακά των Βάρβογλη και Καλομοίρη, δέν αναφέρεται κανένας άλλος συνθέτης, υπάρχουν κι άλλα λάθη. Πράμα πού, φυσικά, δέ μάς ξαφνιάζει από τόν άδισταχτο άμφισβητία του διάσημου 'Αγγλου μουσικολόγου Τζέραλντ 'Αμπραμ, στο πρόγραμμα τής συναυλίας 5/6 Δεκεμβρίου 1976 τής Κ.Ο.Α. (σελ. 6 — δική μας άριθμηση πού δέ λογιάζει τό έξώφυλλο), σέ σημείωμα για τό Δεύτερο Κοντσέρτο για πιάνο του Σοστακόβιτς. "Όπως και από τόν ίδιο... σοφό μουσικογράφο πού στο πρόγραμμα τής συναυλίας 5/6 Φεβρουαρίου 1977 (σελ. 5) ισχυριζόταν πώς ό Μότσαρτ έγραψε όλα του τά κοντσέρτα για πνευστά στην "πρωιότερη δημουργική του περιόδο" και μετέφραζε τό άγγλικό Dutch ('Όλλανδός)... Δανός. "Όλ' αυτά άνασκευάσαμε στην κριτική μας τής 17.2.1977 ("Βήμα", σελ. 4). Τά λάθη του δημοσιεύματος στο "Άντι" είναι τά εξής :

1.— Τό φερόμενο σά χαμένο έργο του Βάρβογλη, μέ τίτλο "Στό Συρματόπλεγμα" δέν... είναι χαμένο. "Όπως, κατά σύμπτωση, έντελώς χωριστά, τό ίδιο πρωί του 1973 και δίχως ό ένας νά ξέρει τή συζήτηση πού είχε προηγηθεί μέ τόν άλλο, μέ βεβαίωση και ή κόρη και ό γαμπρός του Βάρβογλη, κ. 'Ελισάβετ 'Ασημακοπούλου και κ. Κώστας 'Ασημακόπουλος, ό τίτλος "Στό Συρματόπλεγμα" δέν ήταν παρά ό άρχικός τίτλος του έργου "Δάφνες και Κυπαρίσσια". Μου τό επιβεβαίωσε ξανά σέ τηλεφωνική μας συνδιάλεξη τό πρωί τής 14.3.1977 ή κ. 'Ασημακοπούλου, προσθέτοντας ότι έχει χαθεί μόνο κάποιο "κινητό" τμήμα του έργου μέ άναφορές σέ άντιστασιακά τραγούδια πού, για εύνότους λόγους, μπορούσε νά προστεθεί ή ν' αφαιρεθεί.

2.— 'Ο Βάρβογλης δέ βασιανίστηκε ποτέ

στο... Χαϊδάρι, όπως γράφει ό συγγραφέας αυτής τής λαμπρής science-fiction. Μεταξύ 4.1.1945 και 22.1.1945 είχε συλληφθεί από τήν 'Ελληνική 'Ασφάλεια, είχε παραδοθεί στους 'Αγγλους, είχε κρατηθεί στο 'Ελληνικό (στην ίδια σκηνή μέ τούς Γ. Κορδάτο, Θέμο Κορνάρο, 'Ασημάκη Πανσέληνο και άλλους κομμοντοusan, όπως λέει πάντα ή κ. 'Ασημακοπούλου, πάνω σέ φορεία μέσα σέ νερά) και ύπήρχε φόβος μήπως σταλεί στην 'Ελ Τάμπα. "Όπως στο ίδιο αυτό τηλεφώνημα τής 14.3.1977 μου είπε ή κ. 'Ασημακοπούλου, άφρωστος από τίς κακουχίες, άποφυλακίστηκε χάρη στην επέμβαση του γιαιτρού Βεζύρογλου, ενώ ό Καλομοίρης και άλλοι συνθέτες πού δέν τó ήξεραν αυτό, κυκλοφορούσαν χαρτί ζητώντας τήν άποφυλακίση του. Τήν επομένη (15.3.1977) σέ νέα τηλεφωνική επαφή μας ή κ. 'Ασημακοπούλου πρόσθεσε πώς ή ίδια πήγε νά τόν βρει, περνώντας τά μπλόκα χάρη στην ταυτότητά της του 'Ελβετικού 'Ερυθρού Σταυρού όπου εργαζόταν. Και τόν πλησίασε δείχνοντας σ' έναν 'Αγγλο φρουρό ένα άποκομμα κάποιας World Biography, ένα βιογραφικό λήμμα πού άναφερόταν σ' εκείνον (1).

3.— Γκάφα τρίτη : 'Ο Ξ. άναφέρει σέ ύποσημείωσή του ότι "τό έργο αυτό αναφέρεται μέ τó γαλλικό τίτλο "Enfin" στη γαλλική έκδοση τής εισαγωγής του Μ. Βάρβογλη "Αγία Βαρβάρα" (έκδοση Γαλλικού 'Ινστιτούτου)". Έκεϊ, ό άείμνηστος 'Οκτάβ Μερλιέ έχει γράψει ένα πρόλογο τυπωμένο μέ πλάγια στοιχεία. Γράφει λοιπόν (τό 1948) ό Μερλιέ, άφου άπαριθμεί, μέ ό ρθ ά στοιχεία άλλα έργα του Βάρβογλη : "Enfin Derrière les Barbelés (Στο Syrmatoplegma) roème symphonique, écrit en 1945." Δηλαδή : "Τέλος (ή, άρχαιοπρεπέστερα, έν κατακλειδί) Derrière les Barbelés (Στό

Γ. Α. Α. Τ. 2855

Βιβλίο
Βιβλιοθήκη Δι. ή Ίξικριβίθη έκκλ
πες ήρην τυρωμένων βιβλίων κρατωμένων
ο Βάρβογλης λέει συνήχθη και
έκρηκίθη παρ' ήρην ήν 4-1/45 και
γίτιξίθη ήν δίδει κήρουν εν
έλευσισά ενκρίβιθη
Η περιόδο χωριμείται έν χρημείω
ή τó 7ο Γυμνάσιο πρò λυψια
μειώνη
εν Αθήναις ήν 19 Φεβρουαρίου
1945
ο Διευκρίνισθη
σπερδύ Γεν. Διευκρίνισ

'Εδώ φαίνεται ή ήμερομηνία τής σύληψης του Βάρβογλη στις 4-1-45. 'Αντίγραφο, μέ τó χέρι του Δάσκαλου, μιας βεβαίωσης του Γ' 'Αστυνομικού Τμήματος, για νά πάρει τó μισθό του

Συρματόπλεγμα), συμφωνικό ποίημα γραμμένο τó 1945". Δουλεύοντας βιαστικά, όπως συνήθως, ό Ξ. παίρνει τó "Enfin" άν... τίτλο. "Όπως δηλαδή στο άνέκδοτο του "κουμπούρα" μαθητή τής Γαλλικής πού διαβάζει "Napoléon franchit les Alpes", έξηγει "Ο Ναπολέων διήλθε τας "Άλπεις" άλλ' όταν τόν ρωτούν, τί μεταφράζει

Τό ντοκουμέντο πού πιστοποιεί τήν ήμερομηνία τής άποφυλακίσης του Μάριου Βάρβογλη, στις 22-1-45 : Τό άγγλικό "άποφυλακιστήριο", ένα κομματάκι χαρτί, μέ μιá πολυγραφημένη "φόρμουλα". 'Η ύπογραφή (Cyston;) είναι δυσανάγνωστη

The undementioned having been interrogated is hereby released and all British personnel are requested to facilitate his in returning home

Name... VARVOGLIS MARIOS

Signature... 22.1.45

377 PW Camp

Πρὸς

Τὸν κ. Μ. Γ. Βάρβογλη
Καθηγητὴν τοῦ 2ο Γυμνασίου Φρενέου.

Πρωτ. 807

ΑΙΔΥΝΤ. Κατόπινα τῆς ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 2007/2510-45 Διαταγῆς τοῦ Σοῦ

Υπουργείου Παιδείας παράγγελλομεν ὅπως ἕκαστος τῆς λήφει τῆς παρούσης ἀπομακρυνθῆτε τῆς ὑπηρεσίας ~~ποδάρτου~~ αἰετέθητε εἰς διαθεσιμότητα.

Κοινοποιήσις

- 1) 2. Γυμνάσιον *κρο*
- 2)

Ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς

Βασιλειάδης

Καὶ ἡ συνέχεια : Στις 29 - 10 - '45, ὁ Βάρβογλης διατάχθηκε νὰ “ ἀπομακρυνθῆ τῆς ὑπηρεσίας διότι ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα ”

“ διήλοε ”, ἀπαντᾷ... “ Napoleon ”!

Τὸ κείμενο ὅμως δημιουργεῖ κι ἄλλα ἐρωτηματικά. Γράφει ὁ Ξ. σ' ἓνα σημεῖο γιὰ τὴ Νεοελληνικὴ Ἐθνικὴ Μουσικὴ Σχολή: “ Σὲ μιὰ πρώτη γενικὴ τοποθέτησι αὐτῆς τῆς σχολῆς διαπιστώνει κανεὶς δύο βασικὰ στοιχεῖα, τὴ δυτικὴτροπὴ συμφωνικὴ γλῶσσα καὶ τὸ μεγαλοϊδεατισμὸν ”. Εἶναι πάντα παρακινδυνευμένες τέτοιες γενικεύσεις ὅταν δὲ συνοδεύονται ἀπὸ συγκεκριμένα παραδείγματα στὰ ὁποῖα ὁ Ξ. ἴσως δὲ μπορεῖ νὰ προστρέξει. Ἡ ἐκφρασιὰ μεγαλοϊδεατισμὸς, ὅταν ξέρουμε σὲ ποιῶν πολιτικῶν παρατάξεων τοὺς στόχους ἀναφέρεται, ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιεῖται μὲ πολὺ μεγαλύτερη ἐπιφυλακτικότητα καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους καὶ γιὰ τὸ δημοκρατικότερο Καλομοίρη πού μᾶλλον ὀραματιζόταν μιὰ ἀνθοφορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ βγαλμένη ἀπὸ τὴ μεταβυζαντινὴ, θὰ λέγαμε, πολιτιστικὴ του κληρονομιά: πάνω σ' αὐτὸ ἔχω ἀκούσει ἀπὸ τὸ στόμα του ὀλόκληρη συζήτηση, λίγο πρὶν πεθάνει, στὸ σπῆτι τοῦ τοῦ Παλιοῦ Φαλήρου, παρουσίᾳ καὶ τοῦ Φοῖβου Ἀνωγειανάκη. Τέτοια βαρῦτητα δὲ μπορεῖ ν' ἀποχτήσῃ ἡ ἀναφορὰ τοῦ “ Πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς ” τοῦ καζαντζάκειου κειμένου, στὸν “ Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο ”. Καί, φυσικά, δὲν ξέρουμε ἂν καὶ κατὰ τί θὰ ἀποτελοῦσε “ μεγαλοϊδεατισμὸν ” ἡ ἀγνωστὴ, οὐσιαστικὰ, συμφωνία τοῦ Πετρίδη “ Διγενῆς Ἀκρίτας ” καὶ τὸ τελείως ἀπαιχτὸ ἀκόμα ὀρατόριό του “ Ρέκβιεμ γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα ” (ἐνν. τὸν Κωνσταντῖνο Παλαιολόγο).

Ἰστέρα, ἂν πράγματι δεχτοῦμε τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι ἡ ἔρευνα τῆς Ἑντεχνῆς Νεοελληνικῆς Μουσικῆς, δὲν ἔχει ἀρχίσει “ πραγματικὰ ” ἀκόμα, πῶς εἶναι δυνατό νὰ ζητᾷ ὁ Ξ. ἂν ἔχει ἐρευνηθεῖ, πρῶτῶς, ἡ κοινωνιολογία τῆς; Μὲ τὸ νὰ ζητᾷ κοινωνιολογικὰς ἀνατομίας (che belle parole!) ὁ Ξ. ἔρχεται

σ' ἀντίφραση μὲ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ του γιὰτὶ εἶναι σὰ νὰ ὁμολογεῖ ἔμμεσα πῶς ἡ ἔρευνα... ἔχει ἤδη ἀρχίσει!

Μιλᾷ κατόπι ἀόριστα γιὰ ἱστορικὴ (ἔχει καλῶς!) καὶ κοινωνικὴ σημασία τῶν ἐπιγόνων συμφωνιστῶν καὶ τοῦ ἔργου τους. Σ' αὐτοὺς, προφανῶς, κατατάσσει καὶ τὰ “ συμφωνικὰ ἔργα πού γράφτηκαν στὴν ἀντίστασι καὶ πού σήμερα εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστα ἐπειδὴ δὲν παίχτηκαν ποτέ ”. Γι' αὐτὰ, πῶς κάτω, (σελ. 37) γράφει:

“ Πολλὰ ἀπὸ τὰ μεγάλα μουσικὰ ἔργα πού γράφτηκαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη εἶναι ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν ἀγῶνα τοῦ Μετώπου καὶ τοῦ Ε.Α.Α.Σ. [...] τὰ ἔργα αὐτὰ ἔμειναν στὰ συρτάρια τῶν συνθετῶν τοὺς ἡ χάθησαν στὴ λαίλαπα τοῦ ἐμφυλίου καὶ τοῦ διωγμοῦ καὶ κανεὶς ὡς σήμερα δὲν ἐνδιαφέρθηκε ὄχι γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τους (τὴ μουσικὴ βέβαια) ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐπισήμανση καὶ τὴν καταγραφή τους ”

¶

Ξανατονίζουμε ὅτι πλὴν τῶν Ξένου, Βάρβογλη καὶ Καλομοίρη δὲν κατονομάζονται κανένας συνθέτης. Οὔτε καὶ θεωροῦμε σκόπιμο νὰ συνδέσουμε τὰ παραπάνω μὲ τὸ Μίχη Θεοδωράκη ἀφοῦ ἐκεῖνος, ὅπως ξέρουμε, ἔχει καταλογωγραφθεῖ ἀπὸ τὸν κ. Γιώργο Γιάνναρη, στὴ γνωστὴ ἀγγλικὴ βιογραφία τοῦ συνθέτη. Οὔτε πάλι γίνεται καμιὰ προσπάθεια κριτικῆς ἀξιολόγησῆς, ἐπιλογῆς ἢ τοποθέτησης συγκεκριμένων δημιουργιῶν. Ἔτσι, εὐλογα ἀναρωτιόμαστε ἀν τὴ περιεχόμενον δίνει ὁ Ξ. στις λέξεις “ ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ σημασία ”, τὴ στιγμὴ πού σήμερα ἀκόμα ἡ ἔντεχνη δυτικὴ μουσικὴ δὲν πρέπει νὰ ἐγγίζει ποσοστὸ μεγαλύτερο τοῦ 2% (180.000 άτομα; ἴσως πολλὰ τὰ λέμε!) τοῦ πληθυσμοῦ μας τῶν 9 ἑκατομμυρίων καὶ πού τὴ

δεκαετία 1940 - 50 ἡ ζωὴ τῶν δημιουργιῶν αὐτῶν καὶ ἡ ἀπήχησή τους ἀρχίζει στὴν αἴθουσα συναυλιῶν τῆς Συμφωνικῆς τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν (Κ. Ο.Α. ἀπὸ 12.12.1942) καὶ τέλειωνε στοὺς ραδιοθαλάμους τοῦ Ζαπτείου ἢ ἀντίστροφα. Ἡ Θεσσαλονικὴ δὲν εἶχε ἀκόμα κρατικὴ ὀρχήστρα. Ὅμως τὰ ἔργα αὐτὰ ἔχουν καταγραφεῖ ἀπὸ τὸν ὑποφαινόμενο ἀπὸ τὰ ἀρχεῖα τῆς Συμφωνικῆς τοῦ Ὀδείου Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κ.Ο.Α. Ἐξἄλλου, σύμφωνα μὲ πληροφορία πού μοῦ ἔδωσε τὸ 1973 ὁ τότε προϊστάμενος μουσικῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Ραδιοφωνίας Κ. Νόνης, τὰ ἀντίστοιχα ἀρχεῖα τῆς Ραδιοφωνίας (τὰ παλιὰ, μακρόστενα ραδιοπρογράμματα τῆς κατοικικῆς καὶ μετακατοικικῆς ἐποχῆς) ἔχουν, δυστυχῶς, καταστραφεῖ. Δὲν ἔχω λόγους ἀμφισβήτησης τῆς πληροφορίας αὐτῆς ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν 13μηνη παραμονὴ μου στὴν Ε.Ρ.Τ. ὁ φόρτος ἐργασίας ἦταν τόσος ὥστε δὲ μοῦ δόθηκε καιρὸς νὰ ἐρευνησω σὲ μεγαλύτερο βάθος τὸ σημαντικότερο αὐτὸ θέμα πού, ὡστόσο, τὸ εἶχα συχνὰ στὸ νοῦ. Ὅπως καὶ νὰ ἔχουν τὰ πράγματα μέχρι στιγμῆς ἔχουν καταγραφεῖ τὰ ἐξῆς 16 ἔργα. Ὁ κ. Ξ. ἢ ὅποιοσδήποτε ἄλλος θὰ μπορούσε νὰ ἔχει τὶς σχετικὰς πληροφορίες ἂν ἐρχόταν σ' ἐπαφὴ μαζί μου! Σὲ παράπλευρες στήλες παραθέτομε ἕνα πίνακα μὲ τὰ 16 αὐτὰ ἔργα, σημειώνοντας πλᾶ καὶ τὴ χρονολογία τῆς ἀ' ἐκτέλεσῆς τους.

¶

Χαρακτηριστικὸ εἶναι (ἀλλὰ καὶ συνάμα φυσικὸ, ἐξαιτίας τῆς λογοκρισίας κ.τ.λ.) ὅτι τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἔργα αὐτὰ ἐκτελέστηκαν γιὰ πρώτη φορὰ μετὰ τὴν Κατοχὴ. Ἐδῶ, φυσικά, δὲν ἀναφέρομε ἄλλα ἔργα ὄχι ἄμεσα σχετιζόμενα μὲ τὶς ἱστορικὰς μας περιπέτειες τῆς δεκαετίας 1940 - 50 ἀλλὰ πού τὸ συγκινησιακὸ τους κλίμα

φαίνεται να άφησε κάποια σφραγίδα στη δημιουργία τους, όπως λ.χ. λέει ο Τζών Θόρνλεϋ (3) για τὸ Κοντσέρτο γιὰ δυὸ βιολιά τοῦ Σκαλκώτα, πού τὸ μέρος τῆς ὀρχήστρας σώζεται μόνο σὲ σπαρτίτο πιάνου. Πέρα ὅμως ἀπὸ τοὺς Ἄλεκο Ξένο καὶ Μίκη Θεοδωράκη καὶ τοὺς παραπάνω, τοὺς ὁποίους ἴσως ἀγνοεῖ, σὲ ποιούς ἄλλους συνθέτες ἀναφέρεται ὁ Ξ. καὶ γιατί δὲν τοὺς κατονομάζει — ὅπως καὶ τὰ ἔργα τους, ἂν βέβαια ξέρει κάτι συγκεκριμένο; Ἐτσι θὰ πρόσφερε θετική συμβολή στὴν ὑπόθεση τῆς Ἑντεχνῆς Μουσικῆς μας καὶ θὰ τεκμηριώνει μὲ κάποιο κύρος αἰτιάσεις πού ἀγκαλιάζουν ὅλους ἐκείνους, ζῶντες καὶ νεκροὺς πού καλὰ ἢ κακὰ, μάζεψαν ὑλικό, ἔγραψαν ἱστορικά κείμενα καὶ ὑπρέτησαν τὴν ἱστοριογραφία τῆς Ἑντεχνῆς Μουσικῆς μας.

Ἄλλὰ αὐτὰ ὅμως, τὸ ξαναλέμε, θέτουν καυτὰ ἐρωτηματικά ἠθικῆς τάξης καὶ ἐπιστημονικῆς εὐπρέπειας. Κείμενα σὰν κι αὐτὸ δὲν προωθοῦν μῆτε τὴ μουσικὴ μας, μῆτε τὴν ἐπιστήμη, μῆτε τὴν ἀγαθὴ φήμη ὁποιοῦ τὰ ὑπογράφει. Καί, σὲ τελικὴ ἀνάλυση, μῆτε τίς ἐξωκαλλιτεχνικὲς σκοπιμότητες καὶ τὰ συμπερόντα τῆς γνωστῆς συντροφιάς Χατζιδάκι πού κάπως ὀψίμα ξυθαεὶ νὰ κόβεται γιὰ τὴν Ἑντεχνὴ Νεοελληνικὴ Μουσικὴ : ὁποῖος τὴν ἔζησε δὲν εἶναι δυνατό νὰ μὴ συσχετίσει τὸ δημοσίευμα τοῦ Ξ. μὲ τίς ἐπιδιώξεις τῆς.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΛΕΩΤΣΑΚΟΣ

(1) Βλ. καὶ Ἄσημ. Πανσέληνου : "Γιάννης Μηλιάδης : ἕνας αἰσθητικός, ἕνας ἀγωνιστὴς κι ἕνας φίλος", στὸ περιοδικὸ "Ὁ Ταχυδρόμος", ἔτος 220, ἀρ. τεύχος 1120, 16 Ὀκτωβρίου 1975, σελ. 36 - 37, μὲ πολὺ ἐνδιαφέρουσες ἀναμνήσεις γιὰ τὸ Μάριο Βάρβογλη "πίσω ἀπὸ τὰ σφραγισμένα". Δὲν ἔχει σημασία ἂν, ἀπὸ παραδρομὴ, τὸν ἀποκαλεῖ "κατόπι ἀκαδημαϊκὸ". Ἀναφέρει ὀνόματα συγκρατούμενων : Γιάννη Κορδάτο, Θέμο Κορνάρο, τὸ δημοσιογράφο Θύμιο Τζαμουράνη, τὸν "Καστρινὸ", δημοσιογράφο ἀπὸ τὴ Σαλονίκη καὶ δίνει κι ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὸν ἐπίσης κρατούμενο γιατρὸ Βεζύρογλου : Δημήτρης Βεζύρογλου, διευθυντὴς τοῦ σανατορίου Νταοῦ Πεντέλης "πού ἔκανε καὶ τὸ γιατρὸ τοῦ στρατοπέδου".

(2) Γιὰ τὸν Καλομοίρη, βλ. καὶ "Κατάλογος Ἔργων Μανώλη Καλομοίρη (1883 - 1962)", Σύνταξη - Σημειώσεις Φοῖβου Ἀνωγειανάκη", Ἀθήνα 1964, ἐκδ. "Ἰκαρος", σελ. 30, 37.

(3) Σὲ κείμενο μᾶς θανατίας ἐκπομπῆς του γιὰ τὴν 26ῃ ἐπέτειο τοῦ θανάτου τοῦ Νίκου Σκαλκώτα, μεταφρασμένο στὰ Ἑλληνικά ἀπὸ τὸν ὑποφανόμενο ὁ ὁποῖος καὶ ἔκαμε τὴν παρουσίαση, μαζί μὲ τὸ Χ. Ξ. Ἡ ἐκπομπὴ μεταδόθηκε γιὰ πρώτη φορὰ (ἀργότερα ἐπαναλήφθηκε ἢ μεταδόσθῃ τῆς) ἀπὸ τὸ Γ' Πρόγραμμα στίς 19.9.1975, ὥρα 18.00 Κωδικὸς ἀριθμὸς τῆς : 9 Γ 19 - 127 / 75. Βλ. καὶ "Ραδιοτηλεόραση" τεύχος ἀρ. 292, 14 - 20 Σεπτεμβρίου 1975, σελ. 54/12.

ΕΡΓΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ '40-'50

- 1) Καλομοίρη, Μανώλη : "Ὀμπρὸς" (ποίηση Ἀγγ. Σικελιανοῦ), γιὰ ἀντρικὴ χορωδία κι ὀρχήστρα. (Κατὰ Φ. Ἀνωγειανάκη : 9.2.1941. Κατὰ τὰ ἀρχεῖα προγραμμάτων Συμφωνικῆς Ὀδείου Ἀθηνῶν : 22.12.1940).
- 2) Καλομοίρη, Μανώλη : "Ὁ Θάνατος τῆς Ἀντρείωμένης" (8.5.1943, σὰ μαλλέτο, μὲ πιάνο στὴν Κ.Ο.Α., 26.10.1945).⁽²⁾
- 3) Καζάσογλου, Γεωργίου : "Τέσσερα Πρελούδια τῆς ἐπιστροφῆς ἀπ' τὸ μέτωπο" (27.2.1944, τὰ τρία).
- 4) Παλλάντιου, Μενέλαου : "Προσευχὴ στὴν Ἀκρόπολη" (24.4.1943).
- 5) Παλλάντιου, Μενέλαου : "Ἑλληνικὴ κλασσικὴ εἰσαγωγή" (4.3.1945).
- 6) Κόντη, Ἀλέκου : "Σὰν φαντασία" (18.2.1945).
- 7) Λεβίδη, Δημήτρη : "Ὁ Γυρισμὸς στὴν ξεσκαλαβωμένη πατρίδα", (ποίηση Πολέμη) γιὰ μεσόφωνο κι ὀρχήστρα (8.4.1945).
- 8) Λεβίδη, Δημήτρη : "Νεκρικὴ Πομπή" (πεσόντων ἀγωνιστῶν 1940 - 41) (σὲ λειτουργικὰ κείμενα καὶ στίχους Σολωμοῦ;) γιὰ μιχτὴ χορωδία καὶ ὀρχήστρα (26.10.1946).
- 9) Λεβίδη, Δημήτρη : "Τὰ Παλληγκάρια τῆς Πίνδου", γιὰ χορωδία κι ὀρχήστρα (Ποίηση : Β. Πεζοπούλου). (;)
- 10) Πετρίδη, Πέτρου : "Εἰσαγωγή πένθιμη καὶ ἥρωικὴ" (20.8.1945).
- 11) Πετρίδη, Πέτρου : "Χορικὸ καὶ Παραλλαγές ἀρ. 2" (20.8.1945).
- 12) Πετρίδη, Πέτρου : Συμφωνία ἀρ. 4, "Πίνδος" (20.8.1945).
- 13) Καρυωτάκη, Θεόδωρου : "Ἐπικὸ Τραγοῦδι" (27.8.1945).
- 14) Βιτάλη, Γ. : "Ἑλληνικὴ Φαντασία" (11.11.1945).
- 15) Κουντούρωφ, Ἀριστοτέλη : "Συμφωνικὴ εἰκὼν" (8.12.1946).
- 16) Βάρβογλη, Μάριου : "Δάφνες καὶ Κυπαρίσσια" (28.2.1954).

Υ ΠΑΙΔΕΙΑΣ. Ἐν Ἀθηνῶν, 12 Δεκεμβρίου 1949.

Γενικὴ Διοχ. Τριττῆ Ἐπιτροπὴ Νομιμοφροσύνης.
Λειτουργῶν Μίσθ. Ἐκπ/δύσεως. Πρὸς Γεν. Ἐπιθεωρητὴν Μ.Ε. Γ. Γραμματεῖα.

Παρακαλοῦμαι ἄλλυ μείζονη ὑμῶν ὑδοποιοθῆ, ὁ καθυμνητὴς 1ῃ ὑπὸ κτῆ Μαρίου Βάρβογλης καὶ παρουσιασθῆ ἐν ὑπὸ κτῆ Ἐπιτροπῆς νομιμοφροσύνης λειτουργῶν Μ. Ἐκπ/δύσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ἀνυπερθέτως τῆς 16^{ης} Δεβρῶ ἐς ἡμέραν Παρασκευῆ καὶ ὡραν 10 π.μ. ἡμέραν ταπεινῆς συνεδριάσεως τῆς Ἐπιτροπῆς, κατ' ὅσον ἐν περιπτώσει μὴ ἐμφανισθῆς τοῦ ἀνυπὸ κτῆ θὰ προβῆ αὐτῇ ἐν τῇ κρίσει αὐτοῦ ἐπὶ 1ῃ θάσει τῶν ὑπαρκόντων ἐν τῇ ἀτομικῇ αὐτοῦ φακέλλῃ στοιχείων

ὁ πρόεδρος
Διευτ. Μισοφροσύνης
(Γεν. Συμβουρῆς)
Γεν. Γραμματεῖς
Ν. Ἀναβασσοπούλης

Γενικὴ Ἐπιθεωρητὴ
Γ. Γραμματεῖα
ἀρ. πρ. 4276
12, 12, 49.
(σφραγῆ)

Οἱ περιπέτειες τοῦ Βάρβογλη συνεχίζονται : Στίς 16 - 12 - '49 περνάει ἀπ' τὴν Ἐπιτροπὴ Νομιμοφροσύνης. (Ἀντίγραφο τοῦ ἔγγραφου ἀπ' τὸ χεῖρ τοῦ Βάρβογλη)

ΜΠΕΚΕΤ: ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΑ ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΕΠΙΘΑΝΑΤΙΑ ΑΓΩΝΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΑΣ ΤΗΣ ΥΠΑΡΞΗΣ

Στὴν Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρίδα τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Τόμ. 13, σελ. 305 - 318) δημοσιεύθηκε, γαλλικά, ὁμῶς τίτλο ἀρθροῦ τῆς ἑλληνίδας λέκτορος τῆς Γαλλικῆς φιλολογίας καὶ γλώσσας κ. Ἐλευθ. Οἰκονομίδου. Ἡ ἐπιτομὴ τοῦ ἀρθρου, στὰ ἑλληνικά, ἔχει ὡς ἑξῆς :

Ἐποκομμένοι ἀπὸ τὸν ἐνιαῖο κόσμο μιᾶς τρισευτυχημένης προὔπαρξης, ὁ ἦρωας τοῦ Beckett βρῆσκαται ριγμένους τυχαῖα σ' ἕναν κόσμο ἄγνωστο, ὅπου τὸν κατατρῶγει ἡ νοσταλγία τῆς πρωταρχικῆς ἐνότητος.

Ἡ νοσταλγία ἀκριβῶς αὐτὴ τὸν σπρώχνει ν' ἀρνηθεῖ τὸν χωρὶς νόημα κόσμο καὶ νὰ καταφύγει στὸ "μητρικὸ κῶλο", στὸ κέντρο τοῦ ἑαυτοῦ του, ὅπου ἡ διάκριση ἀνάμεσα σὲ ὑποκείμενο καὶ ἀντικείμενο εἶναι ἀνυπαρξία. Πασχίζει λοιπὸν νὰ περιορίσει στὸ ἔπαρκο τὸ σῶμα τοῦ πού τὸν φέρνει πρὸς τὸν κόσμο, νὰ ἐκμηδενίσει τὸν κόσμο κάνοντάς τον "tabula rasa", γιὰ νὰ συλλάβει μὲ τὴ διάνοια τὸ βαθύτερο καὶ αὐθεντικὸ ἐγὼ του. Προσπάθεια ἄκαρπη, γιὰτὴ ἡ διάνοια ἀπομακρύνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ ζωὴ, τὸν ξεκόβει ἀπὸ τὶς ὑπαρξιακές του ρίζες καὶ ἐκμηδενίζει τὸ αὐθεντικὸ ἐγὼ. "Ἔτσι ὁ δρόμος τῆς διάνοιας δὲ θὰ τὸν ὀδηγήσει στὴ σύλληψη τοῦ ἐγὼ, ἀλλὰ στὴν ἀτένιση τοῦ μηδενός. Ὡστόσο ἐκεῖνος θὰ συνεχίσει τὴν ἀθεράπευτη ἀναζήτηση τοῦ πραγματικοῦ, αὐτὴ ὅμως τὴ φορά θὰ στραφεῖ πρὸς τὰ ἔξω καὶ θὰ ζητήσῃ, μέσα σ' αὐτὸν τὸν κόσμο πού τὸν περιβάλλει, τὴν ἀπάντηση στὸ θεμελιῶδες ερώτημα: Ποιὸς εἶμαι; Τί εἶναι ὁ κόσμος; Ἐκεῖ θὰ μάθει πὼς ἡ ιδιότητα τοῦ κόσμου εἶναι νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ λειτουργεῖ κατὰ μιὰ λογικὴ πού δὲν ἀποκρίνεται στὸ "γιατί" τῶν πραγμάτων ἀλλὰ στὸ "πὼς". κάθε φορά πού θὰ ζητήσῃ τὸ "γιατί" τῶν πραγμάτων, θὰ βρεθεῖ μπροστὰ στὸ ἀίνιγμα, ἀντιμέτωπος μὲ τὴν ἴδια τὴ Σφίγγα.

Μέσα σ' αὐτὸν τὸν χωρὶς νόημα κόσμο, ὁ ἦρωας δέχεται παθητικὰ ἀκρωτηριασμένες πληροφορίες, συντριμμία σκόρπια τοῦ συγκεκριμένου, πού προσπαθεῖ νὰ τὰ συγκολλήσῃ μὲ ὑποθέσεις καὶ συλλογισμούς, γιὰ νὰ συμπληρώσει τὰ κενὰ τῆς κομματιασμένης ἐμπειρίας του. Ὅμως, ἡ λογικὴ, ἡ ἀποκομμένη ἀπὸ τὸ βαθύ νόημα τῶν πραγμάτων, πού λειτουργεῖ "in vacuo", συσσωρεύεται πάλω στὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτὸ καὶ ἀγγίζει κάποτε τὸ παράλογο καὶ τὸ γελοῖο. Ἀποκομμένοι ἀπὸ τὶς ρίζες τῆς ὑπαρξης, στερημένοι ἀπὸ τοὺς συστατικούς καὶ γενετικούς παράγοντες — αὐτὸ πού λέμε "σπίθα τοῦ Θεοῦ" —, ὁ ἦρωας πέφτει στὸ αἰώνια ἐπαναλαμβανόμενο παρὸν καὶ ζεῖ κατὰ τὴς ἀνάγκης τῆς στιγμῆς. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχει καθαρὰ δική του ὑπαρξία, δέχεται παθητικὰ τὰ κομματιασμένα μηνύματα μιᾶς ἐξωτερικῆς πραγματικότητος πού δὲν κατα-

λαβαίνει μὰ πού τὸν προσδιορίζει μεταμορφώνοντάς τον σὲ πράγμα.

Γιὰ νὰ ξεχάσῃ τὸν ὑπαρξιακὸ θάνατο, ὁ ἄνθρωπος — πράγμα καταφεύγει στὴ γλώσσα. Ἡ γλώσσα αὐτὴ, παραλήρημα ἀποσύνθεσης πού ἀγγίζει τὸ ἀκατανόητο, δὲν τὸν περιέχει οὔτε τὸν ἐκφράζει: τὸν ἀπαλλάσσει ὅμως ἀπὸ τὴν ἀτένιση τοῦ ὑπαρξιακοῦ θανάτου, ἐνῶ συγχρόνως τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ ἐγὼ καὶ τὸν ὀδηγεῖ στὴν ἀνωνυμία.

Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα ὁ ἦρωας τοῦ Beckett κατατὰ ἕνα σῶμα χωρὶς ταυτότητα: ὅμοιος μὲ τὶς φιγούρες τοῦ Giacometti, αὐτὸς ὁ χωρὶς πρόσωπο ἄνθρωπος περιπλανιέται μέσα στὶς κλινικές τῆς σύγχρονης "κουλτούρας" χωρὶς ἐλπίδα νὰ βρεῖ διέξοδο. Ἐκεῖνο πού τὸν χαρακτηρίζει εἶναι ἡ σπασμωδική, ἀνώφελη κίνηση μέσα σ' ἕναν ἄδειο χώρο, καθὼς κυνηγᾷ τὴν ἄπιαστη πραγματικότητα: γιὰτὴ τὸ νόημα τοῦ κόσμου θὰ μείνει γιὰ πάντα ἀσύλληπτο ἀπὸ τὴ διάνοια.

Καθὼς ὁ ἦρωας συνεχίζει μὲ πείσμα τὴν ἄσκοπη περιπλάνησή του ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ ἐγὼ πρὸς τὰ ἔξω, γιὰ νὰ ἐπανεέλθῃ πάλι στὸ κέντρο, μιὰ ἀκατάσχετη φλυαρία φανερώνει τὴν ἐξάντλησή του κατὰ τὴ μάταιη ἀναζήτηση τοῦ πραγματικοῦ ἢ φωνῆ αὐτῆ πού δὲν τὸν ἐκφράζει καὶ πού τοῦ ὑποβάλλεται ἀπὸ ἔξω, τὸν κάνει νὰ συνειδητοποιήσῃ πὼς "τὸ ἐγὼ εἶναι κάποιος ἄλλος". Ἡ συνείδηση τῆς τραγικῆς αὐτῆς ἀλήθειας στρέφει τὴν πορεία τοῦ ἥρωα πρὸς τὸ κέντρο τοῦ ἑαυτοῦ του.

Γιὰ νὰ ἐπανεέλθῃ στὶς ρίζες τῆς ὑπαρξης, πρέπει νὰ διαγράψῃ ἀπὸ τὴ μνήμη του κάθε στοιχεῖο πού ἀποκόμισε ἀπὸ τὸν κόσμο τῶν φαινομένων μὲ τὴ διάνοια, τὸ ὅποιο τὸν χωρίζει ἀπὸ τὸ αὐθεντικὸ ἐγὼ του καὶ τὸ ὅποιο ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὴ συμβατικὴ γλώσσα. Ἀκίνητος στὸ "δωμάτιο τῆς μητέρας του", ὁ ἦρωας προσπαθεῖ νὰ διαγράψῃ τὴ συμβατικὴ γλώσσα πού σκορπίζει ἀκίνητοποιώντας το, τὸ ἐγὼ μέσα στὸν χρόνο-μῆκος, γιὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀδιάρητη ἐνότητα, τὴν ἀδιάκοπη ἀλληλουχία τῶν συνειδησιακῶν καταστάσεων, τὸ ἀνέκφραστο τοῦ προσώπου του, τὸ ἀνόνομαστο. Ἡ φλυαρία πού κατακλύζει τὸ νεκρὸ χρόνο τῆς ἀκίνησιας δὲν ἀποβλέπει παρὰ στὸ νὰ ἐξαντλήσῃ τὶς λέξεις, νὰ τὶς προσφέρει ὅλες κἀνοντάς τες νὰ λειτουργήσουν στὸ κενό, γιὰ νὰ τὶς ἐκμηδενίσει καὶ νὰ φτάσῃ ἔτσι στὸ σημεῖο μηδέν τῆς συμβατικῆς μνήμης, στὸ σημεῖο πού βρῆσκαται ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ γέννηση. Γιατὴ γέννηση θὰ ἦταν γι' αὐτὸν νὰ πάει ἀνάδρομα στὸ χρόνο γιὰ νὰ ξαναβρεῖ τὴν πρωτόγονη ἀπεραντοσύνη τῆς παιδικῆς ἐμπειρίας καὶ νὰ ζήσει δυναμικὰ αὐτὴ τὴν ἀνάβαση. Γέννηση θὰ ἦταν νὰ ξεπεράσῃ τὸ ἐπιφανειακὸ καὶ κοινωνικὸ τοῦ ἐγὼ, γιὰ νὰ συλλάβῃ ἐκ τῶν ἔσω τὸ μακρινὸ παρελθόν του, τὸ πλούσιο σὲ δυνατότητες, καὶ νὰ τὸ πραγματώσῃ μέσα σ' ἕνα δυναμικὸ παρὸν.

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο μηδέν, ὅπου ἡ ὁμοιομορφία τῶν στιγμῶν ἀκίνητοποιεῖ τὸ κύλισμα τοῦ χρόνου, ὁ ἦρωας περιμένει τὸν Godot: ὁ Godot θὰ ἦταν τὸ θαῦμα πού θὰ τὸν ἐβγάζε ἀπὸ τὸ πένθος τῆς ψυχῆς, ὅπου τὸν βύθισε ἡ συνείδηση τῆς ἀπουσίας τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ μεταμόρφωνε τὴ χρονικὴ στιγμή — σημεῖο μέσα στὸ διάστημα — σὲ αἰωνιότητα ζωῆς. Ἔτσι θὰ μπορούσε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ κλουβὶ τοῦ νεκροῦ χρόνου καὶ νὰ ξαναβρεῖ τὴν πηγὴ τοῦ εἶναι του, τὴ διάρκεια τῆς παιδικῆς ἡλικίας πού προσφέρεται μονομιᾶς σὰ βῆθος βιωμάτων καὶ πού δίνει στὴ συνείδηση ἀνυποψίαστες διαστάσεις.

Μὰ τὸ θαῦμα αὐτὸ δὲ θὰ συμβεῖ ποτὲ στὸν ἦρωα τοῦ Beckett. Ἀπο παιδί μιᾶς κοινωνίας πού δὲν ὀνειροπολεῖ πιά τὸ μέλλον ἀλλὰ τὸ ὑπολογίζει, αὐτὸ τὸ σάπιο ἀπόβρασμα πάσγει ἀπὸ μιὰ οὐσιαστικὴ ἀναπηρία: τοῦ λείπει ἡ παιδικὴ ἡλικία: εἶναι ἀνίκανο νὰ ὀνειροπολήσῃ τὶς μνήμες του ἢ νὰ "μνησθῇ" τὶς ὀνειροπολήσεις μιᾶς παιδικῆς ἡλικίας πού δὲν ἔζησε ποτὲ του. Καθὼς πηγαίνει ἀνάδρομα γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸ "χαμένο χρόνο", συναντᾷ τὸ χρόνο-μῆκος πού θυμίζει τὴ διάρκεια στὸν Proust, τὴ γεμάτη ἀπὸ πλήθος διακεκομμένες στιγμῆς, σκόρπιες μνήμες πού "μυμνήσκονται" μὲ κόπο. Ἀκόμη χειρότερα: τὸ παρελθόν του ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴ μηδαμινότητα τῶν φαντασμάτων μιᾶς συμβατικῆς μνήμης, κουρέλια μιᾶς ζωῆς πού δὲν ὑπῆρξε δική του καὶ πού τοῦ τὴν ὑπέβαλαν ἀπὸ ἔξω. Τὸ "δωμάτιο τῆς μητέρας του", πού ἔπρεπε νὰ εἶναι πηγὴ ζωῆς καὶ ἐλευθερίας, γίνεται μιὰ φυλακὴ, ὅπου ὁ ἦρωας "ζεῖ" τὴν παρούσα στιγμή πεθαίνοντάς την, καθὼς ἀναμασᾷ μὲ ἀνίσχυρη λύσσα τὰ πάθη μιᾶς φαρμακερῆς μνήμης ἐναντίον ὄλων ἐκείνων πού τὸν ξεγέλασαν καὶ τοῦ ἐκλεψαν τὴ ζωὴ.

Τώρα πιά δὲ μένει παρὰ ἕνα σῶμα πού κινεῖται καὶ ἐκφράζεται μέσα στὸν ἀκίνητο κυκλικὸ χρόνο. Σιγὰ σιγὰ καὶ αὐτὴ ἡ ὕλικη γλώσσα πλησιάζει στὸ σημεῖο μηδέν, καθὼς τὸ σῶμα παραλύει. Δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ ἐκφράσει κανεὶς, κανένα "σημαινόμενο" γιὰ νὰ μπορεῖ ἡ γλώσσα νὰ "σημάνῃ" κάτι. Ἀντίθετα, ἡ γλώσσα πού ἔπρεπε νὰ ἐκφράζει τὴ ζωὴ χρησιμεύει τώρα μιὰς σὰν ἀποκομμένη ἀπὸ ὅπου ἡ ζωὴ πιάνεται ἀπελπισμένα, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ὑπάρξῃ. Καθὼς ὁ ἦρωας προσπαθεῖ μὲ κόπο νὰ ξεκολλήσῃ γλωσσικὰ κομμάτια ἀπὸ τὸν ἀπέραντο ὄγκο τῆς σιωπῆς, ἡ φωνή, ἡ χῶς τοῦ ἑαυτοῦ της, κουράζεται: οἱ λέξεις γίνονται ψίθυροι, ἀκρωτηριασμένοι φθόγγοι. Ὁ ἄνθρωπος κατατὰ μιὰ ἀνάσα πού δὲ θέλει νὰ τελειώσῃ καὶ πού φανερώνει τὸν ἀτέρμονο ρόγχο τῆς γλώσσας, τὸ ρόγχο τῆς ἴδιας τῆς ὑπαρξης.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ Γ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΟΥ

Μήνυμα του Ράντου Μπέλιγκαν για την Παγκόσμια Μέρα Θεάτρου

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ, ΑΠΑΡΑΓΡΑΠΤΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΠΙΕΣΗΣ

‘Αλλά το ‘Ελληνικό Κέντρο Θεάτρου ύπνώττει βαθύτατα...

Κάθε 27 του Μάρτη γιορτάζεται, σ’ όλο τον κόσμο, η Παγκόσμια Μέρα Θεάτρου. Τη γιορτή καθιέρωσε και κατευθύνει το Διεθνές ‘Ινστιτούτο Θεάτρου — ένας από τους ‘Οργανισμούς της Ουνέσκο, με παρακλάδια τά κατά χώρες Κέντρα Θεάτρου. Τό Δ.Ι.Θ. φροντίζει, κάθε χρόνο — φέτος ήταν η 16η φορά — για τη σύνταξη ενός μηνύματος από μία θεατρική προσωπικότητα. Το μήνυμα διοχετεύεται στά θέατρα, τον Ύπνο και τ’ άλλα μέσα δημοσιότητας από τό τοπικό, σέ κάθε χώρα, Κέντρο πού, παράλληλα φροντίζει για την οργάνωση κι άλλων γιορταστικών εκδηλώσεων.

Σ’ όλες τις χώρες, ό γιορτασμός κρατάει μέρες κι άποτελεί σημαντικό κοινωνικό και καλλιτεχνικό γεγονός. Τό 1962 ιδρύθηκε Κέντρο Θεάτρου και στην ‘Ελλάδα. Κι όμολογημένα, τά πρώτα χρόνια, ή παγκόσμια Μέρα Θεάτρου γιορτάζονταν ίκανοποιητικά και στην ‘Αθήνα. ‘Ηταν μία ευκαιρία για νά προκαλείται ευρύτερο ενδιαφέρον γύρω από τό θέατρο.

Είναι γνωστό: πώς ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια βρήκε στό Θέατρο μία από τις πρώτες της μαρτυρίες, μία μαρτυρία άπαραγραπτή μέσα στους άγώνες έναντίον της βίας και της καταπίεσης.

Είναι γνωστό: πώς πριν από τις άλλες τέχνες, στη σκηνή είναι πού μπορέσαμε νά δούμε, νά ακούσουμε και νά κατανοήσουμε τά θέματα της συνείδησής μας, εκείνα πού τή συνθέτουν και εκείνα πού τήν προσωδούν. Με τή διαμαρτυρία, με τό άλγος, με τήν ανάγκη της κατάφασης για ένα νόημα, μία ίσοροπία στον κόσμο αυτό.

Είναι γνωστό: πώς από τό θέατρο ό άνθρωπος διδάχθηκε νά βλέπει μέσα στον έαυτό του. Με ειλικρίνεια και κατά πρόσωπο. Διδάχθηκε νά διερευνά τον έαυτό του, νά τον ένοχοποιεί και νά τον ξεπερνάει. Και νά επικοινωνεί με τους όμοιούς του, μέσα στη συγκίνηση νά αποδεικνύει πώς τό πιό άσήμαντο γεγονός φέρνει συχνά μέσα του μία τεράστια δραματική φόρτιση.

Σκέφτομαι τον ψιθύρο, τον κραδασμό, τή φοβερή ένταση της άναμονής του άνοιγματος της αύλαίας, αυτή τήν άναμονή πού κυριολεκτικά ώθει τό θέαμα στην άπογείωσή του, σήμερα όσο και χιλιάδες χρόνια πριν. Σκέφτομαι τά έπεισόδια εκείνα πού μās φαίνονται έλάσσονα μέσα στην καθημερινή ζωή μας και πού, έντούτοις, όταν τοποθετηθούν επάνω στη σκηνή, παίρνουν διαστάσεις συγκλονιστικές. Διαστάσεις πού έμείς παρουσιάζουμε μέσα σέ ένα άπλό ψιθύρισμα ή μία διαβατική σκιά. Τή συλλαμβάνουμε μέσα σέ μία μόνη έρωτηματική φράση, πού όμως κινητοποιεί τή νοημοσύνη μας, τήν εύαισθησία μας και τό δημιουργικό μας πνεύμα. Κείνη τή στιγμή οι φραγμοί πού χώριζαν τους θεατές μεταξύ τους, πέφτουν και ίσο-

πεδώνονται. ‘Η αίθουσα ένωμένη με τή σκηνή γίνεται ένας κόσμος άλληλέγγυος. ‘Ανθρωποι και ζήνη ένώνονται τότε με άναρίθμητα νοήματα. Κείνη τή στιγμή ξέρουμε πέρα από κάθε δυνατή άμφιβολία, πώς, πέρα από ό,τιδήποτε μās χωρίζει και μās διαίρει ύφι-

‘Ο Ράντου Μπέλιγκαν χαιρετίζει τήν περσινή Συνάντηση για τό ‘Αρχαίο Δράμα, στό Θέατρο του Διονύσου.

στανται οι κοινοί μας κίνδυνοι και οι κοινές μας έπιδιώξεις. Νιώθουμε άνατοποθετημένοι μέσα στό σύνολο εκείνο στό όποιο όλοι μας άνήκουμε. Τή μεγάλη ανθρώπινη οικογένεια πού βρίσκεται άντιμέτωπη με τήν έπιθυμία της για συνεργασία, με τήν ανάγκη νά άπαντήσει στά προβλήματα πού πολιορκούν όλόκληρη τήν υδρόγειο.

Κείνη τή στιγμή, δέν επιτρέπουμε πιά, μήτε νά μās χειρίζονται, μήτε νά μās έξουσιάζουν, μήτε νά μās ποδοπατούν οι άλλοι.

Κείνη τή στιγμή καταλαβαίνουμε, συμμετέχουμε, δρούμε.

Κείνη τή στιγμή είμαστε ό έαυτός μας, άπόλυτα, άναπαλοτριωτα ό έαυτός μας. Και αυτό είναι ένα μεγάλο προνόμιο. Προνόμιο πού τό θέατρο μοιράζεται με τις άλλες μορφές τέχνης.

Χάρis σέ τούτο τό προνόμιο, τό θέατρο μπόρεσε νά προσεσθανθεί, νά προκαλέσει και νά έπιταχύνει μερικά φωτερά σημάδια πού ήταν φορεΐς της προόδου.

Χάρis σέ τούτο τό προνόμιο, τό θέατρο μπόρεσε νά έπιβεβαιώσει τήν παρουσία του στην πρωτοπορία της ίστορίας. Και άκόμη χάρις σέ τούτο τό προνόμιο, οι λαοί άνοιξαν τήν καρδιά τους ό ένας στον άλλον, χρίζοντας γεφύρια και όνειρευόμενοι από κοινού για έναν κόσμο καλύτερο και πιό δικαιο.

Αυτή είναι ή άποστολή του θεάτρου. Και αυτή είναι ή άποστολή μας σαν ανθρώπων. Για τούτο βρισκόμαστε εδώ. Και για τούτο ήθοποιόι και κοινός περιμένουν πάντα μαζί τό άνοιγμα της αύλαίας.

RADU BELIGAN

Πρόεδρος Διεθν. ‘Ινστιτούτου Θεάτρου

ΙΟΥΛΙΑΣ ΙΑΤΡΙΔΗ: 'ΠΥΡΙΓΟΝΟΣ' ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

'Από τὸ βίο καὶ τὰ ἔργα τοῦ Φέλιξ Λόπε Ντὲ Βέγα Κάρπιο

Ἡ δικαιοδογημένη ἔκταση τῆς κριτικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ βιβλίου τῆς Ἰουλίας Ἰατρίδη, γιὰ τὸ Γίγαντα τοῦ θεάτρου Λόπε ντὲ Βέγα, ἀπὸ τὸ Γιάννη Νεγρεπόντη, ἐμποδίζει

— καὶ σ' αὐτὸ τὸ τεῦχος — τὴ σύντομη ἔστω, παρουσίαση ἄλλων νέων βιβλίων καὶ τὴν ἀπλὴ ἐπισήμανση πολλῶν ἄλλων. Ἐλπίζουμε νὰ τὸ κατορθώσουμε νὰ τὸ ἐπόμενο τεῦχος.

Ἡ Ἰουλία Ἰατρίδη εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐλάχιστους σύγχρονους συγγραφεῖς μας πού τὸ βιβλίο τους τὸ παίρνει κανεὶς στὰ χέρια του χωρὶς τὴν παραμικρὴ δυσανασχέτησιν γιὰ τὸ τί εἶναι δυνατόν νὰ τὸν περιμένει. Ἀπὸ τὸ πρῶτο τῆς βιβλίου "Τρία πρόσωπα" (1954) θεμέλιωσε σωστά καὶ ἀδιαμφισβήτητα τὴ θέση τῆς στὰ Γράμματα. Ἀπὸ τότε ἡ παρουσία τῆς συνεχῆς, τόσο μὲ ἔργα πρωτότυπα ὅσο καὶ μὲ πλῆθος μεταφράσεων ἀπὸ τρεῖς γλώσσες, γαλλικὰ, ἀγγλικὰ καὶ, κύρια, ἰσπανικὰ πού εἶναι ἡ δευτέρη γλώσσα τῆς καὶ πού τὴ φιλολογία τῆς, παράλληλα μὲ τὴς μουσικῆς τῆς σπουδῆς, ἡ συγγραφεῖς σπούδασε στὴν ἴδια τῆς τὴ χώρα. "Ἄλλωστε οἱ δεσμοὶ τῆς μὲ τὴν Ἰσπανία εἶναι (ἀπὸ πατέρα τὸ γνωστὸ μαέστρο Χοσὲ Μπουστίντουη) δεσμοὶ αἵματος. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πῶς ὀλόκληρο τὸ δευτέρο μέρος τοῦ "Δὸν Κιχώτη" τὸ χρωστάμε στὴ μεταφραστικὴ θαυμασία δουλειὰ τῆς Ἰουλίας Ἰατρίδη, ὅπως καὶ τὴ γνωριμιὰ μας μὲ ἔργα τῶν Οὐναμούνο, Χιμένεθ, Λόρκα, Ἰνκλάν καὶ πολλῶν ἄλλων. Στους θεατρόφιλους βέβαια τὸ ὄνομά τῆς εἶναι πολὺ γνωστὸ ἀπὸ πολλὰ θεατρικὰ ἔργα πού ἔχουν δεῖ σὲ δική τῆς μετάφραση.

¶

Τὸ τελευταῖο τῆς βιβλίου, πού κυκλοφόρησε ἀπὸ τὴς ἐκδόσεις "Ἀρσενίδη" (σελίδες 452) τὸ Νοέμβρη τοῦ 1976, εἶναι ὁ "Πυρίγονος", ἔργο στιριγιμένο στὸ βίο καὶ τὰ ἔργα τοῦ Λόπε ντὲ Βέγα.

Ὁμολογῶ πῶς ἄρχισα καὶ τέλειωσα τὸ βιβλίο μέσα σὲ μιὰ ἀναγνωστικὴ εἰκαστικὴ ἀπόλαυση. Ἡ περιγραφικὴ μαστοριά — εἰκαρπος μαθητεία στους μεγάλους δασκάλους τῆς προπερασμένης γενιᾶς — καὶ ἡ γνωστὴ ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἔργο τῆς γλωσσικὴ τῆς ἀδρότητα, ἀληθινὰ σοῦ ἀφήνουν τὴ γεύση ἐνὸς καλοῦ καὶ πλούσιου σὲ περιστατικὰ ἀναγνώσματα, ἐν πολλοῖς τερπνοῦ ἅμα καὶ διδακτικοῦ, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε κάποιες ὑπότιτλες χαρακτηριστικῆς σὲ παλιότερα θεατρικὰ ἔργα ὑπομνήσεις... "Ἄλλωστε γιὰ μᾶς, πού μεγαλώσαμε μὲ πρῶτες ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸν ἀπόηχο τοῦ ἐμφύλιου "στὴ χώρα τοῦ πάθους" (μιλούσαμε κάπως ἔτσι τότε) καὶ κατόπιν τὴ γνωρίσαμε ἀπὸ τὴς σελίδες τοῦ Καζαντζάκη καὶ τοῦ ποιητικότερου Οὐράνη, γιὰ μᾶς πού ἡ ἐφηβεία μας γοητεύτηκε ἀπὸ τὰ

ἔργα τοῦ Λόρκα καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ἦταν ὅτι ὁ Τσὲ γιὰ τοὺς νέους τώρα, γιὰ μᾶς λοιπόν, καὶ μόνη ἡ ἀναφορὰ σὲ τοπωνύμια καὶ ὀνοματεπώνυμα ἰσπανικὰ μᾶς φέρνει συγκίνηση.

Περ' ἀπ' αὐτὸ, ὁ πολὺ "γνωστὸς" μεγάλος αὐτὸς ἄγνωστός μας Λόπε ντὲ Βέγα, καὶ ὄχι μόνον στὸν τόπο μας ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς τοῦς τῆς "Ἐσπερίας προηγμένους" κατὰ τὴν ὀμολογία τοῦ Α. Νίκολ: "ἓνα ὄνομα πού συνδέεται μὲ ἔργα ἄγνωστα", ὁ ἴδιος αὐτὸς ὁ Ποιητῆς δραματοῦργος μὲ τὴν ἐκρηκτικὴ του ἰδιοσυγκρασία καὶ τὸ τεράστιο σὲ ὄγκο ἔργο του σὲ καθηλώνει, καὶ ἀπὸ τὴς ἐλάχιστες ἀκόμα πληροφορίες τὴς τηλεγραφικῆς, πού μπορεῖς νὰ βρεῖς σὲ μιὰ Ἱστορία Θεάτρου. Μιὰ μικρὴ ἐξομολόγησις: Πολλές, ἀάπολλες στιγμῆς, στὴν πρώτη μου ἀνάγνωσις τοῦ ἔργου, θυμῆθηκα τὴ γνήσια θεατρικὴ, ὀρθὴ καὶ βαθιὰ μέσα στὴς ἀληθινὰς ρίζες "εἰσχωροῦσα αἴσθησις" τοῦ Γιάννη Σιδεῖρη ὅταν μὲ τὸν πλὸς τρόπο (τόσο ἀπλό πού μερικὸι παρεξηγοῦσαν... οἱ λακεδαίμονιοι) μᾶς δίδαξε τὴ γνήσια δημιουργία στὴν Τέχνη, ἀπὸ τὴν πεποιημένη τοιαύτη.

¶

Ὁ "Πυρίγονος" εἰδολογικὰ (προσωπικὰ δίνω πολὺ μεγάλη σημασία, οὐσιαστικὴ, γιὰ πολλοὺς λόγους σ' αὐτὸ) δὲν ἀνήκει — παρὰ τὴν τυπωμένη δὴλωση στὸ ἐσώφυλλο — στὸ μυθιστόρημα. Δὲν ξέρω ἂν θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ ποῦμε ἱστορικὸ μυθιστόρημα, καὶ ἂν ἀκόμα πληροὶ τοὺς ὅρους καὶ αὐτῆς τῆς μυθιστορηματικῆς βιογραφίας. Εἶναι κάτι μεταξὺ πάντων τούτων, δίχως κανεὶς νὰ μπορεῖ νὰ πεῖ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀφοῦ, γιὰ μυθιστόρημα βρῆθαι πραγματικῶν στοιχείων, γιὰ ἱστορικὸ τέτοιο δὲν ἔχομε κανένα τρόπο νὰ ἐλέγξουμε τὴν αὐθεντικότητα — καὶ ποιανῶν; — γεγονότων, καὶ ὡς μυθιστορηματικὴ βιογραφία δὲν ξέρουμε πού τὸ φανταστικὸ καὶ πού τὸ πραγματικὸ. Ἄν ἡ συγγραφεῖς ἔχει πάρει σκηνῆς ἔργων καὶ τὴς ἔχει μετατρέψει σὲ σκηνῆς ζωῆς τοῦ Ποιητῆ (διότι ἀναφέρεται μὲ τ' ὄνομά του) κανεὶς μέσα σὲ γραφτὸ δὲν τὸν ἀποκαλεῖ μὲ τὸ ἐπίθετο "Πυρίγονος" αὐτὸ τὸ ὅποιο μόνος του ἔχει διαλέξει (σελ. 85), καὶ δὲν ξέρουμε ἂν ποτὲ ἔχει τολμήσει νὰ τὸ πεῖ καὶ πουθενά — δὲ θυμᾶμαι παρὰ καὶ τὴ δευτέρη ἀνάγνωσις), δὲ νομίζω πῶς εἶναι ὁ καλλίτερος τρόπος γιὰ τὴ

στοιχειώδη κατανόησις τοῦ τόσο μεγάλου αὐτοῦ Ποιητῆ καὶ μάλιστα Δραματοῦργου γιὰ τὴς ἡ λειτουργία τῆς δημιουργίας διὰ τῆς φαντασίας περιορίζεται εἰς ἄλλους χώρους, ἐκτὸς πνεύματος. Τὸ εὔρημα ἀποβαίνει σὲ βάρος τοῦ βιβλίου καὶ πολὺ περισσότερο σὲ εἶδος. Καί, ἄλλωστε, ἡ ἴδια ἡ συγγραφεῖς ἔχει ξεπεράσει τέτοιες νατουραλιστικῆς ἀντιλήψεις: "Ἄστειο θὰ ἦταν νὰ ἔχει σημασία ἡ ὀποιαδήποτε ἀλήθεια γιὰ τὸν ποιητῆ, ἀφοῦ ἡ οὐσία δὲν ἀλλάζει" (σελ. 249). Καὶ συμφωνοῦμε ἀπόλυτα. Ἀλλὰ τότε γιὰ τὴν αὐτὴ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὸ ἡδονοχαρὲς τοῦ Ποιητῆ καὶ δι' αὐτοῦ ἡ ἐξήγησις τῶν περισσότερων ἔργων του; Γιατί καὶ μὲ τὴς γυναῖκες οἱ σχέσεις του δίνονται τόσο ἐξωτερικὰ πού καὶ αὐτῆς ἀδικοῦνται καὶ ὁ ποιητῆς ἔτι περισσότερον. Στὸ τέλος μένει ἓνας τρυφερός συζυγικὸς ἄνθρωπος μὲ τὴν ἀδυναμία τοῦ φουστανιοῦ... Κι ὅμως ἀπὸ τὸ βιβλίο, παρὰ τὴν τοιζομένη — παρατονωμένη — χθαμαλότητά του ὡς χαρακτήρα (δὲν βρέθηκε ποτὲ νὰ πεῖ τὸ μεγάλο ἢ τὸ μεγάλο ὄχι τέλος πάντων αὐτὸς ὁ ἀναγεννητικὸς ἄνθρωπος αὐτὸ τὸ τέρας κατὰ Θεοβάντες, ὁ ὅποιος φαντάζομαι κάτι νὰ ἔξερε...) χωρὶς νὰ τὸ θέλουμε τὸ μυαλό μας φκιάχνει κάποιον ἄλλον, πέρα ἀπὸ τὸν ἀπὸ τὸ βιβλίο διδόμενον. Οἱ ἐρωτικῆς σκηνῆς εἶναι τόσες πολλές πού ὁ ἀναγνώστης μὲ τὸν κοινὸ νοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ πιστέψει πῶς ὁ ἴδιος ἄνθρωπος προλάβει καὶ τοῦτο ποιεῖν καὶ χίλια ἔρταχόσια, ὅπως λένε, ἔργα νὰ ἔχει γράψει.

Νὰ γιὰ ἐπιμένω στὴν εἰδολογικὴ ἀποσαφήνισις. Γιατί ἄλλος ὁ χρόνος σὲ μυθιστόρημα καὶ ἄλλος στὴ δὴγηση τῆς πραγματικῆς ἱστορίας. Ἄλλη "σύβασις" κἀνεὶς ὡς μυθιστοριογράφος μὲ τὸν ἀναγνώστη σου καὶ ἄλλη ὡς ἱστορικός. Αὐτὰ τὰ γνωρίζει κάλλιον ἐμοῦ ἡ συγγραφεῖς, ὅπως γνωρίζει ὅτι ἔχουμε καὶ πολλὸ καλοὺς συγγραφεῖς πού ἔχουν δουλέψει σὲ ἱστορικὸ μυθιστόρημα ἀλλὰ καὶ σὲ μυθιστορηματικὸ ἱστόρημα. Καί, ἂν μιὰ ἀπὸ τὴς πιὸ βασικῆς προϋποθέσεις γιὰ τὴν τέχνη τοῦ μυθιστοριογράφου εἶναι ἡ "δημιουργία προσώπων" ὅπως ἔχει γράψει ὁ Γιῶργος Θεοτοκάς, τότε βασικὴ προϋπόθεσις γιὰ τὴν τέχνη τοῦ ἐκκινουῦντος ἀπὸ γνωστὸ πρόσωπο θὰ εἶναι, ἐκτὸς τῆς συλλεκτικῆς του ἱκανότητος, τὸ ἰδιαιτέρο ἐκεῖνο τάλαντο τοῦ ἀναστηλωτῆ, τὸ ὅποιον δὲν ἀρκεῖται στὴ φαντασία στὴν ἐμπνευσις καὶ τὴ διαίσησις μόνο ἀλλὰ καὶ στὴ διαλογὴ τοῦ

αύθεντικού και την όσο γίνεται προσέγ-
γιση του αύθεντικού εις τις συμπληρώ-
σεις του.

¶

‘Η ‘Ιουλία ‘Ιατρίδη — επαναλαμβάνω,
από τους λίγους θεματοφύλακες των
ιερών της λογοτεχνίας μας, που η όρ-
μητικότητα του μιμητισμού τείνει να
εξαφανίσει εν όνοματι του όγκου των
αταλάντων οπαδών του τάχατες και-
νούριου — όπως δὴποτε έχει καταβάλ-
ει μόχθο άναμφισβήτητα πολύ μεγά-
λο και για τή συλλογή στοιχείων και
για τή μελέτη της μικρής Ιστορίας.
Αυτό αποδειχεται από τὸ πλῆθος των
προβαλλόμενων λεπτομερειών (μάς εί-
ναι ιδιαίτερα συμπαθείς όσες περί τὸ
θέατρο μάς διαφωτίζουν), τονίζω ἐδῶ
και κάποιες σελίδες από τήν πνευματική
ζωή, ιδιαίτερα εκείνες με τους μουσι-
κούς (σελ. 152 - 154) ἐνῶ στις σελί-
δες που ἀληθινά τή διακατέχει ὁ οί-
στρος τὸ ἀφηγητῆ και εἶναι από τις
πιδ ῥαίτες — πῶς να μην εἶναι όταν
εἶναι από τις πιδ σημαδιακές της παγ-
κόσμιας Ιστορίας; — ἐκεῖ ἡ συγγραφέας
ἀφηγεῖται συνοπτικά, χυμῶδη, με χιού-
μορ κάποτε κ’ εἰρωνεία ἄλλοτε, λαϊκή
θυμοσοφία κάπου κάπου, και τὸ κατα-
στάλαγμα μιᾶς προσωπικής πίκρας
ἀπό τὰ ἐγκόσμια μικρά και μεγάλα, κι
ὅμως σὰ να τις βιάζεται και πάλι πέ-
φτει σὲ λεπτομέρειες . . . Ἴσως γιατί
στις λεπτομέρειες ὑπάρχει ὁ Λόπε ντὲ
Βέγα περισσότερο. Δὲ θὰ μ’ ἐνοιαζε
ἂν δὲν ἦταν τελικά ἡ αἴσθησις που μοῦ
δημιούργησε μιᾶς παραλληλότητας χω-
ρίς, βέβαια, συνάντησιν . . . ‘Η κυρίως
Ιστορία ἀπό τή μιὰ, και ἀπό τήν ἄλλη
ὁ Λόπε ντὲ Βέγα τὸ Θηρίον αὐτό, ὁ
συγγραφέας αὐτός που εἶπε τὸ γνωστό
“ Ξεχνῶ ἂν και τοὺς ἔξρω ὅλους τοὺς
κανόνες τοῦ θεάτρου όταν γράφω και
μόνο σ’ ἔναν ὑπακούω, σ’ αὐτόν που
βγάζει χειροκρότημα!” και μόνον αὐ-
τὸ εἶναι ἡ ἀπάντησις της μεγαλειότη-
τάς του (της γνήσια λαϊκής του φλέ-
βας) και της μεγαλοσύνης του της
ποιητικής σὲ πείσμα ὄλων των ἀνέ-
ραστων τήν Τέχνην παρενοχλούντων.

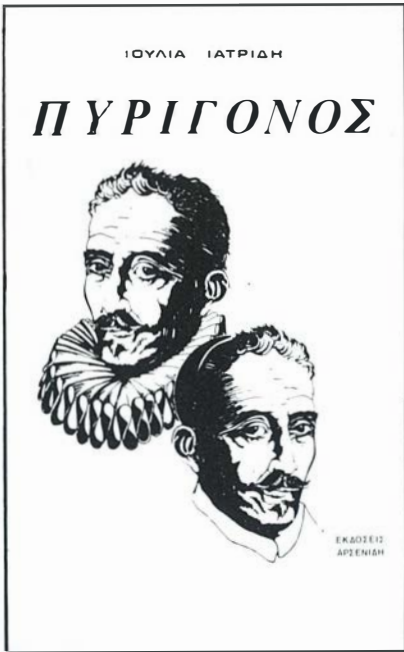
Τελικά ἡ συγγραφέας, μπροστά σὲ τὸ πλού-
σιο ὕλικό της που εἶχε χρόνια ἀποθησαυ-
ρίσει, στάθηκε ἀναποφάσιστη ὡς πρὸς τὸν
τρόπο που θὰ τὸ χρησιμοποιούσε. ‘Η
πεζογραφική της φλέβα ζήτουσε τή
μυθιστορηματοποίηση. ‘Η πνευματική
της κατάρτισις, ἄλλα και ὁ Ιστοριοδι-
φικός της πλέον ἐθισμός, ἐλάχιστα της
ἐπέτρεπε ὁποιοδήποτε πέταγμα. “Ἔτσι,
ἐνῶ για ἄλλους ἡ πλούσια ἀποθησαύρι-
σις στοιχείων εἶναι μιὰ ἀπελευθέρωσις
της γραφίδας τους (Μελᾶς, “Αγγελος
Βλάχος, Κυριαζής, κ.ἄ.) για τήν ‘Ιου-
λία ‘Ιατρίδη — τήν ἔξοχη ἄλλα και
κατεξοχήν διηγηματογράφου — ὑπῆρξε
κατασταλτικὸς παράγοντας.

¶

‘Απ’ ὅπου κι ἂν ξεκινήσει κανένας,
τήν ἴδια ἀδυναμία θὰ βρεῖ στὸν “ Πυ-
ρίγονο”. Στὴν ὁργάνωσις τοῦ ὕλικου.
‘Η ἀπό τὸ περιεχόμενο ἢ ἀπό τή μορ-
φή. Προσωπικά δὲν τὰ ξεχωρίζω ἄλ-

λά για ὅσους θέλουν να τὰ ξεχωρίζουν.
‘Ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενο, σαφῶς πρό-
κειται για τή σκηνική (σκηνογραφικά)
παρουσίαση τῆς μικρῆς Ιστορίας, κι
ἀπ’ αὐτή, ἐνός πολὺ μικροῦ μέρους.

Λείπει ἐντελῶς τὸ πολιτικὸ ἄς ποῦμε
παρασκήνιο (διότι οἱ νύξεις, ὅπως ἰ-
στοροῦνται, ἄκόμα και ὅταν ἡ συγγρα-
φέας οἰστηλατεῖται, εἶναι παρονυχίδες
σὲ μιὰ ἐποχὴ που ἡ ‘Ισπανία εἶναι στήν
πιδ τρομερῆ της ὥρα — θαλασσοκρά-
τειρα, πλούσια, ἰσχυρὴ και στήν πλήρη
ἀνθισις των Τεχνῶν, ἡ κλασική της ἐπο-
χῆ — και γενικά οἱ πληροφορίες περί
τήν ἐκτός θεάτρου ζωὴ ἐλλειπέστατες.
Τὸ θέλουμε ἢ ὄχι, ὅταν ἀκούμε τή λέξη
ιεροεξεταστής τὸ μυαλό μας αὐτόματα

Τὸ ξώφυλλο τοῦ “ Πυρίγονου”, με
τις δύο μορφές τοῦ Λόπε ντὲ Βέγα

πάει σὲ κείνο τὸ Μεγάλο ποίημα τοῦ
Ντοστογιέφσκι. . . Δὲν ἐπιμένω ὅμως,
τὰ παραδείγματα τάφερα τύχα. (Κι
ὅπως τόνισα, μόνο για τή μικρὴ ἱ-
στορία . . . ἡ ὅποια ἐνδιαφέρει τή συγ-
γραφέα ὡς πρὸς τὸ Λόπε ντὲ Βέγα,
που ἐν τέλει μένει στὸν ἀναγνώστη ἢ
ἐντύπωσις ὅτι αὐτὴ ἦταν και τοῦ Ποιη-
τῆ ἡ στάσις).

¶

‘Ὡς πρὸς τή μορφή, νομίζω ἡ γραφή
της ἀφαίρεσις εἶναι μιὰ σχολῆ ἐντε-
λῶς ξένη και στήν ἰδιοσυγκρασία της
συγγραφέα και στήν πνευματική της
συγκρότησις και σὲ προσωπικό της
ἕφος. “Ἔτσι, ἡ ἐπιδίωξις νέας φόρμας
ἀποβαίνει σὲ βάρος και τοῦ γραφτοῦ
(που δὲ μπορεῖ σὲ καμιά περίπτωσι
να ἐκλειφθῆ ὡς ντοκουενταρίστιχη
γραφῆ διότι δὲν εἶναι, δὲν εἶναι δυνατὸν
γεννημένη πεζογράφος, λογοτέχνης, να
δώσει τὸ σύγχρονο δημοσιογραφικὸ
σύλ, που - σημειωθῆτω - χρειάζεται τά-
λαντον ἰδιαιτέρο) και της ἴδιας της

συγγραφέα, γιατί ἀντί να ἔχουμε μιὰ
ἀλλαγὴ φόρμας ἀπλᾶ ἔχομε μιὰ καλὴ
ὁργάνωσις ὕλικου και συνέπεια αὐτῆς
τὴν ὄχι πειστικὴ δόμησις της ὅποι-
ας μορφῆς. Καὶ ναὶ μὲν σὲ ὅποιο ἀπ’ αὐτὰ
τὰ δῆθεν “μοδέρνα”, τὰ δῆθεν μυθι-
στορήματα (δὲν ἔξρω για ποιούς λό-
γους δὲν ξέρει κανεὶς τί ἐστὶ τὸ πρόσω-
πον), ἀναρωτιόμαστε συχνά δια τήν
ἡλικίαν, τὸ ὄνομα, τὸ χαρακτήρα, τίς
ιδέες, τίς σκέψεις κ.ἄ. τοῦ ἥρωα, ἄλ-
λά ἀπό τήν ἱστορήσις προσώπου που
ἔζησε, ἔδρασε και κάποτε ἀπέθανε και
τὸ ἔργο του ἔμεινε και μάλιστα ἐν δό-
ξῃ, ἔχομε τήν ἀξίωσις (και ἐφόσον ὑ-
πάρχουν τὰ στοιχεῖα) να μην ἀναρωτιό-
μαστε.

¶

Μιὰ τακτοποίηση — πιδ ἀπλᾶ — μιὰ πε-
ρισσότερο προσεχτικὴ ἡλικιακὴ (ὡς πρὸς
τὰ βιώματα τοῦ Πυρίγονου) και χρο-
νολογικὴ ὡς πρὸς τὰ περιστατικά, τὰ
γεγονότα, και τὸ γράψιμο των ἔργων
του παρακολούθησις, θὰ ἔκανε τὸ ἦδη
ἐλκυστικὸ γράψιμο της συγγραφέα πιδ
ἐνσταλαχτικὸ γνώσις στὸν ἀναγνώστη.

Γιατί, πολὺ φοβοῦμαι ὅτι πολλὰ στοι-
χεῖα γνώσις δὲ συγκεκριμενοποιῦνται
σὲ τήν προσληπτικὴ μας κ’ ἐνῶ, για τή
σύνθεσις και τοῦ προσώπου και της ἐπο-
χῆς, θὰ ἦταν ἀπό τὰ πιδ σημαντικά,
παραμένουν σὲ περιθώριον γιατί, ἄλ-
λα δευτερεύοντα ἄλλα πιδ ἐντυπωσιακά,
μένουν στὸν ἀφρό . . . Παράδειγμα : ἐνῶ
μέρες μετὰ τήν ἀνάγνωσις τοῦ “ Πυρί-
γονου” μοῦ ἔμειναν κάποιες ἐρωτικὲς
σκηνές, κι ὄχι και τόσο συναρπαστικές,
ἔπρεπε να κάνω μιὰ δευτέρη ἀνάγνωσις
για να προσέξω κάποιες ἄλλες, ὅπως
τήν ἰδέα που εἶχαν οἱ σύγχρονοί του
για τὸ Βέγα. Πάντως, μοῦ κάνει ἐντύ-
πωσις που δὲ μπορῶ, οὔτε τώρα να
ἐπιαναφέρω σὲ νοῦ μου, τί ἔκανε στὸν
Πόλεμο ὁ Λόπε ντὲ Βέγα, ἐκτός τοῦ
ὅτι φοβῆθηκε πολὺ.

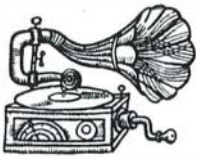
Εἶναι κρίμα μιὰ τέτοια πεζογραφικὴ
δύναμη ὅπως της ‘Ιουλίαις ‘Ιατρίδη
να μὴ φτάσει σὲ ἀπόλυτα προσδοκώ-
μενο ἀποτελέσμα καλλιτεχνικής κατα-
ξίωσις τοῦ μεγάλου της στόχου. Μπο-
ρῶ να ὑποθέσω τοὺς λόγους; ὁ σπουδαί-
τερος ἀπ’ αὐτοὺς εἶναι ἴσως ἡ συναί-
σθησις της εὐθύνης ἀπέναντι στήν ἀνά-
ληψις τοῦ ἔργου.

‘Ὅστόσο, θὰ ἦταν ἄδικη ἡ στάσις μας
ἀπέναντι στήν προσφορὰ της συγγρα-
φέα με αὐτὸ της τὸ ἔργο στὰ Γράμμα-
τά μας ἂν δὲ σημειώναμε ὅτι, πέρα ἀπό-
ποιες ἀδυναμίες, ὁ “ Πυρίγονος” εἶ-
ναι ἕνα πολὺτιμο ἀποθησαύρισμα πλη-
ροφοριῶν για μιὰ ἐποχὴ που ἐλάχιστα
γνωρίζουμε, για ἕνα πρόσωπο των Γραμ-
μάτων, ἕνα μεγάλο θεατράνθρωπο που
ἄκόμα πιδ ἐλάχιστα μάς εἶναι γνωστό.

Γι’ αὐτὸ και μόνον — ὡς ἀπαρχὴ γνω-
ριμίας — ὄσοι ἀγαποῦν τὸ θέατρο θὰ
πρέπει να της εἶναι ἰδιαίτερα εὐγνώμο-
νες. . .

ΓΙΑΝΝΗΣ ΝΕΓΡΕΠΟΝΤΗΣ

Στὸ ἐπόμενο τεῦχος : Βιβλιοκρισιές τοῦ
Βασίλη Ραφαηλῆ, τοῦ Γιώργου Λεω-
τσάκου και τοῦ Γιάννη Νεγρεπόντη.

Δ Ι Σ Κ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Δ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΗΣ ΜΕΡΛΙΕ

ΗΧΟΓΡΑΦΗΣΕΙΣ ΤΟΥ '30 ΜΕ ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥΣ ΕΚΤΕΛΕΣΤΕΣ ΚΑΙ ΤΗ ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

Κριτική παρουσίαση του ΦΟΙΒΟΥ ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗ

“Δημοτικά τραγούδια από την συλλογή Μέλπωσ Μερλιέ, Ήχογραφήσεις του '30 με αυθεντικούς εκτελεστές και την φωνή του Έλευθερίου Βενιζέλου”, Polydor, Stereo 2421079, 1976.

Τὰ τελευταία χρόνια, όρισμένα ιδρύματα, όπως τὸ “Κέντρον έρεύνης τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας” (τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν), ὁ “Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς”, τὸ “Πελοποννησιακὸν λαογραφικὸν ἴδρυμα”, τὸ “Λύκειον τῶν Ἑλληνίδων”, ἔχουν ἀναλάβει τὴν προσπάθεια τῆς ἐκδόσεως δίσκων με ἑλληνικὴ δημοτικὴ μουσικὴ, με φορεῖς αυθεντικῶν λαϊκῶν ὀργανοπαίχτες καὶ τραγουδιστὲς καὶ ὑπεύθυνα σχόλια (μουσικολογικά, ἔθνολογικά, ἱστορικά κ.ἄ.). Ἡ ἔως σήμερα συγκομιδὴ, ἐὰν δὲ μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ πλούσια, ἀποτελεῖ ὡστόσο μιὰ πραγματικότητα, πού ὑπόσχεται γιὰ τὸ μέλλον.

Ἡ σειρά τῶν δίσκων πού ἔχει ἔως σήμερα ἐκδοθεῖ πλουτίσθηκε με τὰ “Δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὴν συλλογὴ Μέλπωσ Μερλιέ”, ἐκδόση τοῦ “Κέντρου Μικρασιατικῶν Σπουδῶν”.

Δεκάξη μελωδίεσ ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ καὶ νησιώτικη Ἑλλάδα, καθὼς καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ τοῦ Πόντου, τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Καππαδοκίας, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενον τοῦ δίσκου: τρεῖς ὀργανικὲς καὶ οἱ ἄλλεσ τραγούδι, μόνο του (σόλο) ἢ με συνοδεία μουσικῶν ὀργάνων.

Τὸ πιὸ σημαντικό στὸ δίσκο αὐτὸ — πολὺτιμη προσφορά, τόσο στὸν ἀπλὸ ἀκροατὴ πού διψεῖ γιὰ αυθεντικὴ δημοτικὴ μουσικὴ, ὅσο ἐπίσης καὶ στὸν εἰδικὸ ἐρευνητὴ — μελετητὴ — εἶναι ὅτι ὅλεσ οἱ μελωδίεσ του (ὅπως ἀκόμα καὶ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς μελωδιῶν τῆς Συλλογῆσ Μερλιέ) ἔχουν φωνογραφηθεῖ τὸ 1930 - 31. Σὲ μιὰ δηλαδὴ ἐποχὴ πού οἱ κάτοικοι τῆς ὑπάλθρου ἔμεναν ἀκόμα ἀμόλυντοι, στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία, ἀπὸ τὸ μικρόβιο τῆς δυτικῆσ ἀρμονίας: τὸ ραδιόφωνο καὶ ἡ τηλεόραση δὲν ὑπάρχουν καὶ ἡ δυτικὴ μουσικὴ, ἡ “ἐλαφρὰ” λεγόμενὴ μουσικὴ, δὲν ἔχει ἀκόμα κατακτήσει τὸ ἑλληνικὸ χωριὸ με τὸ δίσκο, ὅπως γίνεται ἀργότερα, ἀρχικὰ με κάποιον βραδύ ρυθμὸ καὶ μετὰ, ἰδιαίτερα ἐπειτα ἀπὸ τὸ Δεύτερο παγκόσμιον πόλεμον, μ' ἕνα πυκνὸ, ξέφρενον ρυθμὸ.

Ἡ ἰδρύτρια τοῦ “Μουσικοῦ λαογραφικοῦ ἀρχείου”, ἡ Μέλπω Μερλιέ, καὶ οἱ συνεργάτεσ τῆσ — παλαιότεροι καὶ νέοι — δίκαια μποροῦν νὰ εἶναι ὑπε-

ρήφανοι γιὰ τὸ ἔργο τους. Καὶ μόνον τὴ συλλογὴ τοῦ ὕλικου αὐτοῦ ἐὰν εἶχαν στὸ ἐνεργητικὸ τους, τὸ “Μουσικὸ λαογραφικὸ ἀρχεῖο Μερλιέ” θὰ εἶχε, ἀκόμα καὶ τότε, μιὰ τιμητικὴ θέση στὴ μουσικὴ ἱστορία τοῦ τόπου μας (Τὸ ἔργο τοῦ “Ἀρχείου” εἶναι πλατύτατο. Ὁ στόχος ὁμῶσ τοῦ σημερινοῦ σημειώματος περιορίζεται ἀποκλειστικὰ στὴν παρουσίαση τοῦ δίσκου).

Καὶ τὰ τρία ὀργανικά τοῦ δίσκου: ἕνα κλαρίνο, ἕνα βιολί κ' ἕνα ἀσκή (ἄσκαυλο τοῦ Πόντου) πέρα ἀπὸ τὴ χαρὰ πού δίνουν στὸν ἀκροατὴ, ἀποτελοῦν πολὺτιμο ὕλικὸ καὶ γιὰ μιὰ συγκριτικὴ μελέτη.

Τὴν ἐποχὴ πού γραμμοφονοῦνται, οἱ λαϊκοὶ παιχνιδιότεροσ — ὁ κλαριτζῆσ, ὁ βιολιτζῆσ, ὁ γκάϊντατζῆσ κλπ. — ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν ἔντονα τὴν ἀτμόσφαιρα τῆσ ὑπάλθρου (πανηγύρι, γάμος, λαϊκὸ γλέντι), ὅπου διατηρεῖται ἀκόμα ζωντανὴ ἡ παράδοση: ἡ τραπικὴ μελωδία, ἡ φυσικὴ κλίμακα, τὸ ἀγνὸ μόνόφωνο παίξιμο, καθὼσ καὶ τὸ παραδοσιακὸ ὕφος σχετικὰ με τὴν ποιότητα τοῦ ἤχου καὶ τὸ ξόμπλιασμα τῆσ μελωδίασ. Τὰ στοιχεῖα αὐτά, ἄλλο περισσότερο καὶ ἄλλο λιγότερο, χαρακτηρίζουν καὶ τίσ τρεῖσ ὀργανικὲσ μελωδίεσ.

Ἡ ἐσωτερικότητα στὴν ἔκφραση, ὁ αὐστηρὸς ἤχος (χωρὶσ δυναμικοὺσ χρωματισμοὺσ, φόρτε ζ πιάνο) καὶ τὸ λιτὸ ξόμπλιασμα τῆσ φράσεσ με μελωδικὰ στολιδία, δίνουν στὸ παίξιμο τοῦ Ἠπειρώτη λαϊκοῦ κλαριτζῆ Νίκου Τζάρα (1892 - 1942) ἕνα, θὰ λέγαμε, δωρικὸ τόνο (Πλευρὰ Α', ἀρ. 2).

Τὴν ἴδια δυνατὴ ἐντύπωση ἔχουμε καὶ ἀπὸ τὸ βιολί τοῦ Δημοσθένη Γκούγκουρα ἀπὸ τὴ Μακεδονία (Πλευρὰ Β', ἀρ. 2). Πόσο πιὸ φτωχὲσ, ἔκφραστικά, μᾶσ φαίνονται πολλὲσ σόλο μελωδίεσ σημερινῶν καλῶν κλαριτζῆδων ἢ βιολιτζῆδων, ὅταν τίσ συγκρίνουμε με τὸ παίξιμο τοῦ Τζάρα καὶ τοῦ Γκούγκουρα — ἱσ χρῆσιμοποιοῦν οἱ σημερινοὶ ὀργανοπαίχτεσ δυναμικοὺσ χρωματισμοὺσ καὶ βιμπράτο στὸν ἤχο τους, κι ἂσ “ἐντυπωσιάζουν” με τὴ δαχτυλικὴ δεξιτεχνία τους καὶ τίσ δεκάδεσ, ἑκατοντάδεσ, φλόγγεσ ἕνα καὶ τοὺσ ὁμοίουσ ξομπλιάζουν τὴ δημοτικὴ μελωδία.

Ἀπὸ τὰ πλέον χαρακτηριστικὰ δείγματα μουσικῆσ ἀπὸ ἄσκαυλο, πού ἔχουμε ἀκούσει ἔως σήμερα εἶναι καὶ τὸ σόλο ἀσκή (ἢ ἀγγεῖον ἢ τουλούμ - ζουρνάσ) τοῦ Πόντιου Γεώργιου Χαλκιδῆ (Πλευρὰ Β', ἀρ. 6).

Στὸ λαϊκὸ ὁμῶσ αὐτὸ ὄργανο (τὸ ἴδιο αὐτὸ ὄργανο λέγεται τσαμποῦνα στὴ νησιώτικη Ἑλλάδα) δὲν παρατηρεῖται ἢ διαφορὰ στὸ ὕφος παιξίματος, πού

συναντᾶμε ὅταν συγκρίνουμε παλιὲσ με νεότερεσ ἐκτελέσεισ στὸ κλαρίνο ἢ τὸ βιολί. Κι αὐτὸ α) γιὰ τὸ ἀσκή, ἀπὸ τὴν κατασκευὴ του (τεχνικὲσ καὶ ἔκφραστικὲσ δυνατότητεσ), δὲν προσφέρεται εὐκόλα στίσ ἐπιδράσεισ τῆσ δυτικῆσ μουσικῆσ, ὅπως συμβαίνει π.χ. με τὸ κλαρίνο καὶ τὸ βιολί, καὶ β) γιὰ πολλοὺ λίγοι ἀπ' τοὺσ νεότεροσ, πού ἔχουν ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν παράδοση, μαθαίνου σήμερα νὰ παίζου ἀσκή, ἐνῶ οἱ παλιοὶ ἐκτελεστέσ παραμένου πιστοὶ στὴν παράδοση — ὅπως ἄλλωστε συμβαίνει γενικότερα με τοὺσ Ποντίουσ στὴ ζωὴ τους. Ἄσ μὲν ἔξεχνᾶμε ἀκόμα ὅτι τὸ ἀσκή εἶναι ἕνα δύσκολο, σχετικὰ, ὄργανο καὶ προπαντὸσ δὲν ἔχει περάσει ἀκόμα — εὐτυχῶσ — στὸ χωρὸ τῶν λαϊκῶν ὀργάνων τῆσ μόδασ.

Τὸ ἴδιο ὑψηλὸ ἐπίπεδο παραδοσιακοῦ ὕφουσ στὴν ἐκτέλεσή τους ἔχουν καὶ οἱ ἄλλεσ μελωδίεσ τοῦ δίσκου, ἀπὸ διάφορεσ περιοχὲσ τοῦ Ἑλλαδικοῦ χωροῦ καὶ τῆσ Μικρασίασ (τραγούδι σόλο ἢ με ὀργανικὴ συνοδεία).

Μοναδικὴ ἐξᾶφραση ἀποτελεῖ τὸ τραγούδι τοῦ τραπεζιοῦ “Κολοκοτρώνησ κάθεται” (Πλευρὰ Α', ἀρ. 8). Τραγουδῆμένο ἀπ' τὸν Δημήτριον Παπαποστόλη, με στόμφο καὶ “ποζαρισμένη” φωνή, ὅπως οἱ παλιοὶ τραγουδιστέσ ἱταλικοῦ μελοδράματος, νομίζουμε ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριληφθεῖ στὸ δίσκο, ὅταν μάλιστα τὸ τραγούδι αὐτὸ δὲν εἶναι χαρακτηριστικὴ μεγαρίτικη μελωδία. Ὁ Δημήτριος Παπαποστόλησ καὶ ὁ Δημήτριος Καρώνησ, πού τραγουδαῖ τὴ μελωδία “Καλῶσ τῆνε καὶ τὴ Λαμπρὴ” (Πλευρὰ Α', ἀρ. 5), ἦταν καὶ οἱ δυὸ φάλτεσ στὰ Μέγαρα τὴν ἐποχὴ τῆσ γραμμοφώνησεσ.

Ἀπὸ τίσ σημαντικὲσ πλευρεῖσ τοῦ δίσκου εἶναι καὶ ἡ τεχνικὴ τῆσ γραμμοφώνησεσ. Κ' ἔχει τόσο μεγαλύτερη σημασία ὅταν σκεφθοῦμε τὴν ἀλματώδη ἐξέλιξη τῶν τεχνικῶν μέσων ἀπὸ τὸ 1930 καὶ δῶθε, καὶ τίσ δυνατότητεσ πού προσφέρονται σήμερα σὲ μιὰ μαγνητοφώνηση.

Καθαρὴ, χωρὶσ νὰ ἀλλοιώνεται τὸ ἡρόχρωμα καὶ νὰ “ὠραιοποιεῖται” ἡ ἀνθρώπινη φωνὴ ἢ ὁ ἤχος τοῦ λαϊκοῦ ὀργάνου — ὅπως συχνὰ συμβαίνει σήμερα χάρη ἀκριβῶσ στὰ “πολλά” καὶ “εὐαίσθητα” σύγχρονα τεχνικά μέσα — ἡ τεχνικὴ τῆσ γραμμοφώνησεσ τοῦ δίσκου ἀποτελεῖ, θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε, ἕνα πρότυπο, πού θὰ ἔπρεπε νὰ προσεχθεῖ ἀπὸ ὅουσ ἀσχολοῦνται με τὴν ἐκδόση δίσκων με δημοτικὴ μουσικὴ. Ἡ μόνη ἀδυναμία, κάτι πού ἦταν βέβαια δύσκολο νὰ ξεπεραστεῖ με τὰ

τεχνικά μέσα του '30, είναι η έλλειψη ήχητικής ισορροπίας μεταξύ της φωνής του τραγουδιστή και της οργανικής συνοδείας. Στις περιπτώσεις αυτές, για το σημερινό ακροατή, η ήχητική των οργάνων είναι πολύ αδύνατη, συγκρινόμενη με αυτήν του τραγουδιστή.

■

Το δίσκο τον παρουσιάζει ο μουσικολόγος Μάρκος Δραγούμης μ' ένα σύντομο, αλλά πυκνό, κατατοπιστικό προλογικό σημείωμα, σχετικό με την ίδρυση και τους πρώτους συνεργάτες του "Μουσικού λαογραφικού αρχείου Μερλιέ".

Τελειώνουμε με τις παρακάτω παρατηρήσεις: Διαφορές μεταξύ της γραφής του ποιητικού λόγου στο τετρασέλιδο του δίσκου και του λόγου όπως τραγουδιέται απ' τον τραγουδιστή. Η καταγραφή του ποιητικού λόγου στα σχόλια του δίσκου νομίζουμε ότι θα πρέπει να ακολουθεί πιστά το λόγο του τραγουδιστή.

"Ο Διγενής ψυχομαχῆ" (Πλ. Α', άρ. 1). 'Αντί "Γιατί ἐκειά...", Γιατί (ν) ἐκειά... 'Επίσης ἀντί "Νά πάτουν τα πατήματα", Νά πάτου ντά πατήματα.

"Σ' ένα ψηλότατο βουνί" (Πλ. Α', άρ. 6).

'Αντί "τραγουδίν ἦβγα κι εἶπα", τραγουδίν ἦβρια κι εἶπα...

"Κάτω στή Δαφνηπόταμο" (Πλ. Α', άρ. 7).

'Αντί "Κάτω στή Δαφνηπόταμο", Κάτω στή Δάφνη ποταμό...

'Αντί "τοῦ Μώρου τῆ γυναίκα", τοῦ Μώρο τῆ γυναίκα.

Στό ἴδιο τραγούδι ὁ λυράρης γράφεται: Νικόλαος Κουτσοφλάκης, ἐνώ ὁ S. Baud - Bovy ὅσες φορές τὸν ἀναφέρει γράφει: Κουτσουλάκης (Chansons populaires de Grèce

"Κολοκοτρώνης κάθεται" (Πλ. Α', άρ. 8).

'Αντί "καὶ ὄλο συλλογιζότανε", καὶ ὄλο συλλογότανε.

"Ο Χάρος" (Πλ. Β', άρ. 1).

'Ο στίχος "Ὅψές ἀργά ν' ἐπέρουνα..." πρέπει νά γραφεῖ: "Ὅψές ἀργά (ν)ἐπέρουνα (Τὸ ν ὡς εὐφωνικό, μέσα σὲ παρένθεση).

'Επίσης, ἀντί "Χάροντα δὲ σοῦ τὸ παν, Χάροντα δὲ σοῦ τρέιπα... καὶ ἀντί "μὴν τοσοῦ ξεζευγαρώνεις", μὴ τσοῦ ξεζευγαρώνεις (Βλ. καὶ S. Baud - Bovy, Chansons populaires... σελ.174).

"Κάτου στοῦ ρέμα στοῦ βαθύ" (Πλ. Β', άρ. 3).

'Αντί "κι' ἀπάνω στὰ λακκώματα" κι' ἀπάνω στά...

'Αντί "Τσομπάνους βόσκει πρόβατα", Τζομπάνους...

'Αντί "Τὰ βόσκαγε", Τὰ βόσκαγι.

"Τὸν Μάραντον νερθὲν χαρτίν" (Πλ. Β', άρ. 7).

Χαρτίν ἢ χαρνίν;

"Ντίλιμ, ντίλιμ" (Πλ. Β', άρ. 8).

'Αντί "ἄρπαξε...", "δεῖρε...", "ἐκαψε...", ἄρπαξεν, εἰδεῖρεν, ἐκαψεν...

Lapsus calami πρέπει νά θεωρηθοῦν καὶ τὰ τελικά ν στὸν τίτλο τοῦ δίσκου: "Δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὴν συλλογή... καὶ τὴν φωνή...", ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ: τῆ συλλογή... τῆ φωνή...

ΦΟΙΒΟΣ ΑΝΩΓΕΙΑΝΑΚΗΣ

Τὸ κάλυμμα τοῦ δίσκου μὲ τὰ δημοτικά τραγούδια τῆς συλλογῆς Μέλπ. Μερλιέ

occidentale, Genève 1972, σελ. 303).

'Επίσης ὁ Λουκάς Μπέτρος παίζει σαντούρι καὶ ὄχι λαγούτο ὅπως ἀναφέρεται στὰ σχόλια.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝΤΑΡΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες, ἰδιαιτέρα ἡ "Ἐλευθεροτυπία", ὁ "Ριζοσπάστης" καὶ ἡ "Ἀγῆ", ὑποδέχτηκαν εὐμένεστα τὸ ἀφιέρωμα στὸ Ἀντάρτικο Θέατρο. Τὶς εὐχαριστοῦμε. Ἡ "Ἐλευθεροτυπία", στίς 24 τοῦ Μάρτη, ἔκανε μιά πεντάσηλη παρουσίαση τοῦ θέματος, μὲ τὸν τίτλο "Ἦως στηνό-

ταν ἡ Σκηὴν σὲ ἀνάπαυλες τοῦ Ἀγώνα". Ὁ χρονογράφος τοῦ "Ριζοσπάστη" Νίκος Φιλικός (ὁ παλιὸς δημοσιογράφος καὶ ἀγωνιστὴς Νίκος Παπαπερικλῆς) ἔγραψε στίς 31 Μάρτη, στὴν καθημερινὴ τὸ νυκτῆρι "Ζωὴ καὶ πάλη", τὸ παρακάτω χρονογράφημα, μὲ τὸν τίτλο "Θέατρο στὰ Βουνά":

'Απὸ τὰ ματωμένα βᾶθη τῆς Ἰππειρωτικῆς γῆς, ἀνασύρθηκε πρόσφατα ἕνας ἐκπολιτιστικὸς ἠσαυρός τῆς Ἐθνικῆς μας Ἀντίστασης: τὸ θέατρο στὰ βουνά.

Σὲ σαράντα πυκνοτυπωμένες σελίδες τὸ περιοδικὸ "Θέατρο" στὸ διπλὸ τεῦχος τοῦ 53 - 54 μὲ φωτογραφίες, διαταγές, ἡμερολόγια, ἐπιστολὲς καὶ ἀναμνήσεις ἀποκαλύπτει τὸ θαῦμα τοῦ ἀντάρτικου, ΕΛΑΣίτικου μεγαλείου, πού τῆ μιά μέρα πολεμᾷ καὶ τὴν ἄλλη χειροκροτεῖ στὴ σκηνὴ κάποιος ἀγερῶνας πού ἀπόμεινε μέσα στ' ἀποκαΐδια, τὸν αὐριανὸ κόσμο τῆς ἐλευθερίας πού χτίζει μὲ τὸ αἷμα του.

Εἶναι ἕνα ὀλόκληρο ἀργεῖο τῆς 8ης Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ Ἰπείρου - Δυτικῆς Στερεᾶς ὅπου ὁ σκληρὸς ἀντιφασιστικὸς πόλεμος ἀπαλύνεται στὰ διαλείμματα του μὲ μὴν ἀνάβρα Τέχνης καὶ ὁμορφιάς. Κι αὐτὸ ὀνομάζεται "Λαϊκὴ Σκηὴν" τῆς Μεραρχίας, πού ἀλόνισε βουνά καὶ κάμπους ἐμψυχώνοντας λαὸ καὶ στρατό.

Κύριος δημιουργὸς τῆς λαὸς καὶ στρατός, μὲ ἐπικεφαλῆς ἕναν γλυκὸν πονεμένον ποιητὴ τὸ Γιώργο Κοτζιούλα κι

ἕναν ἥρωικὸ στρατιώτη, πού τὸν παρουσιάζει μὲ τὴ φωτογραφία του στὸ περιοδικὸ του ὁ χαλκέντερος ἀκούραστος θεατράνθρωπος κ. Κώστας Νίτσος μὲ μεγάλη τιμῆ.

«Ὁ ὑποστράτηγος, γράφει, Γεράσιμος Λυγερόπουλος, ἀγνός καὶ γενναῖος ἀξιωματικός, μὲ πνευματικὸτητα καὶ ἦθος, Διοικητὴς τῆς 8ης Μεραρχίας Ἰπείρου - Δυτικῆς Στερεᾶς τοῦ ΕΛΑΣ στὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγώνα. Σίγουρα, λέει, ἡ "Λαϊκὴ Σκηὴν" ὀφείλει πολλὰ στὸ συναπάντημα τοῦ στρατηγοῦ μὲ τὸν ποιητὴ...».

Τί εἶναι, λοιπόν, αὐτὴ ἡ "Λαϊκὴ Σκηὴν" πού καταξιώνει τὸν πεινασμένον λαὸ καὶ τὸν ξυπόλητον ἀντάρτη σ' ἕνα θέατρο πού ἐκφράζει τὰ ὑψηλά του ἰδανικά; Εἶναι τὸ φλογερὸ, ἀντάρτικο, ΕΠΟΝίτικο σύνθημα: "Πολεμᾶμε καὶ τραγουδάμε!".

Τὸ "Θ" μᾶς ἔδωσε σὲ περασμένο του τεῦχος σελίδες γιὰ τὸν ἀντάρτικο ἠἴασο τοῦ Δημοκρατικοῦ Στρατοῦ στὸ Βίτσι καὶ στὸ Γράμμο.

Τεράστια ἐπιτυχία του. Τώρα μὲ τὴ "Λαϊκὴ Σκηὴν" τῆς 8ης Μεραρχίας

προχωρεῖ παραπέρα. Θὰ ὀλοκληρωθεῖ ὅμως ἡ ἐθνικὴ σοβαρὴ του ἀποστολὴ ἂν δόσει τὸ ἀντάρτικο θέατρο στὴ Μακεδονία, στὴ Θεσσαλία, στὴ Ροῦμελί, στὸ Μοριά. Στὸν Ἀη-Στράτη οἱ μεγάλοι μας ἠθοποιοὶ Κατράκης - Καρούσος μαζί μὲ τὸν ἀγαπητὸ μου Μπαλοδήμα καὶ τοὺς συνεξορίστους μου δόσανε θαυμάσιες παραστάσεις μὲ τοὺς "Πέρες" τοῦ Αἰσχύλου, μὲ Μολιέρο... Στὴν Ἀκροναυπλία ὁ θιασὸς μας ἄρχισε μὲ σκέτες ψυχαγωγίας κι ἔφτασε σὲ Μολιέρο καὶ Σαίξπηρ. Ὁ ποιητὴς Γ. Κοτζιούλας μᾶς περιγράφει πὼς ξεκίνησε τὴν 25 Μαρτίου τοῦ 1944 ἡ ὠραία ἰδέα τῆς "Λαϊκῆς Σκηὴνς". Κι ἔγινε ἡ δοξολογία, λέει, στὸ χωριὸ Βουλγαρέλι, στὴν καμένη ἐκκλησία. Μίλησε ὁ ὑπασπιστὴς τῆς Μεραρχίας γιὰ τὸ θάνατο "21" καὶ τ' ἀπόγευμα, μέσα σὲ μὴν ἀσφυκτικὰ πλημμυρισμένη ἀπὸ στρατό καὶ λαὸ μεγάλη ἀγερῶνα ἔγινε ἡ παράσταση μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ρώτα "Νὰ ζεῖ τὸ Μεσολόγγι!" καὶ μαζί τὸ πρῶτο ἔργο τοῦ Γ. Κοτζιούλα, πού τὸν ξάφνιασε ἡ ἀπροσδόκητὴ ἐπιτυχία του. Ὁ κόσμος φώναζε: — Τὸν συγγραφέα!

— Τὸν συγγραφέα!

Καὶ λαός, καὶ στρατός, καὶ γερόντοι, καὶ τὰ παιδάκια κλαίγαν, γελοῦσαν, χειροκροτοῦσαν...

Τὶ διαφορά ἀπὸ τότε! Σήμερα τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας ἀπαγορεύει νὰ τιμῆσουν τὸ "21" 500 χιλιάδες πολίτες, ἀπεργοί, καθηγγητές καὶ οἱ συμπαραστάτες τους μαθητές.

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ὅμως, ἦταν λαϊκὴ ἐξουσία. Οἱ ποιητὲς ἀρπάζαν τὸ ὄπλο καὶ ἀνέβαιναν στὰ βουνά. Οἱ στρατηγοί, μετὰ τοὺς καπνοὺς τῆς μάχης γράφαν ποιήματα... Καὶ κατοπιν ὅταν τὴν τρισέβδοξο Ἀντίσταση τοῦ λαοῦ μας τὴν ἔβαλαν στόχο τὰ ἐγγλέζικα ἱμπεριαλιστικὰ ρουκετοβόλα καὶ ἡ ντόπια κτηνώδικο ἀντίδραση, ποιητὲς καὶ στρατηγοὶ κλειστήκαν φυλακῆ.

Ἐπάρχει μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἀρχεῖα μιὰ θαυμάσια πατριωτικὴ ἐπιστολὴ, ἀπὸ τὴ φυλακῆ, τοῦ συντρόφου μας στρατηγοῦ Γεράσιμου Ἀγγελόπουλου πρὸς τὸν ποιητὴ Γιώργο Κοτζιούλα, μιὰ πλημμύρα αἰσιοδοξίας.

"Θὰ νικήσουμε"!

Νὰ τὸ θέατρο στὰ ἀντάρτικα βουνά! Ἔνα θαῦμα πατριωτικῆς ἀπελευθερωτικῆς ἀνάστασης Στρατοῦ καὶ Λαοῦ πού ξεχῦθηκε θύελλα κατὰ τοῦ κατακτητῆ:

Ἐμπρὸς ΕΛΑΣ γιὰ τὴν Ἑλλάδα
τὸ δίκιο καὶ τὴ Λευτεριά.

ΝΙΚΟΣ ΦΙΛΙΚΟΣ

Ο Τ. ΒΟΥΡΝΑΣ ΣΤΗΝ "ΑΥΓΗ"

Ἐπίσης, ὁ Παρατηρητὴς τῆς "Αὐγῆς" (Τάσος Βουρνᾶς) ἔγραψε στὶς 28 τοῦ Μάρτη, στὴν καθημερινὴ του στήλη "Λόγοι καὶ Ἀντίλογοι", τὸ παρακάτω σχόλιο μὲ τίτλο "Τὸ θέατρο στὸ βουνό". Τὸν εὐχαριστοῦμε.

"Ἄλλη μιὰ ὑπηρεσία τοῦ Κώστα Νίτσου καὶ τοῦ "Θεάτρου" στὴν ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς σκηνῆς: Τὸ διπλὸ τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ του, πού μόλις κυκλοφόρησε, εἶναι ἀφιερωμένο στὸ ἀντάρτικο θέατρο τῶν βουνῶν τὸν καιρὸ τῆς Κατοχῆς. Στυλοβάτες ἐκείνης τῆς μοναδικῆς γιὰ τὰ πολιτιστικὰ μας χρονικά κίνησης ὁ Βασίλης Ρώτας, ὁ ἀείμνηστος Μεμᾶς Σταύρου καὶ ὁ πρόωρα ἐπίσης χαμένος ποιητὴς Γιώργος Κοτζιούλας, ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ ὁποῦ προέρχεται τὸ ὕλικό πού παρουσιάζει τὸ "Θεάτρο" καὶ ἀπὸ τὸν τόμο "Τὸ θέατρο στὸ βουνό" πού κυκλοφόρησε πρόσφατα μὲ τὴ φροντίδα τῶν ἐκδόσεων "Θεμέλιο" καὶ ὅπου καταχωροῦνται τὰ ἡμερολόγια τοῦ Κοτζιούλα καὶ τὰ μονόπρακτὰ τοῦ πού παίχθηκαν στὸ βουνό, μπροστὰ στὸ πιδ παρθένο θεατρικὸ κοινὸ τοῦ τόπου μας.

Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν προσφορά του γιὰ τὶς θεατρικὲς ἐπιδόσεις στὰ βουνά τῆς Ἀντίστασης, τὸ "Θεάτρο" παρουσιάζει μιὰ ἀγωνιστικὴ πολυεδρικότητα στὸν τομέα του πού τὴ χαιρέσαι. Ὅ,τι δὲν τολμᾷ ἢ δὲν θέλει νὰ σχολιάσει τὸ θεατρικὸ κατεστημένο, τὸ "Θεάτρο" τὰ ἀντιμετωπίζει μὲ εὐθύνη καὶ παλικαριά. Δὲν εἶναι, λοιπόν, μιὰ ἀπαραίτητη παρουσία στὸ χῶρο ἢ ὑπαρξή του;

Ο ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ

Ἀκόμα πιδ πλούσιο ἦταν τὸ Ταχυδρομεῖο μας. Ὀλοφάνερη ἐνδειξη ὑγείας τοῦ "Θ" — κυκλοφοριακῆς ἐξάπλωσης καὶ στενῆς ἐπαφῆς μὲ τὸ Κοινὸ του. Ὁμοφωνία γιὰ τὸ ἀφιέρωμα στὸ Ἀντάρτικο Θέατρο. Πάντα ψηλά τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ σκάνδαλα στὴ Λυρική καὶ τὸ Ἑθνικό. Ἀλλὰ καὶ ποικίλα ἄλλα ἐνδιαφέροντα θέματα. Οἱ σελίδες μὲ τὰ Γράμματα, ὀπωσδήποτε θ' ἀξήθηθουν! Φιλὸδοξο κατὰληξη: Ἄλλο ἓνα... περιοδικό, μέσα στὸ "Θ", γραμμένο ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστες, μὲ τὶς δικές τους ἀπόψεις, θέσεις καὶ ἀντιθέσεις. Γιὰ ὅλα τὰ θέματα. Καὶ γιὰ τὸ ἴδιο τὸ "Θέατρο"!

ΤΟ "Θ" ΔΙΝΕΙ ΜΑΘΗΜΑ ΥΨΗΛΟΥ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ!

Ἡ ἀγαπητότατη Ἑλλή Ἀλεξίου, μὲ τὰ νεανικά ἀνταντακλαστικά της, μᾶς ἔστειλε τὸ παρακάτω γράμμα γιὰ τὸ ἀφιέρωμα στὸ Ἀντάρτικο Θέατρο. Ἀναγνωρίζει πὺς τὸ "Θ" ἐπιτελεῖ λειτουργίαν ἐθνικοῦ διαφωτισμοῦ καὶ κοινωνικῆς προόδου καὶ θά ἔλεγε τὸ περιεχόμενό του νὰ δίνεται σὰ μάθημα ὀρθοῦ πατριωτισμοῦ στοὺς τελειόφοιτους τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν. Τὴν εὐχαριστοῦμε.

Ἀθῆνα 25-3-1977

Καλέ μου, ἀγαπημένη μου Νίτσο,

Τὶ νὰ πρωτοπῶ καὶ τὶ νὰ πρωτοπεινέσω γιὰ τοῦτο τὸ τεῦχος τοῦ "Θεάτρου" σου. Δὲν εἶναι βιβλίον εἶναι λειτούργημα ἐθνικοῦ διαφωτισμοῦ καὶ κοινωνικῆς προόδου.

Τὰ περιεχόμενά του δροῦν καταλυτικὰ γιὰ τὸν προδότη, τὸ συμβιβαστή, τὸν παραδόπιστο, τὸ δοξομανῆ, τὸν κόλακα, καὶ φωτίζουν μὲ ἄπλετο φῶς τὸ συκοφαντημένο πατριώτη καὶ τὸν τίμιον πνευματικὸ δουλευτό.

Τὸ ἔργο πού ἐπιτελεῖ τὸ "Θεάτρο" — εὐτυχῶς ὅλοι τὸ ἀναγνωρίζουν — εἶναι ἔργο καθάρσης, στηλιτεύσης τῆς ἀνομίας μὲ σπάνια παρρησία. Ἡ ἀνάγνωσή τῶν κειμένων μὲ ὀδηγοῦσε ἀπὸ ἀνακούφιση καὶ ἱκανοποίηση.

Τὶ θεῖα ἐμπνευση σ' ἐσπράξε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ν' ἀναλάβεις τὴν ἐκδόσή του! Τοῦτο τὸ τεῦχος ἰδιαίτερα πρέπει νὰ ἀναλυθεῖ σὰ μάθημα: νὰ διαβαστεῖ ἀπὸ ὅλους τοὺς τελειόφοιτους τῶν Ἀνωτάτων Ἐκπαιδευτικῶν Ἰδρυμάτων. Πρέπει ἐπιτέλους οἱ νέοι μας νὰ ἐνημερωθοῦν σωστὰ πάνω σὲ διαστρεβλωμένες ἀλήθειες, μὲ πάρονιν λήγη γέυση ὀρθοῦ πατριωτισμοῦ, προτοῦ μποῦν στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία.

Σὲ συγχαίρω καὶ σὲ εὐχαριστῶ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου, γιὰ τὴν χαρὰ πού μοῦ προσπόρισε καὶ τοῦτο, τὸ ἐξαιρετικὸ σὲ πολῦτιμα ὕλικά, τεῦχος τοῦ "Θεάτρου".

Πάντα μὲ ἀγάπη
ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

Ο ΔΙΩΓΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ ΑΠΟ ΤΗ ΛΥΡΙΚΗ

Τὸ περασμένο τεῦχος τοῦ "Θ" εἶχε ἤδη φιλομαρτεῖ ὅταν, στὸ "Βῆμα" τῆς 30/12/76, δημοσιεύτηκε τὸ παρακάτω γράμμα τοῦ σεβαστοῦ μουσουργοῦ Ἀντρέα Νεζερίτη. Δὲν κομίζει, βέβαια, ἄγνωστα

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ ΕΚΠΛΗΡΩΣΕ ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΧΡΕΟΣ

Ὁ σεμνὸς καὶ ἡρωικὸς Στρατηγὸς τῆς ἐθνικῆς Ἀντίστασης Γεράσιμος Ἀγγελόπουλος, Διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ, πού στήριξε τὴν ἱστορικὴ "Λαϊκὴ Σκηνή" μὲ τὸ Γιώργο Κοτζιούλα καὶ τοὺς συναγωνιστὲς του, μᾶς ἔστειλε τὸ παρακάτω γράμμα:

Ἀθῆνα 7-4-77

Ἀγαπητὴ φίλε κ. Νίτσο

Πῆρα τὸ τεῦχος τοῦ "Θεάτρου" πού τιμᾷ τὴ Λαϊκὴ Σκηνὴ τῆς VIII Μεραρχίας τοῦ ΕΛΑΣ.

Θέλω νὰ σὲ εὐχαριστήσω γιὰ τὴν εὐγενικὴ χειρονομία σου καὶ νὰ σὲ συγχαρῶ γιὰ τὴν πρωτοβουλία σου αὐτῆ, πού ζωντανεύει στὴ μνήμη τοῦ Λαοῦ μας τὶς τρισέβδοξες μέρες τῆς θάνατος Ἑθνικῆς μας Ἀντίστασης πού, πλάι στοὺς σκληροὺς ἄγωνες τῆς, ἐκπλήρωσε παράλληλα καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸ της καθῆκον.

Μὲ ἀγάπη

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ ΑΥΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΧΕΛΙΝΑΔΑ ΚΙ ΟΧΙ ΒΛΑΣΗ

Ὁ παιδίατρος Ἀλεξ. Ι. Πούλιος μᾶς γράφει ἀπὸ τὰ Τρίκαλα:

Ἀγαπητὸ "Θεάτρο",

Γιὰ τὴν ἱστορία καὶ μόνο σᾶς πληροφορῶ ὅτι τὸ κοινὸ καὶ στὶς τρεῖς φωτογραφίες τοῦ Δημ. Μεγαλίδου, πού δημοσιεύονται στὶς σελίδες 20, 34 καὶ 35 τοῦ τεύχους σας 53/54 δὲν εἶναι, ὅπως ἀναφέρετε, ἀπὸ τὸ χωριὸ Βλάση. Ὅλοι οἱ εἰκονιζόμενοι εἶναι ἀπὸ τὸ χωριὸ Ἀχελινάδα (ὕψόμετρο 1.100 μ., κάτοικοι 393 τὸ 1951, 524 τὸ 1961), τῆς ἐπαρχίας Καλαμπάκας, τοῦ νομοῦ Τρικάλων. Ὁ ἱερέας ὀνομαζόταν Γεώργιος Νταραράς. Δὲν νομίζω, ὅμως, ὅτι ἐνδιαφέρει τώρα πιά ἡ τύχη του, καθὼς καὶ μερικῶν ἄλλων συγχωριανῶν του.

Τρίκαλα 2-5-77

Μὲ ἀγάπη

ΑΛΕΞ. Ι. ΠΟΥΛΙΟΣ

Τεχνῶν — και τὸ ἀξιόλογο ἔργο του.
Ἰδοῦ, ἡ ὑπεύθυνη φωνή του :

Κύριε Διευθυντά,

Με μεγάλη μου ἐκπληξι — ἀν μὴ και με δυσφορία — ἐδιάβασα εἰς τὸ φύλλον τῆς 17 τρέχ. τῆς ἐγκριτοῦ ὑμῶν ἐφημερίδος "Βῆμα" ἀπάντησιν τοῦ Γ. Διευθυντοῦ τῆς Ε.Λ.Σ. — μέσω τοῦ συνεργάτου τῆς ἐφημερίδος κ. Δεληγιάνη — εἰς τὰς ἐναντίον του διατυπωθείσας ἐπικρίσεις σχετικὰ με τὴν καλλιτεχνικὴν του πολιτικὴν εἰς τὸ Κρατικόν μας Λυρικόν Θεάτρον.

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ και δὲν θὰ ὑπεισέλθω εἰς τὰς κατακρίσεις αὐτάς. Θεωρῶ ὅμως ὑποχρέωσί μου νὰ σχολιάσω τὰς φράσεις του : 1ον) «... ἐνῶ εἶναι γνωστὸ — ἀσχέτως ἀν δὲν τὸ ὁμολογοῦμε ἀνοιχτά, ἔργα ἐλληνικὰ δὲν ὑπάρχουν», και 2ον) «... ἡ Λυρικὴ Σκηνὴ δὲν ἔχει ἀρνηθῆ νὰ δεχτῆ νέο ἔργο. Ποῦ εἶναι ὅμως;».

Ἐπειδὴ φαίνεται ὁ κ. Διευθυντὴς δὲν εἶναι κατατοπισμένος σχετικὰ με τὴν Ἑλληνικὴν μελοδραματικὴν δημιουργία (ἐκτός ἐάν ἐνοῆθῇ ὅτι τὰ ὑπάρχοντα δὲν ἀξιίζουν τίποτε) τοῦ παραθέτω ἕνα κατάλογο μερικῶν ἐργῶν — Ἑλληνικῶν — ἄξιων νὰ δοῦν ὄχι μίαν ἀλλὰ ἑκατὸ φορές τὰ σανίδια τῆς Ε.Λ.Σ.

Σαμάρας : "Flora Mirabilis", "Ρέα" "ἼΙ Μάρτυς".

Λαυράγκας : "Διδῶ", "Μαύρη Πεταλούδα", "Λυτρωτὴς".

Καλομοίρης : "Πρωτομάστορας", "Ξωτικά νερά", "Ἀνατολή".

Μητρόπουλος : "Βεατρίκη".

Η ΙΘΑΚΗ ΝΑ ΤΙΜΗΣΕΙ ΠΡΩΤΑ, ΔΥΟ ΘΕΑΤΡΙΚΑ ΤΕΚΝΑ ΤΗΣ

Ἡ γνωστὴ ἐρευνητρία, ἡ... ἀρχαιογράφος Κούλα Ξηραδάκη θυμίζει, σωστά, πὼς ἡ Ἰθάκη ἔχει δύο τέκνα τῆς ἠθοποιούς, πού ὀφείλει νὰ τιμῆσει με τ' ὄνομά τους τὸ νέο τῆς θεάτρο, ἀντὶ νὰ καταφύγει στὸ τελείως ἄσχετο και κακόηχο Πηνελόπειο! Ἐμεῖς, κοντὰ στοὺς δύο πρωτοπόρους ἰθακήσιους ἠθοποιούς, θὰ θυμηθοῦμε και τὸν ἀέχαστο συνεργάτη μας Παναγὴ Λεκατσᾶ, τὸν ἀσύγκριτο μελετητὴ και μοναδικὰ πιστὸ μεταφραστὴ τῆς ἀρχαίας Τραγωδίας.

Ἀγαπητὸ "Θεάτρο"

Οἱ Ἰθακήσιοι, με πρωτοβουλία τοῦ φιλόμουσου δῆμαρχου κ. Σπ. Ἀρσένη, ἔβαλαν μπροστά νὰ χτίσουν σ' ἕναν ὑπαίθριον χῶρον ἕνα θεάτρο, τὸ "Πηνελόπειο". Ὡραία ἡ πρωτοβουλία, ἀλλὰ γιατί νὰ τ' ὀνομάσουν "Πηνελόπειο"; ἼΙ Πηνελόπη δὲν εἶχε καμιά σχέση με τὸ θεάτρο, οὔτε καν με τίς καλὲς Τέχνες. Ἐμεινε στὴν ἱστορία γιὰ τὴ συζυγικὴ τῆς πίστη, πού και ἐκεῖνη — φεῦ! — ἀμφισβητήθηκε. Ἡ Ἰθάκη γέννησε δύο ἐξέχουσες μορφές τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρο, τὸ Σπύρο Δρακούλη και τὸ Νίκο Λεκατσᾶ.

Ὁ Σπύρος Δρακούλης, πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση, ἦταν στὴν Ὁδησσὸ ἐρα-

Βάρβογλης : "Ἀπόγευμα τῆς ἀγάπης".

Σκλάβος : "Νιόβη", "Κρίνο στ' ἀκρογιάλι".

Λεβίδης : "Τὸ φυλαχτὸ τῶν Θεῶν", "Ὁ Βοσκός κ' ἡ Νεραίδα" (μπαλλέτο).

Πετρίδης : "Ζεφυροῦ", ὁ "Πραματευτὴς" (μπαλλέτο).

Νεζερίτης : "Ὁ Βασιλιάς Ἀνήλιος", "Ἰρῶ και Λεάνδρος".

Νὰ μὴ μᾶς πῆ ὁ κ. Γ. Διευθυντὴς ὅτι μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἔργα εἶναι "ἰταλιανίζοντα" ἢ παλαιὰς μουσικῆς τεχνοτροπίας.

Εἴμαστε Ἑλληνες, ζοῦμε στὴν Ἑλλάδα, αὐτὰ ἔχουμε και αὐτὰ ὀφείλουμε, χωρὶς συγκρατάβασι, νὰ ζωντανέψουμε και νὰ τὰ κάμουμε κτῆμα τῶν Ἑλλήνων και ἰδιαίτερα τῶν νέων πού, ἀσφαλῶς, δὲν γνωρίζουν ὅτι κάποτε π.χ. ἡ "Φλόρα Μιράμπιλις" τοῦ Σαμάρα χειροκροτιόταν ἐνθουσιωδῶς στὴ "Σκάλα" τοῦ Μιλάνου, πλάι στὰ ἔργα τοῦ Puccini και τοῦ Leoncavallo.

Ὅταν οἱ γείτονές μας Γιουγκοσλάβοι, Βούλγαροι, Ρουμάνοι ἔχουν μόνιμα προγραμματισμένα στίς Λυρικές τους Σκηνές — τὸ γνωρίζω ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως — τὰ μελοδραματικὰ ἔργα τῶν συνθετῶν τους, και τὰ τιμοῦν και τὰ προβάλλουν, ὅσο μπορούν, ἐμεῖς ἐδῶ — τώρα τελευταῖα — ἀπαρνιόμαστε με κάθε τρόπο, ὅτι ὁ μόχθος και ὁ ἐνθουσιασμός τῶν Ἑλλήνων μουσουργῶν πρόσφερε στὸν τόπο αὐτὸ ὡς τώρα.

Δεχθῆτε, Κύριε Διευθυντά, τὴν ἐκφρασί τῆς βαθυτάτης τιμῆς, μεθ' ἧς διατελῶ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΝΕΖΕΡΙΤΗΣ

Ἀριστεῖον Καλῶν Τεχνῶν

σιτέχνης ἠθοποῖδς με ταλέντο. Μυῆθηκε στὴ Φιλικὴ Ἐταιρία. Κατὰ τὰ ἔτη 1819 - 20 πρωταγωνίστησε στὸν ἐλληνικὸ ἴθασο τῆς Ὁδησσῶ, πού ἔδινε πατριωτικὲς παραστάσεις γιὰ ν' ἀναφτερώσει τὸ ἠθικὸ τῶν Ἑλλήνων και νὰ ἐνισχύσει οἰκονομικὰ τὴ Φιλικὴ Ἐταιρία. Τὸ 1820 συνεργάστηκε με τὸν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη γιὰ τὴ συγκρότηση ἐπαναστατικοῦ λόχου. Ὁ Δρακούλης με τὸν ἐνθουσιασμό πού τὸν διέθετε, στρατολόγησε πολλούς και συγκροτήθηκε ὁ Ἰερὸς Λόχος. Πολέμησε στὸ Δραγατσάνι με τὸ βαθμὸ τοῦ ἑκατόνταρχου και ἔπεσε στὴ μάχη στίς 7 Ἰουνίου 1821.

Ὁ Νίκος Λεκατσᾶς γεννήθηκε τὸ 1847. Ὁρφάνεψε μικρὸς και τὸν υιοθέτησε ἕνας Ἀγγλὸς καπετάνιος. Σπούδασε στὴ δραματικὴ σχολὴ τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὰ ἔτη 1870 - 81 πρωταγωνιστεῖ στὸ θεάτρο τοῦ Καίμπριτζ. Ξαφνικὰ τὸν κυριεῖ ἡ νοσταλγία και καταβαίνει στὴν Ἀθήνα. Παίζει "Ἀμλετ" στὰ "Ὀλύμπια". Διορίζεται καθηγητὴς στὸ Ἑλληνικὸ Ὡδεῖο. Συγκροτεῖ δικὸ του ἴθασο και παίζει "Ἀμλετ", "Ὁθέλλο", "Βασιλιά Ἄηρ". Ἀποσπᾶ τίς καλύτερες κριτικές. Κάνει τουρνὲ στὴν Αἴγυπτο, Τουρκία, Ρουμανία, Ρωσία. Τὸ 1890 γυρίζει στὴν Ἀθήνα

γιὰ νὰ ξαναφύγει σὲ λίγο στὸ Λονδίνο. Στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα τὸν καλοῦν στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ συμβάλει στὸ σχηματισμὸ τοῦ Ἑθνικοῦ Θεάτρο. Πρόθυμα ἐγκαταλείπει μιά λαμπρὴ σταδιοδρομία κ' ἐρχεται δῶ, γιὰ νὰ τοῦ ἀνακοινώσουν ὕστερα ἀπὸ λίγες μέρες ὅτι τὸν ἀποκλείουν ἀπὸ τὸ ἴθασο τοῦ Ἑθνικοῦ! Ἀπογοητευμένος φεύγει στὴν Ἀμερικὴ ὅπου χάνονται τὰ ἔχνη του.

Ὡσπυ ν' ἀποφασίσουν τελικὰ οἱ Ἰθακήσιοι πῶς θὰ ὀνομάσουν τὸ θεάτρο πού θὰ χτίσουν, ἄς στήσουν στὸ ἕδῃ ὑπάρχον — ὄχι και τόσο εὐκαταφρόνητο — δεξιὰ κι ἀριστερὰ τῆς σκηνῆς δύο ἀναθηματικὲς πλάκες, μιά ἀφιερωμένη στὸ Σπύρο Δρακούλη και μιά στὸ Νίκο Λεκατσᾶ. Ἀξίζει.

ΚΟΥΛΑ ΞΗΡΑΔΑΚΗ

ΟΙ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΓΡΑΦΟΝΤΑΙ ΑΦΟΥ ΛΗΘΟΥΝ ΤΑ ΣΥΝΕΔΡΙΑ!

Εὐχαρίστως δημοσιεύουμε τὴν παρακάτω διευκρίνιση τοῦ σκηνοθέτη Σπύρου Βαγγελάτου. Ὅχι μόνον λέει τὴν ἀλήθεια, λέει ὅλη τὴν ἀλήθεια : Οἱ ἀνακοινώσεις στὰ Διεθνή Συνέδρια γράφονται... μετὰ τὴ λήξή τους! Γιὰ τὸν τόμο τῶν Πρακτικῶν...

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά, Εὐχαριστώντας σας γιὰ τὴ δημοσίευση τῆς ἀνακοίνωσής μου στὴ "Διεθνὴ Διάσκεψη Θεάτρο", παρακαλῶ θερμὰ νὰ σημειώσετε, γιὰ τὴν ὀρθὴ ἐνημέρωση τῶν ἀναγνωστῶν σας, ὅτι τὸ κείμενο πού δημοσιεύσατε ἀποτελεῖ μεταγραφὴ τῆς μαγνητοφωνημένης προφορικῆς — ἀνευ χειρογράφου — ἀνακοίνωσής μου, τῆς ὁποίας ἡ γραπτὴ διατύπωση — γιὰ τὸν τόμο τῶν Πρακτικῶν τοῦ Συνεδρίου - δὲν ἔχει συνηχθεῖ ἀκόμα.

Μ' ἐγκάρδιους χαιρετισμούς
ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΓΓΕΛΑΤΟΣ

ΟΙ ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΕΡΙΤΤΕΥΟΥΝ...

Πήραμε και, με πολλὴ συμπάθεια, δημοσιεύουμε τὸ παρακάτω γράμμα. Διαφωνοῦμε, ὅμως. Γὰ προβλήματα τῶν ἀπαιχτων συγγραφέων δὲ λύνονται με... συλλόγους. Γι' αὐτὸ, εὐχόμεστε στὰ μέλη τοῦ νεοτεκτονικοῦ "Συλλόγου Θεατρικῶν Συγγραφέων" νὰ παηχτοῦν μιά ὥρα ἀρχιτερεα και νὰ... διαλυθοῦν!

Κύριε Διευθυντά,

Στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχουν νέοι συγγραφεῖς πού δὲν μπορούν νὰ παρουσιάσουν τὰ ἔργα τους, με ἀποτέλεσμα νὰ παραμένουν ἀναξιοποίητα ἀξιόλογα θεατρικὰ κείμενα. Πιστεύοντας ὅτι ἡ ἔνωση τῶν νέων δυνάμεων θὰ συντελέσει στὴν προώθηση τῶν θεατρικῶν πραγμάτων τοῦ τόπου και στὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἔργου τῶν συγγραφέων, ἰδρύσαμε "Σύλλογο Θεατρικῶν Συγγραφέων". Ὅσοι ἐνδιαφέρονται, ἄς γράψουν στὴ διεύθυνση : Λεῖα Χατζοπούλου — Καραβία, Ἀγίου Πολυκάργου 51, Νέα Σμύρνη.

Μετὰ τιμῆς
Ὁ Πρόεδρος Γ. ΜΠΟΤΟΝΑΚΗΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΣΩΛΗΘΗΚΕ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ

Στό ύπ' αριθ. 261 Β' τεύχος της Έφημερίδος της Κυβερνήσεως, της 21/3/77, δημοσιεύτηκε η παρακάτω υπουργική απόφαση :

Άριθ. Φ29/55430/6298 π.έ.

Περί χαρακτηρισμού της επαύλεως Μαρίκας Κοτοπούλη ως οικήματος που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία στο Δήμο Ζωγράφου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Έχοντας υπ' όψη :

1. Τις διατάξεις του Νόμου 400/1976 (ΦΕΚ 203/Α/3.8.76) περί Έργων του Συμβουλίου και Έργων Υπουργείων.

2. Τις διατάξεις του Ν. 1469/1950 "περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830", και

3. Γνωμοδότηση της Γ' Ειδικής Ολομέλειας του Αρχαιολογικού Συμβουλίου όπως διατυπώθηκε στην 1 πράξη του στη Συνεδρία της 26.1.77, αποφασίζουμε :

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΖΟΥΜΕ την πρώην επαύλη Μαρίκας Κοτοπούλη, που βρίσκεται στο Δήμο Ζωγράφου σαν κτίριο που χρειάζεται ειδική Κρατική προστασία και σαν ιστορικό οικοδόμημα δια την αρχιτεκτονική του ιδιομορφία και γιατί αποτελεί μνημείο της ιστορίας του Έλληνικού θεάτρου.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 4 Μαρτίου 1977

Ό υπουργός

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΤΡΥΠΑΝΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΜΥΤΙΛΗΝΗΣ

Στό ύπ' αριθ. 316 Α' τεύχος της Έφημερίδος της Κυβερνήσεως, της 27/11/76, δημοσιεύτηκε το παρακάτω υπ' αριθ. 864 προεδρικό Διάταγμα :

Περί συστάσεως παρά τῷ Δήμῳ Μυτιλήνης Νομοῦ Λέσβου ἰδίου νομικοῦ προσώπου ὑπὸ τὸ ὄνομα "Δημοτικὸν Θέατρον Μυτιλήνης".

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντας υπ' όψη :

1) Τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 139 καὶ 219 τοῦ Δημοτικοῦ καὶ Κοινοτικοῦ Κώδικος (Π.Δ. 933/1975).

2) Τὴν ὑπ' ἀριθ. Ε.Π. 6690/28.9.1976 κοινὴν ἀπόφασιν τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, "περὶ μεταβιβάσεως ἀρμοδιοτήτων εἰς τὸν Ὑπουργὸν Ἐσωτερικῶν".

3) Τὴν ὑπ' ἀριθ. 789, τῆς 14ης Ὀκτωβρίου 1976 γνωμοδότησιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, προτάσει τοῦ

ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργοῦ, ἀπεφασίσασμεν καὶ διατάσσομεν :

"Ἄρθρον μόνον

Ἐγκρίνεται ἡ ὑπ' ἀριθ. 75/6.4.1976 ἀπόφασιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Μυτιλήνης τοῦ Νομοῦ Λέσβου, περὶ συστάσεως παρά τῷ ὁμωνύμῳ δήμῳ ἰδίου νομικοῦ προσώπου ὑπὸ τὸ ὄνομα "Δημοτικὸν Θέατρον Μυτιλήνης", ἔχουσα οὕτω :

1. Συνιστᾶται παρά τῷ Δήμῳ Μυτιλήνης τοῦ Νομοῦ Λέσβου ἰδίου νομικὸν πρόσωπον ὑπὸ τὸ ὄνομα "Δημοτικὸν Θέατρον Μυτιλήνης".

2. Σκοπὸς τοῦ συνιστωμένου νομικοῦ προσώπου εἶναι ἡ παροχὴ ψυχαγωγίας, ἡ τόνωσις τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος καὶ ἡ ἀνύψωσις τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν κατοίκων, ἡ συμβολὴ τούτου εἰς τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου, ἡ προαγωγὴ τῶν καλῶν τεχνῶν καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ἐρασιτεχνικοῦ Θεάτρου.

3. Πόροι αὐτοῦ εἶναι : α) ἐτησίαι ἐπιχορηγήσεις τοῦ Δήμου, β) πάσης φύσεως συνδρομαί, εἰσφοραί, δωρεαί, κληρονομίαι καὶ κληροδοσίαι, γ) εἰσπράξεις ἐκ τοῦ ἀντιτίμου τῶν παρεχομένων ὑπὸ τοῦ νομικοῦ προσώπου πραγμάτων ἢ ὑπηρεσιῶν, δ) πρόσδοδοι, ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας καὶ ε) πᾶσα παροχὴ τοῦ Κράτους ἢ ἑτέρα νόμιμοι πρόσδοδοι.

4. Τὸ συνιστώμενον νομικὸν πρόσωπον διοικεῖται ὑπὸ ἐπταμελοῦς διοικητικοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου ἐκ α) τοῦ Δημάρχου ὡς Προέδρου, β-δ) τριῶν δημοτικῶν συμβούλων ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου καὶ ε-ζ) τριῶν ἰδιωτῶν ἐπιλεγομένων ἐκ τῶν διαθετότων ἐιδικᾶς γνώσεως ἢ ἐμπειρίαν περὶ τὸ Θέατρον κλπ. καὶ ὀριζομένων δι' ἀποφάσεως τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ τὸν ἀντιπρόεδρον, τὸν ἔφορον, τὸν γραμματέα, ὡς καὶ ἐκτελεστικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ δύο μελῶν αὐτοῦ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Δημάρχου. Ἡ θητεία τῶν μελῶν τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου εἶναι διετής.

5. Τὸ νομικὸν πρόσωπον ἐκπροσωπεῖται ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων καὶ πάσης ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ προέδρου καὶ τούτου καλυομένου ἢ ἀπόντος, ὑπὸ τοῦ ἀντιπρόεδρου.

Εἰς τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν Ἐσωτερικῶν Ὑπουργῶν, ἀντίθεμεν τὴν δημοσίευσιν τοῦ παρόντος διατάγματος.

Ἐν Ἀθῆναις τῇ 15 Νοεμβρίου 1976

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Δ. ΤΣΑΤΣΟΣ

Ὁ ὑπουργὸς Ἐσωτερικῶν
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΚΕΛΕΣΤΑΘΗΣ

ΤΑ ΜΙΣΘΟΛΟΓΙΚΑ ΤΗΣ ΛΥΡΙΚΗΣ

Περί συμπληρώσεως τῆς ὑπ' ἀριθ. 7535/1171/2.4.75 κοινῆς Ὑπουργι-

κῆς Ἀποφάσεως (ΦΕΚ 369/Β/3.4.76), ὡς αὕτη διευορφώθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 14091/2931/31.3.1976 ὁμοίας (ΦΕΚ 431/Β/2.4.76) "περὶ καθορισμοῦ ἀποδοχῶν τοῦ ἐπὶ σχέσει ἐργασίας ἰδιωτικοῦ δικαίου προσωπικοῦ τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηπῆς" (Ἀριθ. 49024/9617/20-11-76)

ΦΕΚ τευχ. Β', ἀριθ. 1389/20-11-76

ΑΥΞΗΣΗ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΗΘΟΠΟΙΩΝ

"Περί αὐξήσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Ταμείου Συντάξεων Ἡθοποιῶν, Συγγραφέων καὶ Τεχνικῶν Θεάτρου καταβαλλομένων συντάξεων" (Ἀριθ. Β2/33/489/19-11-76).

Ἀπὸ 1.10.76 αὐξάνονται αἱ ὑπὸ τοῦ Ταμείου Συντάξεων Ἡθοποιῶν, Συγγραφέων καὶ Τεχνικῶν Θεάτρου καταβαλλόμεναι συντάξεις κατὰ τὰ ἀκόλουθα ποσοστά :

α) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 103,50 δραχ., κατὰ 22,60%.

β) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 110 δραχ., κατὰ 20%.

γ) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 115 δραχ., κατὰ 18,90%.

δ) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 125 δραχ., κατὰ 16,60%.

ε) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 138 δραχ., κατὰ 13%.

στ) Αἱ ἀπονεμηθεῖσαι ἐπὶ τῇ βάσει ἡμερομισθίου ἀνειδικευτοῦ ἐργάτου 165, 60 ἕως 181,16 δραχ., κατὰ 7,4%.

ΦΕΚ τευχ. Β', ἀριθ. 1387/19-11-76

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑΣΤ. ΤΑΣΕΩΝ

Στό ὑπ' ἀριθ. 1305 Β' τεύχος τῆς Έφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τῆς 25/10/76, δημοσιεύτηκε ἡ παρακάτω ὑπουργικὴ ἀπόφαση :

Ἄριθ. Β2/33/248

Περί τροποποιήσεως ἐνίων διατάξεων τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Ταμείου Συντάξεων Ἡθοποιῶν, Συγγραφέων καὶ Τεχνικῶν Θεάτρου.

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Έχοντας υπ' όψη :

Ἀποφασίζομεν : Εἰς τὸ Καταστατικὸν τοῦ Ταμείου Συντάξεων Ἡθοποιῶν Συγγραφέων καὶ Τεχνικῶν Θεάτρου ἐπέρχονται αἱ κάτωθι τροποποιήσεις : . . .

2. Τὰ ἐδάφια δευτέρων καὶ τρίτων τῆς παραγράφου 6 τοῦ ἀρθροῦ 43 τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Ταμείου τροποποιοῦνται ὡς ἀκόλουθος :

"Τὰ κατὰ τὸ προηγούμενον ἐδάφιον

ποσοστά 80% ή 90%, υπολογίζονται από 1.1.1968 και έφεξης, επί του αντίστοιχου τεκμαρτού ήμερομισθίου της ασφαλίστικης κλάσεως ήτις έλήφθη ύπ' όψιν διά τόν καθορισμόν τής συντάξεως άναπροσηρμοσμένου κατά τό όμοιον άκριβώς ποσοτόν καθ' ό ηυξήθη τό κατώτατον όριον ήμερομισθίου άνειδικεύτου έργατου από 1.7.1967 και θέλει αύξηθή τοῦτο μέχρι τοῦ χρόνου ένάρξεως τοῦ συνταξιοδοτικού δικαιώματος.

Αί διατάξεις τοῦ προηγουμένου έδαφίου έφαρμόζονται και επί τών άπονεμηθεισών μέχρι τής ένάρξεως τής ισχύος αύτου συντάξεων".

Έν Αθήναις τή 13 Οκτωβρίου 1976

Οί ύφυπουργοί

Οικονομικών

Ι. ΦΙΚΙΩΡΗΣ

Κοινωνικών Ύπηρεσιών

Α. ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΡΟΧΗ ΑΔΕΙΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΧΟΡΟΥ

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἀλικὴν Οὐσταμπασιδίου ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης”. (Ἀριθ. Φ. 07/24299/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 948/9-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὸ Δημοτικὸν Ὠδεῖον Λαμίας ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Λαμίας”. (Ἀριθ. Φ. 07/31450/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 948/9-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὸ Ἀπολλώνιον Ὠδεῖον ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Κλασσικοῦ Χοροῦ καὶ Ρυθμικῆς εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/22875/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Αἰκατερίνην - Ἀγγελικὴν Κοντοσώφου ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Κλασσικοῦ Μπαλλέτου καὶ Ρυθμικῆς εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/244118/31 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 938/8-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν” ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Κλασσικοῦ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/34859/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἰωάνναν - Μαρίαν Κοντοῦλην ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/23087/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Αἰκατερίνην Σκοπελίτου - Καλογεροπούλου ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ κλασσικοῦ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/22106/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἑλένην

Πατοῦνα ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς - Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/20669/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἑλ. Γρηγοριάδου - Μουρτζικου ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/20668/31 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Μυρτώ Παράσχη ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Χοροῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/20665/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Σοφίαν Ροδόπη Κούβαρη - Nassibian ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/19377/31 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἄνναν Σιλβέστερ - Πέτροβα ἀδείας ἰδρύσεως Παραρτήματος Σχολῆς Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/24114/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὴν Ἀλέξανδρον Μπερτόλη - Ραγκούση ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/24033/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χορηγήσεως εἰς τὸν Τιμολέοντα Παππᾶν ἀδείας ἰδρύσεως Σχολῆς Ρυθμικῆς καὶ Μπαλλέτου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν”. (Ἀριθ. Γ/Φ07/13231/30 - 7 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

ΠΕΤΥΧΑΝ ΚΡΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

“ Περὶ χαρακτηρισμοῦ ὡς Ἀρχαιολογικῶν Χώρων τῶν περιοχῶν : α) τοῦ προϊστορικοῦ οικισμοῦ εἰς θέσιν “ Πύργος Βραβάνας” μετὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ Πύργου, ὡς καὶ ζώνης προστασίας ἀκτίνας 500 μ. περίε αὐτοῦ, β) τοῦ βραχῶδους ὑψώματος εἰς θέσιν “ Γκούρι Μπίτι” Ν. Δ. τοῦ Πύργου Βραβάνας, γ) τῆς περιοχῆς τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Ἐρασίνου μετὰ τοῦ ἐπ' αὐτοῦ κλασσικοῦ ταφικοῦ κτίσματος, μετὰ περιβόλου, ὡς καὶ ζώνης προστασίας περίε αὐτοῦ, ἀκτίνας 300 μ.”. (Ἀριθ. Α/Φ31/20737/1563/16 - 8 - 75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 952/10-9-75

“ Περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς Κοινότητος Φισκάρδου Κεφαλληνίας ὡς τόπου ἰδιαίτερου φυσικοῦ κάλλους καὶ ὡς οικισμοῦ χρήζοντος εἰδικῆς Κρατικῆς προστασίας, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ ἐνδιαφέρον ἀρχιτεκτονικὸν σύνολον”. (Ἀριθ. Α/Φ31/33554/2632/21-7-75).

Φ.Ε.Κ. τευχ. Β', ἀριθ. 907/27-8-75

“ Περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Θουκυδίδου 12 εἰς Πλάκκων οἰκίας ὡς χρῆζούσης εἰδικῆς Κρατικῆς Προ-

στασίας, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ ἀξιόλογον δείγμα εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀθηναϊκῆς νεοκλασσικῆς ἀρχιτεκτονικῆς”. (Ἀριθ. Α/Φ31/6048/430/31-10-75).

ΦΕΚ τευχ. Β', ἀριθ. 1304/11-11-75

“ Περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς ἐπὶ τῶν ὁδῶν Κλειοῦς καὶ Ἀλεξάνδρου Παπαδοπούλου, εἰς συνοικίαν “ Τσανάρι” (Πλάτανος) τῆς ἄνω πόλεως Θεσσαλονίκης, κειμένης κρήνης, ὡς ιστορικοῦ διατηρητέου μνημείου, καθ' ὅσον αὕτη ἀποτελεῖ σημαντικὸν δείγμα τῆς παραδοσιακῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ πολεοδομίας, ὡς καὶ χαρακτηριστικὸν ἔργον κοινῆς ὠφελείας τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας”. (Ἀριθ. Α/Φ31/38833/3256/17 - 11 - 75).

ΦΕΚ τευχ. Β', ἀριθ. 1391/26-11-75

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΒΟΥΛΗΣ

Στὸ ὑπ' ἀριθ. 363 Β' τεῦχος τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, τῆς 1/4/75, δημοσιεύθηκε ἡ παρακάτω ὑπουργικὴ ἀπόφασις:

Ἀριθ. 1533

Περὶ συγκροτήσεως Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν ταξινόμησιν καὶ καταλογράφησιν τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς ἀποκειμένων ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ κωδίκων.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει:...

Συγκροτοῦμεν Ἐπιτροπὴν ἀποτελουμένην ἐκ τῶν κάτωθι:

1. Ἰωάννου Πούλου, Ἐπιτίμου συντάκτου τοῦ ἱστορικοῦ λεξικοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὡς Προέδρου.
2. Δόμνας Δοντά, διευθυντρίας Ἀρχείου Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν - Ἱστορικοῦ.
3. Σπυρίδωνος Μιχοπούλου, ἐκπαιδευτικοῦ.
4. Παναγῆ Δ. Ζούβα, ἱστορικοῦ, καὶ
5. Σπυρίδωνος Μουρελάτου, διευθυντοῦ τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς, ὡς μελῶν.

Γραμματέα τῆς ὡς ἄνω Ἐπιτροπῆς ὀρίζομεν τὸν ἐπὶ 4ῳ βαθμῷ ὑπάλληλον τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς Θεωμᾶν Παπαδόπουλον.

Ἔργον τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης ἔσται ἡ ταξινόμησις καὶ καταλογράφησις τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Βουλῆς ἀποκειμένων ὡς ἄνωτέρω ἱστορικῶν ἐγγράφων καὶ κωδίκων ἅμα δὲ καὶ ἡ πρότασις περὶ ἐπιστημονικῆς ἐκδόσεως ἐνίων ἐξ αὐτῶν κατὰ τὰς διατάξεις τῆς παρ. ζ' τοῦ ἄρθρου 31 τοῦ ἰσχύοντος Εἰδικοῦ Κανονισμοῦ ἐσωτερικῆς λειτουργίας τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὴν κατὰ τὰ ἄνωτέρω συγκροτούμενην Ἐπιτροπὴν αἱ συνεδριάσεις τῆς ὁποίας δὲν δύνανται νὰ ὑπερβῶσι τὰς 10 μνημιαίως, θέλει καταβληθῆ ἀποζημίωσις καθοριζομένη βάσει τῶν διατάξεων τοῦ Ν.Δ. 4548/66, δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἡ παρούσα δημοσιευθῆτω διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1 Ἀπριλίου 1975

Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

ΑΛΛΑΓΕΣ ΕΡΓΩΝ ΣΤ' ΑΘΗΝΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΩΣ ΤΙΣ 31 ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΗ

■ ΑΘΗΝΑ (Καρρᾶς, Τζώρτζης, Καζιάνη) : "Αρχισε 14 Ὀχτώβρη με τὸ μουσικαλ τοῦ Μαρσέλ Πανιὸλ "Τοπάτς" ● Παιδικὴ Σκηνὴ Ἐ. Καλογροπούλου : "Αρχισε 14 Νοέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Φρήντριχ Κάριλ Βέχτερ "Σχολεῖο γιὰ Κλόουν".

■ ΑΘΗΝΩΝ (Δημ. Μυράτ-Βούλα Ζουμπούλακη) : "Απὸ 14 Ὀχτώβρη ὡς 14 Νοέμβρη τὸ ἔργο τοῦ Ρομαίν Ρολάν "Τὸ παιχνίδι τοῦ ἔρωτα καὶ τοῦ θανάτου" ● "Απὸ 18 Νοέμβρη "Ὁ χείμαρρος" τοῦ Μάξ Χάλμπε.

■ ΑΙΓΑΝ (Σύγχρονο Λαϊκὸ Θέατρο) : "Αρχισε 2 Δεκέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Ἑρβιν Σουλβάνους "Βίκτωρ Χάρα, τραγουδώντας τὴ Χιλή".

■ ΑΚΑΔΗΜΟΣ (Δ. Στυλιανοπούλου) : "Απὸ 19 Ὀχτώβρη ὡς 3 Δεκέμβρη ἡ κωμωδία τῶν Θωμόπουλου-Τσάμη "Ἡ Κολπατζοῦ" ● "Απὸ 4 Δεκέμβρη ἡ κωμωδία τοῦ Γ. Τσάμη "Μιὰ Μαρία σὲ τιμὴ εὐκαιρίας" ● Παιδικὴ Σκηνὴ : "Απὸ 13 Νοέμβρη "Ἡ Αὐγούλα καὶ δυὸ νάνοι στὸ Βασίλειο τῶν ζώων" τῆς Μ. Γουμενοπούλου.

■ ΑΚΡΟΠΟΛ (Χατζηχρήστος, Βέγγος, Παπανίκα) : "Αρχισε 29 Ὀχτώβρη με τὴν ἐπιθεώρηση τοῦ Ἡλία Λυμπερόπουλου "Ἐξὼ ἀπὸ τὰ δόντια" καὶ "Τὰ μεταξωτὰ... βρακιά".

■ ΑΛΑΜΠΡΑ (Βασιλάκου - Μυλωνᾶς) : "Αρχισε 9 Ὀχτώβρη με τὸ ἔργο τοῦ Τζαίμς Μπάρρι "Μαίρη Ρόζ, μιὰ παράξενη ἱστορία" ● "Απὸ 25 Δεκέμβρη "Οἱ μικροαστοὶ" τοῦ Γκόρκυ.

■ ΑΛΙΚΗ (Ἀλίκη Βουγιουκλάκη - Γιάννης Φέρτης) : "Αρχισε 27 Νοέμβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Γιάν ντε Χάρτογκ "Νυφικὸ κρεβάτι" ● "Απὸ 22 Νοέμβρη, σὲ παράλληλες παραστάσεις, τὸ "Ἑλληνικὸ Λαϊκὸ Θέατρο" τοῦ Μ. Κατράκη με τὴν τραγωδία τοῦ Αἰσχύλου "Προμηθεὺς Δεσμώτης".

■ ΑΛΦΑ ("Σύγχρονο Ἑλληνικὸ Θέατρο", Ληναῖος - Φωτίου) : "Αρχισε 8 Ὀχτώβρη με τὴ σατιρικὴ κωμωδία τοῦ Τζάκο Μπεθενκούρ "Ἡ ἀπαγωγή τοῦ Πάπα" (ἐπανάληψη) ● "Απὸ 19 Νοέμβρη, σὲ παράλληλες παραστάσεις, τὸ ἔργο τοῦ Τζ. Χαίηζ "Οἱ δραπετές".

■ ΑΜΠΡΑΛ (Γιούλη, Φουσσοῦν, Καρακατσάνης) : "Αρχισε 16 Ὀχτώβρη με τὸ ἔργο τοῦ Καλντερόν "Ἡ γυναίκα στοιχεῖο".

■ ΑΝΑΛΥΤΗ (Κ. Ἀναλυτῆ - Κ. Ρηγόπουλος) : "Αρχισε 22 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Μάρκ Καμολεττί "Μεταξὺ συζύγων".

■ ANNA-MARIA ΚΑΛΟΥΤΑ ("Ἀμφιθέατρο" τοῦ Σπύρου Εὐαγγελιάτου) : "Απὸ 2 Νοέμβρη Ὀμήρου "Ὀδύσεια".

■ ΑΥΛΑΙΑ (Παπαζήσης, Στασινοπούλου, Στρατηγεῦ) : "Αρχισε 2 Νοέμβρη

με τὴν κωμωδία τῶν Βασ. Ἀργυρόπουλου - Γ. Κατσαμπῆ "Ἐνας ὑπερφυσικὸς μπεμπές".

■ ΒΕΑΚΗ (Λαϊκὴ Σκηνὴ Θεάτρο Τέχνης) : "Αρχισε 2 Νοέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Κάριλ Γκολντόνι "Ἰπτηρέτης δύο ἀφεντάδων" ● Παιδικὴ Σκηνή

■ Ἡ Γοίνα Μιροσνιτσένκο, ἀντιπρόβλητη Μάσα στὶς "Τρεῖς ἀδελφές", θὰ μένει πάντα στὴ μνήμη τῶν ἀθηναίων.

■ "Αρχισε 23 Δεκέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Γ. Ἀρμένη "Τὸ ὄνειρο καὶ οἱ περιπέτειες τοῦ Τζιτζιρή".

■ ΒΕΜΠΙΟ (Βλαχοπούλου, Πάριος, Ἐξαρχάκος, Βογιατζῆς, Μεταξόπουλος, Φοντάνα) : "Αρχισε 6 Νοέμβρη με τὴν ἐπιθεώρηση τῶν Νικολαΐδη, Πυθαγόρα, Ἰακωβίδη "Εὐτυχέστα κι ἄστα".

■ ΒΕΡΓΗ ("Ἐλσα Βεργῆ - Χρήστος Φράγκος) : "Αρχισε 8 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Τέρενς Ράττιγκαν "Ὁ, Μαιτρέσσα μου" (ἐπανάληψη).

■ ΒΡΕΤΑΝΝΙΑ (Ἀντωνόπουλος, Κρούσκα, Ἐξαρχος) : "Αρχισε 28 Σεπτέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Χέρμπερτ Γκάρντνερ "Χιλιάδες Κλόουν" ● "Απὸ 11 Δεκέμβρη ἡ κωμωδία τοῦ Λέσλι Στῆβενς "Μαθήματα γάμου" (ἐπανάληψη) καὶ,

παράλληλα, κάθε Πέμπτη, ὡς τὶς 14 Δεκέμβρη, τὸ ἔργο "Χιλιάδες κλόουν".

■ ΓΚΛΟΡΙΑ (Νικολάου, Σταμουλάκη, Γιουλάκη, Βασταρδῆς) : "Αρχισε 2 Νοέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Ἀσημάκη Γιάλαμᾶ "Χίλιες καὶ μιὰ νύχτα" ● Παιδικὴ Σκηνὴ : "Απὸ 25 Νοέμβρη Γ. Δρόση "Ἡ Χιονάτη καὶ οἱ 7 νάνοι".

■ ΔΙΑΝΑ (Γ. Κωνσταντίνου - Μ. Κουινελάκη) : "Αρχισε 8 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Γ. Κωνσταντίνου "Μιὰ παρθένα... γιὰ μένα".

■ ΔΙΟΝΥΣΙΑ (Δημ. Χόρν) : "Αρχισε 29 Ὀχτώβρη με τὸ ἔργο τοῦ Πήτερ Μπάρνς "Ὁ δικὸς μας".

■ ΕΘΝΙΚΟ : "Απὸ 12 ὡς 17 Ὀχτώβρη τὸ "Θέατρο Τέχνης" τῆς Μόσχας, σὲ παράλληλες παραστάσεις, τὰ ἔργα "Οἱ τρεῖς ἀδελφές" καὶ "Γλάρος" τοῦ Ἄντον Τσέχοφ καὶ "Οἱ τελευταῖοι" τοῦ Μ. Γκόρκυ ● Στις 28, 29 καὶ 30 Ὀχτώβρη προβολὴ τῆς ταινίας "Ἡ τραγωδία τοῦ Αἰγαίου" ● "Απὸ 5 ὡς 28 Νοέμβρη τὸ ἔργο τοῦ Ν. Καζαντζάκη "Καποδίστριας" ● "Απὸ 30 Νοέμβρη ὡς 5 Δεκέμβρη τὸ Βουλγαρικὸ Ἐθνικὸ Θέατρο Νεολαίας, σὲ παράλληλες παραστάσεις, τὰ ἔργα "Οἱ τρεῖς σωματοφύλακες" τοῦ Μάρκ Ρέχελς καὶ "Ὁ λύκος καὶ τὰ ἐφτά κατσικάρια" τῶν Δημητρώφ - Βλαντιγκέροφα ● "Απὸ 7 ὡς 12 Δεκέμβρη "Καποδίστριας" τοῦ Ν. Καζαντζάκη ● "Απὸ 17 Δεκέμβρη "Τὰ δράματα τῆς Σιμόν Μασάρ" τοῦ Μπ. Μπρέχτ.

■ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ (Π. Λάζου - Γ. Μάζης) : "Αρχισε με τὸ ἔργο τοῦ Ἔγκον Βόλφ "Χάρτινα λουλούδια".

■ ΘΕΑΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ (Δ. Ποταμίτης) : "Αρχισε 14 Ὀχτώβρη με τὸ ἔργο τοῦ Ὄσκαρ Οὐάιλντ "Τὸ πορτραῖτο τοῦ Ντόριαν Γκραιή" ● Παιδικὴ Σκηνὴ : "Απὸ 2 Νοέμβρη "Τὰ θαύματα τῆς ὀμπρέλλας" τοῦ Γ. Σανθούλη.

■ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΛΑΟΥ : "Αρχισε 7 Δεκέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Νάζιμ Χικμέτ "Τὸ κρανίο".

■ ΚΑΒΑ ("Οἱ Συνεργάτες") : "Αρχισε 10 Νοέμβρη με τὴν πολιτικὴ σάτιρα τῶν Ν. Λιακάκου - Κ. Μπιλήρη "Αἰνίγματα καὶ ἀνοίγματα" ● Κουκλοθέατρο "Καλημέρα" : "Απὸ 6 Νοέμβρη "Τὰ τενεκεδάκια, ὁ Μπουλντόζας καὶ τὸ Κουρδιστάν" τῆς Ε. Φακίνου.

■ ΚΑΛΛΙΘΕΑΣ (Ἑταιρικὸς Θίασος ΣΕΗ "Θεατρῖνο") : "Αρχισε 15 Δεκέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Ἰακώβου Καμπανέλλη "Ἡ ἡλικία τῆς νύχτας".

■ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΑΘΗΝΩΝ : "Αρχισε 19 Δεκέμβρη καὶ κάθε Σαββατοκύριακο με τὸ ἔργο τοῦ Σλαβομίρ Μρόζεχ "Ἐνα εὐτυχὲς γεγονός".

■ ΚΑΠΠΑ (Ἀλεξανδράκης, Κούρκου-

λος, Γαληνέα, Μιχαλακόπουλος, Καλογεραπούλου): "Άρχισε 5 Νοέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ "Άντον Τσέχωφ "Γλάρος".

❖ ΚΥΒΟΣ (Κάππης, Διαλυνᾶ, Βανίτα): "Άρχισε 17 Νοέμβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Μ. Βενιέρη "Πορτοφολᾶ ... ἀγάπη μου".

❖ ΛΟΥΖΙΤΑΝΙΑ (Νέα Πορεία): "Άρχισε 14 Ὀχτώβρη με τὴ σάτιρα τοῦ Γ. Χαραλαμπίδη "Αὐτοκράτωρ Νωματάρης".

❖ ΜΕΤΑΛΛΕΙΟΝ (Τὸ Θέατρο τοῦ παιδιού): "Άρχισε 9 Δεκέμβρη με τὸ "Γαϊτανάκι", ἀπὸ τὸ ὄμῶνυμο διήγημα τῆς Ζωρζ Σαρρῆ, σὲ διασκευὴ τοῦ Γ. Καλατζόπουλου.

❖ ΜΙΝΩΑ (Μουστάκας, Μιχαλόπουλος, Φωτόπουλος, Λιβυκοῦ): "Άρχισε 30 Ὀχτώβρη με τὸ μιούζικαλ "Τὸ κλουβὶ με τὶς τρελλές" τοῦ Ζάν Πουαρέ σὲ διασκευὴ Γιώργου Λαζαρίδη.

❖ ΜΟΥΣΟΥΡΗ (Ρουσσέα, Ξενίδης, Γαλανός): "Άρχισε 9 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Ἀλ. Κασόνα "Διαβολομένη μυλωνοῦ".

❖ ΜΠΡΟΝΤΓΟΥΑΗ (Γ. Γκιωνάκης): "Άρχισε 9 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τῶν Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου "Ἐνα βότσαλο στὴ λίμνη".

❖ ΝΕΑ ΣΚΗΝΗ Ἑθνικοῦ Θεάτρου: "Άπὸ 29 Ὀχτώβρη ὡς 12 Δεκέμβρη τὰ ἔργα τοῦ Φεντερίκο Γκαρθία Λόρια

"Οἱ φασουλῆδες τοῦ Κατσιπόρρα" καὶ "Περλιμπλὶν καὶ Μπελίσια" ● Ἀπὸ 18 Δεκέμβρη "Ἡ γειτονιά τοῦ Τσέχωφ" τοῦ Νόττη Περγιάλη.

❖ ΟΡΒΟ (Φόνσου, Ἐρήμου, Ναθαναήλ, Καρόλου): "Άρχισε 4 Νοέμβρη με τὸ ἔργο τῆς Ντενίς Μποναῶλ "Ἀνάλαφρες τὸν Αὐγουστο".

❖ ΠΑΠΙΑ (Μηλιάδης, Ἀτζολετάκη, Βασιλειάδου, Ἀρώνη, Παυλάκης): "Άρχισε 27 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τοῦ Γιώργου Κατσαμπῆ "Ἐνας Βουλευτῆς σήμερα" ● Παιδικὴ Σκηνὴ "Ράμπα": Ἀπὸ 28 Νοέμβρη "Οἱ τρεῖς ἐπιθυμίες" καὶ "Καλλιτεχνικὸ πρακτορεῖο" τοῦ Τάσου Πετρῆ ● Ἀπὸ 14 Δεκέμβρη, σὲ παράλληλες παραστάσεις, ὁ θίασος "Ἑλληνικὴ Θεατρικὴ Γραμμῆ" με τὸ ἔργο τοῦ Χρ. Κατσιγιάννη "Ἀντι... παράσταση".

❖ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ (Καλουτᾶ, Λειβαδίτης, Σταυρίδης, Μοσχονᾶ, Σπολιγιάς): "Άρχισε 23 Ὀχτώβρη με τὴ διπλὴ ἐπιθεώρηση τῶν Λαζαρίδη-Ἀθερينوῦ "Γελάτε χωρὶς ρουσφέτι καὶ ... χωρὶς Κίσιινγκερ" καὶ "Μιά βραδιά στὸ Βαριετὲ Μισοῦρι".

❖ ΠΟΡΕΙΑ (Λαϊκὸ Πειραματικὸ Θέατρο): "Άρχισε 30 Ὀχτώβρη με τὶς κωμωδίες τοῦ Ἄντον Τσέχωφ "Ὁ γάμος" καὶ τοῦ Μπέρτολτ Μπρέχτ "Οἱ γάμοι τῶν μικροαστῶν".

❖ ΡΕΞ (Ρίζος, Δαδινόπουλος, Τζεβε-

λέκος, Βρανᾶ): "Άρχισε 15 Ὀχτώβρη με τὴν ἐπιθεώρηση-κωμωδία τοῦ Τσιφόρου "Τὰ παιδιά τῆς πιάτσας"—διασκευὴ Καραγιάννη, Καμπάνη, Μακρίδη.

❖ ΡΙΑΛΤΟ: "Άρχισε 27 Ὀχτώβρη με τὸ ἔργο τοῦ Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ "Ρωμαῖος καὶ Ιουλιέττα" ● Παιδικὴ Σκηνὴ Κέντρου Κλασσικοῦ Μπαλλέτου: Ἀπὸ 12 Δεκέμβρη με τὸ χοροδράμα τοῦ Λεωνίδα Ντὲ Πιᾶν "Σταχτοπούτα".

❖ ΣΟΥΠΕΡ ΣΤΑΡ Νο 1 (Παράβας, Ἀρβανίτη, Βουλγαρίδης, Παπαγιαννόπουλος): "Άρχισε 25 Δεκέμβρη με τὴν ἐπιθεώρηση τῶν Γ. Λαζαρίδη-Ν. Ἀθερينوῦ "Τί ὄ ακούσουμε ἀκόμα;"

❖ ΣΤΟΑ: "Άρχισε 28 Σεπτέμβρη με τὸ ἔργο τοῦ Γ. Διαλεγμένου "Χάσαμε τὴ θεία—στόπ" ● Παιδικὴ Σκηνὴ: Ἀπὸ 30 Δεκέμβρη "Τὸ χρυσὸ κλειδί" τοῦ Ἀλεξέι Τολστόι (Θεατρ. διασκευὴ Χάρη Σακελλαρίου).

❖ ΤΕΧΝΗΣ (Κάρολος Κούν): Ἀπὸ 23 Ὀχτώβρη ὡς 12 Δεκέμβρη τὸ ἔργο τοῦ Ζ. Καυκαλίδη "Τὸ δεῖπνο" ● Ἀπὸ 16 Δεκέμβρη, δεύτερο ἔργο: "Κοιμάτια καὶ Θρύψαλα" τοῦ Γ. Σκούρτη.

❖ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ (Λ. Κωνσταντάρης): "Άρχισε 20 Ὀχτώβρη με τὴν κωμωδία τῶν Σακελλάριου-Γιαννακόπουλου "Ἰπάρχει καὶ φιλότιμο".

❖ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΠΕΙΡΑΙΑ (Θίασος "Βλευθεροὶ καλλιτέχνες"): Ἀπὸ 28 Δεκ. "Κολοκοτρώνης" τοῦ Β. Ρώτα.

ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ

Μόνο γιὰ 3 μῆνες
(ΙΟΥΛΗ, ΑΥΓΟΥΣΤΟ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΗ)

Τὸ μνημειῶδες
τριπλὸ ἀφιέρωμα

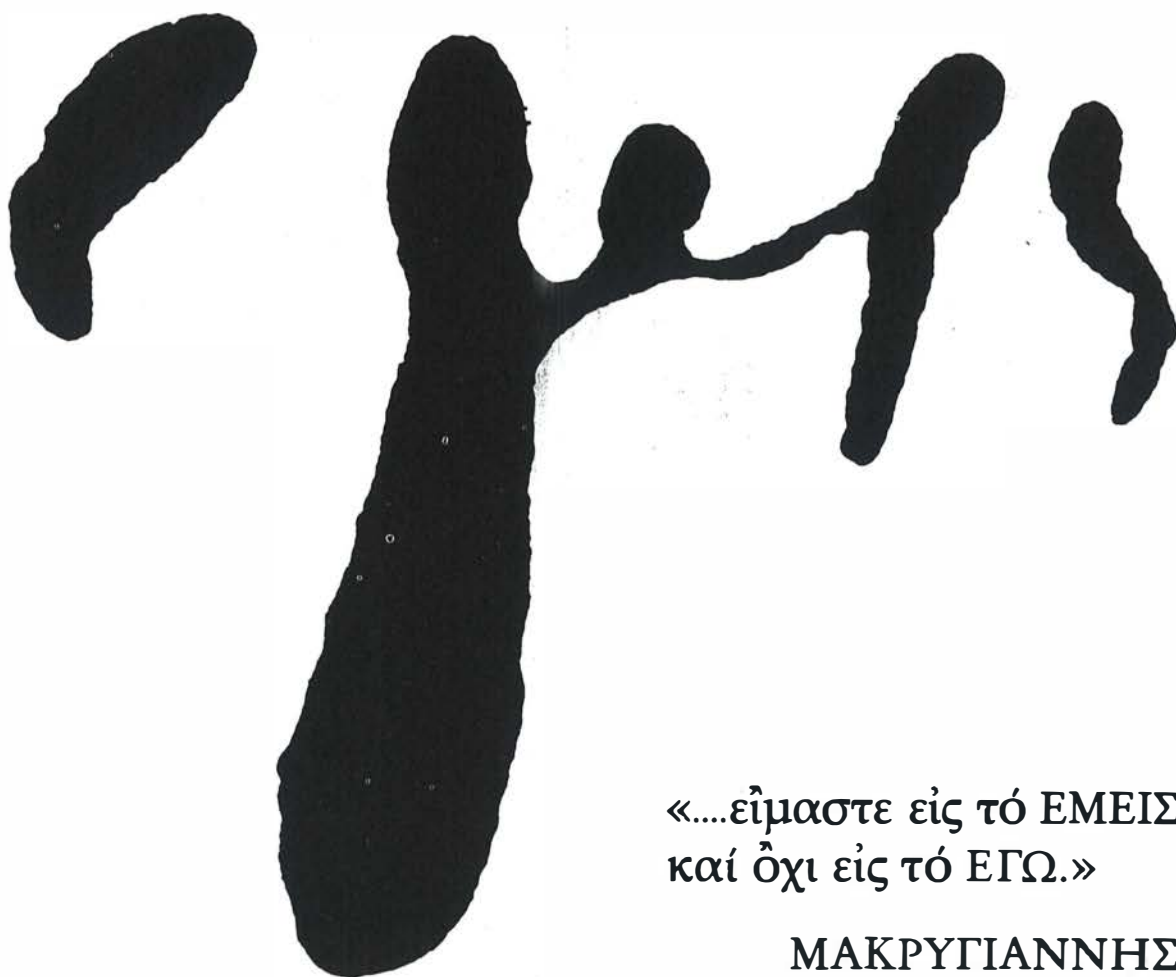
ΝΤΑΡΙΟ ΦΟ

ΕΥΡΙΠΙΔΗΣ

ΜΙΚΤΑ ΜΕΣΑ

160 σελ. - 100 εἰκόνες
Μόνο 100 δραχμὲς

ΘΕΑΤΡΟ 40-42

«...εἴμαστε εἰς τό ΕΜΕΙΣ
καί ὄχι εἰς τό ΕΓΩ.»

ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

ΠΡΟΣΕΧΩΣ

«**ἐμεῖς**» ΑΔΕΣΜΕΥΤΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

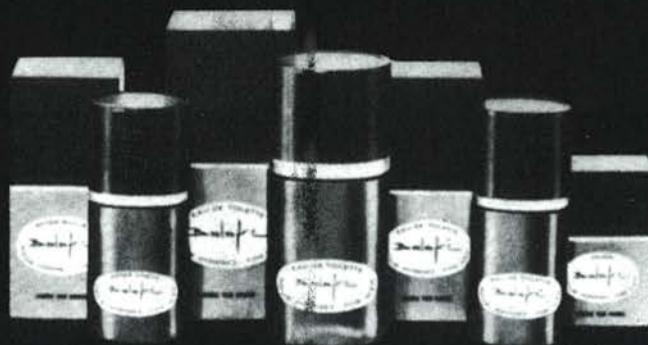

Balafre!

Ποιά ράτσα ανδρών έκτιμά την BALAFRE;

Μιά ράτσα ανδρών που επιθυμεί για τον έαυτό της
άποκλειστικά ανδρικά προϊόντα.

BALAFRE: ένας ανδρικός τόνος ανεπανάληπτα δικός σας.

Eau de Toilette
After Shave

LANCÔME pour hommes

Η Τ V
Α Γ Α Π Α
Τ Ο
Θ Ε Α Τ Ρ Ο

και ή

άστηρ **tv films**

απέδειξε αυτή την αγάπη.
Δείτε τις εισπράξεις των θεάτρων όπου παίζουν
οι πρωταγωνιστές των εκπομπών μας.
'Η επιτυχία τους δεν λέμε ότι οφείλεται σέ μας.
"Όχι βέβαια!

Οι πρωταγωνιστές μας κέρδισαν
τό μεγάλο κοινό με την αξία τους.
Την αξία τους όμως τή δείξαμε έμεις
στό μεγάλο κοινό.
Και φιλοδοξούμε σύντομα να προβάλλουμε
όλους τούς άξιους ήθοποιούς.

ΑΣΤΗΡ Τ V FILMS, ΟΜΗΡΟΥ 13, ΑΘΗΝΑ, τηλ. 605.618 - 630.373

αυτό το σήμα

Το γυναικό μέγεθος ανήκει στη διαφημιστική εταιρεία ΓΡΑΦΙΣ ΕΠΕ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ και υπογράφει εδώ και δέκα χρόνια τις καταχωρίσεις που κάνει στον ημερήσιο και περιοδικό τύπο για τα αυτοκίνητα ALFA ROMEO, τα ψυάσματα MERINOΣ, τα κρουαζιέ CAVIROS - ELISSAR - CIMAROSA, τα αυτοκίνητα SKODA, την εταιρεία ασφαλιών ζωής CANNON ASSURANCE, τις κάλτσες και κάλσες ELBEO, τα αυτοκίνητα LANCIA και AUTOBIANCHI, τα κλιματιστικά μηχανήματα PHILCO-FORD, τα έλικα τροβής FERODO, τα όργανα γρηναστούς BULLWORKER, τους ήλιους FORTEX, τα αυτοκίνητα FERRARI, τη βιομηχανία ΚΡΗΤΙΚΟΣ Α.Ε., τα όργανά της CASTROL και τα λοιπά και τα λοιπά.

Αυτό το σήμα (το γυναικό μέγεθος) μπορεί να υπογράψει και τις δικές σας καταχωρίσεις, να αναλάβει δηλαδή τη διαφήμισή σας (κίνηματογραφία, τηλεόραση, ραδιόφωνο, προώθηση, πολιτισμικές σχέσεις κ.λ.π.) άσκι νύμφη διαφημίζεσσι από συνάδελφοί εταιρεία μέλος της ΕΝΩΣΕΩΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ (έκτος, αν το αναφωνήσεται και οι δύο). Αρχί να μην ανήκει σ' αυτό, που θεωρούν τη διαφήμιση άλλα κοπιωστό και τους διαφημιστές... έρωστέγνες που δουλιούν για χόμπι.

ΓΡΑΦΙΣ ΕΠΕ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ

ΛΕΩΦ ΒΑΣ ΣΟΦΙΑΣ 14, ΑΘΗΝΑΙ 138, ΤΗΛ 742.103.4

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

«Οιδίπους επί Κολωνῶ» Σοφοκλή στό Φεστιβάλ Ἀθηνῶν ...καί στό σπίτι σας!

Διαβάστε τὸ μνημειῶδες αὐτὸ ἔργο, πρὶν δεῖτε τὴν παράσταση, γιὰ νὰ μὴ χάσετε οὔτε σταγόνα ἀπὸ τὴν ὀμορφιά καὶ τὴ μεγαλοσύνη του!

Ὁ Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ» προσφέρει τὸ δραματολόγιο τῶν Φεστιβάλ Ἀθηνῶν καὶ Ἐπιδαύρου στὴ γνωστὴ γιὰ τὴν ἐγκυρότητά της σειρὰ «ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ» καὶ στὴν τιμὴ τῶν 130 δραχμῶν ΜΟΝΟ!

- * «Οιδίπους ἐπὶ Κολωνῶ» Σοφοκλή
- * «Φιλοκτῆτης» Σοφοκλή
- * «Ἰππῆς» Ἀριστοφάνη
- * «Εἰρήνη» Ἀριστοφάνη
- * «Μῆδεια» Εὐριπίδη
- * «Βάκχες» Εὐριπίδη
- * «Ἴφιγένεια ἐν Ταύροις» Εὐριπίδη

Μεταφρασμένη ἀπὸ μιά πλειάδα κορυφαίων ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, καὶ μὲ τὴ γενικὴ ἐπιμέλεια τῶν

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ - Α' περίοδος
ΕΥΑΓΓ. ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ - Β' περίοδος

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

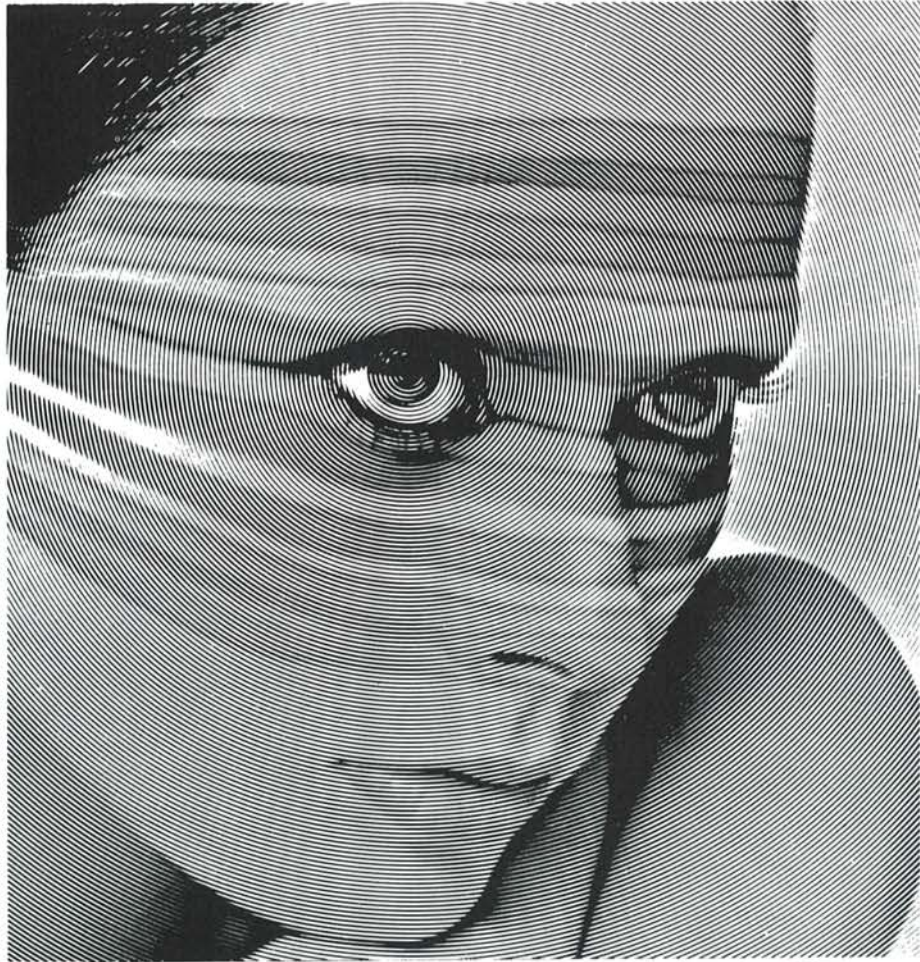
«Ι. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ»,
Ἄρσάκη 6 - Ἀθήνα - Τηλ: 324.7791

ΑΡΧΑΙΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ
Ἄπροσδόκητα σημερινοί

Στὰ βιβλιοπωλεῖα καὶ τὰ περίπτερα

Christian Dior

PARIS

PARFUMS / MAQUILLAGE

η μεγαλύτερη υποχρέωση που αναλαμβάνουμε απέναντί σας, είναι η συνέπεια στις υποχρεώσεις μας

Βασική σας απαίτηση από μια ασφαλιστική εταιρία, πρέπει να είναι η συνέπεια απέναντί σας.

Για να το πούμε απλά: τα μεγάλα όνόματα - για να είναι

πράγματι μεγάλα - πρέπει ν' αποδεικνύουν συνεχώς τη συνέπειά τους απέναντί σας.

Να εκπληρώνουν δηλαδή τις υποχρεώσεις τους στην ώρα τους. Η CANNON ASSURANCE

από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα και κάθε χρόνο, ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΟΥΤΕ ΜΙΑ ΕΚΚΡΕΜΗ ΖΗΜΙΑ! Που σημαίνει

ότι δεν καθυστερεί ποτέ τις πληρωμές της, αποδεικνύοντας έτσι το πραγματικά μεγάλο της όνομα. Γιατί

η συνέπειά της είναι μοναδικά υποδειγματική και αποδεικνύεται πάντα από επίσημα στοιχεία:

Στην Έφημερίδα της Κυβερνήσεως, με στοιχεία που δίνει το Υπουργείο Έμπορίου, υπάρχει η εικόνα

που παρουσιάζουν οι Έταιρίες Ασφαλειών Ζωής, σχετικά με έργασίες τους γενικά και τις εκκρεμείς ζημίες.

Και βλέπουμε στα ανάλογα τεύχη★ ότι η CANNON ASSURANCE από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα,

είναι πάντα πρώτη στη συνέπεια. Και όσοι πελάτες «γεύτηκαν» αυτή τη συνέπεια θεώρησαν

υποχρέωσή τους να μās εύχαριστήσουν με επιστολές που έχουμε κατά καιρούς δημοσιεύσει,

και που αποτελούν άλλη μια απόδειξη για τη συνέπειά μας.

Να λοιπόν γιατί θεωρούμε ότι η μεγαλύτερη υποχρέωση που αναλαμβάνουμε απέναντί σας

είναι η συνέπεια στις υποχρεώσεις μας. Αυτό είναι το πιστεύω μας και το αποδεικνύουμε συνεχώς.

★ Έφημερίδα Κυβερνήσεως, Στοιχεία Υπουργείου Έμπορίου, Τεύχη: ΦΕΚ 233|22 - 3 - 71,

ΦΕΚ 280|21 - 3 - 72, ΦΕΚ 598|24 - 4 - 73, ΦΕΚ 929|18 - 5 - 75, ΦΕΚ 1765|15 - 7 - 75, ΦΕΚ 413|13 - 3 - 76)

CANNON ASSURANCE* LIMITED

ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΖΩΗΣ, ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ, ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ,
ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΑΚΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ, & ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΗΣΕΩΣ. ΟΜΑΔΙΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΕΡΒΙΑΣ 2 · ΑΘΗΝΑΙ · ΤΗΛ. 3238.290,1,2 · ΘΕΣ/ΝΙΚΗ: ΒΑΣ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ·ΚΟΜΝΗΝΩΝ 26
ΤΗΛ. 229527/222421/279664 · ΛΑΡΙΣΑ: ΚΥΠΡΟΥ 80 · ΤΗΛ. 222866 · ΙΩΑΝΝΙΝΑ: ΝΑΠΩΛ. ΖΕΡΒΑ 2 · ΤΗΛ. 29.012

★ ΠΡΟΦΕΡΕΤΑΙ ΚΑΝΟΝ ΑΣΟΥΡΑΝΣ

Rosenthal
studio-line

Οι πορσελάνες *Rosenthal* στο ειδικό τμήμα του καταστήματος **AKPON**

αμηχανια;

Ήλθαν ξαφνικά οί φίλοι σας και δέν έχετε τίποτα έτοιμο, να τους σερβίρετε; (μια πίτσα άς ποϋμε;) Ή μήπως γιορτάζει κάποιος γνωστός σας και τó πρόβλημά σας είναι, τι να του στείλετε; (λουλούδια, γλυκά ή κάτι άλλο;) Μή τά χάνετε...

ΑΝΟΙΞΤΕ ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΟΔΗΓΟ, κι ένας όλóκληρος κόσμος θα παρουσιαστεί μπροστά σας. Θα βγειτε άμέσως από τήν δύσκολη θέση, ενώ θα βρείτε μια γρήγορη κι άμεση λύση σε δεκάδες άλλες ειδικές περιπτώσεις.

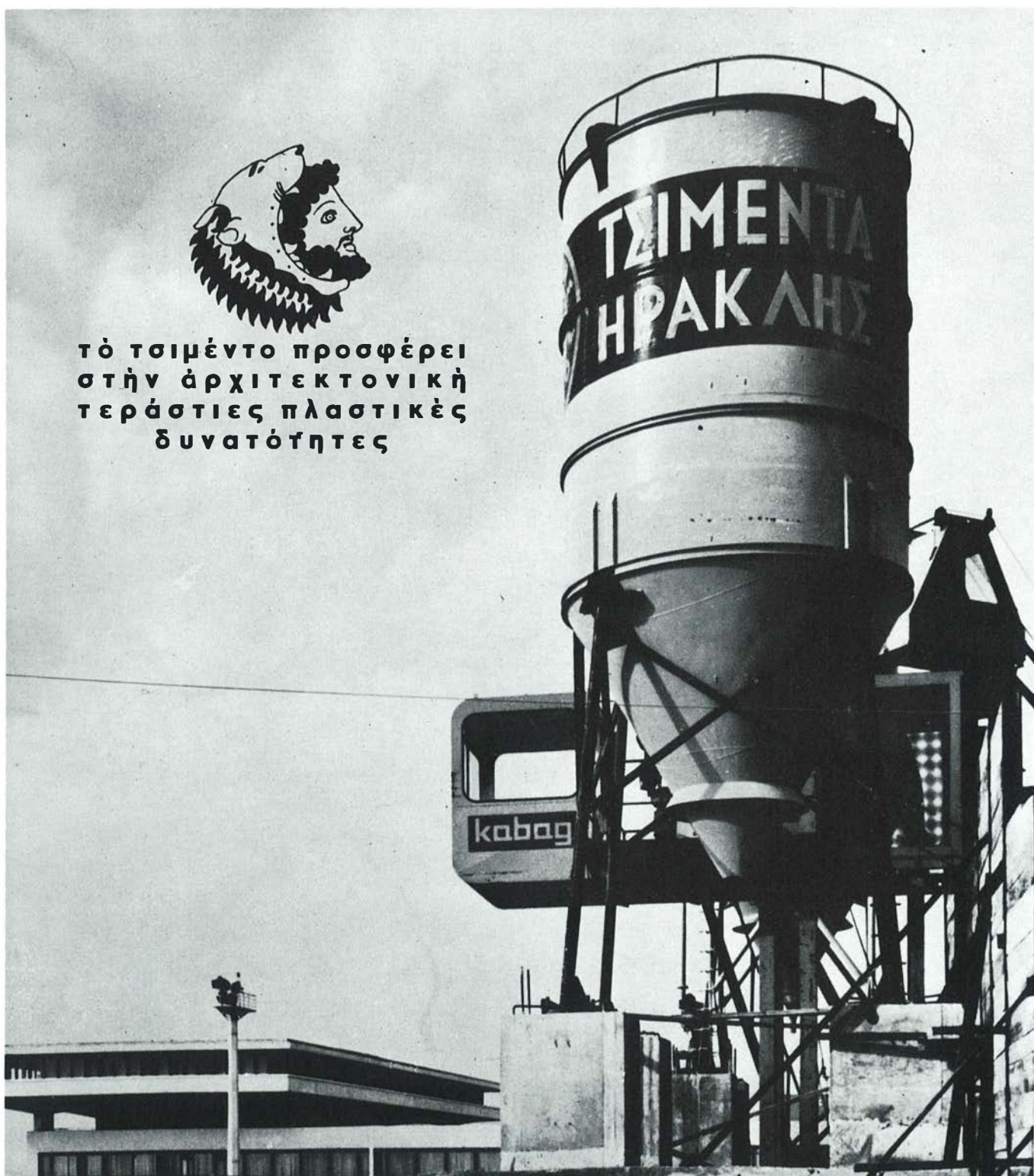
**χρυσος®
οδηγος**

**αντι να γυριζετε στους δρόμους
γυριστε τις σελίδες του**

KAMTANA

Τὸ τσιμέντο προσφέρει
στὴν ἀρχιτεκτονικὴ
τεράστιες πλαστικὲς
δυνατότητες

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΣΙΜΕΝΤΩΝ
ΤΣΙΜΕΝΤΑ - "ΗΡΑΚΛΗΣ,"

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΘΥΡΙΣ 500 - ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟΝ 80 881 ΤΕΛΕΞ 5169

Μιά* μεγάλη ιδέα από την Τογιότα : CELICA

*Μήπως έχετε κι έσείς την ίδια ιδέα ;

"Αν είσθε ο σπορτίβ τύπος, που αγαπά τις πρωτιές και τις δυνατές και εύχарιστες συγκινήσεις, ή Τογιότα έχει να σας προτείνει μία υπέροχη ιδέα: Την Σέλικα!

Αυτό το δυνατό και σβέλο άμάξι είναι ένα αρμονικό μίγμα λειτουργικότητας και άνεσης. Με σπόρ εμφάνιση και σπόρ απόδοση προσφέρει εξαιρετική πρόσφυση στο δρόμο και αύξημένη άνεση στην οδήγηση.

Στη Σέλικα θα βρείτε μία ισχυρή και αποδοτική μηχανή κι ένα απαλό σύστημα πέντε ταχυτήτων που κάνει το ταξίδι απόλαυση. Ήδη ταχύτητα επιτρέπει στην μηχανή να «μουρμουρίζει», όταν τρέχετε πολύ, και σας εξοικονομεί καύσιμα.

Καθίστε πίσω απ' το τιμόνι της Σέλικα. Μπροστά σας βρίσκεται ο καλοσχεδιασμένος πίνακας οργάνων, εξαιρετικά καλά τοποθετημένος για να οδηγείτε ξεκούραστα. Κρατήστε το τιμόνι. Ή επένδυσή του είναι από αληθινό δέρμα. Το ίδιο κι ο μοχλός των ταχυτήτων. Ή Σέλικα σας προσφέρει ακόμα μονοκόμματο χαλι σ' όλο το δάπεδο, ανακλινόμενα καθίσματα μπάκετ, ελαστικά ραντιάλ, δισκόφρενα ενισχυμένα με σερβόφρενα. Και μπορείτε να την διαλέξετε στους τύπους 1600GT και 1600ST, καθώς και στον νέο τύπο LIFT-BACK 1600ST με μεγάλη πίσω πόρτα.

Δεν είναι, λοιπόν, μία υπέροχη ιδέα ή Σέλικα; Μήπως συμπιπτει με την ιδέα που έχετε κι έσείς για το αυτοκίνητο;

**ΤΟΓΙΟΤΑ: Βλέπουμε το αυτοκίνητο
μέ τα δικά σας μάτια**

ΤΟΥΟΤΑ ΚΑΙ ΚΑΞΙΔΟΠΟΙΟΣ ΑΕΒΕ

καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγρ
καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση
καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγρ

καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγρ

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγροτης και καταθεση... καθε αγρ

SANITAS FOIL

Ἡ πιὸ πολὺτιμη βοήθὸς τῆς νοικοκυρᾶς...

Αὐτόματα πλυντήρια, ηλεκτρικές σκούπες, παρκετέζες, κουζίνες, πλυντήρια πιάτων, εὐρύχωρα ψυγεία, ἔτοιμα φαγητὰ καὶ γλυκίσματα καὶ ἔνα σωρὸ ἄλλα χρήσιμα προϊόντα τοῦ σύγχρονου τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, ἔχουν ἀντικαταστήσει, σὲ ὄλες τὶς προηγμένες χώρες τοῦ κόσμου, τὴν δυσεὐρετὴ πιὰ οἰκιακὴ βοήθὸ, ποὺ εἰδικὰ στὴν σημερινὴ ἐποχὴ τῆς καθολικῆς, σχεδόν, ἐξωσπιτικῆς ἀπασχολήσεως τῶν γυναικῶν ἢ παρουσία τῆς καὶ οἱ ὑπηρεσίες τῆς εἶναι πιὸ ἀπαραίτητες ἀπὸ ποτέ.

Μαζί, λοιπόν, μ' ὄλα αὐτὰ, ἄλλο ἓνα πρακτικὸ προϊόν προσετέθη ἤδη στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἑλληνίδας νοικοκυρᾶς. Πρόκειται γιὰ τὸ ἀλουμινοχαρτο, τὸ γνωστὸ ἐδῶ σὰν SANITAS FOIL, ποὺ σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα κατάρθωσε νὰ κατακτήσῃ τὶς καρδιές ὄλων τῶν ἀπαιτητικῶν γυναικῶν.

Στὴν Ἀμερικὴ, χρησιμοποιεῖται ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια σὲ εὐρεῖα κλίμακα, ἔχει γίνεῖ δὲ τόσο ἀπαραίτητο στὴν Ἀμερικανίδα νοικοκυρὰ ὅσο καὶ οἱ χαρτοπετσέτες τοῦ φαγητοῦ.

Τὸ SANITAS FOIL, ποὺ σὰν ἔξοδο εἶναι τελειῶς ἀσήμαντο, εἶναι πράγματι ἓνα προϊόν πρώτης ἀνάγκης, διότι δὲν διευκολύνει μόνον τὴν ἐργασία τῆς νοικοκυρᾶς, ἀλλὰ ἀξιοποιεῖ συγχρόνως, μὲ ἄμεσο τρόπο, ὄλες τὶς οἰκιακὲς ἢ ηλεκτρικὲς συσκευές.

Στὴν κατάψυξη τοῦ ψυγείου σας, τὸ κρέας, τὸ ψάρι, ὁ κιμάς, ἀκόμη καὶ τὰ ἔτοιμα μπιφτέκια, διατηροῦνται ὅπως τὰ θάζετε, χωρὶς νὰ χάσουν τίποτα ἀπὸ τὴ φρεσκάδα τους, τὰ συστατικὰ τους καὶ τὸ χρῶμα τους, διπλωμένα μὲ SANITAS FOIL. Δὲν θὰ κολλήσουν, δὲν θὰ στεγνώσουν καὶ θὰ χωρέσῃ ὁ θάλαμος διπλῆ ποσότητα ἀπ' ὅ,τι συνήθως. Στὸ ὑπόλοιπο μέρος τοῦ ψυγείου ἔχετε τεράστια οἰκονομία χώρου καὶ ἀποφεύγετε 100% τὶς δυσάρεστες μυρωδιές, ἐνῶ συγχρόνως διατηρεῖτε ὀλόφρεσκα καὶ μὲ τὶς βιταμίνες τους τὰ τρόφιμά σας, τὰ φαγητὰ ποὺ σὰς ἔμειναν, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ κυρίως τὸ κομμένο πεπόνι, καρπούζι, λεμόνι, ἀγούρι κλπ.

Στὸ φούρνο, τὸ κρέας ἢ

τὸ ψάρι σας, διπλωμένα μὲ SANITAS FOIL, ψήνονται ὠραιότατα. Τὸ φαγητό σας ἢ τὰ γλυκὰ σας, σκεπασμένα στὸ ταψὶ μὲ SANITAS FOIL θὰ ροδο-

δρομές σας, διπλώστε τὰ τρόφιμα, σάντουιτς, φρούτα κλπ. μὲ SANITAS FOIL. Θὰ διατηρηθοῦν ἀναλλοίωτα, φρέσκα, ζεστὰ ἢ κρύα, ὅπως τὰ δι-

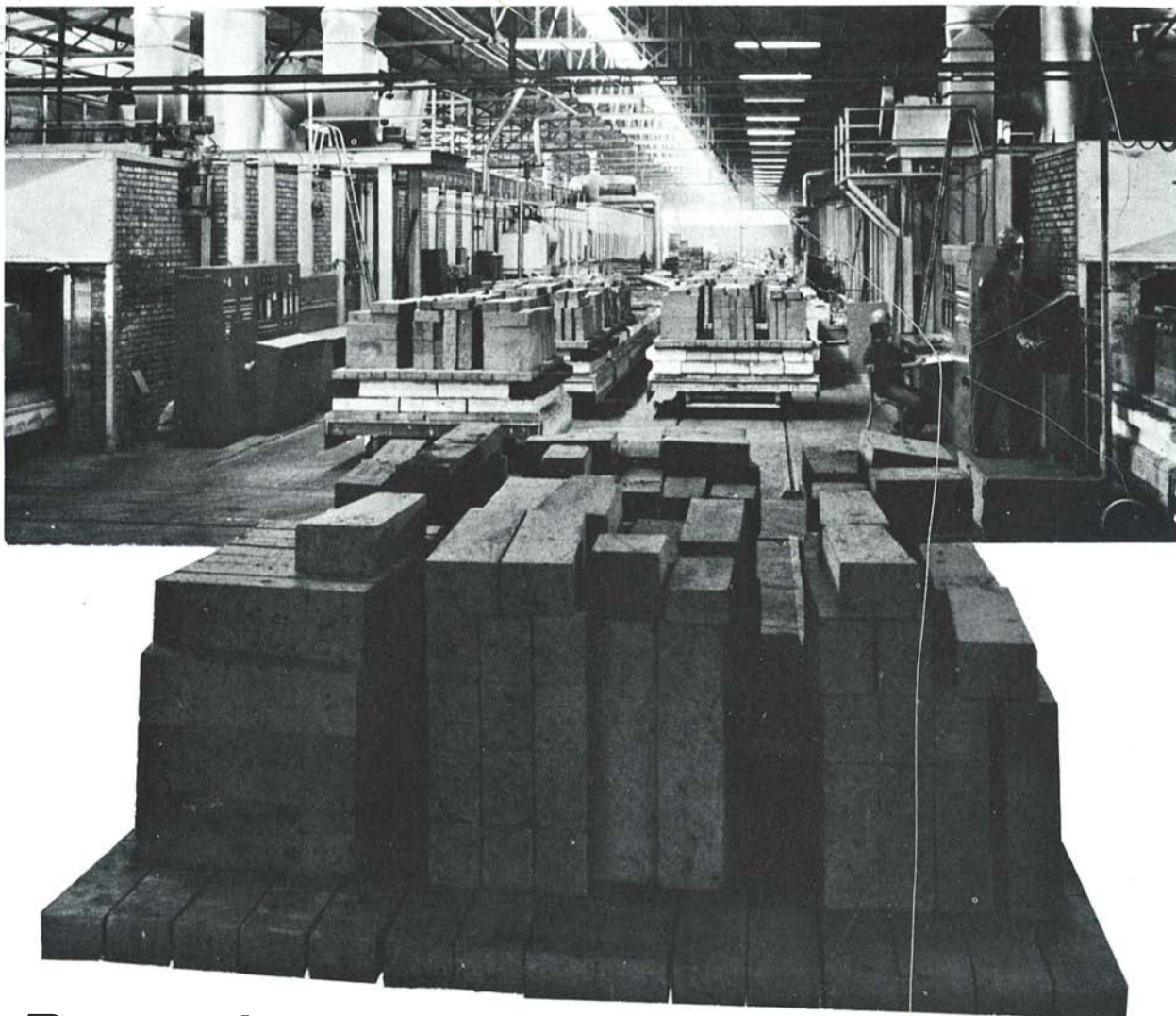

κοκκινίσουν χωρὶς νὰ καοῦν. Ἐπίσης, ἓνα φύλλο ἀλουμινοχαρτο στρωμένο κάτω στὸ φούρνο, θὰ σὰς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν κόπο τοῦ καθαρίσματος.

Σ' ἓνα πρόχειρο σαγανάκι, ποὺ φτιάχνετε μὲ διπλὸ SANITAS FOIL, μπορεῖτε νὰ ψήσετε στὸ μάτι τῆς κουζίνας σας, σὲ σιγανὴ φωτιά, μπιφτέκια, φιλέτο, ἢ μπριζόλες.

Στὴν ἐξοχή ἢ στὶς ἐκ-

πλώσατε, γιὰ πολλὲς ὥρες καὶ ἐπιπλέον θὰ χρησιμοποιήσετε τὸ SANITAS FOIL γιὰ πρόχειρα πιάτα. Τὸ ἱδιο ὕλικό, μπορεῖ κάλλιστα νὰ χρησιμοποιηθῇ καὶ γιὰ τὴ διακόσμηση τοῦ σπιτιοῦ σας, ἀφοῦ μπορεῖτε μ' αὐτὸ νὰ καλύψετε τὶς γλάστρες σας ἢ ὅποιαδήποτε ἄλλη ἐπιφάνεια ἐπιθυμεῖτε. Ἄλλωστε πολλὲς ἄλλες χρήσεις τοῦ SANITAS FOIL θὰ ἀνακαλύψετε καὶ μόνες σας.

Βασικά πυρίμαχοι πλίνθοι και κονιάματα

Ποιότητες: Έψημμένοι μαγνησιακοί, έψημμένοι μαγνησιακοί έμποτισμένοι διά πίσης έν κενώ, έψημμένοι μαγνησιοχρωμιτικοί, άνοπτηθείσαι μαγνησιακοί διά πίσης συνδεδεμένοι και πυρίμαχα κονιάματα.

Χρήσις: Είς έπενδύσεις μεταλλακτών χάλυβος, ώς και ήλεκτροκλιβάνους χαλυβουργείων, είς τάς ζώνας καύσεως των περιστροφικών κλιβάνων τής τσιμεντοποιίας και παραγωγής διπύρου μαγνησίας, καθώς και είς τάς ζώνας

καύσεως των καθέτων κλιβάνων τής άσβεστοποιίας και είς κλιβάνους ύαλουργίας.

Προϊόντα προηγμένης τεχνολογίας, άνεγνωρισμένα διεθνώς.

Βασικοί παράγοντες παραγωγικής έπιτυχίας: Η χρησιμοποιουμένη άριστη ποιότης διπύρου μαγνησίας, γνωστή ώς ποιότης «Σκαλιστήρη» και οι πολλαπλοί έλεγχοι του προϊόντος υπό ειδικευμένου έπιστημονικού προσωπικού.

FIMISCO

**Α.Ε. ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΜΕΤΑΛΛΕΥΤΙΚΩΝ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ**

άνήκουσα είς τό
ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΣΚΑΛΙΣΤΗΡΗ
Σικελίας 18-20 - Αθήναι Τηλ. 9221-411/419
Τέλεξ: 215433 SCAL GR.

τὴν Ὀλυμπιακὴ φιλοξενία

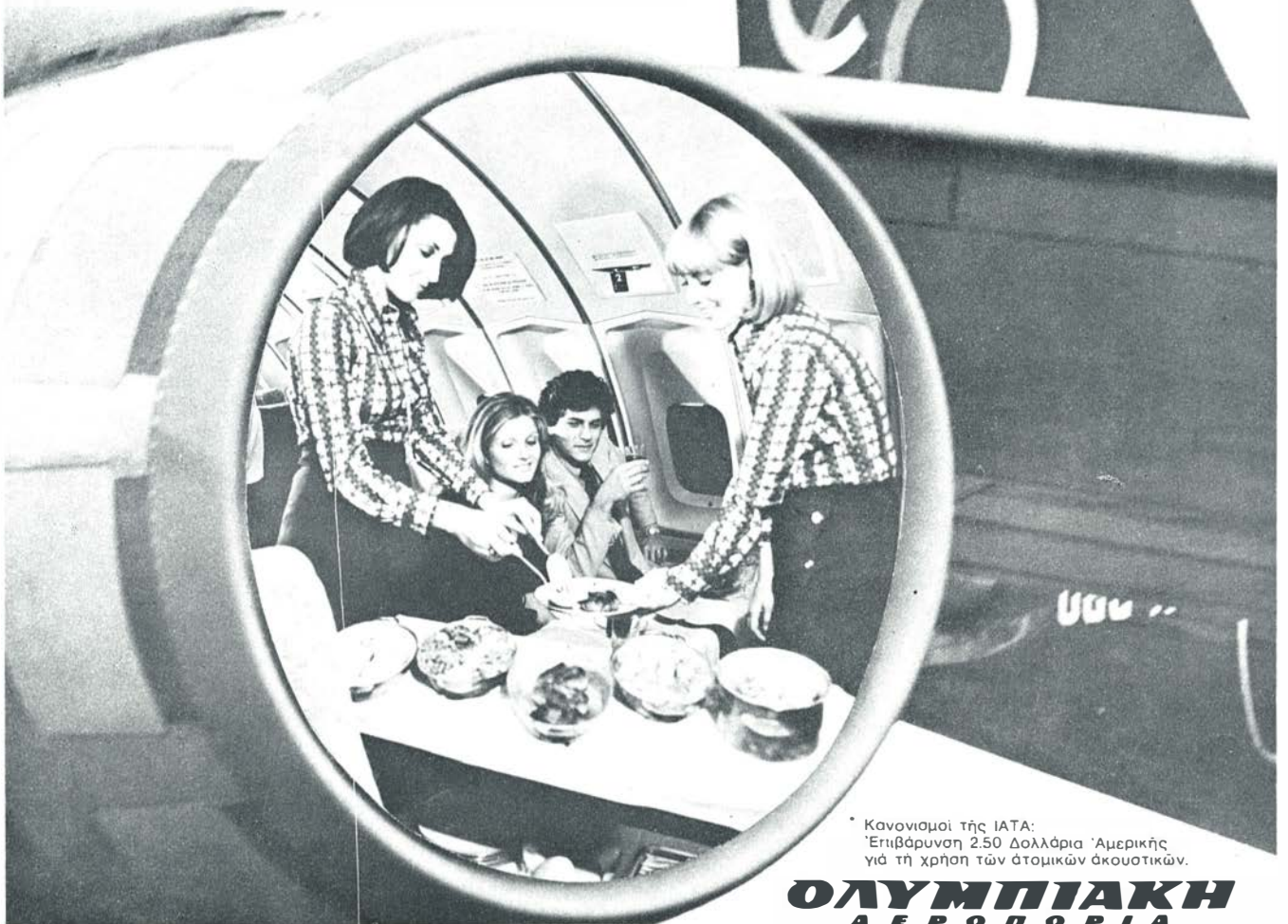
τὴν ξέρουν ὅλοι

Τὴν προσφέρουμε σὲ ὅλες τὶς πτήσεις μας
στὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀμερική,
στὴν Ἀφρική, στὴν Ἀσία, στὴν Αὐστραλία
καὶ στὴ Μέση Ἀνατολή.

Γιατὶ εἴμαστε ἡ σύγχρονη Ἑταιρία μὲ
τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ παράδοση.

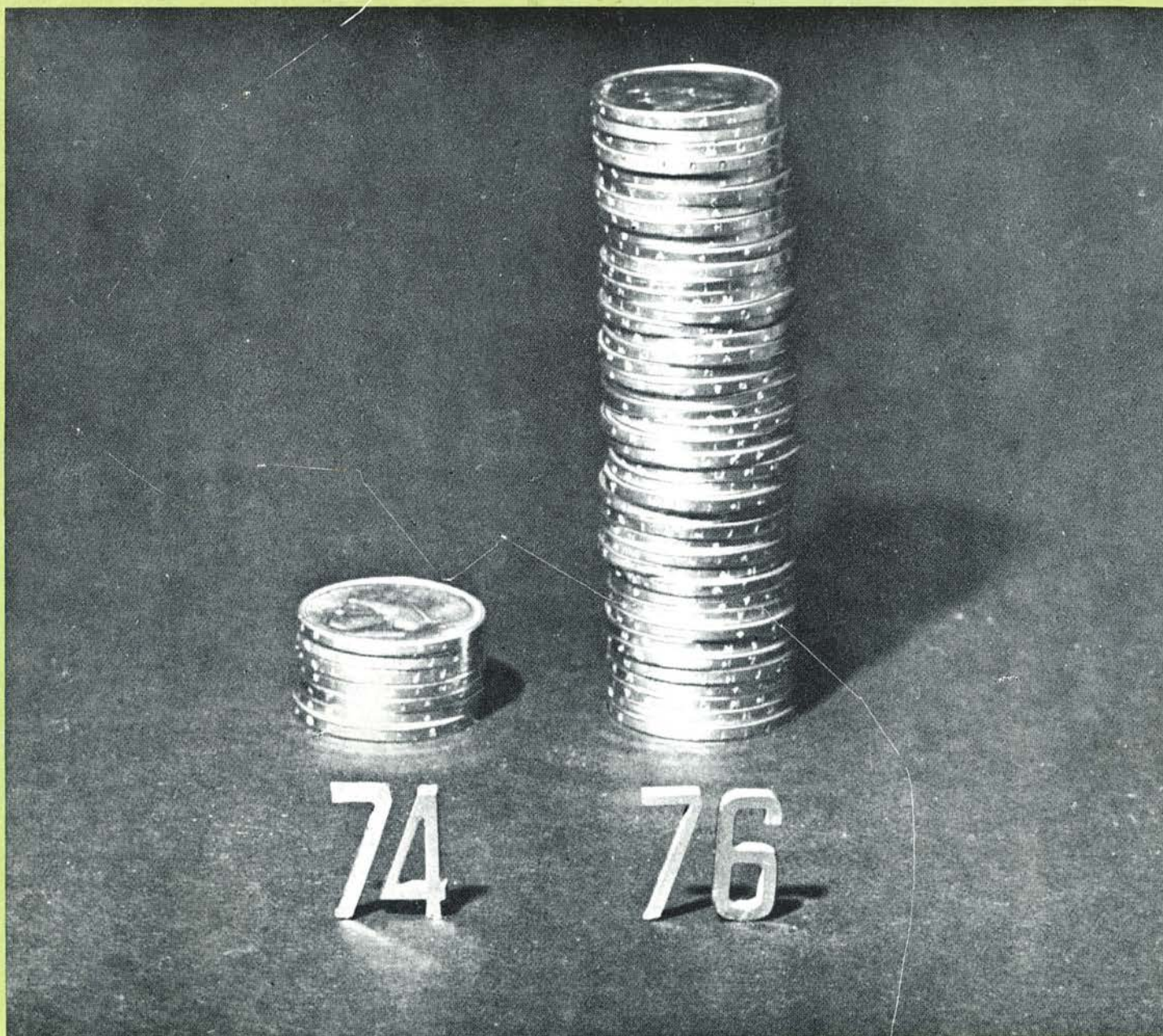
Καὶ προσφέρουμε ὅλα γιὰ ἓνα ἄνετο ταξίδι.
Τὸν τελειότερο στόλο τῶν Μπόϊγκ.
Ἐμπειρο πλῆρωμα. Ἀπολαυστικὰ φαγητὰ.
Στερεοφωνικὴ μουσικὴ* ἀπὸ 8 κανάλια καὶ
κινηματογράφος* μὲ ἀτομικὰ ἀκουστικά, στὶς
ὑπερατλαντικὲς πτήσεις. Πρόσχαρη
καὶ εὐγενικὰ χαμόγελα.

Ἡ Ὀλυμπιακὴ φιλοξενία στὰ πέρατα τοῦ κόσμου.

* Κανονισμοὶ τῆς IATA:
Ἐπιβάρυνση 2.50 Δολλάρια Ἀμερικής
γιὰ τὴ χρῆση τῶν ἀτομικῶν ἀκουστικῶν.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ
ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

επτά φορές περισσότερο

Από το 1974 ως το 1976, οι Τρεχούμενοι Λογαριασμοί Καταθέσεων στην Έθνική Τράπεζα επταπλασιάστηκαν! Κι αυτό γιατί:

- Παρέχουν ασφάλεια 100%, επειδή δεν κρατάτε άπάνω σας χρήματα.
- Προσφέρουν ύψηλο τόκο.
- Δίνουν την εύχέρεια άνετης ανάληψης σ' ένα από τα 330 Καταστήματά μας σε όλη την Ελλάδα.
- Απλοποιούν τις συναλλαγές: με μία έπιταγή μπορείτε να πληρώνετε κάθε λογαριασμό σας: τής ΔΕΗ, τού ΟΤΕ, τής Έταιρείας Ύδάτων ακόμα και τούς φόρους σας.

Τρεχούμενοι Λογαριασμοί
Καταθέσεων

Έγιναν γιά τή δική σας έξυπνέρηση

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ